

DOMI NUS ILLU MINA TIO MEA
Taylor Institution.

CRONIJCKE

VAN DEN LANDE ENDE GRAEFSCEPE

VAN

VLAENDEREN.

Er is aen de vereyschten der wet voor het regt van eygendom voldaen.

D. J.

DRUKKERRY VAN L. HEBBELYNCK,
Spanjaerds-Kasteel, te Gent.

CRONIJCKE

VAN DEN LANDE ENDE GRAEFSCEPE

VAN

VLAENDEREN,

GEMAECT DOOR JO[r] NICOLAES DESPARS,

POORTERE ENDE INBOORLINCK DER STEDE VAN BRUGGHE, BACELIER IN DIE RECHTEN.

Van de jaeren 405 tot 1492.

VOOR DE EERSTE MAEL THANS IN HET LICHT GEGEVEN NAER HET OORSPRONKELYK HANDSCHRIFT,

EYGENDOM VAN M. DEN BURGGRAVE DE CROESER DE BERGES,

EN MET NOODIGE AENTEEKENINGEN OPGEHELDERD

DOOR J. DE JONGHE,

Doctor in de Letteren en Wysbegeerte, Hoogleeraer by het Atheneum en de vrye geneeskundige School te Brugge, Lid van verscheyde tael- en letterkundige genootschappen.

TWEEDE UYTGAEF.

DERDE DEEL.

Te Brugge,

BY DEN UYTGEVER, IN DE NOORDZANDSTRAET.

TE ROTTERDAM,

BY M[r] W. MESSCHERT.

1840.

CRONIJCKE

VAN DEN LANDE ENDE GRAEFSCEPE

VAN

VLAENDEREN.

Lodewijck van Male,

DIE VIJF-EN-TWINTICHSTE GRAVE VAN DEN LANDE VAN VLAENDEREN.

Anno XIII^c ende LXXX vergaerde die grave Lodewijck een groot eyr van Vlaminghen, Artysienen, Henewiers, Brabanders ende Bourgoengnons, doende ter diversche platsen zeer straffe exemplaire justicie over tseditieux ghemeente, zo dat commuin van Brugghe (twelcke van ghelijcken ooc noch buytermaten veel quaet graens up zijn tonghe hadde), ter cause van dien in aldermaniere wilde leven ende sterven, met die van Ghendt, voor haerlieder vryheit ende liberteit, zo zy zeiden, tal zulcke verdriete van de goetwillighe machtighe poorters ende vreimde cooplieden (dieder uyt XVII kerstene conincrijcken haerlieder residentie ghenomen hadden) dater onderlinghe groote beroerte ende tweedrachticheit naervolchde, ghelijck ooc te Doornijcke, te Duay ende te Rijssele ghebuerde, duer tsluten van haerlieder passagien te watere ende te lande, hoewel dat die prince by schoone beloften

1380. Den graef brengt een groot leger te been.

1380. ende anders noch endelinghe, met zijnder gendarmerie (daer Willem van Namen ende meer andere edelen, capiteynen of waren), binder stede van Brugghe gherochten, stekende daer metten zelven bet dan VIe van zijne rebellighen in de vanghenesse, die men naerderhandt allincx den hals of hieu, twelcke die Brugghambochters ofte Vrylaten zulc een vreeselicke gru causeerde, dat zy eer yet lanck ooc ter ghenade quamen, ter grooter augmentatie ende vermeederinghe van sprincens authoriteit, macht ende moghentheit, die corts daer naer te Rijssel waert track. In deze veranderinghe verdroufde hem Rachen van Lijkercke (een van de capiteynen van Ghendt) zo schoffierelick zeere, dat hy ten IIIIen daghe van meye, in wederwrake van dien, met machte voor Denremonde nederslouch, omme die stede tzijnder obedientie te bringhene), maer tduytsch garnisoen dater binnen was viel hem zo viandelick van alle zijden up tlijf, dat hy (spijts zijn tanden) tot quaet Atrecht vlieden moeste, latende daer bovendien noch wel L persoonen ter stede doot ende die schippers verloorender huerlieder bannicre, nemende niet min voort ghezamelick huerlieder wech naer Aelst, aldaer zy den eedt van den ghemeente omtfinghen, keerende ter eerster oportuniteit weder te Denremonde, ende belegghende die stede met alle die van haerlieder casselrie, uytghesteken ende ghereserveirt alleenelick die van Oudenaerde. Daer waren insghelijcx ooc eeneghe verdraeyde hersbeckenen van Brugghe ende van den Vryen, maer in cleender menichte, omme die cause ende redene voren verhaelt, dies nochtans al niet jeghenstaende die van binnen bleven even clouck ende onversaecht, twijle dat die prince vaste besich was met gheele westquartier themwaerts te ghecrighene, ten al zulcken meshaghene van de beleeders van der ghenscher leghere, dat zy zonder langher verdrach een partie van haren volcke derrewaert

zonden, wesende meest al wevers ende hebbende elc drie 1380.
lijbaerts (1) clauwen up haerlieder slinckere mauwe, die welcke te Brugghe, up de Vrijdachmarct, ghecommen zijnde, hemlieden zelven daer alleghadere in goeder ende stercker ordonnantie stelden, willende Godts ende mans die Ghendtpoorte of gheworpen ende gheraseert hebben, omme dieswille dat die van der stede cause gheweest hadden (zo zy zeiden) van threken van den laetsten paeyse, vertwijffelende die prince (jeghens ende in prejudicie van diere) tot zijnder ghewoonelicke residentie by hemlieden, zo voorzeit es. Als tghemeente deze gheweldighe vreimtheit zach ende overwillighe woorden hoorde, zo vloeydet terstont, in grooter menichte, uyt alle houcken ghewapent ter marct (met drie lelyen elc up die mauwe), inonderende voorts ten XXX^en daghe van der maent als voren, zo gruwelick tzamen over haerlieder vianden, dat zyder VI^c versloughen, III^c vinghen ende die victorie vercreghen, in zulcker voughe dater ontwijffelick niet een Ghendtenare tlijf omtdreghen zoude hebben, ten hadde ghedaen tsecreet verstant dat zy met die inghesetene wevers hadden. Men mach wel dincken wie deze nieumare best wellecomme was, tzy die grave Lodewijck (dieder hem metter spoet omme van Rijssele te Brugghe vant) ofte die van der Ghenscher armeye, ligghende voor Denremonde, daer men ten eersten daghe van juinij ten aldervroomste (van quaden spijte) upghinck stormen ende zo dapperlick tallen canten tvier in die stede schieten, dat zy wel half verbarnde, tal zulcker desolatie van de ghuene die ze te bewarene hadden, dat zy zom haerlieder veerden liepen ende die reste quam ter ghenade (behoudens lijf ende goet) met belofte van trauwe, versterct ende versekert by middele van hostagiers. Hierentusschen resen die

Gevecht op de Vrydagmerkt te Brugge.

(1) Luypaerts.

1380. van Brugghe metten prince in zulcker moghentheit dat alle die ghemeene poorters ende inghesetene van Ipere haers beghonsten te vreesene, maer principalick ende bysondere die ghuene die mede voor Denremonde gheleghen hadden, als niet wetende hoe ende up wat maniere dat zy weder thuys gheraken zouden, hoe wel dat tzelve corts daer naer by tconvoy van de Ghendtenaers duer die stede van Cortrijcke gheschiede, niet jeghenstaende alle subtile ende listighe embuchen ende laghen der edelen, die welcke in recompense van dien wel meenden die stede van Poperinghe ghepijlgiert ende verbarnt thebbene, maer (Godt weet!) zy wierdender zo omthaelt (mids der hulpe van die van Ipere) dat zy hem zelven metter vlucht saulveren moesten, naer groot verlies van haren volcke.

De Bruggelingen wakkeren de Gentenaers aen vrede tot.

Ten eersten naer dezen zonden die van Brugghe ende van den Vryen ghezaemdelick eenen brief te Ghendt, hemlieden zeer minnelick biddende dat zy zouden willen paeys ende odmoedt versoucken an haerlieder naturelicken heere ende prince, met goede vaste versekerthede van hemlieden daer inne behulpich te zijne, naer haerlieder vermueghen, zo dater stappans eeneghe notable persoonen ten dien ende ghedeputeirt wierden, die welcke nochtans zo haest te Brugghe by den grave Lodewijck niet gheraken en consten ofte tghemeente en spoede hem insghelijcx ooc in grooter menichte derrewaert, met al tghuene dat hemlieden ter orloghe nootzakelick was, zweerende eendrachtelick zeer hooghe ende helichlick dat zy paeys metten prince hebben zouden al zo wel als die Brugghelinghen, of zy zouden haerlieder stede teenegadere, dat up dat (1) nedere keeren; van welcker entreprise die prince ghewaerschuit zijnde, omtboot hemlieden (ter begheerte van

(1) Het een op het ander.

de voornoemde ghedreechde) by eeneghe van zijne raeds- 1380.
lieden dat zy paeysivelick weder elc int zijne keeren zouden, ghemerct dat hy zelve gheschict hadde (naer tvulcommen van zijn pilgrimagie tOnser Liever Vrauwe tArdenburch) te Ghendt te commene, omme haerlieder versouck van paeyse aldaer tanhoorene; dienvolghende hy wiert gheobegiert ende up den XIXen dach van der voorzeider maent, tzijnder comste te Ghendt, zo eerlick ende weerdelick met schoonder processie (van gheestelick ende weerlick) inne ghehaelt ende tzijnen hove ter Posteerne gheconvoyeirt, dater hemlieden alle goede lieden van eere grootelicx inne verblyden ende verheuchden, ende zonder faulte noch meer ghedaen zouden hebben, ten hadde gheweest die continuele reyn die zy alsdoen voor een drouve voortceckene hielden, als of zy daer uytte hadden willen verstaen ende jugieren dat haerlieder toecommende paeys van gheender gheduerte wesen en zoude, zo tghebuerde, want zy ghedeurder niet langher dan zeven weken, te wetene tot den VIIIen van ougst, doen Mer Goossins de Wilde, die souverein bailliu van Vlaenderen, zommeghe wevers te Brugghe punieerde, ter cause van tsecreet suppoort ende verraderlick onderstant, dat zy (die voorleden maent van meye) der stede vianden ter Vrijdachmarct ghedaen hadden, zo wy int voorghaende capitele ghehoort hebben, twelcke die witte caproenen, wevers ende andere ghemeente van Ghendt niet connende verdraghen, trocken wederomme up een nieu tzamen te velde, brenghende die van Deynse, Thielt ende Rousselare thaerlieder ligue, alliancie ende ghehoorzaemheit, zo zy van ghelijcken ooc wel hopten (metter assistentie van die van Ipere ende van Cortrijcke) te Dixmude ghedaen thebbene, tware by foortse ofte andersints, belegghende die stede zo sterckelick dat een wonder was, maer die grave Lodewijck van als gheadverteert zijnde, tracker

Het vervolgen van eenige wevers te Brugge brengt de Genteenaers weder te velde.

1380. met zijne Brugghelinghen ende Vrylaten zeer clouckelick uyt Brugghe jeghens tot Torhout, omtbiedende daer in alderdiligentie die van Veurne, Nieupoort ende Berghen by hem te commene, die welcke zo gheringhe niet ghearriveert en waren ofte die Ghendtenaers en quamen met een tweede eyrcracht van neghen duysent mannen van Cortrijcke te Roesselare waert, ende Jan Boulle, metsghaders Aernout de Clerck (twee van haerlieder capiteynen) trocken om tsecours van Ipere, omme voorts ghesaemder hant haerlieder prince die bataylgie te ghaen leverene; dies nochtans niet jeghenstaende Jan Boulle (als die ghuene die de victorie van diere wel alleene meende vercreghen thebbene) quam reghelrecht met voorzeide secours (latende die wech van Roesselare jeghens die ghemeene resolutie ende tadvijs van zijnen voorscreven compaengnon) naer Torhout, aldaer hy onder weghe zo onvoorzienelick uyt zekere embuke gheassaylgiert ende bespronghen wiert by Mer Lodewijck, den bastaerde van Vlaenderen, ghezeyt dHaze, ende Woutere, den heere van Heyne, in Henegauwe, dat zijne lieden terstont (van grooter verdwelmtheit) luyde ende leelick riepen tot mencanderen : *Wy zijn al verraden*, verliesende met dien teeneghadere den moedt ende die bataylgie, te coste van XII^c Ghendtenaers ende wel al zo veel Iperlinghen, die alle ghelijck onversaechdelick ter stede doot bleven, twijlen dat die andere haerlieder veerden liepen, eeneghe tIpere ende die reste te Roesselare. Maer met dezer victorie en contenteerde hem (Godt weet) die grave Lodewijck niet, treckende zonder langher delay metten volcke als voren jeghens tvoorghenoemde siedgie van Dixmude, twelcke hem vry niet verbeyde, hoewel dat nochtans niet voordere ghedeynsen en conste dan totter prochie van Women, daer (smaendachs den XXVII^en van der ghementioncerde maent) al versleghen, ghevanghen ofte

Gevechten by Thourout en Woumen.

verdreven wiert (tot voor die poorte van Ipere ende Cortrijcke) dat van der ghendtscher confederatie was; ende watter in handen gherochte, executeerde men metten zweerde ende tsurplus leede men ghevanghen te Brugghe waert, met twee hondert waghenen vul vitaylgien ende al tbestiael dat die ghevluchte Ghendtenaers allomme omtrent Dixmude gherooft ende achterghelaten hadden, in zulcker menichte dat mer een osse (niet jeghenstaende dat den tijt metter orloghe verdierst was) om XXIIII, een koe XX, een veese XII, een zwijn VIII, een wedere (1) V, ende een beyte (2) om III ofte IIII grooten cochte. Ter eere van dezer schoonder victorie (daer boven de vijf duysent persoonen van Ghendt ende van Ipere tleven omme lieten) slouch die prince eeneghe edelmannen rudders, te wetene, Boudewijn de Vos, Mattheus van der Schastille ende Franchoys van Haveskercke, met noch zommeghe andere, die hemlieden aldercloucst ende vroomst ter wapenen ghehadt ende ghedreghen hadden. Ende die capiteyn Jan Boulle wiert als een verradere zo furieuselick te Cortrijcke van de zijne in sticken ghehouwen, dat zy bovendien noch elc stick int particuliere metten tanden schuerden ende voor die honden wierpen, omme dieswille dat hy (contrarie den ghemeenen advijse ende voornemene) hem vervoordert hadde die wech van Roesselare te latene ende met zijnen volcke te Torhout waert te reysene, zo voorzeit es. Zeer corts naer dezen track die grave Lodewijck van Vlaenderen, met zijnder armeye, naer Ipere, aldaer hem die van der stede (vreesende gheassiedgiert ende beleyt te werdene) IIIc van haerlieder eerlijcste ende rijcste poorters in alderdiligencie jeghens zonden, presenterende die slotelen zeer odmoedelick up beede haerlieder knyen ende biddende voorts om gracie ende ghenade,

1380.

Yperen en Kortrijk komen te genade.

(1) Ram. — (2) Lam, schaep.

1380. die welcke hy hemlieden accordeirde, treckende met dien reghelrecht thaerlieder stedewaert, daer hy bet dan VII^c mannen (meest al wevers ende vulders, die oyt goet ghendsch gheweest hadden) dede den hals of hauwen, zendende daerenboven noch III^c notable, met stercke garde, te Brugghe in de vanghenesse, ende vervarende al zo die van Ghendt (by zijnder wreetheit) van hem in ghelijcker odmoedicheit ooc ter onderdanicheit te commene, twelcke zy ontwijffelick anders ghedaen zouden hebben voor thaerlieder thuyswaert keeren uyter stede van Cortrijcke, die naer texemple van die van Ipere insghelijcx thooft in schoot leyden, in zulcker wijs dater die prince II^c van de principaelste poorters in hostagie nam, zendende die zom te Rijssele ende zom te Douay ghevanghen, ende keerende met dien exploote weder binder stede van Brugghe.

Gent wordt door den graef belegerd. Binnen dezen middelen tijt liepen die edele van Vlaenderen die gheele casselrie van Ghendt of, pijlgierende ende bedervende aldaer zy eenichsins by gheraken consten, by expressen bevele van den grave Lodewijck, die hem ten eersten daghe van septembre van ghelijcken ooc derrewaert spoede met zijne Brugghelinghen, Vrylaten ende andere, slaende tsanderdachs tzamen voor die stede nedere, al zo wel ter Cortrijcscher als ter Bruchscherpoorte (tusschen Meere ende Wondelghem) met LX duysent mannen van orloghe te peerde ende te voet, daer naer hem die upperste capiteynen ende veltheeren of waren, Mer Lodewijck, ghezeit dHaze, zijn oudste bastaerde zuene; Mer Willem, die broedere van den grave Robrecht van Namen, wesende jeghenwoordelick in Vranckerijcke, ende Mer Woutere, die heere van Heyne, in Henegauwe, ende maerschalck van Vlaenderen, die hem corts daer naer met drie honderd peerden te Gheersberghen vant, omme aldaer eeneghe seditieuse persoonen (nament-

lick ghedenotcert in zekere billet) uyter name van den 1380.
prince te doen executeren metten zweerde, maer naer dat er twee zo drie (by dier middele) ghedepescheert ende ter doot ghebrocht waren, tghemeente liep ovre al in die wapenen, roupende buytermaten ijselick by ghemeenen voyse: *Wy zijn verraden, wy zijn verraden,* ende verslaende met eenen al tgheselscip van den heere van Heyne, zo dat hijt qualick in tijts zelve zijn derdere omtvlieden conste, keerende haestelick weder int siedgie voor Ghendt, daer men alsdoen alle die poorters ende inghesetene van der stede (wesende boven de XV ende onder de LX jaren) inrolleerde ende difenierde, commende tzamen totten ghetalle van LXXX duyst, daer hemlieden die capiteynen zo inne verblijden ende verhuechden, als of hemlieden niemende van dier tijt voort meer en hadde mueghen deeren ofte hinderen, rijdende daghelijcx te drie ofte vier andere poorten uytte (van daer zy niet beleyt en waren), zoot hemlieden gheliefde ende goet dochte, ende ghecrijghende voorts (mids der hulpe van de Brabanders ende Luyckenaers) al zo veel vitaylgie als hemlieden behoefde ende van noode was. Hierentuschen liepen die Inghelsche (commende uyter stede van Calis) wederomme up een nieu tgheele landt van Artoys ende van Vermandoys of, doende De Engelschen vallen in Artoys.
voorts die van Soison, Chalon, Troye in Champaengnen, Sens, Chaertres ende van meer andere landen ende steden alle die meeste schoffierelicheit die in hemlieden was, toter tijt dat zy in Bretaengnen gherochten by den hertoghe Jan, den vijfsten van dier name, haerlieder goeden vrient ende medegheallieerde, zonder dat hemlieden yemende onderweghen die bataylgie leveren dorste ofte mochte, volghende texpres verbot van den coninck Charles van Vranckerijcke, ghezeit de Wijse, die welcke ten Dood van Karel den Wyzen.
eersten daer naer dezer weerelt overleet, naer drie ghetraude huysvrauwen ghehadt thebbene, daer of dat hem

1380. die eerste vadere maecte van vrau Marie, die tweede van vrau Catelijne, ende die derde (ghenaemt vrau Johanne, die dochtere van den hertoghe Pieter van Bourbon) baersde hem twee zuenen, te wetene, Charles, ghezeit de Welbeminde, die naer zijn vaders doot coninck wiert, die zesde van dier name, ende Lodewijck, den hertoghe van Orliens, die naermaels te Parijs versleghen wiert, zo wy noch hooren zullen; maer om dieswille dat deze nieuwe coninck Charles boven de XI jaren niet oudt en was (wel ten grooten jammere ende verdriete van den lande, ghelijck ghemeenelick ghebuert), zo zwoeren die hertoghen Lodewijck van Angiers ende Philips van Bourgoengnen (beede zijn vaders broeders) zijn voochden te zijne, maer dies niet jeghenstaende, zo anveerde die hertoghe van Angiers alleene (ten spijte van alle die ghuene diet leet was) tgheele regement van der croone, nemende die XVIII milioenen gouts (die in der coninclijcker tresorie ghevonden waren) tzijnen vryen eyghendomme, ten grooten meshaghene van de ghuene dieder al zo varre inne gherecht waren als hy ende niet mede en deelden. Hanghende dezen tijt quamen die van den lande van Waes in grooter menichte ter Langherbrugghe ligghen, omme die van Ghendt van dier zijde van tvoorscreven siedgie te beschermen ende te bevridene, die welcke (niet jeghenstaende tbelech) ten XXVIen daghe van der maent als voren, zelve noch met machte tAelst waert trocken, wel hopende (duer zekere meersch ofte neeringhe) der stede meestere te wordene; maer zy misten, duerdien dat die van binnen zo haestelick die speye van der reviere van den Dendere omtwonden, dater vele van hemlieden versmoorden ende andersins int watere versleghen ende vernielt wierden, meest al schrijnwerckers, goutsmeden ende lijnewevers van S. Nicolaus prochie te Ghendt, twelcke haerlieder compaengnons ofte medeghesellen achter een wroken up die

De Gentenaers maken zich van Aelst en Dendermonde meester.

stede van Ninive, die zy gheel ende al beroofden ende 1380.
verbarnden, destruerende bovendien ooc tcasteel aldaer, twijle dat Rachen van Herseele, Aernout de Clerck ende Jan de Lannoy (up den VIen van octobre) thaerlieder secourse met zes duysent mannen van wapenen voor Aelst arriveerden, tal zulcke verschrickinghe van die edelen dieder in garnisoene binnen laghen, dat zy alleghadere haerlieder veerden te Bruessel waert reden; dies nochtans niet jeghenstaende, die poorters ende inwoonders stelden hemlieden zeer clouckelick ende vromelick ter weere, totter tijt dat zy by den assaulte ende viere (dat men tallen cante in die stede schoot) teeneghadere ghemateert zijnde, endelinghe tzamen die vlucht annemen moesten, in zulcker wijs dater die Ghendtenaers een costelicken roof ende buyt haelden, stellende tharen vertreckene die stede gheel in gloeyen, ten grooten verdriete van den grave Lodewijck, die welcke daerentusschen niet en cesseerde van duerghaens eeneghe coursen ende sproncreysen up zijne vianden te doene, zonder nochtans yet anders te bedrivene, zo dat die Ghendtenaers (dies nu al ghewone zijnde) ten IXen daghe van der voorzeider maent anderwarf zelve uyttrocken, ondere tbeleet van Pieter van den Bossche ende Jacob van der Berst, willende die prince daer by te kennen gheven hoe lettele dat zy in hem beroert ende te wets waren, ende nemende reghelrecht haerlieder wech naer die stede van Denremonde, daer zy metter macht voren vielen ende een zeer hardt rencontre ghecreghen van de edelen dieder met die Vierambochters ende andere garnisoenen zeer vaylgeantelick jeghens uytquamen, niet zonder groote bloetsturtinghe van beeden zijden, maer van de zijde der edelen meest, van welcker zijde dat ondere andere versleghen wierden Mer Willem, die heere van Reyghersvliete; Jan de Galloys, Jan van den Berghe ende meer andere vrome lieden van wapenen,

1380. met verlies van wimpelen ende banieren, ende en zoudent zonder faulte noch zo goede coop niet omtstaen hebben, indien zy haestelick weder niet stedewaert in ghekeert en hadden van daer zy ghecommen waren, hoe wel dat die Hulstenaers nochtans ter cause van dien, ende duer tsterc vervolch van haerlieder vianden, al ter stede doot bleven ofte versmoorden, ghereserveert alleenelick die ghuene die men met coorden ovre die vesten ende mueren saulveerde; beede die voorscreven capiteynen van Ghendt wierdender ghequetst, in der maniere dater Jacob van der Berst zijn een ooghe liet, nemende niet min tsanderdachs die stede inne by assaulte, ende schietende Philips van Namen, heere van Vinderhoute, den capiteyn van den castecle, doot, zonder dies nochtans meestere te werdene, wat mer toe doen conste; dies blevender zy noch tzamen tsiedgie voren houdende, twijlen dat Rachen van Herseele ende Aernout de Clerck met XII duysent witte caproenen ende andere gendarmerie te Zwalmen nedersloughen, up den wech van Oudenaerde (daer zy ontwijffelick die principaelste ooghe up hadden), fortifierende ende versterckende die platse al dat mueghelick was, eensdeels jeghens die invasie der edelen, die binder voorzeider stede in garnisoene laghen, ende eensdeels ooc jeghens den uploop van de Iperlinghen, Rijsselaers, Orchicsers ende Bethunenaers, die met Dierijck, den heere van Watervliet, tcloostere tEmhame (up die reviere van der Schelde) te bewarene hadden, die welcke zy zelve eer yet lanck zo rudelick up tlijf vielen dater al by den messe verghinck, ofte verdronck, totten ghetale van XIIc, dat niet in tijts gherumen en conste, metsghaders ooc die heere van Watervliet, haerlieder capiteyn, maer joncheer Pieter van Schoubroeck moeste nootzakelijck ende by fijnder foortse teender hoogher veystere uytspringhen up hallebaerden, spijtsen ende lancen. Up deze victorie verhieffen

hemlieden die Ghendtenaers zo wonderlicke zcere dat zijt 1380.
bycans al claer dochten tliebbene ende lettele ofte niet en twijffelden van teffect van haerlieder eerster intentie ende meeninghe, treckende voorts ten dien ende met eenen fieren overwillighen moet tEdelare up den berch, daer zy by Mer Lodewijck, ghezeit dHaze, den bastaert van Vlaenderen ende Mer Woutere, den heere van Heyne, terstont zo sterckelick ommerincht ende besloten wierden, dat zy ghezaemdelick riepen met luyder stemme : *Vliet, vliet,* maer twas te late, want daer bleeffer, up den XXV^ste daghe van der maent voornoemt, wel XI duysent van hemlieden doot ghesleghen, ende Aernout de Clerck, haerlieder capiteyn, wiert met twee lancien seffens duerreden ende deurbeult, dies nochtans niet jeghenstaende men zant zijn doode lichame an den grave Lodewijck in zijn siedgie voor Ghendt, aldaer men hem stappans omthalsde ende boven een hooghe mast, up een rat, rechts voor die poorte van der stede stelde. Van dat Pieter van den Bossche ende Jacob van der Berst (die noch voor tcasteel te Denremonde laghen, zo wy ghehoort hebben) deze drouve ghevarenesse verhoorden, zy en maectent vry daer niet langhe, maer keerden haestelick, met Pieter de Wintere, te Langhebrugghe waert, ten secourse van die van Waes, jeghens die Brugghelinghen, Iperlinghen, Cortrijckers ende Vrylaten, die welcke by laste van den prince tEverghem ghearriveert waren, ondere die conduyte van joncheer Joos van Halewijn (een zeer vroom edelman van wapenen) niet alleene om hemlieden tpassagie van der Langherbrugghe te omtweldighen, maer omme bovendien ooc eeneghe steden binnen den lande van Waes (die hemlieden bequaemst ende profijtelicst waren) thaerlieder subjectie ende onderdanicheit te bringhene, zo dater up der Alderhelighendach, ten passagie voorscreven, gruwelick zeere ghevochten wiert, ende principalick by de timmerlieden,

Groote slachting der Gentenaers by Edelaer.

Gevecht op de Langebrug.

1380. matsenaers ende wijnschrooders van Brugghe, ter recouvrance van een eeuwich previlegie (daer zy altijts tsondachs, naer Onser Liever Vrauwedach half ougst, int vermaken van haerlieder dekenen ende eedt of useerden) twelcke zy wel ter deghen met haren bloede betaelden, ghemerct dat zyder noch int ende meest alle zeer jammerlick ter stede doot bleven, met haerlieder capiteyn als voren; zo deden insghelijcx ooc die van Ipere ende Cortrijcke, van den Vryen; die goutsmeden van Brugghe lietender ooc een goet ghedeel van haren volcke, abandonerende haerlieder baniere, die welcke die vianden eerst met voeten torden, scheurden ende naerderhandt die sticken in de reviere van der Schelde wierpen, behoudende victorieuselick tvelt, tal zulcken meshaghene van den vromen bastaert Mer Lodewijck, ghezeit dHaze, dat hyder sdaechs daer naer Gheertsberghen omme assiedgierde ende beleyde, met Mer Woutere, die heere van Heyne, in Henegauwe, zonder nochtans eenich assault daer up te doene, duer dien dat hemlieden die regierders van der stede die poorte openden met sgraven standaert in de handt, wel jeghens die wille ende danck van tghendsch garnisoen, dat van eender andere zijde, met zommeghe quaetwillighe poorters, zeer haestelick zijn veerden liep, maer van deze verliese wroken hemlieden Pieter van den Bossche ende Rachen van Herseele, ten derden daghe daer naer, zo viandelick (met die prochianen van St-Michiels ende St-Jacobs te Ghendt) over die Brugghelinghen ende Vrylaten (die tsiedgie van der stede tot by Everghem continueerden) dat zyder omtrent die middelnacht een quantiteit versloughen ende die reste van danen verdreven, byder adresse van Xe personen, die zy binnen de prochie kercke van St-Christoffels hadden in garnisoene ligghende, stekende tsanderdachs die gheconquesteerde veendelen ende wimpelen thaerlieder poorten ende vesten uytte,

ter cleenicheit ende derisie van alle de ghuene dieder 1380.
voren laghen ende bysondere van die van Brugghe ende van den Vryen. In deze course ende sproncreyse bleef onder andere Mer Tristam van Halewijn, een zeer vaylgeant edele ruddere, versleghen.

Zeer corts naer dezen veranderden die van Ghendt zo van zinnen ende wierden zo vermurwet, omme zekere consideratien, hemlieden daer toe moverende, metsghaders ooc by tusschensprekene van diversche lieden van eere, dat zy an den grave Lodewijck paeys verzochten, de welcke hemlieden anderwarf up St-Maertensdach te lievere accordeirde, eensdeels omme dieswille dat die wintere voor handen was, maer principalick ende bysondere wel merckende dat hy met alle zijn excessive moeyte ende cost onghelijck meer schade dan bate ghedaen hadde, behoudens nochtans dat die ballinghen (die hem gheduerende die voorghaende questien ende ghescillen jeghens ende contrarie gheweest hadden) weder alle ghelijck tlandt ruymen zouden, zoot gheschiede, ende die prince track met schoonen state binnen der stede van Ghendt (daer hy nu bet dan thien weken voren gheleghen hadde), zendende die reste van zijnder armeye van ghelijcken ooc elc naer tzijne. Dies nochtans niet jeghenstaende taccoort en gheduerde (by den instekene van den viant van der helle) niet meer dan XIIII weken ende VI daghen, te wetene totten XXIIIIen van sporcle daer naer volghende, daer die Ghendtenaers tgheroofde goet van die van Brugghe openbaerlick by den stocke beghonsten te vercoopene, twelcke die ghespolieerde deden arresteren metten heere ende der wet, met presentatie van in dierghelijcke zaken ooc tzelve van hemlieden te willen ghenietene telcx rechte; maer (Godt weet!) zy en verstondent zo niet, nemende met die wederomme van nieus tharnasch an, ende trockende tsanderdachs tIpere waert

Den graef laet zich met de Gentenaers verzoenen.

De Gentenaers nemen weder de wapens op.

1380. met machte, daer zy tghemeente mede ghecreghen, in zulcker wijs dat zy van dier tijt voort teeneghadere niet en hielden van den voorghenoemden arreeste, nochte van den heere ofte der wet, ghelijck naturelick meutmakers pleghen, reysende ten VIII^{en} daghe der naervolghende maent weder uytte met den groote hoope, naer die stede van Deynse, die welcke zy verstercten ende wel voorzaghen van als dat ter orloghe diende; zo deden zy van ghelijcken ooc alle die casteelen, brugghen, wateren ende andere passagien van haerlieder casselrye, ende die witte caproenen bedreven allomme buytermaten veel desroys van roovene, moordene ende brandene tot voor die stede van Cortrijcke, daer eeneghe van hemlieden ghevanghen ende omthooft wierden, welcke justicie ghedaen zijnde, die van Ghendt cosen Rachen Mulaert voor haerlieder gouverneur ofte ruart, die int bedienen van zijnen staet vry niet flaumoedich nochte traech en viel, in der maniere dat hy zonder eenich verdrach (ten grooten meshaghene van den grave Lodewijck) dede publieren ende vercondighen, zo wie eenich ruddere doot sloughe ofte vinghe, dat hy twee ponden grooten hebben zoude voor recompense, ende zo wie eenen sciltcnape ofte andere edelman levende ofte doot in handen leverde, zoude insghelijcx ooc een pont grooten hebben, zo dater omme die ghiericheits wille meer vreimde hasardeuse quicken tallen canten uytliepen exploterene dan der wederkeerden, vanghende ondere andere joncheer Simoen Rijm, een van haerlieder goede edele ende zeer paeysible poorters, tAertvelde (daer hy onlancx ter cause van der nieuwer tweedrachticheit ghevlucht was) ende doende hem met zijnen dienare den hals of hauwen, tal zulcke verdriete van alle die van der zelver familie (die welcke alleghadere an hem hoofdeden), dat ment nemmermeer ten vullen en zoude connen bescriven. Twijle dat die Ghend-

Zy kiezen Rachen Mulaert tot hunnen ruaerd.

tenaers aldus in de wapenen waren, zo starf Bertram Ghesclin, die connestable van Vranckerijcke, ende wiert tSt-Denijs, by Parijs, begraven als of hy coninck gheweest hadde, ende die van Aelst maecten van tcloostere van St-Ursmarus (twelcke nu hondert jaer ende een buyten haerlieder vesten ghestaen hadde) een schoon hospital ofte gasthuys binder stede. Ten zelven tijde wierden die Jeuden te Parijs ghespolieert ende berooft van al dat zijs hadden, by de ghemeene poorters ende andere inwoonders aldaer. 1380.

Tnaervolghende jaer, int eerste van meye, trocken uyt Ghendt, by laste van den gouverneur Mulaert, vijf armeyen, alzo wel te Denremonde, Gheertsberghe, Cortrijcke ende Deynse als te Vier Ambochte waert, elc in een verscheede platse ende contreye, stellende niet alleene alle die voorboughen der stede van Cortrijcke in gloeyen, maer beroovende daerenboven ooc die Vier Ambochten van al tcoorne dat zyder vonden, ende bringhende tgheele landt van Waes (uytghesteken Bevere ende Rijpelmonde) thaerlieder subjectie ende onderdanicheit, metter poorterie van Deynse, metsghaders ooc die passagien allomme beslutende ende zendende goet sterck garnisoen binnen Aelst (daer die edelen van puerder anxte ende vreese uyt gheruemt waren), ten fine dat hemlieden die Brabanders ende Henewiers naermaels ten secourse commen mochten, ende (ter noodt) assisteren van allerande etelicke ware, naer texemple van die van Zeelant ende Hollant, daer zy een groote quantiteit van biere, vissche ende andere zaken of ghecreghen, twijle dat Rachen van Herseele (ghezeit van Lijkercke) insghelijcx ooc die edelen uyt Gheertsberghe verdreef, wordende zelve ter stede meestere ende voorsiende die van als dat ter orloghe diende ende behoufde. Ghedurende deze foulle ende 1381. Vyf legerkorpsen trekken uyt Gent.

1381. schofficrelicheit (1), zo riep men te Ghendt alle ballinghen ende fugitiven inne, ende men maecte Jan van der Elst (ballinck van Cortrijcke) haerlieder capiteyn ende beleedere, ter meedere bedervenesse van den ghemeene lande, want zy nieuwers eeneghe vileynie ofte wreetheit en spaerden, raserende ondere andere beede die verbarnde casteelen te Wondelghem ende te Vienne, zo voorzeit es, ende nemende bovendien ooc die stercte te Zotteghem themlieden waerts, aldaerder een deel van hemlieden, by Mer Lodewijck, ghezeit dHaze, onvoorsienelick omrincht ende zom versleghen, zom ghevanghen ende naerderhandt omthalst wierden, tal zulcken behaghene van alle die andere steden ende fortressen van Vlaenderen, dat zy van dier tijt voort ghezamelick (ghereserveert alleenlick Gheertsberghen) haerlieder prince mede vielen, in zulcker wijs dat die van Oudenaerde, Denremonde, Poucke, Woestijne ende Hansbeke niet en cesseerden noch up en hielden van die Ghendtenaers daghelicx al tmeeste spijt, leet ende schimp te doene dat zy consten ghepeynsen ofte ghedincken, ende daerentusschen verghaerde die grave Lodewijck te Brugghe een eyrcracht van XX duysent mannen, eensdeels uytte poorterie aldaer, maer principalick ende bysondere uyt die steden van Ipere, Cortrijcke, Rijssele, Duay, Oudenaerde ende tVrye (zondere die vier duysent Artysienen, Brabanders, Hollanders, Zeelanders ende Henewiers, dieder hemlieden noch mede by vouchden) slaende, daer mede ter eerster oportuniteit te Nevele, int Ghendsche, nedere, niet varre van den leghere van Rachen van Herseele ende Jan van Lannoy, die welcke tzamen boven de zes duysent personen niet sterck en waren, zo dat hem Pieter van den Bossche zeer haestelick thaerlieder assistentie, met

Den graef slaet de Gentenaers by Nevele.

(1) Geweldddadigheyd.

zijne zes duysent Ghendtenaers, uyter casselrie van Cortrijcke derrewaert spoede, hoewel dat hyder zo vullick niet gheraken en conste ofte die capiteyn Herseele en was eerst zelve (als die onwijse up hope van eeuwigher glorie) met zulcker furie ende vromichede van wapenen, smaendachs den XIII van der voorzeider maent up zijne vianden ghevallen, roupende afgrijselick lude: *Ghendt! Ghendt!* dat niet en scheen ofte hy en zoude tvelt behouden ende die victorie vercreghen hebben, totter tijt dat zijn twee eerste bataylgien van drie, endelinghe by sprincens lieden te peerde, roupende van ghelijcken ooc: *Vlaenderen den Leeu!* teeneghadere ghemateert, ghescheurt ende omtmaect wierden, niet zonder jammerlicke bloetsturtinghe nochtans, al zo wel van der eendere als van der andere zijde, ooc ten anziene van Pieter van den Bossche, die welcke (ter totaler behoudenesse van de edelen) metten volcke als voren zijne compaengnons ende medeghesellen niet ghehelpen en conste, wat hyder toedede, overmits tempeschement van zekere onpasseerlick marasch ende watere, zo dat die reste van hemlieden nootzakelick ter cause van dien tvelt loochende ende meest al ter kercke waert liep, hopende hemlieden daer noch te saulverene, by foortse van wapenen, daer die capiteyn Herseele zulcke extreme devoiren toe dede dat een wonder was, niet jeghenstaende dat hyder int ende overvallen, duersteken ende ter doot ghebrocht wiert, naer den heesch van zijne meriten; twelcke alzo gheschiet zijnde, die grave Lodewijck dede (om langher ghevecht te schuwene) tvier in de kercke steken, daert van stonden an al by verghinck dater binnen was, uytghesteken ende ghereserveert die ghuene die hemlieden int alderhoochste van de thorre noch voor een tijt omthielden, met haerlieder capiteyn Jan van Lannoy, die welcke zeer deerlick ende compasselick badt met luder stemme, omme ten rentsoene ghe-

1381.

1381. stelt te wordene, presenterende zijnen wapenrock, vol goude ghuldenen te ghevene, indien men hem tleven saulveren wilden, maer wat hy badt ofte presenteerde hy en profiteerder anders niet mede dan dat zijn vianden veel te meer met hem ghecten ende lavutteden, zegghende dat zy anders gheen rentsoen van hem en begheerden (omme dieswille dat een groot ruddere was) dan die laetste druppele van zijnen bloede, daer up dat hy terstont verantwoorde (als de ghuene die nu lancx zo meer van de upcommende vlamme ghepresseert beghonste te zijne): *Hout daer dan trensoen dat gylieden begheert, elc makes hem deelachtigh*, sprenghende met dien zeer onverduldichlick van boven nedere up een menichte van messen, hallebarden ende slachzweerden, daer hy voorts mede in sticken ghehauwen wiert ende int vier gheworpen. Maer deze maniere van doene en greyde Jan van der Elst, Jacob van der Berst ende Matthijs Colmijn, zijne mede capiteynen, niet, blijvende met den anderen daer zy waren ende verghaende ghezamelick metten viere, ghelijck zy wel verdient hadden; doen ghinck men voort alle die reste van der prochie berooven ende verbarnen, in zulcker voughe dat die inghesetene gheel naect ende bloot, met wijfs ende kijnderen, haerlieder veerden loopen moesten ende men slouch er al doot dat ghendsch was, ende waer hier waer daer in huysen ende schueren ghedoken ofte gheborghen lach, zo dater van de zes duysent Ghendtenaers (die welcke hemlieden vervoordert hadden een jeghens viere te vechtene) boven die IIIe niet en omtquamen, by trechtveerdich oordeel Godts, die hemlieden by dezer middele priveren wilde van haerlieder ongheregheelde rebellie, temeriteit ende verblentheit; daer bleven ondere andere omtrent XII^c rijcke notable prochiaenen van St-Jans te Ghendt versleghen, ten grooten contentemente van de vlaemsche armeye, daer naer den prince die upperste capiteynen of

waren, eerst: Mer Woutere, die heere van Heyne in Henegauwe; Mer Stafin, die heere van Montingny; Mer Woutere, die heere van Halewijn; Mer Jan, die heere van Ghistele; die heere van Lens in Artoys; Mer Gilles Toisson; Mer Jan Vileyn; Mer Jan, die bastaert van Heyne; Mer Daneel van Halewijn, ende Mer Guy van Ghistele, met meer andere vrome edelen mannen van wapenen, die welcke zom rudders gheslegben wierden in recompense van haerlieder prouesse ende vaylgiandise. 1381.

Deze zaken aldus al ghepasseert zijnde, zo keerde Pieter van den Bossche weder met zijnen volcke van orloghe te Ghendt, excuserende hem voor den ghemeente (die welcke hem anders, omme zekere quaet bemoeden, ghescict hadden doot te slane ende die prince te ghenade te commene) van al tghuene diesser byder temeriteit ende ijdele glorie van wijlent den capiteyn Herseele te Nevele, ghebuert ende gheschiet was jeghens zijnen wille ende danck, in der vorme ende manieren als voorzeit es. Twijle dat men te Ghendt hier mede besich was, zo zach men die van Deynse by groote hoopen met wijfs ende kijnderen, in alderdiligentie derrewaert vlieden, brenghende met hemlieden al dat zy in tijts wech ghevoeren, gheslepen ende ghedraghen consten, ende sprinces lieden quamen omme die reste, stekende voorts tallen houcke tvier in die stede, zo dater zelfs die kercke ende alle andere godtshuyzen teeneghadere by verghinghen, tal zulcken meshaghene van de seditieuse Ghendtenaers dat zy in wederwrake van dien Eecloo, Ursele, Aeltere, Maldeghem ende Male, gheel ende al in gloeyen stelden (by den inghevene van Pieter van den Bossche, haerlieder capiteyn), keerende met veel roofs ende buyts ten XIIen daghe van wedemaent, weder thaerlieder stedewaert, aldaer zy te marct XXVI eerbare notable ghevanghen Brugghelinghen ende Vrylaten, zeer onghenadelick ende onmenschelick, met stocken ende Wederwrake der Gentenaers.

1381. hamers, doot sloughen ende vermoorden, zo zy insghelijcx ooc naerderhandt haerlieder XIII ghevanghenen van Schorisse deden; maer van dezer excesse ghevoelden die van Veurenambocht wel te deghen de wrake, daer die edelen niet gheels en lieten dan daer zy niet by gheraken en consten, niet jeghenstaende dat hemlieden die Hulstenaers zo ter weere stelden, dat zy Jacob van Egherlo, sgravens standaertdraghere, ter stede doot sloughen, loopende niet min corts daer naer (met meer andere van dier contreye) haerlieder veerden te Zeelant waert, van vreese of hemlieden tzelve noch upcommen zoude, ghelijct ontwijffelick anders ghebuert zoude hebben. Hierentusschen vielen die quaetwillighen van Ghendt van ghelijcken ooc niet slincx, treckende met omtrent XV duysent mannen van wapenen, te peerde ende te voet, in diversche quartieren ende passagien van den Vryen, daer zy een zeer costelicken roof ende buyt van peerden, ossen, koeyen, schapen ende allerande andere beestaylgie ende vitaylgie uyt haelden (ten spijte van alle die ghuene diet leet was), beroovende voorts by nachte die abdic te Bauloo van als dat zyder vonden, metsghaders ooc van de zelvere verghulde crotse (1), daer joncheer Rachen van den Voorde ende joncheer Fransoys Ackerman, beede die principaelste voorstelders of waren. Ten zelven tijde maectent die ballinghen te Ghendt, byder Hooghepoorte, in thuys gheheeten den Rijm, al verbuert van stelene ende van roovene, houdende int ende ooc die woonstede themlieden waerts, water die goede lieden van eere jeghens zegghen ofte ghedoen consten, ende men cooser alsdoen ooc twee nieuwe uppercapiteynen uytten buicke van den ghemeente, te wetene, Jacob de Rijcke ende Woutere Huessijn, in die stede van Rachen van Herseele, ghezeit

Zy kiezen zich nieuwe opperhoofden.

(1) Crotse : staf van eenen bisschop of prelaet.

van Lijkercke, ende Jan van Lannoy, die beede te Nevele ghebleven waren, byder middele in naerste capitele verclaerst. Up den dach der heligher Drievuldicheit, binder maent als voren, reeser te Ghendt zulc een fel tempeestich wedere up van donderen ende blixemen, dater drie personen by themels vier gheconsumeert wierden, die in de thorre van St-Nicolauskercke die clocken luden, ende thorrekin van de Jacopijnenbroeders ghinck er insghelijcx ooc gheel of te niete, twelcke die zommeghe een zekere voorteecken dochte te zijne van meerdere plaghe, ten ware dat zy met haerlieder naturelicken heere ende prince voortan bet accordeerden ende eenen ghedurenden paeys maecten, daer hem tghemeente ter dier occasie gheel ende al toe scheen te willen voughene, byder exhortatie van die van der wet ende meer andere goetwillighe heeren, dieder voorts ooc den grave Albrecht van Henegauwe, Hollant ende Zeelant toe moeyden, maer al ten gheenen profijte, duer dien dat die prince al tzijnder ghenade hebben wilde, dat hem gheliefde ende goet dochte, ende ten ware dat men hem tzelve avoyeerde, hy zoudts hem in tijden ende stonden wel zo wreken dater hemlieden alle andere steden ende casselerien van Vlaenderen ten eeuwighen daghe an spijghelen zouden, die welcke hier of trapport hoorende daghelicx lancx zo meer tzamen van de Ghendtenaers vervreimden, uytghesteken ende ghereserveert alleenelick die stede van Gheertsberghe, die men ter cause van dien achtereen te viere ende te zweerde gheboot, ende Mer Woutere, die heere van Heyne, maerschalck van Vlaenderen, vieler met grooter moghentheit van Bruchschen, Iperschen ende Vrylaetsche peerden ende andere zeer sterckelick voren, bedrivende daer diversche hasardeuse vromicheden van wapenen ende meer dan rudderlicke explooten van orloghe, die welcke die van Ghendt al te gheerne belet zouden hebben,

1381.

Geersbergen blyft Gent getrouw.

1381. commende ten dien fine met machte tHerseele, daer zy meest al met zulc eenen iselicken gru bestaen wierden dat zy van puerder vervaerthede haestelick weder thuyswaert keerden, leelick ende vileynelick abandonerende al dat zyder ghebrocht hadden), ten omsprekelicke verdriete van de ghuene die wel voordere meenden ghetrocken thebbene, maer nootzakelick (omme die cleene menichte wille) haerlieder ghevluchte compaengnons volghen moesten, stekende niet min ondere weghen tvier in die kercke van St-Cornelis tHorenbeke, ende verslaende daer beede die bastaerden van Steenhuyse, met meer andere edelen, twelcke al verstaen hebbende die voorscreven heere van Heyne, ghinck sondachs smorghens (dén VIen van hoymaent) zo viandelick die stede van Gheertsberghe meer dan te XL platsen bespringhen ende bestormen, dat hyder metter noene (by uytnemender prouesse ende vaylgeandise) binnen gherochte, zeer deerlick vernielende (zonder eeneghe gracie ofte ghenade) al tghuene dat niet in tijts gherumen en coste, mans, wijfs ende kijnderen, gheestelick ende weerelick, jonck ende oudt, totten ghetalle van bet dan vijf duysent persoonen, ende stellende bovendien noch die gheele stede in gloeyen, zo dater niet een huys ofte kercke ombeschaet ofte ongheschent en bleef, ter jammerlicke martelysatie van menighe vrauwe dieder van kijnde lach ende in haer bedde metten huyse verbarnde; die capiteyn Willem Rijnvisch wiert er alleene ghevanghen ende omthooft, omtfaende mids dien loon naer zijnder wercken.

Wordt ingenomen en verwoest.

Den graef brengt een tweede leger voor Gent.

Binnen dezer middelen tijt was die grave Lodewijck van Vlaenderen met een tweeder eyrcracht voor die stede van Ghendt neder gheslegen, tusschen die Bruchsche ende Bruesselsche ofte Keyserpoorten, houdende niet min zijn vertreck binder vrouwenabdie te Nonnenbossche, van St-Beernaers ordene, aldaer die heere van Heyne, met

zijnder gendarmerie als voren, in alderdiligentic by hem quam, ende wiert er zeer blijdelick omthaelt met grooten lof ende prijs van dies voorzeit es; daer arriveerden insghelijcx ooc een goet ghedeel Henewiers, Artysienen ende Namuroysen, daer die grave Robrecht van Namen ende Willem, zijn broedere, zelve die capiteynen of waren, in al twelcke hem die van binnen ontwijffelick te meer beroerden, omme dieswille dat zy van haerlieder beleedere Jacob De Rijcke, naectelick verstonden dat Lieven Walrave, die dekene van de wevers, in aldermaniere uyt was omme die stede verraderlick in sprincens handen te leverene, zo hy in tende zelve (by den banck) ten vullen bekende ende mondelinghe beleet, metsghaders ooc dat hy by zijnen valschen raedt oorsake ende occasie gheweest hadde van der temerayre ende schadelicker bataylgie, onlancx leden te Nevele gheschiet, ghelijck wy ghehoort hebben, zo dat hy ter cause van dien up Ste-Veerleplaetse omthalst wiert, ende die vrauwen (die welcke haerlieder lief gheselscip in de voorseide bataylgie verloren hadden) sleipten zijn doode lichame met isere haecken ofte crauwels achter strate voor by zijn huys ende voor by thuys van zijn vadere ende moedere, roupende ghezamelick zeer lude ende leelick dat hy een meschant verradere ende moordenare was. Men mach wel peynsen hoe deze nieumare den prince greyde, in wiens leghere van dien tijt voort daghelicsche invasien, coursen ende sproncreysen ghebuerden, daer hem Mer Lodewijck, ghezeit dHaze, die bastaerde van Vlaenderen, altijts zeer clouckelick ende vromelick jeghens stelde, met Mer Woutere, die heere van Heyne, die allomme zeer onversaechdelick deerste ende die laetste was, bedrivende menich vroom faict van wapenen (niet jeghenstaende dat hyder noch gheen XX jaer oudt en was) ende omtmakende met cleender compaengnie ondere andere, omtrent LX witte 1381.

1381. caproenen, zo dat zy meest al ter stede doot bleven, twelcke die reste van den ghemeente te Ghendt zo speet (ende bysondere die laetst uyt Gheertsberghe ghevlucht waren) dat zy sdonderdachs den XVIIIsten van der maent voorzeit, haerlieder honderstere (al wel ghewapent ende voorsien van zwarte spijtsen) in verscheede embuchen buyten der Keyserpoorte, by Ste-Claren cloostere, ghinghen ligghen, omme den voornoemden heere in zijne ghewonelicke hasardeuse rijdinghe tommeringhene ende gheweldelick te bespringhene, ghelijct gheschiede, in der maniere dat hy tzelve gheware wordende, zeer haestelick riep (als die verdwelmde) : *Montingny, mijn goeden vrient, wat doen wy?* Daer up hem terstont gheantwoort wiert dat zonder faulte meer dan noot was van allerande foortse van wapenen tuserene, zo zy ooc deden met alle die ghuenc die by hem waren, teekenende hemlieden eerst elc met een teekene des crucen, maer lacen! ten mochte al niet helpen, want zy wierdender alleghadere (met ghelijcker gracie ende omtfarmenesse als zy onlancx die van Gheertsberghe bewesen hadden) deene metten anderen duerbuelt ende vernielt, uytghesteken ende ghereserveert alleenelick Mer Hutin van Douay, die by subtiler behendicheit omtrochte, twijle dat men die doode lichamen pijlgierde, saulverende ooc met eenen Mer Mechiel van der Hameyde, die in een gracht meer dan half doot lach : by dezer middele verghaweloosde (1) Mer Woutere, die heere van Heyne, maerschalck van Vlaenderen (een zeer jonck schoon, gracelick, welsprekende ende machtich edelman), hemzelven buytermaten jammerliek int rechte fleur van zijnen levene, en daer bleef (ondere andere edelen) met hem ter stede doot, eerst : Mer Jan van Heyne, zijn bastaerde broedere; Mer Staffin, die heere van Montingny;

Wouter van Heyne sneuvelt.

(1) Bedierf, verloor.

ende Mer Gillis Toisson; de welcke men met groote blijtscepe ende triumphe van stonden an tzamen binder stede voerde, ende in diversche cloosteren begrouf, niet jeghenstaende dat men se naerderhandt weder elc zijne vrienden ende maghen overgaf, omme anderwarf ter eerden ghedaen te wordene, daert hemlieden beliefde ende goet dochte, behoudens nochtans dat die voorstelders van den voorscreven exploote VII° L ghuldenen hebben moesten (boven die recouvrance van alle haerlieder ghevanghene poorters) voor die restitutie van tlichame van den heere van Heyne, aldaer tzelve van nieus begraven wiert met grooter ghemeener rauwe, hoewel dat zijne aflijvicheit ontwijffelick niemende nader en ghinck nochte meer anne en hadde dan die grave Lodewijck van Vlaenderen, die welcke hem (als wesende van zijnen bloede van vrau Jole, sgravens Robrechts, zijn oude grootheers tweede dochters weghen) varincx XV jaeren lanck ende oyt tsijdert die doot van Mer Jan, zijnen vadere, met zulcker liefde, joonste ende affectie binnen zijnen hove ghenourriert ende onderhouden hadde, als of hy zijn eyghen gheboren zuene gheweest hadde, recreerende ende verheughende hem duerghaens zo grootelicx in de menichvuldicheit van alle zijne uytnemende gracien ende excellentien, dat hy zijn zelfs by nachte noch niet vergheten en conste, zeer dicwils versuchtende ende roupende in zijnen droom : *Woutere, Woutere, waer es nu uwe schoone bloeyende jonghe jeucht? hoe zijt gy my dus vrouch ontnomen! Och mijn lieve zuene, hoe hebbe ic u dus voor tijt verloren!* met meer andere dierghelijcke zwaermoedighe doleantien ende lamentatien, daer hy hem zelven continuelick zo mede becommerde, dat hyder endelinghe ooc zijn siedgie omme lichtede, ende van voor die stede van Ghendt vertrack, zendende alle zijn crijchsvolck weder tOudenaerde, te Gavere, te Denremonde, te 1381.

1381. Cortrijcke ende elders tharen garnisoene waert, elc int zijne, ende nemende voorts zelfs zijnen wech naer Brugghe, niet zondere groote toorne ende gramscepe, in zulcker wijs dat hy hooch ende helich zwoer die Ghendtenaers noch in toecommende tijden teeneghadere te schendene ende te bedervene ofte uytterlick (by faicten van wapenen) tot zulcker amende ende beteringhe te bedwinghene, dat haerlieder naercommerlinghen in der eeuwicheit zijns ghedincken mochten, depescheerende met dien zekere ambassadeurs, alzo wel an den bisscop Aernout van Luycke als an die hertoghinne Johanne van Lotrijcke ende van Brabant, zijn schoonzustere, metsghaders ooc an den grave Albrecht van Henegauwe, Hollant ende Zeelant, heere van Vrieslant, ten fine dat zy hemlieden (int generale ende int particuliere) voortan verdraghen ende vermijden wilden van zijne vianden van Ghendt, maer eenich secours van vitaylgie te doene ofte te laten doene; maer Godt weet, die Luyckenaers en wildender niet naer hooren, die Brabanders gheliefden hem zo zy best mochten, zo deden van ghelijcken ooc die Henewiers; maer die Hollanders ende Zeelanders en schaften nieuwers up, in der maniere dat zy die Ghendtenaers noch altijts bleven assisterende (naer costume) van als dat zy van noode hadden, watter haerlieder prince, metsghaders ooc die ruart Mer Sijmoen van Laleyn jeghens gheseggben ofte ghedoen conste.

Den graef doet het leger opbreken en poogt de toezending van levensmiddelen te doen ophouden.

Van dat tghemeente van Ghendt gheware wiert dat hemlieden gheenrande secours van vitaylgie meer uyt Brabant ofte Henegauwe toecommen en mochte dan ghestolinghe ende up die verbuerte van zekere groote civile boete ende amende, zy waenden teeneghadere te verwoedene van quaethede, in zulcker voughen dat zy met eenen fellen evelen moet reghelrecht te Thielt waert liepen, ondere tbeleet van Gilles de Vuldere, nemende allomme al

dat zy vonden, ende stekende tvier in die stede, twelcke 1381.
al zo ghedaen zijnde trocken voorts naer die abdie tEecloo ende te Bauloo, metsghaders ooc int quartier van Axele; Bouchoute, Assene, Hulst ende Heyne, daer zijt insghelijcx ooc al heurlieder maecten, keerende met veel roofs ende buyts van allerande beesten, vitaylgie ende anders zeer haestelick weder van daer zy ghecommen waren, omme tscherp vervoch der edelen, dic welcke int beghinsele van ougst metten standaert van St-Joris zo veel ghewelts bedreven omtrent der Keyserpoorte (vier daghen lanck ghedeurende) dat een wondere was, zonder nochtans van iemende gheassaylgiert te zijne, hoe zeere dat zijt verzôchten ende begheerden; ic late my dincken dat die fiere moet van die van Ghendt wat was beghonnen zincken duert rijsen van den coorne, daer zy van dier tijt voort noch daghelijcx lancx zo meer ghebreck of ghecreghen, in zulcker wijs dat zy (tsondachs den XVIII van der zelver maent) ter dier occasie te marct ondere sgraven standaert versaemden, ordonerende daer die ballinghen alle ghelijck voor den zonnen onderghanck die stede te rumene up haerlieder hooft, ende ghevende die grave Lodewijck by eender missive te kennen, hoe dat zy tzelve ghedaen hadden tzijnder eere ende weerdicheit, twelcke cause was dat zy terstont een saufconduyt verwerfden omme haerlieder ghedeputeirde vrielick te mueghen zendene an den grave Albrecht van Henegauwe, Hollant ende Zeelant, ten fine dat hem anderwarf zoude ghelieven intercesseur ende middelare van paeyse te zijne, ende een generale dachvaert van de drie leden ende staten slands te Brugghe gheleydt wiert; maer daer en quam anders niet of, uytte dien dat die prince in der eeuwicheit Vc hostagiers themwaerts behouden wilde, te wetene : IIIc uyter weverie, hondert uyter poorterie ende die reste uyten neeringhen, al tzijnder keure ende optie, met expresser besprekene bovendien

De Gentenaers doen offers ter onderwerping, welke zonder gevolg blyven.

1381. ooc van al zo dicwils eenen anderen te mueghen kiesene als er yemende van dezer weerelt overlijden zoude; dies omme redene dedele wederomme van nieus die gheele casselrie van Ghendt, pijlgierende ende verbarnende aldaer zy by ghecommen consten, ende die Ghendtenaers haelden (int eerste van der maent van octobre) menighe waghen vul coorens uyt die Vier Ambochten, stellende voorts binden lande van Denremonde VIe prochien in

Zy plegen alom veel geweld.

gloeyen, ende bringhende al tgoet, met veel onnoosele ghevanghene thaerlieder stedewaert, daer zy niet langher en letteden, maer trocken ten eersten weder uytte, met veel meedere moghentheit naer die stede van Deynse, ondere die conduyte van joncker Rachen van der Voorde, dieder van stonden an buytermaten groote foortse up bedreef, zonder eeneghe bate nochtans, overmits die nieuwe fortificatie ende twatere dat die capiteyn Mer Heylart van Poucke met zijne Brugghelinghen ende Vrylaten, behendichlick uyter Leye in beyde die vesten ghebrocht hadde, tal zulcken meshaghene van der ghenscher gendarmerie dat zyder tsvrydachs snuchtens (den XXVen van der maent alsvoren) anderwarf van allen zijden met onsprekelicker furie up ghinghen stormen, in der maniere dat hemlieden die overcommende ende ghedurighe reyn, haghel ende mist (zeer wel passende die van binnen) gheensins en scheen te retarderene noch te belettene, toter tijt dat zy haerliedcr capiteyn voornoemt menichsins toter doot ghequetst zaghen, ende veel volcx tallen canten duerschoten, versleghen ende ghewont, de welcke zy alle ghelijck omtrent den avende mede thuyswaert voerden, beroovende die naervolghende maent die Vier Ambochten van een goede quantiteit van wijnen ende coorene, ende stekende met eenen ooc tvier in die stede van Oostburch, naer dat zijt er al ghepijlgiert hadden dater wel stont. Ende rechts voor die Kersdaghen

brochten zy met stercken convoye drie hondert waghenen 1381.
vul wijns, coorens ende zouts gheladen uyt Brabant, daer zijt hadden gheweest coopen jeghens die inghesetenen van den lande, overmits dat zy tzelve niet overbrenghen en mochten (achtervolghende tverbodt van der hertoghinne Johanne) up zekere groote civile breuken ende verbuerten, zo wy hier voren ghenoteert ende vertoocht hebben. Ten anderen daghe van lauwe verslouch Symoen van Varnewijck (die vijfste scepene van ghedeele) Gillis de Meulenaere, die advocaet van Ghendt, boven up thoochhuys der zelver stede, werpende zijn doode lichame (by der adresse van de schiplieden) ter veysteren uytte, omme dieswille dat hy langhe ende menighen tijt die paeys belet ende achter ghehouden hadde, blijckende by de ghedrachten van zekere persoonen, diet zelve daer noch zeer pertinentelick ende openbaerlick voor alle die weerelt over hem deposeerden ende ghetuichden, metsgaders ooc over joncker Fransoys Ackerman, Jacob de Rijcke ende Pieter van den Bossche, die welcke ter cause van dien achter een ghezamelick inne die wapenen liepen, met die van der weverie, rencontrerende Symoen van Varnewijck, met zijne schiplieden (in ghelijcker equipagie) in de Carmerstrate, aldaer zonder faulte veel bloets stont ghesturt te wordene, indien hem die van der wet met haerlieder gheallieerde niet haestelick ghemoeyt ende onderwonden en hadden, bannende den voorscreven Varnewijck zijn vijfstere (om beter ghedaen dan ghelaten) ten eeuwighen daghe uyter stede ende scependomme, ter occasie als voren, hoewel dat men nochtans deze twee quade verghaderinghen zo gheringhe van elcandere niet ghescheeden en conste, ofte die capiteyn Gillis de Vuldere en lieter tleven. Deze maniere van doene greyde diversche goede paeysible lieden van eeren zo overqualick dat zyder secretelick omme vertrocken ende elders haerlieder woonste ende residentie

1381. namen, tusschen de welcke dat Jan van der Zickele een van de principaelste was, niet jeghenstaende dat hem Symoen Rijm naerderhandt binder stede van Rijssele, zeer jammerlick (jeghens recht ende redene) voor een seditieus persoon ofte muetmakere vermelde ende vermoorde, by forme van campe, zo wy noch hooren zullen.

Filips van Artevelde wordt ruaert gekozen.

Al zo vullick als die voorzeide beroerte ofte wapeninghe ghestremt ende ghesesseert was, zo reeser een andere veel dangereusere up, in zulcker wijs dat tbeste ende tmeeste deel van de ghemeente, uyt alle houcken ghewapent ter marct quam, roupende ghezamelick met luyder stemme dat zy qualick gheghouverneirt ende gheregiert waren, ende dat haerlieder capiteynen hemlieden noch an torloghen, noch an paeys maken en verstonden, zo dat zy ontwijffelick ter cause van dien, in grooter benauthede van allerande vitaylgie ghecommen waren, zonder eeneghe hope van beteringhe, ten ware dat er in tijts (by middele van paeyse) anders inne voorzien wierde. Men can wel considereren hoe deze gruwelicke roup die capiteynen der quaetwillighe greyen mochte, die welcke grootelicx byder jeghenwoordigher seditie gheprofiteert hadden ende metten paeyse teeneghadere bedorven ende verloren stonden te zijne, doende ter dier occasie zulcke extreme devoir an de voorghenoemde wankelbare ende twijffelachtighe verghaderinghe (niet wetende of zy ten paeyse verstaen ofte die orloghe continueren wilde) dat zy emmers endelinghe Philips van Aertvelde, F^s Jacobs (die hem zeer statelick up tzijne hielt, met zijne moedere ende huysvrau, binder heerlichede van St-Pieters) by ghemeenen accoorde ende overeendraghene, ten XXIIII^en daghe van der maent voorzeit, voor haerlieder ruart ende gouverneur-generael ter marct beswoeren, in de stede van Rachen Mulart : hopende zeer vastelick (byder persuasie van den capitein Pieter van den Bossche)

dat hy die voetsteppen van zijnen vadere naervolghen 1381.
zoude, die welcke haerlieder voorsaten VII jaer lanck in grooter prosperiteit ende weelde ghehouden hadde, ten spijte van alle die gheune diet benijden. Dienvolghende die voorscreven ruart vermeederde terstont zijnen staet, makende bovendien ooc eenege nieuwe capiteynen ondere hem, daer die heere van Herseele varre die principaelste of was, ter recouvrance van een deel van sgravens domeynen aldaer, in recompense van zulcx als hy elders te verliesene hadde. Twelcke alzo ghepasseert zijnde, die ruart dede XII eerbare notable poorters den hals of slaen, eensdeels om dat zy hemlieden metter meute ende seditie niet moeyden, maer principalick ende bysondere om dat zy van den naeste bloede waren van de ghuene die zijnen vadere over XXXVI jaer versloughen ende vermoorden, in der vorme ende maniere als wy ghehoort hebben. De grave Albrecht van Henegauwe, Hollant ende Zeelant dit spel anziende, dede zo vele uyt crachte van zijne voorghaende commissie, dater (byder intercessie van der hertoghinne Johanne van Brabant ende van den bisscop Aernout van Luycke) noch een derde dachvaert tHaerlebeke ghehouden, metsghaders ooc een paeys gheconcipieert, ghemaect ende ghesloten wiert (ter presentie van alle de ghuene diet anghinck) tusschen den grave Lodewijck van Vlaenderen ende die XII oude ghecommitteerde wethouders der stede van Ghendt (daer Symon Bette, die voorscepene van der keure, ende Ghijsbrecht de Grutere beede die notabelste of waren) metter conditie ende besprekene dat die Ghendtenaers ghehouden wesen zouden, te Rijssele binden casteele, in vanghenesse te leverene IIc van haerlieder poorters (by den prince omthier ende XIIII daghen te denomerene) omme voorts zijnen goeden wille ende ghelieftе daer mede ghedaen te werdene; maer doen men hierof te Ghendt voor die van der wet, ruart, capiteynen ende dekenen trapport

Vrede van Haerlebeke.

1381. dede, zo meende die capiteyn Pieter van den Bossche (wel wetende dat hy ontwijffelick een mede van de ghenoemde wesen zoude) teeneghadere tontsinnene van grooter toorne ende gramscepe, zegghende met eenen zeer fellen evelen moet tot Ghijsbrecht de Grutere : « Zult ghy, Ghijsbrecht, mede eenen van die wesen die te Rijssele in vanghenesse ghaen zullen? ic weet wel neen je; hoe hebt ghy u dan durven vervoorderen dusdanighen paeys te makene? » ende palmende met dien zijn poingiaert, stack hem daer hertsticx ter stede doot. Tzelve dede die ruart Aertvelde insghelijcx ooc Symon Bette, ter grooter ghemeener schade van der ghenscher republique, daer zy beede van de principaelste hoofden ende beminders of waren. Deze moorden aldus ghedaen ende vulbrocht zijnde, zo riep die capiteyn van den Bossche luyts keils totten ghemeente : « Kijnderen, wy en hebben gheenen paeys, en scheet noch uyt die wapenen niet wat uis (1) gheschiet : tonghelijck van wijlent Jan Hyoens en es noch nieuwer naer ten vullen gewroken : dees edelen ende rijcken hadden al te gheerne paeys, omme ons al te zamen in de uytterste noodt te bringhene, ende namenlick hy mijnheere de ruart, u heere van Herseele, ende my ulieder ghetrauwe dienare ende vrient. Want zijt dat wel versekert, dat die grave nemmermeer teeneghen accoorde ofte appointemente verstaen en zal, daer wy mede inne begrepen zullen wesen, alzo langhe als onze ghesleghen vianden, die proost van Haerlebeke ende Ghijsbrecht Matthijs, met zijn broeders, eenichsins tzijnen rade zijn. » Als die prince (wesende doen te Brugghe) deze veranderinghe verhoorde, hy wiert buytermaten toornich ende gram, zweerende by zijn rudderscip dat hy om niements wille meer paeys maken en zoude ofte hy en haddet al tzijnen zegghene.

(1) Ulieden.

Ten eersten naer dezen dede die ruart Philips van 1381.
Aertvelde (byder instigatie van Pieter van den Bossche) Besluyten door den ruaert genomen.
tallen straten te Ghendt zekere nieuwe ordonantien, statuten ende mandementen publiceren ende vercondighen, inhoudende eerst dat hem een ijghelick voortan wachten zoude van yemende meer van den lijve te beroovene, hoe ofte in wat maniere dattet ware, up zijn hooft; dat alle veeten ende rancunen (alzo wel van der eendere als van der andere zijde) ghesuspendeert ende uytghestelt moesten blijven, totten XIIIIen daghe naer tmaken van den paeyse als voren, die welcke gheexpireert zijnde, waert by aldien dat yemende zijnen viant omtvlode zonder grievelicke wonde ofte mincke, zout tzelve XL daghen lanck in vanghenesse verpenitentien te watere ende te broode. Zo zy van ghelijcken ooc zullen al die ghuene die in eeneghe pistavernen, hooghe eeden zweeren, dobbelen, tuysschen ofte beroerlick wesen zullen. Dat in alle convocatien ofte generale vergaderinghen, al zo wel die aerme als die rijcke gheconsenteert ende gheorlooft ware, haerlieder advijs tuyttene ende openbaerlick te kennen te ghevene. Item dater maer een wisselare binder stede wesen en zoude, ghevende een ijghelick die juiste weerde van zijnen goede; voorts dat men alle maenden die rekeninghe hooren zullen van der stede ghoedinghe. Alle abten ende prelaten, metsghaders ooc alle andere rijcke machtighe poorters zouden daerenboven ooc ghehouden wesen haerlieder overschietende coorne ter marct te bringhene ende voor eenen redelicken ghestaecten prijs te ghevene, al zo langhe alst gheduerde. Die ruart Philips van Aertvelde zoude die vulle kennesse themwaert behouden van alle ghevanghene, omme een ijghelick goet ende cort recht te doene, naer die exigentie van der zake. Ende ten laetsten dat elc inwoonende poortere van Ghendt een witte slinckere mauwe draghen zoude an zijnen rock

1381. met sruarts divise (twelcke was *Helpt Godt*), daer up ghebourduerwrocht in roode letteren. In alle welcke publicatien ende vercoudinghen tghemeente terstont zulck behaghen vant dat zy van dier tijt voort beede die voorzeide execrable moorden gheel ende al themlieden waerts trocken, willende ghezamelick met haerlieder ruart leven ende sterven, die welcke corts daer naer alle die dekenen vernieuwde, ghevende die capiteynen joncker Rachen van de Voorde, Pieter van den Bossche, Jacob de Rijcke, dekenen van der weverie, ende Jan van Heyst van als naer hem tprincepaelste last ende toezicht, ende makende voorts Bartholomeus Coolman (die onlancx goet Ghensch gheworden was ter suite van zijnen huyse ter Sluys, metsghaders ooc van zekere andere goedinghen) zijnen admirael ende stedehoudere generael ter zee, ten fine dat hy al zo veel vitaylgie uyt Hollant ende Zeelant procureerde alt doenlick was, hy ordonneerde ooc eenen quaden boosen hoop volcx van omtrent drie duysent mannen die men Reysers hiet, omme dieswille dat zy daghelijcx tallen cante uyttrocken om vitaylgie ende anders, ondere den capitein joncker Fransois Ackerman, met expressen bevele dat die reste van den commune daerentusschen in paeyse ende met vrede elc int zijne blijven zoude, doende haerlieder ambocht ofte neeringhe ghelijck zy ghewone waren. Deze reghele ende policie aldus ghestelt zijnde, Jan de Rommere, Jan Maeyhieu ende Jan Sleipstaf, die tweede scepene van den ghedeele, wierdender tzamen voor sGravens steen gherecht metten zweerde, om dat zy haerlieder natuerelicken heere ende prince mede sproken, twelcke die edelen (die tOudenaerde, te Denremonde, te Deynse ende elders in garnisoene laghen) zo schoffierelick vele an hadde, dat zyder allomme omtrent der stede van Ghendt van grooter wreetheit ende onghenadicheit omme useerden, totter tijt dat Philips van Aertvelde zijne lieden van orloghe naer tcas-

teel tHansbeke zant (daer Mer Daneel van Halewijn, zijn 1381.
wijfs oom van haer vaderlicke zijde die capiteyn of was), zeer deerlick pijlgierende ende raserende al dater wel stont, niet jeghenstaende dat die van den garnisoene alleghadere tlijf behielden, treckende zom metten anderen te Ghendt waert, ende zom naer de stede van Brugghe.
Gevechten te Zeveneeken en te Sleydinge.
Maer up den Asschenwoensdach (den XIX van der maent van sporcle) ghecreghen die Ghendtenaers die nederlaghe tSeveneecke, in der maniere dat zyder VIIc van den hueren lieten ende bovendien noch tpassagie verloren, doende niet min elders allomme haerlieder uytterste beste, omme hemlieden van dezer schade te wrekene by foortse van wapenen ende bysondere te Sledinghe, daert die edelen (met haerlieder drie duysent mannen) int eerste veel te quaet hadden, hoewel dat zijs noch int ende te boven gherochten, verslaende den capiteyn Goossin Mulart met alle de ghuene die by hem waren (ten excessive verdriete van den peuple te Ghendt) ende keerende met eenen grooten roof ende buyt weder tharen garnisoene waert, elc int zijne, aldaer zy tallen passagie die vitaylgiers of zetteden, dootsloughen ofte vinghen, die welcke te peerde, te waghene, ende ten halse yet ghestolinghe (om ghelts wille) ten secourse van haerlieder vianden uyt Brabant ofte Henegauwen brochten, ende up tzelve pas stichtede die prince metten garnisoene van Denremonde, grooten brant allomme binnen den lande van Aelst, zo dat die inghesetene gheel naect ende bloot ten lande van Brabant ende Henegauwe waert vluchten moesten, om dieswille dat zy zijne voornoemde rebellighen al heymelick gheassisteert hadden van melc, beutere, caes ende broot. Dies nochtans al niet jeghenstaende zy ghecreghen noch altemets wat (by fijnder foortse ende met ghewelde) uyt die Vier Ambochten, hoe wel dat tzelve (in zulcker een menichte) zeer lettete ofte niet helpen en mochte, eens-

1381. deels duer tsluten van de passagien als voren, maer principalick ende bysondere uytte dien dat die hertoghinne Johanne van Brabant, ende die grave Albrecht van Henegauwe, van nieus (elc int zijne) veel scerpelicker dan van te voren, een ijghelick gheinterdiceert ende verboden hadden, meer eeneghe vitaylgie derrewaert te voerene up die ghalghe, daer by der tijt zulc een extreme aermoede ende benauthede uyt causeerde, dat zy der zom van puerder honghere ende ghebreke verghinghen; men haelder tbroot met crachte uyt de backers winckels, ooc naer dater die graenders allomme telcx gherieve gheopent waren, achtervolghende tghuene dies voorzeit es. Want wat men dede, men conste die hongherighe buycken niet al versaden, zelfs metter hulpe van de Hollanders ende Zeelanders, die welcke hemlieden secretelick secoureerden van zeere veel broots ende meils in tonnen ghepact, in zulcker wijs dater in de vastene an de cant van XII duysent verhongherde Ghendtenaers (ondere tbeleet van jonc-ker Fransoys Ackerman) te Bruesele waert trocken; maer die van der stede haerlieder comste vernemende sloten die poorten, dies wierden zy by zekere voorcomende onghewapende personen, in alder odmoedicheit versocht dat zy hemlieden toch om Godswille wat secoureren ende laven wilden van spijse ende van drancke, ghemerct dat zijs niet meer en mochten, zoot achter een uyt grooter compassie ende medelijdene ghebuerde ende zonder nochtans yemende binnen te laten commene omtrent drie weken lanck ghedurende, die welcke gheexpireert zijnde, die van Leuvene deden insghelijcx ooc een poose tijts, tbeste met Aernout van Hercle, die bisscop van Luycke, die hemlieden tharen vertreckene VI^c waghenen vul coorens ende meils schanck, met belofte van bovendien noch haerlieder middelare van paeyse te zijne; tzelve beloofde hemlieden ooc die hertoghinne Johanne van Lotrijcke ende van

Den verboden toevoer van levensmiddelen brengt de Gentenaers in verlegenheyd.

Brabant, metter assistentie van den grave Albrecht van 1381.
Henegauwe, Hollant ende Zeelant, die de zake tanderen tijde meer ghehandelt hadde, van al welcke beleiftheit ende grooter goedertierentheit hem die capiteyn Ackerman gheensins ten vullen beloven en conste, keerende ten eersten daer naer weder tzijnder stede waert, metter provisie van cooren ende van meils als voren, tot zulcker ghemeener verblijdinghe ende verhueghinghe van alle zijne medepoorters, dat zy hem noch wel vijf duysent sterck zeer vierichlick jeghens trocken, springhende zom ondereweghe ten hemele waert van vreuchden, met omsprekelicke veel lof ende prijs, anghaende die ghuene die hemlieden aldus in haerlieder uyttersten noodt byghestaen hadden, al wast by aldien dat zijs gheen XIIII daghen te bet en waren, overmits die menichvuldicheit der inghesetenen; men derft hier niet twijffelen hoe grootelicx dat deze tydinghe die prince meshaechde, die welcke ten dien upsiene hooghe ende helicklick zwoer, niet alleene wederomme van nieus (met meer machts ende moghentheits dan oyt, daer te voren) zijne rebellighe van Ghendt corts naer den helich Bloetdach tassiedgierene ende te belegghene, maer bovendien ooc die Vier Ambochten (daer zy somtijts haerlieder nootdruft uyt haelden) teeneghadere te verdervene ende te nieten te doene, makende voorts ten dien ende alle die meeste ghereetscepe die hem mueghelick was. Ende daerentusschen zo liept in Vranckerijcke van ghelijcken ooc te veel steden al overhoop, daer die onversadighe ghiericheit der edelen, diet ghemeentc allomme (alzo wel int gheestelicke als int weerelicke) zeer jammerlick tharen eyghen proffijte (naer costume), met allerande extraordinaire extorsien, dagbelicx travaylgierden ende oppresseerden, gheduerende die onbejaerthede van den coninck Charles, wiens voocht, die hertoghe Lodewijck van Angiers, van als die principaelste cause

Lodewyk van Anjou in Italie geslagen.

1381. ende oorsake was, als die ghuene die zonder faulte niet anders en zochte dan by foortse van ghelde ende van wapenen (naer tverdriven van den paeus Urbaen) coninck van Secilien, Napels ende Jerusalem te wordene, metter hulpe ende bystandicheit van den schijsmatiquen paeus Clement ende der coninghinne Johanne van Secilien, maer (Godt weet!) tquam al ter contrarie, in der maniere dat hy zelve in Italien versleghen wiert, ende die voorseide coninghinne ghevanghen, metsghaders ooc naerderhandt (by laste van den victorieusen coninck Charles van Hongherien) tAversam verworcht, daer zy haer man, den coninck Andries, zijnen broedere (zekeren tijt gheleden) byder zelver middele hadde ghedaen expedieren, omtfaende mids dien rechts loon naer haer wercken, metten hertoghe voorscreven, die welcke zy in alle hare landen ende heerlicheden gheadopteert ende gheerft hadde (naer haer doot) by vorme van wederwrake ende ten avancemente van den voornoemden schijsmatiquen paeus, wesende in der waerheit niet dan een miserable slave ende narre (1) der franscher edelheit, wel ter onverwinnelicke schade ende achterdeele der heligher kerstene roomsche kercke.

•1382. Achtervolghende tghuene dat wy hier voren ghehoort hebben, zo dede die hertoghinne Johanne van Lotrijcke ende van Brabant, die grave Albrecht van Henegauwe, Hollant ende Zeelant, heere van Vrieslant, ende die bisscop Arnout van Luycke (ziende dat hem die grave Lodewijck van Vlaenderen, emmers in alder manieren wreken wilde ovre die stede van Ghendt) tzamen zo veel devoirs dater tsondachs naer Paesschen (den XIII^en van april int jaer XIII^c ende LXXXII) noch een dachvaert van paeyse te Doornijcke gheleit wiert, aldaer hem die bisscop van

Dagvaert te Doornik.

(1) Gek.

Luycke (ter liefde van de Ghendtenaers) zelve in persone 1382.
vant; maer die hertoghinne van Brabant ende die grave van Henegauwe zondender alleenelick haerlieder ghedeputeirde (tusschen de welcke dat Mer Symoen van Laleyn, die ruart van Hollant, die principaelste was); zo dede insghelijcx ooc die grave Lodewijck. Die drie leden ende staten slands compareerdender in competente ghetale, in zulcker wijs dater XII oude notable wethouders uyt Ghendt derrewaert reysden, met haerlieder ruart Philips van Aertvelde, te wiens vertreckene dat al dat hongherich ghemeente (want zy totten ghetalle van XXX duyst binnen XV daghen gheen broot gheprouft en hadden) zeer odmoedelick ter eerden nedere viel, up beede haerlieder knyen, roupende ghezamelick met verheven voyse: « Philips maect dat wy paeys hebben, hoe ofte by wat middele dattet zy, ten fine dat wy eens van dezer extremer benauthede omtsleghen ende verlost mueghen wesen, » met meer andere dierghelijcke onverduldighe woorden, ten zelven propooste dienende, daer die ruart zo by gheroert ende vermeerwet wiert, dat hy te vreden was alle die ghendtsche poorterie ter ghenade van den prince te stellene, omme by hem ghesubjecteert, ghebannen, ghecarkert ende ghepunieert te werdene van goede, zo zijne discretie ghedraghen zoude, behoudens alleenelick sturtinghe van bloede, maer om dieswille dat die proost van Haerlebeke ende andere zijne ghecommitteirde zo varre niet ghelast en waren, zo zant men (by ghemeene consente ende overeendraghene) eenen ambassadeur met schoonen state an hem te Brugghe, biddende zeer instantelick dat die van Ghendt omtstaen mochten met haerlieder presentatie, maer twas te vergeefs, overmids tòverlijden van Margriete, gravinne van Artoys ende van Bourgoengnen, metsghaders ooc palatine ende vrauwe van Salines, zijnder moedere, fondatresse van beede die cappellen van Artoys,

1382. binder collegialen kercke van St-Donaes te Brugghe (daer zekere hare domeynen te Sontcote, by Duynckercke, inne verbonden zijn), die welcke zeer subitelick ten zelven tijde van dezer weerelt schiet, ende tharen LXXXe jaere tSt-Denijs, by Parijs, begraven wiert, neffens wijlent die coninck Philips van Vranckerijcke (ghezeit de Langhe) ende der coninghinne Johanne, haren vadere ende moedere, latende haren voorscreven eeneghe zuene alle hare landen ende heerlicheden achtere, daer hy zijnen moet zo grootelicx by verhief (ende bysondere van tversterven van den graefscepe van Artoys, nu over de IIe ende III jaren van zijnen lande ende graefscepe van Vlaenderen omtvreimt, zo voorzeit es) dat hy ten gheenen anderen appointemente met de Ghendtenaers (diet varincx niet langhere ghemaken en consten) verstaen en wilde, dan mids hebbende haerlieder stede, lijf ende goet teeneghadere in zijne handen, omme zijnen wille daer mede te doene, naer dien dat hem alle die mans ende vrauwen (boven de XV ende ondere de LX jaeren) in haerlieder lijnwaet, bloothoofs ende barbeens, elc met eenen bast an den hals, up Buscampvelt, te voete ghevallen hebben, twelcke die ruart Aertvelde zo buytermaten onredelick dochte te zijne, dat hyder (niet jeghenstaende die persuasie van den voorghenoemden ruart van Hollant) in gheender maniere toe te bringhene en was, zonder texpres consent van den ghemeente (zo hy zeyde), keerende mids dien naer hoofschen orlove ende grooter danckbaerheit (van der moeyte dieder ghedaen was) weder tzijnen stede waert ende ghevende daer den verhongherde ghemeente al sgraven intentie, wille ende meeninghe te kennene, tal zulcker ghemeener desolatie (ende principalick van der vrauwen ende kijnderen) dat men nemmermeer ten vullen en zoude connen bescriven, hoewel dat hy dies niet te min zijn propoost bleef continuerende,

zegghende eendelinghe als die onversaechde. « Daer en es 1382.
niet, min of mijn lieve kijnderen, ghemerct dat wy jeghenwoordelick in de uyterste extremiteit van allerande vitaylgie zijn; wy moeten spijts ons tanden, van noodt duocht maken ende by foortse van dien een kiesen, te weten, naer waerachtighe biechte ende berau van onze zonden, met ghesloten poorten, in kercken ende cloosters van honghere ende ghebreke te verghane; ofte die prince zijne voorzeide meer dan onredelicke begheerte te accorderene; ofte uytterlicke zelve jeghens hem te Brugghe waert te treckene, omme noch eens te prouvene wat wy int faict van wapenen vermueghen. » Daer up dat hem tghemeente terstont verantwoorde dat hy zelve kiesen zoude tghuene dat hem best dochte, met stercke belofte van hem in als ghetrauwelick naer te doene ende onverscheedelick by te blivene; dies coos hy die wapenen als een vroom vaylgeant capiteyn (ghelijck hy was) omme by dier middele te besiene wat fortune ende prouesse vermochten, of ten erchsten commende glorieuselick int velt die doot te stervene, die hy evenwel met een goet ghedeelte van hemlieden niet omtghaen en zoude hebben, met die prince ter ghenade te commene, treckende mids dien, svrijdachs ten anderen daghe van mey, ter steden uytte met omtrent vijf duysent van de aldervroomste, elouceste ende hasardeuste mannen, die men daer conste ghevinden, hebbende elc up een witte slinckere mauwe in roode letteren ghebourduerwrocht : *Helpt Godt,* ende voerende met hemlieden an de cant van drie hondert sticken artijlgerie, ondere cleene ende groote, metsghaders ooc vijf waghenen vul broots ende twee met wijnen gheladen, zo dat die thuysblijvers niet vele behielden om by te levene, roupende tzamen met benaude herten zeer hooghe ende luyde ten hemele waert, dat die almeughende heere Godt haerlieder volck gracie ende victorie

De Gentenaers komen in Beverhoutsveld.

1382. verleenen wilde, die welcke sdaechs daer naer up Beverhoutsvelt nedere sloughen, neffens een staende wateré, bevryende hemlieden voorts van der anderen zijden metten carroye ten besten dat doenlick was, twijle dat die van Brugghe, naer costume, tweerdich helich bloet ons lief heeren Jesu Christi, met uytnemende schoonder processie, omme droughen, ten anziene van den grave Lodewijck, die hem in al tvoorghaende zo ovre lettele beroerde dat een wonder was, zegghende: « Wat goet jaer gaet deze uytsinnighe lieden overe, dat zy dus neerstelick haerlieder zelfs qualickvaert ende bedervenesse zoucken? Ic zie wel wat er of es; de tijt es hier dat haerlieder overmoedige overwillicheit teeneghadere een ende nemen zal; » twelcke hoorende eeneghe van zijne edelen (die niet en zochten dan in als die huecke naer den wint thanghene) zeiden dat zy zonder verdrach den vileynen seditieusen hoop wilden te niete ghaen doen, daer up dat hemlieden die prince verantwoorde: « Neen, hemlieden en zal zo veel eere niet gheschieden, maer laet ze miserabelick deenen metten anderen van armoede, honghere ende ghebreken verghaen, ghelijck zy wel verdient hebben. »

Dies nochtans niet jeghenstaende, die ruart Philips van Aertvelde gaf zijn crijchsvolck alle die beste moet ende couragie die hem eenichsins mueghelick was, zo hy van ghelijcken ooc naerderhandt dede, doen hy VII graubroeders, elc teender verscheeden platse, die welcke dat schamele ghedesoleirde ghemeente zeer wiste te comparerene by de kijnderen van Israël, ghelijckende voorts haerlieder heere ende prince by den onghenadighen coninck Pharao, ende ghevende hemlieden (naer messe ghehoort ende biechte ghesproken thebbene) alleghadere die absolutie, met expresser ordonantie van ghezamelick up beede haerlieder knyen, luytskeils, den uppersten Heere te biddene om gracie ende ghenade, twelcke alzo

ghedaen zijnde (met zulc een gheschreeusele dat hem een 1382.
ijghelick verijsen mochte diet hoorde), zo sprack die Aensprack van
ruart Aertvelde van eender verheven platse anderwarf F. van Artevelde.
tot hemlieden, zegghende : « Kijnderen, tes goet dat ghy doet, ghemerct dat die victorie ontwijffelick een ghifte ende ghave Godts es, dus stelt gheel ende al ulieden betrauwen in hem, ende vecht vromelick, want zonder victorie en mueghen wy zelfs thuys niet langher leven, maer staen daer tzamen in kercken ende cloosters verbarnt te werdene, ter cause van dezen onzen temerairen vermete, » met meer andere dierghelijcke persuasive redenen, die hy zeer promptelick, met uytnemender gracie ende eloquentie, al int langhe allegierde ende betoochde, ende stellende hemlieden alle ghelijck in broots ende wijns teendere refectie voor haerlieder noenmaeltijt, in goeder ende schoonder ordonantie, tusschen die spijseniers. Tghemeente van Brugghe van als gheadverteert zijnde, versochte an den prince (naer dien dat haerlieder processie gheent was) dat zy haerlieder vianden jeghens trecken mochten, als die ghuene die gheensins en twijffelden van der victorie; maer Mer Heylaert van Poucke, haerlieder capiteyn, waser directelick jeghens, verclaersende (met meer andere edelen) tzelve meer dan noodeloos te zijne, anghesien dat zy (zonder eeneghe faulte) eer vier daghen tzamen van zelfs by der famine verghaen moesten, ende waert by aldien dat zy zelve binnen dier middelen tijt ten assaulte quamen, dat men wel lichtelick zulc een handt vul volcx van de poorten, mueren ende vesten weeren zoude; niet min indien men hemlieden emmers die bataylgie leveren wilde, dat men ten alderminsten beyden zoude tot sanderdachs, eensdeels ter eeren ende weerdicheit van den jeghenwoordighen feestelicken daghe, maer principalick ende bysondere gheconsidereert dat

1382. die poorterie meest al (naer costume, Godt beteret!) met wijne ende met biere overladen was, verwervende niet min endelinghe zo vele (by haerlieder importuniteit) an den grave Lodewijck dat hy omtrent den avende (lacen!) met XXX duysent voetknechten ende VIII^c edelmannen te peerde, die Ghendtenaers jeghens track, hoewel dater dies niet jeghenstaende noch eeneghe ongheregheldeende ongbenuchterde dronckaerts (by XII, XVI ende XX te ghadere) zeer vierichlick voren liepen, die noyt weder en keerden, maer wierden van stonden an deenen metten anderen zeer furieuselick, ghelijck lammers ende kiekenen, den roupere of ghesteken ende vernielt, ooc ten anschouwen van den prince, die welcke nu met zijnder armeye niet varre van danen en was, ende ontwijffelick (by den advijse van Mer Heylart voorzeit) wel hadde willen wederkeeren, ziende die groote furie van zijne rebellighen, boven die andere causen ende redenen voren verhaelt; maer voorwaer, ten was hem niet mueghelick, duer die groote viericheit van der bruchscher gendarmerie, roupende met ghemeender stemme zeer hooghe ende ovre luyt (ende namentlick die makelaers, vleeschauwers, grauwerckers ende viscoopers), dat zy bin eender uere tijts ghemackelick haerlieder vianden verslaen ende weder elc int zijne wesen wilden; dienvolghende zo gaf die grave Lodewijck zijnen artijlgeriemeestere terstont last zijn devoir te doene, daer die Ghendtenaers vry niet slincx jeghens en vielen, schietende insghelijcx ooc alle haerlieder artijlgerie seffens of naer die bruchsche leghere, ende stellende die metten zelven in zulcker desordre, dat zy endelinghe (by foortse van wapenen) in goeder ordonantie in de middele van hemlieden ghe-rochten, zeer jammerlick duerbeulende ende dootslaende (overmits tbeneficie van der zonne) al dat niet in tijts ende rasch ghenouch ghevlieden en conste; want duert

De Bruggelingen trekken tegen hen op.

Zwaer gevecht, waer na Brugge van de Gentenaers ingenomen wordt.

scherp vervolch zo wiert er noch een goet ghedeel, waer hier waer daer, ondere weghe versleghen, ende principalick tAssenbrouck, daer Mer Heylart van Poucke, sgraven standaertdraghere (die hem tvoorleden jaer zo vromelick te Deynse ghehadt hadde) ter stede doot bleef, met alle de ghuene die by hem waren, tzamen wel totten ghetalle van zes duysent persoonen, met die ghuene die in Beverhoutsvelt tleven lieten; men zach allomme die ghevluchte ende verstroyde Brugghelinghen, alzo wel edele als onedele, achter tvelt rijden ende loopen, in zulcker wijs dat die prince niet meer dan zijn veertichstere, in alderdiligentie, weder keerde van daer hy ghecommen was, lastende eeneghe van zijne lieden ter poorten, dat zijt al haestelick by hem ter marctewaert zenden zouden dater naervolchde, ten fijne dat zy emmers haerlieder stede behielden; maer twas al verloren moeyte ende aerbeyt, want die victorieuse hongherighe buycken deden zo veel poochs ende neersticheit dat zy zelve van de eerste te marct quamen, bringhende allomme al te messe dat hemlieden jeghens ende contrarie was, niet zonder groote dangier van sgraven persoon, ten hadde ghedaen tadvertisement van Mer Robrecht Vaveringny, die marschalck van Vlaenderen, die vrau Margriete, zijn bastaerde dochtere, ghetraut hadde, ende hem zelve noch int ende qualick ghenouch ghesaulveren conste, twelcke considererende Symoen Cokermoes, vant hem snavens naer den neghen ueren in de duysterheit, met die smeden, wevers ende vulders, ter marct, heetende daer die Ghendtenaers zeer broederlick wellecomme, met belofte van trauwe ende bystandicheit. Zeer corts naer dezen quam die prince van ghelijcke ooc wel vergheselscipt, uyt zijnen hove derrewaert duer St-Amants strate, met veel barnende torsen ende flanbeausen, wel hopende der platse meestere te werdene, ende hem teeneghadere te venge-

1382.

Den graef weet zich nauwelyks door de vlugt te redden.

1382. rene van als dies voorzeit es, maer van dat die ruart Philips van Aertvelde zijns gheware wiert, zo zeyde hy tot die ghuene die hem naest waren : « Ziet hier den grave die hem zelve comt presenteren ghevanghen, laeter ons ebbelick handt an slaen ende hem te Ghendt waert voeren, ten fijne dat wy eenen paeys met hem vercrijghen mueghen, tonzen zelfs ghesegghen, » treckende met dien zelve themwaert in grooter moghentheit, daer Symoen Cokermoes een van de principaelste capiteynen of was, in wiens verraderye hem die prince zo gruwelicke zeere omtroerde ende veranderde dat hy (by den rade van eeneghe edele) haestelick voor St-Amants capelle al zijn voorscreven lucht weder dede verduysteren, bevelende alle die ghuene die by hem waren dat zy hemlieden alle ghelijck saulveren zouden metter vlucht, zo zy best consten : ende zelve zo saulveerde hy hem niet varre van danen, binden huyse van eender schamele wedewe, onder een vuyle verrotte coedse, daer drie kijnderen sliepen, niet jeghenstaende dat hy int zelve huys ghesocht wiert by eeneghe van zijne quaetwillighe, die welcke nochtans (om zijnder hoocheitswille) up zulc eenen leelicken houck gheen ghade en sloughen, ende zo gheringhe niet vertrocken en waren ofte hy en vloot uytten holle ende logijste als voren (in zeer sobre gheleende habijte) reghelrecht duer die zelver straete, over St-Salvaters kerckhof, lancx die meersch, ten Minnewater waert, aldaer hy met een bootken ter steden uyt voer, nemende zijn wech naer St-Michiels ende van danen voorts (up een onghesaelde ende onghebreyelde merrye) duer Roesselare (daer hy hem wat eerlicker monteerde) tzijnen casteele te Rijssele waert. Twijle dat die Ghendtenaers zom die marct van Brugghe bewaerden (onder haerlieder ruart Philips van Aertvelde) ende zom metten capiteyn joncker Fransoys Ackerman, die Grauwerckerstrate (ovre die Buerse),

De stad word een tooneel van moord en geweld.

St-Jacobsstrate ende den Ouden Zack, metsghaders ooc noch eeneghe andere van de principaelste platsen ende contreyen der zelver stede passeerden, zeer jammerlick verslaende al dat zyder vonden, ende bijsondere die makelaers, vleeschauwers, grauwerckers ende viscoopers, om dieswille dat zy verraderlick by die van der weverie bedreghen waren goet sheers te zijne. Als die vreimde uytlansche cnapen ofte dienstboden (uyt Brabant, Ghelderlant, Luycke, Hollant, Zeelant, Westvaelen ende andere omliggheende landen) zaghen datet aldus in zijn werck ghinck, zo begonsten zy insghelijcx ooc (elc int zijne) haerlieder heeren ende meesters te keelene ende te vermoordene, stelende ende roovende al dat hemlieden best anstont, zo dater binnen dien nachte (alleenelick in de ghewesten voren verhaelt) boven de VIIc personen verslegben, diversche comptoiren ghepijlgiert ende veel eerbare joncvrauwen (ghehuwet ende onghehuwet) ghevanghen, gheschoffiert ende vercracht wierden. Maer sdaechs daer naer (te weten sondachs) ghinct al ovre die edelen (daer joncheer Thyto van Lichtervelde, met joncheer Eloy, zijn broedere, thooft of was) ende voorts ovre die wethouders ende ander princelicke ofte poortelicke officiers, metsghaders ooc over die makelaers, vleeschauwers, grauwerckers ende viscoopers, die welcke hemlieden snachts te voren metter duysterheit gheholpen ende ghesaulveert hadden, in der maniere dat men teeneghadere niemende van hemlieden in gracie ofte ghenade en omtfinck; ooc en bleef er niemende (uytghesteken alleene die vreimde coopIieden) binder gheeler stede (die doen zeer rijcke ende machtich was) omberooft ende onghepijlgiert, in zulcker wijs dat men zelfs sprincens hof niet en spaerde, aldaer die voorzeide overwillighen, naer veel roofs ende buyts (die zy zom thuysewaert zonden) ooc XL quarteelen roo wijns den boom in sloughen ende zeer vileynelick te 1382.

1382. quiste lieten loopen. Twelcke al zo ghepasseert zijnde, die ruart Aertvelde dede allomme achtere die stede publieren ende vercondighen, dat zy tsanderdaechs (wesende doen maendach) alleghadere buyten St-Cathelijnepoorte verghaderen zouden, omme den ghemeente van Ghendt in zijne handen eedt te doene, diet leven behouden wilden, zoot ghebuerde. Ende daerentusschen brochtet die capiteyn Ackerman al ten messe dat er binnen bleef: zo dater in drie daghen tijts, ten drie distincte reysen, tzamen binder stede, bet dan drie duysent mannen van den lijve ghepriveert wierden, zonder die ghuene die noch in Beverhoutsvelt, tAssenbrouck ende elders ten landewaert in ghebleven waren, totten nombre als voren, daer die capiteyn Mer Heylart van Poucke die alderprincipaelste of was, den welcken men zeer eerlick ende statelick te Jacopijnen in den choor begrouf, ende nopende tsurplus, zo was er van ghelijcken ooc noch een groote menichte, al zo wel buyten als binnen, wiens doode lichamen in diversche kercken ende cloosters die helighe eerde ghecreghen, by den toedoene van haerlieder vrienden ende maghen, hoewel dat mer nochtans dies niet jeghenstaende lettele min dan vier duyst, waer hier waer daer, int velt dolf, eeneghe by groote hoopen te ghadere, ende die andere appart, tal zulcker platse als zy versleghen laghen. Ende te Brugghe maecte men onder andere drie uytnemende ende zeer zacsamighe carnieren, te wetene, deerste byder poorte, zo men in den ommeghanck van den Jacopijnen gaet (wesende de sepulture van C ende XVI personen); die tweede, ter Bramberchpoorte (daer Mer Jan Bovin, die burgmeester van scepenen, inne begraven wiert, met Woutere, zijnen broedere, ende noch LXIII andere wethouders, edele, notable ende dekenen), ende die derde, ter platse die men toude kerckhof hiet, aldaer men insghelijcx ooc eenen tneghentich versleghene poorters sef-

fens inne ter eerden dede, ter grooter ghemeener lamentatie van haerlieder wijfs ende kijnderen ende zeer claghelicker declinatie van der stede, Godt beteret. 1382.

Sdijssendachs daer naer, quamen alle die ambochten van Ghendt te Brugghe ter marct staen, met haerlieder standaerden ende bannieren, makende Pieter van den Bossche ende Pieter de Wintere tzamen (by den advijse van den ruart Aertvelde) capiteynen ende gouverneurs van der poorterie aldaer (niet jeghenstaende dat Pieter de Wintere, om zekere zijne messusen, uyter zelver stede ghebannen was) ende worpende sanderdachs, den VII^en van der ghementioneerder maent, die Gheudtpoorte, die Cruyspoorte ende Ste-Cathelijnepoorte (met al tghuene dater of dependeerde ende annecleefde) zo teeneghadere plat ter eerde nedere ten vestewaert in, dat zyder van dier tijt voort ghemackelick, tallen zijden ende tijden, uyt ende inne mochten, zoot hemlieden gheliefde ende goet dochte, zonder eenich empeschement, obstacle ofte belet.

Dry poorten geslecht.

Twelcke alzo ghedaen zijnde, zy zonden V^c van de rijkste ende notabelste poorters ghevanghen in hostagie thaerlieder stede waert, met zulc een overvloedicheit van allerande pijlgiagie, roof ende buyt, dater alle die waghenaers, carremans ende schippers van der Lieve, vijf daghen lanck, ghenouch anne te voerene hadden, al ten grooten behaghene van die van Luycke, Rouaen, Parijs, Luevene ende meer andere steden, die met haerlieder edeldom van ghelijcken ooc elc int zijne ten besten niet eens en droughen ende principalick van de Luevenaers, zegghende (ooc ten wel wetene van der hertoghinne Johanne, al wast haer leet) dat zy in aldermanieren een ziele ende een lichame metten Ghendtenaers wesen zouden, indien zy hemlieden alzo naerghesetene waren als die van Bruesele. Die schijsmatiquen paeus Clement mainteneerde ende sustineerde al tghuene voorzeit es, wel byder rechtvaer-

1382. digher handt Godts geschiet te zijne, ter occasie dat hem die grave Lodewijck van Vlaenderen zo vastelick an den paeus Urbaen bleef houdende; tzelve lieten hemlieden ooc zommighe andere circumvoisine princen dincken, maer ten anderen respecte, te wetene, omme zijne uytnemende grootscheit ende hoverdie wille, by de welcke dat hy niemende en achtede, nochte zijns waerdich en kende. Ten eersten naer dezen, achtervolchde die ruart Philips van Aertvelde met zulcker diligentie ende neersticheit zijne victorie voorscreven, dat hy die steden van Ipere, Veurne, Berghen, Burburch, Nieupoort, Cortrijcke, Oudenburch, Aerdenburch, Dammen, Sluys ende Oostburch bovendien noch tzijnder subjectie ende onderdanicheit ghecreech, met alle die reste van Vlaenderen vlaminghant ofte puer Vlaenderen (uytghesteken ende ghereserveert alleenlick Denremonde ende Oudenaerde), stellende allomme zijne capiteynen ende garnisoenen, ende vernieuwende die baillius, schouteetens, wethouders ende alle andere officiers, metsgaders ooc eedt doende ende omtfaende (als of hy die prince zelve gheweest hadde) ende nemende voorts hostagiers, die hy met hem te Brugghe waert brochte, aldaer hy in als lancx zo meer den grave van den lande beghonste te contrefaicten, ten aldernaesten dat doenlick was, houdende hem binnen zijnen hove in grooter hoocheit ende magnificentie, ende ghevende zijne gendarmerie tcasteel te Male overe, daer zy eenen grooten buyt uythaelden ende wonderlicke veel quaets bedreven, in der maniere dat zyder zelfs die princelicke vonte niet en spaerden, maer smetense in duysent sticken ende meer, tzijnder derisie, schande ende cleenicheit. Welcke zaken aldus ghepasseert zijnde, die ruart voornoemt track met veel volcx van orloghe te Cortrijcke, omtzegghende daer die van Oudenaerde te viere ende te zweerde, ten ware dat zy ter obediente ende ghenade quamen, ghelijck alle die

Filips van Artevelde brengt vele steden onder zyn gezag.

andere voorzeide steden ghedaen hadden, daer up dat hem 1382.
die capiteynen Mer Floreins van Huelle ende joncheer Dierijck Damman terstont verantwoorden dat zy niet ghewonen en waren die dreeghementen van een keyte brauwers zuene (als hy was) tomtsiene, ende veel min haerlieder sprinces patrimoniale erfachtichede wech te ghevene, maer dat zyder te contrarien, in alder manieren, voren leven ende sterven wilden. Met dezer antwoorde contenteirde hem die ruart zo ovre qualick, dat hy die stede teeneghadere zwoer te schendene ende te verdervene, nemende met dien zijnen wech te Ghendt waert, aldaer hem gheestelick ende weerlick, met grooter vreucht ende triumphe, zeer solemnelick ende processie wijs inne haelde, scrivende hem bovendien goddelicke eere ende lof toe, ende heetende hem met lude ghemeene voyse, beschermere ende verlossere slands ende bysondere van haerlieder stede van Ghendt, die welcke by zijnder prouesse ende vromichede van wapenen, nu tot zulcker abondantie ende overvloedicheit van allerande vitaylgie ende leeftucht ghecommen was, dat mer alle etelicke ende drinckelicke ware (want men die van alle cante te watere ende te lande derrewaert brochte) veel betere coop eochte, dan men te Doornijcke ofte te Valenchin dede; men gaf er nu een stoop wijns om II grooten, die men onlancx leden XXIIII betaelt hadde; dien volghende twasser al weder in blijtscepe, weelde ende wellusticheit, hebbende (lacen! naer costume) tmeinste ghepeins te Gode waert. Die ruart hielt er daghelicx open hof, cleedende hem zeer princelick int roodt scharlaken ende doende zijne baillius ende omtfanghers alle maende rekeninghe, bewijs ende reliqua doen van alle haerlieder handelinghe ende administratie, zo dat hy by dien gheen ghelt ghebreck en hadde, ende tzelve ooc nichtemeer en spaerde doen oft moose gheweest hadde, scrivende hem zelven

Oudenaerde weygert hem te herkennen.

1382. regent van den lande ende graefscepe van Vlaenderen te zijne, ende gevende voorts voor zijn wapene (in teekene van gheconquesteirde libertheit ende vrijheit) drie bonnetten van goude in een velt van sable, maer deze zijne siditieuse regnatie en gheduerde niet langhe, zo wy hooren zullen. Swoendachs, in de langhe weke voor Sinxen (den XXIX van der maent als voren), ghescieder snavents omtrent der zonnen onderghanck een buytermaten vreeselicke eerdbevinghe, niet alleenelick binnen den lande ende graefscepe voren ghementioneert, maer daerenboven ooc al Duytslant ende Vranckerijcke duere, ter veel meedere schade dan beteringhe van levene, gelijck men ghemeenelick ziet ghebuerene.

Hy houdt zich als regent.

Hierentusschen, hielt hem die grave Lodewijck noch altijts zeer vastelick binden casteele te Rijssele, als een ghevlucht, ghedesoleert ende verlaten prince, peynsende ende overdinckende continuelick by daghe ende by nachte, hoe hy hem in toecommende tijden best zoude connen wreken ende weder ten zijnen gheraken, metsghaders ooc int ende in hem zelven bevindende ende jugierende wel een groot gheluck voor hem te zijne (zoot in der waerheit was) dat die princesse Margriete, zijn dochtere, den hertoghe Philips van Bourgoengnen te manne hadde, wesende jeghenwoordelick voocht ende gouverneur van der croone van Vranckerijcke, in den welcken hy hem (ten erchsten commende) zo betraude, dat hy teeneghadere zijnen moedt ende couragie mede verhief, zendende Mer Daneel van Halewijn (een zeer vroom ruddere van wapenen) met IIII^c L mannen zo te peerde zo te voet (wel voorsien van al tghuene dieser ter orloghe diende) in alderdiligentie ten secourse van de ghedreechde van Oudenaerde, daer die regent Philips van Aertvelde int laetste van der maent voorzeit, met II^c duysent Vlaminghen voren viel, zweerende nemmermeer van danen of te scheedene voor dat hyter

al edele ende onedele (naer twinnen van der stede) verdaen ende vernielt zoude hebben, ende ordonerende voort elcke eerdstede van Vlaenderen IIII grooten te weke te ghevene ter sustentatie ende onderhoudinghe van zijnder gendarmerie, die welcke hy (omme alle noodeloose bloetsturtinge te schuwene) ten gheenen assaulte bringhen en wilde, als die ghuene die niet en twijffelde van metter tijt byder famine wel tzijnder vuller intentie te gherakene, priverende ten dien fijne die van binnen van al tghuene dat hemlieden lancx die reviere van der Schelde eenichsins toecommen mochte, by tstellen van eeneghe zacsamighe staken, in de middele van diere, al ten grooten meshaghene van zijnen naturelicken heere ende prince, die welcke verstaen hebbende dat die van Ipere ende van Cortrijcke mede int voornoemde belech waren, dede (zonder langher dilay) alle zijne hostagiers van Cortrijcke, binder stede van Bapasmes, den hals of hauwen, aldaer hy insghelijcx ooc alle zijne hostagiers van Ipere dede bringhen, zendende corts daer naer een partye van hemlieden tHesdin waert, ter vierigher begheerte van die van Duay, dieder in alder maniere (om erghere tomtghane) of omtsleghen ende verlost versochten te zijne. Twijle dat die grave Lodewijck met deze justicie ende goede voorsienicheit besich was, zo moestet hem al tOudenaerde in kereken ende cloosters vertrecken (by laste van den capiteyn Mer Daneel van Halewijn) dat ter wapenen ende ter defensie niet en diende, ten ende dat zy niemende en beletteden; ende men wierper alle die huysen ende andere edificien of die naerst de vesten stonden, ofte men dectese met soden, om dater tvier van den gheschotte niet inne vesten en zoude; dies nochtans al niet jeghenstaende, zo wiert die heerlichede van Pamele (wesende een deel van der zelver stede, ovre die reviere van der Schelde), ten Ven daghe van hoymaent, gheel ende al ver- 1382.

1382. barnt, by middele van diversche cotten, die mer voren maecte, van der lanchde van LX ende van der breede van XX voeten, van welcker behendicheit dat men naerderhandt ooc jeghens ende in prejudicie van de reste van der stede useerde, maer wat mer up schoot die capiteynen van binnen droughender zulcke zorghe voren (by uytnemender foortse ende vaylgeandise) dater hemlieden gheen zonderlinghe grief of quam, doende bovendien noch zelve alle weke eeneghe schadelicke coursen ende sproncreysen, binnen den leghere van haerlieder vianden, totter tijt dat zy van der peste (die ter veel steden omtsteken was) van ghelijcken ooc gheinfecteert ende allincx zo meer beswaert wierden; doen zant die regent Aertvelde een thoeveel volcx van zijnder armeye te Denremonde waert, sommerende die capiteynen ende garnisoenen van der stede zeer menichsins tot upghevinghe van dieres; maer wat zy consten ghesegghen, zy en ghecreghen anders gheen antwoorde dan dat die slotelen van der stede tOudenaerde up de marct laghen, ende indien zy die hebben wilden zy moesten ze daer gaen halen. Dies keerden zy tzamen naer haerlieder stede van Ghendt, eerder hemlieden ergher of quam, ghemerct dat zy hem zelven niet sterck ghenouch en kenden omme die moghentheit der edelen langher te wederstane; die van Rypelmonde ende van Sastinghe (daer joncheer Hector, die bastaert van Vlaenderen, heere van Voorhoute, die capiteyn of was) en verschoten insghelijcx ooc voor al sprincens vianden niet, water Bartholomeus Coolman, die verradelicke admirael van der zee, der jeghens ghedoen conste met alle zijne schepen van orloghe, ligghende tusschen der Sluys ende die Honte, omme die vitaylgiers van Hollant ende Zeelant zonder dangier te Ghendt waert te beweghene, ende treckende zom naerderhandt ooc te Rochelle om wijnen, ondere die conduyte van joncheer Rachen van

Filips van Artevelde eyscht de overgaef van Dendermonde die hem met fierheyd geweygerd wordt.

den Voorde, al wast by aldien dat die van de siedgie voor Oudenaerde nichtemeer yeuwers of ghebreck en hadden, dan of zy in een goede stede van paeyse gheweest hadden, overmits tgroot onderstant van huerlieder ghebuers; men hielter alle zaterdaghe wekemarct van al tghuene dies een mensche zoude mueghen behouden ofte nootsakelick wesen, ende twaser al wellecomme dater ghinck ofte keerde, ghereserveert alleenelick die ghuene die fransoysch sproken; zo wonderlicke zeere begonste hemlieden die tale suspect te zijne. 1382.

Binnen dezer middelen tijt namen die edele by nachte die stede van Cassele inne, verslaende daer den capiteyn Willem Boerman, met enthoeveel inghelsch garnisoen, ende keerende weder van daer zy ghecommen waren: die van Ipere hadden Pieter de Brouckere teenen capiteyne; die van Belle, Pieter Oliviers, ende die van Comene, Franschoys Bueyts, byder ordonantie van den regent Philips van Aertvelde, wiens lieden van Ghendt corts daer naer die stede van Deynse verbarnden, vellende die poorten met al dat er wel stont, in wederwrake van der grooter schoffelture (1), die zyder tvoorleden jaer ende haerlieder voorsaten te meer andere tijden ghehadt hadden; doen trocken uyt siedgie voor Oudenaerde omtrent duysent personen, die welcke die huysen ende pachtgoeden van de ghevluchte edelen allomme pijlgierden ende in gloeyen stelden, zo dat zy zelfs tcasteel te Male niet en spaerden, daer zy sprincens zelvere wieghe ende zelvere cabinet van wapenen in sticken smeten, tzijnder mesachtentheit, roovende voorts al dat zyder vonden, metsghaders ooc die cappelle destruerende ende die clocke te Brugghe waerts bringhende, ten grooten contentemente van Pieter van den Bossche ende Pieter de

De Edelen nemen Kassel.

De Gentenaers doorloopen het land te vuer en te zwaerde.

(1) Nederlaeg.

1382. Wintere, tzamen capiteynen ende gouverneurs aldaer: twelcke alzo ghedaen zijnde, zy passeerden twatere van der Leyé ovre die brugghe te Waesten, stekende tvier in alle die prochien ende coornemeulens, binder casselrie van Rijssele, daer zy eenichsins by gheraken consten, ende userende tallen cante van zulcker wreetheit ende overwillicheit dats hem tgarnisoen van der voorzeider stede nootsakelick moeyen moeste, nemende eeneghe van hemlieden ghevanghen, die men al zonder verdrach executeerde metten baste, ten zulcken meshaghene van haerlieder compaengnons ende medeghesellen, dat zy ter cause van dien int Doornijcsche al verbuert maecten (niet jeghenstaende dater die croone van Vranckerijcke die protectie of hadde), zeer jammerlick pijlgierende ende verbarnende tcasteel tHelchenevesque (toebehoorende die bisscop der zelver diocese) ende keerende int laetste, met veel roofs ende buyts, weder tharen siedgie voor Oudenaerde waert, om twelcke men van stonden an een ijghelick al Vranckerijcke duere interdiceerde ende verboot meer eenich ghemeenscip metten rebellighe ende seditieuse Vlaminghen thoudene (tsy ter occasie van de coopmanscepe ofte anders), up scherpelick daer of ghecorrigiert ende ghestraft te wordene, ter exemple van andere.

Den graef wordt hulp beloofd van Vrankryk.

Die grave Lodewijck van Vlaenderen van dezer interdictie trapport hoorende, dochte dat alle zaken noch metter tijt wel wesen zouden, dienvolghende zo vant hy hem haestelick, metten hertoghe Philips van Bourgoengnen (ghezeit de Stoute), zijnen scoonzuene, te Parijs by den coninck Charles (den VIen van dier name) ende zijnen edelen raedt, vertooghende daer al int langhe den sobren staet van zijnen lande, ende supplierende in alder odmoedicheit om secours, hulpe ende bystandicheit, die welcke hem terstont gheagreeirt ende gheaccordeert

wiert, eensdeels ter eeren van zijnen scoonzuene voor- 1382.
screven, ende eensdeels ooc omme die groote foortse ende rudesse, laest by zijne quaetwillighen int quartier van Doornijcke bedreven, zo wy ghehoort hebben, behoudens ende met expressen bespreke nochtans dat hy van zijnen weghc eerst tot alle redenen verstaen ende hem nieuwers inne zeere te zouckene maken en zoude, twelcke hy insghelijcx ooc alzo beloofde te doene, omtslaende ter eerster oportuniteit bet dan IIc vlaemsche hostagiers (die van daghe te daghe niet dan de doot en verbeyden), waer hier waer daer uyt zijne vanghenessen, vry los ende quyte van alle commeren, lasten ende oncosten; ende vermanende voorts die van Brugghe ende van Ipere tot paeyse ende eendrachticheit, eerder hemlieden huerlieder totaler ruine ende bedervenesse of quam, tzelve vermaen dede hy den heere van Herseele ende meer andere goede paeysible personagien van Ghendt, alsdoen ooc den regent van Aertvelde, maer hy en wasser niet toe te bringhene, by den instekene van zijnen boosen ende zeer malicieusen secretaris Heynderick Carpentier, die hy in alle zijne zaken ende affairen veel te veel gheloofs gaf; twijle dat men hier mede vaste besich was, zo vielen die beleyde van Oudenaerde zelve, ten diversche stonde, zo vromelick ende clouckelick haerlieder vianden up tlijf, dat zyder ontwijffelick groot lof ende prijs anne behaelden, ende bysondere Mer Lambrecht de Lambry ende Mer Tristram, zijn broedere, uytten lande van Artoys, die welcke in zekere spronereyse tvier in de ghendtsche thenten ende pauwelgioenen staken, bringhende daerenboven noch eeneghe ghevanghenen met hemlieden, die men al eer yet lanck thooft of hieu, wel ten omsprekelicken regrette van der gheeler leghere, die van dier tijt voort alle extreme neersticheit ende pooghernie dede omme met mutsaerden ende fagoten die vesten der stede te vullene,

1382. maer twas te vergheefs, duer tcontinueel gheschot der edelen, al wast by aldien dat zijs metter poorterie (nu van tsiedgie ende van huerlieder rigoreuser politie van orloghe vermoeyt zijnde) ten alderbesten niet eens en droughen. Als die regent Aertvelde zach dat hemlieden die capiteynen van Oudenaerde aldus even moedich ende onversaecht bleven houdende, ende ooc niet en ignoreerde dat mer secours uyt Vranckerijcke verbeyde, liet hem in tende zo varre van eeneghe voorsieneghe personagien ende raedslieden persuaderen ende ghesegghen dat hy eenen brief te Senlis an den coninck Charles ende zijnen edelen raedt zant, supplierende in alder reverentie ende odmoedicheit dat hem zoude ghelieven middelare van paeyse te zijne, hoewel dater hem anders niet of en quam, dan dat mer (mids sconincx ombejaerthede) allenot mede ghecte ende den bringhere sbriefs in echte van vanghenesse stack, twelcke hem zo grootelicx speet dat hy Pieter van Auxy, den bisscop van Doornijcke, joncheer Fransoys Ackerman, joncheer Rachen van de Voorde, joncheer Lodewijck de Vos, joncheer Jan de Schoutelare ende Maerten van de Watere (met noch zes regeirders van Brugghe ende Ipere), zonder langher delay, in ambassade te Inghelant waert depescheerde an den coninck Richart, die tweede van dier name, versouckende zeer instantelick (naer vernieuwinghe van der ouder ligue ende alleancie) zijne hulpe ende bystandicheit jeghens die fransche macht ende moghentheit, met belofte van al te vulcommene dies die ruart Jacob, zijn vadere (overmits zijnder afflijvicheit), in ghebreke ghebleven was, in der maniere dat hy een vruchtbare antwoorde verwerfde, by den toedoene van den hertoghe Jan van Lancaestre ende den grave van Salbery, daer hy hem zelven terstont zo inne verhief, dat hy met zijne Ghendtenacrs up den berch voor Oudenaerde ghinck ligghen, lastende die van Brugghe haerlieder thenten ende

Filips van Artevelde roept de bescherming in van Engeland.

pauwelgiocnen van ghelijcken ooc ter bruchscher poorte 1382
te verslane, ende die Iperlinghen, Vrylaten, Cortrijckers, Poperinghers ende Casselaers ommerinchden zo die reste van der stede, dater niet een hase uyt en mochte, wel hopende corts (byder famine) speels meestere te werdene. Van al twelcke die Fransoysen ten vulleh gheinformeert zijnde, en faylgierden niet van die regent Aertvelde achter een zijnen voorscreven ghevanghen bringhere sbriefs weder te zendene, metsghaders ooc zekere ambassade naer die stede van Doornijcke texpedierene, daer die bisscop Miloen van Beauvais, die bisscop van Sancerre, die bisscop van Louwen, Reynout van Corbye die president van den parlemente te Parijs, Guy van Honcourt, Rhodolf van Reynevalle ende Tristram Sijlvaen tprincipaelste last of hadden, versouckende ten XVIen daghe van octobre, met die drie leden slands van Vlaenderen, in communicatie van paeyse te commene, maer die regent Aertvelde en wildeder in gheender manieren naer hooren, ten ware dat men hem eerst die stede van Oudenaerde ende van Denremonne in handen ghave, zegghende: « Dat en wil Godt nemmermeer ghedooghen dat wy die Inghelschen (daer wy uyt rechter noodt nu mede hebben beghonnen contracteren) zo temereerlick abandoneren, afgaen ende te leure stellen zouden, ghemerct dat zy die waerachtighe protecteurs ende beschermers van onzer vlaemscher liberteit ende vryheit zijn. » Met dezer antwoorde keerden die voornoemde ambassadeurs weder te Perone by den coninck, aldaer ter vierigher bede van den grave Lodewijck van Vlaenderen ende by den toedoene van den hertoghe Philips van Bourgoengnen, zijnen scoonzuene, sconincx oom ende voocht, in de presentie ende jeghenwoordicheit van alle die van den raede ende namentlick van den hertoghe Jan van Berry ende den hertoghe van Bourbon, eendrachtelick ende by ghemeenen eendraghene gheresolveert

1382. ende ghesloten wiert, die rebellighe van Vlaenderen ter eerster oportuniteit, by foortse van fransche wapenen, teeneghadere tovervallene ende te nieten te doene.

De fransche legers komen af. Dienvolghende die coninck Charles slouch corts zelve te velde, tusschen Artoys ende Vermandoys nedere, met alle die meeste macht ende moghentheit die hy yeuwers binnen zijnen lande coste ghercecouvreren ofte ghecrighen, ghevende Mer Pieter van Vilers, een zeer vroom ende edele ruddere van wapenen, die olijflamme in de handt; maer die regent Aertvelde en was zo vullick van zijnder comste niet gheadverteert ende ghewaerschuit ofte hy en maecte den heere van Herseele capiteyn-generael van der stede van Ghendt, treckende voorts met veel crijchsvolck ende met opene bannieren te Brugghe binnen, ende zendende die capiteyn Pieter van den Bossche haestelick te Commene, ende den capiteyn Pieter de Wintere te Waesten waert, ten fijne dat zy daer elc int zijne wel zorghe droughen omme die passagien te bewarene; hy dede coc metten zelven alle die brugghen van der Leye, tusschen Cortrijcke ende Meereghem ofbreken, nemende endelinghe zijnen wech naer Ipere, ende doende daer den ghemeente te verstaene dat die Fransoysen (mids der provisie als voren) dier tijt sjaers in gheender maniere die reviere van der Leye passeren en mochten, wat zyder toededen, met meer andere dierghelijcke glorieuse verwaentheden, daer tverbeyden van den inghelschen secourse die principaelste oorzake of was, niet jeghenstaende dat zy binnen zijnen levene niet overe en quamen, zo wy noch hooren zullen. Hierentusschen dede Mer Lodewijck dHase, sgravens bastaerde zuene van Vlaenderen, ende Mer Jan van Jumont, die heere van Merlemont, zo veel poochs ende neersticheits, dat zy met C ende XX ruyters te peerde ovre die brugghe te Comene gherochten, aldaer zy tal pijlgierden ende in gronde wierpen dater naerst gheleghen was, vindende niet min

De bruggen op de Leye worden afgebroken.

endelinghe zulc rencontre van weghen tgheboerte, dat 1382.
zy nootzakelick weder ter voorzeider brugghe waert vlieden moesten, daer die voornoemde bastaert zo haest (zijn dertichstere) niet ovre ghepasseert en was ofte zy en brack duer tghewichte van der naervolghende ghedruse (metsghaders dat zyder van te voren propijs toe ghecranct was), zinckende gheel plof ondere hemlieden int watere nedere, zo dater wel LX versmoorden ofte by den messe verghinghen; die heere van Merlemont omtquamt noch (naer menighe bloedighe wonde), met eeneghe van de zijne, buytermaten vreimdelick ende hasardeuselick; zo deden insghelijcx ooc Mer Willem, die bastaert van Langre. Doen die regent Aertvelde deze blijde tijdinghe verhoorde, zo zeide hy zeer hooghe ende overluyt totten zijnen : « Hebt goeden moet, kijnderen, daer en es gheen vreese voor thebbene dat tconinexken van Vranckerijcke (omme dieswille dat hy noch teer ende ondere zijn jaren was) dit jaer de reviere van der Leye passeren zal, » hoewel dat nochtans corts anders ghebuerde, in der forme ende maniere als wy hier naer breedere hoopen te deducerene ende te verthooghene. Ten eersten naer dezen wierden alle die principaelste woonsten ende logijsten te Rijssele, by eeneghe bespiers ende quaetwilleghe slands, in gloryen ghestelt ende verbarnt, die welcke die prince hadde ghedaen bereyden jeghens die comste van den coninck Charles, die rechts voor Alderhelighemesse van Atrecht duer Seclin derrewaert quam, zendende den hertoghe Lodewijck van Orliens, zijnen broedere, naer die stede van Perone (ter conservatie van zijn vaders coninclijcke hoirie, up aventure ofte anders dan wel met hem verghinghe), ende slaende voorts met zijnder armeye te marcte nedere, daer hy alle zijn volck in schoonder ordonantie stelde ende in vier bataylgien bedeelde, makende die drie maerschalcken (te wetene, van Vlaenderen, Vranckerijcke ende Bour-

Verdeeling der fransche magt.

1382. goengnen) tzamen gouverneurs ende beleeders van der avangarde, met XVIIc ruteren te peerde ende VIIc coleuvreniers ende vier duysent vlaemsche voetghanghers. Die grave Lodewijck van Vlaenderen hadde die tweede partie te bewarene, met XVI duysent vrome mannen van wapenen, zo te peerde zo te voet, daer veel ballinghen ende fugitiven mede ondere waren, met expressen bevele dat mer over al niet dan walsch spreken en mochte, up die verbuerte van thooft. In de naervolghende batajlgie vouchde hem die coninck zelve, metten hertoghe Jan van Berry; den hertoghe Philips van Bourgoengnen; den hertoghe Pieter van Bourbon; den grave Jan van Buenen; den grave van Armingiack; den grave van Foix; den grave van Dampmartin; den grave van Sancerre; den grave van Cleremont; den grave van Avergnen; Mer Jacob van Bourbon; Mer Pieter van Vilers, die dolijflamme voerde, ende meer andere dierghelijcke lantsheeren ende hooghe gheboren personagien, hebbende naer hem tlast van VI duysent peerden ende II duysent arcubusiers, meest al uytten lande van Genuen ende daer omtrent. Ende die capiteynen van der arriergarde waren Jan van Artoys; die grave van Heu; Guy, die grave van Bloys; Walram, die grave van St-Pol; Willem, die grave van Harincourt, ende andere, met an de cant van twee duysent cloucke lieden van orloghe, te peerde ende IIc archiers. Joncheer Joos van Halewijn drouch zorghe, met XVIc pyoniers, voor tmaken ende teffenen van de weghen; dies nochtans al niet jeghenstaende, zy en zoudent nemmermeer zonder groote schade ende schande omtstaen ende omtcommen hebben (overmits treynich ende winterich wedere) ten hadde gheweest die rechtvaerdighe toorne Gods, die de overwillighe overmoedicheit ende die overmoedighe overwillicheit der seditieuse Vlaminghen ontwijffelick niet langhere onghepuniert laten en wilde,

ghelijck ons noch metter tijt allincx zo bet verclaerst ende 1382.
kennelick ghemaect zal werden.

Ten X^en daghe van novembre brochten Mer Olevier van Clisson, die connestable van Vranckerijcke, ende die heere van Simpy veel schepen, up waghenen gheladen, te Comene waert, hopende daer by dier middele haerlieder crijchsvolck (twelcke zy in grooter menichte by hemlieden hadden) ovre die reviere van der Leye thelpene, ende naervolghentlick ooc alle die andere gendarmerye van der croone; maer die capiteyn Pieter van den Bossche tzelve gheware werdende, stelder hem (met zijn neghen duysent Vlaminghen) zeer courageuselick ende vaylgeantelick jeghens (al wast by aldien dat hy lettele crijchs verstont), niet zonder bloetsturtinghe van beede zijden. Twijle dat die grave van Sancerre ende Perchevael van Reynevalle, met VI^c fransche edelen (wesende van de aldervroomste ter wapenen), tusschen Comene ende Werveke, ten effecte van der voorscrever intentie ende meeninghe gherochten, vallende voorts ghesaemder handt haerlieder voorghenoemde vianden, al zo wel van achtere als van voren, zo gruwelick up tlijf, dater omtrent vier duysent ter stede doot bleven, meest al wevers van der stede van Brugghe, aldaer hemlieden eeneghe van de resterende zeer haestelick metter vlucht saulveerden, leedende haerlieder capiteyn Pieter van den Bossche (voor wiens voeten Gillis zijn broedere, die capiteyn van Gavere, up de reviere van der Schelde, versleghen lach) met hemlieden, wel jeghens zijnen danck ende wille, niet jeghenstaende dat hy in zijn hooft ende rechter schoudere zeer grievelick ghequetst was; die andere vloden zom te Cortrijcke ende zom tIpere waert. Doen namen die victorieuse Fransoysen Comene, Waesten, Wervcke ende Meenen inne, met meer andere rijcke machtighe platsen, lancx die reviere van der Leye, daer zijt (ende bysondere die Bretoenen, Bour-

De Franschen komen over de Ley, ondanks den moedigen tegenstand van Pieter van den Bossche.

Yselyk lot der veroverde steden.

1382. goungnons ende Normannen) al pijlgierden, ruineerden ende verbarnden dater yeuwers wel stont, gheenrande schoffiericheit sparende, in der maniere dat zyder omsprekelicke veel buyts uyt haelden van lakenen, gout, zelvere ende allerande costelijcheit, want er niemende yet gheruemt ofte ghevlucht en hadde, betrouwende hemlieden alle ghelijck dies anghaende veel meer, dant goet was, up de voorghaende propoosten van den regent Aertvelde; zy vondender onder andere zulc een overvloedicheit van diversche soorten van lakenen dat zy die zom met voeten staken, niet mueghende die peyne van mede te nemene, als die ghuene die hemlieden metten portative wel contenteerden, vermakende metten zelven, tallen voorscreven passagien van der Leye, die afghebroken brugghen, in zulcker wijs dater die coninck, metter ganscher leghere, ovre passeerde, nemende die stede van Cortrijcke themwaerts, daer men deerste dach ende nacht anders niet en dede dan rooven, moorden, violeren ende vercrachten al tghuene dat mer vant, gheestelick ende weerlick, ghehuwet ende onghehuwet, jonck ende oudt, zonder eeneghe compassie ende omtfaermenesse, ten coste van menighen stouten hals, dieder naerderhandt omme van den lichame gheweert wiert binder stede van Ipere, aldaer up den XIXen dach van der maent als voren zulcke dissentie ende tweedrachticheit onderlinghe rees, dat zy haerlieder capiteyn Pieter de Brouckere doot sloughen ende vernielden, met meer andere regierders ende edelen, zendende ten eersten daer naer, twee Jacopijnebroeders an den coninck Charles (nu up weghe zijnde themlieden waert) versouckende an hem gracie ende ghenade, die welcke zo gheringhe niet weder ghekeert en waren ofte daer en trocken XII van de principaelste poorters, metten abt van Vormyseele, derrewaert, biddende den coninck verghevenesse up beede haerlieder knyen, ende presente-

Iperen en andere steden komen te genade.

rende hem die slotelen van der stede, met belofte van XXX duysent ghuldenen, in profijtelicker amende tot die oncosten van zijnder wapeninghe, daer hemlieden zule voordeel ende bate of quam dat zy achtereen pardoen verwerfden, zonder eenichsins ghepijlgiert ofte berooft te werdene van der franscher gendarmerye, die haer te velde moeste blijven houdende, ter totaler ruine, destructie ende bedervenesse van die van Poperinghe, aldaer zy van quaden spijte (naer veel roofs ende buyts) al te viere ende te zweerde verdeden daer zy by ghecommen consten. Al zo vullick als die van Cassele, Berghen, Burburch, Grevelinghe, Veurne, Dunckercke, Poperinghe, Tourhout, Rousselare, Belle ende Meessene tinhouden van den gracelicken appointemente van die van Ipere verstonden, zo vinghen zy (elc int zijne) alle de capiteynen die hemlieden die regent Aertvelde ghegheven ende verleent hadde ende leverdense in sconincx handen, met odmoedelick versouck van remissie ende pardoene, twelcke hemlieden stappans gheaccordeirt wiert, behoudens dat alle haerlieder mueble goedinghen teeneghadere gheabandoneert zouden wesen ter pijlgiagie, gheen uytghesteken, ghesondert nochte ghereserveert, zoot gheschiede, zonder den grave Lodewijck van Vlaenderen meer yeuwers toe te moeyene, dan of tlandt zijne niet gheweest en hadde. Doen dede die coninck alle die voorzeide overgheleverde capiteynen up die brugghe, voor die stede van Ipere, thooft of hauwen, ende up den berch, byder zelver stede, vercocht men al tvoornoemde gheroofde goet, daer die van Doornijcke, Rijssele, Duay ende Atrecht die principaelste coopers of waren; een Werveisch, Meessens, Poperinchs ofte Belsch lakene en ghalter (overmits die groote menichte) boven de XV stuvers niet; twelcke merckende eeneghe voorsieneghe ende ghierighe Bretoenen leyden haerlieder lakenen, metten anderen buyt, yeuwers in be-

1382

Onverschilligheyd van den graef by het zien van zoo veel jammers.

1382. houder handt, omme naermaels by moetc te bet haerlieder profijt daer mede te doene, hoewel dater haerlieder kijnts kijnderen (ghelijct wel te presumerene doet) noyt of en gaudeerden, ghemerct dat zyder van zulcker havene annegherocht waren.

Brugge wordt door verscheyde redenen wederhouden van Iperen na te volgen.

Deze zaken aldus overleden zijnde, die coninck Charles van Vranckerijcke track binnen Ipere, blijvende daer vier ofte vijf daghen, ende gheduerende dien tijd zo hadden die van Brugghe van ghelijcken ooc gheerne met hem gheappointeert, maer zy en dorstent niet aventueren, eensdeels ter cause van de hostagiers, die zy die Ghendtenaers ghegheven hadden, ende eensdeels ooc omme dieswille dater noch wel VII duysent van haerlieder poorters ende inneghesetenen, metten regent Aertvelde, voor die stede van Oudenaerde laghen, daer toe ghevoucht dat haerlieder capiteyn ende gouverneur Pieter van den Bossche ooc alle zijn uytterste beste dede omme hemlieden thoudene in haerlieder rebellie, meutte ende seditie, userende ten dien ende van al zulcke meer dan glorieuse ende verwaende redenen, dat niet en scheen ofte hy en zoude tfransch eyr wel alleene (niet jeghenstaende dat hy noch cranck van leden was, ter occasie van de quetsuren als voren) teeneghadere vernielt ende tondere ghebrocht hebben metter tonghe. Twijle dat men hier mede te Brugghe besich was, zo arriveerden die voorscreven Aertvelsche ambassadeurs weder uyt Inghelant te Calis, metten capiteyn Willem Frentoen, die welcke uyter name van den coninck Richart, zijnen heere ende meestere (die jonccker Fransoys Ackerman, tzijnen vertreckene, rudder slouch) een eeuweghe ligue ende confederatie quam accorderen ende sluten met die van Ghendt ende haerlieder gheallieerde. Maer die capiteyn Jan van der stede van Calis verclaersde hemlieden dat zy (mids der comste van de Fransoysen) niet duere en mochten, metsghaders ooc

Verbond van Engeland met die van Gent.

dat zy gheen haeste bedriven en dorsten, want in ghevalle dats die regent te boven quame, twas al haerlieder, ende indien ter contrarie gheschiede, zy en haddender niet te doene, dies bleven zy tzamen daer zy waren; ende Aertvelde omtboot noch wel XL duysent mannen (uyt Ghendt, Brugghe, tVrye, Dammen, Ardenburch, Sluys, Gheertsberghe, Aelst, Bouchoute, Assene, Axele, Hulst, tlandt van Waes ende alle andere contryen lancx der zee) by hem int belech van Oudenaerde te commene; twelcke verstaen hebbende die coninck van Vranckerijcke, nam haestelick (ooc duer den reyn) zijnen wech te Brugghe waert, vernachtende snachts te Roosebeke, aldaer hem die regent Aertvelde (ter conservatie ende defensie van zijne Brugghelinghen, die nu van drie poorten ende van veel volcx ghepriveert waren) in alderdiligentie van voor Oudenaerde, duer Cortrijcke, te Roesselare jeghens quam, met XL duysent van de aldercloucste, vroomste, hasardeuste ende upperste crijchslieden van zijnder leghere, latende die reste metten gheassiedgierde gheworden, die welcke (ziende tzijnen vertrecke een grooten hoop craeyen over zijn armeye vlieghen) ghezamelick riepen van ovre die muren : « Gaet, gaet, tulieder doot waert, toecommende spijse van de ghuene die ulieden van boven gheleeden, » ende dit al niet jeghenstaende dat zy doen ter tijt zulck ghebreck van vitaylgie hadden, dat zy nootzakelick om secours an den hertoghe Philips van Bourgoengnen scriven moesten; maer wat zy riepen, Aertvelde en slouchs gheen ghade, duer die groote viericheit die hy hadde omme zijn vianden (die welcke jeghens die Inghelsche oyt zo ongheluckich ghevochten hadden) die bataylgie te leverene, volghende tadvijs van zijnen onwijsen secretaris Heyndrick Carpentier, watter die heere van Herseele, metten zijnen, jeghens allegieren ofte ghesegghen conste, quetsende hem zelven, ter cause van dien al wetens al

1382.

F. van Artevelde versterkt zijn leger en volgt den koning van Frankryk in zijnen togt op Brugge.

1382. willens in zijn een been, omme voor die bataylgie weder met eeren tzijnder stede van Ghendt waert te mueghen keerene, ghelijct ghesohiede; ende die seditieuse quaetwillighen trocken sdijsendachs, den XXV^en van der voorzeider maent van novembre, in schoonder ordonnantie, uyter stede van Roesselare, slaende ghezamelick niet varre van Roosebeke, zo by sconincx leghere van Vranckerijcke, te velde, dater niet meer dan een stick lands met eender muelen wal (die men den Ghuldenberch hiet), tusschen beede lach, ende makende daer sanderdachs snavens zo goede blijde chiere dat een wonder was; maer snachts ter middelnacht, hoorde men up den berch voornoemt een zeer verschrickelick mesbaer van vechtende mannen ende buytermaten horrible gheclanck van harnasschen jeghens elcanderen, twelcke nochtans by die schaerwake (ende naerderhandt ooc by den regent Aertvelde zelve) nactelick bevonden wiert niet dan een voorteckene van den toecommenden strijt te zijne, by den toedoene van den viant van der helle (zo doen die mare ghinck), die welcke daer zijn proye ende buyt verbeyde; dienvolghende beede die eyrcrachten stelden hemlieden smorghens vrouch voor dagheraet (te wetene sdonderdaechs voor den Advent, den XXVII^en van der maent als voren) in goeden behoorlicken slach ordene, met grooten consorte van haerlieder capiteynen ende bysondere van den regent Aertvelde, zegghende met eenen hooghen fieren moedt : « My ware emmers nu wel leet dat die Inghelschen hier by ons waren, want men zoude hemlieden alle die eere ende glorie van der victorie alleene toescriven, daer wy nu zelve by verheven ende voor gheweldighe dominateurs ovre gheel kerstenhede ghehouden, gherekent ende gheestimeert zullen wesen, wy hebben hier al tedeldom van der franscher croone; een ijghelick sla doot al dat voor hem comt, zonder yemende in gracie ofte ghenade fomtfane, uytghesteken

Slag by Roosebeke.

ende ghereserveert alleenelick den persoon van den co- 1382.
ninck, die ic in alder maniere ghesaulveert ende ghespaert wille hebben, om dieswille dat hy noch maer een kijnt en es, ende niet en weet wat hy doet, gaende al daer men hem leedt; dies zullen wy hem ooc te Ghendt waert leeden om vlaemsch te leerene, ende alle die reste willen wy vaylgiantelick te niete doen, tzy hertoghen, graven ofte andere edelen, ghemerct dater tghemeente van Vranckerijcke niet een of thuys en begheert. » Binnen dezen middelen tijt vloghen eenparelick wech diversche groote cudden van raven overe beede die leghers, maer int ende beeteder een witte duve up een van sconincx standaerden, die welcke metten zelven IIII° LXVII nieuwe rudders slouch, biddende den almueghenden Heere, in alder odmoedicheit, om gracie, hulpe ende bystandicheit, daer die Vlaminghen alsdoen niet medalle up en gloofden, commende zeer furieuselick (als die ghuene diet langher beyden vernoeyde) uyt haerlieder schansen ende vrijheden, ten ghementioneerden Ghuldenberghe waert, ende schietende van danen zo afgriselick, met haerlieder artijlgerie, in den franschen leghere, dat zy nootzakelick wat deynsen moesten, niet zonder apparent dangier van teeneghadere overvallen, gheschoffiert ende omtmaect te werdene, totter tijt dat er een Franschman (naer tomwinden van der olijflamme) met luder stemme riep : « Vecht voor ons moedere ende maghet Marie, » daer niet alleene die duysterheit van de mist alsins mede up en claerde, maer bovendien ooc tvlaemsch eyr in partie ter eerde nedere viel, ende in partie zo machteloos, perplex ende verdwelmt bedeech (tusschen die welcke dat die Vrylaten varre die principaelste waren) dater ontwijffelick binnen min dan drie deelen van eender uere tijts (by trechtvaerdich oordeel Gods) bet dan XX duysent ter platse versleghen ofte

1382. Artevelde wordt geslagen en blyft in den stryd.

ondere elcandere ghevallen ende versmacht bleven (daer den regent Philips van Aertvelde, Jacob de Rijcke, Jan Herman ende meer andere capiteynen van der seditieuser factie mede tusschen waren), zonder eenegherande weere ofte resistentie, boven die ghuene die noch, waer hier waer daer, in de vlucht vernielt ende ter doot ghebrocht wierden, wel totten ghetalle van VI[c] personen; doen dede die victorieuse coninck Charles van Vranckerijcke tdoode lichame van Aertvelde voor hem bringhen ende an een boom hanghen metten hoofde nederwaert, zo een seditieus verradere toebehoort; daer wiert ooc van der franscher zijde, ondere andere, int eerste ancommen duerschoten, Mer Lodewijck van Gonsale uyten lande ende hertochdomme van Berry, met Mer Fletoen van Reveel den heere van Varingny, uyten lande ende graefscepe van Vlaenderen. Maer dat die Fransoysen aldermeest beclaechden, was trampsalich verlies van der olijflamme (naer de ghelijckenesse van de welcke dat zy naermaels een andere maecten), metsghaders ooc die inwendighe alteratie die de coninck, int eerste anschauwen van diere, zo buytermaten vehementelick ende sterckelick ghecreech, dat hy hem eer yet lanck een uytsinninghe (maer discontinuele) frenesie ofte rasernye causeerde.

Het beleg van Oudenaerde wordt opgebroken.

Als die van tsiedgie voor Oudenaerde verstonden hoet met haerlieder compaengnons ende medeghesellen te Roosebeke verghaen was, zy liepen, zonder langher dilay, alleghadere haerlieder veerden, elc int zijne, latende al achtere dat zyder ghebrocht hadden, ende dies nochtans niet jeghenstaende, zo wierden zy noch zom ondere weghe van de edele versleghen, al ter omsprekelicker verblijdinghe ende verheughinghe van de ghuene dieder nu zes maenden lanck of beleit gheweest hadden, ende varincx van honghere ende ghebreke niet meer en mochten; in wederwrake van dezen, sloughen die ghevluchte van Ghendt

den onvoordachtighen president Heyndrick Carpentier 1382
doot (daer wy voren of ghehoort hebben), als cause ghe-weest hebbende van der voorzeider bataylgie ende schof-felture, daer hemlieden die Brugghelinghen talderminste niet inne en verdroufden (al wast dat zake dat zyder vele van den heuren ghelaten hadden), maer ter contrarie zo grootelicx inne verhuechden, dat zyder oyt tsijdert alle jaere tOnser Liever Vrauwe te Roosebeke, in pijlgrimagie omme reysden, als ter dier occasie omtsleghen ende ver-lost zijnde van der ghendtscher servitude, daer zy (wel tharen onwille ende omverdraghelicken grieve) nu bet dan een half jaer ondere gheweest hadden, keerende mids dien noch binden zelven daghe weder an sprincens zijde, in der maniere dat zy omtrent den avende uyt alle houc-ken, met grooten ghedruysse, te marct waert quamen, ter assistentie van Christoffels van Schoten, dieder met sgra-vens standaert in dhand stont, roupende ghezamelick (ten alderluytsten dat hemlieden mueghelick was) : *Vlaen-deren den Leeu!* niet jeghenstaende dat zy nochtans die wreetheit ende tpijlgieren van der franscher gendarmerie vreesden, ende zo gruwelick omtsaghen (specialick van de Bretoenen, Bourgoengnons ende Normannen) dat zy ter cause van dien (met grooter zorchvuldicheit ende meni-ghen heeten traen) al dolven dat zijs hadden, bet dan drie daghen lanck gheduerende, uytghesteken ende ghe-reserveert die ghuene die met pack ende zack zelve naer Zeelant ofte naer Hollant voeren, twijle dat haerlieder voorleden capiteynen Pieter van den Bossche ende Pieter de Wintere (met al haerlieder schat ende biechtvadere Nicolaes Craeye) van ghelijcken ooc al heymelick uyter stede te Ghendt waert vloden, ghevende daer tghedeso-leerde ghemeente zulc couragie ende moedt, dat zy noch uyt die wapenen niet scheeden en wilden; twelcke alzo ghedaen zijnde, die van Brugghe baden den grave Lode-

Beweging te Brugge voor den graef, die zich met de ingezetenen laet verzoenen.

1382. wijck (by middele van twee graeubroeders die zy an hem zonden) zeer odmoedelick om gracie ende ghenade, die hemlieden (tzijnder begheerte, metsghaders ooc by der authoriteit van den hertoghe Philips van Bourgoengnen, zijnen schoonzuene) van sconincx weghe ghebuerde ende gheschiede, behoudens dat zy haerlieder twaelfstere zijne Majesteit eenen voetval doen moesten, binder stede van Cortrijcke, boven tfurnissement van C ende XX duysent goude croonen, omme die bretoensche sauldeniers mede te betalene, dies hemlieden nochtans van dezen appointemente niet en beloofden, want zy veel lievere ghesien hadden dat men die stede van Brugghe teeneghadere ter pijlgiagie ghestelt ende gheabandoneert hadde, ten welcken respecte dat zy van alsdoen Tourhout ghepasseert waren, nemende voorts van quaden spijte haerlieder wech (metten bourgoensche ende savoyensche crijchsvolcke) naer tlandt van Henegauwe, aldaer zy wel te deghen haerlieder schade verhaelt ende hemlieden met eenen ooc ghewroken zouden hebben, alzo wel over die grave Albrecht zelve als ovre zijne stede van Valenchin (wesende principalick in die quade gracie van Mer Heyndrick van Dixmude, omme die doot van joncheer Daneel Buys, zijnen neve), indient die grave Guy van Bloys niet al in tijts verbeden en hadde; twelcke die grave Lodewijck van Vlaenderen (zelfs met die coninck te voete te vallene) voor die van Cortrijcke niet ghedoen en conste, in der maniere dat zy hemlieden zelve metter vlucht saulveren moesten, die zy meest met wijfs ende kijnderen te Ghendt waert namen, als die wel gheadviseerde, want al dater bleef wierter int beghinsele van der maent van decembre (naer veel roofs ende buyts) metter stede te viere ende te zweerde verdaen, zonder eeneghe compassie ofte omtfermenesse, eensdeels om dieswille dat zijs secretelick eens waren met die van der seditieuser

Kortryk door de Franschen uyt oude wederwraek vernietigd.

ghehamerde factie te Parijs, maer principalick ende byson- 1382.
dere in wederwrake van der franscher schoffelture ende nederlaghe, gheschiet int jaer ons Heeren XIIIc ende twee, daer tallen onghelucke die VI duysent verghulde spooren (hanghende in de kercke van Onser Liever Vrauwen, zo voorzeit es) alsdoen noch ghetuyghenesse of ghäven ende die memorie vervasten. Die van Brugghe deze ghevarencsse hoorende en consten hemlieden ten vullen beloven van haren voorscreven appointemente, doende van dier tijt voort alle extreme devoiren, omme haerlieder gheruineerde poorten, vesten ende mueren allincx weder te repareren ende in state te stellene. Ende die coninck Charles van Vranckerijcke quam corts daer naer derrewaert, metten grave Lodewijck van Vlaenderen, doende daer veel Bretoenen hanghen, by zesse ofte achte te ghadere, an de vier houcken van der halle, omme dieswille dat zy hemlieden niet ghewachten en consten van (achtervolghende zijn mandemente ende edict), waer hier waer daer, noch die poorters huyzen te beroovene; welcke justicie alzo ghedaen zijnde, die coninck meende wel reghelrecht voor die stede van Ghendt ghetrocken thebbene, maer zijn principaelste capiteynen ende edelen en warender (om treynich ende winterich wedere wille) in gheender manieren toe te bringhene, dies verleende hy van zelfs ende onversocht zijnde, die van der poorterie aldaer zekere saufconduyt, omme met hem te Doornijcke, teenen gheprifigierden daghe (indient hemlieden goet dochte), van paeyse te commen sprekene, up de conditien ende middelen by hem metten zelven ooc ghespecifiert ende verclaerst, in der forme ende maniere als hier naer volcht.

Te wetene: eerst ende voor alle wercken dat zy (omme tzijnder gracie ende ghenade te gherakene) zouden moeten scheeden (met alle die andere steden ende casselrien slands van Vlaenderen) van der obedientie ende ghehoor- Vredes artikelen aen die van Gent voorgesteld.

1382. saemheit van onsen helighen vadere den paeus Urbaen, den zesde van dier name, ende hemlieden voortan bleven houdende ondere zijnen paeus Clement, den zevenste van der zelver name.

Van ghelijcken zouden zy ooc teeneghadere ghehouden zijn te scheedene ende af te gane van der ligue, alliantie ende confederatie, onlancx vernieut ofte noch te vernieuwene, metten coninck Richart van Inghelant (ghezeit van Bordeaux), den tweeden van dier name.

Ende daerenboven noch te betalene de somme van drie hondert duysent ghuldenen, ten soulagemente ende secourse van der wapeninghe van Vranckerijcke.

Metsghaders ooc alle die ordonnantien, statuten ende mandementen van wijlent die regent Philips van Aertvelde gheel ende al te casserene, wech te worpene ende te nieten te doene.

Blijvende niet min sgraven hoocheit van Vlaenderen in haer gheel ende overlet; omme naermaels (dies niet jeghenstaende) voorts al zulcke criminele ofte civile amenden van hemlieden texigierene, als zijnder discretie ghedraghen zal.

Met expressen bespreke van hostagiers (sconincx kuere ende optie) voor tvulcommen van al tghuene dies voorzeit es, ende van elc point zonderlinghe.

Ende ten ware dat zy tzelve al gheerne ende ghewillichlick deden, men zoude middele vinden omme hemlieden by foortse ende crachte daer toe te bedwinghene.

Zy worden niet aengenomen.

Maer wat mer toe zeide, dede ofte dreechde, zy bleven noch duerghaens even verhart ende versteent, inder maniere dat zy noch ten eenen noch ten anderen verstaen en wilden, by den toedoene van haerlieder capiteyn Pieter van den Bossche, die welcke hemlieden zeer neerstelick ter wapenen stietede (up die hope van toecommende secours uyt Inghelant), twijle dat die reste van den lande

ende graefscepe van Vlaenderen die prince ter obedientie quam, met behoorlicke recognoissance van den ressorte ondere tparlement te Parijs; twelcke verhoorende die van Ghendt, zy waren insghelijcx ooc wel te vreden die coninck tzelve ressort te verkennene, maer metten grave Lodewijck en wilden zy emmer in der eeuwicheit niet te doene hebben, omme dieswille dat hy noyt teenen redelicken paeyse met hemliedcn en hadde willen verstaen, wat devoir dat zyder ten diverschen stonde toe ghedaen hadden, mids welcken die coninck wel merckende dater gheen apparentie en was van tzijnder voornoemde intentie te gherakene, maecte Mer Jan, den heere van Ghistele, ruart van Vlaenderen, verleenende hem ten dien ende een goet ghedeel van zijnen volcke; den heere van Simpy verclaersde hy capiteyn van Ipere te zijne; Mer Jan van Jumont, die heere van Merlemont, gheboren uyt Henegauwe, gaf hy van ghelijcken ooc last van de verbarnde ende gheruineerde stede van Cortrijcke, ende joncheer Willem van Landerghem van der stede van Oudenaerde; zendende bovendien noch IIe bretoensche ende bourgoensche ruteren te peerde in garnisoene tArdenburch waert ende andere elders, in zulcker wijs dat gheel Vlaenderen alsdoen uyt zijnder name gheregiert ende ghegouverneert wiert, ghereserveert alleeneliek die stede van Ghendt; dienvolghende men bandense allomme (by openbare edicte van Zijne Majesteits weghe) al uytten lande up haerlieder hooft, die int voorghementioneerde siedgie van Oudenaerde eenich officie, bestier ofte onderwint ghehadt hadden, dies zoude alle die reste van der zelve compaengnie vryelick ende liberlick weder elc int zijne mueghen keeren, in al zo varre als zy hemlieden tzelve (by haerlieder ghebuers ende naerste ghesetenen) wel licite ende gheorloft bevonden te zijne. Maer hier inne contenteerden hemlieden die rebellighe Ghendtenaers zo buyter-

1382.

Den koning van Vrankryk stelt Vlaenderen onder zyn bestuer.

1382. maten qualick, dat zijt van stonden an, by contrarie publicatie, al binnen haerlieder stede riepen (met belofte van vrijhede), dat hem zelven int voorghaende eenichsins beschuldich kende, ofte anders niet thuyswaert keeren en dorste, daer hemlieden terstont zulc een menichvuldicheit van volcke uyt causeerde, dat men van dierghelijcke niet en wiste te sprekene, al ten grooten regrette van den coninck van Vranckerijcke, die doen met zijne edelen te Doornijcke was, houdende hem binder abdie van St-Maerten; die hertoghe van Berry zijn oom, hadde sbisscops huys themwaerts; die hertoghe Philips van Bourgoengnen, svoorzeits hertoghen broedere, logierde int Gouden Hooft; die hertoghe van Bourbon in de Croone; ende Mer Olevier van Clisson, die conestable, in tHooft van St-Jacob. Twijle dat haerlieder bretoensche ende andere gendarmerie vaste te lande waert inne besich was, met roovene, moordene ende brandende, vanghende, schoffierende ende vercrachtende daerenboven ooc (zonder eenich respect van conditie, state ofte qualiteite) aldaer zy by gheraken consten, nieuwers eenegherande wreetheit, tijrannie ofte ommenschelicheit sparende, naer haerlieder macht ende moghentheit, ende keerende ten eersten naer Kersmesse, met haerlieder capiteynen als voren, weder duer tlandt van Artoys (daer zijt insghelijcx ooc al verbuert zochten te makene) reghelrecht ter stede van Parijs waert, aldaer de hertoghe Philips van Bourgoengnen tcostelick horlogie van Doornijcke (slaende tot XXIIII ueren toe tusschen dach ende nacht) voor zijnen buyt met hem brochte, zendende dat voorts naer zijne stede van Digion, int Hooch Bourgoengnen.

Gent roept alle misnoegden binnen hare muren.

Maer die coninck en was zo haest te Parijs niet ghearriveert ofte hy en gaf die grave Walram van St-Pol vulcomelick last (met behoorlicke moghentheit daer toe dienende) om alle Urbanisten ofte suppoosten van den

Koning Karel vervolgt de aenhangelingen van paus Urbaen.

paeus Urbaen teeneghadere te schendene, te ruinerene ende te nieten te doene, daer hy vry niet traech in en viel, userende van grooter exemplairer schoffiericheit, ovre alle die ghuene die metten ghelde niet apointeren en wilden of en consten, in zulcker voughe dat die van Vlaenderen, met haerlieder naturelicken heere ende prince, zelve dach van deliberatie verwerven moesten tot Paesschen eerstcommende, omme alsdan (naer thevint van der zake ende met rijpechede van rade) finalick te verclaersene of zy Urbanisten bleven ofte van spaeus Clements suppoosten ende ondersaten worden zouden. Hierentusschen quamen die ambassadeurs die in Inghelant gheweest ende te Calis een goede poose tijts ghelet hadden (ter occasie als voren), tzamen binder stede van Ghendt, maer die Inghelsche capiteyn Willem Frentoen (nu claerlick verstaen hebbende hoet te Roosebeke ende elders metten ghemeente van Vlaenderen vergaen was) keerde met alle zijnen treyn ende staet weder zeer blijdelick tzijnen landewaert, aldaer men voorwaer gheen uytlantsche wapeninghe ofte orloghe zoucken en dorste, ghemerct dat zijs ghenouch an hemlieden zelven stonden thebbene, indien der die edelen niet wijselick inne gheleift en hadden. Dienvolghende zo cosen die Ghendtenaers (die welcke byder persuasie van Pieter van den Bossche noch ten redene verstaen en wilden), by ghemeene consente ende overeendraghene, Mer Fransoys Ackerman voor haerlieder ruart, in de stede van wijlent Philips van Aertvelde, ende zijn drie nieuwe onderecapiteynen waren Jacob Dierijcx, Aernout Jansseune ende die meyere van Dickele, gheboren uytten lande van Aelst, wesende een keersghietere van zijnen ambochte; maer Jan van den Voorde maecten zy capiteyn van den casteele te Gavere, up de reviere van der Schelde, in die stede van Gillis van den Bossche, die te Comene ghebleven was, zo voorzeit es. Twelcke al considererende

1382.

De Engelschen houden hunne hulp te ug.

De Gentenaers kiezen Frans Ackerman tot hunnen ruaerd.

1382. die edelen slands, deden zo veel devoirs dat zy den verradelicken ende meyneedighen admirael Bartholomeus Coolman in handen ghecreghen ende ter Sluys den hals of hieuwen, tzelve gheschiede ooc Heyndrick Ackerman, die capiteyn van Berghen, ende meer andere beleeders van den westquartiere, tal zulcken meshaghene van den ruart Ackerman, dat hy hem metten meyere van Dickele, int eerste van der maent van lauwe, tArdenburch waert spoede, bedrivende daer diversche schermutsingen ende andere faicten van wapenen, met zijne drie duysent vreimde sauldeniers, daer hy voorts, ten VIIIen daghe van der maent als voren, mede te assaulte quam; verslaende al tbretoensch ende bourgoensch garnisoen dater binnen was, ende bovendien noch wel hondert andere cloucke wel gheexperimenteerde mannen van orloghe, daer Mer Robrecht van Reyghersvliete ende Mer Woutere van den Werve die capiteynen of waren (ligghende beede begraven in Onser Liever Vrauwe kercke aldaer), in der maniere dat hy gheweldich heere bedeech van der stede, zeer deerlick vernielende al dat hem yeuwers in zijn jeghenwoordicheit vertooghen dorste, ende keerende (naer groote brantstichtinghe), met veel buyts ende roofs, weder thuyswaert, hoewel dat hyder niet langhe en lettede, want up den XXVIIen van der zelver maent vant hy hem anderwarf tArdenburch, weerende daer al tzelve dater noch resteerde, ende stellende tvier tallen cante in de stede, metsghaders ooc poorten ende mueren vellende, twijle dat zijn drie voornoemde ondere capiteynen van ghelijcken ooc die stede van Oostburch, metten Vier Ambochten, teeneghadere in roeren hielden, makende al tOostvrye duere zo veel schamele landslieden, dat Gode claghelick was, ende treckende van danen ter abdie van Bauloo waert, daer zijt al pijlgierden dat zyder vonden, loopende voort die landen van Aelst ende van Rijpel-

monde gheel plat of, tot voor die poorten van der stede 1382.
van Oudenaerde, ten grooten ghemeenen verhueghene van die van Ghendt, te meer ooc om dieswille dat zy up tzelve pas die zekere tydinghe van den toecommenden secourse uyt Inghelant omtfinghen, metsghaders ooc een missive van Pieter van Auxy, die bisscop van der stede van Doornijcke (uyter name van den paeus Clement), by de welcke hy hemlieden zeer neerstelick tot versouck van paeyse vermaende, met vaste belofte van hemlieden die an haerlieder souvereynen heere ende prince te verwervene, in zulcker wijs dater ten dien ende een dachvaert ten Hame, up den Goedenvrijdach (den XXen van der maent van maerte) gheaccordeirt ende gheleyt wiert met een bestant van acht daghen, niet jeghenstaende dater (overmids trefuys van hostagiers) anders niet of en quam dan dat eeneghe quaetwillighe Ghendtenaers, up den Wittendonderdach, Ronse beroofden, met meer andere prochien daer omtrent, keerende up den Goedenvrijdach weder te Merlebeke (up de reviere van der Schelde) met eenen treffelicken buyt, die zy daer deelden, wordende met dien ooc zo neerstelick onderlinghe met teerlinghen spelende, dat hemlieden zommeghe van hare ghevanghene al heymelick omtliepen, adverterende die edele van zulcx als er ghaens was, die welcke in alderdiligentie te Merlebeke waert treden ende versloughender al dater van quaden seditieusen bloede was, ghereserveert die ghuene die van grooter verdwelmtheit in de Schelde spronghen ende versmoorden. Ten zelven tijde omtboot die grave Lodewijck van Vlaenderen Jan Saplemon (een zeer machtich coopman uyt Inghelant, die nu XXIIII jaer lanck te Brugghe gheresideert hadde) by hem te Rijssele te commene, omme aldaer zijn onschult te doene, anghaende die pecuniaire hulpe ende bystandicheit die hy jeghens hem bedreghen was, voormaels die regent Philips van Aert-

1382. velde ghedaen thebbene, maer voorwaer hy en hielt van der omtbiedinghe niet, zeylende zeer secretelick uyter havene van der Sluys tzijnen lande waert, met meer andere
Den graef wekt den haet der Engelschen op. cooplieden van der zelver natie, die al ghelijck ten eeuwighen daghe met hem uytten lande ghebannen wierden ende haerlieder goet gheconfisquiert ende metten stocke te Brugghe vercocht, al en wast die wille van den ghemeente niet, omme den grooten haet ende nijdt dieder themlieden ende thaerlieder prince waert uyt causeerde van weghen die Inghelschen, gheen zake doen meer beclaghende dan dat die Franschman die bataylgie te Roosebeke (daert al an hinck) ghewonnen hadde, ende beloovende niet min van alles die wederwrake, zo haest alst tdoenelick ware.

1383. Tjaer dater naer volchde quam tmeeste deel van der
Frans Ackerman komt Brugge beschieten. ghendtscher gendarmerie te Brugghe waert, ondere die conduyte van haerlieder ruart Mer Fransoys Ackerman ende van den heere van Herseele, slaende smaendachs voor Ascensioensdach (den XXIX^en van april) tzamen in een groot schoon velt ter Cruyspoorte nedere, ende beschietende die stede zeer dapperlick, met allerande artijlgerie, wel neghen ueren lanck ghedeurende, maer te gheenen voordeele, overmids die uytnemende prouesse ende vaylgiandise van Mer Jan, die ruart van Vlaenderen, heere van Ghistele, dieder met zijnen franschen garnisoene binnen was, dies moesten zy met schande weder keeren van daer zy ghecommen waren, stekende van quaden spijte tvier in de kercke van St-Cruys (zo dater die thorre by verghinck) metsghaders ooc in dherberghe ten *Drie Coninghen*, ende alle andere schoone logijsten, woonsteden ende edificien daer omtrent, twijle dat haerlieder medepoorters thuys tallen cante van de garnisoenen van Oudenaerde ende Denremonde ommereden wierden, niet zonder groote schoffiericheit, bloetsturtinghe ende appa-

rent dangier van een iedere, indient langher hadde moeten deuren. Int beghinsele van der naervolghende maent zant die ruart Ackerman eeneghe van zijne lieden van orloghe om vitaylgie, tusschen der Leye en der Schelde, daer zijt allomme al mede pacten ende zacten dat zyder vonden, hoewel dat zyder niet langhe meestere of en waren, want zy int wederkeeren (naer verlies van volcke) te Deynse van als afscheeden moesten, ten profijte van de edele, nu wat versterct zijnde jeghens die comste der Inghelschen, die welcke hemlieden in alderdiligentie ter vlaemscher orloghe ghereeden, eensdeels ter vierigher bede van den ghemeente te Ghendt, ende in wederwrake van den banuissemente ende confiscatie als voren, maer principalick ende bysondere ter occasie van eender cruysvaert, gheinstitueert ende voortghestelt by onsen helighen vadere den paeus Urbaen (dieder vijf en twintich hondert duysent goude croonswaert pardoenen toe verleende) vreesende of hem die Vlaminghen afvallen ende voortan die schismatiquen paeus Clement by bliven mochten, by den toedoene van den clementinschen coninck Charles van Vranckerijcke, ondere wiens subjectie ende gouvernement dat zy nu alle ghelijck stonden, uytghesteken alleenlick die van Ghendt, in der maniere dater eer yet lanck een armeye van XV duysent mannen te voet ende twee duysent te peerde uyt Inghelant te Calis arriveerden, daer die upperste capiteynen of waren : eerst, Heyndrick Dispensier, die bisscop van Noortwijck, uyter name van den paeus Urbaen; Mer Hughes Dispensier, svoorzeits bisscops broeders zuene; Mer Willem van Beauchamp; Mer Hughes Cheverseel, met Mer Hughes, zijn zuene; Mer Jan, die heere van Beaumont; Mer Heyndrick van Beaumont; Mer Jan, die heere van Chastelneuf uyt Gascoengne; Mer Willem van Helmon; Mer Jan van Ferrieres; Mer Matheus van Rademont; Mer Willem van Ferenton; Mer Nicolaes

1383.

Paus Urbaen belegt eene kruysvaert.

De Engelschen komen met een leger naer Kalis, met het welke zich de Gentenaers vervoegen.

1383. van Tarenson; Mer Thomaes van Trinet; Mer Willem van Perchy; Mer Gariot van Vigier; Mer Jan van Cachet ende Mer Reynout van Marchy, met meer andere vrome rudders ende cloucke edelmannen ter wapenen, int gheestelicke ende int weerlicke, ten omsprekelicken contentemente van den ruart Ackerman, joncheer Rachen van den Voorde, Jacob de Schutelare ende Pieter Vincke, ghezeit Westphaeldere, dieder hemlieden insghelijcx ooc terstont by vouchden, met een groote menichte van haren volcke, treckende voort ghezamelick (ten XXIen daghe van der maent voornoemt) te Grevelinghe waert, aldaer zy (metter ebbe van der zee) twatere van den vesten teender zijde of lieten, clemmende met leeren ovre die mueren van der stede (die doen ter tijt cleene, cranck ende onversien van garnisoene was), niet jeghenstaende alle die meeste resistentie, dieder Woutere Seys ende zijn veynoot Blandelin jeghens ghebieden consten, nemende noch int ende die kercke thaerlieder defensie, hoewel dat zyder gheen voordeel by en deden, want zy lietender beede tleven, met al tghuene dat hem eenichsins ter weere stelde, ende die stede wiert gheel ende al ghesacagiert. Twelcke ziende die van Burburch zy gaven hemlieden up behoudens lijf ende goet: doen namen die Inghelschen ende Ghendtenaers haerlieder wech naer die stede van Dunckercke, daer zy van ghelijcken ooc meestere of wierden, zonder slach ofte stoot, ende buytermaten veel buyts vercreghen, ten grooten meshaghene van den grave Lodewijck, die welcke Mer Jan Vileyn ende Mer Jan van der Muelene zeer haestelick van Rijssele derrewaert zant, omme hem te beclaghene van dezen excesse, grieve ende overlaste, te meer want hy preciselick die occasie van dien niet en wiste; maer van dat die bisscop van Noortwijck van hemlieden verstont dat zy van den grave van Vlaenderen quamen, zo vraechde hy hemlieden van wat grave? van

Zy nemen verscheyde steden.

wat grave van Vlaenderen? sustinerende. voorts dat 1383.
Vlaenderen gheenen grave en hadde, als staende nu directelick ende immediatelick ondere tgouvernement van der franscher croone, daer up dat die voorscreven rudders terstont verantwoorden ter contrarien, allegierende ter confortante van dien diversche zo pregnante redenen, dater die bisscop voorzeit int ende by bedwonghen wiert te zegghene: Wat gaet ons die zwaricheit an? wy zijn ghesonden van den paeus Urbaen ende van den coninck Richart van Inghelant, omme al te viere ende te zweerde te bringhene dater errewaert ovre die coninck van Vranckerijcke ofte die hertoghinne van Bar toebehoort, ghelijck ontwijffelick deze ende meer andere steden hier omtrent doen, als wesende van den appendansche van harer heerscepie van Cassele, omme dieswille dat zy beede clementinisten ofte ghewillighe ondersaten van den valschen ende schismatiquen paeus Clement zijn. Doen verclaersden die voorghenoemde edelen dat tgheele landt van Vlaenderen zonder eeneghe faulte ondere die obedientie van den paeus Urbaen stont, ende dat zy niet en gheloofden dat hemlieden die coninck van Inghelant, ter cause van dien, zoude willen eenich traveil ofte molest doen, versouckende mids dien saufconduyt, omme van stonden an by Zijnder Majesteit te mueghen treckene, ende die waerheit van als te vernemene, achtervolghende tlast dat zy (dies anghaende) van haerlieder naturelicken heere ende prince hadden. Als haerlieder voorscreven partie deze rude woorden hoorde, hy meende teeneghadere uyt zijn schoens te springhene van quaethede, zegghende, met zeer verborsten zinne: « Gaet wech van hier tot den ghuenen die ulieden ghesonden heeft, ic en wil ulieden gheen saufconduyt verleenen. Wilter yemende van ulieden in Inghelant reysen, dat hy eenen anderen wech zoucke dan duer Grevelinghe ofte Calis. » Dienvolghende

1383. die ghedeputeirde als voren en maectent daer niet lanck, maer namen reghelrecht haerlieder vertreck tSt-Omaers waert, ende van danen voort te Rijssele by den grave Lodewijck, die welcke hem met dezer antwoorde gheensins en contenteerde, maer hy en hadts anders emmers als doen.

Hoewel dat die Inghelschen ende Ghendtenaers nochtans (hier uytte wel beduchtende dat zy niet al tharen zelfs zegghene hebben en zouden) haer gheconquesteirde steden van Grevelinghe ende Burburch ghinghen mannen [1], nemende metten zelven ooc themlieden waert Mardijcke (overmids dater noch muer noch vesten was), ten grooten ghemeenen horreure ende verschrickene van den gheele westquartiere, sauverende hemlieden zom tIpere, eeneghe te Brugghe, andere te Berghe ende die reste binder stede van St-Omaers, met als dat zijs hadden (uytghesteken die ghuene diet van grooter haeste in deerde delven moesten), omme ghezaemder handt tlandt te defenderene ende te beschermen jeghens haerlieder vianden; in zulcker voughe dater eer yet lanck veel Berghinghers, Casselaers, Bellenaers, Poperinghers ende andere te Dunckercke waert trocken, ondere tbeleet van Mer Lodewijck van Vlaenderen, ghezeit dHaze, ende joncheer Jan Spoorkin, die gouverneur van der heerschepie van Cassele, uyter name van der hertoghinne van Bar, userende daer van meedere schoffiericheit ende rudesse dan die Inghelsche ghedaen hadden, ovre alle die poorters ende inghesetenen, omme dieswille dat zy zoo haest ende ghenouch temairelick ter inghelscher obedientie ghecommen waren. Tzelve meenden zy ooc wel te Burburch ghedaen thebbene, slaende ten dien fine te Looberghe, over twatere van der Calumme, nedere, maer endelinghe zy bedochten hemlieden, uyte

(1) Met mannen bezetten.

dien dat die edelen ende tghemeente mencanderen ten besten niet en betrauden, keerende tzamen in grooter tweedrachticheit weder te Berghe, van daer zy ghecommen waren. Ende die Inghelsche namen insghelijcx ooc van Mardijcke anderwarf haerlieder wech, met de Ghendtenaers, naer die stede van Dunckercke, niet jeghenstaende dater die van Veurne, Nieupoort, Dixmude, Oudenburch, Oostende, Ghistele, Couckelaere, Bredenaerde, Moere, Sevecote, Guyse, Slijpe, Westende, Ravensy, Lombaertsijde, Schoore, Zantvoorde, Leffinghe, Steene, Cruysande, Leke, Clayhem, Vlarseele, Heye, Beerst, Zarren, Werchen, Women, Clerchem, Eessene ende andere van den westvrye (ligghende tusschen die reviere van der Isere ende Vuerne) noch voor hemlieden binnen gherochten, omtbiedende tvoornoemde crijchsvolck van Berghen thaerlieder assistentie, ende treckende voort ghezamelick (omtrent XII duysent sterck), met grooter furie ende in schoonder ordonantie te velde, omme huerlieder vianden die bataylgie te leverene, die welcke hemlieden zo in de zaken beroerden dat zy (by den advijse van Mer Hughes Chevereel) shertoghen Jans herault van Bretaengne (ghenaemt Montfort), zonder langher delay, derrewaert depescheerden, omme te vernemene of zy (ghemerct dat zy ooc Urbanisten waren, volghende haerlieder zelfs verclaers ende kennesse) met hemlieden in Artoys ende elders daer omtrent trecken wilden jeghens die Clementinisten, maer eer die herault in de vlaemsche leghere ghearriveren conste, tuytsinnich ghemeente liep er haestelick jeghens, ende verslouch zeer vileynelick ende meschantelick jeghens alle lovelicke ghecostumeirde politie van orloghe, ende ten zulcken meshaghene van der inghelscher ende ghendtscher armeye, dat zy tzelve alle ghelijck zwoeren te wrekene, zoot behoorde, ofte in die wille te stervene, beghinnende mids dien (by den toedoene van joncheer

1383.

Gevecht by Duynkerke.

1383. Rachen van den Voorde, dieder ruddere ghesleghen, metsghaders ooc vierwarf van den peerde ghesteken wiert ende noch tleven omtdrouch) daer eenen zeer gruwelicken strijdt, up St-Urbaensdach (den XXVIen van der maent als voren) omtrent die drie uren naer den noene, in dewelcke neghen duysent Vlaminghen versleghen bleven ende alle die reste vloot met die voorghementioneerde capiteynen, elc daer ende zo hy best conste ofte mochte, in der maniere dater die Inghelschen ende Ghendtenaers niet boven de IIIIc van de heuren en lieten, ende victorieuselick tvelt behielden, maer Mer Rachen van den Voorde bleef voorts alle zijn leven lanck crepel ghaende van eender quetsure in zijn rechter been. Die grave Lodewijck van dezer adventure ende schoffiericheit te Rijssele trapport hoorende verdroufder hem zo buytermaten lettel inne dat een wondere was, zegghende alleenlick, met uytnemender ghestadicheit : « Est nu qualick ghevaren, tzal byder gracie Gods eens beter varen, » ende adverterende niet min metten zelven den hertoghe Philips van Bourgoengnen, zijnen schoonzuene, van als dater gaens was, die welcke niet en faylgierde van terstont goet garnisoen binnen St-Omaers, Arien, St-Venant, Belle, Cassele ende meer andere steden te zendene, toter tijt dat hy zelve anderwarf metten coninck Charles van Vranckerijcke, zijnen neve (daer hy oom of was) in grooter moghentheit overcommen zoude. Hierentusschen quamen die van der stede van Berghen, zonder slach ofte stoot, ter obedientie van Inghelant, behoudens lijf ende goet, maer tgarnisoen van den casteele te Drincham weerde hem uytnemende vromelick, drie daghen lanck ghedurende, al wast by aldien dat zyder int ende by assaulte of scheeden moesten, blijvende totten ghetale van IIc ter stede doot, ende die Inghelschen repareerden die platse, voorsiende die van als dater orloghe nootzakelick was, tzelve deden zy ooo te Cassele, naer dat

zyder al ghepijlgiert hadden dater wel stont, maer tArien 1383.
en dorsten zy (Godt weet!) zo naer niet commen, omme dieswille dat zy niet en ignoreerden dater boven tvoetvolck ooc C ende XX cloucke ruteren te peerde binnen waren onderdie conduyte van Robrecht van Bethune die burchgrave van Meeus, Jan van Royen, ende Jan van Bethune; dies namen zy van danen haerlieder wech naer St-Venant, ghecrijghende die stede (die welcke doen ter tijt niet dan met grachten ende thunen bevrijdt en was) themlieden waert metter kercke, daer zy naer tlanck ghevecht den capiteyn Willem van Melle (gheboren uyt Pycardien) inne vinghen, latende niet min tcasteel met zijnen diepen ende breeden wal in paeyse ende met vreden, ende keerende ten bossche van Niepe ende van Rutholt waert, daer zijt al van goeder prise maecten dat zyder vonden al zo wel beesten als menschen, dieder van alle canten gevlucht waren, zo dat zy van elcx een groote menichte tzamen binnen Berghen ende Burburch zonden, subjugierende voorts ten eersten daer naer al dat ondere Cassele, Belle, Meessene, Poperinghe, Veurne, Nieupoort, Ostende, tWest-Vrye ende Blankenberghe sorteerde, metsghaders ooc ondere alle andere platsen ende passagien lancx die zeecant toter stede van Sluys, tal zulcker ghemeener verschrickinghe van die van Brugghe dat zy van ghelijcken ooc meenden den slach up den hals thebbene, maer die bisscop Heyndrick van 'Noortwijck
wilde eerst tIpere wesene, twelcke verhoorende die van Belegvan Iperen.
den garnisoene aldaer, zy voorzaghen die stede (hebbende doen niet dan diepe vesten ende hooghe wallen met doorne thunen omrinct) wel ter deghen van als dat ter zulcker feeste diende ende barnden metten eenen haerlieder schoone groote voorboughen (daer die kercke van Onser Liever Vrauwen ten Briele, St-Jans, St-Michiels ende St-Cruys inne stonden) gheel teene-

1383. ghadere te quiste, om dater die Inghelschen ende Ghendtenaers geen ghemack ofte gheriefsaemheit of hebben zouden, maer die inwoonders van dien omtfinghen zy (met al dat zijs hadden) binnen der stede, daer haerlieder voorscreven vianden, up den VIIIen dach van wedemaent, ten vijf zijden voren vielen, in zulcker wijs dat die Ghendtenaers ter Oostpoorte nedere sloughen (daer St-Janskercke verbarnt was), met een eyrcracht van XX duysent wel ghemoede mannen van orloghe, daer Mer Fransoys Ackerman, haerlieder ruart, zelve capiteyn of was, met Pieter van den Bossche ende Pieter de Wintere; ooc quam er noch daghelicx zulc secours uyt Inghelant toe, dat er qualick een hont hadde mueghen uytloopen. Dies bleven alle die laetste ghearriveirde Inghelschen allomme binnen den westquartiere, stelende ende roovende al dat zyder vonden in grooter overvloedicheit, in der maniere dat zy alleghadere zeer rijcke ende machtiche lieden bedeghen, latende hemlieden dincken dat zy (by maniere van sprekene) teeneghadere int Landt van Belofte waren ende niet twijffelende ofte zy en zouden tgraefscip van Vlaenderen noch voor bamesse gheel tharen zelfs zegghene ghehadt hebben, zoot ooc in der waerheit stont te ghesciedene (mids der malversatie van de Ghendtenaers), ten hadde ghedaen tsecours van Vranckerijcke, daer wy corts breedere of hooren zullen.

Die capiteynen van de gheassiedgierde Iperlinghen waren die heere van Simpy; Mer Jan van Oultre, die burchgrave van der stede; joncheer Boudewijn, die heere van Elverdinghe zijn zuene; Pieter van der Zijpe; die heere van Iseghem; die heere van Staden; die heere van Rollinghen; Jan Blanchart; Jan van Morselede; Jan van der Zijpe, die neve van Pieter voorzeit; Nicolaes van Belle; Franchoys van Belle ende Jooris van Belle, met

meer andere zeer vrome edelemannen int faict van wapenen, hebbende tzamen ondere hemlieden menich clouck ende vaylgeant rutere van orloghe te peerde ende te voet, boven alle die ghemeene poorterie ende inghesetenen, up welcke zy hemlieden nochtans ten alderbesten niet en betrauden ende bysondere up de ghuene die uyt die voornoemde verbarnde voorgheboughen ghecommen waren; dies vernieuden zy huerlieder eedt met veel troostelicke woorden ende couragieuse vermaninghen, houdende hemlieden voorts ghezamelick tallen assaulte zo onversaechdelick ende onverwinnelick dat een wondere was; twijle dat Mer Jan van Jumont, die heere van Merlemont, die verbarnde ende ghedesoleerde stede van Cortrijcke te bewarene nam, achtervolghende tlast van den coninck Charles van Vranckerijcke, daer wy hier voren of ghehoort hebben, twelcke ontwijffelick niemende anders en hadde durven bestaen te doene, uytte dien dater niet zo veel ghelts ghebleven en was omme die peerden inne te logierene; dienvolghende hy repareerde tghuene dat hem nootzakelicst behoufde, ende die hertoghe Philips van Bourgoengnen (ghezeit die Stoute) zant hem den heere van St-Legast tzijnder assistentie, met LX Bretoenen te peerde, die welcke duer Rijssele te Comene ghearriveert zijnde, zo onvoorzienlick van de Inghelsche voleurs ofte roovers gheaggresseirt ende bespronghen wierden, dat zy (naer lanck ghevecht) weder te Rijssele waert vlieden moesten, blivende niet min noch ondere weghen meest al (duer scherp vervolch) met haerlieder capiteyn versleghen; men derf hier niet vraghen hoe deze nieumare die van den Iperschen siedgie behaechde, dieder ontwijffelick zulc een moedt ende couragie by ghecreghen dat zyder noch daghelicx lancx zo foortselicker ende gruwelicker omme ten storme ende assaulte ghinghen, met allerande prouesse ende vromichede van wapenen, niet jeghen- 1383.

1383. staende dat die van der stede noch duerghaens int huerlieder bleven, zendende niet min endelinghe haerlieder capiteyn Jan van der Zijpe, met heer Denijs Paeldinck, den abt van St-Maertens, aldaer up goet versekert saulfconduyt, in de Inghelsche leghere an den bisscop Heyndrick van Noortwijck, omme hem te biddene dat hy (by zijnder ghewoonelicker duecht ende goedertierentheit) van danen zeude willen vertreckene, ghemerct dat zy metten gheelen lande van Vlaenderen oyt Urbanisten ende vrienden gheweest hadden van der Inghelscher croone, met presentatie bovendien ooc van al zulcke somme van penninghen tzijnder wapeninghe waert, als naermaels redelick bevonden zoude worden; maer wat zy baden ofte presenteerden die bisscop en gaf hemlieden (by den toedoene van die van Ghendt) gheen gheloove medalle, nichtemeer ten eenen dan ten anderen, zweerende voorts hooghe ende helichlick nemmermeer van danen te scheedene voor anderstont dat hy die stede in zijn handen hadde, tware by foortse, famine ofte andersins. Deze antwoorde ghenouchde die grave Lodewijck zo uytnemende qualick dat hyder den bisscop Aernout van Luycke omme moeyde, by den welcken dat hy die voorscreven hartneckighen bisschop van Noortwijck (in caes van lichtinghe van tsiedgie) zijnen ghewillighen dienst dede presenteren, met V° peerden, tzijnen coste drie maenden lanck ghedurende, jeghens al zulcke Clementisten als zijnder eerweerdicheit ghelieven zoude, maer twas insghelicx ooc al te vergheefs, by faulte van gheloove, daer die Ghendtenaers cause ende occasie of waren, zegghende daer openbaerlick ende overluyt dat zy meer dan ten vullen by goeder experentie bevonden hadden dat sprincens beloften ende schoone woorden niet dan bedroch ende valscheit en waren : die welcke van als traport ghehoort hebbende zont joncheer Jan (ghe-

zeit Zonder Landt) zijnen bastaerden zuene, naermaels heere van Drinchan, in alderdiligentie, met Mer Jan van der Muelene (een zeer clouck edele ruddere) te Meenen waert met C ende XX personen (zo te voet zo te peerde) omme die kercke aldaer (staende up de riviere van der Leye) gheel ende al te demolierene ende te raserene, ten fine dat er die Inghelschen (daer tlandt doen ter tijt gheel vul of was) zelve gheen meestere of en wierden, in prejudicie van der stede van Rijssele, daer hy hem continuelick hielt; dies nochtans niet jeghenstaende die kercke bleef noch ongheschaet ende ongheschent, want eer die capiteynen voornoemt haerlieder last te wercke ghelegghen consten, zo wierden zy beede van haerlieder vianden als voren (die by fortune derrewaert uyt om vitaylgie trocken) teeneghadere naer verlies van volcke overvallen, ghevanghen ende naerderhandt ooc ten zeer grooten rensoene ghestelt. 1383.

Twelcke al willende wreken die van Denremonde quamen met machte tSeveneecke, binder casselrie van Ghendt, bringhende daer veel lieden ter doot, maer die capiteyn Pieter van den Bossche van als gheadverteirt zijnde, vant er hem zeer haestelick jeghens uyt tsiedgie voor Ipere met een goet ghedeel Inghelschen ende Ghendtenaers, in zulcker wijs dater noch ter platse voorzeit wel wackerlick ghevochten ende veel bloets ghesturt wiert al zo wel van der eendere als van andere zijde, toter tijt dater een edelen milord uyt Inghelant doot van zijnen peerde ter eerde nedere viel, daer hem die capitein Van den Bossche zo inne omtroerde ende verslouch, dat hy met die reste van zijnen volcke te Ghendt waert track ende die andere keerden van ghelijcken ooc weder van daer zy ghecommen waren, twijle dat Aernout, Fs Jans (die ghendsch

Uytloopen op de Gentenaers door die van Dendermonde en Audenaerde.

1383. capiteyn binden casteele ter Moere by Axele, in de Vier-Ambochten, ende voormaels gouverneur van Sastinghe uyter name van den prince), vaste zijn uytterste beste dede omme zijne Ghendtenaers wel te voorziene van allerande etelicke ende drinckelicke ware, commende uyt Zeelant ende Hollant; maer hy en conste, overmids tobstacle dat hem omtrent van Terneuse altijts in zee gheschiede van weghen Rachen Mulart, die verlaten gouverneur ende ruart der stede van Ghendt, Adriaen Tant, Pieter Poelin, ende Jan van Zeleghem: dies omboot hy tzijnder hulpe ende bystandicheit heer Heyndrick Bourinck, een inghelsch priestere, die doen ter tijt met archiers te Ghendt lach, die welcke by hem ter Moere ghearriveirt zijnde, zy trocken tzamen in zee ende bespronghen den ghementioneirden capiteyn van der Neuse zo viandelick dat zy int ende Jan van Zeleghem versloughen, vanghende bovendien ooc Adriaen Tant ende Pieter Poelin, die zy eer yet lanck beede te Ghendt deden rechten metten zweerde, metsghaders ooc haerlieder hoofden ter Walpoorten uytsteken, up hooghe peertsen, ter exemple van andere; daer saulveirden hemlieden an de cant van XXV van haerlielieder medeghesellen metter vlucht, die zy subitelick met haerlieder principaelste ende snelste schepen ter zeewaert in namen. Doen zach men terstont alle soorten van coopmanscepen ende vitaylgie duer Saxhavene, naer die stede van Ghendt passeren, niet jeghenstaende dat die van Hughevliet, Biervliet, Sastinghe ende Sluys nochtans tzamen goet sheers waren, halende menighen hasardeusen buyt (ende bysondere die van der Sluys) tot ondere die custen van Inghelant. Die garnisoenen van Oudenaerde, Denremonde, Poucke ende Onzer Liever Vrouwenkercke tArdenburch deden insghelijcx ooc allomme die

van Ghendt al tmeeste leet ende spijt dat zy eenichsins 1383.
consten ghepeynsen ofte versieren, daer hemlieden die ghensche crijchslieden (ligghende binder kercke van Deynse, metsghaders ooc in die casteelen ter Moere, Peerboome, Woestine, Meere, Looverghem, Waerschot, Schendelbeke, Vienne, Gavere, ende elders) wel te deghen als nu alsdan of wroken naer haerlieder macht ende moghentheit. Binnen dezen middelen tijt dede joncheer Willem van Halewijn, die schouteete van Brugghe, den rijckèn Jacob van der Colve omthoofden, als een meutmaker ende seditieus persoon, slaende mids dien handt an zijn huys in de Ezelstrate der zelver stede (wesende jeghenwoordelick thuys van Maldeghem) ende an alle andere zijne goedinghen, uyt crachte van zekere commissie, de welcke hy ooc van ghelijcken byder zelver middele ter executie gheleit zoude hebben, jeghens ende ter eeuwigher ruine van Jacob de Heict, Reynier van der Steghele ende meer andere machtighe poorters, ten hadde ghedaen dater hem die prince weder in tijts of priveirde, wel ten vullen gheinformeirt zijnde dater meer ghiericheits dan zeils van justicie mede speelde. Godt beteret. Twelcke al zo ghedaen zijnde die capiteyn Pieter van den Bossche keerde weder van Ghendt int siedgie voor Ipere, met diversche groote stucken artijlgerie, daer men die stede zeer gruwelick mede beschoot, ende noch allincx zo bet ten assaulte bereede, ter grooter ghemeener verhueghinghe van den ghanschen leghere, dieder metten zelven tallen cante zo vierichlick an viel dater schoffierelick veel bloet ghesturt wiert van beede zijden, maer van der inghelscher ende ghendscher zijde onghelijck meest, duer die ghestadighe eendrachticheit van den inghesetenen ghemeente ende sonderlinghe vromicheit der edelen, principalick van den heere van Simpy ende Pieter van der Zijpe, zonder die welcke dat die stede ontwijffelick in grooten dan-

1383. giere ghecommen zoude hebben, omtfaende met dien de zekere tijdinghe (van weghen die hertoghe Philips van Bourgoengnen) van der comste van den coninck Charles van Vranckerijcke, die corts daer naer in meedere moghentheit tAtrecht arriveirde, dan hy tvoorleden jaer te Roosebeke ghehadt hadde, daer hemlieden alle die poorters ende inwoonders zo uytnemende zeere inne verblijden, dat zy van stonden an alle die clocken ende schellen van der stede luden, roupende tot haerlieder vianden ter vesten waert uyt: « Vliet duvels! vliet! want die coninck comt ons met machte te bate! » twelcke zy vernomen hebbende waerachtich te zijne, wilden in aldermaniere een ende van de zake maken, ende die stede (met al tghuene dater binnen was) teeneghadere schenden ende bederven, doende ten dien fine al haerlieder uyterste beste, niet alleene omme die vesten te zuverene van de wateren, maer omme die daerenboven ooc met mutsaerden te vullene. Ende treckende tsanderdaechs smorghens (up den VIII^en van der maent van ougst) ghezamelick ter assaulte, met veel meedere haet, nijdt ende furie dan zy ooyt daer te voren ghedaen hadden. Daer zach men die Inghelschen ende Ghendtenaers van allerande prouesse ende vromicheden van wapenen useren: die schichten vloghen van alle zijden zo dapperlick ter stedewaert in, al of zyder ghereynt hadden, in der maniere dat hemlieden niemende van binnen yeuwers ter vesten vertoghen en dorste dan wel ghewapent zijnde, twelcke zonder faulte cause was dat die vianden lancx zo meer ooc die doorne thunen beghonsten te beclemmene (daer die vestwallen van buyten mede omrinct waren, zo voorzeit es) tal zulcker ghemeener verschrickinghe van de gheassaylgierde, dat zy van dier tijt voort (niet jeghenstaende dat zy nochtans in de uytterste benauthede van vitaylgie waren) noch doot noch levene meer en ansaghen, loopende

zeer eendrachtelick, duer alle dangieren, die Inghelschen ende Ghendtenaers ter vesten jeghens, ende roupende tzamen met luder stemme : « O moeder ende maghet Marie, bewaert *onzen thuen!* » daer hemlieden zo veel duechts of quam dat zijt omtrent den avende al bedwongen te eesselen (1) dat hemlieden contrarie was, behoudende mids dien zo miraculeuselick haerlieder stede, daer zyder noch jaerlicx die memorie of ghedenckenesse of celebreren, ter eeren ende weerdicheit van der ghebenedijder patronesse ende beschermeresse als voren. Daer gheschiede anderwarf groote bloetsturtinghe ende bysondere van der zijde der Inghelschen, hoewel dat zyder niemende meer en beclaechden dan Mer Lodewijck Lijn, vellende zonder langher verdrach thenten ende pauwelgioenen, ende keerende weder (by ghemeenen accoorde ende overeendraghene) naer Cassele, Berghen, Dixmude, Nieupoort, Dunckercke, Burburch ende Grevelinghe, niet zonder groot berau dat zy oyt overe ghecommen waren van vreese van der franscher armeye, die welcke zy vry niet verbeyt zouden hebben, indien zy eenichsins voorby gheconnen hadden, nemende exemple zelfs an de Ghendtenaers, die van grooter vervaerthede haerlieder artijlgerie abandoneirden ende meest elc int zijne trocken, stekende tvier in alle die coorenmuelens die zy yewers ondere weghen vonden ende leedende bet dan X° ghestolen ossen ende andere hoorenbeesten met hemlieden. Als die van der stede van Ipere zaghen dat zy vant siedgie verlost waren (daer zy nu neghen weken lanck mede beswaert gheweest hadden), zo spronghen zy van grooter vruecht ende blijtscepe ten hemelwaert, danckende den almueghenden Heere van zijnder goedertierer gracie, ende die heere van Simpy slouch Pieter

1383.

Oorsprong van den *Tuyndag* te Ipere.

De belegeraers trekken weg.

(1) Eirselen, achteruytgaen.

1383. ende Jan van der Zijpe, metsgaders ooc Franchoys, Jooris ende Jan van Belle, tzamen rudders noch binden zelven daghe, omme dieswille dat zy hemlieden tallen assaulte zo vaylgiantelick ghedreghen ende ghequeten hadden int faict van wapenen boven alle andere.

Aenkomst der Franschen.

Zeer corts naer dezen, quam die coninck Charles van Vranckerijcke, den zesden van dier name, ghezeit de Welbeminde, uyter stede van Atrecht met C ende LXXX duysent mannen te voet ende XX duysent te peerde, daer naer hem die principaelste capiteynen of waren, eerst: die hertoghe Jan van Berry; die hertoghe Philips van Bourgoengnen; die hertoghe Charles van Bourbon; die hertoghe van Loreynen; die hertoghe Jan van Bretaengnen, die vijfde van dier name, die onlancx leden metten coninck gheappointeirt ende gheaccordeirt was; die hertoghe van Bar; die hertoghe Frederijck van Beyeren; die grave Lodewijck van Vlaenderen; die grave Jan van Vienne, admirael van der zee; die grave Walram van St-Pol; die grave Willem van Namen; Jan van Artoys; die grave van Heu; die grave Guy van Bloys; die grave Jan van Buenen; die grave Willem van Harincourt; die graven van Savoyen, Mortaengnen, van der Marcke, Beauvais, Avergnen, Soison, Dreux, Auxerre, St-Martin, Couchy, Tonnoire, Poussy, Jonny, Conversant, Rijssele, Vallentinoys in Gascoengnen, Savingny, Tanquerville, Franckenberghe, Beaufort ende Genuen, metten landgrave; slaende te ghadere byder abdie van St-Eloys nedere, ende nemende van danen voorts haerlieder wech naer Arien St-Omaers. Van daer Mer Olevier van Cleisson, die connestable van Vranckerijcke, reghelrecht te Cassel waert track, maer tinghelsch garnisoen dater binnen was vloot al naer Berghen eer hyder gheraken conste, dies nam hy al tzelve dater noch resteirde ende ver-

barnde gheel die stede, stellende met eenen ooc al ter pijlgiagie ende ten brande dat die Inghelschen tot dier tijt toe yewers binder zelver casselrye ghespaert hadden. Tsondachs, den VIste van der maent van septembre, dede die coninck thenten ende pauwelgioenen rechten neffens tcloostere te Bavesberghe, ende die connestable voornoemt reysde naer tcasteel te Drinckhan, daer hy by crachte inne gherochte ende IIc inghelsche ruteren te peerde vermoorde, vindende daer ondere andere een schoon wit peert van zulcker gracie dat men dierghelijcke noyt en zach, twelcke hy die coninck presenteirde, dieder voorts alle die reste van den voorzeiden daghe up reedt in grooter ghenouchte, vreucht ende triumphe. Van dat die ghemeenten van Vlaenderen mercten ende considereerden dat de coninck van Vranckerijcke dies machtich binnen den lande te velde lach metten grave Lodewijck ende den hertoghe Philips van Bourgoengnen, zijnen schoonzuene, zo scheeden zy zom van stonden an van der inghelscher alliancie (daer zy niet dan by bedwanghe toe gherocht en waren) keerende weder an sprincens zyde ende namentlick die van Nieupoort, die welcke (byder assistentie van eeneghe ommeligghende Vrylaten) met sgraven standaert ter marct quamen, roupende luyts keils : *Vlaenderen den Leeu!* ende slaende daer alle die Inghelschen doot (metsghaders ooc eeneghe Ghendtenaers) die zyder vonden, zonder eeneghe gracie ofte ghenade, toter tijt dat tghetael der ancommende Inghelschen ende Ghendtenaers in zulcker menichte hemlieden van alle canten over thooft wies, dat zyder meest al of versleghen wierden ende haerlieder stede zo jammerlick berooft ende verbarnt, dater nieuwers yet eyghens ofte gheels en bleef; doen wiert tgheele westquartier teeneghadere van alle zijden afgheloopen ende bedorven; maer, Godt weet! die Inghel-

1383.

De gemeenten verklaren zich voor den graef.

1383. sche rudesse ende wreetheit en hadde by de bretoensche ende bourgongnoensche onghenadicheit ende onmenschelicheit niet, by de welcke dat zy niet alleene en useerden van allerande roof, moort ende brant, maer daerenboven ooc van onsprekelicker schoffiericheit ende vileynie ovre alle vrauwen ende mans van wat conditie, state ofte qualiteit dat zy waren, niemende uytghesteken, ghereserveirt nochte ghesondert, in der maniere dat haerlieder name een ijghelick zo gruwelick begonste te zijne dat eeneghe Casselaers, Bellenaers, Dunckerkenaers ende Hontschotenaers (haers omtziende) hem zelven binder stede van Berghen by de Inghelschen saulveirden, andere liepen duicken in de bosschen ende haghen, zom vloden zy, met al dat zijs hadden, naer Zeelant, Hollant ofte Inghelant, ende die reste vouchde hem met den boosen overwillighen hoop, zo van der eendere zo van der andere zijde, in zulcker wijs dat alle goede paeysible lieden van eeren grootelijcx ovre al haerlieder onwille zien moesten; maer zy en haddens anders, die Inghelsche capiteynen die met haren volcke binnen Berghen laghen (als Mer Hughes Dispensier; Mer Hughes Chevereel; Mer Hughes zijn zuene; Mer Jan, die heere van Beaumont; Mer Thomaes van Trivet ende Mer Willem van Perchy), fortifierden ende verstercten die steden jeghens die fransche macht ende moghentheit al dat mueghelick was, bedelvende ende bescransende hemlieden rontomme met carroyen, metsghaders ooc alle huerlieder poorten toemaetsende ende met eerde vullende, uytghesteken die Burbursche: zy verbarnden insghelijcx ooc alle die voorboughen ende bysondere tnieuwe vrauwe cloostere (latende niet min die religieusen binnen commen), metter cappelle van Onzer Liever Vrauwen ten Dauwe, omme dieswille dater haerlieder vianden gheen ghemack ofte voordeel hebben en zouden, maer twijle dat zy hier mede besich

Bergen veroverd.

waren, zo en peynsden zy om den aldererchsten viant niet, 1383.
te wetene, famine, die welcke daer zo wiert regnerende dater vele van honghere ende van ghebreke verghinghen, tal zulcker ghemeener mestroosticheit ende desolatie dat ment qualick ten vullen zoude connen bescriven, endelinghe die poorterie van dezer ellende ende miserie ghefascheert ende vernoucht zijndé, dede alle extreme pooghernie ende neersticheit omme haerlieder naturelicken heere ende prince (dieder propijs omme derrewaert quam) al heymelick die poorte topene ende inne te latene, maer ten was niet doenlick, overmits tscherp toesicht van de Inghelschen ende Ghendtenaers, die zelve dicwils ende menichwarf jeghens sgravens lieden van Vlaenderen uytquamen, niet zonder bloetsturtinghe van beeden zijden, zo dater int ende ondere andere zekere groot personagie uyt Vranckerijcke doot bleef, die welcke int strenghe vervolch, van der valbrugghe int watere ghesteken wiert ende versmoorde, ten excessiven regrette van den coninck Charles, die tzelve metten ganschen leghere wreken wilde, slaende ten dien fine (zonder langher dilay) ter zuutzijde van der voorzeider stede van Berghen nedere, met die hertoghe Jan van Berry, Philips van Bourgoengnen ende Charles van Bourbon; die grave Lodewijck van Vlaenderen vouchde hem metten hertoghe Jan van Bretaengnen, zijnen rechtsweer (van der princesse Margriete, zijn vaders zuster weghe, ten oostende jeghens ovre die abdie van St-Winnocx, ende die grave Jan van Vienne nam, metten grave van Couchy, die westpoorte te bewarene, assiedgierende mids dien tsamen die stede zo buytermaten scrikelijck van alle zijden, ghereserveirt tnoorden (daer zy om tmarascagie wille niet by gheraken en consten) ende doende daer tsaterdachs voor Onzer Liever Vrauwe gheboorte, zo gruwelicke assaulten up, dat die Inghelschen ende Ghend-

1383. tenaers, snachts daer naer, met pack ende zack (byder conniventie van den hertoghe van Bretaengnen), secretelick alle ghelijck haerlieder veerden liepen, nemende reghelrecht haerlieder wech zom te Burburch ende zom duer Dunckercke, lancx die zeecant, te Grevelinghe waert by den bisscop Heyndrick van Noortwijck, ende hemlieden volchde al naer dat van der bretoenscher ende bourgongnoenscher oncuisscheit, snootheit, wreetheit ende tyrannie best wiste te sprekene, saulverende hemlieden voorts naerderhandt, waer hier waer daer, elc daert hem gheliefde ende goet dochte, als die wel gheadvijseirde, want al tghuene dat binnen Berghen bleef wiert tsanderdachs, zonder eeneghe omtfermenesse, ter doot ghebrocht, uytghesteken alleenelick broeder Sijmoen van Haringhen, die stedehouder van den abt Jacob' van St-Winnocx (wesende doen tAntwerpen), die men naermaels up drie hondert ende tneghentich ghuldenen rentsoeneirde, ende twierter metten zelven ooc al gherooft ende ghepijlgiert dat die ghevluchte niet mede ghedreghen en hadden, zo dat zelfs die kercken ende cloosters niet eyghens en behielden. Twelcke al zo ghepasseert zijnde, die coninck dede ten drie ueren naer die noene, tallen houcken tvier in de stede steken, behoudens dat men daer of preserveren ende beschermen zoude die abdie van St-Winnocx, die prochiekercke van St-Pieters ende tcloostere van den Predicaren, zoot ghebuerde.

Overgaef van Burburch. Ende tsaterdachs ups helich Cruysdach, den XIIIIen van der zelver maent van septembre, trocken die grave Lodewijck van Vlaenderen; die hertoghe Jan van Bretaengnen; die grave Walram van St-Pol; ende Mer Olevier van Cleisson, die connestable van Vranckerijcke, tzamen met een partie van der franscher armeye voor die stede van Burburch (die welcke doen niet dan bevest ende bewalt

en was), makende daer thaerlieder comste bet dan IIIIc 1383.
nieuwe rudders, die hemlieden omtwijffelick al om vromelicst queten, in allerande coursen ende andere exploten van orloghe, daer hemlieden die Inghelschen (dieder in grooter menichte binnen waren, met zommeghe Ghendtenaers) van ghelijcken ooc wel clouckelick ende vaylgiantelick jeghens droughen, ondere die conduyte van Mer Heyndrick van Beaumont; Mer Jan, die heere van Chastelneuf uyt Gascoengnen; Mer Willem van Helmon; Mer Jan van Ferrieres; Mer Mattheus van Rademon; Mer Willem van Ferenton; Mer Nicolaes van Tarenson, ende Mer Thomaes van Trivet, totter tijt dat die Bretoenen, Bourgongnoens ende Normannen verhoorden dat mer van apointeren sprack, twelcke zy zo onweert namen (vreesende by dier middele haerlieder ghepretendeerden roof ende buyt te verliesene) dat zy van quaden spijte tallen cante tvier in die stede schoten, in zulcker wijs dat zy meer dan te XL verscheeden platsen begonsten te barnene, daer sachternoens ten drie ueren een zeer horrible assault naer volchde, by den toedoene van den grave Willem van Namen ende Jan van Heu, die welcke daer vry wel te kennen gaven dat zijs hemlieden an tfaict van wapenen verstonden, niet zondere groote apparentie van thaerlieder intentie te gherakene, ten hadde ghedaen die bedwonghen ende meer dan nootzakelicke vroomheit van die van binnen, insghelijcx ooc wel betooghende dat zy die armen niet verminct en hadden (texcessiver bloetsturtinghe van beede zijden) ende latende daerentusschen den brant (die haer noch lancx zo meer verbreede) metter stede gheworden, tot dat tsaassault cesseerde byder duysterheit van der nacht, want doen ghinghen zy eerst alle die omsteken edificien blusschen, metsghaders ooc die vestwallen repareren, als die ghuene die tsanderderdachs (met arriveren van der gheeler leghere) weder

1383. tzelve verbeyden, maer twiert uytghestelt tot smaendachs, ten solace van de ghequetste, daer die grave Jan van Vienne die principaelste of was, wesende wat ghewont in zijn een been; men gheboot ooc ten dien ende alle die leghere duere dat hem een ijghelick jeghens den voornoemden stormdach voorsien zoude van eenen mutsaert of twee, omme die vesten te vullene, twelcke die gheassiedgierde zo buytermaten qualick greyde dat zy versochten in communicatie te commene, aldaer men hemlieden inne gheliefde, ten begheerte van den hertoghe van Bretaengnen, die voorts zo verre in de zake laboreerde, dat men die Inghelsche consenteirde zonder gheweer te mueghen vertreckene, behoudens dater die Ghendtenaers blijven moesten; maer voorwaer die inghelsche capiteynen, Mer Willem van Helmon, Mer Mattheus Rademon, Mer Nicolaes van Tarenson ende Mer Thomaes van Trivet, en contenteerden hemlieden noch met dezen apointemente niet, comparerende personelick (up saulfconduyt) binnen sconincx thente, ende verthoonende daer zeer onversaechdelick voor alle zijnen edelen raedt, dat zy nemmermeer uyt die stede van Burburch scheeden en zouden (omme den laetsten man te waghene), ten ware dat zy ende haerlieder goede vrienden van Ghendt (met de welcke zy emmers leven ende sterven wilden), ghezamelick met al zulcke meuble goedinghen vertrecken mochten, als zy ten halse wech ghedraghen consten, ghelijct sdijsendachs daer naer gheschiede, ten zeer neerstighen versoucke van den hertoghe voorscreven, die van de croone van Inghelant, in voorleden tijden, grootelijcx te bet ghehadt hadden, zo wy ghehoort hebben. Ende van dat die Inghelschen, met de Ghendtenaers, uyt Burburch te Grevelinghe ghearriveert waren, zo stelden zy daer die stede in glocyen (by laste van den bisscop van Noortwijck), nemende voorts tzamen haerlieder refugie te Calis waert, al ten grooten mesha-

ghene van diversche fransche ende vlaemsche edelmannen (die hemlieden wel anders hopten ghewroken thebbene), maer principalick van der bretoenscher ende andere gendarmerie, die haerlieder zinnen teenegaderc up den buyt van der stede van Burburch gheleit hadden, daer zy byder middele voorzeit of ghepriveirt ende ghefrustreirt waren, maintenerende onderlinghe den hertoghe Jan van Bretaengnen (als cause van dien gheweest hebbende) een valsch verradere ende viant slands te zijne. Twijle dat men hier mede voor Burburch besich was, ter presentie van Mer Ghijsbrecht van Leeuwerghen, die capiteyn van Oudenaerde (daer by den prince met een deel van zijnen garnisoene omtboden zijnde) zo gherochten Mer Franchoys Ackerman, die ruart van Ghendt, met omtrent LX cloucke hasardeuse mannen van wapenen, ten daghe als voren (wesende S'-Lambrechts dach), snuchtens vrouch, zeer corts naer middelnacht, binnen Oudenaerde (byder verraderie van een poortere van der stede, gheheeten Boudewijn), duer die Noortveste (die men doen afghelaten haddc om te visschene) met leeren ovre die mueren, ten Maechdendale, treckende voorts reghelrecht ter marct waert, twijle dat een van den volcke voornoemt zijne andere lieden die poorte opende, twelcke hy zo haest niet ghedaen en hadde ofte hy en wiert mct Jan van de Voorde (den capiteyn van Gavere) by die van den guette zo fellick ter stede doot gheslegben, dat Sijmon Braem, die dekene van der poorterie te Ghendt, zelve nootzakelick met zijne III° ende XL mannen van orloghe wat deynsen moeste, vindende hem niet min eer yet lanck ter marct by den ruart Ackerman, ende roupende daer tzamen afgriselick lude: *Ghendt! Ghendt!* daer Franchoys Crupennen zo horribelick zeere inne verslouch dat hyder zonder verdrach, baervoets uyt zijn bedde, met sgravens standaert in dhandt, jegens liep, maer hy en leefde niet langhe, twelcke willende wreken

1383.

Frans Ackerman dringt in Audenarde.

1383. Mer Floreins van Huelle, die luytenant ofte stedehoudere van den capiteyn Mer Ghijsbrecht van Leeuwerghen, bedreef wonderlicke groote prouesse ende vaylgiandise, met XXX vrome ende wel gheexperimenteerde crijchslieden, ten houcke van de Heinstrate, ende een goede poose tijts gheduerende, maer int ende moest hyder bliven, al zo wel als die voorgaende, in zulcker wijs dat die Ghendtenaers der stede meestere wierden, doende daer noch binder zelver nacht, een schoffierelicken grooten moort, ende verjaghende met terieken van den daghe al die vrouwen ende kijnderen ende andere machteloose persoonen, in haerlieder hemden, diewelcke zom naer Doornijcke vloden, zom te Valenchin, ende andere elders; men vont er goede provisie van coorne, wijne ende gheerste, ende men roofdet er al dat eenighe Fransoysen, Tournijsienen ofte edelen van Vlaenderen toebehoorde, al ter onsprekelicker verblijdinghe ende verhueghinghe van den ghemeente te Ghendt, dat die stede van Oudenaerde gheel ende al in svoorseits ruarts handen stelde, in der maniere dat hyder wel te deghen zijn profijt mede dede, bannende daer alle die rijcste ende machtichste personagien, met confiscatie van haren goede, daer of dat hy al tghereetste ten casteele van Gaveren waert voerde, blivende hem met eenen ooc daer vastelick houdende ende ghevende den ghemeente van Ghendt als dan weder haerlieder stede van Oudenaerde ovre, zo dater terstond nieuwe capiteynen ghezonden wierden, die ter teeneghadere al bedorven met haerlieder extraordinaire exactien ende extorsien, van al twelcke die coninck Charles van Vrankerijcke die nieumare verhoorende in zijn leghere voor Burburch, abandoneerde die steden van stonden an ter pijlgiagie, daer die Bretoenen buytermaten, wel boven alle andere, haerlieder devoir inne deden, gheenrande vileynie nochte wreetheit sparende, naer costume, ooc en maecten

zy gheen differentie medalle tusschen die goedinghen der heligher kercke ende andere, toter tijt dater een beelde van mijnheer St-Jan Baptiste haer zelven miraculeuselick, in Onzer Lieve Vrouwe kercke, geheel omme keerde jeghens eenen Bretoen, dieder een costelicke peerle of meende te weerene (ende vallende over rick (1) den hals brack), metsghaders ooc alle die clocken ende schellen van zelfs ende alleene luden, doender bovendien noch een tweede tzelve ooc bestont, tal zulcker veranderinghe ende verscrickinghe van der coninckklicker majesteit, dat hy stappans met alle zijne edelen derrewaert reedt, biddende den almueghenden Heere om gracie ende ghenade, ende schinckende voorts die kercke IIc XXV ghuldenen teender recompense. Twelcke al zo ghedaen zijnde, dede tvier tallen cante in die reste van der stede steken, daer hy zo wel inne gheobedieert wiert dat men zelfs die vrouwenabdie van St-Benedictus ordene niet en spaerde. 1383.

Sdijsendachs den XXVIIIste van der zelver maent van septembre, beghonste die coninckklicke armeye weder allincx uyt Vlaenderen te vertreckene, ter uytnemende blijtscepe ende ghenouchte van alle die ghemeenten van den lande, die welcke ontwijffelick wel ghewilt hadden dat zy alle ghelijck over lanck an een ghalghe ghehanghen ofte yewers voor den duevele gheweest hadden, omme haerlieder onmenschelicke wreetheit ende vileynie wille. Die hertoghe Philips van Bourgoengnen, ghezeit de Stoute, bleef noch een poose tijts, metten hertoghe Jan van Bretaengnen, binder stede van St-Omaers by den grave Lodewijck van Vlaenderen, zijnen schoonvadere, ende die grave van Couchy track met die edelen van Ponthieu ende van St-Valerijck te Grevelinghe waert, reparerende ende versterckende die ghedoleerde ende verlaten stede (daer Vertrek der Franschen.

(1) Rug.

1383. hy metten zelven ooc den heere van Simpy capiteyn of maecte) jeghens die inghelsche garnisoenen van Calis, in der maniere dat die ghespolieerde, verjaechde ende ghevluchte van Dunckercke, Veurne, Berghen, Dixmude ende Nieupoort, als nu als dan weder alleghadere int haerlieder keerden, twijle dat Franchoys Ackerman de jonghe (wesende die neve van den ruart voornoemt), metten meyere van Dickele, capiteyn van Peteghem (een schelm tot alder boosheit gheboren), uytter stede van Oudenaerde tot voor Doornijcke track, aldaer hy up eenen vrydach nacht die voorboughen verbarnde ende een veendele van der poorte nam, stellende voorts gheel Pont le Moyre van der franscher zijde in gloeyen, met meer andere schoone passagien daer omtrent, ende keerende mids dien elc weder naer tzijne, niet jeghenstaende dat die meyere van Dickele noyt thuys en gherochte, want hy by die van Cortrijcke rechts voor zijn casteel te Peteghem, onvoorsienelick uyt zekere embuken gheassaylgiert, overvallen ende versleghen wiert, met een goet ghedeel van de ghuene die by hem waren. Ten eersten naer dezen track Mer Franchoys Ackerman, die ruart van Ghendt ende capiteyn van den casteele te Gavere, met eeneghe groote sticken artijlgerie (die hy van Oudenaerde omtboot) jeghens Rachen Mulart, die welcke die van Ghendt teeneghadere tghebruyck van der zee benemen wilde, uyt zekere casteel dat hy omtrent der Neuse hielt, daer men achter een zo continuelick up schoot, dater die capiteyn Mulart (by apointemente ende met zijnen volcke) uyt vertrecken moeste. Doen deder die ruart repareren zulc als er van noode was, ende stelder Aernout Jansseune met goet garnisoen inne, ter totaler gerusticheit ende verzekertheit van de Zeelanders ende Hollanders, die van dier tijt voort daghelijcx lancx zo meer met haerlieder coopmanscepe ende vitaylgie te Ghendt waert voeren, in al twelcke die

Ghendtenaers zulc een overwillighen moedt ghecreghen 1383.
dat zy varincx up niemende en schaften nochte en gloofden, roovende ende stelende allomme aldaer zy by gheraken consten, ende ondere andere zo deden zy ooc een sproncreyse te Cortrijcke, te Meenen ende te Wervekc, daer zy buytermaten veel coorens ende allerande etelicke ware ghecreghen, maer int wederkeeren vielen zy in zo stercke embuken der edelen dat zyder al by den messe verghinghen ofte in de reviere van der Leye versmoorden, dieder niet ghevanghen ende naerderhandt te Cortrijcke omthalst en wierden. Up den eersten dach van octobre, compareerden te Lelleghem, tusschen Calis ende Buenen, die bisscop van Cantelberghe, die hertoghe Jan van Lancaestre, ghezeit van Ghendt; Jan van Hollant, sconincx Richarts alve broedere, van vrau Johanne, zijnder moedere weghe; ende Thomaes van Perchy, die grave van Bochinghem, uyter name van den coninck Richart van Inghelant ter eendere, ende die bisscop van Louwen, cancelier van der franscher croone, die hertoghe Jan van Berry, die hertoghe Philips van Bourgoengnen, die hertoghe Jan van Bretaengnen ende die grave Lodewijck van Vlaenderen, met eeneghe ghedeputeirde van den coninck van Spaengnen, tzamen ovre die coninck Charles van Vranckerijcke ter andere zijde, omme aldaer met elcandere te sprekene van paeyse, ooc ter presentie van de ghedeputeirde van Ghendt, ghemerct dat anders niet wesen en mochte, omme die vaste confederatie ende ligue wille die zy met die Inghelschen ghemaect hadden; dienvolghende zo wierdender diversche communicatien ende tusschenspraken ten dien fine ghehouden, drie weken lanck gheduerende, ende die grave van Vlaenderen schanck er die Inghelschen tbancket in zijn groote bruchsche tente, ende want men int ende bevant dater gheen apparentie van accoorde en was (uytte dien dat die In-

Bestand door Engeland en Vrankryk getroffen.

1383. ghelschen van Gascoengnen, Chierburch, Brest in Bretaengnen ende van de stede van Calis niet scheeden en wilden) zo beghonst mer teenen generalen bestande te sprekene, dies hem die grave Lodewijck buytermaten zeere belchde, zegghende dat hy nemmermeer teeneghen paeyse ofte bestande verstaen en zoude, daer die Ghendtenaers mede inne begrepen ende besloten zoude wesen, ende die Inghelschen zwoeren ter contrarie in der eeuwicheit noch ten eenen noch ten anderen te verstane, zonder die van Ghendt, zo dater onderlinghe groote langhe disputen ende swaricheit rees, gheduerende de welcke dat tghensch garnisoen tOudenaerde die heerlichede van Schorissen gheel ende al pijlgierde, destrueirde ende verbarnde, tal zulcker regrette, verdriete ende meshaghene van Mer Aernout, die heere van der plaetse (dieder alsins bystier omme was) dat hy tzelve alle zijn leven lanck zwoer te wrekene jeghens die Ghendtenaers, niet jeghenstaende wat paeys ofte bestant dater zoude mueghen ghemaect worden, ten welcken ende dat die hertoghe Jan van Lancaestre zo neerstelick laboreerde, metsghaders ooc omme die van Ghendt (daer hy gheboren was) mede der inne besloten thebbene, dat die voorghenoemde fransche heeren endelinghe (naer lanck debat) ghenouch tzijnder intentie schenen gheneghen te zijne, nopende tbestant van eenen jaere, watter die prince Lodewijck jeghens opposeren conste, blivende noch duerghaens even verhart up die Ghendtenaers, ende daer openbaerlick voor alle die weerelt, met zeer verborsten zinnen, te kennen ghevende dat zy ten gheenen daghe paeys ofte bestant met hem hebben en zouden, voor anderstont dat zy teeneghadere tzijnder ghenade ghecommen waren, daer up dat hem die hertoghe Jan van Berry terstont verantwoorde : « Neve van Vlaenderen en omtroert u zo ovre zeere niet, want die van Ghendt en zullen toch buyten den bestande niet

ghesloten zijn; peynst ende considereert in wat grooter 1383.
schade, schande ende ellende dat ghy u zelven ende alle de uwe by uwer onvoordachticheit ende upstinaticheit ghebrocht hebt: tes meer dan tijt dat ghy watere in uwen wijn doet, ende u zelven voortan wat bet laet beraden ende ghezegghen, eerdere u erghere of comt. Weet ghy wel dat tlandt van Vlaenderen up deze uere uwe niet en ware, ten ware duert secours van den coninck Charles van Vranckerijcke, mijnen neve? dus kent u zelven, tempert uwe overwillighe toorne ende gramscepe ende verstaet toch redene. » Up twelcke die grave Lodewijck van stonden an zeer verstoordelick vraechde of hy die Ghendtenaers niet met eeren ooc en zoude moeten versoenen ofte eenigherande beteringhe doen? rijdende met dien reghelrecht zonder oorlof, in onsprekelicker furie, weder tSt-Omaers waert, van daer hy ghecommen was, twelcke ziende die andere voorscreven princen ende heeren die te Lelleghem versaemt ende verghadert waren, zy accordeirden ende sloten onderlinghe (zonder langher dilay) een bestant tot Bamesse daer naer volghende, int jaer XIIIc LXXXIIII, daer van der franscher zijde die van Spaengnen, Castijlgien ende Schotlant mede ondere begrepen wierden, ende van der zijde der Inghelschen alleenlick tghemeente van Ghendt.

Ten anderen daghe van lauwe overleet die abt Jan van St-Bertin tSt-Omaers, poortere van der stede van Ipre, die welcke zo ondierlicke ende onvermueghen vet was, dat hy qualick gheghaen ende niet gheslapen en conste dan al zittende. Ende daerentusschen omtboot die grave Lodewijck van Vlaenderen, Artoys, Bourgoengnen, Nevers ende Rethiers, Palatijn, heere van Salines ende van Mechelen (in wederwrake van dies voorzeit es) die hertoghe Jan van Berry dat hy hem manscip ende homagie zoude commen doen van den lande ende graefscepe van Buenen

Graef Lodewyk wordt vermoord.

1383. (daer hy by huwelicker alliancie heere of gheworden was), als van oudts dependerende ende ghehouden zijnde van zijnen lande ende graefscepe van Artoys, met expressen dreghemente bovendien noch van (in caes van refuse) tzelve te calangierene ende te confisquierene tzijnder tafele waert, achtervolghende die loffelicke ende immemoriale costume oyt in dierghelijcke zake gheobserveert; deze omtbiedinghe speet die voornoemde hertoghe zo wonderlicke zeere om zijne hooghe gheboorte wille (ghemerct dat hy sconincx vaders broedere van Vranckerijcke was) dat hyder niet alleene secretelick int herte in gheender maniere toe verstaen en wilde, maer nam daerenboven ooc vast propoost van hem zelven van dezer injurie ten alderrigoreusten te wrekene, hoewel dat hy dies tminste semblant ter weereldt niet en maecte, reysende corts tSt-Omaers waert (als die ghuene die *quamsuis* ter voorzeider omtbiedinghe obedieren wilde) ende commende up den derthienden dach binder abdie van St-Bertin by den grave Lodewijck van Vlaenderen, die welcke hy daer metten zelven (lacen!) eenen poignaert in zijnen boeseme wierp, zegghende : « Ontfaet daer tmanscip dat ic u doen wil, in der eeuwicheit en wort u andere van my ghedaen, » ende rijdende met dien weder zijnder veerden van daer hy ghecommen was; van dezer wonde ende quetsure wiert die prince terstont zo buytermaten qualick bestaen tot hy hem met grooter weerdicheit tot alle zijne kerckelicke gherechten vouchde, verghevende die van Ghendt uyter gront van zijnder herte al tghuene dat zy oyt jeghens hem mesdaen ofte verbuert mochten hebben, ende biddende den hertoghe Philips van Bourgoengnen, ghezeit de Stoute, zijnen schoonzuene (die vrau Margriete van Male, zijn eeneghe dochtere, by vrau Margriete, zijnder huysvrau, shertoghe Jans dochtere van Brabant, die derde van dier name, ghetraut hadde) dat hy hem-

lieden naer zijn aflijvicheit gracelick ende ghenadelick betracteren wilde, twelcke hy by goede besegheIthede beloofde te doene. Ende ten derden daghe naer tvoorscreven verraderlicke ende moordadich faict (te wetene den neghensten dach van der maent als voren) verschiet die grave Lodewijck van dezer weerelt (bet dan LIII jaer oudt zijnde) naer dat hy tlandt van Vlaenderen met cleender voorzienicheit (zo in allerande wulpsheit ende oncuyscheit, zo in zwaerbloedighe meutte, seditie ende tweedrachticheit) nu XXXVII jaer, IIII maenden ende XIIII daghen lanck bezeten ende gheregiert hadde; dienvolghende zo wert hy met zeere veel uytwendighe ceremonien ende lettele rauwe tSt-Pieters te Rijssele begraven, in een zeer magnifique tombe by de princesse Margriete, zijne gheselnede, ende die eertsbisscop van Riemen deder den dienst, ter presentie ende jeghenwoordicheit van de bisscoppen van Parijs, Doornijcke, Camerijcke ende Atrecht, tzamen gheaccompagneert ende vergheselscipt met vijf abten ende veel andere edeldoms uyt Vlaenderen, Artoys ende Vranckerijcke, int gheestelicke ende weerlicke; daer barnden VIIc wasse keersen, elc van een pont, boven upt lijck lach die wapene van Vlaenderen, ten hoofdende hinck die wapene van Artoys, ter rechtere zijde die wapene van den graefscepe van Bourgoengnen, ter slinckere zijde die wapene van Nevers ende te voetende die wapene van Rethiers. Men maecte der noyt eenich ghewach van montsoen ofte wederwrake, want die tzelve meest ter herten moeste ghenomen hebben, was tfacteurs jonghere broedere, wesende zo wel te passe metter schoonder successie, die hem ter cause van dien van zijnder huysvrau weghe toeghecommen ende verstorven was, dat hyder teeneghadere alle zwaricheden by scheen te verghetene. Ooc es hier wel te noterene dat die grave Lodewijck (zaligher memorie) binnen zijnen levene diversche

1383.

Zyne munte.

1383. nieuwe munten van goudc dede slaen, te wetene, eerst: die helmen van Vlaenderen, van LXVIII int marck; die leeuwen, van XLIIII int marck; die vlaemsche anghelooten, insghelijcx ooc van XLIIII int marck; die schuytkens van Ghendt, van LIIII int marck; die schuytkens van Mechelen, van ghelijcken ooc van LIIII int marck; ende die francken te voet; hy dede ooc die Roosebekers forgieren van zelvere. Latende tzijnen overlijden neghen bastaerde

Zyne kinderen. zuenen ende twee naturelicke dochters achtere, eerst Mer Lodewijck, ghezeit dHase; Mer Rodolf, Mer Colaert, Mer Lodewijck, ghezeit de Vriese, daer (by de tweede dochtere van den heere van Ghistele) Mer Jan van Vlaenderen of quam, die man van sheeren dochtere van Reyghersvliete, moedere van Mer Lodewijck, die by sheeren dochtere van Gruuthuyse ooc eenen zuene ghecreech van zijnder name, vadere van Mer Lodewijck, die heere van Praet, Aeltere ende van der Woestine, by Mer Jans dochtere van Bourgoengnen, zijnder huysvrau; Mer Jan, ghezeit zonder Landt, die toecommende heere van Drincham; Mer Hector, die heere van Voorhoute; Mer Robrecht, die heere van Elverdinghe ende Vlamerdinghe, burchgrave van Ipere; Mer Charles; Mer Victor, capiteyn van der stede van St-Omaers, die naermaels vrau Johanne van Schorissen traude, vrauwe van Cramosijs ende van Lannoos, die welcke hem ondere andere een dochtere baersde, ghenaemt vrau Isabelle van Vlaenderen, die huysvrau van Mer Symoen de Wijndt, Fs Mer Jans, gheboren van Oostburch, vadere van Mer joncvrau Margriete, die wettelicke gheselnede van Victor de Wijndt, Fs Ghijsbrechts, gheboren van Axele, daer Mer joncvrau Marie of quam, twijf van Adriaen Coene, Fs Jacobs, poortere van Oostburch, ende moedere van joncvrau Josijne, die compaengne van Robrecht, Fs Jans Claeyseune van Avesoete, daer zy een eeneghe zuene by drouch, gheheeten meester

Adriaen, man van Mer joncvrau Anne de Baenst, jonchcer Antheunis dochtere, die hem insghelijcx ooc vadere maecte van Jacques ende Mer joncvrau Anne, die huysvrau van my Nicolaes Despars, sheer Cornelis zuene, daer naervolghentlick Cornelis ende Jacques of ghedescendeert zijn; vrau Johanne, die Mer Diederijck van Hontschote te manne nam, ende vrau Margriete, die met Mer Robrecht van Vaveringny, die maerschalck van Vlaenderen, huwede, zo voorzeit es. 1383.

Van Margriete van Male,

DIE XXVIe TUSSCHEN DIE GRAVEN VAN DEN LANDE VAN VLAENDEREN.

Naer dien dat alle zaken te Rijssele vulcommen ende vulbrocht waren, zoot behoorde, concernerende ende anneghaende die begravinghe ende uytvaert van den grave Lodewijck (wiens ziele Godt ghenadich zy) zo anneveerde die princesse Margriete, zijn eeneghe dochtere (ghezeit van Male, naer die platse van harer gheboorte), alle zijne voorscreven landen ende heerlicheden, metten hertoghe Philips van Bourgoengnen, haren tweeden man, ghezeit de Stoute, wijlent sconincx Jans zuene van Vranckerijcke, doende tzamen haerlieder uytterste beste omme die met meedere tranquilliteit ende gherusticheit te mueghen besittene, dan hy ghedaen hadde, ende bysondere tgraefscip van Vlaenderen, dat zy ten XXVIen daghe van april (wesende doen den derden dijsendach naer Paesschen, anno XIIIc ende LXXXIIII), in grooter hoocheit 1384.
ende magnificentie ghezamelick te Brugghe beswoeren,

1384. met generale confirmatie van alle die rechten, wetten, costumen, previlegien ende vrijheden der zelver stede, die welcke zy met eenen in zes zestendeelen bedeelden, te wetene : St-Jans, St-Donaes, Onzer Liever Vrauwe, St-Jacobs, St-Nicolaes ende sCarmers, ghevende elc zestendeel zijnen particulieren connestable ofte hooftman, ter conservatie van de ghemeene unie, paeys ende eendrachticheit, metsghaders ooc int speciale corroborerende ende amplierende die stapelrechten ende andere prerogativen, daer die Bruggheliughen van oudts of useerende waren, jeghens ende in prejudicie van die van Sluys, Damme, Houcke ende Meunickereede, al zo wel rakende tfaict van der gheinterdiceirde coopmanscepe, stijl, ambocht ofte neeringhe, elc int zijne, als nopende die verboden fortificatie van de stede van der Sluys ende anders, al breede ghespecifieirt ende verclaerst in de letteren daer of zijnde, daer toe ghevoucht ooc tghuene dat wyder in de voorghaende jaren XIII° XXIII ende VIII of ghenoteert ende verhaelt hebben, tprevilegie van die van den Vryen anghaende haerlieder drapperie (in daten van den jare XIII° ende XXII) wiert byder macht als voren, up tzelve pas, zo vercranct ende vercort dat zy van dier tijt voort niet dant haerlieder zelfs oirboire ende slete weven en mochten, ten zeer neerstighen verzoucke van die van Brugghe, niet jeghenstaende dat zyder nochtans varre de principaelste schade by leden, consenterende ter dier occasie (by haerlieder expresser bezeghelthede) in de confiscatie van alle poortelicke goedinghen, daerof dat die proprietarissen naermaels by vonnesse van scepenen verclaerst zullen werden autheurs ofte facteurs gheweest thebbene van eeneghe meutte ofte seditie, omme de welcke te bet te belettene men voort alle clokslaghen ende seditieuse roupen verbodt, up zekere groote criminele correctien (naer den heesch van tquaet dater naer volchde), ter

De gravin verdeelt Brugge.

exemple van anderen. Deze zaken aldus ghepasseirt zijnde, 1384.
Franchoys Ackerman, die capiteyn van Oudenaerde (daer die ruart Ackerman die oom of was) keerde met veel volcx van wapenen, zeer statelick te Ghendt tzijnder brulocht waert, latende Pieter Vincke, ghezeit de Westphaeldere, met lettel garnisoens (ten upsiene van den bestande), binnen dier middelen tijt metter stede van Oudenaerde gheworden, van twelcke Mer Aernout, die heere van Schorissen, terstont gheadverteirt zijnde, vant hem in alderdiligentie, met IIIIc cloucke ende wel ghemonteirde Henewiers te peerde (daer mer Jan van der Muelne, Jacob van Trimouylgie, Jan Cabeljau, Roelant van Spiers ende Blanchart van der Colunne, met meer edele mede ondere waren), alzo bedectelick ende secretelick alst doenlick was, int bosch naerst der voorzeider stede, aldaer hy swoendachs voor Sinxen, up den XXVen van meye (wesende doen St-Urbaensdach) snuchtens vrouch veel lantsvrauwen ende kijnderen, met buetere, caes, melck, eyeren, kiekenen, duven ende allerande andere vitaylgie ter marct zant, met vier hoeywaghenen, ondere vul ghewapende mannen der achtere, die zonder eeneghe zwaricheit ofte suspicie mede binder Geestbersche poorte gherochten, twijle dat die van der wacht valste besich waren met haerlieder thollen, impoosten ende andere onlasten van de voornoemde vrauwen tomtfaene, daer alle etelicke waren zeer extraordinairelicke van nieus mede beswaert ende belast waren, in der maniere dat die waghenaers daer haestelick haerlieder peerden uytspanden ende weder ter poorten uytjoughen, treckende voorts die wielen van de waghenen ende sturtende al tcrijchsvolck dat zy gheladen hadden ter eerden nedere, ter eeuwigher ruine ende bedervenesse van den poortier ende alle zijne medeghesellen; ooc en faylgierde die heere van Schorissen niet van subitelick (naer dat hy tverjaghen van

Listige inneming van Audenaerde door den heer van Schorisse.

1384. de voorscreven peerden ghemerct hadde) met zijnder gendarmerye uytten bossche als voren derrewaert te commene, ter assistentie van de voornoemde entrepreneurs, met de welcke dat hy reghelrecht ter marct van Oudenaerde track, doot slaende ende vernielende ondere weghen al tghuene dat hem tzelve meende te belettene, met zulcker wreetheit ende furie dat die capiteyn Pieter Vincke zelve (naer groote bloetsturtinghe) zijn veerden loopen moeste, worpende den standaert van Ghendt uyt zijne handen ende zwemmende ovre die reviere van der Schelde, twelcke ziende zijne andere compaengnons van Ghendt vloden al haerlieder macht, metten capiteyn Laureins van Durle, ter Beverpoorte waert die zy opene ghecreghen, maer eer zy die valbrugghe nedere ghelaten consten, zo wierden zy daer in grooter menichte van haerlieder vianden overvallen ende versleghen, tzamen wel totten ghetale van IIIIc, met de ghuene die hemlieden, waer hier waer daer, wilden moeyen met zwemmene ende versmoorden; by dezer middele beghonste hem Mer Aernout, die heere van Schorissen, wat ovre die Ghendtenaers te wrekene (achtervolghende zijn eedt ende belofte) van der schade ende jammere, die zy hem tvoorleden jaer in zijn heerlichede ghedaen hadden, zo wy ghehoort hebben, roupende voorts alle die ghevluchte ende ghebannen poorters weder binnen Oudenaerde ende houdende die stede van dier tijt voort uytten name van den prince, ten spijte van alle die ghuene diet leet was, tal zulcken meshaghene van den ghemeente van Ghendt, dat zyder onderlinghe groote murmuratie, twist ende beroerte omme maecten, doende endelinghe ooc haerlieder beclach voor den prince van de ghevioleerde bestande, maer (Godt weet!) hy en track hem niet an, dies zonden zy haerlieder ghedeputeirde, met dierghelijcke doleancien, an den heere van Schorissen, die welcke hemlieden anders gheen antwoorde

en ghaf dan dat hy zijne gheswoeren belofte hadde begon- 1384.
nen vulcommen, hopende noch metter tijt zo vele te doene dat zy teffect van diere lancx zo bet gheware worden zouden.

Van dat tcommuin van Ghendt hier of trapport hoorde, zo liept ten vrijdaghe van hoeymaent, metten standaert van den coninck Richart van Inghelant, al ghewapent ter marct, ondere tbeleet van Franchoys Ackerman, Pieter van den Bossche ende Jacob Dierijcx, roupende tzamen zeer lude ende leelick dat zy Godts ende mans ondere die protectie ende souvereyniteit van den voornoemden coninck wesen wilden, zonder met die Fransoysen (jae zelfs metten prince) meer yet te doene thebbene, ende om dieswille dat hemlieden die heere van Herseele (een goedt edele ruddere) tzelve grootelijcx lachterde ende mesprees, doende alle extreme devoiren omme hemlieden ter behoorlicke obedientie ende ghehoorsaemheit te bringhene, zo zeiden hem die drie ghementioneerde capiteynen der seditieuser verghaderinghe sterckelick an, dat hy een verradere ende ghesleghen viant was, niet alleene van der weverie, maer bovendien ooc van der gheeler ghendtscher republique, ende dat hy bet diende uytten levene gheweest te zijne dan langher ghespaert, ghelijct achter een by den uytsinnighen ghemeente ter marct gheschiede, vanghende metten zelven den capiteyn Pieter Vincke, metsghaders ooc den ruart Ackerman verlatende van zijnen eede metten capiteyn Pieter van den Bossche, om dat zy niet bet zorghe ghedreghen en hadden voor die stede van Oudenaerde, ende kiesende voorts Boudewijn de Rijcke voor haerlieder ruart ende gouverneur generael, die ter weerelt niet zo en hatede als die edelen, in zulcker wijs dat hyder by rechter foortse veel goets ende ghelts of extorqueerde, makende tzijnder verzekerthede vijf nieuwe capiteynen ondere hem. Twijle dat men aldus te Ghendt meuttede, zo

Boudewyn de Rycke wordt van de Gentenaers tot ruaerd aengesteld.

1384. wiert Mer Jan van Jumont, die heere van Merlemont, gheboren uyt Henegauwe, ten VII^en daghe van de naervolghende maent, souverain bailliu van den lande ende graefscepe van Vlaenderen (in de stede van Mer Goossins de Wilde), ten zeer grievelicke prejudicie ende achterdeele van de quaetwillighe Ghendtenaers, daer hijt uytnemende hart up hadde, hanghende al an boomen ende ghalghen dat hy yeuwers achter weghen vant van dien bloede, twelcke considererende die voorscreven ruart Boudewijn, vernieude ten alven van de maent voorzeit die wet van de stede van Ghendt, stekende met eenen ooc twee oude capiteynen in echte van vanghenesse, te wetene, Sijmoen Braem ende Jacob Dierijcx, ommc rekeninghe, bewijs ende reliqua van hemlieden thebbene van haerlieder handelinghe ende administratie, maer Jacobs brack uytte ende vloot in Zeelant tot Francke van Borsele, zijnen schoonvadere, apointerende niet min naerderhandt met ghelde, zo insghelijcx ooc zijn compaengnon Braem dede. Als Mer Franchoys Ackerman ende Pieter van den Bossche dit spel anzaghen, zy ruemden tzamen die stede van vreese of hemlieden tzelve ghebuerde, doen wiert Aernout Jansseune, die capiteyn van den casteele ter Neuse ghesommeert tot rekeninghe, daer hy in gheender maniere toe verstaen en wilde dan voor ghedeputeirde binnen zijnen casteele, ende want die ruart dat niet goet nochte expedient en vant, dreeghende hem by crachte ende met ghewelde te Ghendt te doen bringhene, zo keerde hy teeneghadere zijnen rock en vouchde hem an sprincens zijde, doende die Ghendtenaers van dier tijt voort al tmeeste leet, schimp ende spijt dat hy eenichsins conste ghepeynsen ofte ghedincken, ter grooter ghemeener verblijdinghe ende verheughinghe, niet alleene van die van Doornijcke ende Denremonde, maer daerenboven ooc van alle andere steden, sloten ende fortressen die paeys ende

eendrachticheit beminden, in der maniere dat tghemeente 1384.
van Ghendt, tzelve wel gheware wordende, allincx zo meer den moedt liet zincken, ziende dat zy varincx niet eenen vrient meer in de weerelt en hadden, daer toe ghevoucht dat hemlieden die excessive oncosten van der langher orloghe lancx zo meer beghonsten te vermoyene ende te verdrietene; dies nochtans al niet jeghenstaende, zo track die ruart Boudewijn met machte voor Oudenaerde jeghens den heere van Schorissen, ende van danen voort naer tcasteel ter Nuese jeghens Aernout Jansseune, keerende int ende niet dan met schade ende schande weder van daer hy ghecommen was, zo dat hy ter cause van dien van zijnen state ghepriveirt wiert, ende men coos anderwarf (by ghemeenen accoorde ende overeendraghene) Mer Fransoys Ackerman teenen ruart, ende Pieter van den Bossche stelde men van ghelijcken ooc in zijn oude ende eerste authoriteit, ghemerct dat anders niet wesen en mochte. Gheduerende alle deze veranderinghe, beroerte, foule ende tweedrachticheit, zo reeser int particuliere ooc groote zwaricheit, questie ende gheschil, tusschen Sijmon Rijm ende Jan van der Zickele (twee edele ende zeer machtighe poorters der stede van Ghendt), omme dieswille dat Sijmon den anderen ten laste leyde, dat hy een valsch verradere ende seditieux persoon was, als tsecreit der edelen tghemeente te kennen ghegheven thebbene, maintenerende daerenboven ooc dat hy cause ende oorsake gheweest hadde van der omthoofdinghe van joncker Jan, zijn vaders broedere (daer wy hier voren of ghehoort hebben), ende presenterende mids dien camp by forme van preuve, twelcke die gheaccuseerde nootsakelick tzijnder omtlastinghe te Rijssele accepteirde, blijvende ten XXVIen daghe van septembre zoer jammerlick ter platse versleghen, niet jeghenstaende dat hy van als onnooselc ende onbeschuldich was, achtervolghende tghuene dies elders

Frans Ackerman tot ruaerd herkozen.

1384. breedere by ons ghenoteert es. Hierentusschen dede die gherestablisseerde ruart Ackerman, jeghens St-Denijsdach, zeven groote schepen van orloghe te Saxhavene ghereet maken, omme daer mede die stede van Biervliet te gaen belegghene, zendende bovendien noch X duysent mannen te voet van Aertvelde (daer zy monstre passcerden) derrewaert, ondere die conduyte van Fransoys ende Jan, beede zijne neven (daer hy van zijn broeders weghe oom of was) tzamen vergheselscipt met Galloen van Herseele, die welcke ghesaemder handt ondere weghe (uyt grooter ghiericheit) die stede van Oostburch sacagierden, pijlgierden ende verbarnden, gheenrande rudesse nochte tyrannie sparende, toter tijt dat die poorters ende inghesetenen eenen zeedijck duere staken, verjaghende by dier middele een goet ghedeel van der ghendtscher armeye (maer niet zonder veel roofs ende buyts) uyt haerlieder palen ende limiten, ende al dater nooh bleef moescoppende (omme die snaperinghe van der proye wille), verghinck by den messe ofte by den watere; ooc en omtquament die ghevluchte niet zo zy wel meenden, by den toedoene van de edelen die (ter occasie van den brande die zy tOostburch hadden ghezien upghaen) zeer haestelick van Brugghe ende der Sluys binnen die ghedesoleirde ende ghedepeupleirde stede van Aerdenburch ghecommen waren, slaende daer zeer haestelick in de arriergarde van haerlieder passerende vianden dat zyder groot faict inne bedreven ende wonderlicke vele van den lijve beroofden; aldus bleef tvoyagie van Biervliet gheel interrupt, te meer, want er die ruart Ackerman insghelijcx ooc niet ghearriveren en conste duer tgruwelick tempeest van der zee, wat devoir dat hyder toe dede, in der maniere dat hy foortselinghe weder tzijnder stede van Ghendt waert keeren moeste, twelcke nochtans zo haest niet en gheschiede ofte zijn medepoorters en hadden eerst sconincx messagier

van Vranckerijcke (met zijnen leedsman Jacques Eurbout, 1384.
gheboren van Brugghe) in strickte echte van vanghenesse ghesteken, niet jeghenstaende dat hy by zekere ghesloten letteren (daer zy van ghelijcken ooc buytermaten onheerlick mede leifden) die nieumare ende tijdinghe uyt Calis brochte, van tverlanghen van den voorscreven generalen bestande, totten eersten daghe van meye daer naer volghende, dies wierden alle zaken ter comste van den ruart weder gheredresseirt ende gheintegreert zoot behoorde.

De Gentenaers nemen Jan van Borsele aen voor hunnen heer.

Voor texpireren van der maent van decembre, zant die coninck Richart van Inghelant Mer Jan van Borsele (een goet edele ruddere ende vroom man van wapenen) te Ghendt omme haerlieder ruart ende gouverneur te zijne, ende hy beviel hemlieden zo wonderlicke wel dat zy hem ten XXIIII^en daghe van der naervolghende maent teeneghadere voor haerlieder heere ende prince beswoeren, tal zulcken meshaghene van den hertoghe Philips van Bourgoengnen, grave van Vlaenderen (van der princesse Margriete, zijnder huysvrau weghe, zo voorzeit es) dat hy zonder dilay naer Bruessele, Mechelen ende Antwerpen reysde, doende daer zo veel devoir dat hem die van Brabant, Henegauwe ende Doornijcke vastelick toezeiden ende beloofden voortan gheenrande coorne meer te Ghendt waert te laten commene, dies hy hemlieden hooghelicx bedancte (ghelijct ontwijffelick wel recht ende redene was) slutende ten zelven fine alle die ghendtsche passagien te watere ende te lande, met goede stercke garnisoenen ende wel gheruseerde lieden van orloghe, ende accorderende voorts metter hertoghinne Johanne van Lotrijcke ende van Brabant, zijnder behuwede moeye, up stick van eender ghemeener munte, die binnen alle haerlieder landen ende heerlicheden egalick haren cours ende ghanck nam. Twelcke al zo al ghepasseirt zijnde, die van Denremonde, Oudenaerde, Brugghe, Cortrijcke, Sluys ende

1385. Ardenburch deden daghelijcx diversche schadelicke coursen ende sproncreysen tot voor die poorten der stede van Ghendt, aldaer die Denremondenaers ondere andere twee coorenmeulens verbarnden, zonder eenich regard ofte anschau te nemene upt verlanghen van den bestande als voren, dies hem Mer Jan van Borsele zo gruwelick belchde dat hy met zijne Ghendtenaers alle die coorenmeulens, tusschen Oudenaerde ende Cortrijcke, in gloyen stelde, spolierende met eenen ooc die vrauwenabdie te Peteghem van al dat zijs hadde, ende brenghende een groot ghedeel ossen, koeyen ende swijnen mede te Ghendt, in wederwrake van welcke dat Mer Lodewijck dHaze, die capiteyn van Biervliet, ende Mer Hector, zijn broedere, die capiteyn van Saftinghe, met Aernout Jansseune, die capiteyn van der Neuse, tzamen te Saxhavene al vinghen, arresteerden ende beroofden dat met eenigherande vitaylgie te Ghendt waert quam; maer van dat die gheinterresseirde hier of die wete ghecreghen, zo trocken zy met machte (ten ende dat dierghelicke niet meer en ghebeurde) naer der voorzeider havene, aldaer zy up den Wittendonderdach smorghens, alle ghelijck zeer onvoorsienelick overvallen ende van den levende lijve ter doot ghebrocht wierden by den voornoemden hazardeusen, temerairen ende zeer rouckeloosen capiteyn Jansseune, nemende al themwaerts dat hyder vant, metsghaders ooc die vier schepen, zom versinckende ende zom met hem voerende, naer dat hyder al vermoort hadde dater jeghens zegghen wilde, hy stack ooc den oostzeedijck van den lande ter Honte inne (daert al by inondeerde dater omtrent lach) eensdeels ter meedere defensie ende versekertheide van zijnen casteele ter Neuse, maer principalick ende bysondere om by dier middele te bet meestere te wesen van Saxhavene, ten eeuwighen schimpe, achterdeele ende verdriete van de Ghendtenaers, die hy ter weerelt alder-

Tweemeulens door die van Dendermonde verbrand.

Oorzaeck van nieuwe oulusten.

meest hatede, omme die cause ende redene voren verhaelt, zeer lettele ofte niet achtende up die onestimeerlicke schade diet ghemeene lant van Vlaenderen naermaels supporteerde ende ghedoochde by tversmooren ende tomtbeeren van den lande voornoemt, wel hondert jaer lanck gheduerende, doen heer Jan Crabbe, die abt van den Dunen, tzelve wederomme van nieus bedecte ende poldere maecte. 1385.

Tsondachs naer Paesschen, up den neghensten dach van april, int jaer ons Heeren XIIIc ende LXXXV, hielt men te Camerijcke tzamen twee princelicke brulochten, met uytnemender hoocheit, triumphe ende magnificentie, te wetene van den grave Jan van Nevers (ghezeit van Digion, ter cause van zijne gheboorte), shertoghen Philips oudste zuene van Bourgoengnen (byder gravinne Margriete van Vlaenderen, zijnder huysvrau), met vrau Margriete van Beyeren, die tweede dochtere van den grave Albrecht van Henegauwe, Hollant ende Zeelant, heere van Vriesland (by vrau Margriete, shertoghens dochtere van Bryden, zijnder gheselnede) metsghaders ooc van den grave Willem van Ostervant, svoorzeits bruyts oudste broedere, met vrau Margriete, haer brudeghoms zustere, al ter presentie ende jeghenwoordicheit van den coninck Charles van Vranckerijcke, ghezeit de wel Beminde, die welcke daer wonderlicke groote eere behaelde, int steken ende tournoyen, een goede poose tijts gheduerende, ende daerentusschen zant Mer Jan van Borsele (daer wy hier voren of ghehoort hebben) zijne ghendtsche garnisoenen binnen Schendelbeke, Ninive, Deynse, Nevele, Overmeere, Waerschot, Woestijne, Hansbeke, Saemslacht Moere, Peerboome, Larne ende elders, daert hem best ende expedienst dochte te zijne, reparerende bovendien ooc die poorten, verdiepende die vesten ende versterckende die mueren ende wallen van Ghendt, met eeneghe nieuwe

Twee vorstelyke bruylofteu.

1385. thorren, aldaer hy vijf verscheeden standaerden uytstack, te wetene : eerst, van den paeus Urbaen, van den coninck Richart van Inghelant, van der stede van Ghendt, van de ruddere St-Jooris ende van zijn zelfs familie van Borseley, verbeydende daghelicx zeer groot confort ende secours uyt Inghelant (ghemerct dat mer alle die meeste ghereetscepe toe maecte, diet mueghelick was), maer daer en quam anders niet of, mids tuprysen van der schotscher orloghe (by den toedoene van den coninck van Vranckerijcke) jeghens die Inghelschen. Doen liepen een ghedeel Aelstenaers ende Gheerstberghenaers, met eeneghe van haerlieder ghebeurs, allomme binnen den districte van Haet, Flobeke, Heyne ende Leffinghe, buytermaten gruwelick stelen ende rooven ondere tdecsele van de Ghendtenaers, die insghelijcx ooc niet en cesseerden van deurghaens al terchste te doene dat zy consten ofte mochten; zo dater die hertoghe Philips van Bourgoengnen noch lancx zo meer of ghefascheirt ende vernoeyt wiert, zendende Mer Jan den Vromen, heere van Ghistele, met volcke te Brugghe; Mer Jan van Jumont, den heere van Merlemont, souverain van Vlaenderen, te Cortrijcke; Mer Pieter van der Zijpe tIpere; Mer Rogier van Ghistele ten Damme, ende Mer Guy van Pontalier, den maerschalck van Bourgoengnen, tArdenburch waert met Mer Rufelaert, den bastaert van Vlaenderen; Mer Heyndrick van Antoing ende meer andere edelmannen te peerde, totten ghetalle van IIc, niet alleene omme die van Ghendt continuelick, elc int zijne, ten alderstransten (1) van alle zijden te berijdene dat doenelick ware, maer om die Vier Ambochten bovendien ooc teeneghadere te schendene ende te bedervene, ten fijne dat zyder gheen vitaylgie meer uyt en gheereghen, thaerlieder eeuwigher confusie, des-

(1) Allerstrengste.

tructie ende ruine. Dies trocken die Ghendtenaers, omtrent twee duysent sterck, zeer clouckelick der jeghens, ondere tbestier van Mer Franchoys Ackerman, verjaghende (naer veel strijdt ende sturtinghe van bloede) al dat hemlieden contrarie was ende behoudende victorieuselick tvelt, aldaer Jan van Bernecte, Pieter van Belsorierc, Philips van Gaucy, Raulijn van der Follie, met meer andere edelen ter stede doot bleven, ende haerlieder compaengnons vloden al weder naer Ardenburch, daer die burchgrave van Meeus van dier tijt voort tlast of nam, reparerende ende fortifierende die stede al dat mueghelick was, twijle dat die souvereyn voornoemt van ghelijcken ooc van zijnder zijde neerstelick sabreerde omme die voorzeide rebellighen ter behoorlicker obedientie ende onderdanicheit te bringhene, userende van zulcker wreetheit ende onghenadicheit ovre hemlieden dat zy ende haerlieder naercommelinghen wel in der eeuwicheit zijns ghedencken mueghen, want hy deedt zonder eenich verdrach al hanghen, omthoofden, beede die ooghen uytsteken ofte die ooren gheel of snijden dat van den ghendtschen ghemeente in zijne handen gherochte, twelcke willende wreken Mer Franchoys Ackerman ende Pieter van den Bossche reysden haestelick met machte tOudenaerde waert, omme die stede inne te nemene up haer onvoorsienste, maer zy misten; dies keerden zy met veel ossen, koeyen, schapen, lammeren ende verckens weder van daer zy ghecommen waren, ende omtrent half meye arriveirden die Inghelschen (ghemerct dat zy nu bestant met die Schotten ghemaect hadden) met an de cant van hondert schepen van orloghe (tusschen groot en cleene) voor teylant van Casant, daer zijt al pijlgierden, verbarnden, doot sloughen ende vinghen dat zyder vonden, ooc ten ansiene van een goet ghedeel oostersche, hollantsche ende zeeusche coopvaerders, die welcke terstont haerlie-

1385.

De Engelschen zenden eene vloot van 100 schepen.

1385. der zeylgien streken ende vouchden hemlieden met die stercste, ten zeer grooten meshaghene van die van der Sluys, metsghaders ooc van de Normannen die thaerlieder secourse binnen den Zwene laghen, doende zo veel poochs ende neersticheits dat zy een oosterschip in handen ghecreghen, verslaende ende vanghende al dater binnen was, niet jeghenstaende dat zy noch int ende weder van den schepe scheeden moesten, byder vromicheit der Inghelschen (die alle haerlieder normansche ghevanghenen den hals of hieuwen) ende ten profijte van de ghuene diet toebehoorde. Met dezen exploote voeren die voorscreven vianden slandts naer die reviere van der Somme, aldaer zy die fransche vloote (commende met allerande coopmanscepe te Vlaenderen waert) wonderlicke veel coorens ende wijns omtweldichden. Twijle dat hem Jacob de Scheutelaere, die hoochbailliu van Ghendt, met XXX schepen van Saxhavene tAntwerpen waert spoede, wel hopende der stede meestere te werdene, overmidts tsecreet verstant dat hyder binnen hadde, maer die bailliu van den watere ter Sluys vouchder hem zo vaylgeantelick jeghens dat hy weder thuyswaert keeren moeste, niet zonder groot verlies van zijne schepen ende lieden, die welcke Mer Guy van Trimouylgie zom beede die ooghen dede uytsteken ende weder te Ghendt beweghen, zegghende dat zy niet blendere en waren dan alle haerlieder compaengnons ende medepoorters die haerlieder naturelicken heere ende prince niet kennen en wilden; die Ghendtenaers deze extraordinaire wreetheit ziende en de vreimde omtbiedinghe hoorende, dedent van stonden an al rechten metten sweerde dat zy binnen haerlieder steden van franschen bloede hadden, twelcke verstaen hebbende die van Brugghe, Sluys, Biervliet, Denremonde, Antwerpen ende Saftinghe versaemden tzamen eene groote menichte van schepen (daerof dat die vier principaelste omtrent der Honte bleven) omme die

voornoemde quaetwillighe by dier middele teeneghadere 1385.
te priverene ende te frustrerene van tbeneficie van der zee, ooc wiert er last ghegheven dat men die Vier Ambochten in aldermaniere te niete doen zoude, ten fine dat zy hemlieden daer mede niet meer en behielpen, ende ten dien respecte verzaemde die grave Willem van Ostervant, shertoghens schoonzuene van Bourgoengnen, insghelijcx ooc groot volck van wapenen uyt Henegauwe ende Hollant, zendende niet min Ghijsbrecht de Gruter, gheboren van Utrecht, voren derrewaert, die welcke met zijne schepen ende VI^c uytghelesen Hollanders tHansdijck ghearriveert zijnde, allomme ten landewaert in buytermaten veel desroys bedreef van moorde ende van brandene, toter tijt dat hy by Sijmoen van Parijs, die capiteyn van den casteele ter Moere, ende Richaert Teerlijnck, den capiteyn van den casteele te Peereboome, zeer onvoorsienelick, met zijnen zuene ende alle de ghuene die by hem waren, overvallen, versleghen ende omtmaect wiert, ten omsprekelicken contentemente van den ghemeente te Ghendt, commende met VII duysent strybare mannen (ondere tbeleet van Mer Franchoys Ackerman, Mer Rachen van den Voorde ende Pieter van den Bossche) noch voor tuytende van der maent als voren, up eenen woensdach nacht voor Ardenburch, omme die stede ghestolinghe themliedenwaerts te ghecrighene, ende hemlieden met eenen ooc wel ter keure te wrekene over Mer Robrecht van Bethune, Mer Rufelaert van Vlaenderen, den bastaerden oom van der princesse Margriete, Mer Jan van Jumont, den heere van Merlemont, souvereyn van Vlaenderen (daert zijt ontwijffelick alderharts up hadden, omme die redenen voren verhaelt) ende meer andere vrome edelmannen van wapenen, dieder in groote meenichte binnen waren omme hemlieden tpassagie van de Vier Ambochten te belettene ende by dier middele alsins

Aenslag op Ardenburch.

1385. haerlieder brootschapra te slutene, wesende niet min doen der tijt allo ghelijck te bedde als die ghuene die hemlieden up tguet betrauwden, twelcke nochtans zo qualick zorghe drouch, dat die vianden wel meenden thaerlieder intentie ende voornemene gherocht thebbene, passerende ten dien fine die vesten ende begonnende alle die mueren te beclemmene, zonder dat hemlieden yemende gheware wiert, anders dan Inghelram Zandekin, Goossin van St-Oubaen ende Goossin van Dampmartin, drie ghemeene saudeniers, die welcke (zoot Gode gheliefde) daer omtrent noch waren ghebleven wandelende, naer dat zy haerlieder wacht ghedaen ende vulbrocht hadden, stekende stappans twee ofte drie van de alderstoutste clemmers over rick van boven nedere met haerlieder zwarte spijsen ende roupende metten zelven ooc zo afgriselick lude ten storme dat zy (mids tancommende secours) emmers in theurlieder bleven, wel thaerlieder eeuwigher eere, prijs ende glorie, tzamen gheaccompaengneert ende vereenicht met behoorlicke ende condigne pecunieere recompense.

Dies trocken die voorghenoemde Ghendtenaers reghelrecht van danen, in schoonder ordonnantie, tOostburch, pijlgierende al dater wel stont, ende die Inghelsche arriveirden met haerlieder schepen (daer wy voren of vermaent hebben) binnen Saxhavene, belegghende voorts ghezaemder handt die stede van Biervliet zeer sterckelick te watere ende te lande, ende doende daer meenich gruwelick assault up, maer niet dan ten groote coste van haren volcke, omme die uytnemende prouesse ende vaylgiandise wille van Lodewijck dHase, dieder met goet garnisoen binnen was ende hem nieuwers in en versaechde, overmits dassistentie van den grave Willem van Ostervant, die hem met zijne Hollanders ter hulpe quam, in der maniere dat tgheele siedgie endelinghe weder met schade ende met schande upbrecken ende vertrecken moeste, twelck die In-

ghelschen zo buytermaten vele an hadde, dat zy tHughe- 1385.
vliet, tIsendijcke, tOostburch ende elders binnen den quartiere van den Oostvrye van quaden spijte al beroofden, vernielden ende verbarnden daer zy eenichsins by gheraken consten, stekende bovendien ooc eeneghe zeedijcken inne (ten inestimablen grieve van den ghemeenen lande) ende zeylende met veel roofs ende buyts weder thuyswaert, jeghens texpireeren van den voorghementioneerden bestande van Schotlant, aldaer men (by den toedoene van den coninck Charles van Vranckerijcke) anderwarf jeghens hemlieden alle die meeste ghereetscepe van orloghe maecte, diet mueghelick was. Als Mer Rachen van de Voorde ende Pieter van den Bossche zaghen dat die Inghelsche aldus vertrocken waren, zy keerden van ghelijcken ooc weder elc int zijne met haerlieder lieden van wapenen, maer Mer Franchoys Ackerman en wilde in gheender maniere uytten velde scheeden nochte te Ghendt waert keeren, voor anderstont dat hy die edelen eywers een stede of ghenomen ende omtweldigt zoude hebben, ende ghemerct dat Pieter Vincke ende Laureins van Durle alsdoen ooc van de ghendtsche ghemeente uytter vanghenesse omtsleghen ende verlost waren, up conditie van hemlieden die stede van Damme in handen te leverene in recompense ende voor haerlieder penitentie dat zy tvoorleden jaer die stede van Oudenaerde hadden laten nemen), zo trocken zy tsondachs, den XVI^en van hoymaent, tzamen derrewaert in de duysterheit van der nacht, wel ten vullen gheinformeert zijnde van der absentie van den capiteyn, Mer Rogier van Ghistele, die doen met een goet ghedeel garnisoens te Brugghe was, achtervolghende traport van de bespiers van de capiteynen Vincke ende Durle voornoemt, die welcke by middele van schepen (die in de reviere van der Leye laghen), ter vulcomminghe van dies voorzeit es, ontwijffelick eerst

De engelsche vloot keert te rug.

Damme komt in handen van de Gentenaers.

1385. ovre die vesten ende mueren binder ghepretendeerder stede gherochten, openende van stonden an die Vriesschepoorte, by crachte ende met ghewelde, zo dater Mer Franchoys Ackerman, met alle zijne gendarmerye, duere ter marct waert quam, brenghende daer al te spijse ende ten sweerde dat hem tzelven waende te belettene, ende ghecregher wonderlicke veel schats ende costelicheits, saulveerende niet min altijts zeer zorchvuldelick (boven alle tonnoosele commuyn) ooc zeven edele rudders vrauwen, die daer Mer Rogiers huysvrau van Ghistele (ghaende gheel swaer van kijnde) waren commen bezien, ende presenterende haerlieder tbancket, met uytnemende blijtscepe, vruecht ende triumphe, metsghaders ooc goede versekerde assurance van allerande schade, hindere ende grief, angaende haerlieder persoonen, want zijn ghemeene zegghen was, dat hy hem van tleedt dat hem mans ghedaen hadden ovre gheen vrauwen wreeken en wilde, al wast by aldien dat zijn vianden wel ter contrarie useerden; dies men hem ovre al zulc prijs, eere ende lof sprack, dat hem zelfs die edelen zom wierden beminnende, om zijn groote vroomheit, ghestadicheit, wijsheit ende goedertierenheit wille. Van dat men te Ghendt deze blijde nieumare verhoorde, zo spoede hem Jacob de Schuetelare, die hoochbailliu, insghelijcx ooc in alderdiligentie te Damme waert, met veel goet crijchsvolc ende zommeghe inghelsche archiers, die welcke daer zo haest niet ghearriveirt an waren ofte die Brugghelinghen ende Oostvrylaeten en vielender voren, maer te meedere schade dan bate, zo dat zy eer yet lanck weder vertrecken moesten van daer zy ghecommen waren, omme hemlieden, elc int zijne, onderlinghe bet tadviserene ende te beradene, nopende die recouvrance van der voorzeider stede, wesende doen ter tijt zeer rijcke, wel ghepuepleert ende die rechte naerste havene van die van Brugghe, die ontwijffelick

mids dien wel cause ende redenen hadden van grootelijcx 1385.
in die zake beroert, te wets ende beladen te zijne, doende van dier tijt voort alle extreme devoiren omme haerlieder vianden weder daer uytte te verjaghene ende te verdrivene, ghemerct dat zy boven de XV° personen niet sterck en waren, drinckende hemlieden daerentusschen zo zat, vul ende ront in de maluyseyen ende andere costelicke wijnen die zyder vonden (als tharen rechten stapele), dat zy door puerder dronckenscip wel tvierendeel van der stede verbarnden ende nieuwers yet eyghens en lieten, benemende die bruchsche cooplieden bovendien ooc tpassagie van der zee, in zulcker wijs dats hemlieden die coninck Charles van Vranckerijcke (den VI^en^ van dier name) nootsakelick moeyen moeste, commende derdewarf duer Artoys te Vlaenderen waert, ende nemende reghelrecht zijnen wech duer Rijssele, Ipere ende Brugghe naer die stede van Damme, aldaer hy up den XXIIII^en^ dach van dervoornoemde maent, in grooter moghentheit, nedere slouch, metten hertoghe Lodewijck van Orliens, zijnen broedere, den hertoghe Jan van Berry ende den hertoghe Philips van Bourgoengnen, grave van Vlaenderen, beede zijne ooms, metsghaders ooc den hertoghe Charles van Bourbon, den hertoghe Jan van Bretaengnen, den vijfsten van der zelver name, ende den grave Willem van Oostervant (die daer van den coninck ruddere ghesleghen wiert), tzamen gheaccompaengneert ende vergheselscipt met meer andere princen ende vrome edelmannen van wapenen, zonder alle die andere ghemeene saudeniers ende bysondere Brugghelinghen, Iperlinghen ende Vrylaten, daer die heere van Simpy ende Mer Rogier van Ghistele die principaelste beleeders of waren, in der maniere dat tgheele siedge wel quam totten ghetale van hondert duysent mannen, ende die van Brugghe ghinghen ter noortzijde ligghen, latende daer (by grooter subtilicheit ende behendicheit) twatere

Zwaer beleg van Damme.

1385. uyter vesten, die zy *quant et quant* met eerde vulden, twijlen dat die Fransoysen eenen dam ofte dijck maecten, dweers ovre die havene, omme dat die van binnen gheen secours van vitaylgie uytter zee ghecrighen en zouden, infecterende voorts ooc zo met diversche vuilicheden ende onreynicheden tvaersch watere van haerlieder fonteynen (nemende haer source ende oorspronc uyt die vivere te Male) dat zyder alleghadere zieck of bedeghen, die tzelve, ter cause van den heeten wedere, minst ombeeren mochten, ooc en was er gheen apparentie dat die gheassiedgierde eenich omtset zoude mueghen ghescieden van weghen die coninck Richart van Inghelant, overmidts die orloghe van Schotlant ende contrarieteit van den wijnde, dies nochtans al niet jeghenstaende zy hielden hemlieden noch even clouck ende sloughen alle die honden doot, ter verlanghinghe van haren coorne, berghende hemlieden ondere die baermen (1) van der veste, als zy ter gheendere andere platse gheboeyen en consten van de groote ijsere clooten ende carreelen, die men continuelick dach ende nacht, in ontallicker abondantie, ter stedewaert in schoot, ende draghende hemlieden tallen assaulte zo couragieuselick, vaylgiantelick ende onversaechdelick dat zy met haerlieder inghelsche archiers ende meesters van der artijlgerie (daer zy wel ten weinsche of voorsien waren) wonderlicke veel moorts in haerlieder vianden bedreven, duerschietende ondere andere met eenen carreele den heere van Clarsy, groot familier vrient van den grave van Couchy. Ten eersten naer dezen reesser tusschen die beleyde zulc een pestilentie stanck van de voorsereven doode honden, dat zyder zom zeer qualick of te passe wierden, zo deden insghelijcx ooc eeneghe edele beleghers, al zo wel ter cause van der corruptie van haerlieder

(1) Beermen, hoogten.

doot gheschoten peerden als omme die harticheit van de 1385.
lucht, in zulcker wijs dat die coninck Charles, ter dier cause, te Male waert track, zom keerden zy naer Brugghe ende andere elders, latende niet min die stede van Damme noch wel vastelick beleyt ende consenterende endelinghe in een bestant van VIII daghen, up hoope dater een gheduerighen paeys naer volghen zoude, ten welcken fijne dat Jan van Artoys ende meer andere edelen van sooninex weghe, tzamen te Ghendt waert ghedepescheirt wierden met die ghedeputeirde van Mer Franchoys Ackerman, ende binnen dier middelen tijt verstercten hemlieden die van de damsche siedgie al dat mueghelick was, twelcke merckende die gheinteresseirde zy wederstondent vromelick metten gheschotte, bringhende menighen franschman ende andere van levende lijve ter doot, ende die van Ghendt hielden metten zelven ooc Jan van Artoys ghevanghen, met alle zijn edele gheselscip, zo dat men ter cause van dien wederomme van nieus allevot (1) ghinck stormen up de Dammenaers, niet zonder groote bloctsturtinghe van beede zijden, maer van der zijde der ancommers vele meest, by zonderlinghe prouesse ende vromichede van wapenen van den capiteyn Ackerman. Gheduerende deze gruwelicke storm, zo wierden ter Sluys zommeghe verraders gheapprehendeirt ende omthooft, die welcke onderlinghe gheschict ende ghesloten hadden haerlieder capiteyn ende gouverneur snachts in zijn bedde te vermoordene, haerlieder stede die Ghendtenaers ovre te ghevene, alle die schepen van den coninck van Vranckerijcke te verbarnene, die dijcken van de zee duere te stekene ende die ghansche leghere voor Damme te versmoorene of te verslane, als daer toe met grooten ghelde ghehuert zijnde by den ghemeente van Ghendt, ten omtsette van haer-

(1) 'T allen kant, overal.

1385. lieder gheassiedgierde medepoorters ende gheallieerde, die van die tijt voort lancx zo meer ghebreck van vitaylgie beghonsten te ghecrighene, zonder eeneghe hope van beteringhe (nichte meer van de ghenscher dan van de inghelsche zijde) omme die cause ende redenen voren verhaelt, in der maniere dater hem Mer Franchoys Ackerman in tende wel grootelicx inne beroerde, doende die poorters ende inghesetene te verstane dat hy ten XXVII^{en} daghe van der maent van ougst, talder horribelicste assault smorghens vrouch voor dagheraet verbeyde dat zy noch ghehadt hadden, ende slutende mids dien alle die vrauwen, kijnderen, ziecken, debile ende andere meticuleuse personen binnen der kercke aldaer, ten fine dat zy gheen empeschement ofte belet en deden, voorts zo stelde hy alle die strijtbare inwoonders ende andere ghemeene saudeniers, Inghelschen ende Ghendtenaers, in goeder ordonnantie, tal zulcker platse alst hem gheliefde ende goedt dochte, vliedende met die reste ende die principaelste van zijne lieden teender andere zijde zeer behendelick (met buytermaten veel goedts ende costelicheits) al heymelick ende bedectelick te Ghendt waert, daer Jacob de Scheutelaere, die hoochbailliu, stappans dezer weerelt overleet: twelcke ghewaer wordende die ghuene die ter vesten van Damme gheordoneirt ende ghestelt waren, zy wierden alle ghelijck zo perplex ende bedwelmt dat zy, ten derden daghe daer naer, insghelijcx ooc in grooter menichte voor der zonnen upghanck haerlieder veerden liepen met al dat zijs consten ghepacken ende ghezacken; maer Godt weet! zy wierden ondere weghe van haerlieder vianden achterhaelt ende versleghen totten ghetale van VI^{c}, ende daerentusschen track die reste van der franscher leghere binder stede van Damme, doot slaende ende vernielende int eerste al dat yewers voor hemlieden quam, van spijte dat zyder niet te pijlgierene en vonden, ghemerct dater

Frans Ackerman vlugt naer Gent.

die ghevluchte bycans niet anders ghelaten en hadden dan wijnen; eeneghe deze wreetheit omtsiende gherochten noch subitelick uyter stede, dukende, waer hier waer daer, in grachten, haghen ende holle wulghen, aldaer zy van honghere ende ghebreke verghinghen, omme dieswille dat zy hemlieden nieuwers vertooghen en dorsten, dies nochtans niet jeghenstaende men drouch er uytnemende groote zorghe voor die huysvrau van Mer Rogier van Ghistele, metsghaders ooc die zeven andere rudders vrauwen daer wy hier voren breedere of gheroert hebben, in zulcker wijs dat niemende van haerlieder yet en mesquam nochte messchiede: doen omstack men die stede tallen houcke, ende daer wierden an de cant van II^c LX Ghendtenaers ende Inghelschen ghevanghen ende te schepe naer Brugghe ghezonden, aldaer men ze in den burch voor den Steen, deene vorene ende dandere naer, alleghadere thooft of hieu (by laste van Jan Valckier, die capiteyn van der zelve stede), die men eenichsins conste bevinden ballinghen slands te zijne, ofte te meer andere platsen, metten ghemeente van Ghendt uytghetrocken thebbene: ende die justicie ghedaen zijnde, men voerde alle die doode lichamen up diversche waghenen ende carren ter Bouveriepoorte uytte, ende men dolfse achtere den Magdelene int zant. Godt ghedincke haerlieder ende andere kerstene gheloovighe zielen. 1385.

Deze zaken aldus al ghepasseert zijnde, zo track die coninck Charles van Vranckerijcke, metter ganscher armeye als voren, in de Vier Ambochten, daer hijt teeneghadere al verbuert maecte met roovene, moordene ende brandene (om dater die Ghendtenaers haerlieder haes uythaelden), destruerende voorts ende raserende al dat yewers wel stont, ja zelfs die fruytboomen allomme vellende ende gheenrande kercken, cappellen ofte godshuysen sparende, metsghaders ooc schoffierende, violerende ende Het fransch leger trekt in de vier Ambachten.

1385. vercrachtende alle die ghuene die niet in tijts naer Ghendt, Antwerpen, Hollant ende Zeelant gheruemen en consten, van wat conditie, state ofte qualiteyte dat zy waren, in zulcker wijs dat die Vlaminghen nichtemeer daer dan elders een deuchdelick poinct achter zijne lieden niet en leerden, Godt beteret! tghcen dat hy met eenen ooc voor Ghendt ghecommen zoude hebben, maer ziendc dater die van de stede niet inne en verschoten, hy bleef tAertvelde ligghende, ende dede tvier int casteel te Saemslacht steken, zo dat al van den rooke versmachte ende verbarnde dater binnen was, ooc wierdender by zijnen laste veel schadelicke coursen ende sproncreysen tot voor die poorte der stede van Ghendt ghedaen, inder maniere dater nieuwers yet gheels ofte cyghens en bleef; ende swoensdachs, up den XVIIen van der maent van septembre, zach men al te wonderlicke een teekene lancx die lucht vlieghen van diversche couleuren, te wetene: groen, roodt, blaeu ende zwart, daer een yghelick buytermaten vreimdelick of pronostiqueirde ende jugierde, eeneghe naer die reghelen ende leeringhe der philosophie ende dandere naer haerlieder zelfs affectie ende zinnelicheit, zo ment in dierghelicke zaken ghemeenelick heeft weten ghebeuren, in zulcker voughe dat die aldersediticuste capiteynen der voorzeider stede (die welcke volghende haerlieder delicten ende mesusen nemmermeer paeys en verbeyden) hier uytte eendrachtelick vonnesten ende sustineirden dat men omt ghemeene profijt ende welvaert van den lande die orloghe, dissentie ende tweedrachticheit noch behoorde te continuerene ende laten ghedurene, maer die goede paeysible lieden van eeren maintineirden gheel ende al ter contrarien, te wetene, dat men die coninck ende die prince in alder odmoedicheit schuldig was (om erghere tomtghane) die slotelen te presenterene, met versouck van gracie ende ghenade, hoewel dat zy tzelve (tharen

groote verdriete) niet openbaerlick te kennen geven en dorsten, niet jeghenstaende dat zyder nochtans zom secretelick toe ghesolliciteirt ende vermaent wierden by sconincx ende shertoghen Philips brieven van Bourgoengnen: zo uytnemende deerlick waren zy ondere die tyrannie ende subjectie van den overwillighen ende uytsinnighen ghemeente, voor twelcke men alseels (byder malicieusheit van Pieter van den Bossche ende andere) van gheenen paeyse spreken en mochte, up de verbuerte van lijf ende goet, te min ooc om dieswille dat die wintere vaste beghonste te nakene ende dat zy noch redelick voorsien waren van vitaylgie, al ten grooten meshaghene van den coninck Charles van Vranckerijcke, die welcke van quaden spijte die gheele prochie van Aertvelde in gloyen stelde, metsghaders ooc die kercke ende tcasteel, daer hy tot dier tijt toe inne ghelogiert hadde, niet zonder overvloedighe bloetsturtinghe van de ghuene dieder jeghens zegghen wilden, keerende met dien (ghemerct dat hy noch tzijnder intentie gheraken mochte, nochte die harde vlaemsche lucht langher verdraghen en conste) reghelrecht weder tzijnen lande waert, ende latende den hertoghe Philips voorscreven metten zijne gheworden, die ontwijffelick niet en faylgierde van metter princesse Margriete, zijne gheselnede, alle extreme devoiren te doene omme die Ghendtenaers by eenegher middele ter goeder obedientie ende onderdanicheit te bringhene, eensdeels ter recouvrance van zijne jaerlicxsche domeynen (daer hy mids den troublen tijt als noch niet of omtfaen en hadde), maer principalick ende bysondere ter conservatie van de vreimde cooplieden, als doen te Brugghe residerende uyt XVII kerstene conincrijcken, ja zelfs uyt Turkien ende meer andere ongheloovighe ende onbekende natien, die ter cause van der continueler orloghe daghelicx lancx zo meer dreechden te vertreckene, ten omspre-

1385.

De Franschen keeren naer hun land.

1385. kelicke intereste ende grieve van den ghemeene lande ende graefscepe van Vlaenderen, daer die ghementioneirde rebellighen nochtans (by ghemeenen accoorde ende overeendraghene) talderminsten niet up en schaften nochte en gheloofsden, toter tijt dat hemlieden die famine bevinck ende beswaerde, zonder hope van meer eenich secours uyt Brabant, Henegauwe, Hollant, Zeelant ofte Vier Ambochten te mueghen ghecrighene, omme die redenen hier voren ten verscheede platsen, al int langhe ghededuceirt ende verhaelt, twelcke hemlieden zulc eene goedertierene veranderinghe ende vermurwinghe int herte causeirde, dat zy (by zonderlinghe gracie Gods) alle ghelijck ten paeyse gheinclineirt ende gheneghen wierden (zonder nochtans tzelve te durven verclaersene, ter occasie als voren), uytghesteken ende ghereserveirt alleenelick die ghuene die hem zelven gheen paeys ofte ghenade weerdich en kenden te zijne, omme haerlieder uytnemende boosheit ende enorme faicten wille: dies maecte die hertoghe Philips van Bourgoengnen, grave van Vlaenderen (wesende doen te Troje in Champaengne, ende van als dater gaens was secretelick by de zijne ghewaerschuyt zijnde) dat Mer Jan van Heyle, een goet edele ruddere (die by zijnder industrie ende natuerlicke bevallicheit, met een ijghelick, edele ende onedele, even wel stont) in alder diligentie te Ghendt waert reysde, aldaer hy binnen den cloostere van St-Claren, in heymelicker communicatie gherochte met Rogier Everwijn, den dekene van de schiplieden ende Jacob van Eertbuer, den deken van de vleeschauwers (ondere welcke twee meest alle die principaelste ende notabelste van den gheele ghemeente sorteirden), ghevende hemlieden te kennene hoe dat die prince wel van den advijse wesen zoude, hemlieden ende alle andere die paeys begheerden, alle haerlieder mesdaden, delicten ende offensen te verghevene (achtervolghende die uytterste wille

van den grave Lodewijck, zijnen schoonvadere, wiens 1385.
ziele Godt ghenadich zy) in al zo varre als zy tzelve in alder odmoedicheit, up beede haerlieder knyen, eerst an hem versochten, met accoort van eeneghe andere poincten ende articulen, hemlieden ende den ghemeene lande oorboir, proffijtelick ende nootsakelick, twelcke beede die voornoemde discrete, eerbare ende zeer paeysible mannen, al metten zelven, zonder eeneghe zwaricheit, uytnemende goet vonden, avoueerden ende bovendien noch wel voor een zonderlinghe gracie hielden, zo deden insghelijcx ooc (by haerlieder toedoene) alle die vleeschauwers ende schippers, metsghaders ooc meester Maerten van der Galleye, Pieter van Adinghem ende alle andere dekenen van ambochten ende neeringhen, met haerlieder suppoosten ende ondersaten, elc int zijne, zo bedectelick nochtans dat Mer Jan van Borsele (daer wy voren of ghehoort hebben) nochte die capiteyn Pieter van den Bossche (met zijne seditieuse ende hartneckighe gheallieirde) in gheender maniere gheware gheworden en consten, om erghere te belettene, maer al haerlieder versouck ende begheerte was (boven tghuene dies voorzeit es) ooc haerlieder rechten, costumen ende previlegien by den coninck Charles van Vranckerijcke ende den hertoghe Philips van Bourgoengnen (haerlieder souverainen ende naturelicken heere ende prince) van nieus ghecorroboreert ende gheconfirmeirt thebbene, daer hemlieden die ruddere voorscreven zulc vrient inne beloofde te zijne, dat hy hemlieden hopte cause van contentemente te ghevene, treckende mids dien, zonder langher dilay, duer Oudenaerde ende Rijssele, reghelrecht te Parijs waert by den coninck (die hem zeer corte ende goede depesche dede), ende van danen voorts naer Troje, in Champaengne, by den prince, die welcke hem van ghelijcken ooc (byder persuasie van eeneghe groote meesters uyt Vranckerijcke) achter een

1385. zijne vruchtbare antwoorde verleende, met besceghelde letteren van de toecommende paeyse up de voorghementioneirde condicien, ende andere breedere by zijnder hoocheit in tijden ende stonden tarticulierene, te specifierene ende te verclaersene, vraghende met eenen of Mer Fransoys Ackerman, met tbeleet van dezen, niet ghemoeyt en hadde gheweest? Waer up dat hem Mer Jan van Heyle terstont verantwoorde dat neen, ja zelfs dat hy hem niet ghesien en hadde, duer dien dat hy hem te Ghendt niet en hielt, maer binnen den casteele van Gavere; doen beval die hertoghe Philips dat men niet laten en zoude ofte men communiqueirde hem tghuene dater voor handen was, ghemerct dat hy niet en twijffelde of hy en zouder alle de duecht ende tvoordeel in doen dat hem eenichsins mueghelick ware.

Ackerman en andere hoofden zweeren getrouwigheyd aen den graef.

Met dien anbevele scheet die voornoemde ruddere weder van den prince ende keerde te Vlaenderen waert, vulcommende daer zijn last, tal zulcken behaghene van den voorzeiden Mer Fransoys, dat hy zeer hooghe ende helichlick swoer van dier tijt voort in der eeuwicheit metten prince te willen levene ende stervene; den zelven eedt deden ooc Rogier Everwijn ende Jacob van Eertbuer (daer wy hier boven of gheroert hebben), belovende voorts teeneghadere een ende van der zake te makene ende den gheconcipieerden paeys tharen effecte te bringhene (ten spijte van alle die ghuene diet leet ware) ofte zy zouden beede ter stede doot blijven. Dienvolghende zo trocken zy tsanderdachs, up den laetsten donderdach van der maent van novembre, tzamen met haerlieder scheeplieden ende vleeschauwers ter Vrydachmarct, hebbende deene den standaert van Bourgoengnen ende dandere den standaert van Vlaenderen in dhandt, van welcker entreprijse secretelick gheadverteert zijnde Mer Jan van Borsele ende Pieter van den Bossche, zy vouchdender hemlieden metter

spoet zeer clouckelick jeghens, elc insghelijcx met een 1385.
standaert in dhandt, te wetene : die Inghelschman metten standaert van zijnen coninck Richart, ende die capiteyn van den Bossche metten standaert van Borseley, twelcke merckende die eerstghecommene riepen luyts keils : « *Al paeys metten prince voor die ghuene die paeys begheeren,* » ende dandere riepen *Ghendt!* ende *Vrijheit!* maer ten cleenen voordeele ende profijte, want hemlieden niet boven de vijfste persoon van de ghansche ghemeente toe en quam (overmids die voorgaende secrete intelligentie) zo dat zy nootzakelick wijcken ende rumen moesten al wast hemlieden leedt; dies maecten zy een bestant met sprincens lieden totten eersten dach van lauwe daer naer volghende, ende men las er openbaerlick die voorscreven letteren van den gheconcipieirden paeyse uytte, ter omsprekelicker verblijdinghe ende verhueghinghe van alle die ghuene die meedere ondere die standaerden van Bourgoengnen ofte Vlaenderen stonden, van de welcker dater vichtich (daer Mer Jan van Heyle, Mer Fransoys Ackerman, Rogier Everwijn, Jacob van Eertbuer, Meester Maerten van de Galleye ende Pieter van Adinghem die princi- paelste of waren), met zeer schoonen state, in deputatie (ter vulcomminghe van de paeyse voornoemt) naer Doornijcke reden int beghinsele van der maent van decembre, ende logierden in St-Brixstrate aldaer, meest binder herberghe ghenaemt *die Salm;* daer arriveirden van ghelijcken ooc ten vijfsten daghe van der zelver maent, uyter stede van Atrecht die hertoghe Philips van Bourgoengnen, ghezeit de Stoute, ende die gravinne Margriete, ghezeit van Male, zijn gheselnede, tzamen vergheselscipt metter princesee Margriete van Beyeren, haerlieder schoondochtere, die huysvrau van den grave Jan van Nevers, ghezeit van Digion, haerlieder oudste zuene, metsghaders ooc met meer andere groote meesters, rudders, edelman-

Byeenkomst te Doornik tot vrede.

1385. nen, vrauwen ende joncvrauwen, die ghezamelick van buyten die Inghelsche poorte met groote magnificentie, eere ende weerdicheit inne ghehaelt wierden by alle die voorzeide ghedeputeirde van Ghendt, die welcke altijts blootshoofts vooren reden tot sbisscops huys, daer die hertoghe, metter compaengnie als voren, van den peerde zat ende gheforiert was, ende eer men hem conste omtleersen, zo quammer die hertoghinne Johanne van Brabant (niet jeghenstaende dat alle die wintere lanck buytermaeten zeere sneeude) ooc met grooten treyne inne ghereden, zittende in een osbare, om haer groote oude wille, dies maecte mer duergaens blijde chiere, met allerande goede recreatie, vreucht ende triumphe, die welcke nu een poose tijts gheduert hebbende, die prince versaemde ende vergaerde ter eerster opportuniteit met alle zijn edele gheselscip (dat doen ter cause van den paeyse binnen Doornijcke was) in zeer grooter hoocheit binder abdie van St-Maertens, aldaer die ghedeputeirde van Ghendt, zonder verdrach, insghelijcx ooc by hem ghinghen, versouckende paeys, gracie ende ghenade, maer met stijve onghebogben knyen, contrarie de prealable connevance ende tvoorgaende bespreck van Mer Jan van Heyle, zo voorzeit es, ja zelfs vermaent zijnde om anders te doene ende die prince te voete te vallene, zy belchdens hemlieden wonderlicke zeere, continuerende buytermaeten obstinatelick int ghuene dat zy vooren hadden, ende zegghende met overmoedighen, hartneckighen verborsten zinne, dat zy dies gheen last en hadden van haerlieder ghemeente, metsghaders ooc dat zy deerste voorstelders van den paeyse niet gheweest en hadden. Als die hertoghe Philips van Bourgoengnen deze onweerdighe ende spijttighe woorden hoorde, zo wiert hy met groote toorne ende gramscepe omtsteken, in der maniere dat hy die zake teeneghadere voorts meende interrupt ghelaten thebbene, ten hadde

ghedaen die hertoghinne Johanne van Brabant, zijn behuwede moeye, ende die gravinne Margriete van Nevers, zijne schoondochtere, die welcke zelve tzamen (by den rade van den grave Albrecht van Henegauwe) up beede haerlieder knyen voor hem ter eerde nedere vielen, twelcke ziende die gravinne Margriete van Vlaenderen, zijn gheselnede, stont rasselick up van daer zy neffens hem gheseten was, voughende haer in ghelijcker odmoedicheit by de voorscreven princessen, ende biddende met weenende ooghen voor haer stede van Ghendt, zo dat die prince niet verbeyen conste ofte hy en moeste al laten passeren dater byder onredelicker fiericheit van de ghedeputeirde van Ghendt ghebeurt ende ghesciet was, commende voorts met hemlieden (ooc ter presentie van zekere ambassadeur van Vranckerijcke) in diversche langhe communicatien ende tusschenspraken, daer Mer Fransoys Ackerman meest altijts twoort voerde, by wiens zonderlinghe wijsheit, groote goedertierenheit ende schoonder eloquentie hy hem zo varre liet ghesegghen ende vermurven dater emmers endelinghe een paeys naervolchde, mids die conditien ende bespreken hier naer verclaerst. 1385.

Te wetene: eerst, dat die van Ghendt (niemende uytghesteken, ghereserveirt nochte ghesondert) mindelick ende liberalick vergheven ende quyte ghescholden zullen wesen alle criminele ende civile amenden ofte breuken, die zy ghedurende die voorgaende orloghe, meutte ende seditie gheincurreert ende verbuert hadden jeghens der croone van Vranckerijcke ende haerlieder naturelicken heere ende prince, hoe ofte in wat maniere dattet ware. Deszelfs artikelen.

Met behoorlicke confirmatie, corroboratie ende versterckinghe van alle haerlieder oude rechten, wetten, previlegien, vryheden, costumen ende usagien.

Dies zullen die ballinghen ende fugitiven (die hemlieden, ter cause van de tweedrachticheit, hebben moeten

1385. absenteren) vryelick ende liberlick weder mueghen keeren, elc int zijne, anneveerende haerlieder immeuble goedinghen zo zy die vinden.

Maer al zo varre alst die meuble goedinghen annegaet, en zal niemende verobligiert ofte ghehouden zijn eeneghe restitutie ofte restoor te doene, dan die willen.

Voorts zullen die ghevanghenen, al zo wel van der eendere als van der andere zijde, omtsleghen ende verlost worden, alleenelick met tbetalen van haerlieder teercosten, redelick ende tamelick.

Alle die casteelen, stercten ende fortressen (die welcke die Ghendtenaers langhen tijt themlieden waerts ghehouden hebben) zullen stappans weder overghegheven ende in sgravens handen ghelevert moeten worden.

Ooc zal haerlieder confederatie, ligue ende alliancie metten coninck Richart van Inghelant gheel ende al te niete ghedaen ende extinct ghehouden wesen, met expresser belofte ende eedt van voortan inder eeuwicheit haerlieder prince ende princesse goet ende ghetrouwe te blivene toter doot.

Ende waert by aldien dat naermaels iemende ter contrarie van dezen yet attenteirde ofte voorstelde, directelick ofte indirectelick, men zoude hem daerof van paeysbrake punieren, corrigieren ende straffen, in lijve ende in goede, van wat conditie, state ofte qualiteyte dat hy ware.

Ten surpluse ende ten laetsten, zo wiert er ooc ghecondítioneirt ende besproken dat die van Cortrijcke, Oudenaerde, Gheertsberghe, Denremonde, Rijpelmonde, Aelst, Hulst, Biervliet ende Deynse, met hare casselrien, van ghelijcken ooc alle ghelijck haerlieder previlegien hehouden zouden. Actum smaendachs, den XVIII^{en} van der maent ende ter platse als vooren, aldaer men drie copien van dezen (al zo wel voor Mer Fransoys Ackerman ende

die stede van Ghendt als voor die prince) met eenen ooc 1385.
even behoorlick expedieirde, ondere die beseghelen van alle die ghuene diet anneghinck, te wetene : eerst van den ambassadeur van den coninck Charles van Vranckerijcke; van die hertoghe Philips van Bourgoengnen; die gravinne Margriete van Vlaenderen, Artoys, Bourgoengnen ende Rethiers, Palatine, vrauwe van Salines ende van Mechelen, zijne gheselnede; die scepenen, dekenen, raedt ende tghemeente der stede van Ghendt; die hertoghinne Johanne van Lortrijcke, Brabant, Limburch ende Luxemburch, moeye van der gravinne voornoemt, van der princesse Margriete haer zusters weghe, zaligher memorie; die gravinne Margriete van Nevers, svoorzeits hertoghens schoondochtere van Bourgoengnen; die grave Albrecht van Henegauwe, Hollant ende Zeelant, heere van Vrieslant; Willem, die oudste zuene van den grave van Namen, heere van der Sluys; Mer Hughes, die heere van Antoing, burchgrave ofte castelein van Ghendt; Mer Jan, die heere van Ghistele ende van Harne; Mer Heyndrick van Bevere, die heere van Dixmude; Mer Jan, die heere van Grimberghe ende van den Gruuthuyse; Mer Aernout van Gavere, die heere van Schorissen; Mer Philips, die heere van Axele; Mer Lodewijck, die bastaert van Vlaenderen, ghezeit dHaze; Mer Geeraert van Rasseghem, die heere van Basseroode; Mer Woutere, die heere van Halewijn; Mer Philips van Masseme, die heere van Eecke; Mer Jan Vileyn, die heere van St-Jans ten Steene, Mer Jan van Oultre, die burchgrave van Ipere; Mer Lodewijck, die heere van Boullaire; die burchmeesters, scepenen ende raden der stede van Brugghe; die voocht, scepenen ende raedt der stede van Ipere; die communmeesters, scepenen ende raedt van der stede van Mechelen; die burchmeesters, scepenen ende raedt der stede van Antwerpen; metsghaders ooc van drie scepenen slands van den Vryen

1385. (twelcke doen ter tijt noch gheenen ghemeenen zeghele en hadde), gheheeten Mer Philips van Zedelghem, Mer Montfrant van Eessene by Dixmude, ende Mer Philips van Bueckemaere, tzamen inboorlinghen van den lande ende graefscepe van Vlaenderen.

By dezen middele, nam die vlaemsche orloghe ofte seditie (die welcke nu zeven jaer lanck gheduert ende bet dan twee hondert duysent persoonen tleven ghecost hadde) een uytnemende blijde ende, mids der ghebenedijder gracie ende ghenadicheit Gods, in zulcker wijs dat die voorscreven ghedeputeirde Ghendtenaers (naer tpublieren van den paeyse) die prince ende princesse zeer reverentelick ende mindelick baden, hoe eer hoe liever, te Ghendt te willen commene, nemende met eenen in alderhoofscheit orlof an hemlieden, ende bedanckende die hertoghinne Johanne van Brabant ten hoochsten dat doenlick was, van harer moeyte, hulpe ende bystandicheit, up twelcke zy hemlieden verantwoorde dat zijt al gheerne ghedaen hadde, maer dat zy lieden van haerlieder weghe voortan wel zorghe draghen zouden voor tcontinueren van den mutuelen paeyse ende accoorde, ghelijck goede ghetrauwe subjecten ende ondersaten schuldich zijn van doene, scheedende alzo met joonstighen orlove van elcanderen : ende die van Ghendt waren deerste die van Doornijcke weder thuyswaert keerden, aldaer hemlieden alle die weerelt zeer blijdelick wellecomde, uytghesteken Mer Jan van Borsele (die met tconvoy van Mer Jan van Heyle weder te Calis reedt), ende Pieter van den Bossche, die welcke insghelijcx ooc in gheender maniere langher binnen Ghendt bliven en wilde, wat hem Mer Fransoys Ackerman ter contrarien ghealligieren ofte ghezegghen conste, ja zelfs naer die exebitien van de letteren van paeyse, inhoudende clausule generale (daer hy ontwijffelick mede ondere begrepen

was) als die ghuene dieder hem talderminste niet up en 1385.
betraude, zegghende altijts voor antwoorde: « Zeker, Fransoys, die warachtiche paeys en licht int gheschrifte niet, maer in therte, ende zo wie hem anders laet dincken hy vindt hem dicwils bedroghen, als van my anghaende, ic ben hier van cleender afcomste te Ghendt, ende tgoet es sobre dat ic er laten zal, zo dat my tscheeden zonder faulte, ter cause van dien, veel te min an hebben zal; maer al waert al ter contrarie, zo en bleefve ic er om gheen berch van goude niet, want ghenomen (ongheconsenteirt nochtans) dat die prince ende alle die ghuene die met hem dit appointement beseghelt hebben, haerlieder woort ende belofte wel ende ghetrauwelick onderhielden, meenen ghy ende ic ter goeder trauwe by dien bewaert, beschermt ende bevrijt te zijne jeghens alle die toecommende injurien, crachten ende violentien van zo menich clouck edelman, wiens vrienden ende maghen wy (hanghende die voorghaende dissentien) zo jammerlick versleghen ende vermoort hebben? ontwijffelick neen wy; tbloet van den heere van Herseele, Sijmoen Bette, Ghijsbrecht de Grutere ende andere en zal (gheloves my) in der ecuwicheit niet onghewroken bliven, mids welcken ghy wel mede tlandt rumen muecht, indient u goet dinckt, ende in al zo varre als ghy tleven niet teeneghadere moede en zijt, » met meer andere dierghelijcke propoosten ende redenen by de welcke hy den voorzeiden Ackerman al te gheerne tzijnder vlucht ghetrocken zoude hebben, maer Godt weet, hy en wilder niet naer hooren, verlatende hem gheel ende al (wel tzijnder qualijck vaert nochtans, zo metter tijt breedere blijcken zal) up zijne beseghelde copie van den accoorde als voren, ende Pieter van den Bossche volchde ten eersten dat mueghelick was (ten groote verhueghe van den ghemeente dat hem ghedurende zijn presentie noch altijts voor eeneghe nieuwe

Van den Bossche tracht Ackerman tot het overstekeen naer Engeland te bewegen.

1385. beroerte beduchtede) den voornoemden ruddere van Borsele, zeylende met hem van Calis overe in Inghelant, aldaer hem die coninck Richart ende die hertoghe Jan van Lancaestre (zijn vaders broedere) tzijnder blyder willecommene een pensioen van hondert marck zelvers tjaers schoncken, up die stapele van de wulle te Lonnen.

Filips van Bourgondie komt te Gent.

Twelcke alzo ghepasseirt zijnde, die hertoghe Philips van Bourgoengnen quam metter princesse Margriete, zijn huysvrau (volghende tverzouck voren verhaelt), zeer corts naer Derthiendach, te Ghendt, ende wiert er met grooter eere ende weerdicheit van een ijghelick omtfaen, bezweerende tsanderdachs die stede ende doende voorts zo vele metten grave Willem van Namen, zijn goet vrient ende maech, dat hy die stede van Bethune voor der Sluys jeghens hem vermanghelde, fonderende daer zekere stercte ofte fortresse (die men naerderhandt den thorre van Bourgoengnen ofte cleene casteel hiet), ten fine dat die Inghelschen niet meer met zijne onderzaten van Vlaenderen en allieirden, ten inestimablen grieve van den ghemeenen lande; dat advijs ende voornemen greyde die coninck Charles van Vranckerijcke, zijnen neve (daer hy oom of was) zo over wel (byder agreatie van de ghuene diet anneghinck) dat hy tgroote casteel dede maken dat mer noch ziet (niet jeghenstaende nochtans dat tvoorghaende sterck was) omme duergaens zijne garnisoenen daer up thoudene, ter meeder versekerthede van der croone, van oudts by die van Inghelant ghequereleirt, zo wy elders al int langhe ghededuceirt ende vertoocht hebben. Twijle dat men noch met tfonderen van beede deze casteelen besich was, zo beghonst men die stede van der Sluys insghelijcx ooc te bemeuren ten ghemeene coste slandts, ende men maecte te Cortrijcke (up de reviere van der Leye) een nieu casteel jeghens die Ghendtenaers, zo men van ghelijcken ooc tOudenaerde dede up die reviere van der Schelde;

die van Ipere bemuerden up tzelve pas (by laste van den hertoghe voornoemt) haerlieder stede rondsomme, zonder nochtans die groote schoone voorboughen (die zy, nu gheleden twee jaer, zelve verbarnden) eenichsins weder te mueghen reparerene, om dieswille dat zy int jaer XIII^c ende XXV haren oorspronck uyter meutte ghenomen ende oyt tsijdert tverstercksele ende die source van diere gheweest hadden, zo wy ghehoort hebben, ooc moesten alle die inwoonders van dien foortselinghe, met wijfs ende kijnderen, van danen vertrecken naer Poperinghe, Meenen, Werveke, Comene ende elders, daer zy tfaict van de draperie grootelijcx vervoorderden ende verbeterden, doen wiert die verbarnde stede van Nieupoort insghelijcx ooc van nieus bevest, bemuert ende met eender nieuwe prochiekercke van Onzer Liever Vrauwe versiert, uytte dien dat men die prochiekercke van St-Laureins in een slot ofte fortresse veranderde, die thorre van diere niet min altijts in state blivende, zo men noch ten daghe van hedent voor ooghen zien mach. Dierghelijcke fortificatie ende versterckinghe ghesciede ooc te Berghen, te Burburch ende te meer andere platsen van den westquartiere; maer te Dixmude vernieuwde men alleenlick die poorten van steenen, ende die reste liet men met eerde bevrijt *zoot* was; die van Veurne en repareerden als noch niet dan haerlieder verbarnde ende gheruineerde beneficien, ende binnen dier middelen tijt (te wetene up den XXVII^en dach van lauwe) maecte die prince Mer Jan van der Cappelle zijnen souvereynen bailliu van Vlaenderen, in die stede van Mer Jan van Jumont, die heere van Merlemont, gheboren uyt Henegauwe, ordonerende voorts zeer cort daer naer (boven die camere van rechte ende van rekeninghe) ooc die camere van de hoofredeninghe te Rijssele, daer Mer Pieter van der Zijpe, poortere der stede van Ipere, die eerste president of was, maer wat 1385.

Nieuwen raed te Rysel door hertog Filips aengesteld.

1385. hyder toe dede, hy en conste die van Vlaenderen Vlamingant ofte puer Vlaenderen tot die vierschare niet ghebringhen, ja dat meer es, die van Rijssele zelve bleven hemlieden met die van Douay (dies angaende) noch even vastelick houdende an tparlement van Parijs, achtervolghende dordonantie van wijlent die coninck Philips van Vranckerijcke, ghezeit die Schoone.

1386. Doen men screef tjaer XIIIc ende LXXXVI, zo zeylde die hertoghe Jan van Lancaestre, ghezeit van Ghendt (by laste van den coninck Richart van Inghelant) met machte overe naer Spaengnen, omme tconinckrijcke te goeder obedientie ende ghehoorsaemheit van den paeus Urbaen te bringhene, twelcke willende wreken die coninck Charles van Vranckerijcke (die hem gheel ende al aen den paeus Clement hielt) dede terstont alle die schepen van orloghe, die men yewers conste ghevinden tusschen tconinckrijcke van Spaengnen ende den Rijn, tzamen in de vlaemsche zee vergaderen, inder maniere dater IIc LXXXVII int beghinsel van der maent van septembre, omtrent der Sluys ende Blanckenberghe verzaemden, zonder die ghuene die Mer Olivier van Clisson, die connestable van der zelver croone, bovendien noch in grooter menichte, ten zeer excessiven coste van Bretaengnen, ghereet maecte, omme ghezaemder handt tconinckrijcke van Inghelant inne te nemene metten sweerde, metsghaders ooc alle die mannen te vermoordene, vrauwen ende kijnderen voor slaven wech te leedene ende tlandt weder van nieuwe te peuplerene metten franschen bloede, daers metten coninck ondierlicke veel of binnen Vlaenderen, ten voorghenoemde havenen arriveirden, zo dat men te Doornijcke, te Rijssele, te Douay, tAtrecht, tSt-Omaers, tAmiens, te Bethune, te Teroaen ende elders daer omtrent van dien tijt voort niet en dede dan cooren malen ende bisschuit backen, by forme van provisie ofte proviande, ooc voor-

Koning Richard van Engeland rust eene vloot uyt tegen Spanje.

sach hem die coninck, met alle zijne vrome princen ende 1386.
edelen, zo dobbele ende drievout van allerande andere costelickheit van etelicke ende drinckelicke ware, dater die vitaylgie ontwijffelick grootelijcx over al by verdierde. Wat bedreef men overdaets int uytreeden, verchieren, schilderen ende vergulden van de schepen? voorwaer noch meer noch min dan oft men tghelt up straten ghevonden hadde, daer nochtans die Hollanders ende Zeelanders mede haerlieder part ende deel of hebben moesten, die welcke alleene niet dan met een maendt solts up de handt altijts dienen en wilden, als die wijse ende wel gheadviseirde, want al dat anders dede claechde tsijdert (naer seven weken lanck den hertoghe Jan van Berry, svoorzeits coninex oom verbeyt hebbende) schoffierelick zeere van der quader ende tragher betalinghe, ten grooten ghemeenen verdriete ende grieve van de naerste ghesetene, die zy ter cause van dien menichsins veronghelijckten in al tghuene dat zijs hadden, ja zelfs in haerlieder huysvrauwen, dochters, camerieren ende joncwijven, toter tijt dat tghemeente van Brugghe (dies vernoeyt (1) zijnde) allevot ghewapent ter marct waert liep, slaende eeneghe Fransoysen ende Bretoenen doot die zy in haerlieder wech vonden, ende en zouden zonder faute niet eene van hemlieden binnen der stede te lijve ghelaten hebben, ten hadde ghedaen tgoet duechdelick vermaen van Mer Jan, den heere van Ghistele, hoewel dat tzelve nochtans zo vele niet gheopereren en conste ofte daer en bleeffer noch wel een goet ghedeel, waer hier waer daer, int heymelicke (daer zy van grooter vervaerthede ghecropen ende ghedoken laghen) zeer onghenadelick duerhauwen, duerbuelt ende vermoort. Hierentusschen voorsach die coninck Richart van Inghelant zijne stede van Calis zeer wel ende suffisantelick van als dat ter orloghe nootsakelick was,

De Vlamingen zien met wantrouwen en misnoegen den franschen toestel ten oorloge.

(1) Hier in mishagen hebbende.

1386. stellende voorts tzijnen zeven verscheeden havenen goede ghetrauwe capiteynen ende stercke garnisoenen, twelcke al zo gheringhe niet ghedaen en was ofte die hertoghe Jan van Berry (die met die Inghelschen wat secreits verstant hadde) en quam endelinghe, naer lanck verlanghen, recht voor St-Maertemesse van Parijs ter Sluys, radende daer die coninck Charles, zijnen neve, in alder maniere tvoyagie van Inghelant noch uyt te stellene ende interrupt te latene tot die toecommende somere, anghesien dater dier tijt tsjaers (overmits thorrible tempeestich weder ende groot toesicht van zijne vianden) zonder twijffele niet dan pijl ende loot thalene en was, metsghaders ooc omme meer andere dierghelijcke redenen, by de welcke hy teeneghadere tzijnder intentie gherochte, bringhende alle die voorscreven gruwelicke dreeghementen by dien niet dan tot puerder ijdelheit (volghende den franschen aert), in zulcker wijs dat een ijghelick weder naer tzijne keerde, niet zonder veel ghecs ende spots van alle die weerelt ende ten omsprekelicken meshaghene van der ghanscher leghere, maer principalick ende bysondere van den hertoghe Heyndrick van Bar, den grave Pieter van Savoyen, den grave Bernaert van Armigiack, den grave van Avergnen, Robrecht van Artoys, Philips van Artoys, Pieter van Navarre ende Guy van Trimoylgie, die welcke om tvoornoemde ghefaylgierde voyagie alleghadere in onverdraghelicke veel schulden, commeren ende lasten ghecommen waren ende secretelick int herte die wille behielden van hemlieden dies noch in tijden ende stonden te wrekene, daer zijt schoone vonden, in der maniere dat die hertoghe van Berry, tsavens int donckere van der Sluys te Brugghe commende, uytnemende gruwelick van eeneghe van de heeren up scarmersbrugghe gheaggresseirt ende van den peerde gheworpen (mids dat tzelve ter stede doot bleef) ende meer dan teender stede zeer grievelick ghewont ende ghequetst wiert, zonder dat men nochtans als-

doen eenichsins conste vernemen wiet ghedaen hadde; 1386.
daer wierden binder zelver nacht ooc een goet ghedeel Fransoysen ende Bretoenen van tghepuepelte wel ter kuere duersleghen ende duernot, metsghaders ooc zom bedectelick gheexpidieert ende van cante ghespeelt, dieder al upt rooven meenden ghestelt thebbene, conforme tghuene die zy tharen vertreckene ter Sluys bedreven hadden ende naerderhandt noch tharen passerene bedreven binnen die landen van Artoys ende Vermandoys, daer zijt teeneghadere al verbuert ende thuerlieder maecten, abstinerende alleenelick van bloetsturtinghe ende van brande. Twijle dat die hertoghe Willem van Gheldere, grave van Zutphen (ten appetijte van den coninck Richart van Inghelant), die hertoghinne Johanne van Brabant van ghelijcken ooc alle die meeste orloghe an dede die hem mueghelick was (ten fine dat zy haer mette Fransoysen niet en vouchde) nieuwers eenegherande wreetheit nochte rudesse sparende, zo dat zy haer int ende by rechter noodt ter weere stellen moeste, zendende haer volck van wapenen voor die stede van Grave, die welcke zy nochtans corts weder abandoneirde met schade ende met schande. Ooc dede die hertoghe van Lancaestre (daer wy int beghinsele van dezen capitele of ghehoort hebben) zulc devoir in Spaengnen dat hy die stede van Compostelle themwaerts ghecreech, met meer andere platsen, sloten ende casteelen van der zelver contreye, in der maniere dat die Inghelschen (diet schisme ende de diverseteit van de paeusen alsins uyter heligher kercke zochten te weerene) teeneghadere alsdoen die gracie Gods mede scheenen thebbene, verwinnende bovendien noch (up Onzer Liever Vrauwen dach in maerte) die vlaemsche, hollantsche, zeeusche, oostersche, luycsche, brabantsche, henewiersche ende fransche coopvaerders (commende tzamen van Rochelle ende uyter baeye) zeer vaylgiantelick ter zee, by den

De Engelschen behalen alom veel voordeel.

1386. Theims, uyt zekere machtighe embuke, ende nemende hemlieden an den cant van neghen duysent stucken wijns of, metsghaders ooc wel VIIc persoonen, zo verslaende, zo over boort worpende, maer den uppersten pijlote (ghenaemt Jan Buyck) hielden zy ghevanghen, by expressen bevele van den grave Richart van Arondeel, ende den ghementioneirden overloopere Pieter van den Bossche, haerlieder capiteynen ende beleeders, duerboorende ende versinckende voorts alle die coopschepen daer zy omtrent gheraken consten, zo dat hemlieden die resterende endelinghe (naer vier ueren strijts) nootsakelick metter vlucht behelpen moesten, al wast by aldien dat die zommeghe noch lettel voordeels by deden, duer tscherp vervolch van haerlieder viandcn, die even stranghelick tot voor Blanckenberghe ende der Sluys quamen, aldaer hemlieden die bailliu Aernout, met eeneghe cleene schepen, wonderlicke veel obstakels ende belets dede, ter assistentie van de ghevluchte cooplieden (wesende varre meest in ghetalle), niet jeghenstaende dat hy noch int laeste nootsakelick (om zijn zelfs lijf te saulverene) weder met haeste ter Sluys waert keerde, daer die Inghelschen insghelijcx ooc wel met eenen (by den advijse van Pieter van den Bossche) binnen gherocht zouden hebben (overmids teranck bestier dater was), indien zy die Brugghelinghen ende andere ommeligghende ghebuers niet te zeere ghevreest ende omtsien en hadden; dies trocken zy ter Mude, tOostburch, ten Houcke, te Muenickereede, te Cocxsie ende elders daer omtrent, stelende, roovende ende verbarnende alomme al dat zyder vonden, tal zulcken meshaghene van Mer Robrecht van Vaveringny, die heere van Lilers ende maerschalck van Vlaenderen (die vrau Margriete, die joncste bastaerde zustere van der princesse Margriete, ghetraut hadde) dat hy hem in alder diligentie, met machte van volcke, van Brugghe naer der Sluys spoede, stellende

daer in als reghele ende ordene, ten tijde ende ter materie 1386.
dienende : twelcke merckende die vianden voornoemt, zeylden zonder verdrach, met veel roofs ende buyts, weder tInghelant waert, van daer zy ghecommen waren, ende daerentusschen bedreef die hertoghe Jan van Lancaestre noch zulcke prouesse ende vromichede van wapenen int conincrijcke van Portegale, dat hy Jan, sconincx bastaerde zuene (jeghenwoordelick meuninck van St-Jacobs te Compostelle ende subdiakene) zelve coninck maecte, by den consente van den paeus Urbaen, die zesde van dier name, ghevende hem *quant et quant* ooc vrau Philippine, zijn dochtere, ten huwelijcke, daer ondere andere vrau Isabelle of quam, naermaels die derde huysvrau van den hertoghe Philips van Bourgoengnen, grave van Vlaenderen, filius Jans, ghelijck wy in tijden ende stonden breedere hoopen te vertooghene.

Ten naersten jaere slouch men te Ghendt, teersten naer 1387.
Paesschen, die nieuwe Roosebekers van goude ende van zelvere, met die wapenen van Brabant ende van Vlaenderen, volghende taccoort daerof zijnde ende elders by ons verclaerst, met expresser ordonantie dat men die toecommende Brugghemarct anders gheen ghelt uytgheven nochte omtfaen en zoude, metsghaders ooc dat men alle die munte van goude ende van zelvere van wijlen die grave Lodewijck, ghezeit van Male, zaligher memorie, weder ter wissele bringhen zoude als bijlgion, daer certeyn niet dan groote confusie uyt en causeirde ondere den ghemeenen coopman ende ambochsman, maer zy en haddens anders. Ende up St-Marie Magdelenedach, den XXII^en van hoymaent, brochte Gallodijn, die bastaerde van wijlent die heere van Herseele, den vromen ruddere Mer Fransoys Ackerman, met Jan van Lybersie, zijnen dienaere, van levende lijve ter doot, rechts buyten die poorte van der abdie van St-Pieters te Ghendt, omme dieswille dat hy

Nieuwe Roosebekers te Gent geslagen.

Moord van Fr. Ackerman.

1387. (nu gheleden drie jaer) mede cause ende oorzake gheweest hadde van zijn vaders dood, zo wy ghehoort hebben, twelcke niet connende verdraghen Fransoys Ackerman, svoorzeits Ackermans neve (daer hy oom of was) ende meer andere zijne vrienden ende maghen, vouchden hemlieden tzamen ende conjoinctelick stappans zeer vierichlick ter wederwrake, maer daer en quam voorts anders niet of, dan dat zy (om ergherc te belettene) alleghadere uytten lande ghebannen wierden, zo dat men hier uytte wel naectelick verstaen can hoe onwijselick dat die voorscreven ruddere beraden was, dat hy hem noch ten versoucke van den prince ten hove begheven en wilde, nochte ooc elders vertrecken, achtervolghende tvriendelicke vermaen van Pieter van den Bossche, zo voorzeit es, die welcke hem ontwijffelick mids dien veel te min beclaechde ende niet zonder redene.

1388. Int jaer XIIIc ende LXXXVIII orloochde die hertoghe Willem van Gheldre, grave van Zutphen, anderwarf up de Brabanders, als met groote schatten daer toe vertweeffelt ende ghehuert zijnde van den coninck Richart van Inghelant, ende die gheoutragierden vielen van ghelijcken ooc wederomme van nieus voor die stede van Grave, aldaer hemlieden die hertoghe Philips van Bourgoengnen terstont IIIIc peerden ter assistentie zant, ondere die conduyte van Willem van Trimouylgie, gheboren uyt Bourgoengnen, ende Gervaes van Mirande, met de welcke zy tzamen wel XL duysent mannen sterck waren, blivende niet min eer yet lanck, in zulcker menichte, zo ter stede doot verslegen, zo in de reviere van den Mase versmoort, dat alle die reste rumen ende tvelt loochenen moeste, latende XVII van hare veendelen achtere, die men ter eeuwigher memorie ende ghedinckenesse in Onzer Liever Vrauwe kercke te Nimeghen hinck. In deze ghevarenesse ende schoffiericheit beroerde ende vergramde hem die hertoghe

Oorlog der Brabanders met de Engelschen.

van Bourgoengnen (als wesende tnaeste hoir van den lande ende hertochdomme van Brabant, van der princesse Margriete, zijnder huysvrau weghe) zo uytnemende zeere, dat hyder den coninck Charles van Vranckerijcke, zijnen neve (daer hy oom of was) omme int landt van Guilcken brochte, met een groot eyrcracht van volcke te peerde ende te voet, daer naer den coninck ende hem die princi- paelste conduyseurs of waren : die hertoghe Jan van Berry, die hertoghe Charles van Bourbon, die hertoghe van Lo- reynen ende die hertoghe van Toureynen, met meer an- dere princen ende groote meesters, rudders ende edel- mannen, doende tzamen zulcke foortse ende rudesse binnen den lande, dat die hertoghe Willem nootsakelick paeys versoucken moeste, de welcke hem achter een gheac- cordeirt wiert, behoudens dat die hertoghe Willem van Gheldere, zijnen zuene, die van ghelijcken ooc onderhielde jeghens die hertoghinne Johanne van Brabant, zoot ghe- buerde, ende in de maent van maerte versciet vrau Mar- griete van Vlaenderen van dezer weerelt, wettelijcke gheselnede van Mer Robrecht van Vaveringny, daer wy voor dees tijt meer dans eens of vermaent hebben. 1388.

Tjaer dater naer volchde hielt men te Parijs, ter blijder comste van der coninghinne Isabelle, een zeer magnifick steicspel, aldaer die coninck Charles zelve den prijs van binnen verdiende, ende Mer Lodewijck van Vlaenderen, ghezeit dHaze, conquesteirde den prijs van die van buyten, niet jeghenstaende dater die hertoghe van Berry, die her- toghe Philips van Bourgoengnen, die hertoghe Charles van Bourbon, Jan van Bourbon, Jacob van Bourbon, die grave Willem van Namen, Mer Olivier van Clisson, die connestable, die grave Jan van Vienne, die grave Willem van Ostervant, Jacob van Vienne, Guy van Trimouylgie, Willem van Trimouylgie, Philips van Amiens, Inghelram van Couchy, Gervaes van Mirande, Anchelmus van Tre- 1389. Steckspel te Parys.

1389. singny, ende meer andere dierghelijcke princen ende heeren, insghelijcx ooc elc bysondere groot lof ende eere behaelden, en thoeveel daghen lanck gheduerende, die welcke gheëxpireert zijnde, die paeus Urbaen institueirde den feestelicken dach van der visitatie der ghebenedijder moedere ende maghet Marie, ten fine dat by haren intercessie tschisme ende die schandaleuse tweedrachticheit der paeusen uytter heligher kercke gheweert mochte worden. Ende daerentusschen quamen die van den Vryen ende die van der Sluys onderlinghe met elcanderen overe int vriendelicke, al zo wel nopende tghedelf van der reye als anghaende zekere haerlieder kueren ende statuten, verwervende naerderhandt up als taccoord ende die vulle confirmatie van den prince, die ten eersten naer dezen met die grave Jan van Nevers, zijn zuene, den coninck Charles van Vranckerijcke zeer eerlick ende weerdichlick omthaelde ende festierde, met alle zijnen edelen raedt, binder stede van Digion, in Hooch Bourgoengnen, reysende van danen voorts ghezamelick naer Avingnon, by den franschen ofte schismatiquen paeus Clement, daer alle die edelen zo menichvuldelick, met allerande soorten van beneficien of beschoncken wierden (omme haerlieder bystant ende faveur te vercrighene) dat zy die naermaels bycans metten stocke vercochten, ter grooter verminderheit van den helighen kerstene gheloove (Godt beteret!) ende tal zulcken verdriete van den waerachtighen paeus Urbaen, die zesde van dier name, dat hyder zonder faulte voor tende van de maent van octobre in der eeuwicheit zijn ooghen omme loock, hebbende voor zijnen successeur Bonifacius, den neghensten van der zelver name, die metten voorscreven competiteur Clement van ghelijcken ooc ghenouch te lijdene hadde, zo byder tijt allincx zo breedere blijken zal : gheduerende wiens electie ende consecratie die van St-Donaes te Brugghe grootelicx haer-

Paus Urbaen sterft.

lieder kercke repareirden (ghemerct dat zy van ouderdom 1389.
begonste te vergane), met die penninghen, commende van
de juweelen hemlieden (ten XXIen daghe van ougst, int
jaer Xc XLII, te testamente ghelaten byder roomscher
keyserinne Grimilde, sconincx Canuits dochtere van Inghelant, Denemercke, Noorweghe ende Sweden (by vrau
Emme, shertoghen Richarts zustere van Normandien)
wettelicke gheselnede van den keyser Heyndrick, den
derden van dier name, ghezeit de Zwarte, die welcke haer
tonghelicke ende met quader cause van overspele accuseirde, repudieirde ende van hem verstack, in der maniere
dat zy haer vertreck ende woonste van dier tijt voort te
Brugghe bleef houdende, aldaer zy buyten die noortdeure
der voorzeider kercke in den ommeghanck begraven licht,
met eender beelde van Onze Lieve Vrauwe boven haer
'ombe ofte sepulture, zo men noch ten daghe van hedent
zien mach. Binder maent van lauwe overleet te Parijs
Pieter van Auxy, die bisscop van Doornijcke van spaeus
Clements weghe, die van stonden an weder eenen anderen
in zijn stede stelde, gheheeten Lodewijck van Trimouylgie,
raedt shertoghen van Bourgoengnen, ende up tzelve pas
wiert te Lelleghem (tusschen Buenen ende Calis) een bestant van drie jaren gheaccordeirt ende ghesloten, tusschen die coninghen van Vranckerijcke ende van Inghelant, die nemmermeer wel eens en droughen, ter occasie
elders al int langhe ghedechifreert ende verhaelt.

Bestand tusschen Engeland en Vrankryk.

Anno XIIIc ende XC bemeurde men die stede van 1390.
Veurne ende men verbreede die vesten, by den toedoene
van Mer Richart van der Berst, Mer Boudewijn Crane,
Mer Diederijck van Leynseele, Jacob de Visch ende Joos
Veyse, tzamen vergheselscipt met meer andere princelicke
officiers ende wethouders, die twerck ontwijffelick al behertichden ende vervoorderden dat mueghelick was. Twijle dat die grave Willem van Oostervant in Inghelant

Veurne wordt bemuerd.

1390. teenen steicspele reysde, anneveerde hy daer met eenen (niet dan duer jonghe onvoordachticheit) de groote ruddelicke ordene van den coninck Richart, tal zulcken meshaghene van alle zijne vrienden ende maghen, metsghaders ooc van den coninck Charles van Vranckerijcke, dat hyder nootsakelick (om paeys te verwervene) weder afscheede, ende die fransche croone manscip van zijnen voorscreven graefscepe doen moeste, by den raede van den hertoghe Philips van Bourgoengnen, zijn scoonvadere, die welcke insghelijcx ooc (tot meedere contentemente van den coninck) niet anders en zochte dan zijne suppoosten ende ondersaten van Vlaenderen by eenegher middele ondere die obedientie van den valschen paeus Clement te bringhene, totter tijt dat zy hem een present van XL duysent guldenen deden, houdende de zake daer mede wat interrupt, ende dolerende hemlieden daerentusschen niet alleene van stick van de voornoemde gheinterdiceerde ende verboden munte, maer principalick ende bysondere van tfransch garnisoen dat noch duerghaens binnen den grooten casteele ter Sluys bleef ligghende, in der maniere dat die coninck tzelve (naer lanck debaet) int ende teeneghadere weerde, latende die van den lande van dier tijt voort metten ghezeiden casteele gheworden, up hope dat zy (volghende het te kennen gheven van den hertoghe Philips, zijnen oom) corts alle ghelijck Clementinisten worden zouden, twelcke hy ter weerelt aldermeest begheerde; hanghende deze zwaricheden ende disputen, zo wiert Mer Jan van der Cappelle (up den XIXen dach von septembre) verlaten van den souvereynscepe van Vlaenderen, ende ten Xen daghe van der naervolghender maent quam Mer Ghijsbrecht van Leeuwerghen in zijn stede, die tanderen tijden capiteyn van Oudenarde gheweest hadde, uytter name van den prince, zo wy ghehoort hebben.

Hertog Filips tracht de Vlamingen tot paus Klemens te doen overkomen.

1391. Ten naersten jaere dede die hertoghe Philips van Bour-

goengnen den dienare van joncheer Jan van der Calone 1391.
hanghen, die tzelve zo buytermaten qualijck ende onweert nam, dat hy hem vervoorderde tdoode lichame van der ghalghe te weerene, die hy met eenen ooc verbarnde, zo dat hyder te Rijssele in vanghenesse omme ghesteken wiert, ende niet en omtrochte zonder groote amende ende beteringhe pecuniaire, twelcke zo vullick niet ghepasseirt en was, ofte die voornoemde prince en brochte (by zijnder industrie, authoriteit ende moghentheit), met alle zijne edelen van Vlaenderen, met een partie van der commune, ter subjectie ende ghehoorsaemheit van den schismatiquen ende onbehoorlicken paeus Clement, ter grooter ghemeener omtroeringhe van de ghuene die in alder maniere ondere den nieuwen paeus Bonifacius (als ondere den wettelicken successeur van den paeus Urbaen) bliven wilden, ende hemlieden zelven, noch ter cause van dien, Urbanisten noemden, nemende al zo lettele ghemeenscip met die Clementisten (hoe na ghebuers dat zy waren) als die Jueden hier voortijts met de Samaritanen plochten te doene, in zulcker voughe dat zy zelfs elcanders kercken schuden, daer die dienst Gods, ter menigher steden (lacen!) gheel by te nieten ghinck ende grootelijcx over al verflaude, uytghesteken ende ghereserveirt alleenlick te Ghendt, aldaer die paeus Clement eenen suppoost ofte ondersaet niet ghecrighen en conste, wat mer toe dede. Hierentusschen sprack men tAmiens vaste van den paeyse tusschen die coninck Charles van Vranckerijcke, ghezeit de wel Béminde, ende Richart van Inghelant, ghezeit van Bordeaux, maer duer dien dat hemlieden die Inghelschen even sterckelick bleven houdende an den voorscreven paeys van Bretingny (in daten van den jaere XIIIc ende LX) ende gheensins die stede van Calis demolieren en wilden (die welcke zy zeiden die slotele van Vranckerijcke voor haerlieder coninck te zijne) zo en quam er anders gheen

1391. vrucht van dier verghaderinghe, dan dater tghementioneirde bestant van en thoeveel tijts by gheprorogneirt ende verlanct wiert, in twelcke hem al dat fransch edeldom dat daer versaemt was nochtans zo wonderlicke zeere inne verblijde ende verhuechde, dat mer niet en dede dan steken, tournoyen, banketteren ende hoveren met allerande triumphe, vruecht ende jolijt, totter tijt dat die coninck Charles subitelick met eene barnende coortse ende uytsinnighe frenesie bestaen ende bevaen wiert, uyt crachte van der tooverie over hem ghesciet by den hertoghe Lodewijck van Orliens, zijnen broedere, die met vrau Valentine, zijnder huysvrau, alsints totter croone aspireirde ende tendeirde. Dies nochtans niet jeghenstaende die grave Walram van Ste-Pol ende Willem van Ostervant, verhoorende die groote bravesse ende magnificentie van den voornoemden steicspeele van Amiens, stelden zonder langher verdrach een dierghelijck voort binder stede van Camerijcke, daer zy tzamen veel prijs ende lofs behaelden. Ende up den XIII^en nacht van der maent van sporcle daer naer volghende, verbarnde tbeilfroot up de marct te Doornijcke by tvier van fortune (zo dat zelfs die clocken smolten), zonder eenich andere notable messchiet, twelcke in der waerheit meer dan wondere was.

Koning Karel wordt met eene hoofdziekte bevangen.

1392. Als men screef tjaer XIII^c ende XCII, zo wiert broeder Jacob van Guilcken (van der ordene van St-Fransoys), die bisscop van Utrecht, openbaerlick voor alle die weerelt ghedegradeert ende gherecht metten sweerde, als een valschaert ende bedrieghere. Twijle dat die hertoghe Philips van Bourgoengnen noch altijts alle zijn uytterste devoirs dede omme tghemeente van Vlaenderen (by eeneghe subtilicheit, behendicheit, schoonicheit ofte dreeghementen) lancx zo meer tzijnder booser clementischer onderdanicheit te bringhene, zoot ghebuerde, inder maniere dat te Brugghe zeer veel muenicken, religieusen, pasteurs, ba-

Getrouwigheid der Vlamingen aen paus Urbaen.

ginen, caneunicken, cappellanen, priesters, clercken ende 1392.
leeken haerlieder veerden duer Ghendt naer tlandt van Luycke, Ceulen ende elders liepen, liever abandonerende al dat zijs hadden, dan zy gheen Urbanisten bliven en zouden, ghemerct dat zy uytter predicatie van meester Jan van Waes, haerlieder prochiepape van St-Wouburghe', metsghaders ooc uytte sermoene van meester Jacob van Oostburch, priestere ende theologien (die welcke insghelijcx ooc beede mede ruemden) naectelick verstaen ende gheleert hadden, dat die Clementisten zonder twijffele al verwatene ende vermalendijde lieden waren; uyt dezer vlucht rees secretelick onder tbruchsche ghemeente uytnemende groote murmuratie, hoewel dat niemende, om sprincens wreetheit tomtgaene, zijn herte te kennen geven dorste meer dan Pieter van Roesselare (een goet, fijn, vermaert poortere der zelver stede) dieder te Rijsele omme ghevoert ende omthalst wiert, aldaer Mer Jan van Heyle (die den lande zo oorboir ende profijtelick gheweest hadde, zo voorzeit es) van ghelijcke ooc ter zelver occasie in de vanghenesse starf, tal zulcker horreure van alle die andere urbanissche Brugghelinghen, dat zy van dier tijt voort al simuleerden ende dissimuleerden om beters wille dat mueghelick was, anghesien dat anders niet wesen en mochte, commende niet min in kercke noch in cluse (omme dieswille dat die resterende priesters al Clementisten gheworden waren, wiert hemlieden lief ofte leet was), maer treckende als nu als dan (gheduerende die goeweke ende Paesschedagen) al heymelick ende bedectelick te Ghendt, daer zy hem zelven in state van gracie stelden, naer die zeer lovelicke costume ende ordonantie der heligher kercke. Binnen dezer middele tijt veraugmenteirde ende vermeerde die furie ende frenesie van den coninck Charles van Vranckerijcke (daer wy tvoorgaende capitele of gheroert hebben) in zulcker voughe ende maniere dat hy die

1392. coninghinne Isabelle, zijn huysvrau, by tijden niet en kende, twelcke cause was dat die hertoge Jan van Berry ende die hertoghe Philips van Bourgoengnen, grave van Vlaenderen (beyde zijn ooms van der vaderlicke zijde) wederom van nieus al tgouvernement van der croone anneveerden, als curateurs daer toe ghecommitteirt by ghemeene consente ende overeendraghene van die van den raede, wel ten omsprekelicken meshaghene van den hertoghe Lodewijck van Orliens, grave van Bloys (daer hy onlancx niet meer dan twee duysent ghuldenen voren betaelt en hadde), die welcke hem vastelick liet dincken dat hy zelve die naerste behoorde gheweest thebbene, niet zonder propoost ende voornemene van hem dies noch in tijden ende stonden wel te deghen te wrekene ovre die ghepreferecrde als voren, zo naermaels breedere blijcken zal : ende omme daer toe te gherakene, zo zochte hy eerst ende voor alle wercken den coninck zijn broedere by eenegher secrete middele (daer men niet lichtelick quaet uyt bemoeden en conste) teeneghadere van der weerelt thelpene, leedende hem sdysendachs, den XXVIIIm van lauwe, snachts ter middelnacht, ten dien fine, zijn zestere mede buyten Parijs, in de prochie van St-Marchellus, ten casteele van der coninghinne waert in maschre (mids dat hy doen wat bet te passe was) niet dan in nauwe lijne habijten, gheel met ghepecten vlasse overdect, als of zy wilde mannen gheweest hadden, ende verswijmende voorts (al wetens al willens) int dansen overhoop, zo tlucht van zijnder toortse dater alle die monnerskleederen of wierden barnende, ghereserveert tzijne, dies vloot hy rasselick uytter zaele al roupende met luder stemme : *Saulveert den coninck*, al en meende hijs niet; tghesciede nochtans byder zorchvuldicheit van zekere edele vrauwe, die hem met hare langhe slippen zeer haestelick tvier van den lijve weerde, twijle dat die grave van Jony, Charles

Aenslag tegen koning Karel.

Zynen nood.

van Poictiers, Yobaen van Hoix ende Longrimen van Gensay zeer jammerlick over een andere zijde in haerlieder mommerie verbarnden, ooc en zoudt die heere van Tronyleet nemmermeer ontcomen hebben, indien hy hem niet subitelick ghesaulveirt en hadde metten watere dat hy in der bottijlgerie vant, al ten grooten verminderthede van svoorzeits hertoghens leaultheit ende trauwe, wat hy hem dies gheexcuseren en conste. Deze zaken aldus al overleden zijnde, zo track die grave Walram van Ste-Pol (by faute van betalinghe van dies men wijlent die grave Guy, zijn vadere, noch schuldich ende tachtere was) met machte van franscher gendarmerie binnen den lande van Luxemburch, aldaer hy C ende XX prochien beroofde ende in gloeyen stelde, nemende bovendien noch eeneghe stercten inne, die welcke hy Lodewijck van Eecke ende Diederijck van Dixmude in handen liet, dieder corts naer zijn vertreckene weder uyt scheeden moesten, in zulcker wijs dat hy hem ter cause van dien met een meedere armeye anderwarf van nieus in alderdiligentie derrewaert spoede, wel ter totaler ruine ende bedervenesse van al tghuene dater noch gheel ghebleven was, ten hadde ghedaen die paeys dieder naer volchde. 1392.

Ten anderen jaere verleende die hertoghe Phiiips van Bourgoengnen ordonantien ende reghelen van procederene, in partie contrarie haerlieder oude maniere van doene: commende omtrent Sinxen te Brugghe, met Lodewijck van Trimouylgie, die bisscop van Doornijcke, die welcke wel meende sdaechs voor die feeste der heligher Drievuldicheit thelich vormsel ende wijdsel ghegheven thebbene binder kercke van St-Salvaters, maer ziende dater alle die hoochtijt van Sinxen niemende ter kercke en quam (omme die cause ende redene voren verhaelt) zo track hy ter Sluys, om tzelve in Onzer Lieve Vrauwe kercke aldaer ten laetsten daghe van meye, teffectuerene 1393. Hertog Filips neemt eenige schikkingen nopens de regtsplegingen.

1393. ende te vulcommene, maer hy miste, mids tupcommen van den onvoorsienighen brande, ten daghe ende binder prochie als voren, daer al tghemeente zo teeneghadere mede omtstelt wiert, dat zy hem die pestilentie in zijn herte weynsten, zegghende dat hemlieden ontwijffelick dit ongheluck van zijnen weghe toequam ende dat zy om zijne verwatene ende vermaledijde clementijnsche secte wille van Gode gheplaecht waren, met meer andere dierghelijcke propoosten, de welcke hemlieden die prince zo buytermaten qualijck of nam, dat zy int ende (emmers mondelinghe) mede van de zelver paeuselicker obedientie worden moesten om zijnen paeys te behouden, zo deden insghelijcx ooc die van Ipere metten gheelen westquartiere, maer die van Brugghe namen noch dach van deliberatie, daer die Ghendtenaers in gheender maniere inne condescenderen en wilden, ja zelfs belchdens hemlieden zo dat men hemlieden van den paeus Clement vermaende, dat zyder stappans in de wapenen omme liepen, niet zonder meeninghe van erghere te bedrivene, indiender

Oproer en uytwykingen ter oorsaek der Klementisten

Jan de Wilde by zijnder faconde ende schoonder eloquentie, niet in tijts inne voorsien en hadde. Gheduerende deze trouble vertrocken allomme veel goede paeysible lieden van eere, gheestelick ende weerlick, uytten lande ende graefscepe van Vlaenderen te Brabant, te Luycke ende tUtrecht waert, ende besondere die broeders van de Chartreusen, metsghaders ooc Geeraert van der Zijpe, die abt van Beauloo. Twelcke alzo ghepasseirt zijnde, men vergaerde anderwarf, tusschen Abeville ende Buenen, omme te tracterene van den paeyse tusschen Vranckerijcke ende Inghelant, daer die hertoghe van Bourgoengnen al te gheerne een ende of ghemaect zoude hebben, van vreese van die Vlaminghen (van de welcke hijs ten besten niet eens en drouch) tzijnder prejudicie van nieus met die Inghelschen allieirden, maer dus niet jeghenstaende zo en

ghecreech die zake noch gheen voortghanck, om dieswille dat die Inghelschen van den advyse niet en waren die stede van Calis gheel te gronde of te worpene ende te raserene. 1393.

Te Paesschen XIII° ende XCIIII ghinghen bycans alle die Bruggbelinghen te Ghendt te biechte, omtfaende daer met eenen ooc tweerdich helich sacrament, by der handt van de urbanissche priesters, ende die van Doornijcke stelden corts daer naer een zeer magnifieck schietspel metter cruysboghe voort, tot welcke dat III° LXXXVII constighe schotters compareerden uyt XLVIII verscheede steden, doende elc haerlieder intreye zo zijs hemlieden verstonden, in zulcker vooghe dater die van Brugghe den uppersten prijs of behaelden, die van Parijs hadden van ghelijcken ooc zulc als die varstghecommene toebehoorde; maer die Iperlinghen ghecreghen den eersten prijs van schietene, wesende twee zelvere verghulde cannen van X marck en een once; die van Duay wonnen den prijs van de cortste mate, te wetene ooc twee zelvere verghulde cannen, weghende VI marck ende II oncen; den naervolghenden prijs (zijnde twee zelvere verghulde schalen van wat bet dan III marck) verdienden die Dixmudenaers; ende metten laetsten (daer twee zelvere verghulde flaskins van twee marck en alf mede te winnen waren) keerden die van Bruessele zeer triumphantelick mede thuyswaert. 1394.

Schietspel te Doornik.

Ten eersten naer dezen sloten onderlinghe eeneghe seditieuse quaetwillighe Brugghelinghen (by den inghevene van Pieter van der Schelle, die een wevere van zijnen ambochte was) sdaechs naer St-Gillisdach, ten vermakene van de wet alle die wethouders in de vierschare doot te slane ende te vermoordene, maer (zoot Gode gheliefde) men wierts gheware, by tsecreet te kennen gheven van Woutere Schaeck ende Pieter van Sijsseele, in der maniere dater Pieter van der Schelle, zijn achstere (1), den

Zamenzweering tegen de wethouders van Brugge ontdekt.

(1) Zyn achten.

1394. XXXen daghe van ougst, voor dHalle den hals omme verloos ende alle die reste van zijne medegheseilen ende complissen liepen haerlieder veerden, daer ende zo zy best consten. Deze justicie aldus ghedaen zijnde, zo overleet int beghinsele van der maent dieder naervolchde, binder stede van Avingnon, die valsche ende zeer bedrieghelicke paeus Clement, hoe wel dater tschisme ende doude tweedrachticheit der heligher kercke niet een haer by en verghinck nochte en beterde, uytte dien dat die curateurs ende gouverneurs van der franscher croone (omme die onversadighe ghiericheits wille) terstont eenen anderen antekerst in zijn stede procureirden, die zy (naer zijnder consecratie quamsuus) Benedictus hieten, wel thaerlieder eeuwighe schande, cleenicheit ende confusie. Ten laetsten daghe van sporcle ghelach die coninghinne Isabelle van Vranckerijcke van eender dochtere, gheheeten vrau Mechiele, die toecommende eerste huysvrau van den hertoghe Philips van Bourgoengnen, grave van Vlaenderen, F° Jans, ghelijck wy noch metter tijt al int langhe (zoot behoort) hopen te verthoogene.

Den valschen paus Klemens sterft.

1395. Tjaer dater naervolchde vergaerden die coninck Charles van Vranckerijcke ende Richart van Inghelant, elc in zijne thenten ende pauwelgioenen te velde, omtrent St-Omaers, tooghende daer mencanderen alle die meeste liefde, joonste ende affectie die zy eenichsins consten ghepeynsen ofte ghedincken, in zulcker wijs dat die coninck Richart (nu wedeware zijnde van vrau Anne, die dochtere van den keyser Wenselin van Roome) sconincx Charles dochtere traude, ghenaemt vrau Isabelle, van der oude van zeven jaren, accorderende voorts onderlinghe in een bestant van XXX jaeren, metsghaders ooc in een generale dachvaert ofte concilie, thoudene eer yet lanck binder stede van Parijs, ter destitutie ende verlatinghe van den voorscreven schismatiquen paeus Benedictus, die welcke

van als gheadverteirt zijnde terstont wel maecte dater anders niet of en quam, mids legghende alle zijne thienden in Vranckerijcke, ter turcscher ende heydenscher orloghe waert, daer die hertoghe Jan van Berry ende Philips van Bourgoengnen (als curateurs ende regierders van der zelver croone (ontwijffelick veel bet haerlieder profijt mede deden, dan zy metter unie ende eendrachticheit der heligher kercke ghedaen zouden hebben, al en wast zo heerlijk ende zo zalich niet. 1395.

Dienvolghende, zo reysder int beghinsele van den jaere ons Heeren XIIIe ende XCVI een groot eyrcracht van edelmannen ende anderen uyt Vranckerijcke, Inghelant, Bourgoengnen, Vlaenderen ende Artoys (daer die hertoghe van Bourgoengnen in der qualiteit als voren, den vroomen ende zeer industrieusen grave van Nevers, zijnen oudsten zuene, capiteyn of maecte) in alder diligentie ten secourse ende onderstande van den coninck Sigismundus van Hongarien jeghens die Turcken ende andere ongheloovighe, bedrivende daer ghezamelick thaerlieder comste wonderlicke groote prouesse ende vromichede van wapenen, ende conquestierende eeneghe verloren steden, sloten ende fortressen wedere, wel ten omsprekelicken ghemeenen horreure van haerlieder vianden, ghedurende welcke prosperiteit ende voorspoedicheit, die grave Albrecht van Henegauwe, Hollant ende Zeelant van ghelijcken ooc int eerste van septembre een swaerbloedighen strijdt wan jeghens zijn eeuwighe rebellighen van Oost-Vrieslant (dieder haerlieder capiteyn Ivo lieten), overmids die hulpe ende bystandicheit van den grave Willem van Oostervant, zijnen zuene; den grave Walram van St-Pol; Charles Albrecht; Willem van Cruenburch ende Heyndrick van Cruenburch, daer Willem die vadere of was, zo dat men tEncusen (1), ter cause van dien, uytnemende zeere vierde, 1396.

Vrankryk, Engeland en Vlaenderen trekken met groote magt in Hongarie, ten dienste van den koning.

(1) Te Enkhuyzen.

1396. slack ende tournoyde, met allerande vruecht, blijtscepe ende triumphe, ende daerentusschen spaerde die voornoemde grave van Nevers gheenrande labeur, aerbeyt ofte moeyte omme die van der stede van Nicopolis, in Hongharien, by eenegher middele in haerlieder uyttersten noodt omtset te doene, in der maniere dat hy endelinghe (up den XXVII^en van der voorseider maent) die capiteyn Pazaites, F^e Amuratis, van der turcscher leghere, ten dien fine, die bataylgie leverde, die welcke hem (lacen!) zo ovre qualick verghinck dat hyder (naer tverlies van III^c van zijne edelen ende ontallicker veel ghemeene sauldeniers) int laetste zelve hasardeuselick ommerinct ende ghevanghen wiert, met die hertoghe Heyndrick van Bar; Philips van Artoys, grave van Heu, ende connestable van Vranckerijcke, die gheenen tijt daer naer en leefde; Inghelram van Couchy, grave van Soison, die insghelijcx ooc van verdriete starf; die grave Jan van der Marcke; Jan Bossicalt; Guy van Trimouylgie, die ooc noyt weder int landt en keerde; Mer Ghijsbrecht van Leeuwerghen, die souvereyn van Vlaenderen; Mer Nicolaes van Uyttenhove, die ghestolinghe wech gheleet wiert ende slave bedeech, eschaperende niet min noch int ende by grooter subtilicheit ende wordende naerderhandt bailliu van Brugghe, byder promotie van den hertoghe Philips van Bourgoengnen, grave van Vlaenderen, F^e Jans; joncker Jan, die heere van Vassenaere; Jan van Chasteau Morant; Roegier Pot, die hofmeestere van den grave van Nevers; die heere van Rochefort uyt Bourgoengnen ende meer andere cloucke capiteynen, rudders ende edelmannen, totten ghetale van XXV. Die principaelste versleghene waren, eerst: die grave Jan van Vienne; Philips van Bar; Willem van Trimouylgie, die broedere van Guy, met zijn zuene; Willem van Heu; Mer Reynault van Roye; Mer Lodewijck, die chevalereuse bastaert van Vlaenderen,

Edelen gevangen of in den slag gedood.

ghezeit dHase, met twee van zijne vrome broeders, te 1396.
wetene: Mer Lodewijck, ghezeit de Vriese, ende Mer Jan, ghezeit zonder Landt, die heere van Drincham; Mer Heyndrick van Antoing, die broedere van den castelein Mer Hughes van Ghendt; die heere van Lembeke; Mer Jan van Casant ende Mer Roelant Houweel; met meer andere edele ende zeer vrome heeren ter wapenen, ter nombre voren verhaelt. Van dat men in Vlaenderen deze drouve tijdinghe verhoorde, ten ware niet scrivelick hoeter al in roeren stont, van vreese of die Turcken anders dan wel leven mochten met die voorscreven ghevanghenen, ghelijck zy met diversche van haerlieder compaengnons ende medeghesellen ghedaen hadden, eeneghe beede die ooghen uytstekende, andere haerlieder mannelicheit afsnijdende, ende zom quartierende ofte met vier peerden in sticken treckende; maer (Godt zijs ghelooft!) deze gruwelicke twijfſelachticheit en gheduerde niet langhe, by den toedoene van Jacob van Helgy (die den grooten Turck tanderen tijde ghedient hadde), ende van Dijne de Rappondis, een zeer treffelick coopman Lucoos, residerende te Brugghe, die welcke tzamen zo veel devoirs ende neersticheits deden, dat die grave Jan van Nevers, met alle zijne voornoemde medeghevanghenen, emmers te ghelde ghestelt ende up twee hondert duysent ducaten gherentsoneert wiert, ten fournissemente van welcke die van Ghendt, Brugghe ende Ipere vry noch traech noch gesparich en vielen, assisterende haerlieder natuerlicken heere ende prince wel ende ghetrauwelick in dezen zijnen noodt met ghelde, ghelijck zy oyt ghewonen zijn te doene, in zulcker voughe dat zy elc bysondere vichtich duysent ghuldenen upbrachten, ten grooten contentemente van den hertoghe Philips van Bourgoengnen ende der princesse Margriete, zijnder gheselnede; twelcke ziende die van Artoys, Bourgoengnen, Nevers ende Rethiers queten hemlieden ins-

1396. ghelijcx ooc, zo dat die ghementioneirde ghevanghenen voor tende van den jaere weder tharen lande waert keerden, wel ten onbegripelicker verhueghinghe van haerlieder suppoosten, vrienden ende maghen, elc int zijne, maer principaliok ende boven al, zo verblijde haer die gravinne Margriete van Nevers, ghevende haren lieven man tzijnder wellecomme haren nieugheboren zuene zeer mindelick te cussene, daer zy in zijn absentie of gheleghen was, gheheeten Philips, naermaels hertoghe van Bourgoengnen ende grave van Vlaenderen, zo int vervolch van dezen allincx zo bet kennelick ghemaect zal worden. Hanghende dezen tijt, zo wiert Mer Ghijsbrecht van Leeuweghen, die souvereyn van Vlaenderen, metter doot ghemeene, ende Mer Jacob van Lichtervelde, die heere van Coolscamp, quam ten neghensten daghe van sporcle in zijn stede, naer dat die staet een maent ende eenen dach ghevaceert hadde.

1397. Ten naersten jaere roerde te Parijs int parlement groote questie ende swaricheit, aughaende den thol van den lande ende graefscepe van Crespy, van welcke de cooplieden van Vlaenderen, by sententie interlocutoire, verclaerst wierden (ten versoucke van den hertoghe van Bourgoengnen) vry quyte ende exempt te moeten blivene totter definitive.

Twisten in Engeland.

Ende binnen dezen middelen tijt ghinct in Inghelant al over noene, eensdeels omme dieswille dat die coninck Richart vrau Isabelle, sconincx dochtere van Vranckerijcke, ghetraut hadde, maer principalick ende bysondere om dat hy van Brest ende Chierburch ghescheeden was, metsghaders ooc zo lanck bestant met die Fransoysen ghemaect hadde als voorzeit es, twelcke eeneghe groote meesters metten ghepuepelte zo buytermaten qualick namen dat zyder in de wapenen omme liepen, ondere den hertoghe Thomaes van Glocestre, sconincx oom van zijn vaderlicke zijde, zegghende tzamen ende eendrachtelick dat

zy om tbestants wille in gheender maniere laten en zouden 1397.
die croone van Vranckerijcke (hemlieden metten rechte toebehoorende) by foortse van wapenen te conquesterene, twijle dat tijt was, ende ghedurende die frenesie van den coninck Charles, die welcke metter voornoemde defaicte voor Nicopolis van ghelijcken ooc niet lettele vercranct en was. Als die coninck Richart deze overwillighe woorden verstont, hy dede zo veel poochs ende neersticheits, dat hy den voorscreven hertoghe van Glocestere in handen ghecreech, metten grave Richart van Arondeel, daer of dat deerste by zijnen laste te Calis verworcht ende den anderen te Lunnen (1) omthalst wiert, ghenouch ten assopissemente van der trouble, zoot scheen. Twelcke alzo ghesciet zijnde, die hertoghe Philips van Bourgoengnen track metter gravinne Margriete van Vlaenderen, zijne gheselnede, ende met Antheunis, zijnen tweeden zuene, metsghaders ooc joncker Willem van Provijn, zijnen hofmeestere, ende meer andere edelen in schoonen state duer Ghendt te Brabant waert, byder hertoghinne Johanne, zijn behuwede moeye (van zaligher memorie princesse Margriete, harer zustere weghe), ten fine dat zy den voorzeiden Antheunis erfde naer haer doot in de landen ende hertochdommen van Brabant ende van Lemburch, ghelijct ghebeurde. Ende ten eersten naer dezen brack die hertoghe Willem van Gheldre, grave van Zutphen, den paeys van den jaere XIIIc LXXXVIII, stichtende met veel volcx van orloghe (daer die bisscop van Ceulen, Munstren ende Utrecht naer hem die principaelste beleeders of waren) ter menigher stede roof ende brant, binnen den lande ende hertochdomme van Brabant, alleenlick in wederwrake dat die van sHertoghenbosch, Woutere van ovre den Rijn, zijnen dienare, ghejusticiert ende omthooft hadden, om zekere

Vredebreuk tegen Brabant.

(1) Londen.

1397. dootslach by hem in dronckenscip ghecommitteirt ende gheperpetreirt, in al welcke invasie, cracht ende violentie haer die hertoghinne Johanne zo over lettele beroerde, dat zy (rustende upt tsecours van Vlaenderen dat Mer Diederijck, die heere van Dixmude, met hem brochte) hare vianden zelve teenen gheprefigieerden weghe ter bataylgie beriep, met zulck een couragie ende onversaechteit dat zyder in gheender maniere toe verstaen en dorsten, maer pijlgierden al tghuene dat zy yewers omtrent der stede van sHertoghenbossche vonden, loopende mids dien haerlieder veerden ovre die reviere van der Mase, wel ter omsprekelicker schade van den lande ende hertochdomme van Guilcken, daert die Brabanders ende Vlaminghen (int scherp vervolch) al roofden, destrueirden ende in gloeyen leyden daer zy voorby passeirden ende eenichsins annegheraken consten. Up den laetsten dach van der maent van lauwe, versmoorde te Ghendt byder Waterpoorte die abt van Dronghene, met zijnen stierman, zo hy thuyswaert varen zoude. Ende die naervolghende vastene vergaerde te Riemen, eerst: die patriarche van Jerusalem; die keyser Wenselin van Roome; die coninck Charles van Vranckerijcke, dieter al desroierde; die ambassadeurs van den coninck Richart van Inghelant; die hertoghe Lodewijck van Orliens; die hertoghe Jan van Berry; die hertoghe Lodewijck van Bourbon, ende die grave Walram van St-Pol, met veel meer andere edeldoms, resolveirende ende slutende daer eendrachtelick dat men beede die paeusen (alzo wel Bonifacium als Benedictum) tzamen destitueren ende van nieus eenen derden te Roome kiesen zoude, omme bisscop ende overhooft universeel te zijne van der gheeler kerstene kercke: maer wat mer resolveirde ofte sloot, daer en quam anders niet of, overmids tempeschement van den hertoghe Philips van Bourgoengnen, grave van Vlaenderen, metsghaders ooc van den

Vergadering te Rheims.

eerdsbisscop Guy van Riemen ende voorts van die bisscoppen van Rouaen, Sens, Parijs, Bauvays ende Sancerre, met haerlieder suffraganen, elc int zijne, die welcke ghezamelick (omme die goddelooze ghiericheits wille) niet anders en zochten dan haerlieder Avingnonschen ende schismatiquen paeus Benedictus in aldermaniere ghecontinueirt thebbene, niet zonder groot verlies van haerlieder goede estime ende overwinnelicken grieve van den helighen kerstene gheloove. 1397.

Twelcke al considererende die coninck Charles van Vranckerijcke, vergaerde anderwarf te Parijs (int jaer XIII[c] ende XCVIII), met alle zijne edelen ende gheleerden (die niet suspect en waren), omme van hemlieden zekerlick te vernemene oft men die voorzeide resolutie van Riemen behoorde te reverenderene ofte niet? daer up dat hem endelinghe, by ghemeene accoorde ende overeendraghene, verantwoort wiert dat ja; dienvolghende zo zant hy Jan van Bossicalt met machte van volcke, te peerde ende te voet, naer die stede van Avingnon, om den bedrieghelicken paeus Benedictus by foortse van wapenen (ghemerct dat anders niet wesen en mochte) daer uytte te verjaghene ende te verdrivene, zoot ghesciede, ten grooten regrette van alle die ghuene die zijns ghewone waren van hebbene, maer zy en haddens anders emmers als doen. Binnen dezen middelen tijt resusciteirden ende verwecten die grave Heyndrick van Herby (daer die hertoghe Jan van Lancaestere die vadere of was) ende Thomaes van Monbraye, die hertoghe van Noorthfosch tzamen (metten ghepuepelte) weder up een nieu de voorghenoemde gheassossierde ende verstorven beroerte van Inghelant, in der maniere dat zyder van den coninck Richart beede omme ghebannen wierden, tal zulcken verdriete van den ghementioneerden hertoghe van Lancaestre, dat hyder niet langhe naer en leefde. Noch en conste die hertoghe Wil-

1398. Andere vergadering te Parys den pauzen betrekkelyk.

1398. lem van Gheldre, grave van Zutphen, die omthoofdinghe van Woutere, zijnen dienare (daer wy hier voren of ghehoort hebben), in gheender maniere vergheven ofte vergheten, doende den ghemeenen lande van Brabant (mids der hulpe van de Ghuilckenaers ende Luyckenaers) noch daghelijcx, ter dier occasie, al tmeeste leedt, schimp ende spijt dat in hem was, totter tijt dat hem tzelve belet wiert byder uytnemende vaylgiandise ende vromicheit van den grave Walram van St-Pol, die welcke by laste van den hertoghe van Bourgoengnen, die Brabanders ter assistentie track, met IIIe cloucke ende wel ghequipeerde mannen te peerde. Deze orloghe en was zo haest aldus niet gheent, ofte die grave Willem van Ostervant en nam die stede van Stavere inne, bringhende naervolghelick ooc gheel Vrieslant tzijnder subjectie ende onderdanicheit.

1399. Ende ten naervolghende jaere banden die Ghendtenaers Mer Jacob van Lichtervelde, den heere van Coolscamp, vichtich jaeren uytten lande, omme dieswille dat hy (als souvereyn van Vlaenderen) hem vervoordert hadde Jan Perrensoen, haerlieden medepoortere, te doen omthoofdene jeghens haerlieder previlegie van den jaere XIIc ende LXXX, zo voorzeit es, maer dies niet jeghenstaende die prince maecte de paeys. Ende daerentusschen keerde die voorscreven ghebannen grave Heyndrick van Herby (nu hertoghe van Lancaestre gheworden zijnde, mids toverlijden van zijnen vadere) weder uyt Vranckerijcke, duer Bretaengnen, naer tconincrijcke van Inghelant, aldaer hy byder adresse van den ghemeente (daer hy uytnemende wel of bemint was) voorts zonder respijt zulc devoir ende neersticheits dede, dat hy zijnen rechtsweer, den coninck Richart, ghezeit

Koning Richard vermoord. van Bourdaux, den tweeden van dier name ende den vierden van der roode roose, in handen ghecreech ende naerderhandt zeer compasselick met eenen hamere te Lunnen in vanghenesse vermoorde ghelijck een osse, makende

hem zelven coninck, den vijfsten van den zelven name 1399.
ende den eersten van der witte roose, als van zijnder moederewghe ghedescendeert zijnde van den hertoghe Aymon van Lancaestre, den originalen instituteur van diere, wijlent sconincx Heyndricx oudste zuene, daer die coninck Eduaert (ghezeit met die langhe Beenen) die broedere of was, zo elders wel te vullen ghededuceirt ende ghenoteert staet, ende es te wetene dat die versleghen ende ghedepescheirden coninck Richart binnen zijnen levene twee huysvrauwen traude, daer of dat die eerste vrau Anne hiet, die dochtere van den keyser Wenselin van Roome, ende starf zonder hoir; dandere was vrau Isabelle, sconincx Charles dochtere van Vranckerijcke, keerende ten eerster oportuniteit weder by den coninck, haren vadere, noch gheen XII jaeren oudt zijnde. Twijle dat men hier mede in Inghelant besich was, zo overleet ten eersten daghe van novembre die hertoghe Jan van Bretaengnen, binnen zijne stede van Nantes, die vijfste van dier name, filius Jan, by vrau Margriete van Vlaenderen (wijlent sgraven Lodewijcx zustere van Nevers) zonder eenege kijnderen achtere te latene byder hertoghinne Marie, zijne eerste gheselnede, daer die coninck Edouaert van Inghelant (ghezeit dEdele ofte van Vindelifore) die vadere of was: maer byder princesse Johanne, sconincx Charles dochtere van Navarre, zijnder tweeder huysvrau, bleven naer hem ter weerelt, Jan, Arcturus, Richart, Gillis ende drie dochters, van de Sterfte.
welcke ic die namen niewers en bevinde. Daer regneerde dees tijd in Vlaenderen ende allomme elders een universele mortaliteit ende pestilentie, niet jeghenstaende dat zo afgriselick zeere vroos dat men tallen cante (tusschen Sassen ende Denemercken) over tijs van der zee ghinck.

Anno XIIIIe, liep alle die weerelt naer Roome omme 1400.
die schoone pardoenen ende aflaten van den jaere van gracie te verdienene, maer zy vergaten in grooter mee-

1400. nichte weder thuys te keerene, mids der wreetheit van der peste als voren, daer namentlick meer dan half die stede van Doornijcke by verghinck. Twijle dat Claeys Pagant tgodshuys, metter cappelle van St-Nicolaus te Brugghe (tusschen die Steenstrate ende Oudenburch), fondeirde; aldaer men ten XV^{en} daghe van sporcle insghelijcx ooc den eersten steen van der poorte leyde, zo men te Damme waert gaet. Ende die hertoghe Philips van Bourgoengnen, grave van Vlaenderen, cochte up tzelve pas tgraefscip van Charloys, in Hooch Bourgoengnen, van den grave van Armingiack, metsghaders ooc die heerlicheit van Noyeres, van vrau Margriete, zijnder huysvrau.

1401. Tjaer dater naer volchde maecte men die steenebrugghe van St-Michiels te Ghendt, ende Vranckerijcke leedt buytermaten groote schade van den dondere ende blixeme, tzamen vergheselscipt met horribelicke groote haghelsteenen. Ten XVI^{en} daghe van lauwe verschiet van dezer weerelt die hertoghe Willem van Guilcken ende van Gheldre, grave van Zutphen (wesende noch maer int beste van zijn levene) zonder eeneghe hoirie achter te latene by vrau Catheline van Beyeren (sgraven Albrechts dochtere van Henegauwe, Hollant ende Zeelant, heere van Vrieslant) zijnder overleden gheselnede, daer hem Reynout, zijn broedere ende erfghename (den vierden van dier name), te Monichuyse by dede begraven. Ende up den XXVIII^{en} van der zelver maent bedeech Alexander Spierinck (raedt shertoghen van Bourgoengnen, souvereyn bailliu van Vlaenderen, by forme van provisie, ende ghedurende die absentie van Mer Jacob van Lichtervelde, heere van Coolscamp, die welcke den neghensten van der voorgaender maent in pijlgrimagie naer Jerusalem ghetrocken was.

1402. Als men screef tjaer XIIII^{c} ende II huwede Antheunis, Huwelyk. die verbeydere van Brabant ende van Lemburch, tweede zuene van den hertoghe Philips van Bourgoengnen (byder

gravinne Margriete van Vlaenderen, zijner gheselnede), 1402.
met vrau Johanne (Walrams dochtere van Luxemburch, grave van St-Pol) in zeer princelicker hoocheit ende magnificentie, binder stede van Atrecht, ende die feeste van der brulocht ghepasseirt zijnde, die Fransoysen omtzeiden den nieuwen coninck Heyndrick van Inghelant, met alle zijne landen ende gheallieirde, te viere ende te zweerde, ter cause van der onghenadigher moort by hem gheseiet in den persoon van den coninck Richart, zijnen predecesseur, zo wy ghehoort hebben; dies vouchde hy hem in alderdiligentie ter orloghe, omtsegghende van ghelijcken ooc den coninck Charles van Vranckerijcke, in de zelve forme ende maniere als men hem ghedaen hadde, ende nemende ten eersten daer naer alle die vlaemsche coopvaerders ter zee ghevanghen, die met wijnen uytter havene van Rochelle quamen, zo dat zy dies clachtich vallen moesten voor den hertoghe Philips van Bourgoengnen, grave van Vlaenderen, als curateur ende gouverneur van der franscher croone, verzouckende met eenen zeer instantelick (ter ghemeener welvaert van den lande ende neeringhe van den coopmanscepe aldaer) neutrael te mueghen blivene, al wast dat zake dat zy niet en verworven. In die maent van sporcle zach men een al te schrikkelicke sterre metten steerte in de lucht, treckende naer twesten. Ende ten laetsten daghe van der zelver maent wiert Charles, die toecommende coninck van Vranckerijcke, gheboren, die zesde van dier name. Up den XXIIen dach van maerte daer naer volghende, dede Alexander Spierinck, Fs Jans, die souvereyn van Vlaenderen, eenen persoon omthoofden, die welcke hem (ter preuve van zijnder onschult), ten VIIen daghe, voor toordeel Gods dachvaerde; maer hy en slouchs gheen ghade, dan dat hy ten daghe dienende al caedsende te Thielt (daer hy woonde) jeghens zijne compaengnons zeide : « Die bouve, die ic laest omthalsde, dach-

Oorlog tusschen Engeland en Vrankryk.

Steertster.

Geval van den souvereyn van Vlaenderen.

1402. vaerde my up hedent voor den uppersten jugie, maer voorwaer hy en hadts gheen last, dies en zal ic ooc van zijnder dachvaert niet houden, zo men an mijn wesen ende goede dispositie wel mercken mach, » vallende met dien in een qualicte daer hy noch voor den avende of storf, ter eeuwigher miraculeuser memorie van dies voorzeit es, binder stede als voren, aldaer hy in de hoochkercke, ter zuutzijde van den choore, by zijnen vadere begraven licht.

1403. Ende mids zijnder aflijvicheit, zo wiert ten naersten jaere ingaende meye, Mer Monfrant van Eessene, by Dixmude, insghelijcx ooc by provisie in zijn stede souverain bailliu van Vlaenderen, totter wedercomste van Mer Jacob van Lichtervelde, die heere van Coolscamp, die welcke nu wederghekeert zijnde van Jerusalem, zijnen voorscreven staet van den eersten daghe van octobre voorts zelve bediende. Binnen den welcken middelen tijt hem die grave Walram van St-Pol, capiteyn van Grevelinghe, zeer machtich ter zee vant, jeghens die Inghelschen (want hy die zustere van den versleghen Richart ghetraut hadde), doende daer deene den anderen al tmeeste leet, schimp ende spijt dat zy eenichsins consten ghepeynsen ofte versieren, ten inestimablen grieve van de cooplieden van Vlaenderen, die nieuwers thooft uytsteken en dorsten. Ende up den XIIen dach der naervolghende maent quamen tOstende acht walvisschen, met die vloet van der zee, zo hooghe up tzant ghedreven, dat zyder metter ebbe bleven ligghende, elc van der langhde van LXX voeten ofte bet, ende in elc clommen XII mannen met leederen, halende uyt elc XXV tonnen smouts ende daer boven. Twelcke alzo ghebeurt zijnde, die vlaemsche coopvaerders trocken endelinghe by consente van den prince (daer zy gheen neutraliteit of verwerven en consten), met stercken convoye jeghens die Inghelschen in zee, maer al

Achtwalvisschen op het strand van Oostende geworpen.

ghenouch ter ghemeener schade ende bate. Ende die naerste wintere maectet zulc een extreme coude ofte vorst, dat er alomme veel steenen brugghen by te nieten ghinghen. Twijle dat die Hollanders een marminne binnen de stede van Haerlem brochten, die welcke zy daer cleeden in vrauwen habijte ende menich jaer lanc met melc ende broodt onderhielen, leerende haer in tende ooc spinnen ende thelich cruce ons Heeren reverentie bewijsen, maer noyt en sprack zy. Ende up den Goedenvrijdach quam te Duynkercke (ghedurende tpreken van der Passie) noch een walvisch te lande ghedreven (by der middele als voren) van der langhde van LXXX voeten ende XIX voeten hooghe, zo dater tvolck al haestelick ter kercken uyt omme liep, ghecrighende hem met groote subtilicheit, pijne ende aerbijt binnen haerlieder stede, in der maniere dat zyder XXVII thonnen smouts uythaelden. 1403.

Int beghinsele van der maent van april, int jaer XIIIIe ende IIII, woeyt zulc een horribelicke rude ende coude wint uytten noorden, dater niet alleene die botten van de boomen ende andere nieuwe groenicheden allomme by en verdwenen (ter grooter verdervinghe van de fruite ende anders, maer bovendien ooc een universele vercoudheit, snotere (1) ende pepeye (2) uyt causeirde, daer tallen cante veel menschen ende beesten zeer miserabelick by verghinghen ende storven. Zeer corts naer dezen track Philips van Valoys, die hertoghe van Bourgoengnen, ghezeit de Stoute, met ziecke leden, in een osbare van Bruessele naer Vranckerijcke, maer mids daugmentatie van zijnder cranchede, zo en reysde hy niet voordere dan tot die stede van Onzer Lieve Vrauwe tHallen, in Henegauwe, aldaer hy (ter grooter ghemeener rauwe) in zijn herberghe (ghenaemt den Hert), ten XXVIen daghe van der voorzeider maent, 1404.

Dood van Filips hertog van Valois.

(1) Snodder, snote : neusloop. — (2) Pippe, pipse, pip : eygenlyk sprouw.

1404. dezer weerelt overleet, naer dat hy ondere meer andere lovelicke zaken ooc die vlaemsche noblen van XXXII int marck ghesleghen, ende tpartagie van Jan, Anthuenis ende Philips, zijne drie zuenen, ghemaect hadde (in der maniere als wy noch hooren zullen) by den consente van der gravinne Margriete van Vlaenderen, zijnder huysvrau, die welcke zijn inghewanden, binnen der voornoemde stede, in Onze Lieve Vrauwe kercke, ende zijn herte tSt-Denijs by Parijs (neffens den coninck Jan, zijnen vadere) zeer solemnelick ende ceremonieuselick dede begraven, treckende voorts metten ghebalsemde lichame (ligghende in een loode vat), duer Duay, naer Atrecht, daer zy (ghedurende die princelicke uytvaert) haer rieme, buerse ende slotelen up tlijck leyde, renoncierende by dien sterfhuys van haren man (anghaende die meuble ende andere vileyne goedinghen) omme zijne excessive commeren, lasten ende schulden wille, ende ghevende hem ten eersten daer naer zijn sepulteure binnen den cloostere van den Chartreusen by Digion, in Hooch Bourgoengnen, twelcke hy binnen zijn levene hadde ghedaen fonderen ende maken, latende ontwijffelick in als een irriprochable memorie ende ghedinckenesse achtere, indien hy tschisme papael (om zijn zelfs ghiericheit) niet en hadde helpen nourrieren ende voeden, zo voorzeit es. Binnen der zelver maent van april waren die van Nieupoort, Dunckercke, Grevelinghe, Sluys, Biervliet ende Ostende zo sterck ter zee (ondere tbeleet van Mer Robrecht ende Mer Victor, beede die bastaerden van Vlaenderen) dat zyter al roofden ende stolen (in prejudicie van de Inghelschen) daer zy by ofte omtrent gheraken consten, in zulcker wijs dat die van Nieupoort ondere andere zekere schepen van Calis (die met wulle ende andere coopmanscepen naer Zeelant wilden) by fijnder foortse themlieden waerts ghecreghen, verslaende daer alle die ghuene die gheen rent-

De vlaemsche schepen maken veel buyts.

soen en vermochten, zo van ghelijcken ooc die Duyn- 1404.
kerckenaers deden, al zo wel bin den rooverschepe (daer zy met haerlieder barcken meestere of wierden ende voor alle wercken den capiteyn omthoofden) als bin den schepe, daer zy eenen abt, raedt sconincx van Inghelant, met noch eenighe muenicken ende meer andere lieden van orloghe inne vonden, van al twelcke hemlieden die Inghelschen insghelijcx ooc al wroken dat mueghelick was, ende bysondere doen zy die vlote van Spaengnen, commende met wijnen naer Vlaenderen, XVII van hare principaelste schepen omtweldichden, doende het voorts ooc menighe schadelicke coursen ofte sproncreysen uytter stede van Calis tot voor die poorten van Grevelinghe, aldaer hem tgarnisoen dater binnen was van stonden an, byder zelver middele, zo of vengierde dat tverlies van den volcke int ende ghenouch ghemeene bleef, maer tlandt van Ghijsne dede al te deerlick van beede zijden den coopman goet, in der maniere dat gheel vague ende desert bedeech. In die maent van juiny keerden die Inghelschen van die Antwerpmarct, met haerlieder schepen (vul allerande lakenen) weder thuyswaert, ondere tconvoye van de Hollanders ende Zeelanders (die zyder met ghelde toe vertweefelt ende gheheurt hadden), pijlgierende ende verbarnende ondere weghen een groote partye van den eylande van Casant, zo dater al thollansch ende zeeusch goet binnen Vlaenderen terstont omme gheconfisqueirt wiert, toter tijt dater een andere apointement naer volchde. Ende daerentusschen vielen die oostersche coopvaerders in handen van de pieraten van Inghelant; twelcke willende wreken Jacob Reymaer, poortere van Nieupoort, nam die Inghelsche (by sonderlinghe prouesse ende vromichede van wapenen) een hooftschip of, ghehecten *de Crayere*, daer zy hem naerderhandt hondert rose noblen voren betaelden. Deze zaken aldus al ghepas-

1404. seirt zijnde, Mer Montfrant van Eessene, by Dixmude, wiert ten XIen daghe van ougst anderwarf souverain bailliu van Vlaenderen, mids der nootsakelicker absentie van Mer Jacob van Lichtervelde, die heere van Coolscamp,

Overstrooming. ende up Ste-Elijsabettendach (den XIX van der maent van novembre) verhief haer die vlaemsche zee zo buytermaten hooghe boven alle die dijken ende dunen, dat men van dierghelijcke niet en wiste te sprekene, inonderende allomme al tlandt wel drie mijlen varre, ten zeer claghelicken verliese van veel menschen, beesten, vruchten ende andere costelicke goedinghen, niet jeghenstaende dat die van de Vier Ambochten, Sluys, Damme, Ardenburch, Oostburch, Biervliet, Hughevliet, Wulpen ende Cadsant nochtans varre int principaelste grief bleven. Int eerste van lauwe, vinghen die Inghelschen Jan Leys, tusschen Calis ende Douvre, die welcke hem vervoorderde met eenen gheweldighen schepe, vul coopmanscepe, gheladen uytter sluysscher havene naer Spaengnen te zeylene, ten spijte van alle die ghuene diet benijdden, zo dat hy met zijne medeghevanghene compaengnons, boven tverlies van den schepe ende anders, noch zonder groot rentsoen niet en omtrochte. Daer wierden alsdoen ooc veel visschers van Vlaenderen, met haerlieder booten ende ghereede, naer Inghelant ghevoert, duer dien dat die zee tallen houcke zo onbevrijt was, dat zelfs die naerste ghesetene in de circumvoisine steden ende sloten rumen moesten, met al dat zijs hadden. Als Walram van Luxemburch, die grave van St-Pol, dit spel anzach, hy dede alle zijn uytterste beste ende neersticheit om die Inghelschen teylant van Wicht, in Bretaengnen (daer hy Philips van Harincourt ende Jan van der Gracht, beede rudders voren slouch) by eenegher middele te ontnemene, of tzelve emmers ten minsten teeneghadere te pijlgierene ende te bedervene, maer hy miste, overmids die uytnemende vromicheit van die van binnen.

Ende up St-Pauwelsdach, den XXVen van de voornoemde 1404.
maent van lauwe, wiert Albrecht van Beyeren, die grave Albert van Beyeren sterft.
van Henegauwe, Hollant ende Zeelant, heere van Vrieslant, metter doot ghemeene (ter grooter mestroosticheit van der princesse Margriete, sgraven Adolfs dochtere van Cleven, die tweede van dier name, zijnder wedewe, daer hy gheen kijnderen by achtere en liet) ende ghecreech zijn sepulteure in den Haghe, in Hollant, binnen der hoochkercke, ter noortsijde van den hooghen autaer, byder gravinne Margriete, shertoghen dochtere van Bryden, zijn eerste gheselnede, die welcke hem drie zuenen ende al zo veel dochters ghebaerst hadde, te wetene: Willem, die eerst maer grave van Oostervant en was ende na zijnen vadere in al tghuene dies voorzeit es succedeirde, met vrau Margriete van Valoys, zijnder compaengne, wesende doudste dochtere van wijlent die hertoghe Philips, ghezeit de Stoute, byder gravinne Margriete van Vlaenderen, zo wy elders ghehoort hebben ende te meer andere passagien allincx zo breedere noch staen thoorene; Albrecht, die heere van Nubinghen, wiens leven zeer cort ende onlanck was; Jan, ghezeit zonder ghenade, diaken ende bisscop van Luycke, die noch naerderhandt een wijf traude, ghelijck naermaels gheexponeert zal worden; vrau Cathelijne, die den hertoghe Willem van Guilcken ende van Ghelderen, grave van Zutphen, te manne nam, maer waren beede dezer weerelt overleden zonder hoirie, zo boven ten vullen ghenoteert ende verhaelt staet; vrau Margriete, die huysvrau van den nieuwen hertoghe Jan van Bourgoengnen, ghezeit van Digion, toecommende grave van Vlaenderen, daer wy metter tijt al int langhe (zoot behoort) of hopen te tracterene; ende vrau Johanne, die eerst den keyser Wenselin van Roome traude ende naer zijnder aflijvicheit metten hertoghe Albrecht van Oostenrijcke huwede. Hierentusschen vercreech die ambitieuse

1404. hertoghe Lodewijck van Orliens zekere bulle van den schismatiquen paeus Benedictus, by de welcke hy alleene gheauthoriseirt wiert curateur te zijne van den freneti-quen coninck Charles van Vranckerijcke, zijnen broedere, met expresser interdictie van hem dies angaende meer eenich leet ghedaen te wordene by yemende van de kerstene princen (wie hy ooc ware), up peyne van den ban ofte verwatenesse, daer hemlieden alle die ghuene diet principalick anneghinck, zo uytnemende zeere inne beroerden, dater van jaere te jaere lancx zo meedere bloetsturtinghe naervolchde, omme dieswille dat die hertoghe voornoemt niet alleene tgouvernement van der croone en zochte, maer bysondere ooc die proprieteit van diere affecteirde als die ghuene die ter dien fine gheenrande wreetheit, verraderye, tooverie ofte verghevinghe en spaerde, zo hier boven ghenouch ghebleken es ende noch successivelick allincx zo bet blijken zal, die materie daer toe ghedisponeirt zijnde; ooc causeirde deze paeuselicke bulle zulc een toornelicke alteratie in het herte van der gravinne Margriete van Vlaenderen (wiens kijnderen by haerlieder vaders testament voor alle zaken ghelast waren den voorzeiden coninck ende zijn posteriteit te bewarene ende te bescermene van alle injurien) dat zyder ten XVI^en daghe van maerte, in haer hof tAtrecht, zeer onvoorsienlick met eender popelare omme bestaen ende bevaen wiert, stervende daer mids dien achter een zonder late ofte teekene, wesende van der oude van omtrent LX jaeren, ende men begrouf ze met grooter ghemeener rauwe, eere ende weerdicheit tSt-Pieters te Rijssele, in Onze Lieve Vrauwe cappelle, neffens haren vadere, naer dat zy tlandt XXI jaer, neghen weken ende drie daghen lanck bezeten ende twee mans ondere daerde gheleit hadde, beede ghebeeten Philips, ende beede hertoghen van Bourgoengnen (achtervolghende tghuene dies elders langher verhaelt es), latende

Lodewyk van Orléans wordt voogd van koning Karel.

De gravin sterft.

tharen overlijdene, by den ghuenen die nu boven de X maenden ende XVIII daghen niet doot en was, drie zuenen ende vier dochters achtere, te wetene, eerst :- 1404.

Jan, ghezeit van Digion, voormaels grave van Nevers, twelcke hy by partagie of ghegaen was, wordende naer zijn vaders aflijvicheit hertoghe van Bourgoengnen, metsghaders ooc grave van Vlaenderen, Artoys ende Bourgoengnen van zijnder moederlicke zijde, metter princesse Margriete van Beyeren, wijlent sgraven Albrechts dochtere van Henegauwe, Hollant ende Zeelant, heere van Vrieslant, zijne wettelicke gheselnede, ghelijck wy onlancx ghehoort hebben ende uyt tnaervolghende noch lancx zo claerlicker verstaen zullen. Hare kinderen.

Antheunis, die eerfachtich verbeydere van den hertochdomme van Brabant ende van Lemburch, zo voorzeit es, ende byder tijt noch breedere ende ampelder ghezeit zal worden.

Philips, die grave van Nyvers ende van Rethiers, die eerst vrau Marie, die eeneghe dochtere van wijlent Inghelram van Couchy, grave van Soison, traude, daer Philips of quam, ende naer haer doot nam hy vrau Josijne, Philips dochtere van Artoys, te wijve (daer die grave Charles van Heu die broedere of was), ghecrighende by haer Charles, den grave van Munny, ende Jan, die grave van Stampes, toecommende scoonvadere van den hertoghe Jan van Cleven, F^s Adolfs, van vrau Isabelle zijnder dochtere weghe.

Vrau Margriete, die huysvrau van Willem van Beyeren, grave van Henegauwe, Hollant, Zeelant ende Ostervant, heere van Vrieslant, die zesde van dier name, daer wy hier voren meer dan teendere plaetse wat of gheroert hebben ende int vervolch van dezen veel vulcommelicker of dincken te tracterene.

Vrau Cateline, twijf van wijlent die hertoghe Leopold

1404. van Oostenrijcke, daer gheen hoirie ofte generatie naer en volchde van haren lichame gheprocreeirt zijnde.

Vrau Marie, die compaengne van den grave Amadeus van Savoyen (die naermaels deerste hertoghe bedeech, ghelijck wy noch hooren zullen) ende moedere van den hertoghe Lodewijck van Savoyen, metsghaders ooc van vrau Marie, shertoghen Philips huysvrau van Milanen, ende voort van vrau Johanne, die wettelicke gheselnede van den hertoghe Jan van Ferrare, daer naervolghelick Jan, Bonifacius ende vrau Isabelle of descendeirden.

Ende vrau Josijne, die noyt en hüwede, ende tAtrecht begraven licht.

Van Jan van Bourgoengnen,

DIE XXVIIen GRAVE VAN DEN LANDE VAN VLAENDEREN.

1405. Den hertog bezweert het graefschap van Vlaenderen.

Ten naervolghende jaere, up den derden Paschdach, beswoer die nieuwe hertoghe Jan van Bourgoengnen, grave van Vlaenderen, Artois ende van Bourgoengnen (ghezeit van Digion, naer die platse van zijnder gheboorte, ghelijck voorzeit es), in grooter hoocheit ende magnificentie tlandt ende graefscip van Vlaenderen, binnen der stede van Ghendt, in de presentie ende jeghenwoordicheit van die van Brugghe, Ipere ende tVrye, die welcke daer (zonder langher verdrach) ghezamentlick, met die Ghendtenaers, vijf verscheyde zaken an hem versochten ende begheerden, te wetene : eerst, dat hem ghelieven zoude zijn hof duergaens yewers binnen haerlieden limite ende territoire te

bliven houdene, met confirmatie van alle haerlieden oude 1405.
previlegien, wetten, vryheden ende usagien, medsgaders ooc agreatie van een eeuwighe neutraliteit, ter voorderinghe van hare tractaten van coopmanscepe ghedeurende die orloghe van Vranckerijcke ende van Inghelant, zonder voorts die stede van Grevelinghe (met al het ghuene datter meer of dependeerde ende annecleefde) eenichsins van den vlaemschen districte te laten spareren, ofte zijne camere van der hoofredeninghe langher elders te permitterene ofte ghedooghene dan in Vlaenderen Vlamingant, an deze zijde der Leye, ende niet dan in vlaemsche taele, zoot behoorde, twelcke hemlieden van stonden an (volghende den rapporte van Heyndrick van der Zype, die gouverneur van der casselrye van Rijssele) alle gheadvoueert ende gheaccordeert wiert, in der maniere dat die prince metten zelven zijn residentie tOudenaerde coos, affranchierende daerenboven ooc ten titel onereuse (ghemerct dat hy benauwt van ghelde was) die bruchsche poorterie van allerande confiscatie van goedinghe, Godt geve waeromme dat ware, zelfs in cas van muette ofte seditie contrarie tghuene dieser (nu gheleden bet dan XX jaer) tusschen zijnen vader ende hemlieden of ghepasseert was ende elders al int langhe verclaerst staet met expressen consente, indien hy (ofte procureur van zijnen weghe) naermaels eenighe previlegien slands infringeerde, violeerde ofte interrompeerde, van in dat gheval (die kennesse ten hove ghecommen zijnde) gheen recht naer den derden dach in alle zijne affairen ter platse gheinterresseerde ghedaen te werden, totter reparatie ende reintegratie van dien, dies hemlieden die drie leden, met die van den Vryen, uytnemende zeer beloofden ende vry niet ingraet en vielen, verwervende mids dien ooc van den hertoghe voornoemt, immuniteit ende vryheit van zekere subsidieere petitie, onlancx by den hertoghe Lodewijck van Orliens

1405. (uyt crachte van der paeuselicke bulle voorscreven) te Parijs ghesciet ende voorghestelt, tal zulcker meshaghene van den autheur van diere, dat hyder thuwelick gheerne omme achterghehouden zoude hebben, twelcke alsdoen up handen was, tusschen vrau Margriete, shertoghen oudste dochtere van Bourgoengnen ende hertoghe Lodewijck van Aquitanie, tweeden zuene van den furieusen coninck Charles van Vranckerijcke, zijnen broeder; maer hy en conste, wat devoir dat hy er toe dede met den schismaticken paeus Benedictus, die hem grootelicx van ghelde secoureerde, overmids taccoord van eenen thienden penningh up alle zijne geestelicheit. Twijle dat men hier mede besich was, zo verslouch joncker Zeger van Bernagie den cousijn van Mer Bornectus (een goed edel henewiersch rudder), loochende niet te min tfaict, totter tijt dat tzelve suffisantelick onder hem bleeck by forme van campe, daer hijt jeghens den voornoemden rudder te quaet in hadde, wordende naerderhandt gherecht met den zweerde, ter occasie als voren, by vonnesse van den grave Willem van Henegauwe zelve. Ende up tzelve pas track die grave Walram van S[t]-Pol, gouverneur van Picardien, met an den cant van twee duysent mannen van orloghe (daer of dat die V[c] te peerde waren) zeer clouckelick uyt der stede van St-Omaers, doende overal veel quaet binnen de inghelsche limiten ende bysondere omtrent den casteele te Marcke, aldaer hem Richaert Aschtoen, die capiteyn van Calis, ten halven van der maent van meye, in zulcker moghentheit te ghemoete quam dat hy endelinghe (naer lang gevecht) tvelt rumen ende te Teroaen waert vlieden moste, latende Robrecht van Berengule ende Morellus van Savensy, met meer andere edele ende wel LX ghemeene sauldeniers, zeer jammerlick ter platse versleghen, boven alle die ghuene die noch levendich in grooter menichte (met den senechael van Ponthieu en den capiteyn van Buenen) in

De Franschen van de Engelschen geslagen.

haerlieden vianden Randen gerochten (1). Met dezer victorie 1405.
vielen de Inghelsche terstont voor tstedeken van Ardre, maer zy wierdender schandelick omthaelt, zo dat zyder een goet deel van de heure lieten, daer of dat zy alle die doode lichamen in de naeste huysinghen verbranden: dies nochtans niet jeghenstaende die hertoghe van Bourgoengnen, grave van Vlaenderen (wesende doen tIpere), zant Jan van den Walle in alderdiligentie binnen Grevelinghe, met zeer veel Casselaers ende Bellenaers, voorsiende met eenen ooc die van Duynkercke ende alle andere zeelieden wel te deghen van capiteynen ende garnisoenen, zoot betaemde; twelcke bemerckende ende considererende die voorscreven capiteyn van Calis keerde haestelick, met veel roofs ende buyts, weder van daer hy ghecommen was, omtbiedende die hertoghe voorts dat die croone van Inghelant niet dan paeys, minne ende vrientscepe met hem ende die van Vlaenderen en begheerde, hoewel dat hy ten XXII[en] daghe van der zelver maent wel contrarie betoochde, doen die hertoghe Thomaes van Clarence, sconincx Heyndricx tweede zuene, ende die grave van Pennebroeck, admirael van der zee, tzamen met machte, ten complacemente van den hertoghe Lodewijck van Orliens, ter Sluys arriveirden, beroovende daer die oostersche ende andere coopschepen (dieder up haerlieden anckers laghen) van al tghuene daer zy eenichsins bygheraken consten, ende bedreven voorts wonderlicke foortse up tmeeste casteel aldaer, totter tijt datter die voornoemde grave zelve zijn zestichsteren voren deurschoten ende met eeneghe van de alderedelsten ende voornaemsten in die kercke van St-Anne ter Muyden begraven wiert; de welcke die hertoghe Thomaes als voren ten dien respecte, zeer zorchvuldichlick preserveirde van den brande, pijlgierende niet te min al dat yewers wel

(1) Geraekt waren.

1405. stont, ende legghende die reste van der prochie in gloeyen, zo zy insghelijcx ooc allomme binden rijcken eylande van Cadsant deden, metsghaders ooc tHeysvliet ofte te Couderkercke ende alle andere omligghende parochien, ter gruwelicke omtroeringhe van der ghemeente van Vlaenderen, datter hem tallen canten uytnemende clouckelick jeghens voechde, onder haerlieder capiteynen, elc in tzijne, in zulcker wijs dat hem die prince, met een groot eyrcracht van de Gendtenaers, Brugghelinghen ende andere vrome lieden van wapenen, in alderneersticheit naer der Sluys spoeyden omme die Inghelsche die bataylgie te leveren, indien tmoghelick ware, maer neent, uytte dien dat zy zijn comste niet verbeyden en dorsten, zeylende als nu als dan, met eenen inextimablen buyt ende met die doode lichamen, die zy onlancx leden tSt-Anne ter Muyden begraven hadden (zo voorzeit es) weder thaerlieder lande waert, maer eer zy in haerlieden havenen van den Theims gheraken consten (omme van daer voorts naer Normandien te treckene), zo wierender omtrent XX van haerlieden, by de roofschepen van Wouter Jansseune (daer lettel min dan XL bootghesellen up waren), in partien versleghen ende in partien (te wetene totten ghetalle van XII) ghevanghen te Duynkercke inne ghebracht, met hare schepen vul alderande pijllagien ende costelicheit, onder de welcke men ooc een zonderlinghe excellent tafereel van den autare van St-Anne ter Muyden vant, zo dat men tzelve weder restitueirde daert behoorde, ende die gendarmerye van der Sluys keerde doen (by laste van haerlieder capiteyn) voorts tzamen thuyswaert, elc in tzijne; maer die ghuene die met Jan Blanckaert, den admirael van Vlaenderen; Mer Hector, den heere van Voorhoute, sprinces bastaerde oom van der gravinne Margriete, zaligher memorie, zijnder moeders weghe; Mer Victor, svoorzeits Hectors broeder; joncker Zegher van Ghendt; joncker Jan Bileyn ende Philips, den

De Vlamingen jagen de Engelschen van de kusten.

Wouter Jansseune.

capiteyn van Sastinghe, jeghens die ghementionneirde 1405.
vianden in zee ghetrocken waren, bleven noch eenpaerlick wech, even straffelick roovende ende pijlgierende al dat zyder vonden, alzo wel vrienden als vianden, cooplieden ende andere, zo dat zyder int ende alle ghelijck by de drie leden slands omme ghebannen wierden. Ende ten XIIen daghe van wedemaent, track die grave Walram van St-Pol anderwarf (in wederwrake van dies wy ghehoort hebben) jeghens die Inghelsche te velde, slaende met een zeer machtighe armeye van Vlaminghen ende Fransoysen (de welcke die coninck Charles den hertoghe Jan van Bourgoengnen, zijnen rechsweer, ter hulpe zant) finalick tusschen Buenen ende Grevelinghe neder, daer hijt alomme al verbeurt maecte ende nieuwers yet eyghens ofte gheels en liet, ten spijte van al die ghuene diet leet was, rechtende bovendien ooc eene groote menichte van cnapen ende dienstboden metten sweerde, die welcke binnen die casselryen van Berghen, Cassel ende Burburch haerlieder rijcke heeren ende meesters in handen van de Inghelsche dochten ghelevert thebben om ghelds wille. Twelcke alzo ghedaen zijnde, die prince verliet, up den XVIIen van ougst, Mer Monfrant van Eessene van den souvereynscepe van Vlaenderen, stellende Mer Felix van Ghistele, den heere van Steenhuyse ende van Avelghem, *quant et quant* in zijn stede ende houdende, ten tweeden daghe daer naer, eenen generalen dachvaert (nopende tbelet van den orloghe) binnen der stede van Oudenaerde, aldaer hem die bisscop Jan van Luycke, sgraven Willems broeder van Henegauwen, uytnemende veel schoons beloofde.

Ghedurende deze verghaderinghe, zo vergaf die hertoghe Lodewijck van Orliens (metter assistentie van vrau Valentine, zijnder huysvrau), den dolphijn Charles, sconincx Charles oudste zuene van Vranckerijcke, zijnen neve, daer hy oom of was, doende voorts alle zijne uyterste beste om

Listen van den hertog van Orleans door den graef van Vlaenderen tegengewerkt.

1405. endelinghe (by den adresse van den bedrieghelicken paeus Benedictus) zelve coninck te worden, ende gecrighende ten dien fine niet alleene die coninghinne Isabelle, maer daerenboven ooc den hertoghe Lodewijck van Aquitaengnen, haren tweeden gheboren zuene (wesende jeghenwoordelick dolphijn), met vrau Margriete van Bourgoengnen, zijne gheselnede, tzamen (onder tschijnsel van ter jacht te willen rijdene) uytter stede van Parijs, omme hemlieden hy foortse ende met ghewelde reghelrecht door tlandt van Charters, naer zeker casteel binnen den lande van Luxemburch te voerene, ende by dier middele teeneghadere van der franscher croone te vervreimdene; maer hy miste, want die hertoghe Jan van Bourgoengnen, grave van Vlaenderen (qualick ghenouch in tijts van der zake gheadverteirt zijnde), dede zulcke extreme devoir ter contrarie, dat hy emmers noch voor texpireren van der maent als voren, met V^c peerden te Corbye gherochte, recouvrerende daer by crachte vrau Margriete, zijn oudste dochtere met den voorscreven dolphijn, haren man, ende bringhende hemlieden in een osbaere (ghelijck hy ze vant) weder te Parijs van daer zy ghecommen waren, tot binnen zijnen hove van Artois, twelcke hy zonder eenich dilay fortifieerde, verstercte ende bevryde met diversche blochuysen, bollewercken ende yzeren ketenen, die men tallen houcke dweers over die straten spande, al ten omsprekelicke contentemente van de hoofden ende regierders van der stede, maer ten ghelijcken meshaghene van den gefrustreirden hertoghe Lodewijck van Orliens, die ten eersten dat doenlick was met machte te Parijs waert quam, hebbende up alle zijne lancien ghescreven : *Ic wedde,* ende die hertoghe van Bourgoengnen en faylgierde niet van haestelick daer jeghens te treckene met zes duyzent zeer cloucke, wel gheequipeirde ende toegheruste mannen te peerde ende te voet, daer met hem

die principaelste capiteynen of waren, eerst Antheunis, 1405.
die verbeydere van Brabant ende van Lemburch; ende Philips, die grave van Nevers ende Rethiers, beyde zijn broeders, metsghaders ooc Jan van Beyeren (ghezeit zonder ghenade), die bisscop van Luycke, ende Adolf, die derde grave van Cleven van dier name, hebbende van ghelijcken ooc alleghader up haerlieden lancien geschreven : *Ic houd,* ende ter weerelt niet zo zeer begheerende als haerlieder vianden die bataylgie te leveren, zo ontwijffelick corts stont te ghesciedene (overmids die uytnemende overmoedicheit, haet ende nijt van beyde die partien), ten hadde ghedaen die coninck Lodewijck van Secilien, die hertoghe Jan van Berry, die hertoghe van Anchiers, die hertoghe van Bourbon ende die canchelier Jan van Montagu, die welcke tzamen zo veel deden dat die hertoghen in questie, niet alleen int beghinsel van der maent van novembre mencanderen en accoleirden ende dhandt gaven, maer bovendien ooc deene den anderen paeys kusteden (al en meenden tzy niet), up dat zy die naerste zomere beede ghezaemder handt up Inghelant trecken zouden, te wetene : die Orliensers int quartier van Aquitaengnen, ende die Bourgoengnons voor die stede van Calis, twelcke zy zonder faute noch zo langhe niet ghedifferoirt ende uytghestelt en zouden hebben, ten hadde gheweest tancommen van der winter ende tcontinueel reynighende sleggherich weder, daer die zaytijt grootelicx by verachterde, ende die weghen tallen canten zo vererghert waren dat men ze zonder dangier nochte beryden nochte begaen en conste. Ende eerst naer dezen traude Pieter van Luxemburch, naermaels grave van St-Pol, F^s Pieter (byder gravinne Margriete van Conversant ende van Briane) vrauwe van Leyne, zijnder ghesehede, vrau Margriete, shertoghen Willems zustere van Andrie, in Secilien, ghecrighende by haer drie zuenen

1405. ende vier dochters, te wetene : Lodewijck, die naer zijn vaders doot grave van St-Pol wiert ende te Parijs voor tsweert starf, ghelijck wy noch metter tijt breeder verhalen zullen; Thibaut, die heere van Fiennes; Jacob, die grave van Lingny; vrau Jacoba, die eerst met den grave Jan van Bethfort huwede, ende daer naer met Richaert den heere van Revieres; vrau Isabelle, de huysvrau van Charles van Orliens, grave van Mans; vrau Catherine, die derde wettelicke compaengne van den hertoghe Arcturus van Bretaengnen, ende vrau Philippine, die binnen den cloostere van St-Maxentius, by Parijs, abdesse bedeech.

1406. Anno XIIIIc ende VI, hielt men te Compiengnen tseffens
Vorstelyke huwelyken. twee princelicke brulochten met bysondere veel vreuchts ende jolijts, te wetene : eerst, van den hertoghe Jan van Thoureynen, sconincx Charles derden zuene van Vranckerijke (die zesde van dier name), met vrau Jacoba, die eeneghe dochter van den grave Willem van Henegauwe, Hollant, Zeelant en Ostervant, heere van Vrieslant, byder princesse Margriete, zijnen wijve, shertoghen oudste zuster van Bourgoengnen; ende voorts van den grave Charles van Angulesmes, shertoghen Lodewijcx oudsten zuene van Orliens, met de princesse Isabelle, die tweede dochter vau den coninck als voren, nu wedewe zijnde van wijlent die coninck Richaert van Inghelant, zo wy ghehoort hebben. Ende zeer corts daer naer wierden te Parijs noch twee dierghelicke huwelicken gheaccordeirt ende ghesloten, daer of teerste in toecommende tijden stont te ghesciedene, tusschen den grave Adolf van Cleven, den derden van dier name, ende vrau Marie, de vijfste dochtere van den hertoghe Jan van Bourgoengnen, grave van Vlaenderen; ende tandere was tusschen den grave van Pontyvre, shertoghen Jans zuene van Bretaengnen, ende vrau Isabelle, die zuster van vrau Marie voornoemt. Twelcke alzo al ghepasseirt

zijnde, die hertoghe Lodewijck van Orliens track (achter- 1406.
volghende tghuene voorzeit es) in uytnemende grooter moghentheit naer Aquitaengnen, hoe wel dat hy er gheen faict en bedreef, ende die hertoghe Jan van Bourgoengnen viel met ghelijcker macht, ende ooc meest uyter franscher croone voor die stede van Calis, alwaer hy terstont zulcke instrumenten ende andere ghereetscepen maccte, ter assautedienende, dat hy er ontwijffelick eer yet lanck meester of ghewerden zoude hebben, ten hadde gheweest die oude ende onsterffelicke nick van den voorscreven hertoghe van Orliens, die welcke hem (als wesende zijnder eere ende welvaert nijdich) zeer meschantelick ende verradelick den voortganck van zijnder entrepryse belettede, met tscriven van eenen valschen brieve (commende van der conincclicke majesteit quamsuys), daer al tfransche volck van wapenen, zonder verdrach ende up de verbeurte van thooft, weder thuyswaert by omtboden wiert, ten omsprekelicken meshaghene, niet alleene van alle dat edeldom dat daer uyt diversche verre contreyen (ter excessive verachterthede, elc in tzijne) verzaemt ende verghadert was, maer principalick ende bysondere van den ghefrustreirden hertoghe Jan van Bourgoengnen, die hem groolelicx te Parijs, voor den coninck ende zijnen edelen raedt, beclaechde; maer hy en hadts anders, immers als doen, overmids sconincx lunaticke onghedisponeertheit; dies zwoer hy secretelick int herte hem van dezen zijnen leedtscepe zelve te wreken in tijden ende stonden, Godt gave hoe ofte in wat manieren dat het ware, metsghaders ooc van der injurien ende vilaynie, tanderen tijden die hertoghinne Margriete, zijnder huysvrau ghevercht ende om tzelve te bet te mueghen effectuerene, maecte voor alle wercken (by den advijse van den voorghenoemden edelen ende anderen gheinteresseirden) dat hy tzamen van de ghemeene poorters ende inghezetene die voorzeide steden themwaerts ghecreech,

1406. belovende hemlieden vryheit van alderhande impoosten, assisen ende andere onlusten, ende keerende met dien weder ten lande ende graefscepe van Ghijsnes waert, van daer hy alle zijne ghementionneirde instrumenten ende ghereedscepen van orloghe stappans binnen den cloostere van St-Bertin tSt-Omaers dede vervoeren, in zulcker wijs dat zyder tzamen verbranden, met een partye van der abdye, byder verraderye van eeneghe inwoonders van der stede, die tvier by nachte int buschpoeder schoten, als daer toe gheheurt zijnde met ghelde van den coninck Heyndrick van Inghelant ende den hertoghe Lodewijck van Orliens, dies doen ter tijt wonderlick wel eens droughen, omme dieswille dat die coninck den Orliensers belooft hadde an der croone van Vranckerijcke te helpene, in recompense van dat hy (nu gheleden zeven jaeren) van ghelijcken ooc, by zijnder adresse, gheweldichlick an de croone van Inghelant gherocht was, zo wy ghehoort hebben, zendende voorts een ghedeel van zijnen garnisoene van Calis, Ghijsnes, Marcke, Hoye, Wijsant, Hammen, Zantgate, Ballinghen ende meer andere fortressen ende casteelen daer omtrent, sdaechs voor St-Maertensdach, alomme binnen der casselrye van St-Omaers, aldaer zy buytermaten veel desroys ende quaets bedreven tot voor die poorte van der stede, nemende al die rijcste landslieden ghevanghen, ende commende endelinghe by crachte ende met ghewelde binnen den couvente van den Predikaren zonder eeneghe foortse ofte schoffiericheit, nochtans overmids spriors vierich ghebet, groote beleeftheit ende liberaliteit, die welcke hemlieden goede blijde chiere an dede, ende twee vaten wijns presenteerde (die hy onlancx van den prince, wesende toen te Teroaen, teender almoese ghehadt hadde), omme onderlinghe, in alderghenoechte ende vrolickheit, St-Maertens avent daer mede thouden, zo zy ooc deden, sparende ten dien upziene

die Rosselaersstrate van rooven ende van branden, ende 1406.
schinckende tharen vertrecken die prior XII roose nobels voor den prijs van zijne wijnen, in der maniere dat zijne zonderlinghe wijsheit, megaendicheit ende beleeftheit wel ter deghen by dien gherecompenseirt wiert met uytnemender reciproque bekentheit ende dancbaerheit, ter eeuweghe loverijcker memorie, alzo wel van der eendere als van der andere zijde.

Ende ingaende decembre, verschiet die weerdighe ende zeer oude hertoghinne Johanna van Lotrijcke, Brabant ende Lemburgh van dezer weerelt, wijlent shertoghe Jans oudste dochter, den derden van dien name, kiezende hare sepultuere binden clooster van de Carmers te Bruessel, naer dat zy LI jaeren lanck in dominie gheweest hadde, zonder eenigherande hoirie achter te laten, nichtemeer by den grave Willem van Henegauwen, Hollant ende Zeelant, heere van Vrieslant (den vierden van der zelver name), haren eersten man, dan by Wenselin van Luxemburch, wijlent sconincx Jans zuene van Bemen, ende broeder van den keyser Charles van Roome, den vierden van dier name, daer zy nu gheleden XXXIIII jaer laest wedewe of ghewordcn was, hebbende niet min voor haren successeur (mids der erffenisse hier te voren gheschiet, zo voorzeit es), Antheunis haren neve, shertoghe Jans broedere van Bourgoengnen, daer zy van der princesse Margriete, zijnder moeders moeders weghe, die oude moye of was, hoewel dat hem die van Maestricht int eerste geensins ontfaen nochte kennen en wilden. Maer Godt weet, hy brochtse wel foortselinghe tzijnder obedientie ende ghehoorzaemheit, byder hulpe van den grave Philips van Nevers ende Rethiers, zijnen joncsten broeder, metsghaders ooc van den grave Walram van St-Pol, zijnen schoonvadere, ende den grave Willem van Namen, tzamen vergheselscipt met meer andere vrome vorsten ende cloucke edelmannen ter wapenen.

Dood der hertoghin van Brabant.

1406. Welcke orloghe gheent zijnde, die reviere van der Mase inondeirde ende verhief haer zo wonderlicke hooghe, dat men van dierghelicke niet en wiste te sprekene : ooc openbaerde haer alsdoen een verschrickelicke sterre metten steerte in de lucht, met schoffierelicke groote eerdbevinghe ter menigher stede, daer eer yet lanck die wapeninghe, meutte ende seditie van Luycke naervolchde, nemende haren oorspronck uyttedien dat die bisscop Jan gheen priester worden en wilde, niet jeghenstaende dat hijt der ghemeente dicwils ende menichwerf beloeft hadde, zo dat zy hem ter cause van dien (byder agregatie van den schismaticquen paeus Benedictus) int ende verlieten, ende heer Diederijck van Parewijs in zijne stede stelden, den zuene van Mer Heyndrick, die zy met eenen ooc haerlieder gouverneur ende schermheere maecten, ten onverwinnelicken ende inestimabelen grieve van alle die ghuene die den bisscop Jan wel wilden ende mede vielen, zelfs van den grave Willem van Henegauwen, zijnen broeder, wiens landen zy ter diversche stonden zeer viandelick invadeirde ende insghelijcx ooc van hem geinvadeird wierden, niet zonder groote bloetsturtinghe van beede zijden. Ende binnen dier middelen tijt, overleet te Brugghe die eerste ghemijterde abt van den Duynen, daerof dat die naercommer Thomaes hiet. Maer up de nieuwe avent maectet zulck horribel weder van dondere ende blixeme, dater die kercken, torren ende andere edificien allomme in Vlaenderen, groote schade by leden, ende ten tweeden daghe daer naer, woeyen torren, huysen, meulens ende boomen omme, twelck zo haest niet ghepasseirt en was ofte die van den Vryen en wilden, Gods ende mans, int faict van haerlieden drapperie blijven, userende van der previlegien in daten van den jaere XIII^c ende XXII, geen anschouw ter weerelt nemende up de voorghescreven restrictie, ten twee-en-tzestichste jaere daer naer ghevolcht, tal zulcker

Beroerte te Luyk.

Groote tempeesten.

Oneenigheyd tusschen de Bruggelingen en die van het Vrye.

omtroeringhe van de goetwillighe regierders ende wethouders van Brugghe, dat hem die prince int ende moeyde, verlatende daer int beghinsel van der Vasten, zes scepenen, twee raden, beede die tresoriers, ende vijf hoofdmannen van haerlieden eedt, by den instekene van de ghuene die meer haerlieden zelfs avancement ende promotie dan der stede profijt zochten, ghelijck men voren ende naer wel meer heeft weten ghebueren, Godt beteret! 1406.

Ghedeurende deze verlatinghe zo en hielt men te Brugghe noch camer noch vierschare voor tvermaken van der wet, twelcke ghesciede up den XXIIII^sten van april, den vierden zondach naer Paesschen XIIII^c ende VII, ten grooten contentemente van de voorghenoemde eerghierighe ende goetghierighe poorters, daer wy byder tijt breeder verclaers of doen zullen, alst die materie eysschen zal. Ende die wet aldus extraordinairelick vernieuwt zijnde, die prince stelde voorts zulcke reghelen ende ordenen up tfaict van der drapperie als voren, dats hem niemende en beloofde, maer bovenal, zo beclaechdens hemlieden die Brugghelinghen, omme de welcke te payene ende te vreden te stellene, hy die ambochten ende neeringhen, elc int particuliere, zijnen standaert ende banniere weder restitueirde, daer zy nu langhen tijt (ter cause van der voorleden muette ende seditie) alle ghelick of ghepriveirt ende ghefrustreirt gheweest hadden, doende met eenen ooc ten zelven fijne tbestant van eenen jaere tusschen Vranckerijcke ende Inghelant (daer die ghefaylgierde coopmanscepe ende neeringhe grootelicx by bequam), openbaerlick ter Halle uytroepen ende vercondighen, ende verbiedende (ter occasie van zekere nieuwe impoosten die hy up lederen ghestelt hadde) meer eenighe ghemaecte leerssen, schoens ofte pantoeffelen binnen Vlaenderen te bringhene, aldaer hijt van dier tijt voort niet langhe en maecte, nemende ten eersten dat doendelick was, zijnen wech ter 1407.

Den graef trekt naer Parys.

1407. stede van Parijs waert, met Roullet van Autonville, gheboren uyt Normandien, de welcke hem dijssendaechs den XXII^{sten} van der maent van novembre, sdaechs voor St-Clemensdach, savends omtrent ten acht euren, tzijnen verzoecke, zijn achthienstere al ghewapent secretelick in zekere taverne vant, staende neffens eenen steenput by den paleyse van Heureux, niet varre van Ste-Barbere poorte, van daer hy terstont by sconincx camerlinck, ghenaemt Thomaes van Courtose, een van zijne complissen, den hertoghe Lodewijck van Orliens (wesende doen in tcasteel te Tourneylgte byder coninghinne Isabelle, die van kijnde lach) uytnemende verraderlick ten hove van den coninck Charles, zijnen broeder, omtboot, om eeneghe noodzakelicke affairen, zo tscheen, indermaniere dat hy haestelick niet dan zijn zestere ofte zijn zevenstere up eene muyle derrewaert reedt, ende commende ter plaetse van der voorzeider embuche, wiert daer zeer onvoorzienelick met een leelick ghescreeuwsele ende ghecrijs omrincht ende bespronghen, roupende van ghelijcken ooc met luyder stemme : « Kijnderen wat maectdy? ic en ben die hertoghe van Bourgoengnen niet (ten wiens bederffenisse hy insghelijcx ooc al heymelick volck uytghemaect hadde), maer ic ben die hertoghe van Orliens; » daer up dat hem die aggresseurs stappans verantwoorden, dat zy anders gheenen man en zochten, houwende met dien zijne slinckere hand of, ende cloovende hem ooc voorts thooft met zulcker foortse, dat zijne herssenen met een stick van den beckeneele achter strate vloghen, ende hy anderstonts doot ter eerde nederviel. Doen staken die moordenaers tvier in de voorghezeide taverne, ende riepen brandt, loopende metten zelven haerlieden veerden, zom ten hove van Artoys waert, by den hertoghe Jan van Bourgoengnen, die hemlieden te wercke ghestelt hadde (al en wist men tniet), ende andere elders, elc daer them gheliefde ende goet dochte,

Moord van den hertog van Orléans.

stroyende niet min alle ghelijck entoevarre een groote me- 1407.
nichte van mijnckysers achter hemlieden, ten fijne dat zy niet vervolcht en wierden. Ende sanderdaechs naer die noene, begrouf men tvoorscreven doode lichame met princelicke hoocheit ende veel ceremonien (maer ter cleender rauwe van den ghemeente) binnen der clooster van de Celestinen, alwaer men sdaechs daer naer van ghelijcken ooc eenen zeer solemnelen uytvaert deet, zoo tbehoorde, ter presentie ende jeghenwoordicheit van den coninck Lodewijck van Secilien, die hertoghe Jan van Berry, die hertoghe Jan van Bourgoengnen, grave van Vlaenderen, die hertoghe Lodewijck van Bourbon, die grave Philips van Nevers ende Rethiers, die grave Walram van St-Pol, die marcgrave van Ponthieu, die grave van Clerremont, die grave van Vendosme, die grave van Dampmartin, die connestable, ende meer andere edelen, daerof dat die sommeghe hemlieden lieten duncken tghementionneirde moordadich faict ontwijffelick ghecommiteirt ende gheperpetreirt te zijne by eeneghe van de ghuene wiens huysvrau die overleden ghevioleirt ende vercracht hadde (want hy tot zulcker overweldicheit ende vileynie buytermaten zeer gheneghen was) totter tijt dat die hertoghe van Bourgoengnen zelve svrijdachs snavens an hem track, rumende corts naer middernacht die stede deur die poorte van St-Denijs, ende rijdende reghelrecht in allerdiligentie te Bapasmes, in Artois, aldaer Roullet van Autonville, Thomaes van Courtoise, Willem van Courtoise, Jan van der Mote ende andere perpetrateurs van der voorzeider moort (totten ghetalle voren verhaelt) allencs ooc ghestolelinghe by hem gherochten deur diversche middelen ende weghen, c mmende ter eerster opportuniteit vandanen tzamen te Rijssele waert. Hierentusschen vroost ende sneeuwdet LXVI daghen lanck ghedeurende, te we- Langen winter.
tene tot St-Barberedach, doen die leegre plaetsen alomme

1407. met den doy in water stonden, als die kercke van St-Nicolaes, St-Marie Magdalene, Onzer Lieve Vrauwe, St-Pieters, St-Bricx, St-Jan, St^e-Cathelijne ende St-Piaet te Doornijcke, metsghaders ooc tBeghijnhof ende die clooster van die Predickaers, Fremineuren ende St^e-Clare te Brugghe, daer men deur veel diversche straten niet dan wel gheleerst passeeren en mochte, in zulcker wijs dat hemlieden die lieden zom bet dan thien daghen lanck boven up haerlieden zolders bleven houdende; ooc en coste die nieuwe brugghe van de reviere van der Seyne te Parijs den overvloedighen stroom van den sneeuwatere als voren niet gheluesen (1) nochte verdraghen, maer zanck foortselinghe neder, ten excessive grieve, jammere ende verdriete van menich persoon.

Den graef verklaert dat de moord van den hertog door zyn toedoen geschied is.

Alle deze zaken aldus ghepasseirt zijnde, die hertoghe Jan van Bourgoengnen track van Rijssele te Ghendt byder hertoghinne Margriete, zijnder huysvrau, omtbiedende daer by hem die drie leden slands van Vlaenderen, voor die welcke hy alle die causen ende redenen in tlanghe verhaelde ende te kennen gaf die hem ghemouveirt ende gheroert hadden totter bloetsturtinghe ende defaicte, onlancx by zijne laste gheschiedt, in den persoon van den hertoghe Lodewijck van Orliens, zijnen rechsweer, concluderende mids dien endelinghe wel resolutelick ende suffisantelick dater tghemeen profijt ende welvaert van den lande zonder eeneghe faute grootelicx by gheavanceirt ende vervoordert was, ende verzouckende voorts hulpe ende bystandicheit jeghens alle die ghuene die hem ter cause van dien eenichsins zouden willen anspreken ofte hinderen, daer men hem (naer alle zaken by den ghemeente verstaen zijnde) uytnemende gheerne inne beloofde te ghelievene met lijve ende met goede; tzelve

(1) Lossen.

avoueirde ooc zeer corts naer dezen die van Artois, in 1407.
zulcker vourghen dater die coninck Charles van Navarre, die coninck Lodewijck van Secilien ende die hertoghe Jan van Berry, met meer andere raedslieden van der franscher croone, zelve wonderlicke zeere inne perplex ende beladen wierden, vreesende voor alle zaken of die hertoghe van Bourgoengnen (thaerlieden prejudicie ende bejeghentheit) (1) metten coninck Heyndrick van Inghelant allieiren mochte, ende formerende hem, ten cause van dien, teender dachvaert tAmiens, om aldaer met Vlaenderen, nopende tfaict voorscreven, in communicatie van paeyse te commene, zo tghebeurde, met stercke convoye van Vlaminghen ende Arthisienen, maer ten gheenen voordeele met allen, deurdien dat die hertoghe van Bourgoengnen niet alleen zijne mesdaed niet kenne en wilde; maer bovendien ooc zelve lof, prijs ende danck verbeyde, dat hy tlandt verlost hadde van zulck eenen overweldighen tijrant, empoisoneur, tooverare, overspeelder ende vercrachtere van der vrauwen (Godt geve van wat conditie, state ofte qualiteit dat zy waren), volghende tinhoudene van den relase uyt zijnder name ghedaen, by broeder Jan Petijt, van den ordene van St-Franchoys, gheboren uyt Normandien. Dies interdiceirden ende verboden hem die raedslieden als voren teeneghadere voortan die stede van Parijs, daer up dat hy hemlieden van stonden an verantwoorde (als die ghuene die hem up die van binnen betrauwde) dat hy er omme haerlieden wille niet en zoude laten te comene alst hem gheliefde ende goedtdochte, tware by vriendtscepe ofte andersins, keerende met dien weder tAtrecht waert ende verghaderende eene groote macht van volcke, daer hy reghelrecht binnen Parijs mede track, ten spijte van de voorghezeide princen, die hem tzelve by

(1) Tegengaens, nadeel.

1407. St-Denijs wel waenden belet thebbene; maer zy en consten in gheender maniere dat hy er zeer eerelick ende weerdelick met omsprekelicke blijtscepe ende triomphe van der ghemeente ghewellecomt, omtfaen ende omthaelt wiert, met beede zijne broeders, ende die grave Adolf van Cleven, ten uytnemende regrette van der coninghinne Isabelle, ende alle die van haren hove, voor de welcke metsghaders ooc voor alle andere gheestelick ende weerelick diet anghinck, hy ten VIII^en^ daghe van maerte, by den voorzeiden broeder Jan Petijt, diversche causen ende redenen al int langhe binnen den parlemente dede recapituleren ende verhalen, die welcke hem (ter conservatie van der conincclicke majesteit ende posteriteit) bysondere verwect, gheroert ende ghemoveirt hadden omme den hertoghe Lodewijck van Orliens van der weerelt thelpene, die ontwijffelick by veel sinistre middelen ende meer dan goddeloose pratijque anders niet en zochte dan hem zelve (achtervolghende tghuene dies wy elders ghehoort hebben) endelinghe coninck te makene, ter toecomende destructie, ruine ende bederffenesse van den ghemeenen lande, ghemerct dat hy gheel ende al van dissoluten levene ende van tijranigher conditie was, ghelijck die theologien Petijt daer veel breeder ende pertinentelicker wiste te vertooghenen, met zulcker faconde ende schoonder eloquentie, dat die hertoghe van Bourgoengnen emmers tfaveur van den parijsienschen commune behielt ende sconincx gracie verwerfde, water die coninghinne Isabelle, zijne gheselnede, ende die coninck Lodewijck van Secilien, met den hertoghe van Berry, jeghens ghezegghen ofte gheallegieren consten; treckende noch binder zelver daghe van grooter toorne ende gramscepe tzamen naer Meluyn, up die reviere van der Seyne, alwaer zy den Dolphijn Lodewijck, hertoghe van Aquitaengnen, insghelijcx ooc mede leeden;

Beroerte te Brugge. twijle dat die van Brugghe onderlinghe veel gheveerst ende

rommelinghe maecten omme tfaict van der drapperie (daer 1408.
wy in die twee voorgaende capitlen of gesproken hebben), gheensins willende ghedooghen dat die Vrylaten anders drappieren zouden dan voor haerlieden zelfs slete, volghende dordonnantie van den jaere XIII^c^ ende LXXXIIII, zo voorzeit es.

Van welcke beroerte ende oproeringhe die prince gheadverteirt zijnde, dede ten naersten jaere, smaendachs naer Belockenpaesschen, up St-Jorisdach den XXIII^en^ van der maent april, zes van de aldereerlicste ende notabelste poorters der voornoemde stede (te wetene : Jan Camphin, Jan Hoonin, Claeys Barbasaen, Zegher van den Walle, Victor van Aertrijcke ende Gheraert van St-Omaers) tzamen uyten lande ende graefscepe van Vlaenderen bannen up haerlieden hooft, met confiscatie van al dat zijs hadden (directelick in prejuditie van den previlegie hemlieden verleent int jaere XIIII^c^ ende vijfven), niet jeghenstaende dat zy van der meutte teenegadere ontschuldigt waren, ende die stede oyt zeer wel ende lovelick gegouverneirt hadden in den tijde van den hertoghe Philips, zijnen vader, zaligher memorie, al zo wel int schierlick repareren ende vermaken van der Ghendtpoorte, Cruyspoorte ende St-Cathelijnepoorte, met tghuene dater meer of dependeirt ende annecleeft (by de Ghendtenaers ghedestrueirt int jaer XIII^c^ LXXXII) als anders in menigherande manieren, van welcke verdrieten secretelick cause ende oorzake waren Jan Biese, Jan Bortoen, Claeys de Zoutere, Lieven van Melane ende Lieven de Scheutelare, ten fine dat zy die stede voortan te bet tharen zelfs appetijte ende profijte regieren mochten, tal welcke respecte zy den hertoghe Jan van Bourgoengnen, grave van Vlaenderen, trechte zevensten deel van den jaerlicschen incommene van diere toezeiden ende beloofden, by zekere brieven ende verbanden (naermaels *tcalfsvel* ghenaemt), Het kalfsvel.

1408. die zy tschamele meticuleus ghemeente (vreesende den prince meer te verbelghene dan hy alsdoen up hemlieden verbolghen was, ter occasie als voren) buytermaten sinistrelick ende abusivelick deden zeghelen met die zeghele van haerlieden ambochten, elc int tzijne, niet wetende dater yet anders inne ghescreven en stondt, dan dat die ghemeene welvaert, paeys ende eendrachticheit der republiecque medeghinck, ghelijck men hemlieden mondelinghe ende apart (uyt cortheit quamsuys ende om dater blootere wesen zouden) te kennen gaf, met die institutie bovendien ooc van eender nieuwe cayljoote van twee penninghen grooten up elc ghoet coorens. Deze zaken aldus al gheeffectueirt zijnde, men hielt tOudenaerde een zeer costelick schietspel van der cruysboghe, in hoymaendt. Ende up den vijfden dach van der maent septembre daer naer volghende, reyndet haghelsteenen ghelijck eyeren, Steertster. ooc vertoonde haer alsdoen een sterre met een afgrijselicke steerte in de lucht, ende onze natuerelicke heere ende prince quam (jeghens tadvijs van alle fransche edeldom dat hem beminde) van Parijs naer die stede van Atrecht, aldaer hy broeder Maertin, zijnen biechtvader (van der ordene van de predickaers te Sens) bisscop maecte, nemende voorts zijnen wech te Ghendt waert, byder hertoghinne Margriete, zijnder huysvrau, die welcke met haer broeder Willem van Beyeren, die grave van Henegouwen, hem in alderdiligentie omtboden hadde, ten ontsette van den verdreven bisscop Jan van Luycke, haren joncsten broedere, nu ten aldernauwste (naer veel diversche gruwelicke assaulten) gheassiegeirt ende beleit zijnde binnen die stede van Maestricht van zijne rebellighe suppoosten ende onderzaten, daer Mer Heyndrick van Parewijs die upperste capiteyn ende veltheere of was, vadere van Diederijck, die zy onlancx leden voor haerlieden bisscop ghecosen hadden, zo wy ghehoort hebben; maer certeyn

Den graef ontzet Maestricht en slaegt de Luykenaers.

hy en bleeft niet laughe, overmits tzonderlinghe devoir van 1408.
den hertoghe Jan van Bourgoengnen, die welcke hem, zonder eenich verdrach, binden lande van Luycke vant, met vijf duysent peerden ende alzo veel voetvolcx als hy yvers ghevinden conste, daer naer hem die principaelste capiteynen of waren : eerst, die hertoghe Antheunis van Lotrijcke ende van Brabant, ende die grave Philips van Nevers ende Rethiers, beede zijn broeders; metsghaders ooc die grave Willem van Henegouwe, Hollant, Zeelant en Oostervant, heere van Vrieslant; die grave Walram van St-Pol; die grave Willem van Namen, met Jan, zijnen broeder; Pieter van Luxemburch; die grave van Conversant; die grave Marose, uyt tconincrijcke van Schotlant, die alsdoen nieuwelincx te Brugghe ghearriveirt was; Mer Jacques Courtejambe, die den standaert van Bourgoengnen voerde; Mer Robrecht Rouck; Mer Amadeus uyt Savoyen; Mer Jan Challoen van Bourgoengnen; Mer Inghelbert, die heere van Heyne; Mer Felix, die heere van Steenhuyse ende van Avelghem, souverein van Vlaenderen; Mer Jan Vileyn; Mer Jan van Belle; Mer Hoste van Semont, standaertdraghere van Henegouwen; Mer Jan van Ghistele; Mer Jan van der Capelle; Mer Florimont van Brimelle; die heere van Helgy; die heere van tHeimseke; die heere van Vaniringny; die heere van Auxy; die heere van Mailgy; die heere van Croy; Lodewijck van Ghistele; Colaert van der Gracht; Jan van Bethune; Rodolph van Vlaenderen; Floreins van Borsele; Guyschaert van der Burcht; Inghelram van Bourneville; Jan van Trimouylgie; Hughes van Maubon; Jan, die burchgrave van Brimeguin in Henegauwe; Roelandt van der Mote, ende veel meer andere dierghelicke vrome rudders ende edele mannen van wapenen, roovende, moordende, barnende, destrueirende ende raserende allomme (zonder eeneghe compassie ofte ontfermenesse) al tghuene daer zy voorby passeirden,

1408. tot voor die stede van Tongheren, twelcke considererende die van den siege van Maestricht, braken haestelick up (naer dat zyder vier maenden voren gheleghen hadden) ende quamen sondachs, up den dach van der heligher maecht Ste-Thecla, den XXIII^en^ van der maent van septembre, ten een eure naer die noene, jeghens den danck van Mer Heyndrick van Parewijs, die ter weerdicheit van den daghe tot sanderdachs meende ghebeit thebben, zo uytnemende furieuselick ende onversaechdelick, met L duysent lieden van orloghe, haerlieden vianden te ghemoete, dat men lettel min dan een eure lanck gheduerende niet en wiste te jugierene wie tschoonst of tleelicst hadde, te wetene totter tijt dat die grave Willem van Henegauwe, Mer Robrecht Rouck, Mer Hoste van Semont ende die heere van Helgy tzamen van achteren (by omsprekelicker foortse ende prouesse), dweers deur tcarroy, binder luycscher leghere gherochten, stellende die in zulcker desordene ende confusie, dater omtrent zes duysent van hemlieden, haerlieden veerden liepen, de welcke zy nochtans (deur tneirstich vervolch) meest al consumeirden ende te niete deden, keerende met dien weder van daer zy ghecommen waren, ende vallende daer met den anderen die reste van der Luyckenaers zo dapperlick van alle zijden up tlijf, dat zy hemlieden in tende thaerlieden defensie alle ghelijck rick jeghens rick (1) voughen mosten, niet jeghenstaende dat zyder noch lettel voordeels by deden, verliesende die bataylgie ghanschelick ende gheelick, met an de cant van XXVIII duysent mannen, daer of dat die alderprincipaelste waren : Mer Heyndrick van Parewijs, die met den nieuwen bisscop Diederijck ende zijnen anderen zuene voor Mer Jans voeten van Ghistele ter aerde doot lach; Mer Pieter, sgravens zuene van Salines, die den

(1) Rug tegen rug.

standaert van St-Lambrecht voerde, ende Mer Jan Collet, met noch wel V^c^ edelen uyt die landen van Luycke, Ardenne ende Bouillon. Ooc warender zommeghe inghelsche archiers mede ondere, ende niemende en wierter te lijve ghehouden dan alleenelick Mer Boudouyn van Mont Jardin, ter vierighe ghebeden van Guisschart van der Burcht, die hem int vercrijghen van der victorie wonderlick wel gheemployeirt ende ghequeten hadde in menigherande maniere. Doen quartierde men Jacob van Baldore, een van de eerste voorstelders van der luycscher muette ende seditie; van al twelcke die van Tongheren die nieumare verhoorende trokken clouckelick uyte in grooter menichte, ter assistentie van haerlieden resterende gheschoffieirde armeye, keerende niet te min corts daer naer zeer haestelick wedere, niet zonder notable verlies van haren volcke, twelcke zom onderweghen gheslegben wiert, ende zom versmoorde, deur tonvoorzienig aggres van den bisscop Jan van Luycke, die met zijn garnisoen uyt Maestricht quam, vindende hem sdaechs naer die bataylgie als voren in de bourgoensche leghere, met omsprekelickere dankbaerheit van der addresse die hem gheschiedt was, ende zendende voorts die hoofden van de drie voorghescrevene versleghen Parewysers in allerdiligentie, up hooghe peersen, ter stede van Maestricht waert, aldaer hy ze ter poorte uyt dede steken, in teecken van waerachtighe victorie, die welcke nochtans die hertoghe Jan van Bourgoengnen, zijnen schoonbroedere, ende die grave Willem van Henegouwe, zijnen broedere, tzamen boven de VI^c^ persoonen niet en costede, daer Mer Jan van der Cappelle, Mer Florimont van Brimelle, Jan van Trimouylgie, Hughes van Maubon, Jan, die burchgrave van Brimequin in Henegouwe, ende Roelant van der Mote die principaelste ende voornaemste of waren, met noch an de cant van C ende XX edelen, ende sdijsendachs daer naer qua- 1408.

1408. men die van Luyck, Houy, Dinant, St-Truyden, Tongheren, Hasbay, Loo, Bouilgion ende van meer andere steden ende fortressen daer omtrent ghezamentlick die prince ter ghenade, verzouckende in alder otmoedicheit pardoen, gracie ende vergiffenesse van hare uytzinnnighen mesuse ende groote misleedenthede, elc int zijne, die welcke hemlieden daer achter een ghebeurde, up de conditie ende bespreken hier naer verclaerst :

Genades artikelen. By de welcke zy eerst ende voor alle wercken verobligiert ende ghehouden waren haerlieden bisscop Jan van Beyeren (ghezeit zonder Ghenade), weder tontfane ende voortan altijts ghetrauwe ende onderdanich te blijvene totter doot.

Metsghaders ooc eene nieuwe cappelle te stichtene ende te fondeirene ter plaetse van der voorscrevene bataylgie, omme aldaer daghelicx in der eeuwicheit te biddene over die zielen van de overledenen.

Bovendien belofte van IIc ende XX duysent oude goude croonen in eerlicker amende ende beteringhe, daer of dat die IIc by egaler partie commen moesten, ten profijte van den hertoghe van Bourgoengnen ende van den grave van Henegauwe, ende die reste ten oorboire van den grave Willem van Namen, al in recompense van haerlieden wapeninghe ende ter zekere termijnen ofte payementen.

Ter meerdere verzekerthede van al twelcke men voorts ooc Vc ostagiers bespracк, die men in partien in Henegauwen ende te Valenchien, ende in partie te Rijssele ende tAtrecht waert zant.

Met expresser reservatie van noch IIc duysent ducaten te verbeurene, ten behouve van den keyser van Roome, den coninck van Vranckerijcke, den hertoch van Bourgoengnen ende den grave van Henegauwen (elc even vele ende by ghelijcker portie), indien der naermaels yewers eenich ghebreck inne bevonden wierde.

Ooc omthalsde men binder stede van Luycke, boven al 1408.
tghuene dies voorzeit es, XXVIII poorters ende inghezetenen, daer Mer Jan van Rochenfort ende Mer Jan van Sarangny, met Lambrecht Gooris varre, die principaelste of waren, als mede originalick cause gheweest hebbende van der ghementioneirde rebellie ende seditie.

Ter welcker occasie insghelijcx ooc alzo veel domheeren uyt der voye van der kercke gheworpen wierden; maer tseditieus vrauwevolck (daer twijf van den voorscreven Mer Heyndrick van Parewijs thooft of was) wiert al in grooter menichte ghezact ende in de reviere van der Mase versmoort.

Daer storven van ghelijcken ooc tHouy XIX meutmakers voor tzweert, ende men raseirde alzo wel binder voorghezeide stede als te Dinant, St-Truyden ende te Tonghere al tghuene dater yewers stercst ende meest van weerde was,

Ende bysondere den grooten thore te Dinant, ghenaemt Mont Orgueil, wesende zo buytermaten prejudiciable ende hinderlick den lande ende graefscepe van Namen, dat men er ghemackelick uytzien mocht wat men te Bovijn alle die stede deure, ja zelfs up die marct, bedreef.

Voorts zo verbarnde men te Luycke up de marct alle die standaerden ende bannieren van der poorterie aldaer, met confiscatie van al haerlieden rechten, wetten, costumen, previlegien ende vryheden, daer of dat men die charteren, brieven ende letteraghien naer Berghen, in Henegauwen, zant, ende men verleende den ghemeente eeneghe nieuwe cueren ende ordonnantien, daer zy hemlieden voortan nootzakelick naer te reguleiren hadden, zonder dies eenichsins in ghebreke te blijvene.

By dezer middelen ende schoonder victorie wiert die bisscop Jan van Luycke wederomme (met grooter eere ende weerdicheit) in zijnen ouden ende eersten staet ghestelt, tal zulcker perplexiteit ende verdwelmheit ende

Den bisschop wordt in zijnen eersten staet hersteld.

1408. vervaerthede van Charles, Philips ende Jan (die drie zuenen van den versleghen hertoghe van Orliens), metsghaders ooc van alle de andere, die den hertoghe Jan van Bourgoengnen, grave van Vlaenderen, in Vranckerijcke qualick wilden, dat zy hemlieden zelve van dier tijt voort (van vreese van by zijnder moghentheit *quant et quant* ooc bespronghen ende overvallen te wordene) zelfs binnen die stede van Parijs niet betrauwen en dorsten, maer vloden alleghadere waer hier waer daer, een yghelick daer them gheliefde ende goedt dochte, in der maniere dat eeneghe van de principaelste van der croone naer tlandt ende hertochdom van Toureyne trocken, leedende den coninck Charles met hemlieden, al en wast zijn wille niet, twelcke die voorghenoemde hertoghe zo speet ende meshaechde, dat hyder hem in alderdiligentie omme deur Vermandois, met twee duysent peerden, te Parijs waert spoede, daer hy van alle die weerelt zeer blijdelick ghewellecomt wiert, zendende ter eerster opportuniteit den grave Willem van Henegouwen, zijnen schoonbroeder, by den coninck ende by die van zijnen rade, ten fine van teenen goeden generalen accoorde te gherakenen, ten welcken respecte men endelinghe (naer langher deliberatie) eenen dachvaert te Chartres ordonneirde, aldaer hem die hertoghe van Bourgoengnen, int laeste van der maent van sporcle, zo verhumilieirde ende verootmoedichde dat hy die drie voorscreven broeders van Orliens openbarelick vergiffenesse badt voor al dat edeldom dat daer vergadert was, anghaende die dootslach (nu gheleden bet dan een jaer) ghecommitteirt in den persoon van haerlieden vader, de welcke zy hem nootsakelick (by laste van den coninck) vergheven moesten, metsghaders ooc onderlinghe malcanderen paeys kussen, ende zweeren up thelich evangelie voortan tzamen goede vrienden te blijvene, tal welcker oocasie daer met den zelven ooc een

Vrede en eeuwige vriendschap gezworen tusschen den graef en het huys van Orléans.

huwelick gheconcipieirt ende ghesloten wiert, tusschen 1408.
den ghementioneirden middelsten broedere van Orliens, ghenaemt Philips, grave van Vertu, ende vrau Cathelijne, svoorzeits hertoghes tweede dochter, die gherepudieerde huysvrau vau den coninck Lodewijck van Secilien, bringhende boven de hondert ende vijftich duysent guldens ghereet, noch vier duysent ponden grooten tsjaers ten huwelicke, van de welcke zy nochtans haer leven lanck zoude moeten bliven jouisserende, in alzovarre als haer man voor haer dezer weerelt overlede zonder hoir. Met deze bedwonghe appointementen keerde die hertoghe Jan van Bourgoengnen weder te Parijs, ende ghecreech (omme zijne stercke ende groote moghentheits wille) wonderlicke veel fransche edelen te vriende, die hem oyt jeghens ende contrarie gheweest hadden, in zulcker wijs dat zelfs die upperste van der croone, metter coninclicker majesteit, omtrent halfvastene, by hem quamen, ende tghemeente van der stede wilde emmers in aldermaniere met hem leven ende sterven, up hope van naermaels vry, quyte ende exempt by hem ghehouden te werdene van alle extraordinaire exactie, extorsie ende andere ontlasten, achtervolghende zijne beloften, ghelijck voorzeit es. Twijle dat men hier mede in Vranckerijcke besich was, zo trauwde vrau Philippine, sconincx Heyndrickx joncste dochtere van Inghelant, den coninck van Denemercken, ende maectet een harde coude wijnter, met zulcker overvloedicheit van sneeuw, dat men te veel steden alst ghinck doyen, met de wateren gheenen wech en wiste.

In het jaer XIIII^c ende IX, transfereirde die hertoghe 1409.
Jan van Bourgoengnen, grave van Vlaenderen, die camere van der hoofdredeninghe (daer wy hiervoren of ghehoort hebben) van Rijssele te Ghendt, hopende die Vlaminghen Vlamingant by dier middele meerder contentement te ghevene, dan zy voor dier tijt ghehadt hadden, maer

De regtsbank van Rysel wordt te Gent gebragt.

1409. voorwaer hy miste, ghemerct dat zy doen teeneghadere te gheene redenen verstaen en wilden, wat mer toe ghezegghen ofte ghedoen conste. Ende up St-Joorisdach, den XXIIIen van april, ten derden dijssendaghe naer Paesschen, hielt men te Soyson de brulocht van den grave Philips van Nevers ende Rethiers, met vrau Marie, die eeneghe dochter van wijlent Inghelram van Couchy, grave van Soyson, in uytnemender hoocheit ende triumphe, ter presentie ende jeghenwoordicheit van den hertoghe van Bourgoengnen, sbruydegoms broedere, ende die grave van Pontyvre, svoorzeits hertoghes schoonzuene, van vrau Isabelle zijnder derde dochter weghe, zo wy by der tijt breeder verclaersen zullen. Ten XVIen daghe van der wedemaent stelde het concilie te Pysen, alzo wel den roomschen paeus Gregorius (den twaelfden van dier name) als den franschen paeus Benedictus af, ordonneirende in haerlieden steden een broedere Pietere, van der ordene van St-Franchoys, gheboren uyt den lande van Creten, dien men naer de consecratie Alexandre, den vijfsten van der zelver name, hiet, daer nochtans onghelijck meer quaet dan deucht of quam, uytte dien dat die nieuwe paeus noch goedt noch deuchdelick en was, ende die andere (om profijts wille) niet wijken en wilden, ter schandeleuser versmadenessen van den concilie als voren, maer men hads anders, emmers als doen. Ende sdijssendachs, up den XVIen van der naervolghende maent, huwde die hertoghe Antheunis van Lotrijcke ende Brabant (naer dat hy nu by de twee jaeren wedeware gheweest hadde van vrau Johanne van Luxemburch, sgraven Walrams eeneghe dochter van St-Pol ende van Lingny, daer Jan ende Philips of ghecommen waren) in zeer grooter princelickheit binnen zijnen stede van Bruessele, met vrau Isabelle, die dochtere van den hertoghe Jan van Gourlits ende Luzits, marcgrave van Brandeburch, broeder

Huwelyk van Filips van Bourgondie.

Paus Alexander den V.

Huwelyk van den hertog van Brabant.

van den keyser Wenselin van Roome, die tzelve huwelijck van hondert duysent Beemsche guldenen verschoonde (daer hy tgraefscip van Chimay ende tlandt van Elsaten voren te pande liet) ende voorts noch metter proprieteit ende erfachticheit van den lande ende hertochdomme van Luxemburch, niet alleen ten oorboire ende profijte van beede die vorenghezeide conjoincten, haerlieden leven lanck ghedeurende, maer daerenboven ooc ten eeuweghen behouve van de voorscreven kijnderen van het eerste bedde ofte van haerlieden successeurs ende erfghenamen, ghelijck naermaels allenchs zoo clarelicker blijcken zal. Daer compareirde ter dezer feeste: eerst, die hertoghe Jan van Bourgoengnen, grave van Vlaenderen, ende die nieuwghehuwde grave Philips van Nevers ende Rethiers, beede die broeders van den bruydegom; tzamen gheaccompagneirt ende vergheselscipt met den grave Philips van Charleroys, shertoghes zuene van Bourgoengnen; die grave Willem van Henegauwe, Hollant, Zeelant ende Oostervant, heere van Vrieslant; die grave Willem van Namen, ende veel meer andere princen, vorsten ende moghende heeren, stekende ende tournoyende daer daghelicx onder elcanderen met omspreckelicke veel vreuchts ende triumphe, een goede poose tijts ghedeurende. Die welcke gheexpireirt zijnde, die hertoghe Jan van Bourgoengnen wiert haestelick weder te Parijs omtboden, om met den coninck Lodewijck van Secilien, ende den coninck Charles van Navarres, ende den hertoghe Jan van Berry tgouvernement ende curatele van der croone tauveerdene, daer hy hem vry niet toe te zoucken en maecte, doende voor alle wercken Mer Jan van Montagu, sconincx tresoriere ende hofmeestere, openbarelick binnen der voorzeide stede, ter cause van zijnder onrechtveirdicheit, den hals ofhauwen, watter die hertoghe Lodewijck van Bourbon, die hertoghe Charles van Orliens, grave van Valois, Bloys

1409.

Den graef wordt te Parys ontboden.

1409. ende Beaumont, heere van Couchy, die grave van Cleremont, die bisscop Gheraert van Poictiers, die bisscop van Sens, die grave Hughes van Rossy, Mer Charles Albrecht, die connestable, Mer Jan van der Couw, ende Mer Jan van Meluyn, met meer andere zijne vrienden ende maghen, int generale oft int particuliere, jeghens wisten tallegieren ofte topposerene, ende laborerende voorts zo ter augmentatie van zijnder eere ende glorie, dat die coninghen van Sccilien ende van Navarre, beede voor tende van der maent van decembre, wederomme ghepriveirt ende ghefrustreirt wierden van der administratie als voren, ende die Dolphijn Lodewijck, hertoghe van Aquitagnen, quam in haerlieder stede, tal zulcker verblijdinghe ende verheughinghe van den hertoghe van Bourgoengnen, zijnen schoonvadere, dat hy zijnen edelen XIIII duysent guldenen ten nieuwen jaere schanck, begheirende met eenen an hemlieden dat zy emmers altijts wel zorghe voor hem draghen wilden, als die ghuene die niet en ignoreirde hoe menichsins dat hy van een goet ghedeel fransch edeldoms ghehaet ende benijdt was, omme die cause ende redenen voren verhaelt. Binnen dezer middelen tijt reeser zulck een dierte van coorne in Vlaenderen dat men trasier XX stuyvers cochte, twelcke cause was dat meenich propre, eerbaer ambochtsman, met grooter beschaemtheit, zijn broodt achter straten bidden moeste, ende corts daer naer ghincter al ovre noene van der pestilentie (ghelijck ghemeenelick ghebeurt), die te Cortrijcke haren oorspronck nam. Ten zelve saeysoene overleet te Mechelen die bisscop Nicolaus van Atrecht, die te Leuven licht.

Dieren tyd van pest gevolgd.

1410. Tnaervolghende jaer conspireirden die drie ghebroeders van Orliens (niet jeghenstaende tghementioneirde accoord van Chartres) zeer moordadichlick in Vranckerijcke jeghens den hertoghe Jan van Bourgoengnen, grave van Vlaenderen, te wetene: die hertoghe Charles van Orliens

Wapeningen in Vrankryk tegen onzen graef, die met een leger naer Parys trekt.

grave van Valois, Bloys ende Beaumont, heere van Couchy, die grave Philips van Vertu, ende die grave Jan van Angoulesmes, in wederwrake van den dootslach, ghe- 1410.
schiet in den persoon van den hertoghe Lodewijck, haerlieden vadere, ghelijck wy ghehoort hebben, ende deden ghesaemdelick zoo veel devoirs (by diversche middelen ende behendicheden) dat zy den hertoghe Jan van Berry, den hertoghe Lodewijck van Bourbon, den hertoghe Jan van Bretaengnen, den zesden van dier name, den grave Jan van Cleremont, den grave Alenchon, den grave van Vendosme, Arcturus van Bretaengnen, svoorzeits hertoghes broeder, ende Mer Charles Albrecht, den connestable van der croone, mede van haerlieden ligue ende allyancie maecten, metsghaders ooc die grave Bernaert van Armingiack, den welcken zy by ghemeenen consente ende overeendraghene voor haerlieden uppercapiteyn ende veltheere cosen, omme zijne zonderlinghe vroomheit ende cloucheits wille, in der manieren dat zy alle ghelijck naer hem Armingiackers ghenoemt wierden, zoo naermaels breeder betoocht zal worden. Hierentusschen starf te Boulognie onze helighe vadere die paeus Alexandre, die vijfde van dier name, hebbende voor zijnen successeur Jan, die achsten van der zelver name, die welcke zoo haest niet gheconsacreert en was, ofte die voorzeide Armingiackers en trocken (ter occasie als voren) in grooter moghentheit te velde, buyten die stede van Chartres, nieuwers eenigherande rudesse ofte schoffieringhe sparende, twelcke merckende die hertoghe van Bourgoengnen, vergaderde van ghelijcken ooc terstont (onder tdexele van der coninclicker defensie quamsuys) zulck een cyrcracht van volcke te peerde ende te voet, omtrent der stede van Parijs, dat men van dierghelicke noyt en wiste te sprekene, daerof dat naer hem die principaelste capiteynen waren: eerst, die coninck Charles van Navarre; die hertoghe van Lo-

1410. reynen, die hertoghe Antheunis van Lotrijcke, Brabant, Lemburch ende Luxemburch; die bisscop van Luycke; die grave Philips van Nevers ende Rethiers; die grave Amadeus van Savoyen; die grave Walram van St-Pol ende die grave van Pontyvre, met meer andere princen ende meer andere zeer machtighe edelmannen uyt Duytschlant, Vlaenderen ende Artoys, die welcke anders niet en zochten dan haerlieden vianden, hoe eer hoe liever, die bataylgie te leveren, zoot ontwijffelick ghebeurt zoude hebben, ten hadde ghedaen die paeys van Vincestre, by de welcke men in die maent van novembre, den hertoghe van Berry ende den hertoghe van Bourgoengnen tzamen van den regemente van Vranckerijcke priveirde, met conditie dat tzelve voortan bliven zoude; ter discretie van de drie staten slands; dienvolghende die hertoghe van Bourgoengnen gaf zijn gendarmerye weder oorlof, ende keerde met lettel gelts deur Artoys te Vlaenderen waert, zendende niet te min corts daer naer den heere van Croy in ambassade an den hertoghe van Berry, zijnen oom (van der vaderlicker zijde), om eeneghe nootzakelicke affairene met hem int secrete te communiqueirene; maer twiert belet by die Armingiackers, die den voorzeiden heere onder weghen hinghen ende grievelick tortureirden omme tvulle bescheet van zijnder commissie te wetene, niet jeghenstaende alle coninclicke ordonnantie, mandementen ende bevelen ter contrarien, daer zy van dier tijt voort zeer lettel of niet up en schaften, legghende mids dien goet treffelick garnisoen te Cleremont, te Beauvais, te Soison, te Valois, te Corchy, te Chauny, te Roye, te Mondedier, te Haem in Vermandois, ende elders, daer themlieden gheliefde ende goet dochte, ende doende den lande van Artoys al tmeeste verdriet an dat zy eenichsins consten ghepeynsen ende ghedencken, zo dater die hertoghe van Bourgoengnen wederom van nieus jeghens trecken moeste, byder assistentie

Vrede van Bicestre.

van zijne ghetrouwe ondersaten, int geestelicke ende weerlicke, die welcke hem zo verzaghen van volcke ende van ghelde, dat hy den uploop van zijne vyanden vry niet vreesen en dorste. 1410.

Int beghinsele van den jaere XIIII^c ende XI begonsten die Inghelschen insghelicx ooc wederom up nieu (met texpireren van den bestande) talle canten die frontieren van Vranckerijcke ende van Vlaenderen te beroovene ende te verbarnene, alzo varre alst hemlieden mueghelick was, omme twelcke te belettene die Franchoysen van stonden an bestand maecten een jaer lanck gheduerende, ende die hertoghe van Bourgoengnen meende wel (zonder eeneghe faute), in recompense van zijnder schade, reghelrecht, met alle zijne macht, voor die stede van Calis ghevallen thebbene, maer hy lietet (by middele van een nieuwen bestande van vijf jaeren) omme die ghementionneerde Armingiacsche wapeninghe wille, daer die voorghenoemde drie ghebroeders van Orliens continuelick zulcke halen ende roervincken in waren, dat zy hem ghezaemdelick, ter alder injurieuste ende rigoureurste dat zy consten, ten XVIII^en daghe van hoymaent, by haerlieden openene brieven te viere ende te zweerde deffierden ende omtzeiden, twelck hy up den XIII^en dach van der naerste maent accepteirde met ghelijcke deffiemente ende omtzegghinghe, ende niet zondere groote naervolghende bloetsturtinghe, waer hier waer daer, alzo wel van der eendere als van der andere zijde, hoewel dat deze maniere van doene die coninck Charles niet en greyde, verclaersende al zijn rijck deure openbaerelick by zijne mandementen ende gheboden, dat hem een yghelick voortan (om beters wille) voughen zoude onder die obedientie ende ghehoorzaemheit van den hertoghe van Bourgoengnen, up de verbeurte van al dat hijs hadde; maer (mids zijnder indispositie ende discontinuele frenesie) zo en wierter by cause van dien 1411.

Het huys van Orleans zegt onzen graef den oorlog aen.

1411. niet medalie ofghehouden; diestrack die hertoghe voorzeit, met bet dan XXV duysent wel ghemonteirde, ghequipeirde ende toegheruste Vlaminghen, ter eerster opportuniteit, naer tlandt van Vermandois, ende die Ghendtenaers (die onlancx by previlegie vercreghen hadden allerande leenen ende heerlicheden te mueghen coopene ende daer of in erve te gane, contrarie alle voorgaende princelicke ordonnantie, tandere tijden ghemaect, om dat die goede oude gheslachten ende familien te bet in state ende in eere bliven zouden) zonden een goed ghedeel van heurlieden witte cap-proenen voren, die nieuwers yet gheels ofte eyghens en lieten, slaende noch voor texpireren van der maent als veren ghezaemdelick neder voor die stede van Haen, up die reviere van der Somme, aldaer die hertoghe Antheunis van Brabant, die bisscop Jan van Luycke, die grave Philips van Nevers, die grave Amadeus van Savoyen, die grave Willem van Henegauwen, die grave van Pontyvre, die grave van Pennebrouck, die grave van Arondeel ende Willem van Baldore, die capiteyn van Calis in alderdiligentie met machte by hemlieden quamen, in zulcker wijs dat die van binnen horribelicke zeere beschoten ende wel drie neren lanck even viandichlick bestormt wierden, eer die capiteynen Cluqnet van Brabant ende Manasses Quieret eenichsins couragie begonsten te verliesene, sauverende hemlieden int ende metter vlucht, die zy met alle dat Armingiacsche garnisoen ende eeneghe van de machtichste poorters secretelick zom te Chauny ende zom te Corchy waert namen, in der maniere dat die van den siedge, mids die stappans (1) ovre verscheede brugghen, theurlieden intentie gherochten, zeer jammerlick verslaende ende vernielende al dat zyder vonden, uytghesteken zes ofte zeven meunicken, daerof dat die prior zelve met den crucifixe voren quam: ende naer dat zyter al gherooft ende ghepijlgiert hadden dat yevers wel stont, zo staken zy voorts tallen cante tvier

(1) Terstond, dadelyk.

in die steden, zo dater vele ghedoken persoonen allomme in heurlieden houcken ende hollen verbranden. Als die Arminiackers die te Nelle, te Chauny, te Roye ende in andere fortressen daer omtrent laghen, deze schoffierelicken ende gruwelicken brant anzaghen, zy liepen insghelijcx ooc alleghadere heurlieden veerden, ende die inghezetenen gaven hemliedcn up in die handen van den hertoghe van Bourgoengnen, uyter name van den coninck Charles van Vranckerijcke, twelcke alzo ghedaen zijnde, men ghinck die stede van Mondedier zeer sterckelick van alle zijden assiegieren ende belegghen en toeveel daghen lanck ghedeurende, tende van welcke die van Ghendt zeer ontvoorzienelick (by hooftgheschotte) snachts tenten en pauwaljoenen velden, makende alle ghereedscepe omme te vertrecken, tal zulcker regrette van den prince, dat hy hemlieden blootshooft ende met ghevoude handen zeer mindelick badt hem toch niet te willen latene in zijnen noodt ende jeghens dat hem die vianden gheschict hadden die bataylgie te leveren, maer dat hemlieden zoude ghelieven noch zes ofte acht daghen te vertoevene ende die patientie te nemene, up grootelicx naermaels jeghens hem te verdienene, thuerlieden zelfs zegghene. Ten zelven fijne laboreirden ooc al dat meughelick was beede zijne broeders, te wetene: die hertoghe Antheunis van Brabant ende die grave Philips van Nevers, ghevende daer die Ghendtenaers te kennen, hoe dat zy zonder eeuwighe ignomie, schande ende cleenicheit jeghens princes dancke zelfs uytten velde niet scheeden en mochten, ic late varen dat zy hem abandonneren ofte afgaen zouden, als hy hemlieden meest van doene hadde. Dies nochtans al niet jeghensteende, zy bleven even pertinatich ende obstinaet, zegghende dat die tijt van heurlieden gheconvenieerde dienst gheexpireert was, ende dat zy hemlieden metter meutte ende seditie van Vranckerijcke in gheender ma-

1411.

De Gentenaers keeren naer huys.

1411. nieren langher moeyen en wilden, alwaert ooc by aldien dat zy meneanderen up aten met hude (1) ende met hare, ghezoden ofte ghebraden, ende voorts ten ware dat men hemlieden convoyeerde tot buyten alle dangieren ende perijclen, zy zouden zonder twijffele heurlieden schade lijvelick up den jonghen grave Philips van Charloys, heurlieden toecommende heere ende prince, verhalen, residerende jeghenwoordich binnen heurlieden stede. Doen die hertoghe van Bourgoengnen die overwillighe woorden hoorde, hy beet up zijn breydele ende dede (om beters wille) water in zijn wijn, leydende zijne voorscrevene rebellighe suppoosten ende onderzaten, metter ganscher armeye, tot voorby die stede van Peronne, aldaer hy up de reviere van der Somme, met vriendelicken oorlove ende met grooter danckbaerheit, van heurlieden pijne ende moeyte (al en meyndijs (2) niet), ghenouch blijdelick, zoot scheen van hemlieden schiet, metsghaders ooc van die van Brugghe, Ipere ende tVrye, recommanderende hemlieden voor alle zaken paeys ende eendrachticheit, ende die hertoghe van Brabant convoyeerde ze voorts tzamen naer Duway, keerende van danen weder by den hertoghe van Bourgoengnen, zijnen broeder, die met de reste zijnder leghere reghelrecht te Pontoise waert track.

Ende die overhoorige Ghendtenaers quamen omtrent die maent van octobre thuys, elc in tzijne; zo deden van ghelijcken ooc die Iperlinghen ende Vrylaten, maer die Brugghelinghen bleven voor heurlieden stede ter Smedepoorte, tusschen St-Baefs ende St-Andries, te velde lighene met die van Dixmuyde, Sluys, Damme, Oostende, Thourout, Blanckenberghe, Oudenburch, Oostburch, Aerdenburch, Muneukereede ende Houcke, zweerende dat zy uyt die wapenen niet scheeden en wilden, voor

(1) Met hair en huyd. — (2) Meynde hy dit niet.

anderstont dat zy van den coornecaylioote ende van den 1411.
bedrieghelicken calfsvelle (daer Jan Biese, Jan Borthoen, De koorncaillioote vernietigd.
Claeys de Zouttere, Lieven van Melaenen ende Lieven de Scheutelare, int jaer XIIII^c ende VIII die voorstelders of gheweest hadden, ghelijck wy ghehoort hebben) teeneghadere omtsleghen ende verlost zouden wesen, met behoorelicker restitutie bovendien noch van maende te maende van alzulcker penninghen, als zy ter cause van der caylioote voorscreven alle maenden te coste ghehadt hadden, twelcke men hemlieden endelinghe (naer langher deliberatie) al accordeirde ende consenteirde, in zulcker voughe dat tghementionneirde calfsvel (daerof dat die doubble ofte contrecopye, met meer andere princelicke lettragien, int casteel te Rijssele rustede) binnen heurlieden leghere ghebrocht, ende met den tanden meer dan in duyzent sticken ghescheurt wiert, deur dien dater hem een yghelick mede deelachtig of zochte te makene, vellende metten zelven ghezaemdeiick (ten XIIII^en daghe) tenten en pauweljoenen, ende treckende met opene vendelen theurlieden stedewaert in, aldaer zy up den Braemberch thuysekin met hamers in mutselementen smeten, ende in de reye wierpen, daer men die voorzeide caylioote inne plocht tontfanghene, doende voorts zoo vele dat die voorghenoemde voorstelders van diere. noch binder zelver daghe ooc al ghelijck uyt den lande ende graefscepe van Vlaenderen ghebannen wierden, mids welcken exploite twonderlick groot vermet van den voyage van Vermandois teeneghadere een ende nam, twijle dat die hertoghe van Bourgoengnen in duyzent dangieren was van verraderlick te Pontoise by een Armingiackere, met eenen poignaert, deursteken ende vermoordt te zijne, ghelijck ontwijffelick ghebeurt zoude hebben, ten hadde gheweest dat hy zijnen viant zelve zeer subitelick eenen banck up tlijf schoot, daer by dat hy achter een ghevanghen ende omthalst wiert.

1411. Ende die justicie ghedaen zijnde, die voorscreven prince spoede hem (byder hulpe van den grave Walram van St-Pol, met XV duyzent mannen van wapenen, te peerde ende te voet) in alderdiligentie te Parijs waert, daer hem alle die weerelt zeer mindelick wellekomde, roupende veel van der uytnemende blijtscepe ende jolijt, in twelcke hy hem zo verheuchde ende die couragie verhief, dat hy die Armingiackers, ten eersten daer naer, vaylgeantelick jeghens track ende up den wech van St-Denijs die bataylgie leverde, ten zeer cleene verliese van zijnder volcke, maer van der contrarie zijde bleefer bet dan neghen hondert versleghen, metsgaders ooc XVI^c ghevanghen, ende alle die reste saulveerde hem zelve metter vlucht, die zy ten lande ende hertochdomme van Orliens waert namen, niet zonder groote revolteringhe van heurlieden subiecten ende ondersaten, ghelijct men ghemeenlick ziet ghebeuren; doen maecte die hertoghe Jan van Bourgoengnen, grave van Vlaenderen, den grave Walram van St-Pol connestable van Vranckerijcke (by consente van den coninck Charles) in die stede van Mer Charles Albrecht, die men met den zelven van zijnen eedt verliet, huwende voorts den grave Philips, zijnen zuene, met vrau Mechiele, svoorzeits coninckx vierde dochtere. Ende up den XIIII^en dach van sporcle wiert Mer joncvrau Margriete, Mer Guys dochtere van Vlaenderen, metter doot ghemeene, die huysvrau van Lodewijck van Theimseke, ende licht begraven in St-Donaeskercke binnen Brugghe, buyten de zuytdeure van den choore.

1412. Tjaer datter naervolchde, allieerde die Armingiackers met den coninck Heyndrick van Inghelant, beloovende hem twee hondert duyzent goude croonen voor zijne wapeninghe, ten fijne dat zy by zijnder assistencie eenen anderen coninck van Vranckerijcke kiesen, ende die stede van Parijs teeneghadere raseiren mochten, ghemerct

De Armagnacs zoeken zich met de hulp der Engelschen te sterken.

dat zy hemlieden oyt jeghens gheweest hadden; ende contrarie van welcke conspiratie die coninck Charles secretelick ghewaerschuyt zijnde, verzochte met weenende ooghen an alle zijne goetwillighe ghenooten, princen ende edele heeren, dat zy hem toch by blijven ende bystaen wilden in zijnen noodt, twelcke zy hem terstont, deene voren ende dandere naer, zeer hooghe ende helichlick beloofden up beede heurlieden knyen, in zulcker wijs dat zijne voorzeide vianden van dier tijt voort tallen cante veel desroys ende jeghenspoets ghecreghen, ende en zouden zonder faute noch zo niet omstaen hebben, ten hadde ghedaen die VIIIc peerden ende vier duyzent archiers die hemlieden uyt Inghelant (achtervolghende die voorgaende allyancie) ten secourse quamen, onder tbeleet van den hertoghe Thomaes van Clarence, sconincx Heyndricx tweede zuene, ende den grave Jan van Cornuailgie. Binnen welcker middelen tijt Pieter van Helgy, die bisscop van Camerijcke, cardinael ghecosen wiert, by onzen helighen vadere den paeus Jan, die XXIIIIen van dier name, ende Jan van Liekercke bedeech bisscop in zijne stede, hebbende naermaels voor zijnen successeur Jan, shertoghes bastaerde zuene van Bourgoengnen, die van zeer schandaleusen, dissoluyten ende onreinighen levene was, zo wy noch hooren zullen. Twelcke alzo ghepasseirt zijnde, die Inghelsche namen (niet jeghenstaende den bestande) tcasteel te Balinghen inne, tusschen Ardre ende Calis, toebehoorende Mer Heyndrick, die heere van Dixmuyde, ende dat byder verraderie van Jan van Steenbeke, die capiteyn aldaer, dieder eene groote somme van penninghen voren hadde; maer van dat die grave Walram van St-Pol, connestable van Vranckerijcke, hier of die nieumare verhoorde, hy spoede hem haestelick met machte deur St-Omaers derrewaert, voorziende alle die circumvoisine steden, sloten ende fortressen van tghuene dat hemlieden ten orloghe 1412.

1412. nootzakelick was, twijle dat die coninck Charles die stede Bourges, in Berry, ten alderstercsten assiegeerde ende beleide, bedrijvende daer zulcker vaylgeandise ende vromichede van wapenen, met den Dolphin Lodewijck, zijnen zuene, hertoghe van Aquitanien, metsghaders ooc met den hertoghe Jan van Bourgoengnen, den hertoghe Eduart van Bar, den grave Philips van Nevers, den grave van Montaengnen, Mer Jan van Ghistele, Mer Jan van Vergy, den maerschalck van Bourgoengnen, Vischaert van Offijn, Jacob van Helgy, Amadeus van Viry, Gillis Bordoen, Jan van Dixmude ende veel meer andere zeer hoogmoedighe capiteynen ende wel gheexperimenteirde beveltslieden, dat die hertoghe Jan van Berry, die hertoghe Jan van Bourbon, die grave van Auxerre, die eerdsbisscop van Sens, die bisscop van Berry, die bisscop van Parijs, die bisscop van Chartres, Mer Charles Albrecht, Jan van Bar, die broedere van den hertoghe voorzeit, ende Barbesaen van Aubercourt tzamen (als opperbeveltleyders van de Armingiackers dieder binnen waren) in tende paeys verzoucken moesten, de welcke hemlieden tAuxerre (ter neerstigher beede van den Dolphin voorzeit, vreezende dat hem die Inghelsche thertochdom van Aquitanien ofnemen zouden) ten XVen daghe van hoymaent, gheagreeirt ende gheaccordeirt wiert, behoudens dat die paeys van Charters ghemaect, gheleden nu vier jaren, tusschen den hertoghe van Bourgoengnen ende die drie broeders van Orliens, van ghelijcken ooc in haer gheel vigeur, cracht ende vasticheit bleve, met nieuwe confirmatie, versterckinghe ende bezweeringhe van diere, in der vorme ende maniere als voren, zo tgheschiede, tal zulcker meshaghene van den ghementionneirden hertoghe van Clarense, dat hy ter cause van dien prompte betalinghe verzochte van de voorzeide gheconvenierde twee hondert duyzent croonen, ende mids dat die penninghen nieuwers te vinden en waren, zo

nam hy met zijnen volcke (naer buytermaten veel roofs ende brands) ooc die stede van Tours, in Toureynen, ende van Blays inne, daer hy teeneghadere al pijlgierde ende in gloeyen stelde datter yewers wel stont, vanghende, verslaghende ende verjaghende voorts alle die ghuene die tzelve meenden te beletten, in der manieren dat mer Rombout Despaers, die zuene van Mer Philibert, zeer vaylgeantelick onder andere ter vesten doot bleef, ende wiert begraven te Stampes, int clooster van de Prediokhaers, latende twee zuenen achter, te wetene: jonckheer Jacob, toecommende docteur in de medecyne, metsghaders ooc caneuninck van Onzer Liever Vrauwe te Parijs, ende caneuninck tresorier van Onzer Lieve Vrauwe te Doornijcke, die naermaels medecijn ende Raedt sconincx van Vranckerijcke bedeech; ende jonckheere Jan, die te Doornijcke met Michiels dochter van der Hamayde huwde, daer Marck of quam, die vadere (by Mer joncvrau Margriete Metteneye, Filia Wouters, zijne gheselnede) van Jacob, die by Mer joncvrau Isabelle de Louf eenen zuene creech, ghenaemt Cornelis, man van Mer joncvrau Cathelijne Strabandt, ende vader van my Nicolaes, daer by Mer joncvrau van Avezoete (ghezeit Claeysson) vervolghelick Cornelis ende Jacques of ghedescendeirt zijn. Men mach wel peynsen hoe deze overweldighe inghelsche rudesse ende groote schoffiericheit die hertoghe Charles van Orliens greyde, die welcke ter cause van dien, an heurlieden voorghaende ligue ende alliancie renonceerde, furnierende met den zelven ooc een partye van der schuldt in questie, in ghereeden ghelde (al vielt hem lastich) ende latende voor die reste den grave Jan van Angulesmes, zijnen joncsten broedere, in hostagie, al ten overvloedighen contentemente van den ghemeente van Vranckerijcke, twelcke mids dien (naer bewijs van natuerlicke redenen) veel te min twijffelde van de ghedeuricheit van den voorghenoemden paeys van Chartres

1412.

Rombout Despaers.

1412. ende van Auxerre, al wast by aldien dat anders quam, ghelijck wy oorts hooren zullen. Deze zaken en waren zo gheringhe aldus niet overleden, als die coninck Heyndrick van Inghelant (die vijfste van dier name ende die eerste van de witte roose) verschiet te Westmunster van dezer weerelt van der lazerie, naer dat hy by de princesse Marie, sgraves tweede dochter van Hertfort ende van Excestre, zijnder wettighe compagnie, vier zuenen ende twee dochters ghehadt hadde, te wetene: Heyndrick, die naer hem coninck ghecroont wiert, die zesde van dier name ende die tweede van der witte rooze; Thomaes, die hertoghe van Clarence, daer wy rechts hier voren of vermaent hebben; Jan, die grave van Bethfort, die naerderhandt met vrau Anna, shertoghes vierde dochtere van Bourgoengnen, huwede, zo metter tijt breeder blijken zal; Huusredus, die hertoghe van Glocestere; vrau Blanche, die de zuene van den hertoghe van Beyeren trauwde; ende vrau Philippine, die, nu gheleden vier jaer, den coninck Erick van Denemercken te manne nam. Ten XXVI^{en} daghe van der maent voorzeit te Brugghe verbrande XV^{c} eerdtsteden, tusschen die Oliebrugghe ende die Zantstrate, daer corts meer dierghelicke schade binder zelver stede naervolchde, ende sdaechs naer Onzer Lieve Vraudach, den IX^{en} van der naeste maent, wiert Onze Lieve Vraukercke te Sluys buytermaten zeer beschadicht by themelsche vier.

Dood van den koning van Engeland.

Brand te Brugge.

1413. Als men schreef tjaer XIIII^{c} ende XIII slouch die hertoghe Jan van Bourgoengnen die nieuwe goude noble van XXXV int marck, metsghaders ooc die braspenninghen ende de halve braspenninghen. Ende corts daer naer liepen onder hem te Parijs, met omsprekelicker furie, XV duyst vleeschouwers, viscoopers ende andere ambochtslieden in de wapenen, hebbende elc eenen witten capproen over thooft, ende nemende daer den dolphin Lodewijck van Vienne, hertoghe van Aquitanien, den hertoghe

Beroerte te Parys door onzen graef ontstaen.

Eduart van Bar, den hertoghe Lodewijck van Beyeren 1413.
ende den bisscop van Berry, tzamen up huerlieden onvoorzienste ghevanghen, met veel meer andere edelen, die welcke hemlieden (thuerlieden eeuwigher qualickvaert ende bederffenesse), voorder dan zy behoorden, up den voorscreven paeys betrouwden ende verlieten; zo dat zy zom ghehanghen, zom onthoofd ende die reste versmoort ofte andersins zeer onghenadich vermoort ende vernielt wierden; maer die voorzeide princen leede men binnen den hove van St-Pol in de vanghenesse, aldaer die dolphin Lodewijck jeghens den hertoghe van Bourgoengnen, zijnen schoonvadere, zeide, dat hem tzelve noch rudelick upcommen zoude, Godt geve hoe ofte wanneer tware; dies nochtans niet jeghenstaende, hy moeste alsdoen patientie nemen, al wast hem leet. Ooc sloot men metter zelven alle die poorten van der stede, ende men deder een ghebot van sconincx weghe (die insghelijcx ooc met eenen witten capproen ter kercke waert reedt) dat hem niemende roeren en zoude up die verbeurte van al dat hijs hadde. Sdijsendachs, up den XX^{en} van wedemaent, traude die grave Philips van Nevers ende Rethiers (shertoghes joncste broedere van Bourgoengnen, nu wedeware zijnde van vrau Marie van Couchy) binden casteele van Beaumont, die dochtere van Philips van Artois, ghenaemt vrau Josijne, daer die grave Charles van Heu die broeder of was. Ende ten derden daghe van septembre daer naer, overleet Mer Louis van Moerkercke, raedt ende camerlinck ons gheduchts heere van Bourgoengnen, ende licht begraven in Onze Lieve Vrauwe kercke te Damme, by den hooghen outaer. Zeer corts naer dezer, wierter wederomme van nieuws een paeys te Pontoise (tusschen die Orlienseres ofte Armingiackers van der eendere ende den hertoghe van Anderen kortstondigen vrede.
Bourgoengnen van der andere zijde) onderlinghe gheaccordeirt, ghezeghelt ende bezworen, by de welcke die

1413. voorzeide princelicke ghevanghenen uytter vanghenesse gherochten, maer anders en quammer gheen vrucht of, want wat men accordeerde, zeghelde ofte zwoer, die verwortelde haet ende nijdt en schiet uyt die bloetgierighe herten van de Orliensers niet, in zulcker voughen dat zy in tende zelve (mids trevolteiren van den coninck ende der ghemeente zo teeneghadere meesters van der bane bedeghen, dat die hertoghe van Bourgoengnen al heymelick, met cleenen gheselscepe, te Vlaenderen waert vlieden moeste, daer hy van de drie leden slands groot ghelt verwerfde tzijnder wapeninghe waert, scrivende alomme weder up een nieuw wonderlick veel volcx an, ende houdende, int beghinsel van der maent van novembre, een zeer costelick steicspel in hooghe zadelen en toeveel tijt gheduerende, ter presentie van beede zijn broeders ende veel meer andere edelen, die welcke al in de maent van lauwe, in grooter moghentheit met hem te Parijs waert trocken, maer en bedreven anders gheen faict, dan dat zy die stede van Compiegnen ende van Soison thuerlieden subiectie ende onderdanicheit ghecreghen, stellende daer nieuwe capiteynen ende garnisoenen inne, die nochtans ten
1414. naersten jaere, up den VIII[en] dach van der maent van meye (corts naer tverbarnen van Orchy by tvier van fortuyne) wederomme int vriendelicke van der stede van Compiegnen schieden, zo deden zy van ghelijcken ooc, ten vierden daghe daer naer, van der zeer machtighe stede van Soison, maer niet dan by assaulte ende foortse van wapenen, daer zulcke vileynie, wreetheit ende onmenschelickheit naervolchde, dat men van dierghelijcke nooit en hoorde, ende Mer Inghelram van Bourneville, die capiteyn, wierter onthalst, water die hertoghe Jan van Bourbon, met Mer Hector, zijnen bastaerde broeder, jeghens ghcallegieren ofte ghezegghen consten; twelcke alzo ghedaen zijnde, die Orliensers ofte

Armingiackers staken, by laste van den coninck Charles, 1414.
tallen houcke tvier in die stede, treckende voorts metter ganscher armeye (die wel twee hondert duyzent mannen sterck was) naer Louwen in Champaengnen, aldaer die grave Philips van Nevers ende Rethiers (ter conservatie van zijne landen ende heerlicheden) mede van den heuren wiert, ende van danen namen zy huerlieden wech naer die stede van Perone, al ten grooten verdriete van den hertoghe Jan van Bourgoengnen, die ten laesten daghe van der maent als voren, den hertoghe Antheunis van Brabant ende die gravinne Margriete van Henegauwen, zijn broeder ende zustere, in alderdiligentie derrewaert zant, met die ghedeputeirde van Ghendt, Brugghe ende Ipere, omme teenen goede paeys ende accoorde te ghera-ken; maer voorwaer ten was niet doenelick. Dies volchde hy hem haestelick weder ten orloghe, voorziende zijne steden van Duway ende van Atrecht van als dat ter zulcker feeste diende, ende nemende met eenen Blangy, in Artois, ende die stede van Haen, in Vermandoys, inne, daer hem die coninck van Vranckerijcke zo iune beroerde, dat hy die van Bapasmes van stonden an met zijnen leghere om-rinchde, ende by appointemente themwaerts ghecreech. Ende up St-Barnabasdach, den XIᵉⁿ van wedemaent, over-leet vrau Catherine, sgraves Philips huysvrau van Vertu, die tweede dochter van Bourgoengnen, ende licht begraven tSt-Veerle te Ghendt, aldaer haer uytvaert zo vullich niet gheent en was, ofte die voorzeide hertoghe van Brabant ende die gravinne van Henegauwen en ghinghen anderwarf te Camerijcke spreken van paeys, hoewel dater anders niet of en quam dan te Perone en dede, deurt continuel empechement van den bloedtgierighen hertoghe van Or-liens ende zijne gheallieirde, die welcke nu (mids sconincx lunatickicheit) teeneghadere al bedreven dat zy wilden, ende voortan niet en twijffelden van thuerlieder gheeler

1414. intentie ende ghepretendeerde wrake te gherakene; twelcke al considererende die van Atrecht, zy cochten vitaylgie ghenouch voor vier maenden, ende zonden huerlieden machteloos ghemeente, met wijfs ende kijnderen, te Rijssele, te Duway, te Bethune ende tArien waert, raserende voorts alle die voorboughen van der stede, ter fijne datter die coninckIijcke armeye gheen ghemack of en hadde, dieder up den XX^ste van hoymaent zeer sterckelick voren nederslouch, onder tbevel van den dolphin Lodewijck van Vienne, hertoghe van Aquitanien; metsghaders ooc van Charles, die hertoghe van Orliens; Jan, die hertoghe van Bourbon; Lodewijck, die hertoghe van Beyeren; Philips, die grave van Vertu; Bernaert, die grave van Armingiack; Jan, die grave van Alenchon; Jacob, die grave van der Marcke; Charles, die grave van Heu; Lodewijck, die grave van Vendosmes; Arcturus, die grave van Richemont; Jacob, die eerdsbisscop van Sens; Mer Charles Albrecht, die connestable van Vranckerijcke; die grave van Sauserre; die grave van Rossy, ende die bisscop van Louwen; niet zonder veel uploops ende bloetsturtinghe, alzo wel van der eendere als van der andere zijde, ende bovendien ooc ten excessive grieve van alle die contreye daer omtrent, maer principalick van den graefscepe van St-Pol ende van Ternant, daert teeneghadere al ghepijlgiert ende bedorven wiert, omme dieswille dats hem tcommun van Vlaenderen niet moeyen en wilde, ten upziene dat buyten huerlieden limiten was ende hemlieden gheensins an en ghinck, zo zy zeide, niet jeghenstaende dat zy naermaels wel te contrarie ghevoelt zouden hebben, ten hadde ghedaen die roode camerganck die tfransch eyr (byder voorzienicheit Gods) zo matteerde ende tonder brochte, dat zy sdijsendachs, den vierden van der maent van septembre, zeer haestelick, met schade ende met schande, tzamen van voor Atrecht weder upbreken ende paeys maken moesten,

conforme den voorscreven appointemente van Charles, 1414.
ghereserveirt dat hem die hertoghe van Bourgoengnen daerenboven noch verobligierde met die Inghelsche niet te mueghen allierene, treckende mitsdien naer Digion, in Hooch Bourgoengnen, jeghens den rebellighen grave van Tonnoire, die hy subjugierde ende verjouch, verleenende die van den Vryen, ten eersten daghe van octobre, vrydom van allerande confiscatie, ten ware dat zy jeghens hem, zijn huysvrau, kijnderen ofte canchelier misdeden; hy vercochte hemlieden ooc tgreffierscip van huerlieden vierschare van zeven duyzent goude croonen, ende maecte voorts alle die ballinghen van Brugghe ende van andere omligghende steden vry allomme binnen haerlieden jurisdictie, met expresse ordonnantie dat men gheenen Vrylaet meer yewers binnen die voorzeide steden en zal meughen arresteren onbewetticht. Zeer onlanchs naer dezen ghinck thuwelick voort twelcke over acht jaren gheconcipieirt ende ghesloten was tusschen die grave Adolf van Cleven ende vrau Marie, die vijfste dochtere van Bourgoengnen, ghelijck wy ghehoort hebben ende noch hooren zullen, die materie daer toe ghedisponeirt zijnde.

Privilegie van die van 't Vrye.

Anno XIIII^c ende XV, up den XII^en dach van april, 1415.
schiet Walram van Luxemburch, die grave van St-Pol en van Lingny Tyvoys, binden graefscepe van Chimay, uyt dezen levene, hebbende voor zijn hoirs ende haeldinghers Jan ende Philips, alle beede zijne neven, daer hy grootheere of was, van der schoonder vrauwe Johanne, zijnder eenighe dochters weghe, zaligher memorie, wijlent teerste wijf van den hertoghe Antheunis van Brabant, zoo voorzeit es. Ende zijn uytvaert ghedaen zijnde, ter plaetse van zijnder aflijvicheit, met alle die hoocheden, ceremonien ende mijsterie daer toe dienende, zo barnende te Brugghe, *alzo* wel in die Smedestrate als in die Lane, lettel min

Grooten brand te Brugge.

1415. dan XXIIe eerdsteden of, ende die coninck Heyndrick van Inghelant, die zesde van dier name, omtzeide den coninck Charles van Vranckerijcke, met alle zijne landen, te viere ende te zweerde, makende ten dien fijne alle die meeste ghereetscepe die hem meughelick was, omme twelcke te obvierene hem die coninck Charles achter een vrau Catelijne, zijn joncste dochter, ten huwelicke presenteerde, met redelicke veel schoons ende ghereets, maer Godt weet, hy en wildeder niet naer hooren, ten ware dat mer Gascoengnen, Normandien, Arguiers, Tours, Poictiers, Mans ende Ponthieu mede gave, metsghaders ooc alle die reste daer die croone van Inghelant van oudts inne gherecht was, zo hy zeide, ofte anders hy zouder by foortse van wapenen wel pijnen meestere of te wordene; in welcke antwoorde hem alle dater fransch edeldom uytnemende zeer beroerde, te meer dat die hertoghe Jan van Bourgoengnen (wesende doen weder te Digion, in thertochdom voorzeit) met den zelven ooc an den dolphin Lodewijck, zijnen schoonzuene, screef dat hy van den voorgaenden appointemente van Atrecht niet metalle en hielt, ja dat hy die Inghelsche in geender manieren jeghens wesen en zoude, ten ware dat hy Dolphin van zijnder concubine schiede, ende vrau Margriete, zijn huysvrau, weder tzijnen hove ontbode, daer zeer lettele ofte niet toe ghedaen en wiert; dienvolghende die Inghelsche deden, int beghinsele van der maent van oug^st, diversche schadelicke coursen ende sproncreisen allomme binnen ende omtrent den lande ende graefscepe van Buenen, ende die coninck Heyndrick voer zelve, ten eersten daer naer, met XV^c scepen van oorloghe, uytter have van Hamthon naer die stede van Hartfleur, in Normandien, aldaer hy, ten XXXVIIe daghe, by appointemente binnen ghcrochte, niet zonder omsprekelicke veel buyts ende rijcke ghevanghenen, de welcke hy tzamen, in alder-

Oorlog tusschen Vrankryk en Engeland.

diligentie, tzijnen landewaert zant, loopende voorts 1415.
tgheele quartier van Beauvais ende van Amiens of, ende slaende endelinghe te Beauquesne, ovre die reviere van der Somme, tusschen Corby ende Perone nedere, omme by dier middele allincx weder, deur Calais, in tzijne te keerene; maer voor waer die Franchoysen haddent al anders ghewet, verbeydende hem (die boven de XXIIII duysent persoonen niet sterck en was ende meest archiers), met hondert en vijchtich duysent mannen van wapenen (daer of dat die thien duysent te peerde waren, byder prochie van Blangy, in Artois, niet varre van Azincourt) tusschen die stede van Teroaen en Hesdin, ende gheensins twijffelende ofte zy en zouden daer teeneghadere, by excellenter victorie, alle huerlieden schade ende schande verhalen, die zy binnen hondert jaren daer te voren jeghens die inghelsche croone ghehadt ende ghedoocht hadden.

Slag van Azincourt, waer in de Engelschen overwinnaers.

Tzelve beduchtede insghelicx ooc grootelicx die coninck Heyndrick van Inghelant, inder maniere dat hy die havene, metter stede van Hartfleur, weder presenteirde te restitueirene, met behoorlicker reparatie van zulcx alser voorts yeuwers by hem gheweert ofte bedorven zoude meughen wesen, metsghaders ooc renonciatie van den rechte van oudts by hem ende zijne voorzaten ghepretendeirt an de croone van Vranckerijcke, up indien hy librelick, met alle de zijne, weder thuyzewaert keeren mochte; maer wat hy presenteirde ofte verchde ten dochte die fransche capiteynen nieuwernaer ghenouch te zijne, om die groote verzekertheit van der victorie die zy hemlieden zelven toescreven, ter cause van der onghelicker menichte van volcke, stellende met dien vrijdachs smorghens, up St-Crispins ende St-Crispiniaensdach, den XXV^en van der maent van octobre, al huerlieden gendarmerye in zeer schoonder ordonnantie, ende bedeelende die in drie verscheeden bataylgien, zo van ghelijcken ooc die coninck

1415. van Inghelant dede, bevelende daerenboven ooc zijne lieden alle ghelijck huerlieden biechte te sprekene, ende den almeughenden Heere in alderodmoedicheit om gracie ende ghenade te biddene, twelcke alzo ghedaen zijnde, hy gaf hemlieden goede couragie ende moedt, vallende voorts zelve eerst met een horrible gheschreeuwsele zijne vianden up tlijf, ende bedrijvende daer zulcke foortse ende moedt van alle zijden, metten overvloedighen ghedruse van den handtgheschotte, drie uren lanck ghedeurende, dat hyter teenegadere al in distourbantie stelde, ende zeer victorieuselick tvelt behielt, ten cleenen verliese van zijnen volcke, daerder niet boven vier hondert of ter stede doot bleven, tusschen de welcke dat die hertoghe Edouaert van Jorck, ende die grave van Suntsalt, beede die voornaemste waren; maer van der franscher zijde wierderden wel X duyzent verslcghen, daerof dat die principaelste waren : eerst die hertoghe Antheunis van Lotrijcke, Brabant, Lemburch ende Luxemburch, met die grave Philips van Nevers ende Rethiers, zijn broedere; die hertoghe Edouard van Bar, grave van Pointhieu ende heere van Cassele, met Jan, zijn broedere; die hertoghe Jan van Alenchon; Robrecht van Bar; die burchgrave Robrecht van Marle; Mer Charles Albrecht, die connestable van Vranckerijcke; Jacob van Castijlgion, die heere van Dampiere; David van Rambuere. die meestere van dartillerye; Guiscard, die hofmeester van den coninck Charles; Lodewijck van Bourbon; die eerdsbisscop Jacob van Sens; die heere van Vallemont; die heere van Granville; die heere van Jenville; die heere van Rossy; die heere van Beaumont; die heere van Cregny; die heere van Trinnovilgie; die heere van Valckenberghe; die heere van Blamont; die heere van Reyneval ; Nicolaeys, die heere van Simpy; Jan, die heere van Croy, met Jan, zijn zuene; Willem, die heere van Sauosc; Jan Moreel; Jan van Bethune; Philips

Wie in den stryd sneuvelden en gevangen wieden.

van der Gracht; Jacob van Heyne; Odart van Reuthy, met beede zijn broeders; Rodolph van Vlaenderen; Lodewijck van Ghistele; Roelandt van Gruthuyse; Colaert van der Gracht; Percheval van Richenburch; Mer Jan van Belle; Rodolph van Nelle; Bertram van St-Gillis, die seneschael van Henegauwen; Philips ende Heyndrick van Lykercke ofte van Lens, beede die broeders van den biscop van Camericke; Lyoneel van Maldeghem, met zijn broeder; Colaert van Fiennes; Robrecht van Montigny; Charles van Montigny; Aernout van Corby; Jan van Schoonevelde; Reynout van Azincourt; Jan van Noyelles; Pieter van Nivelles; Pieter van Helgy, Inghelbert van Kerstergate; Diederijck van Heetvelde; Jan van der Fonteyne; Antheunis van Craon, die heere van Clarsen ende van Beauvergier; Reynoudt van Greboual; Gillibert van Greboual; Philips van Auxy; die heere van Vaveringny, met zijn zuene; die heere van Ronse; die heere van Hondtschote; die heere van Pouckes; die heere van Hameyde; die heere van Rassy; die heere van Eecke: die heere van Haucourt; Godefrodt van Malestrade; Bertram van Montalbaen; Jan van Goethem; Willem de Vayere, ende zo veel andere dierghelijcke, dat men onder alt voorscreven ghetal der versleghenen boven de XVIc onedele niet vinden en conste, die welcke huerlieden heeren ende meesters (wel meynende int eerste die eere van der bataylgie alleene gheconquestreirt thebbene) zeer ghetrauwelick in huerlieden uytersten noodt ter hulpe gheeommen waren, twijle dat hemlieden alle die eerste ter vlucht waert spoeden, niet jeghenstaende dat er noch an de cant van X duysent levende in handen gherochten, van de welcke die hoochste gheborene ende alderedelste waren : eerst, die hertoghe Charles van Orliens; die hertoghe Jan van Bourbon; die grave Charles van Huy; die grave Arcturus van Richemont, broeder van den hertoghe Jan van Bre- 1415.

1415. taengnen; die grave Lodewijck van Vendosme; Jacob van Haricourt; Jan van Craon; Boschicalt, die marschalck van Vranckerijcke; Hughes van Lannoy; Antheunis van Brimen; Charles van den Eeckhoute; die heere van Helgy; die heere van Lingny, ruart van Henegauwen; die heere van Chausny; die heere van Hamelcourt; die heere van Noyelles, ghezeit de witte ruddere, met Baldus, zijn broedere; Cornelis van Bykercke; Jan van Glijmes; Nicolaes van St-Gangereyn, die heere van Roesselaere; die heere van der Gracht; die heere van Humieris; Edouart van Rochaen; Olevier van der Felleye; Jan Ghiffaert ende die heere van Buesson, met vele andere moghende heeren, rudders ende edelmannen, de welcke die voorzeide coninck Heyndrick al sdachs naer der bataylgie, met wonderlicke veel roofs ende buyts, duer zijne stede van Calis, tInghelant waert voerde, ten onuytsprekelicker blijtscepe, ghemeender vreucht ende triumphe van alle zijne subiecten ende ondersaten, ghelijck ontwijffelick wel recht ende redene was. Doen ghinck men het doode lichame van den hertoghe Antheunis van Brabant te Veurne begraven, neffens vrau Johanne van Luxemburch, zijn eerste huysvrau, wijlent sgraven Walrams eeneghe dochter van St-Pol ende van Lingny, daer hy twee zuenen by achter liet, te wetene: Jan, die naer zijn vaders doot hertoghe van Lotrijcke, Brabant ende van Lemburch wiert, die vierde van dier name, ende Philips, die grave van St-Pol ende Lingny; zijn tweede wijf was die hertoghinne Isabelle van Luxemburch, shertoghe Jans dochter van Gourlits ende Lutzits, marcgrave van Brandeburch, zo voorzeit es, die hem insghelijcx ooc eenen zuene baerde van zijnder name, maer van zeer corten levene. Die grave Philips van Nevers ende Rethiers wiert met den zelven ooc in een osbare tzijnen lande waert ghevoert, ende aldaer ter eerde ghedaen zot betaemde, latende hy vrau Marie, zijne

eerste wettelicke compagnie, eenen zuene achtere, die 1415.
naer hem hiet, ende by vrau Josijne, zijne tweede ghesellnede, ooc eene Charles ende Jan, zo ten overlijden van wijlent der princesse Margriete, zijnder moeder, breeder verhaelt ende verclaerst staet.

Als die hertoghe Jan van van Bourgoengnen, grave van Vlaenderen, te Digion de nieumare verhoorde vant verslaen van den voorscreven hertoghe van Brabant ende grave van Nevers, beede zijne broeders, ten ware niet wel scrivelick met hoe grooter rauwe dat hy bevaen wiert, niet jeghenstaende dat hy nochtans achter een zijnen wech met machte te Parijs waert nam, omme tgouvernement van der croone (twelcke hem ontwijffelick naerst ter herte lach) themwaerts te treckene ende te ghecrijghene, maer die coninck Charles zelve belettende hem den inganck van der stede by tsluyten van der poorten, zo dat hy van danen weder deur Troie, in Champanien, naer Lingny, up die riviere van der Marne, vertrecken moeste, ontbiedende daer tzijnder secourse veel ruteren te peerde uyt Vlaenderen ende Artois, in twelcke hem die coninck Lodewijck van Secilien zo omtroerde, dat hy van dier tijt voort zeer zorchvuldichlick ten besten sprack, verwervende endelinghe an den coninck Charles dat hy emmers te vreden was, den voorzeide hertoghe by hem te Parijs te laten commen met zijn ordinairen treyn, ende niet anders; aldaer hy in gheender maniere toe verstaen en wilde, zegghende dat hy die middele wel vinden zoude omme eer yet lanck met alle zijne gendarmerye daer binnen te gherakene, ten spijte van alle die ghuene diet leet ware. Uyt deze presumptueuse ende vermetele woorden beghonste die voorzeide coninck van Secilien zeer grootelicx tghemeente te suspecterene, in der maniere dat hy hem zelven binder stede als voren niet langhe betrauwen en dorste, vliedende van danen in alderneersticheit naer

Onzen graef begeeft zich naer Parys.

1415. Amiens, daer hy heere of was, ende latende den coninck Charles voorts metter stede van Parijs gheworden, aldaer swoendachs, den XVIIIe van der maent van decembre, die Dolphin Lodewijck van Vienne, hertoghe van Aquitanien, vergheven wiert, by den grave Philips van Vertu, den tweeden zoene van Orlieus, ende zijn gheallieirde, ten fijne dat hy die hertoghe van Bourgoengnen, zijnen schoonvadere, in zijn voorzeit voornemen ofte vermet niet ghehulpich en viel, die welcke ten eersten daer naer weder te Vlaenderen waert keerde, stekende zeer vromelijck te Rijssele ter Spinette, zo van ghelijcken ooc die grave Philips van Chaerloys, zijne zuene, dede, met den nieuwen hertoghe van Brabant ende die grave Philips van St-Pol ende Lingny, eene goede poose tijts ghedeurende, die zonder faute zo haest niet gheexpireirt en was, ofte die van Camerijcke en vercreghen by appointemente dat huerlieden caneunicken van St-Gaugeri geenen wijn meer te zupen uytgheven en mochten, mids hebbende ende heffende jaerlicx voor huerlieden intrest van der stede de somme van hondert goude croonen in specie, niet jeghenstaende dat hemlieden twijn zupen in hem zelven nichtemeer en betaemde dan twercken metter spade ofte andersins. Godt beteret.

1416. Vernieuwing van het bestand tusschen Engeland en Vlaenderen.

Tjaer datter naervolchde vernieuwde men tbestandt tusschen die van Inghelant ter eendere, ende die van Vlaenderen ende Artoys ter andere zijde, tot Baefmesse, int jaer XIIII^c ende XIX, ter grooter ghemeender blijtscepe van alle die coopvaerders van der zelver contreye, maer ten ghelijcken meshaghene van die van der orlienscher ende armingiacscher confederatie, te meer ghemerct dats die hertoghe Jan van Bourgoengnen bovendien noch secretelick eens was met den Dolphin Jan van Vienne, hertoghe van Toureyne, die (nu gheleden omtrent de X jaeren) vrau Jacoba van Henegauwen, zijn zusters dochter, ghe-

trauwt hadde, endende niet min zeer corts naer dezen miserabelick zijn leven by den venijne, hem te Compiegnen verraderlick ghesubministeeirt by die van der voornoemde contrarie ligue, omme by dier middele te bet by den heure ende int regiment van der franscher croone te meughen blijvene, daer men alsdoen van beede zijde principalicst toe tendeerde. Hierentusschen, te wetene in die maent van sporcle, vinghen die van Oostende een zeezwijn, van der lanchde van vijf vamen en half, ende quamender mede te Doornijcke, aldaer der die vleeschauwers ende vischcoopers by coope meester of bedeghen, doende voorts huerlieden profijt daer mede, zo zy hemlieden verstonden. 1416.

Doen men screef tjaer XIIII^{c} ende XVII, zo overleet smaendachs, ten laesten daghe van meye, Willem van Beyeren, grave van Henegauwen, Hollant, Zeelant ende Oostervant, heere van Vrieslant, die zesde van dier name, van peurder rauwe ende melancolie dat die Dolphin Jan, zijn schoonzuene, vergheven was, ghelijck wy ghehoort hebben, ende dienvolghende zo wiert hy te Valenchijn, te Fremineuren, begraven, latende byder princesse Margriete, zijnder huysvrau, shertoghes oudste zustere van Bourgoengnen, eene eeneghe dochtere achtere, die vrau Jacoba hiet, daer wy voor dien date van dezen wat of hebben begonnen te roeren, hopende een yghelick dies angaende noch metter tijt betere ende vulcommenlicke contentemente te ghevene, zo wanneert die materie begheeren zal. Ten eersten naer dezen huwde Jan van Beyeren, svoorzeits grave Willems broedere (niet jeghenstaende dat hy langhe tijt deken ende bisscop van Luycke gheweest hadde) met die hertoghinne Isabelle van Luxemburch, wedewe van den hertoghe Antheunis van Brabant, die over twee jaeren te Blanchy bleef, doende voorts alle extreme devoiren omme die voorzeide vrauwe Jacoba, 1417. Willem van Beyeren sterft.

1417. zijne nichte (daer hy oom of was), teeneghadere van Henegauwen, Hollant ende Zeelant te priverene, ende nemende ten dien fijne die stede van Dordrecht ende van Gorcken inne, byder assistentie van den hertoghe Reynoudt van Guilcken ende van Geldere, grave van Zutphen, metsghaders ooc van Aernout van Echmont, Willem van Arckeel ende meer andere edelen, van de welcke eeneghe, ten eersten daghe van decembre, by vrau Jacoba, voor Gorcom versleghen ende eeneghe ghevanghen wierden, zo dat die stede weder ter behoorlicker obedientie commen moeste, overmits die zonderlinghe prouesse ende foortse van wapenen van Walram van Brederode, hoewel dat hyder endelinghe zelve tleven liet, ten omsprekelicker regrette van der victorieuser vrau Jacoba, die eer yet lanck den hertoghe Jan van Brabant, den achsten van dier name, te Biervliet tharen tweeden manne nam, resisterende tzamen haerlieden vianden (die den keyser Sigismundus mede hadden) zeer vromelick ende vaylgeantelick, maer wat zyder toededen, zy en consten nochtans die stede van Dordrecht niet weder gerecouvreirene. Binnen dier middelen tijt maecte die nieuwe paeus Maerten, die vijfde van der zelver name (by wiens consecratie tverouderde schisme papale cesseerde) den eerweerdighen vader in Gode, heer Jan van Walderoode, bisscop van Luycke, die welcke boven de thien maenden niet en leefde, maer om zijn groote duechts wille vergheven wiert van zijne overwillighe subiecten ende ondersaten, die deur zijn voorsaets ongheregheltheit nu teeneghadere van allerhande godtvruchticheit vervreimt waren, ende hemlieden ten rechtweghe gheensins voughen en wilden om leven nochte om sterven. Twelcke alzo ghepasseirt zijnde, die hertoghe Jan van Bourgoengnen track met XXX duyzent frische mannen (daer die grave Philips van St-Pol naer hem die capiteyn of was) uytten lande van Artoys te Corbeye ende

tAmiens waert, aldaer hy zo ghewellecomt ende omthaelt 1417.
wiert, dat men over al met ghemeenen voysen Noël (1) riep van blijdtscip ende jolijt, ooc quam hem daer Mer Jan van Vilers, die heere van Lilleadam, ten secourse, tal zulcker verschrikene van den graf Bernaert van Arminiack, dat hy gheel Normandien in d'handen van de Inghelsche abandonneirde, ende hem zelve zeer haestelick met machte binnen der stede van Parijs vant, omme die Inghezetene te bet in zijnder onderdanicheit thoudene. Dies nochtans niet jeghenstaende die Bourgoengnions quamen (naer veel schoone victorie) in tende van der maent van octobre, duer die stede van Chartres ende van Vendosmes, te Tours in Toureynen, daer zy die coninghinne Isabelle, met vrau Catherijne, haer joncste dochtere, uyter vanghenesse verlosten, vallende met eenen ghezaemdelick voor Parijs, hoe wel dat zyder gheen faict en bedreven, maer corts weder keeren moesten van daer zy ghecommen waren, niet zonder diversche zeer gruwelicke dreghementen, nochtans in de welcke hemlieden die Arminiackers zo beroerden dat zy paeys versochten, maer gheel ende al te vergheefs, ghemerct dat zy van den regemente van den lande niet scheeden en wilden daer tal an hinck. Hierentusschen veranderde die keyser Sigismundus int concilie te Constance, die graefscepe van Cleven ende van Savoyen in twee nieuwe hertochdommen, ende men beghonste alsdoen ooc die abdie te Sichen van caneunicken reguliers by Oudenaerde te fonderene. Sondachs naer half vastene, ten XIII[e] daghe van maerte, vergaerde te Brugghe ten drie uren naer die noene, op die poootersche logie, burchmeester, schepenen, raden, tresoriers, hooftmannen, edele ende notablen, metten gheselscepe van den witten beere der zelver stede, resolverende daer eendrachtelick

Het Forestierschap van den witten Beer is te Brugge hersteld.

(1) Vreugde en kermis.

1417. by ghemeenen accoorde ende overeendraghene, dat men tforestierscip ofte steicspel van den witte beere (tanderen tijde gheinstitueirt by huerlieden voorzaten, ter eeuwigher ghedinckenesse van de oude forestiers van Vlaenderen, ende oyt tsijdert wel ende lovelick alle jaeren ghecontinueirt ende onderhouden) als noch omme den troublen tijt wille niet ommitteren nochte achter te laten en zouden; maer dat men tzelve in aldermanieren schuldich was te verheffene ende tachtervolghene, ten daghe van ouds ghecostumeirt (in alzo varre alsser gheen ander nootzakelicker belet en quame), met alle die ceremonien, solemniteiten ende mijsterien daer toe dienende ende behoorende. Daer wiert insghelicx gheordonneirt Jan van Milaen, die laetste van de forestiers, hem in aldermaniere naer tzelve te regheleren ende te voughene, met zijnen herault, hofmeester, baenmeestere, zaelmeester, wapenmakere, cocx, fijfers, tamboreins ende andere ghewonelicke dienaers ende officiers, wetende elc bysondere wel precijselick wat hemlieden dies angaende tgheel jaer deure te doene stond, zo wy als nu als dan bet ten vullen zullen meughen verstaen ende begrijpen uyt gheune dat wy int vervolch van dezen allincx zoo breedere vertooghen ende te voorschijn bringhen zullen.

1418. Dienvolghende zo reedt die hofmeestere van Jan van Milaen, den forestier voorzeit, tsaterdachs naer beloken Paesschen hier naer eerst commende, ten acht ueren voor die noene, met die vier alderjoncste (van die ghuene die sanderdachs mede vespereyen ende sdaechs daer naer steken zouden), te Brugghe zeer chierelick van strate te strate, met eenen herault voren, noodende alzo alle die principaelste vrauwen ende joncvrauwen van der stede ende bysondere die huysvrauwen van die van den ghe-

Eerste Steekspel van den witten Beer.

zelscepe van den witten beere, ende van de medestekers, 1418.
jeghens sanderdachs snuchtens ten inbijte in die *Mane*, up die groote Marct, omme den forestier voorscreven (ten wiens coste tzelve al gheschiede) aldaer dan met zijnen ghezelscepe te zien vespereyen, zo tghebeurde, in zeer grooter magnificentie ende triumphe. Ende snoens bleven alle die ghenoode vrauwen ende joncvrauwen etende, ter platse als voren, ten redelicken coste van der stede, maer sachternoens presenteirende hemlieden die forestier den rheynschen coelen wyn, appelen, vierzaen ende witte broodt, alzo vele alst hemlieden behoufde, omme daer mede die vespereyders van buyten te verbeydene, die welcke nu ghecommen zijnde ende huerlieden devoire ghedaen hebbende, zot behoorde, zo nam die forestier orlof tot sanderdachs naer die noene, an die voorzeide vrauwen ende joncvrauwen van der *Mane* ende generalick ooc an alle andere die allomme aldaer int ronde van der Marct ten veistere laghen, in omsprekelicke groote menichte, zittende met dien te peerde met alle zijne medestekers van binnen, ende rijdende alzo tzamen zeer triumphantelick met fijfers, tamboreyns ende den herault voren tot elcx herberghe, daer die voorzeide van buyten ghelogeirt waren, heetende hemlieden, elc int particuliere, zeer hertelicke wellecom, met presentatie van peerde ende harnasch, metsghaders ooc van al tghuene dat zy ter dier feeste van doene mochten hebben, alzo varre alst in hemlieden ware; ende sanderdachs naernoene wierden in die *Mane* ter Marct (van weghen den forestier) twee schuetelen gespronghen rentvleesch (1) ghebrocht, met eender oostersche hamme, appelen, mette vierzaen, ende voorts alzo veel wijns ende witte broots als er van noode was, omme die vrauwen ende joncvrauwen te bancquetterene,

(1) Een weinig gezouten.

1418. die daer anderwarf verghadert waren, ter cause van den steicspele, in zeer grooter menichte', ende die opperveisters van den huyze (totter nombre XII) waren *quant et quant* ooc voorzien ende ghestoffiert elc met een nieu kussene (metsghaders ooc van een hancsele daer voren), wesende al van der zelver stoffe, daer die habituatie van den forestier ende van die van zijnen gheselscepe of ghemaect waren, ende conforme den coleure van alle huerlieden officiers, laquais, speellieden ende andere dienaers acoustrementen, al achtervolghende die goede ende zeer lovelicke oude ordonnantie daer of zijnde. Deze zaken aldus al gheprepareirt ende bereedt zijnde, zo quam die forestier Jan van Milaen zeer rijckelick, clouckelick ende vaylgeantelick uyt clooster van den Eechoute, deur die Wullestrate, up de Marct ter bane, gheaccompagneirt ende vergheselscipt met deze XIIII naervolghende persoonen, te wetene : eerst Jan Gheerwout, Pieter Adoorne, Andries van Theimseke, Jacob Boonin, Parent Fane, Jan Zwijn de jonghe, Willem Gheerolf, Jacob Metteneye, Jacob van Milaen de jonghe, Jacob Breydel, Jan van Aertrijcke, Jan Hoste de jonghe, Jacob van den Walle ende Michiel van Deerlijcke, doende daer onderlinghe alle die achternoene lanck ghedeurende, vele groote ende zeer vrome faicten van wapenen te peerde, maer dies niet jeghenstaende Pieter Adoorne conquesteirde den spiet, zeer eerelick ende tamelick versiert met zijden fringhien van de livereye van Jan van Milaen voorzeit wordende ende bediedende mids die nieuwe forestier voor die toecommende jaerschare; Jacob van Milaen, de jonghe, want den hoorne, wezende de danck van die van binnen, ende Joos van der Steghelen, poortere van Rijssele, ghecreech den beer, zeer constich ghesneden uyt den witten houtte, ende staende up eenen stock, rondsomme besleghen met blecke, hebbende voorts eene leere halsebandt an, van den

coleure ofte livereye als voren, twelcke was de danck van 1418.
die van buyten. Dit steicspel aldus gheendicht zijnde, zo ghinghen alle die steickers savends tzamen eten, int Ghyselhuys, ten coste van der stede, convoyerende naer tetene alle ghelijck Pieter Adoorne, huerlieden nieuwen forestier, tzijnen huyse waert, met den herault voren, hebbende tvoorscrevene gheconquesteirde spiet in dhandt; ende sdachs daer naer (wezende doen dijssendach) zo dede die nieuwe forestier, by zijnen hofmeestere, een bancquet bereeden in die *Mane*, up die Marct (daer die voorghezeide vrauwen ende joncvrauwen, naer die noene, weder te comparerene hadden), inder zelver vorme ende maniere alsvoren ghenoteirt staet, uytghestekene ende ghereserveirt alleenelick dat die oostersche hamme hier verandert wiert in een ghebrade schoudere: welck bancquet gheent zijnde, zo quam die forestier Pieter Adoorne, in tvulle harnasch, te Marct ghereden, met alle die van den gheselscepe van den witten beere, loopende daer jeghens den ouden forestier drie ofte vier rudderlicke carrieren, daer hy groot prijs, eere ende lof an behaelde, naer die welcke dat hy hem daer gheel dede omtwapenen, gaende alzo voort in die *Mane* ende elders, binder beloken van der Marct, ende biddende allomme alle die vrauwen ende joncvrauwen (maer principalick ende besondere wiens mans mede van den gheselscepe van den beere ofte van de medesteickers waren) dat hemlieden gheliefde met hem int Ghyselhuys cruydt ende wijn te commen nuttene, twelck alzo ghedaen zijnde, namen alleghadere zeer eerelick ende vriendelick orelof an mencanderen, keerende mids dien elc weder in tzijne van daer zy ghecommen waren, ende deerste vrijdach van der zomere Brugghemarct, quam die herault van den witten beere ghereden met schoonen state (hebbende diversche fijfers ende tam-

1418. boureyns voor hem), naer tscepenhuys der zelver stede, hanghende in die vierschaere aldaer zeer ceremonieuselick (naer costume) die wapen van den voorghenoemden Jan van Milaen, daer die stede de cost of doochde, ter eeuwigher memorie ende ghedenckenesse van zijn forestierscepe, altoos ghelijcke wiert ooc ghedaen up die poortersche logie, ende up den meydach daer naer volghende, reedt Pieter Adoorne, als forestier, mede om den meye, defroyerende snoens ter maeltijt (die men ter logie hielt) alle die van zijnder gheselscepe, voor VIII grooten den man, uytghesteken die hofmeestere, herault, fijfers ende tamboreyns, die welcke boven huerlieden peerdtheure ooc gheel ende al quyte gelach hebben moesten, in recompense van huerlieden dienst ende arbeydt, daer zy alsdan anders niet voor en omtfinghen, alvolghende eene ceure ende ordonnantie van outs uytgheghceven ende ghepromulgeert, up tstick van den witten beere ofte forestierscepe van Brugghe.

Onzen hertog wordt met het bestuer van de fransche kroon belast.

Deze zake aldus ghepasseirt zijnde, zo wiert endelinghe naer lang debat (by den toedoene van de cardinalen van Ursijn ende van St-Marcx), die hertoghe Jan van Bourgoengnen, grave van Vlaenderen, tregement van der franscher croone wederom up een nieu toegheschict ende toeghelaten, in zekere dachvaert ten dien fijne ghehouden binden casteele te Monstreul, daer die reviere van der Jone metter reviere van der Seyne verghadert, al wast by aldien datter die Armingiackers niet veel of en hielden, zegghende dat al bouven ende verraders waren die tzelve eerst gheproponeirt ende voor ooghen gheleit hadden, ten zeer grooten verdriete van die van Parijs, die welcke byder hulpe van Pieter de Clerck, sondachs den XXIX[en] van meye, ten twee uren naer middelnacht, secretelick den vromen Mer Jan van Vilers, heere van Lilleadam, binnen

der stede lieten commen, duer die poorte van St-Germeyn, 1418.
met veel volcx van wapenen, te peerde ende te voet, daer Mer Guy van Bar, Mer Leon van Bournoville ende Mer Ferry van Maylgy, met vele andere wel gheexpirementeirde rudders ende edelmannen, die principaelste of waren, treckende reghelrecht, zonder langher dilay, in schoonder ordonnantie, ten Chastelette waert, aldaer zy IIII^c cloucke poorters, int harnasch, thuerlieden assistentie ghereet vonden, roupende ghesamentlick, met luyder voysen: *Paeys ende Bourgoengnen,* twelcke cause was dat hemlieden tghemeente terstont in grooter menichte by viel, leedende den coninck Charles uyt den hove van St-Pol, met hemlieden te peerde achter strate (als of hy tzelve al gheavoueirt hadde) ende ommerinchden metten zelven ooc schanceliers huys, met alle die ghuene dieder binnen waren, tal zulcken meshaghene van Mer Tanrguy van den Casteele dat hy hem haestelick, met den Dolphin Charles, binder Bastijlgie van St-Antheunis maecte; maer die grave Bernaert van Armingiack, connestable van Vranckerijcke, quam ten XII^en daghe van wedemaent, die ommeringhde ten secourse, blijvende niet min endelinghe zelve ter stede versleghen, met an de cant van noch vier duyzent vechtende mannen, tusschen de welcke dat die hoochste ende vermaerste waren : eerst, die grave van Grandpré; Heyndrick van Marly, die canchelier van der croone; die bisscop van Constance; die bisscop van Lyons; die bisscop van Evreux; die bisscop van Senlis; die abt van St-Cornelis te Compeignen; Raymont van der Guerre; Hector van Chaertres; Inghelram van Marchont ende Charles Pepaert, die juwelier van den coninck, met meer andere armingiacsche edellieden, zo datter hem alle die reste metter vlucht saulveerde, uytghesteken die cardinalen van Bar ende van St-Marcx, die beede levende in handen gherochten, met den eerdsbisscop van Riemen.

1418. Dezen uploop ende zwaerbloedighe fouille aldus ghepasseirt zijnde, men sleepte die doode lichamen van den grave van Armingiack, Marly ende Guerre, met coorden ende ijsere haken, te Parijs drie dagen lanck van strate te strate, ende daer naer wierp menze, met al huerlieden voorzeide compagnons, in een gheineene carriere buyter stede. Dies wiert die grave voorzeit, eerst een bourgoensch cruyce lancx deure zijnen rick ghesneden, welck cruyce doen van ghelijck ooc alle die van Parijs accepteirden ende voerden, in teeckenen dat zy anders gheen regementeur en begheerden dan den hertoghe Jan van Bourgoengnen, grave van Vlaenderen, de welcke hem dienvolghende in alderdiligentie derrewaert spoede, verslaende ende verjaghende, by sonderlinghe vaylgeandijse ende foortse van wapenen, al dat hem yewers jeghens ofte contrarie was, in zulcker wijs dat die Dolphin Charles, zelve uyt der voorzeide Bastijlgie vlieden moeste, nemende subtijlick die stede van Compiengne inne, ende scrijvende hem zelve gouverneur van Vranckerijcke, byder persuasie van den burchgrave Jan van Narbone, metsghaders ooc van Mer Taneguy van den Casteele, gheboren uyt Bretaengnen, tzamen vergheselscipt ende vereenicht met Robrecht Masson, Jan van Louvet, Bureel van Dampmartin, Steven van Maurregart, Philips van Corbeye ende andere dierghelicke seditieuse personagien, stellende noch int ende ghezaemdelick zoo veel desroys voort binder stede van Parijs (niet zonder groote bloetsturtinghe, alzo wel van der eender als van der andere zijde) dat die bourgoensche ligue ende verghaderinghe zelve eerst (om beters wille) paeys ende vrientscepe begheerde, die welcke haer up den XVI[en] dach van der maent van decembre, finalick gheaccordeirt ende gheagreirt wiert, in der vorme ende maniere als hier naervolcht :

Te wetene : eerst, dat alle oude questien, gheschillen

ende rancunen, zo voortaen in der eeuwicheit by die van beede zijden vergeven, vergeten ende te niete ghedaen zullen wezen, als of die zelve noyt ghebeurt ofte gheschiet en waren. 1418.

Kortdurenden vrede tusschen de Bourgignons en de Armagnacs.

Ten fijne dat men te bet die inghelsche mogentheit (diet alsdoen omtrent Rouaen al verbeurt maecte), by ghemeenen consente ende overeendraghene resisteren ende supediteren mochte.

Daer die Dolphin Charles ende die hertoghe Jan van Bourgoengnen met eenen ghesaemdelicke tlast of namen, ten coste van der coninclicker majesteit.

Die zy ten ten surpluse voorts met den regemente van den lande lieten gheworden, totter tijt dater by eenegher ander middele andersins inne voorzien wierde.

Maer, lacen! deze paeys en ghedeurde niet langhe, by den toedoene van svoorzeide Dolphins raedtslisden, die welcke verraderlick die stede van Soison ende van Tours, in Toureynen, themlieden waerts ghecreghen, metsghaders ooc wonderlicke groot gehoor by den ghemernte te Parijs, daer hem die nieuwe grave van Armingiack bysondere uytnemende zeere inne verblijde ende verheuchde, zweerende by al tghuene dat noyt zonne en beschijnt, dat hy (in wederwrake van zijn vaders doot) den hertoghe van Bourgoengnen eer yet lanck van den lijve berooven zoude, indien hem Godt tleven spaerde. Hierentusschen namen die Inghelsche die stede van Rouaen inne, by ghebreke van vijtailgie, ende die Bougoengnons subiugeerden insghelicx ooc die heerlichede van Couchy, rechts voor texpireiren van der maent van lauwe, doen sconincx lieden van Inghelant, omtrent Pointoise, Cleremont, Beauvais, Mondedier, Braye, Amiens, Abbeville ende St-Valery, in Picardien, tal afliepen, destrueerden ende in gloeyen stelden, daer zy eenichsins by gheraken consten, keerende corts daer naer weder, met omsprekelicke veel buyts ende zonder

1418. eenighe rëstitutie, van daer zy ghecommen waren, ter occasie van den crancken regemente van Vranckerijcke, spruytende uytter indispositie van der coninclicker majesteit, zo tghemeenelick pleecht te ghebeuren. Ghedeurende deze questie ende gheschillen, zo en bleef Jan van Beyeren (wijlent bisscop van Luycke ende nu hertoghe van Luxemburch, ghelijck wy ghehoort hebben) niet alleene die stede van Dordrecht continuelick themwaerts houdende ende bezittende (in prejudicie van der gravinne van Henegauwen, Hollant ende Zeelant, zijn broeders dochtere, zo voorzeit es), maer bedeech bovendien ooc gheweldich possesseur van der stede van Rotterdam ende van Brijl, bringhende daer den zeer vromen capiteyn Mer Adriaen, den bastaerde van Heyne, van levende lijve ter doot, ende gheensins twijffelende ofte hy en zoude noch wel metter tijt zijne voorzeide nichte teeneghadere ghepriveert ende ghefrustreirt hebben van al dat zijs hadde, niet jeghenstaende dat anders gheschiede, zo naermaels breeder ende claerelicker blijken zal.

Veroveringen van Jan van Beyeren.

1419. Sondachs naer beloken Paesschen, ten laesten daghe van der maent van april, int jaer ons Heeren XIIIIe ende XIX, verspreyde te Brugghe die forestier Picter Adoorne, commende tsanderdachs ter bane te Marct, met Willem Gheerolf, Andries van Theimseke, Jacob Bonin, Parent Fave, Jan Zwijn de jonghe, Jan van Milaen, oudt forestier, Jacob Breydele, Jacob van Aertrijcke, filius sheer Philips, Jan Hoste, Jacob van den Walle ende Jan Bonin, ende loopende daer menighe vrome carrieren jeghens elcanderen, zo dat Willem Gheerolf, by rechter vaylgeandijse den spiet wan, Jacob Bonin den hoorne ende Jan Gheerwout den beer, met alle de voorghaende ende naervolghendė ceremonien ende mijsterien hier voren int forestierscip van Jan van Milaen, zo ten vullen verclaerst ende verhaelt, dat meer dan noodeloos ware die hier ander-

Steekspel te Brugge van den witten Beer.

warf te recapitulerene ende repeterene, ghelijck ic ooc niet en zal int tracteren van al dandere naervolghende forestiers, totten ghetalle van LXII, zo wy noch metter tijt hooren zullen, indien ons Godt tleven spaert. Deze feeste van den witten beere en was zo vullich niet gheent, of daer en wiert binnen den lande van Guyse een dachvaert van paeys, tusschen die Franchoysen ende Inghelschen gheordonneirt, totten welcken die coninck Heyndrick van Inghelant in grooter hoocheit ende magnificentie compareirde, maer die coninck Charles van Vranckerijcke bleef te Pontoise omme zyne ghewoonelicke crancheits wille, zendende niet min die hertoghe Jan van Bourgoengnen, metter coninghinne Isabelle ende vrau Cathelijne, haer joncste dochtere, tzamen voorts ter voorzeider dachvaert waert, aldaer die coninck Heyndrick de voorzeide vrau Cathelijne ten huwelijken begheerde, behoudens dat mer hem Normandien, Gascoengnen ende Ponthieu ghanschelick ende gheelick mede gave, met noch hondert duyzent goude croonen ghereet gelt, ende ten ware dat men hem tzelve alzo int vriendelick accordeirde, hy zouder, by foortse ende weghe van wapenen, pijnen anne te gheraken, ter totaler bedervenesse ende onterveñesse van den coninck Charles, metsghaders ooc van alle die ghuene die hem wel wilden; daer up dat hem die voorscreven hertoghe terstont verantwoorde dat hem tzelve noch veel zweets ende bloets costen zoude, met meer andere dierghelijcke propoosten, ter zelver materie dienende, in der maniere dat die coninck Heyndrick zelve van dier tijt voort allincx zo meer begonste te zwichtene, niet zonder groote apparentie van finalen accoorde, in twelcke hemlieden die Armingiackers zo beroerden (vreesende offer hemlieden partie by gheavanceert mochte wezen) dat zy Mer Taneguy van den Casteele in alderdiligentie derrewaert depescheerde, biddende den hertoghe

1419.

Dagvaert.

1419. als voren zeer instantelick ende veraderlick, dat hy niet voordere in de zake procederen en wilde, eer anderstondt dat tdifferent tusschen hem ende den Dolphin Charles, teeneghadere ter nedere gheleit ware, ghelijck ontwijffelick met cleender moeyte stondt te gheschiedene (volghende huerlieden te kennen gheven) ter eerster toecommende vergaderinghe, die men ter dien ende een mijle buiten der stede van Meluyn, niet varre van Ponthiel, te velde hielt in zeer groote moghentheit van beede zijden (omme dieswille dat zy mencanderen niet en betrauwden) ende met zulcdanighe behendicheit datter swoensdachs, den XIe van hoymaent, een ghedeurighe paeys naervolchde zoot scheen, overmids die coroboratie van eede, ten aldersolemnelicste ghedaen, by alle die ghuene diet anghinck ofte eenichsins toucheiren mochte. Ten laesten daghe van der zelver maent, gherochten die Inghelsche by nachte binnen der stede van Pointoise, zo dat hem die capiteyn Mer Jan van Vilers, heere van Lilleadam, metter vlucht saulveeren moeste, die hy in poste te Parijs waert nam, treckende van danen voort naer Beauvais, ende die hertoghe Thomaes van Clarence, sconincx broedere van Inghelant, dede insghelijcx ooc van een andere zijde al tquaet dat in hem was, gheenrande rudesse ofte wreetheit sparende, twijle dat die Dolphin Charles die landen van Berry ende van Toureyne visiteirde ende voorzach van al tghuene datter ter orloghe nootsakelick was, nemende niet min endelinghe, met omtrent XX duyzent mannen van wapenen, zijn vertreck te Montreuil ende omtbiedende daer (by Mer Taneguy van den Casteele) den hertoghe Jan van Bourgoengnen, zijn vaders rechtsweer, by hem te commen, omme onderlinghe met elcanderen tadviserene, quamsuis, hoe men die Inghelsche best ghesaemder handt uyt den lande verdrijven ende houden zoude, ten welcken fijne die hertoghe voorzeit (wezende doen te Troie, in

Moord van onzen hertog.

Champaengnen) ontwijffelick veel liever ghezien hadde 1419.
dat die Dolphin zelve tot hem ghecommen hadde, by wien hem die coninck, zijn vader, alsdoen jeghenwoordelick hielt, metter coninghinne, zijnder huysvrau, ende joncste dochtere; maer dies niet jeghenstaende, Mer Taneguy voorzeit wiste hem zo wel te persuaderen (uyt crachte van zekere letteren van credence) dat zy immers tzamen ten Braye, in Vermandois, gherochten, aldaer die bisscop van Valence met den zelven ooc arriveirde, broedere van den bisscop Charles van Langre, die upperste raedt was van den hertoghe als voren, avancerende van ghelijcken ooc beede te gadere die Monstreulsche verghaderinghe al dat zy consten, by diversche zeer verraderlicke ende persuasive redenen, by de welcke zy vastelick sustineerden gheenerander dangier ofte perijclen daer inne gheleghen te zijne, als de zelve alleenelick gheconcipieirt ende voorghestelt zijnde, ter conservatie ende behoudenesse van der franscher croone, jeghens die verouderde vianden van diere, te meer, want men te vreden was die ghesolliciteirde princen voor alle wercken tcasteel in handen te leveren tzijnder tuitie ende defensie, mids welcken hy hem zo varre liet verabuseiren ende ghezegghen dat hy (ter voldoeninghe van dies voorzeit es) int ende secretelick dede vernemen (by Antheunis van Tholongnon ende Jan van Erven) wat men te Monstreul maecte ende hoe ter al stondt, ende naer rapport ghehoort hebbende, dat men up die brugghe van den casteele (daer die reviere van der Jone met der reviere van der Seyne verghaert) drie stercke barrieren ofte afsluytselen maecte, ten grooten avantagie van den Dolphin (dieder met zijn volcke neffens ghecampeirt lach), metsghaders ooc ten zeer apparente dangiere van zijnen edelen persoon, indien die zaken anders quamen dan wel, zo beriet hy hem eenen langhen tijt metten zijnen up tghuene dat hem voorts te doene

1419. stondt, resolverende niet te min endelinghe (volghende tadvijs van eenighe ghecorrompeirde verstanden, daer die vrauwe van Gyac een van de principaelste of was) met der versochte vergaderinghe voort te gaue, als die ghuene die ter weerelt niet anders en zochte dan twelvaert van der croone allomme te vervoorderen naer zijnder macht ende moghentheit, Godt geve, watter hem ofcommen mochte, behoudens nochtans dat men eerst anderwarf den paeys van Meluyn ende alle andere voorgaende accoorden besweere, zo svrijdachs up Onze Lieve Vrauwe dach, den VIIIe van der maent van septembre, zeer solemnelick gheschiede by ghestaefden eede, alzo wel van der eendere als van der andere zijde, ende van ghelijcken ooc noch eens sondachs daer naer, doen die hertoghe van Bourgoengnen, grave van Vlaenderen, Artois ende Bourgoengnen, palatijn heere van Salines ende van Mechelen, ten fijne voorscreven, met an de cant van VIII^c mannen, uytter stede van Braye, binden casteele te Monstreul track, vindende tzelve zo teeneghadere onvoorzien van allerhande proviande ende munitie van orloghe, datter niemende van de wel gheadvijseerde eenich deucht uyt ghepeynsen en conste, ende nemende nochtans dies niet jeghenstaende, noch binder zelver achternoene, omtrent den vijf euren, zijnen wech (als die radeloose, mids der importuniteit van de ghuene die zulcx eenparelick an hem verzochten) ter voorghenoemde verghaderinghe waert, met Mer Charles van Bourbon; Archenbalt van Foix; Jan die grave van Frieburgh; Antheunis van Vergy; Thibault die heere van Montagu; Pieter van Seginack, zijn secretaris; die heere van St-Jooris, in hooch Bourgoengnen; die heere van Aucre; Guy van Pontaylgier; Charles van Lens, in Artois; Pieter van Gyack ende Philips Jooskin; passerende ghesamentlick, ten dien ende, deerste barriere van der brugghe voorzeit, aldaer hemlieden terstondt sommighe van Dol-

phins lieden te ghemoete quamen, zegghende tot den her- 1419.
toghe als voren : « Gaet binnen tot ons heere ende meestere, want hy verbeyt u, » zo dat hy zonder langher dilay ofte breeder voordrachticheit, insghelijcx ooc die naervolghende barriere passeirde, die welcke met den zelven vast toeghesloten wiert, in die presentie ende jeghenwoordicheit van den verraderlicken Mer Taneguy van den Casteele, up wiens schouderen die prince voorzeit zeer mindelick ende blijdelick zijnen rechten hand leyde, zegghende jeghens die ghuene die by hem waren : « Ziet hier den ghuenen daer ic my ter weerelt alderbest up betrouwe, » ende treckende mids dien binnen der laetste barriere, die de meyere van Sens van ghelijcken ooc achtereen in slots sloot, by laste van den Dolphin Charles, die der ter zijde up rustede, hebbende boven den ghementionneirden Mer Taneguy by hem, eerst : Jan Louvet, den gouverneur van den lande van Provence; Jan de burchrave van Narbone; Willem Batijlgier; Franchoys van Grimalt; Robrecht Loore; Pieter van Flotery; Lodewijck Layet; Olevier Layet; ende Pontus van Namaren, den senechael van Avergne, tzamen onder die cleederen zeer wel ghewapent, zonder alle die ghuene die in ghelijcker equipagie noch secretelick, waer hier waer daer, in de circumvoisine huyzen tzijnder assistentie ghereet stonden, up indien hijs noodich hadde; dienvolghende zoo groetede hem die hertoghe voorscreven tzijner ancommen zeer mindelick ende reverentelick up zijn een knye, ontfaende metten zelve voor antwoorde dat hy hertelick wellecomme was, maer met zulcke rigoureuse subiunctie ende verhalinghe van zekere oude zwaericheden ende ranceunen, dat hyder hem nootzakelick of excuseren moeste, zegghende dat hyder gheensins cause ofte occasie of gheweest hadde, up twelcke hem die Dolphin van stonden an antwoorde met getrocken rappiere ende ghekeerden rugghe : « Ghy liechter anne, ghy valsch verradere,

1419. deur uwen hals; » indermanieren dat hem die gheiniurieerde prince (hier uyttewel merckende tgroot dangier daer hy inne was), anderwarf in alderotmoedicheit excuseerde; maer dies niet jeghenstaende, zo repliqueerde hem die Dolphin wederomme up een nieuw de zelve woorden alsvoren, roupende *quant et quant* met omsprekelicker furie : *Tes tijt,* twelcke wel verstaende Mer Taneguy van de Casteele, reicte terstont een handtbijlcke van onder zyne cleederen, ende smeeter den ghehumilieerden knielenden prince zo rudderlick mede int aenzichte dat hy hem ghelijck eenen osse ter eerde nedervelde, ende Lodewijck Layet deurbeulde ende vermoorde hem voorts, zo jammerlick ende onghenadelick dat hem, lacen! die darmen ten buycke uytquamen, al ten groote contentemente ende behaghene van den Dolphin Charles, die welcke met zijn bloote rapier in dhandt zeer blijdelick zeide : « My dincke dat hijs ghenouch heeft. » Twelcke hem die perpetrateurs verclaersden waerachtich te zijne, drayende met haerlieden complissen (tzijnde totaler verzekerthede) tdoode lichame tweewarf omme by de beenen in de middele van den bloede, ende verslaende up tzelve lichame den vromen ende zeer ghetrauwen Archenbalt van Foix, metsghaders ooc die reste van zijnen gheselscepe, aldaer ghevanghen nemende naer veel diversche mincken (1) ende grievelicke quetseuren, in zulcker wijs dat zy teeneghadere thaerlieden intentie gherochten, beroovende bovendien noch den versleghen hertoghe van alle zijne uyterste accoustrementen, ende bysondere van zijne groote goude ketens, rincraghe ende andere costelickheden, met zulcker tijrannie ende wreetheit, dat zy zelfs zijne vingeren met die ringhen ofsneden, werpende hem voorts al gheleerst ende ghespoort niet dan in zijn wombays van boven nedere in de vesten

(1) Vermenkingen.

van den casteele, tal zulcker verschrickinghe ende ontroe- 1419.
ringhe van de Bourgoengnons dieder binnen waren, dat zy meest al weder met haeste ter stede van Braye waert vloden, hoe wel dat zy dies niet jeghenstaende noch som onderweghe van haerlieden vianden achterhaelt ende vernielt wierden; dienvolghende, zo reicte men tsondachs (ter vierigher bede van XII edele poorters van der stede van Monstreul) tvoorscreven princelick lichame weder uyt de veste, daert inne gheworpen was, ende men begrouft met tamelicker hoocheit binder kercke van Onze Lieve Vrauwe aldaer, rechts voor St-Lodewijcks outaer, in de zelve equipagie als voren, ghereserveirt datter daerenboven noch een ghesloten helmet up thooft ghestelt wiert, totter tijt dat men tzelve weder van danen naer tcloostere van den Chartreusen, by Digion, in Hooch Bourgoengnen, voerde, twelck alzo ghedaen zijnde, die Dolphin ghinck stappans met alle zijne moghentheit die van den voorzeide casteele assiegieren ende beleghen, zo dat hyder int ende by appointemente meestere of bedeech, ghecrijghende daer wonderlicke veel roofs ende buyts, al tzijnder eeuwigher schande, cleenicheit ende confusie, metsghaders ooc gheel ende al jeghens die wille ende danck van den coninck Charles, zijnen vadere ende alle andere wel gheadvijseerde princen ende edelen, niet ignorerende wat grooter desroy datter hemlieden eer yet lanck of stont te makene, deurdien dat zy niet en twijffelde van der toecommende wederwrake der zeer verraderlicker ende onmenschelijker moort, gheschiet inder persoon van den hertoghe voorzeit, wezende nu van der oude van XLVIII jaren, ende hebbende tlandt zeer vromelick gheregiert XIIII jaer V maenden XVII daghen, metsghaders ooc latende by vrau Margriete van Beyeren, zijnder huysvrau, wijlent sgraven Albrechts dochtere van Henegauwen, Hollant ende Zeelant, heere van Vrieslant, eenen zuene ende zes dochters achtere, te wetene :

1419. Kinderen van onzen graef.

Philips die nu omtrent XXIII jaer oudt was, ende zijnen vader in alle zijne landen ende heerelickheden succedeerde, metter princesse Mechiele, zijne gheselnede, die vijfste dochtere van de ghepreallegierde coninck Charles, die zesde van dier name, ghelijck wy noch byder tijt hoe lancx zo ampelder ende wel om ghenoughen hopen te deducerene ende te verclaersene.

Vrau Margriete, die eerst den Dolphin Lodewijck van Vienne, hertoghe van Aquitaengnen, traude, ende naer zijn doot den grave Arcturus van Richemont, shertogheu Jans broedere van Bretaengnen, zonder nochtans eeneghe hoirie achter te latene van haren lichame gheprocreeirt zijnde.

Vrau Cathelijne, die van Lodewijck, sconincx Lodewijcx zuene van Secilien, gherepudieirt wiert, nemende naerderhandt den grave Philips van Vertu, middelste zuene van den hertoghe Lodewijck van Orliens (die te Parijs verslegher bleef, zo wy ghehoort hebben) tharen tweeden manne ende verscheedende insghelijcx ooc zonder erfgenaem als voren, ten XIen daghe van wedemaent, int jaer XIIIIc ende XIIII, van dezer weerelt, binder stede van Ghendt, alwaer zy in St-Veerlekercke begraven licht.

Vrau Isabelle, die huysvrau van den grave van Pontijvre, fiilius Jans, hertoghe van Bretaengnen, daer zy van ghelijcken ooc geen kijnderen by en gecreech.

Vrau Anne, die wettelicke compaengne van den grave Jan van Bethfort, sconincx Heyndricx tweede zuene van Inghelant, van de welcke ooc nichtemeer posteriteit en quam dan van de voorgaende.

Vrau Marie, twijf van den hertoghe Adolf van Cleven, den welcken zy vader maecte van Jan, Adolf, vrau Margriete, vrau Cathelijne, vrau Isabelle, vrau Agniete, vrau Helene, vrau Marie ende vrau Sebijlle, zo by tnaervolghende allincx zo claerlicker betoocht zal worden.

Ende vrau Agniete, ghezeit van Ghendt, daer by den hertoghe Charles van Bourbon, Jan, Pieter, Jacob, Lodewijck, vrau Johanne, vrau Isabelle, vrau Margriete ende vrau Cathelijne of descendeerden, met noch een andere dochtere van harer name, die by den hertoghe Jan van Calabrien, sconincx Reyniers zuene van Secilien, haren man, niet meer dan eenen zuene ter weerelt en brochte, gheheeten Nicolaes; ooc est te wetene dat die hertoghe Jan van Bourgoengnen hierenboven noch twee bastaerden achterliet; den eersten ghenaemt Jan, bisscop van Camerijcke (ghelijck wy ghehoort hebben), ende den anderen Guy, een uytnemende clouck ende vaylgiant man in allerande orlochsche exploiten ende faiten van wapenen. 1419.

Van Philips van Bourgoengnen,

DIE XXVIIIe GRAVE VAN DEN LANDE VAN VLAENDEREN.

Philips, hertoghe van Bourgoengnen, grave van Vlaenderen, Artoys ende Bourgoengnen, palatin, heere van Salines ende van Mechelen, wezende doen ter tijt binder stede van Ghendt, ende verstaen hebbende trapport van der verraderlicker ende zeer verscrickelicker moort, gheschiet in den persoon van den hertoghe Jan van Bourgoengnen, zijnen lieven ende wel beminden vadere (wiens ziele Godt ghenadich zy), al in der vorme en der maniere als voorzeit es, wiert van stonden an met zulcker extreme rauwe ende benauthede van herte ommerinct, dat hijs

1419. niet meer en mochte, in zulcker wijs dat hem niemende ghetroosten en conste, enthoeveel daghen lanck ghedeurende, die welcke gheexpireirt zijnde, zeide jeghens zijne huysvrau, vrau Michiele : « Uw broedere heeft mijnen vadere versleghen ende vermoort, » sweerende mids dien by zijn edeldom tzelve eer yet lanck naer zijn macht ende moghentheit te wrekene, zoot behoorde, ofte teeneghadere in die wille te stervene. Uyt al welcke woorden die edele ende weerdighe princesse achter een zulck een veranderinghe, druck ende desolatie inwendich in haer zelven concipieirde, dat haer die tranen, in grooter abondantie, uyt die ooghen spronghen; roupende voorts met luyder stemme : « O! mijn lieve heere, wat droever nieumare zeght gy my? my en dinct niet of mijn herte en moet my sluten, » duer dien dat zy, ter occasie voorscreven, vreesde van haren man versteken ofte gherepudieirt te zijne; maer Godt weet, twas zonder dangier, overmits die wysheit ende redenen, die welcke vulcommelick in hemlieden beede militeerden, alzo wel van der eender als van der andere zijde. Deze zaken aldus al ghepasseirt zijnde, zo beswoer die voorzeide nieuwe prince te Ghendt (aldaer hy ooc diversche schoone ordonnantien maecte ende bijsondere nopende die punitie van de ontschakers) zijn ghesucedeirt landt ende graefscepe van Vlaenderen, ten bijwezene van zekere ghedeputeerde van Brugghe, Ipere ende tVrye, nemende van danen ten eersten zijnen wech naer Brugghe : ende nu te Male ghecommen zijnde, meende hy wel Robrecht Boudins, burghemeestere slandts van den Vryen, ende zes scepenen van Sijsseele, met hem binder stede ghebrocht thebbene, niet jeghenstaende dat zy, ter goeder cause van die van Brugghe, ghebannen waren, maer voorwaer ten mochte niet zijn, wat mer toezeide ofte dede, ten cleenen contentemente van den prince, de welcke naer lanck debat zeer eerlick, van gheestelick

Den hertog Filips legt zynen eed af als graef van Vlaenderen.

ende weerelick, processie wijs te Brugghe inneghehaelt, 1419.
omtfaen ende ghefestiert wiert, besweerende sdachs daer naer die rechten, wetten, costuymen, previlegien ende vryheden der zelver stede, ende treckende van danen voorts te Mechelen waert, aldaer hem die hertoghe Jan van Brabant die vierde van dier name, Jan van Beyeren die hertoghe van Luxemburch, wijlent diacken ende bisscop van Luycke, Jan van Cleven, ende vrau Margriete die wedewe van den grave Willem van Henegauwen, Hollant ende Zeelant, tzamen alle hulpe ende bijstandicheit beloofden, omme zijn leet te bet te mueghen wrekene, jeghens den Dolphin Charles van Vranckerijcke, ter cause van der moort alsvoren. Van ghelijcken deden ooc alle die principaelste edelen van den landen voorscreven, metsghaders ooc die van der stede van Parijs, die welcke by Mer Philips van Morvillier, huerlieden president, hem deden verzoucken huerlieden schermheere te willen zijne, ghelijck die hertoghe Jan van zijn vader (zaligher ghedachten) tanderen tijden gheweest hadde, met veel meer andere schoone presentatien ende hoofscheden, ten zelven fijne dienende. Ooc gaven zy hem te kennene, hoe die coninck Charles (ghezeit de Welbeminde), zijnen zuene, den Dolphin voorzeit, teeneghadere van der croone ontmaect ende daer uytte ghebannen hadde, omme tverraderlick ende meer dan onmenschelick faict, by hem onlancx ghecommitteirt ende gheperpetreirt, zo voorzeit es. Twelcke ontwijffelick die hertoghe Philips van Bourgoengnen, grave van Vlaenderen, al zeer goedt vant, reysende voorts, ten eerster opportuniteit, naer die stede van Atrecht, daer hy svrijdachs, den XIIIe van octobre, int ghepreallegierde jaer XIIIIe XIX, een zeer solemnelen uytvaert dede doen over de ziele van zijnen vader, binder kercke van St-Vedast, ende hy wiert gheleit by Jan van Luxemburch ende Jacob van Harincourt. Den dienst dede de bisscop van Amiens,

1419. in de presentie ende jeghenwoordicheit van die bisscoppen van Camerijcke, Teroaen, Dornijcke ende Atrecht, metsghaders ooc van meer andere circumvoisine abten, prelaten ende edelen, alzo wel int gheestelicke als int weerelicke. Deze uytvaert aldus ghebeurt ende gheent zijnde, die van Parijs ende die grave Philips van St-Pol, huerlieden gouverneur, zonden anderwarf ghesaemdelick an den ghementionneirden hertoghe Philips huerlieden ambassadeurs, tusschen die welcke dat die alderprincipaelste waren: Jan, die eerdsbisscop van Sens, wijlent canchellier van Bourgoengnen, Andries van Vally ende Jan van Orly, begheerende zeer instantelick van hem te wetene wat hemlieden voortan best te doene stont, nopende tregement ende tgouvernement van der franscher croone, daer up dat hy hemlieden verantwoorde, dat zy alle die steden zouden pijnen thoudene, in goeder obedientie ende ghehoorzaemheit, totter tijt dat hy metter ganscher macht ghereet ware te wrekene de dood van zijnen vader, zoot behoorde. Ten al welcker ende hy insghelijcx ooc den bisscop Maerten van Atrecht, met Artius van Brunoire ende Roelant van Uytkercke in alderdiligentie te Rouaen waert depescheirde, tot den coninck Heyndrick van Inghelant, den zesden van der zelver name, omme met hem eene vaste allyancie, ligue ende accoort te makene, ghelijck tghebeurde, met expresser resolutie bovendien van mencanderen, ten eersten dat doenelick ware, tzamen met machte te Troyen, in Champaengnen, te vindene, ten avancemente van den huwelicke van den coninck voorscreven, met vrau Cathelijne, sconincx Charles joncste dochtere van Vranckerijcke, de welcke hem over vier jaer by haer vader ghepresenteirt hadde gheweest, zonder dat eenich ander effect alsdoen ofghecommen conste, zo wy ghehoort hebben.

Hy treedt in verbond met Engeland.

Deze zaken aldus gheconcipieirt ende ghesloten zijnde, zo maecte men terstont in Inghelant, Vlaenderen ende

Hy rust een leger uyt tegen den dolphyn, onder het beleyd van hertog Jan van Luxemburg.

Artois alle die meeste ghereetscepe tot tvoorzeide voyage 1419.
dat mueghelick was, in zulcker voughen datter in corte daghen een groote menichte van volcke by een ghebrocht wiert, onder tbeleet van Jan van Luxemburch, die welcke corts daer naer die stede van Royen, in Vermandoys, assiegeerde ende subiugeerde, byder assistentie van die van Amiens, Duay, Perone, St-Quinten, Corby, Noyon ende Mondedier, twelcke meest al archiers waren, ende sDolphins volck vloot zo haestelick naer Compeignen; maer dies niet jeghenstaende wierden som onder weghe van de Inghelsche ghevanghen ende naer Inghelant ghevoert, ten grooten meshaghene van huerlieden compagnions ende medeghesellen, die ten spijte van dien tcasteel te Nuy themlieden waert ghecreghen, doende die van Amiens buytermaten veel leets ende verdriets anne, ende zonder faute noch meer ghedaen zouden hebben, ten hadde ghedaen Jacob van Harincourt, die Crotoen te bewaren hadde: hierentusschen beleyde Hector van Savoyen die stede van Crispy, ende die grave van Cornaylgie, in Inghelant, nam die stede van Fontingny inne, dies hem die hertoghe Philips van Bourgoengnen, grave van Vlaenderen, wonderlicke zeere verblijde ende verheuchde, treckende van Ghendt, met die princesse, zijnder huysvrau, naer die stede van Atrecht, ende naer dien dat hy daer Jan Toysiack, den bisscop van Doornijcke, zijnen canchelier ghemaect hadde, zo nam hy voorts zijnen wech, met veel volcx van orloghe te peerde ende te voet, naer die stede van Perone ende St-Quinten, in Vermandoys, vallende corts daer naer metter macht voor die stede van Crispy, die hy zo nauwe van alle zijden omrinchde, datter die van binnen, ten XVIIIen daghe, noodzakelick by appointemente uytscheeden moesten, met huerlieden capiteynen Steven Hyroen ende Pothon van Santraylgie, nemende alle ghelijck met hemlieden al dat zy ghedraghen

Verscheyde steden veroverd.

Hy trekt aen het hoofd van een tweede leger, op Crespy.

1419. consten, zonder meer. Die welcke alzo vertrokken zijnde, die stede wiert teeneghadere ter pijllagie ghestelt, metsghaders ooc poorten, meuren ende vesten ghevelt, ter begheerte van die van Louwen (1), dieder tanderen tijde groote prejuditie ende intrest by ghehadt hadden. In dit conquest waren naer die princen die principaelste capiteynen uyt Vlaenderen : eerst, Mer Felix van Ghistele, die heere van Steenhuyze ende van Avelghem, souverain van Vlaenderen; Jan, die heere van Roubais; Ghijsebrecht van Lannoy; die heere van Mingoval ende Dronghene; die heere van Comene; die heere van Halewijn; Roelandt van Uytkercke ende Jan van Uytkercke, arriverende ghezaemdelick, met den prince, deur Louwen ende Chalon, up den XXIen dach van maerte, int jaer alsvoren, te Troyen, in Champaengnen, by den coninck Charles van Vranckerijcke, die zesde van dier name, die welcke niet wel zijn tsins zijnde, die hertoghe Philips van Bourgoengnen daer al consenteerde ende accordeerde dat hy an hem verzouckende was, alzo wel nopende tbestant ende tvoorzeide huwelick van Inghelant, metter gheeler expectative van der franscher croone, als anghaende die exheredatie ende onterfenesse, niet alleene van den grave Charles van Ponthieu, zijnen eenighen zuene, maer bovendien ooc van alle zijnen ulterieure hoyrie masle, abolierende mids dien teeneghadere die *loy salique*. Twelcke verstaen hebbende die ghuene diet principalelick toucheerde ende concerneerde, dede van stonden an al zijn uyterste beste (ghelijct wel redene was) omme tzelve te belettene. Ende binnen dier middelen tijt, quamen veel brandtstichters uyt Brabant, Hollant, Inghelant ende Henegauwen te Vlaenderen waert, doende daer, by laste van den hertoghe Charles van Orliens (die tzijdert die slach van Blanchy te Lunnen, in Inghelant, ghevanghen lach, zo wy ghehoort hebben) allomme schorffierelicke groote schade metten

(1) Laon.

viere, maer bijsondere te Poperinghe, te Veurne, tSt-Winnocxberghe, te Dixmuyde, te Rousselaere, tOudenburch, tEeclo, te Brugghe ende te Werveke, zo datter een goet deel van hemlieden int ende ghevanghen wierden, die men al up eene karre ghebonden an een stake, tallen houcke van der stede, lancx huerlieden naecte lijf, met gloeyende yseren bestreek, ende naerderhandt den hals afhieuw, stellende voorts huerlieden doode lichamen elc up een radt met eenen vierpot daerenboven. Ende twijle dat men hier mede besich was, zo ghinck int eerste van der vastene taccoort voort tusschen den hertoghe Jan van Brabant (van vrau Jacoba, zijnder huysvrau weghe) ende Jan van Beyeren, wijlent diaken ende bisscop van Luycke, maer nu hertoghe van Luxemburch, ende ghehuwt zijnde met alzulcker conditie ende bespreke dat zy voortan Hollant, Zeelant ende Vrieslant tzamen regieren zouden, vijf jaeren lanck ghedeurende. 1419.

Bygelegde geschillen tusschen den hertog Jan van Brabant en Jan van Beyeren.

Int beghinsel van den jaere XIIIIc ende XX, nam die hertoghe Philips van Bourgoengneu, grave van Vlaenderen, eenighe casteelen ende sloten inne omtrent die stede van Troyen, in Champaengnen, mids der hulpe ende bijstandicheit van Heyndrick van Chalsuer, die zeer vaylgiantelick ter stede doot bleef; Jan van Beyeren, dieder zijn een ooghe liet, ende Jan van Vilers, die heere van Lilleadam, metsghaders ooc van Antheunis van Croy, Hector van Savoyen, Mauris van St-Legaert, Robrecht van Masseme, ende meer andere vrome capiteynen ende edelmannen. Ghedeurende welcke wapeninghe, zo arriveirde daer uytter stede van Rouaen, deur Pontoise, St-Denis ende Pontcharenton, die coninck Heyndrick van Inghelant, die zesde van dier name, met XVI duysent mannen van wapenen, ende trauwde der corts daer naer vrau Cathelijne, die joncste dochtere van den coninck Charles van Vranckerijcke, up de conditie ende bespreke voren 1420.

Huwelyk van den koning van Engeland voltrokken.

1420. verhaelt. Ende alzo haest als de bruylocht gheent was, zo ghingen beede die voorzeide coninghen ende die hertoghe van Bourgoengnen tzamen die stede van Sens beleggben, met zulcker macht ende moghentheit dat die garnisoenen, spijts huerlieden tanden, verzoucken moeste te vertreckene, alleenelick met haerlieden gheweer, twelcke men hemlieden consenteirde, behoudens dat zy in de doot van wijlent den hertoghe Jan van Bourgoengnen (zaligher memorie) gheensins beschuldicht en waren. Met dezer victorie track die gansche leghere naer die stede van Monstreul, daer die reviere van der Jone metter reviere van der Seine verghadert, vindende daer buytermaten hart ghemoet, in zulcker wijs datter Mer Butor, die bastaerde van Croy (een zeer vermaerd rudder int faict van wapenen) onder andere versleghen wiert; maer dies niet jeghenstaende zy gherochten noch binnen up St-Jansdach mitsomer, nemende enthoeveel edele ghevanghenen, zo dat hem die capiteyn Pieter van Vitry nootzakelick binnen den casteele sauveren moeste, met die reste van zijne V[e] mannen, twelcke merckende die coninck Heyndrick van Inghelant, beloofde hem, met alle die ghuene die van der doot van den voorzeide hertoghe Jan teeneghadere onnoosel waren, tlijf te behoudene, metsghaders ooc zijne ghevanghenen weder te gheven, indien hy ter obedientie commen wilden; maer neen, Godt weet; dies dede die voorzeide coninck daer stappans eene galghe rechten, jeghens over het casteel, daer alle die voorscreven ghevanghenen ghehanghen wierden, wel ten omsprekelicken regrette van een goedt ghedeelte van de gheassiegeirde, ghemerct dat zijt niet langher ghehouden consten, in der maniere dat zy binnen acht daghen daer naer van zelfs ter jube ende ter ghenade quamen, ten zeer groote contentemente van den hertoghe Philips van Bourgoengnen, die welcke voor alle wercken met alle zijne edelen, naer Onzer Vrauwekercke ghinck,

doende daer, met bedruckte herten ende overvloedicheit 1420.
van tranen, zijn vaders doode lichame (metten helmette, wambase, leersen ende spooren, zo voorzeit es) ontgraven van voor St-Lodewijcx outaer, ende naer tcloostere van de Chartreusen by Digion, in Hooch Bourgoengnen, voeren, aldaer hy anderwarf, met grooter reverentie ende weerdicheit, begraven wiert, neffens Philippe Lardy, zijnen vadere. Twelcke alzo ghepasseirt zijnde, die hertoghe van Bourgoengnen stelde die stede van Monstreul teeneghadere in handen van den coninck Heyndrick van Inghelant, omme zijn wille daer mede te doene; ende ghevraecht zijnde van eenighe van de zijne waeromme dat hyse niet in gloyen en dede stellen, hy verantwoorde dat zy niet mesdaen en hadde, ende dat zy in zijn vaders doot gheensins beschuldicht en was. Zeer corts daer naer namen die Bourgoenschen die stede van Neuville inne, treckende van danen, met beede die coninghen van Vranckerijcke ende Inghelant, naer die stede van Meluyn, up de reviere van der Seine, daer een Barbesaen van Gascoengnen die capiteyn of was, wezende een man van zeer cleener qualiteit, maer int fait van orloghe zijns ghelijcke niet, in zulcker wijs dat hy by zijnder prouesse ende vromicheit menich gruwelick assault wederstont, vier maenden en half ghedeurende, die welcke gheexpireirt zijnde, hy en conste niet langher ghehouden, by ghebreke van vitaylgie, zo datter die Bourgoenschen binnen gherochten, verslaende ende ghevanghen nemende al dat niet in tijts ghevlieden en conste, en alle die ghuene die in den verraderlicken moort van den hertoghe Jan van Bourgoengnen (zaligher ghedachte) eenichsins culpable ofte beschuldicht waren, die wierden ghequartiert. Jan van Hoorne ende Robrecht van Masseme wierden daer, met noch eenighe andere edelmannen, rudders ghesleghen, omme huerlieden uytnemende vaylgiandise ende vromicheits wille.

Het lichaem van den ouden graef wordt naer Dijon vervoerd.

Verovering van Montreuil en andere plaetsen.

1420. Twelcke alzo al ghepasseirt zijnde, beede die voorscreven coninghen ende die hertoghe van Bourgoengnen trocken tzamen, metter coninghinne Isabelle van Vranckerijcke, in grooter blijtscepe ende triumphe, ter stede van Parijs waert, aldaer die coninck Heyndrick van Inghelant alle die officiers ende dienaers van den hove vernieuwde, tzijnder discretie ende goetdinckene, keerende corts daer naer weder tzijnen lande waert, zo van ghelijcken ooc dede die hertoghe Philips van Bourgoengnen, maekende, elc in tzijne, van nieus alle die meeste ghereetscepe ter orloghe, die hemlieden meughelick was. Binnen welcken middelen tijt, zo reeser zulcke een questie ende zwaricheit tusschen den hertoghe Jan van Brabant ende vrau Jacoba, zijnder huysvrau, dat zy teeneghadere van hem schiet, ende trock over in Inghelant, aldaer zy met den hertoghe Heinfroot van Glocestre, sconincx broedere, bouleerde, ten excessiven schade ende verdriete van alle hare landen ende heerelicheden, zo wy noch hooren zullen. Omtrent dezen zelven tijt, trauwde Mer Victor van Vlaenderen, die joncste bastaerde zuene van Lodewijck van Male, vrau Johanna van Schorissen, vrau van Cramossijs ende Launoos, daer joncheer Lodewijck ende Mer joncvrau Isabelle of quamen, ghelijck hier boven breeder verhaelt staet.

Onlust tusschen vrouw Jakoba en haren echtgenoot.

1421. Tsondachs naer Beloken Paesschen, doen men schreef tjaer XIIIIe ende XXI, verspreyde Willem Gheerolf te Brugghe als forestier, commende sanderdaehs zeer rijckelick ter bane, met Jan van Trimouylgie, die heere van Jonville, Jacob Gheerolf, Jan Gheerwout, Parent Fane, Jan Bonin, Jacob Braderijck, Philips Metteneye, Jacob Bonin, Jan van Milaen, Jacob Breydele, Jan van Hoorne, Jacob van den Walle ende Michiel van Deerlijcke, ende doende daer onderlinghe veel groote ende vrome faicten van wapenen, maer endelinghe zo verdiende Jan Geerwout den spiet ende Jan van Trimouylgie den hoorne; Pieter van

Steekspel van den witten beer te Brugge.

Luxemburch, naermaels grave van St-Pol ende heere van Enghien, vercreech den beer, vougbende hemlieden voort elc in zijn gheheel ende al naer die voorghaende; welck steicspel aldus volbracht zijnde, die coninck Heyndrick van Inghelant arriveirde uyt Douvere te Calis, met XXIIII duyzent archiers ende bet dan drie duyzent mannen te peerde, nemende terstont die stede van St-Regniers inne, ende treckende voorts naer Abbeville, aldaer haer die leghere van den hertoghe Philips van Bourgoengnen met de zijne vereenichde, bringhende ghezaemder handt Pontremy onder huerlieden subiectie, daer zijt al roofden dat zyder vonden, ende tvier instaken. Twijle dat men hier mede besich was, zo verhoorde die hertoghe Philips voorzeit hoe dat sDolphins lieden van Vranckerijcke, omtrent die reviere van der Somme, al verbeurt maecten. Dies track hy zeer ghestolinghe by nachte derrewaert uytter leghere, met an de cant van XII^c mannen van wapenen, ende commende te Vimy by St-Requiers, in Ponthieu, wiert daer van Jan van Luxemburch rudder ghesleghen, met Colaert van Comene; Jan, die heere van Steenhuyse; Jan, die heere van Roubays; Adrian Vileyn, die heere van Rassinghem; Jan Vileyn; Philibert van Lannoy; Jacob Pot; Gheleyn van Halewijn ende veel meer andere wel gheexperimenteirde edelmannen int fait van orloghe, die welcke nochtans ter platse voorscreven sanderendachs, up den laesten van ougst, int jaer als boven, huerlieden vianden eer up tlijf ghecreghen dan zy meenden, roupende ghesaemdelick zeer luyde ende leelick, eenighe *Mon joye, Sainct-Denys;* andere *Armingiack,* ende die derde *Dolphin de Vienne,* daer zulck een gruwelick verschricke uyt causeerde, dat die van der bourgoensche armeye meest al confuselick huerlieden veerden liepen van daer zy ghecommen waren. Men conster tot gheender ordonnantie nochte slachordene gheraken, ooc ghemiste men een goede

1421.

Den koning van Engeland komt met een groot leger te Kales.

Gevaerlyke verrassing van het Bourgondische leger.

1421. poose tijts ghedeurende den hertoghe Philips, zo dat men niet zekerlick en conste gheweten of hy levende ofte doot was : die standaert van Bourgoengnen lach onder de voeten. Twelcke ziende joncheer Jan van Roosenboys hief se haestelick uppe, ende die heere van Coehem vouchder hem terstont onder met noch eenighe andere edelen, wel hopende datter die prince mede omtrent zoude gheweest hebben, maer bevindende dat neen, jae dat men van hem niet en wiste te sprekene, sauveerden hemlieden metter vlucht tot over die reviere van Penginguy, aldaer zy dies niet jeghenstaende by Jan Raulet ende Pieter Luxeel, zeer snellick ghevolcht wierden, ten coste van eenighe van huerlieden compagnions, die welcke som ter stede doot bleven ende som levende in handen gherochten, in der maniere dat die Armingiackers voortan niet meer en twijffelden of zy en hadden den hertoghe Philips van Bourgoengnen, grave van Vlaenderen, ghevanghen ofte versleghen ende teeneghadere die victorie vercreghen; maer by Gode, zy misten, want ghedeurende tvoorscreven ghevolch, zo evertueirde hem die voorzeide hertoghe Philips zo jeghens zijne resterende vianden, met omtrent V^c van zijne aldercloucste ende vroomste lieden van wapenen dat een wondere was, roupende : *Bourgoengnen,* met luyder stemme, ende met den zelven deurghaens slaende ende hauwende van alle zijden buytermaten vaylgeantelick ende horribelick, niet jeghenstaende dat hy met twee lancien seffens voren up tarchoen van zijnder zale ghereden wiert, ende daerenboven noch by den arm ghegrepen van een groot, grouf, straf keerle om hem van den peerde te treckene; twelcke al considererende Jan van Luxemburch ende die heere van Humbricourt, zy vielender van stonden an zo ghetrauwelick tusschen, dat zy beeden zeer grievelick ghequetst wierden, te wetene Jan van Luxemburch, ter zijde van zijnen neuse, ende dandere

in zijn been, niet zonder extreme dangiere van bovendien ooc ghevanghen te zijne, ten hadde ghedaen die uytnemende prouesse ende vaylgeandise van Mer Jan Vileyn, die welcke abandonnerende den toom van zijnen peerde zulck een schoffierelicke atelicke zware masse met beede zijne handen voerde, dat hijt al ter eerde doot velde daer hy eenicheins by gheraken conste, in zulcker wijs dat zelfs Pothon van Santraylgie hem niet naderen commen en dorste, daer die hertoghe Philips, met zijne andere capiteynen ende edelmannen, van nieuws zulck een couragie ende moed by ghecreech, dat hy endelinghe, byder gracie Gods, zeer victorieuselick tvelt behielt, bedwinghende zijne vianden al ghelijck die vlucht anne te nemene, die zommighe naer St-Valery ende de andere elders. 1421.

Van dezer victorie waren ontwijffelick naer die prince (die welck hem boven nature weerde) die alderprincipaelste cause ende oorsake, eerst Mer Jan Vileyn; Jan van Luxemburch; die heere van Humbricourt, met beede zijne zuenen; die heere van Antoing; Jan van Trimouylgie; die heere van Croy; die heere van Vieusville; die heere van Langhendale; die heere van Jenly; Mer Jan, die heere van Roubays, ende zijn zuene; die heere van Auxy; Hector van Savoyen; die heere van Creveceur; die heere van Noyelles, ghezeit de witte ruddere; Pieter Quieret; Jan van Maylly; Jan van Fossijl; Muenick van Renthy; David van Brimen; Andries van Valliny, die heere van St-Simoen; die heere van Lingny; die heere van Framenson; Renoudt van Langhendaele; Obelet van Folleville; die bastaert van Croy; Louys van St-Fou; Jan van St-Jacob; Andries, die heere van Thoulongion; Philibert van Lannoy; Maurijs van St-Legaert; Andries van Azincourt; die heere van Comene, met Mer Colaert, zijn broedere, Mer Jan, die heere van Steenhuyse; Mer Jan van Hoorne; Roelant van Uytkercke ende Jan, zijn zuene; Mer Gileyn van Halewijn; Mer Adriaen

Dappere medewerkers tot de overwinning.

1421. Vileyn; die heere van Rassinghem, broedere van Mer Jan voorzeit, ende Daniot van Poden; die heere van Moyencourt, met meer andere wel gheruseirde rudders ende edelmannen int fait van wapenen. Daer bleven tzamen omtrent V° persoonen versleghen, te wetene XXX van der vlaemsche zijde (daer die heere van Vieusville ende Jan Maylly die capiteynen of waren) ende die reste van der zijde van de Armingiackers, tusschen de welcke dat die vermaerste waren Pieter van Argensy; Charles van St-Fou; Gaillaert van Archy; Thibault van Gernicourt; Corbeel van Rielle; Sarasijn van Beaufort; Robrecht van Verceyl ende Willem van der Brugghe, met noch sommighe andere. Ooc wierden daer van der zelver zijde ghevanghen ghenomen, eerst die heere van Conflans; Louis van Ossemont; Gillis Gamack, met Loys, zijn broedere; Loys van Thimbroen; Pothon van Santraylgie; die marquis van Sere ende zijn broedere; Philips van St-Fou; Reynout van der Fonteyne; Sijlvestre van der Riviere; Jan van Prosy, die gouverneur van den lande van Guise; Rodolf van Raucourt; Jan van Rogaen; Bernaert van Dampmartin, ende Jan van Jony, met veel meer andere capiteynen ende edelmannen, totten ghetalle van C ende XX; maer van der bourgoenscher zijde en bleefder niemende ghevanghen, dan alleenelick Mer Colaert van Comene ende Geleyn van Halewijn, met Saliack ende Lamon van Lannoy, in zulcker voughen dat die Armingiackers om deze defaicte ende nederlaghe wille allomme eenen grooten gru beghonsten te ghecrijghene, ende die van Vlaenderen ter contrarie, ghelijck men ghemeenelick ziet ghebeuren.

Gesneuvelden en krygsgevangen.

Deze schoone victorie aldus vercreghen zijnde, die hertoghe Philips dancte den almeughenden Heere van zijnder gracie ende ghenade, keerende met alle zijne vorenghenoemde ghevanghenen, ten eersten dat doenelick was, naer tcasteel te Rijssele; ende daerentusschen, zo dede die

De Engelschen vervolgen den Dolphyn.

coninck Heyndrick van Inghelant insghelijcx ooc van zijnder zijde wonderlick wel zijn devoir, nemende diversche steden ende fortressen inne, ende vervolghende voorts den Dolphin Charles van Vranckerijcke tot die reviere van der Loire ende van der Marne, aldaer hy LX van zijne ghevanghene Armingiackers inne versmoorde van quaden spijte, dat hy den Dolphin te gheender bataylgie ghebrenghen en conste, wat hy er toe dede, ende hoe zeere dat hy tzelve begheerde. Int eerste van novembre wierden alle die voorscrevene ghevanghen, deene jeghens dandere, vermanghelt ende tzamen verlost, omme dieswille dat die hertoghe Philips haestelick in Bourgoengnen byder princesse Margriete, zijnder moeder, omtboden was, reysende ten dien fijne, met schoonen state, te Parijs waert, aldaer hem die coninck ende coninghinne zeer mindelick wellecomme hiete ende eerelick omthaelde, en thoeveel daghen lanck ghedeurende, die welcke ten ende ghecommen zijnde, nam zijnen wech, deur Lingny, up die reviere van der Marne, naer Dampmartin, daer die coninck van Inghelant, met alle zijne moghentheit, voren lach, ende naer diversche zaken met hem ghecommuniqueirt te hebben, track voort reghelrecht naer Bourgoengnen by zijnder vrau, moedere ende zusters, tracterende daer al zulcker zaken, als hy met huerlieden ende die van den lande te tracteren hadde, binnen welcken middelen tijt, zo ghelach die coninghinne Cathelijne van Inghelant van eenen jonghen zuene, daer vrau Jacoba van Beyeren (die huysvrau van den hertoghe Jan van Brabant ende nu concubine van den hertoghe Heynfroot van Glocestere, zo wy ghehoort hebben) die meter of was, namende hem Heyndrick naer zijnen vader. Zeer corts naer deze executeirden die van Atrecht, Duway ende Valencheyn eenighe persoonen met den viere van der beemsche secte ende religie, daer Joannes Hus ende Jeronimus de Praga die eerste voor- 1421.

1421. stelders ende die principaelste leeraers of waren, versouckende alle die ghecorrompeirde manieren van de officiers ende dienaers der heligher kercke alsins ghereformeert thebbene; maer ziende datter anders niet of en quam dan dat men lancx zo meer met hemlieden ghecte, schimpte ende huerlieden lichamen zochte te consumerene metten viere, beghonsten endelinghe van ghelijcke ooc cracht met cracht te wederstane; in zulcker vougben dat zy zommighe priesters ende meunicken van quaden, onutten ende schandeleusen levene foorselinghe verjoughen ende verdreven, treckende themlieden waerts al dat zijs hadden, zo dats hem die keysere Sigismundus nootzakelick moeyen moeste, al wast by aldien dat hijt ten eersten niet ghebeteren en conste, deur dien dat die zake te varre ghecommen ende te zeer verwortelt was, zoot noch daghelicx in dierghelicke zaken wel by experientie blijken mach, Godt beteret! Ten XIX[en] daghe van der maent als voren, wezende S[te]-Elisabethedach, zo reeser snuchtens in der morgenstont zulck een horrible tempeest ende storm van winden up, datter diversche zeedijcken in Hollant, Zeelant ende Vlaenderen braken ende scheurden, ende bysondere den dijck tusschen St-Geertruytsberghe ende die stede van Dordrecht, daer zulck desroy of quam datter LXXII prochien mede ondere ghinghen, ten omsprekelicken verdriete van menich rijck edelman, poortere ende landsman, die ter eeuwighen daghe omme by stier waren, ende som van deure te deure huerlieden broodt bidden moesten.

Dykbreuken waerby 72 prochien verdrinken.

1422. Anno XIIII[c] ende XXII, zo vespereyde te Brugghe, up den vierden dach van meye, wezende den vierden maendach naer Paesschen (ghemerct dat doen anders niet wezen en mochte), smorghens ten thien euren voor die noene, Jan Gheerwout als forestier van dien jaere, ende tsanderdach naer noene vant hy hem in schoonder ordonnantie ende in goeder equipage weder ter bane, up die groote

Steekspel van den witten Beer te Brugge.

marct, met Andries Bovin, Jacob van der Buerse, Gillis van Hoorne, Jan Bonin, Jacob Braderijck, Andries van Theimseke, Jacob Gheerolf, Jan van Milaen, Jacob van den Walle ende Mechiel van Deerlijcke, brekende daer menighe vrome lance jeghens elcanderen, ten grooten contentemente van alle die edele vrauwen ende joncvrauwen, dieder rondsomme present waren, metsghaders ooc van den coninck ende coninghinne van der Spinette te Rijssele, dieder propijs omme in stede ghecommen waren, ligghende met al huerlieden staet ter venster int *Schaeck*, al daer zy doen ghedient wierden van wijn, wittebroot, beuter, caes ende appelen metten viersaen (1), ten coste van der stede. Ende Jacob Gheerolf behaelder (onder andere) groot lof ende prijs, in zulcker voughe ende der maniere dat men hem die spiet, Jacob van der Beurse den hoorne ende Jacob Dongereede den beer gaf, met alzulcker previlegie, preminentien, vrijheden ende ook lasten van servituite ende anders alser haer costume van oudts of dependeerde ende annecleefde. Ende ten vijfsten daghe daer naer nam die coninck Heyndrick van Inghelant tgheheele graefscip van Dampmartin inne, met al tghuene datter yewers omtrent stont, zendende voorts die coninghinne Cathelijne, zijn huysvrau, in grooter triumphe ende magnificentie, naer die stede van Parijs by den coninck Charles, haren vadere, van den welcke zy ooc coninghinne van Vranckerijcke ghecroont wiert, twelcke zonder faute cause was dat die Dolphin Charles, haer broeder, allincx zo min ghehoor beghonste te ghecrijghene, hoe wel dat tzelve nochtans veel lieden van verstande gheensins goet en vanden, radende hem zijn leet up den persoon van den hertoghe Philips van Bourgoengnen te wrekene, als wezende die rechte source ende oorspronck van als datter voorleden es, ende die gheweert zijnde, dat hy niet meer vreesen en dorste dat hem iemende

1422.

's Konings vrouw van Engeland wordt koningin gekroond van Vrankryk.

(1) Suyker of gebak, waer in koriander, venkel, karwey en anyszaed is.

1422. voortan den tandt bieden en zoude; zo dat hy dienvolghende den hertoghe Philips, zonder langher dilay, ter bataylgie beriep, designerende hem ten dien ende dach ende velt, maer certeyn en quamer zelve niet. Hierentusschen, te wetene up den XVIIIˢᵗᵉⁿ dach van hoymaent, int jaer voorzeit, verschiet te Ghendt, in sPrincens hof ter Posterne, van dezer weerelt, zonder hoyrie ende int rechte fleur van haren levene, die zeer weerdighe, vertueuse ende wel beminde princesse Mechiele, sconincx Carels vijfste dochtere van Vranckerijcke ende ghezelnede van den hertoghe Philips voorscreven, grave van Vlaenderen, niet zonder groote suspitie van vergheven te zijne by joncvrau Urseele, die huysvrau van den heere van Nieufville, die welcke haer van dier tijt voor altijts absenteerde ende uytten lande hielt. Dienvolghende zo wiert zy met grooter ghemeene rauwe ende menighen heeten traen begraven binder abdye van St-Baefs voor den hooghen outaer, ende ten XXIXˢᵗᵉⁿ daghe van der naervolghende maent, overleet insghelijcx ooc binder graefscepe van Dampmartin, die coninck Heyndrick van Inghelant, die zesde van dier name ende die tweede van der witter roose, gheel ende al byder zelver middele als voren, daer men den Dolphin Charles van Vranckerijcke zeide die voorsteldere of te zijne. Hy en was noch boven de XXXX jaeren niet oudt, ende hadde gheregneert wat bet dan neghen jaeren, latende byde coninghinne Cathelijne, zijne wettelicke compaengne, die joncste dochtere van den coninck Charles van Vranckerijcke, eenen eenighen zuene achtere van der oude van omtrent een jaer, die ook Heyndrick hiet, die zevenste van der zelver name ende die derde van der witte roose, wiens ooms, die hertoghe Jan van Betfort ende Heinfroot van Glocester, in alderdiligentie zijn vaders doode lichame van Dampmartin, deur Rouaen ende Calis, te Lunnen dede bringhen, aldaert met zeer veel ceremo-

Dood der gravin te Gent.

Dood van den koning van Engeland.

nien ende met coninclicker hoocheit ter eerden ghedaen wiert, zoot behoorde. Ende die uytvaert gheent zijnde, beede die voorscreven hertoghen bedeeghen voogden van den voorzeiden jonghen coninck, in der maniere dat deerste tgheheele gouvernement van der franscher croone anveerde, ende dandere van den conincrijcke van Inghelant. 1422.

Binnen den zelven jaere, up den XXI[en] dach van octobre, quam van ghelijcken ooc te Parijs, int hof van St-Pol, die coninck Charles van Vranckerijcke, die zesde van dier name (ghezeit de wel Beminde), van levende lijve ter doot, naer dat hy tlandt XLII jaer lanck, in veel groote continueele beroerten ende zwaricheden van herte, ghepossesseirt ende *tellement quellement* gheregiert hadde; diensvolghende zo wiert hy tSt-Denijs begraven by zijn voorsaten ende ouders, maer men dede die uytvaert binnen Onzer Liever Vrauwe kercke te Parijs, byder ordonnantie van den hertoghe Jan van Betfort, in der qualiteit als boven, die welcke daer alleene in de rauwe ghinck, wanter niemendel (1) toe compareren en wilde, omme die apparente troublen wille, dieder stonden te rijsene van weghen den geexherideerden Dolphin Charles, ghelijck wy in voorghaende passagie gheboort hebben ende noch metter tijt lancx hoe bet hooren zullen. Daer wierden ten daghe van der uytvaert XLVIII duyzent fransche stuyvers den armen om Gods wille ghedeelt, ter lavenisse van sconincx ziele, die binnen zijn levene byder coninghinne Isabelle, zijnder huysvrau, dochtere van den hertoghe Steven van Beyeren, vier zuenen ende zes dochters gheprocreert ende ghehadt hadde, te wetene : eerst, Den koning van Vrankryk sterft.

Charles, Dolphin van Vienne, die int jaer XIIII[c] ende V jonck vergheven wiert, by den hertoghe Lodewijck van

(1) Niemand anders.

1422. Orliens, mids der assistentie van vrau Valentijne, zijne gheselnede, zo elders breeder verhaelt staet.

Lodewijck, ooc Dolphin van Vienne naer zijn broeders doot ende hertoghe van Aquitaengnen, die vrau Margriete, wijlent hertoghe Jans oudste dochtere van Bourgoengnen, trauwde, stervende niet te min swoendachs, den XVIIIe van der maent van decembre, binnen den jaere XIIIIe ende XV, zonder wettelick hoir ofte erfghenaem te Parijs, byder zelver middele als voren, twelcke hem die grave Philips van Vertu, die tweede zuene van Orliens, procureerde ghelijck wy ghehoort hebben.

Jan, van ghelijcken ooc Dolphin van Vienne naer die doot van beede zijne broeders, ende hertoghe van Toureyne, die welcke deerste man was van vrau Jacoba van Beyeren, die eenighe dochtere van den grave Willem van Henegauwen, Hollant ende Zeelant, heere van Vrieslant, daer hy gheen kijnderen by en creech; maer schiet van dezer weerelt by den regale als die voorghaende, twelcke hem een van de drie ghebroeders van Orliens te Compeignen int caetspel submonstreerde, anno XIIIIe ende XVI, zo voorzeit es.

Charles, die grave van Ponthieu, die van den coninck, zijnen vadere, teeneghadere van der croone gheexheredeert ende onterft was, hoe wel dat hy dies niet jeghenstaende noch naerderhandt coninck ghecroont wiert, die zevenste van der zelver name, ende dat byder middele van eender maecht van VIII jaeren, ghenaemt Johanne, zo byder tijt allencx zo breeder betoocht ende verclaerst zal worden.

Vrau Marie, die binnen den cloostere van Poisy religeuse bedeech.

Vrau Isabelle, die tharen zeven jaeren met den coninck Richaert van Inghelant huwde, ghezeit van Bourdaux, den tweeden van dier name ende den vierden van der rooder roose, daer zy noyt by en sliep, omme hare groote

joncheits wille; ende naer svoorzeits sconincx doot, zo nam zy te manne den grave Charles van Angoulesmes, shertoghe Lodewijcx oudste zuene van Orliens, overlijdende ten derden jaere daer naer van kijnde, achtervolghende tghuene dies voren by ons ghenoteert staet. 1422.

Vrau Johanne, daer die hertoghe van Bretaengnen, die zesde van dier name, die man of was.

Vrau Margriete, die welcke noch onghehuwt dezer weerelt overleet.

Vrau Mechiele, die wettelicke compagne van den hertoghe Philips van Bourgoengnen, grave van Vlaenderen, daer zy gheen generatie by en ghecreech, wordende int rechte fleur van haer levene metter doot ghemeene, by den fenijne ghelijck wy onlancx leden wel hopen ghededuceert te hebbene om ghenoughene.

Ende vrau Cathelijne, die wedewe van wijlent die coninck Heyndrick van Inghelant, die zesde van dier name ende die tweede van der witte roose, die welcke huer moeder maecte van eenen zuene van zijnder name, die naer zijn vaders doot coninck wiert, zo wy tzelve hier boven al int langhe ghededuceert hebben, ende noch lancx zo clarelicker deduceren zullen, alst die materie eesschen zal.

Den dolphyn doet zich op als koning van Vrankryk.

Sdaechs naer die uytvaert van den coninck Charles voorscreven, reedt die Dolphin Charles, zijn zuene, met schoonder state, te Parijs achter strate, in een zeer costelick purperen habijt, verclaersende hem mids dien coninck te zijne, ten spijte van al die ghuene diet leet was. Men mach wel peynsen hoe dat dit die hertoghe Jan van Bethfort greyen mochte, die welcke trecht van den jonghen coninck Heyndrick van Inghelant dies anghaende te bewaren hadde, doende ten dien fijne zulck devoir ende neersticheit dat hy diversche steden, sloten ende fortressen tzijnder obedientie ende onderdanicheit brochte, uyt

1422. de welcke hy zijne daghelicsche coursen ende sproncreysen continueerde, tot ondere die stede van Anchiers, aldaer hy an de cant van XII^c mannen liet, eenighe versleghen ende andere ghevanghen; ende twijle dat die voorzeide hertoghe hier mede in Vranckerijcke besich was, zo trauwde zijn broedere, die hertoghe Heinfroot van Glocestere, vrau Jacoba van Beyeren, die gravinne van Henegauwen, Hollant ende Zeelant, vrauwe van Vrieslant, niet jeghenstaende dat die hertoghe Jan van Brabant, die vierde van dier name, noch leefde, daer zy over vijf jaeren mede ghehuwt was, ghelijck wy ghehoort hebben, twelcke veel lieden van eeren niet alleene groot wonder en dochte, maer bovendien ooc eene zake van uyttermate quader consequentie te zijne, wel requierende ende eesschende die wrake Gods, ghemerct dat andersins qualick beterlick was.

Huwelyk van vrouw Jakoba.

1423. Tjaer datter naervolchde vespereyde te Brugghe, tsondachs naer beloken Paesschen voor die noene, Jacob Gheerolfs als forestier, ende vant hem tsanderdachs naer die noene, in goeder equipagie, ter bane, metten gheselscepe hier naer volghende, te wetene : met Antheunis Metteneye, Jacob Adoorne, Jan Haghelsteen, Sijmoen van Aertrijcke, Franchoys van Themseke, Tideman Bonin, Jan de Muntere, Gillis van Hoorne, Jacob van der Buerse, Jan Geerwout, Willem Gheerolfs, Jan van Milaen, Jan Hoste ende Jacob van den Walle, ghevende daer den volcke zeer menich goet pastan (1), alle die achternoene lanck ghedeurende, ter grooter eere ende glorie van Jacob Adoorne, die men den spiet toeschencte, Antheunis Metteneye den hoorne ende Jan Donghereede den beer, reghelende hemlieden voort elc in tzijne naer die voorscreven oude cueren ende ordonnantien van den witten beere. Deze ghenouchte en was zo vullick niet ghepasseert, ofte daer en wierden

Steekspel van den Beer te Brugge.

Twee vorstelyke huwelyken.

(1) Tydverdryf.

binnen die stede van Amiens twee princelicke huwelicken 1423.
ghesloten, daerof dat teerste was van den hertoghe Jan van Bethfort, oom van den jeghenwoordighen onbejaerden coninck Heyndrick van Inghelant, ende in dier qualiteit voocht ende gouverneur van der franscher croone, zo voorzeit es, met vrau Anne, die vierde zustere van den hertoghe Philips van Bourgoengnen, grave van Vlaenderen; ende tandere was tusschen den grave Arcturus van Richemont shertoghes Jans broedere van Bretaengnen, ende vrau Margriete, svoorzeits hertoghe van Bourgoengnen oudste zustere, van te voren wedewe van den Dolphin Lodewijck van Vienne, hertoghe van Aquitaengnen, die tweede zuene van zaligher ghedachte die coninck Charles van Vranckerijcke (die zesde van dier name), die van den grave Philips van Vertu vergheven wiert, zo wy ghehoort hebben. Zeer corts naer dezen, reeser een buytermaten gruwelicke meutte ende marctstaynghe te Doornijcke, omme dieswille dat die poorterye ende tghemeente gheensins consenteren en wilde, dat die capiteynen ende regierders meer volcx van orloghe binnen huerlieden stede behielden dan zy (ter conservatie van huerlieden previlegien ende vrijheden) wel machtich waren te wederstane, ghelijck ghebeurde: zo dat die wapeninghe by dien gheel ende al zonder bloetsturtinghe verghinck, niet jeghenstaende dat zy wel ten erchsten ghescepen was. Ende in de maent van octobre daer naer eerst commende, wasser zulck een overvloedicheit van reynwatere in Vlaenderen, dat die reviere van der Leye te Ghendt over die reviere van der Schelde rees, belettende ende benemende haren natuerlijcken cours ende loop, daer zulck verdriet of quam, dat men ten veel platsen niet zayen en mochte; daer bedorven ooc veel vruchten in scheure, ende veel beesten beswolten van armoede ende ghebreke, in der maniere dat men zelfs in die goede besloten stede allomme met bootkins ende

Beroerte te Doornik.

Grooten watervloed.

1423. schuitkins varen moeste, daer die straten neerst ende leechst waren. Ghedeurende dit verdriet namen sDolphins lieden van Vranckerijcke (die men hiet Armingiackers ofte Carolinen) die stede van Compeignen inne, maer die hertoghe Jan van Bethfort ghecreech eer yet lanck weder met zijne Inghelsche, overmids die hulpe ende bystandicheit van der bourgoensche armeye, daer Mer Jan van Vilers, die heere van Lilleadam, Lioneel van Bourneville, Robrecht van Savoyen ende die heere van Creveceur, metten meyere van Rouaen, die capiteynen of waren, bedrijvende tzamen uytnemende groote faiten van wapenen, in zulcker voughen dat hemlieden die Dolphin Charles nieuwers te ghemoete commen en dorste : twelcke vernemende die van Creten in Ponthieu, ende die van Oysiers in Tarrassen, ghaven hemlieden, ten eersten daghe van maerte, deene voren ende dandere naer, up die handen van Rhodolf Boteyllier, als lieutenant ende stedehouder van den voorseiden hertoghe van Bethfort, daer hem Jan van Luxemburch zo inne verblijde ende verheuchde, dat hy van stonden an met zijne Vlaminghen die stede van Brosiack themwaerts ghecreech, aldaer hy LXXX Armingiackers an die naerste staende boomen dede hanghen, ende verwurghen, met huerlieden capiteyn Crassus van Bretaengnen, subiugerende metten zelven ooc noch eenighe steden ende casteel n daer omtrent, by zulcker prouesse, vaylgeandise ende behendichede dat een wonder was. Hierentusschen verbarnde tcloostere va St-Aman te Elnone, by tvier van fortuyne, ende die hertoghe Philips van Bourgoengnen, grave van Vlaenderen, wesende doen te Brugghe, ordonneerde dat men voortan alle jaeren die rekeninghe slands van den Vryen doen zoude, metsghaders ooc die burchmeesters vernieuwen sdonderdachs naer onzer Liever Vrauwe dach, in septembre, twelcke men van oudts plochte te doene up den eersten donderdach van hoymaent.

Onlusten in Vrankryk om de kroon.

's Lands regening van het Vrye en de wetvernieuwing worde verschoven.

die ontwijffelick gheensins en diende ten furnissemente 1423.
van zijne princelicke domeynen, deur dien dat tgheldt niet wel in beurse en comt alzo langhe als die landslieden in den acker besich zijn ende eer zy den ougst in scheure hebben, zo men daghelicx wel by experientie bevint.

Int jaer ons Heeren XIIIIe ende XXIIII, vespereyde te 1424.
Brugghe, up den tweeden zondach naer Paesschen, Jacob Steekspel van den Beer te Brugge.
Adoorne als forestier, ende compareirde sdaechs daer naer zeer triumphantelick ende chierelick ter bane up die groote marct, met Daneel de Heicht, Joos Damhoudere, Joos van Lessinghe, Jacob Braderijck, filius Heyndricx, Jan Donghereede, Joos Bonin, Jan Haghelsteen, Frans van Themseke, Gillis van Hoorne, Jacob van der Beurse, Pieter Adoorne ende Jan Hoste, thoogende daer onderlinghe groote prouesse ende vaylgiandise int fait van wapenen, by de welcke dat Jacob Braderyk voorzeit den spiel conquesteerde, Jacob van der Beurse den hoorne, ende Willem Gheerolf, oudt forestier, den beer, doende voort alle ghelijck huerlieden behoorlicke devoire al tjaer deure, zo huerlieden voorzaten ghedaen hadden, elc int zijne. Sdachs daer naer dat dit steicspel gheendt was, verschiet van dezer weerelt Mer Felix van Ghistele, die heere van Steenhuysse ende van Avelghem, souverein van Vlaenderen; ende ten zesden daghe daer naer wiert Mer Jan, die heere van Comene, souverein in zijn stede ghemaect, binnen welcker middele tijt die Inghelsche ende Bourgoensche schoffierelicke groot fait van orloghe bedreven, alzo int landt van Guyse als elders daer omtrent, aldaer zijt allommeal huerlieden maecten, niet zonder groote bloedsturtinghe, maer meest van der carolijnsche zijde, in der maniere dat Robrecht Loore mede onder andere versleghen bleef, een van de verradelicke complice der onmenschelicker moort, gheschiet in den persoon van wijlent die hertoghe Jan van Bourgoengnen, zaligher memorie, zo

1424. voorzeit es. Up den XXᵉ dach van ougst gheschiede die groote schotterie metter handboghe te Sluys, daer men al tlandt deur of wiste te sprekene. Ende ten XIIᵉ daghe van septembre daer naer, liepen die ambochtslieden ende tghemeente van Doornijcke (die men deen Beckereels hiet) wederomme van nieuws, met een groote furie, in die wapenen, onder beleyt van Michiel van Ghendt, die deken van de smeden, ende Sijmoen Chaerels, metsghaders ooc die dekene van de wevers ende vulders, roupende ghezaemdelick zeer hooghe ende overluydt dat zy eenighe van huerlieden poorters weder hebben wilden, die welcke by die van de wet int coninckrijcke van Cypers ghebannen waren, ende schietende met eenen naer die heeren, die in schoonder ordonnantie ghewapent ter marct stonden, die welcke insghelijcx ooc niet en faylgierden van huerlieden vianden met ghelijcken payementen te betalene, zo datter vele van beede zijden ghequetst wierden, ende ooc eenighe ter stede doot bleven; maer die Beckereels haddent int ende quaets, in zulcker wijs dat zy ten derden daghe water in huerlieden wijn doen moesten (al wast hemlieden leet), keerende weder thuyswaert, elc int zijne.

Tweede huwelyk van Hertog Filips van Bourgondie

Int ende van der maent van novembre, int jaer als voren, trauwde die hertoghe Philips van Bourgoengnen, grave van Vlaenderen, by consente van den paeus Maerten vrau Josijne, Philips dochtere van Artois, tzijnen tweeden wijve, daer die grave Charles van Heu die broedere of was, nu wedewe zijnde van den grave Philips van Nevers ende Rethiers, zijn vaders broedere, daer zy twee zuenen, te wetene Charles ende Jan, of behouden hadden, zo voorzeit es, ende die bruylocht wiert in Bourgoengnen ghehouden zeer magnifickelick ende costelick, ghelijck wel redene was. Ende ten vijfsten daghe van lauwe daer naer volghende, wesende Lichtmesse avent, zo overleet snachts zeer haestelick in den Haghe, in Hollant, Jan van Beye-

ren, ghezeit zonder Ghenade, hertoghe van Luxemburch 1424.
ende ruart van Hollant ende Zeelant, die tandere tijden onweerdich diaken ende bisscop van Luycke gheweest hadde, zo wy ghehoort hebben. Die mare ghinck over al dat hy vergheven was van vrau Margriete, die moeder van vrau Jacoba, by den instekene van den hertoghe Heinfroot van Glocestere, die welcke al te gheerne int regement van den voorscreven lande gherocht zoude hebben, onder tdecsele van een overspelich huwelick quamsuys, dat hy met die voorzeide vrau Jacoba ghecontracteert hadde, in der vorme ende maniere als hier boven claerelick ende ten vullen verhaelt staet. Van al twelcke noch voor zijn doot gheadverteert zijnde die voorzeide Jan van Beyeren ende willende tzelve obvieren ende beletten alzo varre alst in hem was, verclaersde by zijnder testamente ende uyterste wille den hertoghe Philips van Bourgoengnen alleene zijn hoir ende erfghenaem te zijne, transporterende hem ten dien fijne al zulck recht, cause ende actie als hy jeghenwoordelick hadde ofte naermaels pretenderen mochte an Hollant ende Zeelant, metsghaders ooc an tgraefscip van Henegauwen ende die heerelichede van Vrieslant; twelcke alzo ghedaen zijnde, beval den almeughenden Heere zijnen geest, ende licht begraven ter platse van zijnder aflijvicheit, binnen den cloostere van de Predicheeren; men derf niet vraghen hoe deze nieuware die voorzeide hertoghe van Glocestere ende vrau Jacoba greyde, die welcke tzamen, ten eersten dat doenelick was, met vijf duyzent mannen uyt der stede van Calis naer Henegouwen trocken, aldaer zy allomme zeer eerelick ontfaen wierden, zonder alleenelick van die van der stede van Halle, die welcke in gheender maniere van den hertoghe Jan van Brabant (als wezende die eerste ende die rechtveerdighe ghetrauwde man van vrau Jacoba, huerlieden princesse) scheeden en wilden; zo en wilden van

Jan van Beyeren verklaert onzen hertog zynen eenigen erfgenaem en sterft.

Den hertog van Glocestre trekt in Henegauwen.

1424. ghelijcken ooc die grave Pieter van Conversant, die heere van Einghien, Jan van Jumont ende Inghelbrecht van Einghien, met alle huerlieden suppoosten ende onderzaten, tal zulcker meshaghene van vrau Jacoba, dat zy van quaethede alle die ballinghen van Henegauwen ende Hollant tharen assistentie omtboot, waerof die hertoghe Philips voorzeit trapport ghehoort hebbende, quam haestelick uyt Bourgoengnen nederwaert, makende niet min onder weghe thuwelick van vrau Agniete, ghezeit van Ghendt, zijn joncste zustere, met den hertoghe Charles van Bourbon, filius Jans; ende nu in Vlaenderen wederghekeert zijnde, verghaderde terstont een groot eyrcracht van volcke, treckende voorts ghesaemderhandt, met den hertoghe van Brabant, voor die stede van Breyne, in Henegauwen, daer hy int beghinsele van der maent van maerte meestere of wiert by ghewelde, ende tvier in stack, doende met eenen alle die voorstelders ende fauteurs van der rebellie executeren metten zweerde ofte metten baste, twelcke al merckende die hertoghe Heinfroot van Glocestere, zeyde dat die hertoghe Philips een meyneedich prince was, omme dieswille dat hy jeghens Inghelsche die wapenen anghenomen hadde: daer up dat hem die hertoghe van Bourgoengnen verantwoorde, dat hyder an loocht, willende tzelve houden stane lijf om lijf, by duelle ofte camp, daer hy hem metten zelven toe beriep, ende die hertoghe van Glocestere accepteerdet, prefignierende ten dien fijne dach ende velt, niet varre van der stede van St-Omaers; maer daerentusschen weder in Inghelant ghekeert zijnde, vergat gheel ende alsins, ende en hielt zijn woort niet, in zulcker wijs dater anders niet of en quam, dan dat hy hem zelven by dier finesse ende middele saulveerde, trauwende daer corts daer naer zijn lief ofte boelscip, ghenaemt Leonore van Gobatre, die welcke voor hem meer dan een ingelsch prince endeedelman vrientschip ghedaen hadde

met haren lichame, ghelijct al claer ende notoir was. Omtrent dezen zelven tijt starf die hertoghe Reinoudt van Guylcken ende van Gheldere, grave van Zutphen, die vierde van dier name, zonder eenighe hoirie achter te laten, by vrau Marie, sgraves dochtere van Artoys, zijne gheselnede, zo dat alle zijne voorghenoemde landen ende heerlicheden succedeerden up den hertoghe Adolph van Berghen, grave van Ravensburch, by expresser accoórde ende consente van den keyser Sigismundus, metsghaders dat alleenen zijn ghehouden van trijcke. Ende up tzelve pas ghinghen die Inghelsche ende Bourgoensche weder up nieuw al tquaetste doen van vanghene, roovene ende moordene allomme tusschen die revieren van der Somme, Seynne ende Loore, dat zy eenichsins consten ghepeynsen ofte ghedencken, zo dat die landen aldaer meest alle vaghue ende desert bedeghen, ten omspreckelicker intreste ende verdriete van de ghuene dies minst beschuldicht waren. 1424.

Tnaervolghende jaer, up den lesten Paeschdach, vespereyde te Brugghe voor die noene Jacob Braderijck, filius Heyndricx, als forestier van die jaerschare, vindende hem sanderendachs, naer noene, zeer statelick ter bane up de groote marct, met Joos Damhoudere, Jacob Hoste, Franchoys van Theimseke, Sijmoen van Aertrijcke, Jan Haghelsteen, Jan de Muntere, Jacob Adoorne, Jacob Gheerolfs ende Willem Gheerolfs, aldaer by hemlieden menighe cloucke lancen ghebroken wierden, ende bijsondere by Sijmoen van Aertrijcke, Jan Haghelsteen ende Christophels van de Weghe, waerof deerste den spiet met den forestierscepe ghecreech, dandere den hoorne ende die derde den beer, quitende hemlieden voort, elc int zijne, al tjaer over als naer costume. Ten eersten naer dezen maectens die hertoghe Jan van Brabant ende die hertoghe Philips van Bourgoengnen tzamen in Henegouwen al ver- 1425.

Steekspel van den witten Beer te Brugge.

1425. beurt, brenghende daer al, by foortse ende met ghewelde, thaerlieden subiectie ende onderdanicheit dat hemlieden eenichsins jeghens ende vrau Jacoba mede was, ende vallende endelinghe, met die gansche leghere, voor die stede van Berghen, daer vrau Jacoba, met vrau Margriete, hare moedere, binnen was, versouckende appointement, maer wat communicatie datter ter cause van dien ghehouden wierde, alzo wel te Rijssele, te Duway als tAudenaerde, twas al te vergheefs, in der maniere dat die van der stede by den laps van tijde lancx hoe meer ghebreck van vitaylgie beghonsten te ghecrijghene, daer zy zo horribelick inne te wets waren, dat zy vrau Jacoba dreychden in haer mans handen te leveren, ten ware dat zy onderlinghe eer yet lanck anders accordeerde, nemende met den zelven alle hare familiairen, domestijcquen, ende raedtslieden ghevanghen, tusschen die welcke die principaelste waren : Bordulf van der Poorte, Colaert van der Poorte, zijn broedere, Gillis van der Poorte ende Jan van den Bossche, uyt al twelcke wel considererende vrau Jacoba dat zy emmers springhen ofte baen maken moeste, was int laetste te vrede, dat landt ende graefscip van Henegauwen voortan by niemand el gheregiert ende ghegouverneirt zal worden dan alleenelick by den hertoghe Jan van Brabant, haren man, stellende voorts haer eyghen persoon in de garde ende bewarenesse van den hertoghe Philips van Bourgoengnen, al totter tijt dat by den stoel van Romen haer huwelick met den hertoghe Jan voorscreven teeneghadere verclaerst zal worden nul, negeen ende van onweerde te zijne; dienvolghende zo wiert zy te Ghendt gheconvoyeert tot in thof ten Walle, aldaer zy haer hielt, ende die van der stede hadden expresselick last wel zorghe voor haer te draghene. Met dezer victorie keerde die hertoghe Philips voorzeit, zeer blijdelick te Rijssele waert, ontbiedende daer by hem Sijmoen van Aertrijcke, den forestier van den witten

Vrau Jacoba wordt uyt Bergen naer Gent gebragt, van waer zy naer Holland vlugt.

Beere te Brugghe, omme sdijssendachs in de Sinxen daghe met hem te stekene te spiette, zo tghebeurde, ter grooter eere, prijs ende glorie van den forestier voorzeit, metsghaders ooc van zijne medeghesellen, Jacob Breydele, Willem Gheerolfs ende Gillis van der Vlamincpoorte. 1425.

Ten eersten daghe van septembre, binnen den zelven jaere, vloodt vrau Jacoba secretelick uyt der stede van Ghendt by nachte, in een schamele mans habijte, met een cruke waters up haer schouders, maer niet zonder die hulpe van Diederijck van Merwede ende noch eenighe andere, die welcke van ghelijcken ooc met haer ruymden, loopende tzamen te voet, al dat zy loopen mochteu, totter stede van Antwerpen, ende treckende van danen voorts naer Hollant. Van welcker ghevarenesse die hertoghe Philips van Bourgoengnen, grave van Vlaenderen, gheadverteirt zijnde, maecte hem achter een, met een groote menichte van Vlaminghen ende Pycaerden, tHollandt waert, aldaer hy van die van Dortrecht, Rotterdam, Delft, Amsterdam, Haerlem, sGraevenhaghe, metsghaders occ van die van Leyden ende alle andere, zeer eerelicke omtfaen ende onthaelt wiert, ghereserveirt alleenelick die van der Gauwe, Oudewatere, Viane ende Schoonhove, die welcke hemlieden vastelick hielden van der zijde van vrau Jacoba, willende met haerlieden leven ende sterven, zo zy zeiden. Twijle dat men hier mede in Hollant bezich was, zo liepen die van Doornijcke derdewarf in die wapenen jeghens huerlieden heeren ende regierders, by den toedoene van de wevers, vulders ende smeden, met noch eenighe andere ambochtslieden, die welcke Godts ende mans huerlieden ballinghen, Jan Cavet ende andere zijne complissen weder hebben wilden; maer wat zy zeiden ofte deden zy en haddens anders, dan dat zy die prince voor huerlieden paeys XXIII duyzent guldens betalen moesten. Ende die naervolghende maent overleet te Digion, in

Oproer te Doornik.

1425. Hooch Bourgoengnen, die zeer godtvruchtighe ende wel beminde princesse Josijne, voorzeits shertoghe Philips tweede wijf, die dochtere van Philips van Artoys, ende wiert met grooter rauwe ter Chartreusen ghevoert ende aldaer begraven by haer mans ouders. Hierentusschen verzochte die prince van die van Vlaenderen thebbene de somme van twee hondert duyzent ghuldenen tzijnder wapeninghe waert, maer hem en wiert maer een hondert duyzent gheconsenteirt, met expresser condicie dat hijs eens met Inghelant bleve, ter voorderinghe van den ghemeene tractate ende coopmanscepe, zoot ghebeurde. Dienvolghende, zo maecte men ter Sluys alle die meeste ghereetscepe van schepen ende volcke van orloghe (ghenaemt alsdoen Cabilliaus) die meughelick was, jeghens vrau Jacoba (die men met hare gheallieirde ooc insghelijx Houcx hiet), houdende haer even sterck binder stede van der Gauwe, in Hollant, ende hebbende tharer assistentie die van Schoonhove ende Watere, Viane, Montfort, Camerlant ende Alckmare, met den bisscop Rhodolf van Uytrecht, boven tsecours van noch omtrent drie duyzent mannen, die haer die hertoghe Heinfroot van Glocestere, haer boelspuyt, uyt Inghelant zant, onder die conduyte van den prince van Filwaetere, die welcke zo haest te Schauwen, in Zeelant, niet ghearriveirt ende ghedebarquiert en was, omme van danen voorts in slach ordene naer die Gauwe te treckene, of die hertoghe Philips van Bourgoengnen en vanter hem haestelick jeghens, tusschen Quameye ende Brauwershavene, niet varre van Ziericzee, aldaer up den XIIIe dach van lauwe afgrijselick zeer ghevochten wiert; die Inghelsche deden die voorstaende partyen van huerlieden avangarde ter eerden nederknielen, omme te bet over huerlieden hooft in die bourgoensche leghere te schieten, daer hemlieden zo veel deuchts ende voordeels of quam, dat die Hollanders van de bourgoen-

De gemalin van onzen hertog sterft.

Vrouw Jacoba wordt door onzen hertog vervolgd.

Slag by Brauwershave.

scher armeye wat beghonsten te deynsene, twelcke ziende 1425.
die hertoghe Philips, spronck stappans uyt der schepe, wel jeghens tadvijs van eenighe edelen uyt Artois, ende naer dien dat hy te peerde ghezeten was, nam zelve zijnen standaert in dhandt, roupende met claren voyse : « Al die my lieft hebben, die volghen my naer, » ende treckende metten zelve zeer vaylgiantelick de zijne ter hulpe, in zulcker wijs dat hy hem terstont in die voorbataylgie vouchde met die van Dordrecht, bedrijvende daer zulcke uytnemende faiten van wapenen in de middele van zijne vianden, dat een wondere was, niet zonder extreme dangier van zijnen edelen persoon, totter tijt dat hem die zeer vrome ende wel vermaerde capiteyn Mer Jan Vileyn ten secourse quam, vellende met zijnder masse (die welcke naer die proportie van zijnder lichame zeer grouf ende atelick was) van allen zijden ter eerden nedere aldaer hy eenichsins by ofte omtrent gheraken conste, ende roupende duerghaens met luyder stemme : « Keelt, keelt, ic zals ghenouch vellen. » Twelcke hoorende die van Ziericzee, van der Vere ende van Borsele, sloughen insghelijcx ooc van ter zijde zo dapperlick in den hoop, dat zy teeneghadere die inghelsche ende houcsche bataylgie deurscheurden, eer zy byden hertoghe Philips gheraken consten, met den welcken zy hemlieden voorts zo couragieuselick employeerden, dat hy endelinghe by grooter prouesse ende zonderlinghe vaylgeandise die victorie vercreech ende tvelt behielt, bringhende daer alle die principaelste Houcx tondere; ende niet boven III° Inghelsche en ontquamen er, die welcke by grooter aventure, met haerlieden capiteyn als voren, weder in Inghelant gherochten, want een groote quantiteit van hemlieden spronghen van peurder vreese ende verdwelmtheit int watere, versmoorende hemlieden zelven, ende roupende zeer luyde themlieden waert: *Christ Bohor myn sol,* twelcke alzo vele te zegghen es, als

1425. Christus bewaert mijne ziele. Daer bleven van der zijde van vrau Jacoba, uit Henegauwen, Hollant, Zeelant ende Inghelant ter stede doot, eerst: Costin van Hamstede, heere van Cats; Jan van Renesse; Jan van Hoenpijl; Andries van Walims; Nicolaes Soen; Colaert van Arbalt, die gouverneur van Maubeuge; Steven van Gembloys; Gillis van der Poorte; Florens van Hamstede; Rachen van Hamstede; Rachen van Cruninghe; Jan Sapijn; Cosmus van Hernesse, die heere van Falbar; die heere van Fenar; die heere van Fouwatere; Jan van Arondeel; Willem Gransier; Thomaes van Arborch; Jan van Aker; Roelant Ectim ende Sijmoen van Preston, met veel meer andere cloucke capiteynen ende mannen van orloghe. Ende die versleghene van der bourgoensche zijde waren : Andries van Salines; Andries van Belgy; Philips van Montmorency; Willem van Laleyn; Robrecht van Brimen; Adriaen Vileyn; Jacob van Borsele; Willem van Beaumont; Dierijck van Bossu; Dierijck van Gheerbode; Mer Maurijs de Vleeschauwer, die tSt-Salvaters te Brugghe begraven licht, ende Willem van Daventon; ooc wierden daer omtrent II^c Inghelsche ghevanghen, die men, waer hier waer daer, in goede bewarenesse zandt. Deze victorie aldus byder gracie Godts vercreghen zijnde, die prince slouch een goedt ghedeel van zijn edellieden rudders, ter zelver platse daer die bataylgie gheschiede, tusschen de welcke dat die aldervermaerste waren, eerst : Vrancke van Borsele; die heere van St-Maertensdijcke; Heyndrick van Borsele; die heere van der Veere; Jan van Vlaenderen; die heere van Praet ende van der Woestijne; Jan van Egmont; Jan van Halewijn ende Jan Witthoen; die heere van Oostcamp ende van Heyle, met noch eenighe andere die hem zelfs clouckts ende vroomst ghedreghen hadden. Twelcke alzo ghepasseert zijnde, die hertoghe Philips stelde goet sterck garnisoen in alle zijne steden van Hollant, keerende omme den grooten kouden vorst wille

(die doen van den vijfsten van decembre tot den vijfsten 1425.
van sporcle gheduerde) weder tzijnen lande van Vlaenderen waert, aldaer hy in alderdiligentie zijn heyr renfonceirde ende wederomme nieuwe ghereetscepe van orloghe maecte jeghens die toecommende zomere, zo wy int naervolghende capitle hopen te verclaersene.

Anno XIIII^c ende XXVI, up den laetsten Paeschdach, 1426.
beleyde vrau Jacoba van Beyeren, met alle hare adherenten ende annehanghers, die stede van Haerlem, in Hollant, daer Mer Roelandt van Uytkercke die capiteyn of was, met den zuene van den heere van Isenberghe, zeer vromelick wederstaende alle die foortsen ende tghewelt dat men hemlieden doen conste, ten omsprekelicken regrette van vrau Jacoba, diet van quaethede daer omtrent al of liep, bedorf ende in gloeyen stelde, stekende voorts ooc eenighe dijcken inne omtrent der stede van Dolst, zo datter diversche dorpen, met veel menschen ende beesten, alomme versmoorden. Als die hertoghe Philips van Bourgoengnen hierof die nieuware verhoorde, hy zandt terstont joncheer Jan van Uytkercke, met omtrent VIII^c Vlaminghen, Hollanders ende Zeelanders voren tHaerlem waert (deur dien dat die ganscher armeye noch niet ghereet en was), ter assistentie ende bijstandicheit van Mer Roelandt, zijnen vader voorzeit: die welcke nu ter Leyden ghearriveirt zijnde met zijnen volcke, ter intentie voorscreven, wiert daer ten laetsten daghe van april, smorghens in den dagheraet, zeer onvoorzienelick ende up zijn alderweecste van vrau Jacoba bespronghen, metsghaders ooc zo teeneghadere overvallen, dat hyder an de cant van V^c persoonen liet, loopende met die reste zijn veerden, zo hy best conste, niet zonder bloetsturtinghe nochtans van der contrarie zijde, daer of datter van ghelijcken ooc wel LXXXV doot bleven, maer ten mochte niet helpen in comparatie van danderen, in der maniere dat vrau Jacoba huer grootelicx

Beleg van Haerlem door de Hoekschen.

1426. verblijde ende verhuechde in dezer victorie, slaende al haer capiteynen rudders, dieder principalick cause of gheweest hadden, als Jan van Wassenaere; Jan van Langherack; Heyndrick van Craneburch; Everaert, die bastaert van Hollant; Dierick van Merwede; Gheeraert Polgeerst ende Aernoudt van Ghendt. Deze zaken al overleden zijnde, vrau Jacoba liet tomtgonnene belech van Haerlem varen, ende keerde weder met grooter triumphe binnen harer stede van der Gauwe, zendende voorts haer volck van orloghe omme die stede van Hoorne inne te nemene, up die frontiere van Vrieslandt, de welcke Mer Jan Vileyn ende die bastaert van St-Pol tzamen, met omtrent V° uytghelesen mannen, te bewarene hadden, commende zelve zo clouckelick ende vaylgiantelick huerlieden vianden ter poorte jeghens, dat zer an de cant van IIII° versloughen, ende quetstender bovendien noch een zeer groote menichte, al ten zeer cleender verliese van haren volcke, daer zy niet boven X archiers ende den bastaert van Vieusville of en ghemiste, twelcke ontwijffelicke occasie was datter eer yet lanck noch zommighe steden ende fortressen, in Vrieslandt ende in Hollant, ter onderdanicheit quamen van den hertoghe Philips van Bourgoengnen, die ten eersten daer naer zijnen bastaerde broedere Guy met machte over zee zandt, ten secourse van den coninck van Cijpers, jeghens den ongheloovighen coninck van Egijpten, maer wat resistentie dat mer dede, die Turcken ende Sarasijnen waren veel te machtich; in zulcker wijs dat Guy voorzeit jnt ende weder thuysewaert keerde, ruddere niet min ghesleghen zijnde van den coninck van Cijpers, omme zijne uytnemende vromicheits wille, zo van ghelijcke waren Sijmoen van Louwen ende Robrecht die heere van Rebeke, met noch eenighe andere. Binnen dezen middelen tijt, conspireerden die van Doornijcke vierdewarf jeghens huerlieden overheit, ende meendent wel up

den XIII[e] dach van octobre te nieten ghedaen thebbene, 1426.
daer zijt oyt hart up ghehadt hadden, maer Godt weet, zy misten, deur dien dat huerlieden secreet uytquam, ende die voorstelders van dien (als Jacques Speeck ende Jan Valcke, met meer andere) onvoorzienelick by nachte van huerlieden bedde ghehaelt, onthalst ende ghequartiert wierden, ten onsprekelicken verdriete van alle huerlieden fauteurs ende medeghesellen, die welcke daerenboven noch XXX duyzent guldenen van huerlieden appointement betalen moeste, ten profijte van den prince, die corts daer naer die stede van Zevenberghe, in Hollant, zeer sterckelick omrinchde ende beleyde te waterc ende te lande, drie maenden lanck ghedeurende, overmits dat hem die heere van der plaetse in gheender maniere up gheven en wilde, wat schoons men hem beloofde ofte toeleggen conste. Dies maecte men daer endelinghe alle gheréetscepe om die stede te gaen bestormene; twelcke merckende die van binnen verjoughen zelve huerlieden heere, ende gaven hemlieden up svrijdachs van Palmezondach (wesende doen den elfsten van april), behoudens lijf ende goet, wel ter eeuwigher ruine ende bedervenisse van den heere voorzeit, die welcke naermaels in miserie ende kittevicheit verghinck. Van dat die stede van Zevenberghe aldus inghenomen was, byder middele voorscreven, zo reeser in shertoghen leghere van Bourgoengnen die pestilentie (Godt bescherme ons alle!) daerder veel of storven, ende onder andere die heere van Humbricourt, met Mauris, die heere van St-Legaert; ende die prince keerde te Rijssel waert, aldaer van den appointemente ghesproken wiert tusschen hem ende die hertoghe Heinfroot van Glocestere, maer al te vergheefs, deur dien dat hem die hertoghe voorzeit, emmers in alder maniere wreken wilde van tgroote leet dat hem van der bourgoensche zijde ghescliiet was, alsins jeghens die wille ende danck van den hertoghe Jan van

Zevenbergen door hertog Filips bemagtigd.

Sterfte in het leger van onzen hertog die naer Ryssel komt.

1428. Bethfort, zijnen broedere, die welcke niet dan een vaste paeys ende eendrachticheit en begheerde met den huyse van Bourgoengnen, achtervolghende taccoord ende alliantie die zy tzamen hadden.

Dood van hertog Jan van Brabant. Up den Wittendonderdach, den XVIIe van der voorzeide maent van april, wiert te Bruessele, omtrent ten tien euren van middernacht, die hertoghe Jan van Lotrijcke, Brabant ende Limburch metter doot ghemeene, die vierde van dier zelver name, zonder eenighe posteriteit achter te latene by vrau Jacoba van Beyeren, zijne rebellighe ende overspelighe huysvrau, die eenighe dochtere van wijlent die grave Willem van Henegauwen, Hollant ende Zeelant, heere van Vrieslant, die zesde van dier name, daer te voren wedewe zijnde van den hertoghe Jan van Toureyne, den derden zuene van wijlent die coninck Charles van Vranckerijcke, die zesde van der zelver name, ghezeit de Welbeminde, ende dienvolghende, zo succedeerden die voorscreven landen van Lotrijcke, Brabant ende Limburch up den grave Philips van Lingny ende van St-Pol, svoorzeit hertoghe Jans broedere, den eersten van dier name, die welcke hem (noch gheen XXIIII jaeren oudt zijnde) zeer eerelick ende tamelick dede ter eerden doen binder stede van Vueren, in St-Janskercke voor den hooghen outaer, neffens den hertoghe Antheunis, zijnen vader. Van welcker doot die Houcx ofte fauteurs van der voorzeide vrau Jacoba gheadverteirt zijnde, liepent terstont al of ende bedorvent daer zy eenichsins by gheraken consten, als Heinsberghe, Brederode, Assendelft ende Hillegersberghe, met veel meer andere steden, casteelen ende sloten in Camerlant, Westurterslant ende elders daer omtrent; zy deden van ghelijcken ooc diversche gruwelicke coursen ende sproncreysen voor die stede van Hoorne, maer daer en quam anders niet of, dan dat zy in den schermutselinghe den burghemeestere Willem Na-

ghel doot sloughen, ten groote verliese van haren volcke. 1427.

Tjaer datter naervolchde, svrijdachs naer die Paeschdaghen, wesende doen den XXVe van der maent als voren, zo vespereyde te Brugghe als forestier Sijmoen van Aertrijcke, commende sdachs daer naer in schoonder ordonnantie ter bane ghereden up die groote Marct, met Christoffels Donghereede, Maerten Hoonin, Vincent Schuetelaere, Jan van Aertrijcke, filius Lodewijcxs, Christoffels van den Weghe, Joos Damhoudere, Jan Donghereede, Joos Hoonin, Jacob Hoste, Franchoys van Theimseke, Jan Haghelsteen, Gillis van Hoorne, Jacob Braderijck, Jacob van der Buerse, Jan Gheerwout, Willem Gheerolf, Jan van Hoorne, Mer Jan van Vilers, ruddere, heere van Lilleadam, ende Philips die hertoghe van Bourgoengnen, grave van Vlaenderen, aldaer alle die achternoene lanck zo uytnemende rudelick ende atelick ghesteken wiert, dat een wondere was, ter grooter augmentatie van der eere ende glorie van Gillis van Hoorne, die welcke dies niet jeghenstaende den spiet wan, ende mids dien nieuwe forestier bedeech; die heere van Lilleadam ghecreech den hoorne, ende Jan van Singhe den beer, doende voort, elc int zijne, als naer costuyme in ghelijcke observeirt, in der maniere dat die nieuwe forestier, int beghinsele van der naervolghende maent, teenen steicspele tAtrecht track, met Jan van Hoorne, Jan Gheerwout ende Christoffels van den Weghe, aldaer zy tzamen groot lof ende prijs behaelden, twijle dat Jan Blondeel, uytter name van den coninck Charles van Vranckerijcke, die zevenste van dier name, tcasteel ten quaden Huyse inne nam, toebehoorende den bisscop Jan van Camerijcke, wezende alsdoen ooc heere van Lijkercke, die welcke ontwijffelick niet en cesseerde voor hijt weder in zijn handen en ghecreech ende teeneghadere te nieten dede, by adresse ende bijsondere vromichede van Willem van Laleyn ende Boudewijn van Lan-

Steekspel van den witten Beer te Brugge.

1427. noy, ghezeit de Stamerare, heere van Moulembays. Welcke wapeninghe zo haest niet gheendt en was, ofte die hertoghe Philips van Bourgoengnen, grave van Vlaenderen, en zeylde weder, met veel volcx van orloghe, uyt die havene van der Sluys tHollant waert, vallende eerst ende voor alle wercken voor die stede van Amersfort, aldaer hy zelve mede ten assaulte ghinck, ten veel meerdere dangiere zonder twijffele dan profijte, ghemerct dat hyder int ende weder afscheeden moeste, zonder yets anders te bedrijvene, dan dat hyder zommighe van zijne edelen liet, daer onder andere Jan van den Bossche een of was, die welcke daer zeer jamerlick met eenen yseren cloot deurschoten wiert. Hierentusschen deden die van Amsterdam die van Utrecht al tmeeste leet ende verdriet dat zy consten ofte mochten in de reviere van der Emme, met thorribelicke groote schip dat zy ghemaect hadden, naer tfatsoen van eenen berch, gheheeten *de Catte,* ende die hertoghe Philips track binnen Delft, doende daer XII persoonen den hals afhauwen, ende huerlieden hoofden ter poorten uytsteken up hooghe peersen, omme dieswille dat zy, onlancx leden, wel van den advijse gheweest hadden hemlieden met vrau Jacoba te voughene, indien zijs machtich gheweest hadden, verslaende ten dien fijne, met huerlieden complicen, Jan van Egmont, huerlieden schouteetene, met noch vijf andere eerlicke poorters; daer wasser ooc ghenouch van de zelve opinie ende fantasie binnen der stede van Rotterdam, die welcke insghelijcx ooc niet bet en voeren dan die voorgaende, want zy wierden daer alle ghelijck ghehanghen ter Waterpoorte uyt an de barbecanen (1) als schelmen ende verraders, maer te Dortrecht daer ghinct by Gode, wat scherper in zijn werck, deurdien datter al ghequartiert wiert dat van den zelven evele

Onzen hertog keert naer Holland terug.

(1) Aen de voormuren.

besmet was. Deze justicie aldus ghedaen zijnde, die prince conquesteerde weder (byder hulpe van den hertoghe Adolf van Guylcken, van den Berghe ende Geldere, grave van Zutphen ende van Ravenburch) alle die steden ende platsen, die hem tjaer voorleden in ende omtrent Camerlant ende Westurterslant, of ghenomen waren, by de fauteurs ende gheallieerde van vrau Jacoba, zo wy ghehoort hebben. Ende twijle dat men hier mede noch besich was, zo wonnen die van Haerlem, Hoorne ende Amsterdam eene gruwelicke bataylgie ter zee omtrent die Wieringhe, jeghens die Houcx, daer Willem van Brederode die capiteyn of was, ende ter platse ghevanghen wiert, met alle die ghuene die by hem waren : daerof datter naderhandt LXXX onthooft wierden, maer Brederode ghecreech gracie, met noch eenighe andere edelen, overmits dat zy ghezaemdelick zwoeren den hertoghe Philips voortan ghetrauwe te blijvene, metsghaders ooc hem te assisterene met lijve ende met goede, omme die van Schoonhove, Oudewatere ende de Gauwe (daer haer vrauwe Jacoba alsdoen hielt) tzijnder subiectie ende onderdanicheit thelpen bringhene, tal welcke fijne hy van ghelijcken ooc zijnen leghere daer liet, onder tbeleet van den heere van Lilleadam ende van Lioneel van Bournoelgie, keerende mids dien weder te Vlaenderen waert, aldaer hy, ter occasie als voren, noch daghelicx lancx hoe meer volcx verghaderde, want hy van den orloghe van Hollant in aldermaniere een ende hebben wilde, ghelijct int naervolghende capitle breedere ghededuceert ende betoocht zal worden. Ten XXIIIIᵉ daghe van sporcle stack te Bruessele, in zadelen van orloghe, Gillis van Hoorne, die forestier van Brugghe, verghesel-scipt met Jan van Hoorne, Joos Hoonin, Daneel Deheict ende Maerten Hoonin, die welcke daer alle ghelijck wonderlijcke groote faicten van wapenen bedreven. Ende

1427.

Zeeslag by Wieringen.

1427. ten eersten daer naer, zo track die voorzeide forestier insghelicx te Rijssele ter Spinette, met Jan van Hoorne, Joos Hoonin, Daneel Deheicht ende Jan Gheerwout, diever met vroomst te stekene de sparrewaer wan, keerende alzo weder triumphantelick thuysewaert, ende houdende tsnavens zijn tanneel up die poortersche logie naer costume. Sondachs, den XVIe van maerte, verbarnde Comene, up die reviere van der Leye, gheel ende al by tvier van messchieve, ter eeuwigher ruine ende bedervenisse van veel ghestelde drappiers ende andere lieden van eere.

1428. Ende int jaer XIIII^{c} XXVIII, track die hertoghe Philips van Bourgoengnen, grave van Vlaenderen (achtervolghende tghuene dies voorzeit es) met machte van der Sluys naer Hollant, assiegerende daer vrau Jacoba van Beyeren binnen die stede van der Gauwe zo buytermaten sterckelick van alle zijden, dat zy byder advijse van de ghuene die by haer waren, nootsakelick ten appointemente commen moeste, daer by dat zy verkende alle haer landen ende heerlicheden (als Henegauwe, Hollant, Zeelant ende Vrieslant) naer harer aflijvicheit te moeten succederene up den voorscreven hertoghe van Bourgoengnen, als up haer rechte ende naerste hoyr ende haeldinck, makende hem van als doen ruaert ende gouverneur van als, met expresse belofte bovendien noch van met niemende te meughen huwene zonder zijn consent, metsghaders ooc tconsent van alle hare edele vassallen ende onderdanen; dies zoude zy tgraefscip van Ostervant ende Zuyd-Beverlant, met den lande van den Briele ende den lande van Vooren blijven bezittende haer leven daghe lanck ghedeurende, met zekere andere groot jaerlicx pensioen, omme haren staet redelick ende tamelick mede tonderhoudene. Deze paeys en was zo gheringhe aldus niet gheaccordeirt ende ghesloten, ofte die hertoghe Philips en maecte Mer Francke van Borsele,

Beleg van Gouda en overeenkomst der partyen.

die heere van St-Maertensdijck, terstont zijnen stedehoudere ende gouverneur generael van Hollant, Zeelant ende Vrieslant, commende met zijn ganscher armeye weder te Vlaenderen waert, aldaert up den XXIIIIe dach van meye zo horribelick zeere haghelde ende woey, datter allomme veel vruchten up tlandt bedorven ende veel torren, huysen ende boomen ter eerde nederghevelt wierden, maer principale ende bijsondere binnen tGendtsche ende den lande van Aelst. Ende corts daer naer, zo hielt men die groote ende wel vermaerde schutterien van den handtboghe te Ghendt, tOudenaerde ende St-Omaers, met uytnemende blijtscepe ende triumphe, elc int zijne. Omtrent den zelven tijt, starf int cloostere van den Duynen Brando, die de Cronijcke van Vlaenderen zeer lovelick beschreven heeft, ende Jan de Clerck wierter abt, die welcke XXXIII jaer lanck zeer eerelick presideerde in allerande deuchden ende wercken van charitate, twelcke alzo al ghepasseert zijnde, men verhoorde in Vlaenderen die nieuware hoe dat die grave Thomas van Salbery, ten XIIe daghe van octobre, metter macht van Inghelant, voor Orliens ghecommen was, belegghende die stede zo nauwe van alle zijden, datter niemende uyt nochte in en mochte, tal zulcker regrette van den coninck Charles van Vranckerijcke (want hy wel wiste datter alle zijne eere ende welvaert anne hinck) dat hy ter dier occasie menichwarf odmoet, pacys ende bijstandt an den hertoghe Philips van Bourgoengnen verzochte, excuserende hem van der doot van zijnen vader by alle die beste middelen dat doenelick was; maer daer en quam anders niet of, dan dat svoorzeits hertoghe Philips blakende toorne ende gramscepe by dien allincx een weinich vercoulde. Ende up tzelve pas overleet die grave Jan van Namen (die welcke noyt en huwde) dezer weerelt, hebbende den voorzeiden hertoghe Philips voor

1428.

Hertog Filips keert met zyn leger naer Vlaenderen.

Orléans door de Engelschen beleyd.

1428. successeur int voorscreven graefscip, by middele van coope onlaucx daer te voren in dien ghevalle tusschen hemlieden ghebeurt ende gheschiet, twelcke die van Luycke zo buytermaten qualick greyde dat een wondere was, vreesende deur svoorzeits hertoghe macht ende moghentheit in toecommende tijden te moeten scheeden van den grooten hooghen thor, die zy te Poulvagie, up de reviere van der Mase, tusschen Dinant ende Bouvijns, metsghaders ooc binnen den territoire ende graefscepe als voren, by fijnder foortse ghemaect, ende oyt tzijdert themlieden waert ghehouden hadde, ten inestimable schimpe ende grieve van die van Bouvijns, die welcke, ter cause van dien, geheel ende al onbevrijdt waren, want mer ghemackelick uytsien ende mercken mochte wat men al inne die stede deure, zelfs up die marct bedreef, van al twelcke die hertoghe Philips secretelick by de zijne gheadverteirt ende ghewaerschuyt zijnde, zandt zonder langher delay, een groot ghedeel volcx van wapenen derrewaert, onder die conduyte van Jan Blondeel, omme den thor (dies mentie es) onvoorsienelick by ghewelde inne te nemene ende te niete te doene, maer voorwaer daer was van der contrarie zijde zo inne voorzien, dat zijs niet machtich en waren; dies keerde zy weder thuysewaert zonder yet anders te bedrijvene.

1429. Int jaer doe men schreef XIIIIᶜ ende XXIX, up den XIᵉ van april, wezende doen den den derden maendach naer Paesschen, vespereyde te Brugghe als forestier Gillis van Hoorne, ende quam sanderendachs naer den noene, in goeder equipage, ter bane up de marct, met Jan Parlant, Jacob van den Vageviere, filius Anthonis, Daneel van Themseke, Christoffels Donghereede, Joos van Leffinghe, Antheunis Metteneye, Joos Damhoudere, Maerten Hoonin, Daneel Deheicht, Jan Donghereeede, Joos Hoonin, Jan Haghelsteen, Simoen van Aertrijcke, Jan Gheer-

Steekspel van den Beer te Brugge.

wout ende Jan van Hoorne, loopende daer onderlinghe menighe vrome carriere jeghens elcanderen, zo dat Daneel van Themseke int ende den spiet wan, Jan Haghelsteen den hoorne ende Jooris van der Eeckcn den beer, quitende hemlieden voort, elc int zijne, nopende tsurplus; zeer eerelick ende tamelick naer costuyme; ten zelven tijde quamen die van Orliens in zulcke benautheit van allcrande vitaylgie ende leeftocht (overmits tghementionneerde inghelsch siedge datter continuelick even vast voren bleef) dat zijt varincx niet langher ghehouden en consten, in zulcker wijs dat zy zelve int ende an den hertoghe Philips van Bourgoengnen zonden, begheerende hemlieden up te gheven in zijne handen, ten fijne dat zy by dier middele die gruwelicke dreyghementen van der Inghelsche natie ontgaen ende ontcommen mochten, maer tzelve en wiert hemlieden alsdoen noch gheaccordeirt nochte gherefuseirt, hoe wel dats die hertoghe Philips goede wille ende meeninghe hadde; treckende ten dien upziene, met VI^c vrome ende zeer wel ghequipeerde mannen van wapenen, ter stede van Parijs waert, aldaer hy hem beriet met den hertoghe Jan van Bethfort, gouverneur van der franscher croone, upt stick voorscreven, die welcke hem achter een met eenen toorighen ende fieren moedt voor antwoorde zeide, dat die Inghelschen zo langhe huerlieden netten niet uytghelęit ende ghespreet en hadden tharen grooten excessiven coste, om dat die Bourgoensche die voghelen vanghen zouden: welcke woorden zo sneden int herte van den hertoghe Philips, dat hyder van stonden an zeer verstoordelick omme wederkeerde van daer hy ghecommen was, vervreiende hem van dier voort allincx zo meer van der Inghelsche ligue ende confederatie, ghelijck wy int vervolch van dezen lancx zo bet zullen meughen hooren ende verstaen. Men mach wel peynsen hoe dit

1429. vertrecken van den hertoghe van Bourgoengnen die van der stede van Orliens greyen mochte, die welcke van daghe te daghe anders niet en verbeyden dan by rechten ghebreke in die wreetheit ende tyranie van de Inghelschen, haerlieden ghesleghen vianden, te moeten vallene, schrijvende mids dien voor tlaetste an den ghedesoleerden ende zeer mistroostighen coninck Charles van Vranckerijcke, om eenigherande secours ende bystandicheit; maer hoe die coninck de zake meer handelde met alle die van zynen edelen raede, hoe hyse zwaerder ende ergher om doene vant, ja teeneghadere buyten alle menschelicke hope, biddende met dien zeer oodmoedelick den almeughenden Heere, dat hy zijne ghetrauwe subiecten ende ondersaten van Orliens, zijne goedertiere gracie ende ghenade verleenen wilde, twelcke zo haest niet gheschiet en was, ofte daer en stond metten zelven zeer onvoorzienelick een schoone jonge maecht van XVIII jaeren vooroogheu, gheheeten Johanne, die men noch en kende noch en wiste van waer zijder ghecommen was, zegghende daer hooghe ende overluyt jeghens den coninck dat zyder van Gods weghe ghezonden was, ende dat hy niet vreesen en dorste, of hy en zoude noch wel by haren toedoene alle zijne vianden te boven commen, ende coninck ghecroont worden binnen der stede van Riemen, (zo tbehoort), ten spijte van alle die ghuene diet leet ware, in alzo varre als hy haren raedt doen wilde; die coninck deze woorden hoorende en hadder int eerste talder beste betrauwen niet in, dinckende dat al gheck ende zotte lieden voeren wezen zoude, maer naerderhandt, merckende haer zonderlinghe perfectie ende ghestadicheit, metsghaders ooc heylicheit van maniere, verleende haer al zo veel volcx van orloghe als zy an hem begheerde, met de welcke zy zonder langher verdrach, voren int vulle harnasch als een vaylgeant capiteyn

De maegd van Orléans.

tOrliens waert reedt, vytailgierende die stede van als 1429.
dies zy van noode hadde, zonder dat haer iemende tzelve beletten conste, wat devoir dat mer toe dede. Ende die stede aldus ghevytailgiert zijnde, zy tracker binder maent van mey, met hare armeye wederomme uytte, zeer courageuselick deurbeulende ende ter eerden nedervellende al dat haer yewers jegens quam, inder maniere dat zy by haere omsprekelicke prouesse ende vromicheden van wapenen die gansche Inghelsche leghere zo in roere ende in zulck desroy stelde, als of zy, ende elc van den heure, thien mannen sterck gheweest hadde. Twelcke al considererende die gheassiegeerden, schoten insghelicx ooc zo wakerlick, met heurliedcn groote artijlgerie, in de middele van huerlieden vianden dat zy die grave Thomas van Salvery, int ende, deen eltscheede van zijnen hoofde weerden, niet jeghenstaende dat hy een yscre traylgie voor hem hadde, in zulcker voughe dat hy ter stede doot bleef, ter grooter ontroeringhe van alle zyne gendarmerie, die welcke ter cause van dien achter een upbrack van voor die stede van Orliens ende raumde, zo zy best constc, blijvende niet min noch zom (deur tscherp vervolch), in de vlucht versleghen ende zom ghevanghen.

Naer dien dat die stede van Orliens ghenouch miraculeuse secours ende omtset ghedaen was by der middele voorscreven, zo ghecreech die voorzeide maecht Johanne van ghelijcken ooc byder zelver vaylgiandise als voren meest alle die landen, steden ende sloten wedere, die men successivelick bin en thoeveel jaeren daer te voren die croone van Vranckerijcke afghenomen ende omthouden hadde, verjaghende daer uytte alle die Inghelsche macht ende moghenteit, met zulcker schoffierlicker wreetheit ende omspreckelicke groote bloetsturting, dat zelfs haer name van dier tijt voort, al Inghelant deure, zo buytermaten

1429. gruwelick ende verschrickelick wiert, als een wondere, die welcke nochtans daer mede noch niet te vrede en zijnde, track voort ten eersten dat meughelick was, metten coninck Charles van Vranckerijcke (die zevenste van dier name), naer die stede van Riemen, aldaer zy hem sondachs voor St-Marie Magdelene dach, by den eerdsbisscop Reynout van der plaetse, met behoorlicker eere ende weerdicheit dede consacreren ende croonen, wiet lief ofte leet was, ende die coninck aldus gheconsacreert ende ghecroont zijnde, zant terstont den voorzeiden eerdsbisscop, met Christoffels van Harincourt, in ambassade naer Atrecht an den hertoghe Philips van Bourgoengnen, grave van Vlaenderen, hem zeer oodmoedelick biddende om zijnen paeys, minne ende vrientscepe, ende hem met eenen ooc excuserende by alle die beste middelen dat doenlick was, van der doot van den hertoghe Jan, zijnen vadere; maer wat men badt, zeide ofte dede, daer en quamen anders gheen vruchten of dan datter in de maent van septembre een bestant van een jaere gheaccordeirt wiert, binnen welcken middelen tijt die hertoghe Philips tgouvernement van der stede van Parijs accepteerde, doende daer uytte diversche dangereuse coursen ende sproncreysen up die Carolinen ofte Armingiackers, die tSt-Denijs laghen, niet zonder groote bloetsturtinghen, alzo van der eendere als van der andere zijde, in zulcker wijs datter zelfs die maecht Johanne van Vranckerijcke in haer een been ghequetst wiert, ende Dierijck van Maldeghem ghevanghen. Sdijssendachs naer St-Baefs dach, int zelve jaer, was te Brugghe up die marct, een camp bereet tusschen den bastaert van Bloys, ende een edelman uyt Gelderlant, gheheeten Jan van Hecke, die welcke bin alsten daghe niet en compareerde; dies wiert hy daer verclaerst infame te zijne, ende buyten alle princen hoven ghebannen.

Krooning van den koning Karel van Frankryk.

Hierentusschen zant die hertoghe Philips van Bourgoengnen, grave van Vlaenderen, Gillis van Schorissen, den proost van Haerlebeke, ende Mer Jan, den heere van Roubays ende van Haerzeele, tzamen met schoonen state, in ambassade overzee, an den coninck Jan van Portegale, omme vrau Isabelle, zijn dochtere, ten huwelicke te heesschene, die welcke hem endelinghe naer diversche communicatie gheaccordeirt wiert, in der maniere dat zy met Pieter, haren tweeden broedere, ende met die voorzeide ambassadeurs up den Kersdach ter Sluys, in Vlaenderen, arriveirde, aldaer zy met wonderlicke blijtscepe ende triumphe van haren voorscreven bruydeghom ghewellecomt, inneghehaelt ende ghetrouwt wiert, metsghaders ooc snavens beslapen binder stede van Damme, commende van danen ghesaemdelick, up den Xᵉⁿ dach van lauwe, naer die stede van Brugghe, wel gheaccompagneirt ende vergheselscipt van edele mannen, vrauwen ende joncvrauwen, die welcke ontwijffelick alom uytwendichst ende rijckelicst gheaccoustreirt ende ghecleedt waren, elc naer zijn fantaisie ende mode, ghelijck men in dierghelijcke zaken ghemeenelick ziet ghebeuren. Die van der wet trocken met huerlieden dienaers ende officieren tot buyten die Speypoorte, heetende daer in alder reverentie ende weerdicheit huerlieden nieuwe princesse (zittende doen in een osbare) zeer hertelicke wellecomme : ende metten zelven zo waren daer gheordonneirt LXIIII tambourijns ende fijfers, die welcke haer met lustighen ghelude altijts voren ginghen lancx die Potteriereye, daer alle die huysen zeer properlick ende tamelick, met tapijtserie ende lakene behanghen waren, ende van Scarmersbrugghe of deur tGhendshof, voorby die beurse, lancx die Vlamincstrate ende alzo voort, dweers over die marct, naer St-Amantsstrate totten hove, zo stonden alle die ambochten van der stede in zeer schoonder ordonnantie

1429.

Houwelyk van onzen hertog.

1429. neffens mencanderen, hebbende elc huerlieden zelvere trompetten by hemlieden, ende trompende daer mede zeer melodieuselick aldaer die princesse Isabelle passeerde : ooc waren die huysen allomme an beeden zijde van der strate zo uytnemende costelelick behanghen met allerande tapijtserie ende lakene (verciert daerenboven ooc met diversche princelicke wapenen ende divisen) dat een wondere was, ende dat grootelijcx by den toedoene van de cooplieden, die welcke alsdoen te Brugghe resideerden, van alle conincrijken ende natien. Voor die poorte van sprincen hof stont een leeuw, ghemaect van steenen, hebbende in zijn een voorste clauw een stalen vierslach, ende in dandere eenen viersteen, daer te drie steden goede rhijnsche wijn uytvloyde, telcx gherieve; ende binder plaetse van den hove, tende van der capelle, was insghelijcx ooc een steenen hert ghemaect, zittende up zijn achterste pooten, uyt wiens rechter voorpoot zeer savoreuse roode Bayonne wijn sproot, ten behouve van een ijghelijck diet begheerde. Twelcke al ziende die voorzeide princesse, zy verwonderde haer van der nieuwicheit ende namer groot behaghen inne; maer commende in de groote nieuwe zale (die welcke ant oostende van den zelven pleyne, propijs ter dezer bruylochtfeeste ghemaect was van deyle, up hooghe mast houtten, ende beneen ghepaveert met steenen) vant daer onder andere, daer zy noch meer inne verwonderde, te wetene : eenen eenhoorne, uyt wiens voorpooten zeer welriekende roose wateren vloyde, omme haer, ende alle die van hueren gheselscepe huerlieden handen mede te wasschene, ende daerenboven zo sproten noch successivelick diversche delicate wijnen uyt zijnen hoorne, als hypocras, malviseye, romenie, muscandeel ende andere, ter lavenesse ende ter solace van de ghuene dies van doene hadden. Die gheheele zale was van boven tot beneden met wit

roodt ende blauw zarck behanghen, tallen cante deur- 1429.
zaeyt met vierslaghen ende viersteenen, ghereserveirt alleenelick die plactse daer die voorzeide princesse ende bruydt savens ter tafele zat, aldaer een stick goude lakene hinck; ooc stonden daer gherecht, in grooter hoocheit ende magnificentie verscheeden bannieren ende wimpelen van alle die landen ende heerlicheden, toebehoorende die hertoghe Philips van Bourgoengnen, jeghenwoordelick bruydegom, die welcke daer, ter meerdere decoratie ende verchieringhe van de zelve zijne brulocht feeste (metsghaders meer andere redenen hem dier toe moverende) van ghelijcken ooc die ordene van den Gulden vliese eerst ordonneerde ende instelde van XXXI edele rudders van name ende van wapenen zonder reproche, daer hy ende zijn naercommers hertoghen van Bourgoengnen altijts thooft of wezen zullen, niet jeghenstaende dat hyder alsdoen maer XXIIII, zonder hem, toe en denomeerde, te wetene : Willem van Vienne, die heere van St-Jooris ende van Cruus, in Hooch Bourgoengnen; Reynier Pot, die heere van der Prugne, van den Rootche ende van Noulay; Jan, die heere van Roubays ende van Haerzeele; Roelandt van Huutkercke, die heere van Emsrode ende van Estruit; Antheunis van Vergy, die grave van Dampmartin, heere van Samplijte ende van Raingny; David van Brimeu, die heere van Lingny; Hughes van Lannoy, die heere van Santes; Jan van der Clijte, die heere van Comene; Antheunis van Thoulongion, die heere van Crunes, van der Bastye, ende maerschalck van Bourgoengnen; Antheunis, die heere van Croy ende van Renthy; Florimont van Brimeu, die heere van Maysinqcourt; Robreeht, die heere van Masseme; Pieter van Luxemburch, die grave van St-Pol ende heere van Aynghien; Jan van Trimoulgie, die heere van Jonvalle; Ghijselbrecht van Lannoy, die heere van Mingonal

Instelling der Ridderorde van het gulden vlies.

1429. ende van Dronghene; Jan van Luxemburch, die grave van Linay ende heere van Beaurevoort; Jan van Vilers, die heere van Lilleadam ende capiteyn generael van Bourgoengnen; Jacob van Brimeu, die heere van Gringny; Pieter van Beaufremont, die heere van Charny; Boudewijn van Lannoy (ghezeit de Stamerare), die heere van Moulenbays; Jan van Croy, die heere van Tours, up de Marne; Philips, die heere van Ternant; Jan van Neufchastel, die heere van Montagu, ende Jacob, die heere van Crequy ende van Canaples, ghevende hemlieden met eenen XCIIII poincten ende articlen in cuere, daer zy hemlieden naer te regelene hadden : ende presenterende voorts een ijghelijck van hemlieden een pensioen van duyzent guldenen tsjaers, metsghaders ooc eenen halsband huerlieden leven lanck ghedeurende van drie marck gouts, niet ghemaect dan van goude vierslaghen ende viersteenen (achtervolghende zijnder devise) zeer constich in mencanderen ghevrocht, ende met een Guldevlies daer anhanghende, daer wierden ooc alsdoen die vier principaelste officiers van der zelver ordene ghecreeert ende ghemaect : te wetene die canchelier, tresorier, greffier ende herault van wapenen. Maer die solemnele feeste van diere wiert noch uytghestelt ende naerderhandt int jaer XXXI te Rijssele ghecelebreert ende volbrocht, zo wy noch hooren zullen : alzo wel ter cause van den troublen tijt dieder voor ooghen was, als ooc omme dieswille dat die prince jeghenwoordelick ghenouch te doene hadde met zijnder bruylocht, daer gheenderande cost ghespaert en wiert, acht daghen lanck ghedeurende, in zulcker wijs datter een ijghelijck mochte commen eten ende drincken, diet lustede ende beliefde. Ooc stack mer ende tournoyde mer daghelicx buytermate vromelick ende vaylgiantelick, ten omsprekelicke contentemente van der princesse Isabelle voorscreven, metsghaders ooc van der

hertoghinne Anne van Bethfort ende van der hertoghinne 1429.
Marie van Cleven, beede shertoghe Philips zusters van Bourgoengnen, die welcke met schoonder state van edelmannen, vrauwen ende joncvrauwen ter dezer bruylocht ghecommen waren, keerende noch voor texpireren van der maent alsvoren elc weder int heure. Ende die prince track insghelijcx ooc met zijnder princesse te Ghendt ende elders, aldaer zy allomme zeer wel onthaelt ende hooghelick beschonken wierden, niet zonder allerande vreucht, blijtschepe ende triumphe. Ghedeurende de Oproer te
welcke die van Gheersberghe allerot in de wapenen Geerdsbergen.
liepen, jeghens huerlieden wethouders ende regierders, omme dieswille dat zy zonder huerlieden wille, wete ende consente, eenighe lijfrenten up de stede vercocht hadden, maer, Godt zijs ghelooft, twiert haest ghestremt, deur dien dat die bailliu Mer Gheleyn van Halewijn, heere van Buckenhoutte, die voortstelders van der meutte (als Jan van Bouchoute ende Colaert Barbier) van stonden an dede (by laste van den hove) executeren metten zweerde, ende huerlieden hoofden up hooghe peertsen ter poorten uytsteken, metsghaders ooc Jan Ganshoen, den droochscheerdere, ten lande uytbannen, met noch zommighe van zijne complissen ende medeghesellen, al ter exemple van anderen. Binnen dezen middelen tijt trocken die heere van Creveceur ende Robrecht van Savoyen tzamen uyt Cleremont naer die stede van Amiens, omme hemlieden van vasten spijse te voorsiene, zo zy deden, maer wierden int wederkeeren ondere weghe van die Armingiackers ofte Carolijnen bespronghen, daer zy hemlieden zo ruterlick jeghens weerden, dat zijder vele quetsten ende ooc som te nieten deden, bedwinghende voorts alle die reste van der zelver compaengnie die vlucht anne te nemene, al deden zijt noode; twelcke verstaen hebbende die hertoghe Philips van Bourgoen-

1429. gnen quam met veel volcx van orloghe te peerde ende te voet, naer die stede van Peronne, in Vermandoys, ende van danen te Mondedier; maer eer hy er wel gheraken conste, zo ghecreech die coninck Charles van Vranckerijcke die stede van Meluyn, up de reviere van der Seyne, themwaerts, by grooter subtilicheit ende behendicheit. Up tzelve pas begonst men te Brugghe te fonderene tcloostere tSt-Antheunisdale ofte van de Guillemijnen: zo dede men insghelicx ooc te Ghendt tcoostere te Fratres, daer men schole houdt, appliquerende daer toe tdomicilie van Mer Gheeraert Vileyn, ghezeit den Duvele, ende ten tweeden vrijdaghe van den Vastene (wezende doen den vijfsten van der maendt van maerte) staken te Rijssele ter Spinette onder andere Daneel van Themseke, die forestier van Brugghe, Jan Gheerwout, Gillis van Hoorne, Jooris van Eecke, Jan Parlant ende Christoffels van Themseke, brekende daer onderlinghe menighe vrome lancen gheel ende al niet dan in spaenderen.

Den hertog trekt met een leger naer Mondedier.

Stichting van kloosters.

1430. Tnaervolghende jaer, up den meydach, vespereyde te Brugghe die forestier voorzeit, vindende hem sanderdachs sachternoens zeer wel ghemonteirt ter bane up die marct, met Jacob Vagheviere, Vincent Scheutclare, Christoffels van Themseke, Jan Parlant, Jooris van der Eecke, Jan Dongereede, Jan Haghelsteen, Gillis van Hoorne ende Jan Gheerwout, aldaer ontwijffelick groot faict van wapenen bedreven wiert, alle die achternoene lanck ghedeurende; maer principalick by Jan Haghelsteen, dieder den spiet conquestreirde, wordende mids dien nieuw forestier voor die toecommende jaerschare; die hoorne wiert Jacob van den Vagheviere ghegheven, ende die beer Jan Parlant, die welcke voorts alle ghelijck huerlieden eere zo bewaerden in al tghuene dat huerlieden officie anneghinck, datter niets toe te zegghen en was. Zeer corts naer dezen track die hertoghe Philips van

Steekspel van den witten Beer te Brugge.

Bourgoengnen, grave van Vlaenderen, met zijnder armeye uyt Mondedier, doende allomme binnen die limiten van Vranckerijcke al tquaetste dat hy conste ghedincken, niet zonder bloetsturtinghe van beede zijden, maer van der franscher zijde meest, niet jeghenstaende dassistentie van der maecht Johanne (daer wy hier voren of ghehoort hebben), die welcke nochtans endelinghe, in zekere course ofte sproncreyse, by grooter prouesse ende vaylgeandise Mer Franchoys van Artoys in handen ghecreech ende achter een den hals of hieuw, tal zulcker meshaghene van der gheeler bourgoenscher leghere, dat zy haer ghezaemdelick, ter cause van dien, veel te scherpelicker vervolchden, metsghaders ooc van den peerde staken ende vinghen, rechts voor die stede van Compiengnen, up den XXIIIe van meye, by den toedoene van Jan van Luxemburch, die grave van Linay, heere van Beaurevoort ende van den Gulden vliese, die welcke haer voort die hertoghe Jan van Bethfort in handen leverde voor zekere groote somme van penninghen, in der maniere dat zy te Rouaen, up de Vrijdachmarct, levende an een stake ghebarnt wiert als een toovresse, hoe wel dat zijs gheenen schult en hadde; maer twas al haet ende nijdt dat men haer dede, omme die causen ende redenen voren verhaelt. Ende van dat die voorzeide maecht van Vranckerijcke aldus ghevanghen was, zo bleven die Bourgoensche met eenen voor Compiengnen ligghende, daer zy gruwelick zeer up schooten, minerende insghelijcx ooc al dat zy mochten, maer ten cleenen profijte, twelcke vernemende die van Luycke, ghinghen zonder langher dilay rooven ende branden binnen den lande ende graefscepe van Namen, want zijt (ter occasie voorscreven) niet goet en hadden up den hertoghe Philips van Bourgoengnen, dieder proprietaris ende erfghenaem of was, in zulcker wijs dat hy haestelick volck derrewaert zenden

1430.

De maegd van Orleans wordt gevangen en verbrand.

Beleg van Compiegne.

1430. moeste, ondere tbeleet van twee heeren van zijnder ordene, te wetene, Antheunis, die heere van Croy ende Renthy, ende Robrecht, die heere van Masseme, doende allomme schoffierlicke veel jammers binden lande van Luycke, aldaer zy van ghelijcken ooc menighen harden stoot ghecreghen, zo dater onder andere die voorzeide heere van Masseme versleghen bleef, met Mer Jan van Ghistele, die heere van Dudezeele, ter grooter rauwe ende verdriete van menich man van eeren, niet jeghenstaende dat zy noch wel ten vullen ghewroken wierden, totter tijt dat die hertoghe Philips van Lotrijcke ende van Brabant die zake assopierde ende ter nedere leyde, by middele van eenen bestande die hy maecte, zo dat die Vlaminghen ende Picaerden, mits dien terstont wederkeerden naer tsiedge van Compiengnen, van daer zy ghecommen waren, makende daer menighe zwaerbloedighe schermutsinghen jeghens die van binnen, ghenouch ter ghemeener schade ende bate : ghedeurende die welcke,

Den hertog van Brabant sterft.

zo starf te Leuvene, up tgroote casteel van Julius Cesar (dat men den Burch heet), ten derden daghe van ougst, die hertoghe Philips van Lotrijcke, Brabant ende Lemburch, marcgrave des helich rijcx, die eerste van dier name, nu bruydegom zijnde met vrau Jolente, sconincx Lodewijcx dochtere van Secilien, ende wiert met princelicker hoocheit begraven ter platse van zijnen overlijdene, naer dat hy drie jaer ende drie maenden zijne voorscrevene landen wel ende wijselick gheregiert hadde, in de welcke hem van rechtere hoyrie weghe die hertoghe Philips van Bourgoengnen, zijn rechtsweer, succedeerde, als wezende die zuene van zijn vaders broedere, wel ten grooten meshaghene van de Carolijnen ofte Armingiackers, die welcke ten zelven tijde die van Auttum, in Bourgoengnen, bespronghen, daer die prince van Aracgnen capiteyn of was, een zeer vroom man van wapenen,

hoe wel dat hyder alsdoen wel IIIc van de zijne ter stede doot liet, daer Loys van der Capelle thooft of was, ooc wierdender ghevanghen Jan ende Willem van Vienne, Thibault van Rubremont ende zijn zuene, met veel meer andere wel ghegoede persoonen, totten ghetalle van bet dan hondert, al by den toedoene van Jan van Neufchastel, heere van Montagu, die verraderlick met al zijn volck zijn veerden liep, zo dat hy ter cause van dien uytter confrerie van den Gulden vliese gheroyeert wiert, zo wy noch hooren zullen. 1430.

Twijle dat men hier mede in Bourgoengnen besich was, zo vertrack die hertoghe Philips, omme zekere zijne affairen, van voor Compiengnen naer thertochdom van Brabant (twelcke hem onlancx verstorven was, zo voorzeit es), latende niet min die voorzeide steden even vast beleit met zijne lieden van orloghe ende met die van der inghelscher natie, zo dat zy van daghe te daghe lancx zo meer ghebreck van vitailgie beghonsten te ghecrijghene. Van al twelcke die coninck Charles van Vranckerijcke secretelick gheinformeirt zijnde, quam int laetste van der maent van octobre met zulcker macht ende moghentheit derrewaert, dat hy foortselinghe (naer veel ghevechts) tsiedgie lichtede, ende bedwanck die Bourgoensche ende Inghelschen, met Jan van Luxemburch ende die grave van Hotinton, huerlieden capiteynen (weders (1) hemlieden lief of leet was) die vlucht anne te nemene tot binnen der stede van Noyon, zeer deerlick achterlatende al dat zyder ghebrocht hadden, met omtrent C ende XX verslegheneu, tusschen de welcke dat die hoofden waren, Archenbalt van Brimeu, Willem van Polly ende Lyoneel van Toutuille, ende die vermaerste van de ghevanghenen waren Jacob van Brimeu, maerschalck; Floreins van Brimeu; Walram van Beval; Aernout van Cregny; Colaert van Bitencourt, ende Reynout van St-Dierijcx, met noch Compiegne door de Karolinen ontset.

(1) Of het.

1430. eenighe Genevoysen ende Portegaloysen, die tvoorleden jaer, metter princesse Isabelle, in Vlaenderen ghearriveirt ende overcommen waren. Als die hertoghe Philips van Bourgoengnen deze drouve tijdinghe hoorde, hy quam haestelick van Brabant, deur Atrecht, te Perone waert, met an de cant van V^c mannen te peerde, omme zijne vianden te bevechtene waer hy ze vand; maer Godt weet! hy en deder gheen voordeel an. Up tzelve pas overleedt die hertoghe Adolf van Gulcken, van den Berghe ende van Gheldere, grave van Zutphen ende van Ravensburch, zonder eeneghe kijnderen achter te latene van zijnen lichame gheprocreirt zijnde, in der maniere dat alle zijne landen ende heerlicheden up Gheeraert, zijne neve, verstorven, daer hy van Willem, zijn broeders weghe, oom of was. Ende up St-Antheunisdach, den XVIIe van lauwe daer naervolghende, ghelach die princesse Isabelle, shertoghe Philips huysvrau van Bourgoengnen, te Bruessele in haer hof ter Cauwenburch, van eenen schoonen jonghen zuene, ghenaemt Antheunis by zijne peters ende meters, twelcke waren die cardinael van Inghelant; die grave van Cijl, broeder van der keyserinne Barbere van Roome; die heere van Heynsberghe; die hertoghinne Marie van Cleven, ende die duwagiere van Namen; hy wiert kerste ghedaen by den bisscop Jan van Camerijcke, maer lace! hy en leefde tjaer niet uytte. Ten zelven tijde liep tghemeente van der stede van Cassele al over hoop jeghens huerlieden bailliu Mer Colaert van der Clijte, den heere van Comene, ende die van der wet, treckende themlieden waerts al dat van snooden levene ende van quaden bloede was, zo dat zy eer yet lanck wel XXX duyzent mannen vergaerden, onder die conduyte van Aernoudt Kiekin, Jacob Lotten ende meer andere seditieuse capiteynen, die welcke alzo binnen als buyten wonderlicke veel quaets bedreven, teeneghadere schendende ende

Onze gravin geligt van eenen zoon.

Onlusten te Kassel.

bedervende tcasteel te Ruwerscheure, toebehoorende die 1430.
bailliu voorzeit, metsghaders ooc alle andere huysen van plaisance daer omtrent gheleghen, ende yemende van der wet der voorzeide stede toebehoorende, om dieswille dat zy qualick zorghe ghedreghen hadden voor tonderhouden van huerlieden oude rechten, previlegien ende vrijheden, zouckende in als huerlieden voorscreven bailliu (twelcke een zeer rigoureus ende straf persoon was) te complacerene ende te ghelievene, ende wijzende hem onder zulcx up zijne dijnchdaghen van twiste veel meerdere boeten toe dan hem van rechts weghe competerend waren; van al twelcke die prince gheadverteirt zijnde, tracker in alderdiligentie uyt Atrecht met machte jeghens, maer certeyn zy en dorsten hem niet verbeyden, vliedende meest al herrewaert, ginsewaert als verstroyde schapen, ende die reste quam ter ghenade, in zulcker wijs datter noch een groote menichte van hemlieden, alzo wel int bosch van Niepen als tArien ende St-Omaers, naerderhandt gheapprehendeert ende ghevanghen wierd, daer joncheer Boudewijn van Bavinchove mede een of was, dies wiert hy te Duway in vanghenesse ghevoert, met confiscatie van al dat hijs hadde, ende men hieuw beede die voorghementionneerde capiteynen ende voorstelders van der meutte te Cassele den hals of, maer alle die reste verwerfde gracie byder zeer neerstigher intercessie van Mer Victor, die bastaerde van Vlaenderen, capiteyn van der stede van St-Omaers, shertoghe Philips oude oom, behoudens dat zy van al huerlieden wapenen scheeden, ende in huerlieden lijnwaet vergiffenesse bidden moeste, ende daerenboven noch betalen zes duyzent goude noblen voor eender profijtable amende, zo tgheschiede. Deze troubelen ende beroerte aldus ghepasseert ende ghestremt zijnde, zo staken up den XIIIIᵉⁿ dach van sporcle te Rijssele ter Spinette, Jan Haghelsteen, die forestier van Brugghe, Jacob Braderijck,

1430. filius Heyndricx, Daneel van Themseke, Jooris van der Eecke, Vincent Scheutelare, Jacob van den Vagheviere, filius Antheunis, Antheunis Reubs ende Joos De Witte, quytende hemlieden daer elc int particuliere wel ende ruterlick int faict van wapenen, ende zy en waren zo haest niet weder thuys ghekeert ofte Mer Victor, die bastaert van Vlaenderen (daer wy hier voren of vermaent hebben) en wiert metten doot ghemeene, ende licht begraven tSt-Omaers.

1431. Anno XIIII° ende XXXI, sondachs naer belocken Paeschen, den XV^en van april, vespreyde te Brugghe voor die noene Jan Haghelsteen in der qualiteit als voren, ende compareerde tsanderdachs naer noene zeer vaylgiantelick ter bane up de groote Marct, met Willem van Wijck, Antheunis Dreelinck, Christoffels Dongereede, Joos de Witte, Antheunis Ruebs, Christoffels van Themseke, Jan Parlant, Jacob van den Vagheviere, filius Antheunis, Vincent Scheutelare, Jooris van der Eecke, Jan Boonin, Joos Hoonin, Daneel van Themseke, Gillis van Hoorne, Simoen van Aertrijcke, Jacob Braderijck, Jan Gheerwout ende Mechiel van Deerlijcke, brekende daer onderlinghe zoo veel lancen dat een wonder was; maer endelinghe verdiende Antheunis Reubs den spiet, Joos Hoonin den hoorne ende Antheunis Inghene den beer, doende voorts in als den zelven forestierscepe angaende, als naer costuyme, elc int zijne. Ende ten XX° daghe van wedemaent daer naer, ghebeurder een camp binder stede van Atrecht, tusschen Molijn van der Burch ende Hector van Flaujack, ter oorzake dat Molijn van den Burch den voorzeiden Flaujack gheaccuseert hadde van onghetrauwicheit by den hertoghe Philips van Bourgoengnen, dieder zelve present ende jeghenwoordich was, met Pieter van Luxemburch, die grave van St-Pol, Jan van Luxemburch, die grave van Linay, Hughes van Lanney, die heere

Steekspel van den witten Beer te Brugge.

van Santes, Louys van St-Pol, Thijbault van St-Pol, Jan van Flaujack, die broedere van Hector voorzeit, ende meer andere ghequalifieerde edelen, zo datter afgrijselick zeere onder hemlieden beede ghevochten wiert, eenen goeden langhen tijt ghedeurende, zonder dat zy mencanderen eenichsins ghegrieven ofte ghequetsen consten, twelcke considererende die prince deedtse int ende beede ghevanghen nemen, verghevende zulcx alsser jeghens hem misdaen mochte wesen, ende maecte die paeys; maer daerentusschen reeser een ander questie ende zwaricheit, tusschen den hertoghe Reynier van Bar, shertoghe Lodewijck zuene van Anchiers (die hem zelve coninck van Secilien screef) ende den grave Antheunis van Vaudemont, ter cause van den hertochdomme van Loreynen, twelcke die hertoghe Reynier voorzeit themwaerts hielt ende bezat by decrete van thelich concilie van Basele, als ghetrauwt hebbende vrau Isabelle, die eenighe dochtere van den hertoghe Charles van Loreynen, laest overleden, ende die grave van Vaudemont mainteneerde ter contrarie dat tvoorscreven hertochdom up gheen vrauwen versterven en mochte, ende dienvolghende dat hy (als broeder van den hertoghe voorzeit) zelve die naeste daer of behoorde te wezen, doende daer mids dien zijn wederpartye al tmeeste leedt dat hy conste ghepeynsen ofte verchieren, totter tijt dat hy zelve binnen Vaudemont tallen canten omrincht ende beleit wiert by den hertoghe van Bar, hebbende alsdoen by hem bet dan XX duyzent Loreynoisen, Duytschen ende Fransoysen, daer hijt nochtans zeer vastelick ende clouckelick jeghens hielt, drie maenden lanck ghedeurende, die welcke gheexpireert zijnde, ghecreech van den hertoghe Philips van Bourgoengnen secours van omtrent vier duyzend archiers uyt die landen van Artoys ende van Amiens, onder tbeleet van Antheunis Thalongion, die heere van Traves, van der Basteye ende maer-

1431.

Twist om het hertogdom van Loreynen.

1431. schalck van Bourgoengnen, met de welcke hy hem terstont zo rudelick behielp, dat hy omtrent St-Bartholomeusdach, in ougst, zijne vianden zelve van alle zijden up tlijf vielt ende meester wiert, verslaende daer onder andere den grave van Salines, sbisscops broedere van Cuelen, den grave van Salerne, den grave van Lymach, Jan van Harincourt, Heyndrick en Diederijck van Beyeren, beede die broeders van den bisscop Conraert van Mets, metsghaders ooc den vromen capiteyn Barbesaen uyt Gascoengnen, met noch an den cant van acht duyzent ghemeene saudeniers, maer van der vlaemscher ende bourgoenscher zijde en blevender boven de XXXX persoonen niet doot, daer of dat Gheeraert van Maringny die hoochste gheboren was, ooc wierden daer van der crancster zijde ghevanghen die bisscop van Mets, daer wy hier voren of gheroert hebben, ende die hertoghe Reynier van Bar, die men achter een die hertoghe Philips van Bourgoengnen in handen leverde, in recompense van den secourse voren verhaelt, zo dat hy endelinghe te Digion, in Hooch Bourgoengnen, in vanghenesse gherochte, ten eeuwighe verliese van al zulcken rechte cause ende actie als hy van zijn voorzeide vaders weghe hadde ofte predenteren mochte an tconincrijck van Secilien ofte Napels, twelcke ghedeurende zijne detentie den coninck Alphonse van Arragon incorporeerde,

Hertog Filips houd zijn eerste kapittel van het gulden vlies.

Deze orloghe aldus gheend zijnde, die hertoghe Philips van Bourgoengnen hielt op St-Andriesdach, den laesten van novembre, zijn eerste capitle ofte feeste van de Gulden vliese, onlancx by hem gheordonneert ende inghestelt (zo wy gheboort hebben) binnen de colegialer kercke van St-Pieters te Rijssele, met uytnemende veel princelicke wel voughende solemniteiten ende ceremonien, drie daghen lanck ghedeurende : ontfanghende daer met eenen van nieuws in de confraterniteit van der zelver ordene

den grave Frederick van Meurs ende van Salerne, metsghaders ooc Sijmon van Laleyn, den heere van Haute, in stede van Robrecht, die heere van Masseme (tjaer voorleden versleghen int landt van Luycke) ende van Jan van Neufchastel, die heere van Montagu, die welcke omt verraderlick faict over jaer by hem bedreven tAuttum, in Bourgoengnen (zo voorzeit es), leelick ende confuselick uytter voorzeider ordene gherayeert wiert; dienvolghende, zo reedt die prince, met alle die heeren van zijnder ordene (daer o. die namen elders ghenoteert staen) in grooter hoocheit ende magnificentie, ter voorzeide kercke waert, twee ende twee te gadere, hebbende elc eenen rooden scharlakene mantele anne, zeer rijckelick gheboort ende ghevoert, met eenen caproen up thooft van den zelven sticke, daer langhe smalle steerten ofte pendanten an waren, die welcke zy over huerlieden costelicke halsbanden, met den Gulden vliese, ooc een reyse ofte twee rondsomme den hals sloughen, achtervolghende die zeer lovelicke ordonnantie dies angaende ghemaect ende oyt tzijdert inviolabelicke gheobserveert ende onderhouden totten daghe van hedent. Alzo haest als deze hoocheit, triumphe ende magnificentie ghepasseert was byder middele voorscreven, zo brocht men den coninck Heyndrick van Inghelant, den zevenste van dier name, noch gheen XII jaeren oudt zijnde, over zee, deur Normandien, tot binnen der stede van Parijs, aldaer hy byder solecitude van der duwagiere Cathelijne, zijne moedere, up den derden zondach van den advent, in Onzer Lieve Vrauwe kercke van ghelijcken ooc coninck van Vranckerijcke ghecroont wiert by den cardinael Heyndrick van Vincestere, in die presentie ende jeghenwoordicheit van die bisscop Louys van Teroaen, die bisscop Pieter van Beauvays, die bisscop Jan van Noyon, die bisscop van Parijs, die bisscop van Evreux, die bisscop van Rouaen, die

1431.

Henrik VIII van Engeland wordt koning van Vrankryk gekroond.

1431. hertoghe Jan van Bethfort ende die grave van Varvijck, tzamen vergheselscipt met veel meer andere cloucke capiteynen ende edelmannen, int gheestelicke ende int weerelicke, die welcke den voorscreven jonghen coninck ten eersten daer naer weder over in Inghelant voerden, zo datter als doen twee coninghen van Vranckerijcke waren, te wetene, Charles ende Heyndrick, ghelijck voorzeit es. Twijle dat men hier mede te Parijs besich was, zo nam Jan van Luxemburch, die grave van Linay ende heere van Beaurevoort, diversche plaetsen, dorpen ende fortressen inne binden lande van Champaengnen ende graefscepe van Rhetiers, zeer compasselick roovende, vanghende, moordende ende keilende al dat hyder vant; ende die hertoghe Philips track insghelijcx ooc als doen, met X[c] vrome mannen van wapenen te peerde, uytter stede van Atrecht naer Basse Bourgoengnen jeghens zijne vianden, maer hy en wasser zo vullick niet ghearriveirt ofte die coninck Charles van Vranckerijcke en dede paeys an hem begheeren by den eerdsbisscop Reynier van Riemen, hoewel datter anders niet naer en volchde dan dat die prince corts daer naer weder te Vlaenderen waert keerde, aldaer Jan van Heynsberghe, die bisscop van Luycke, metsghaders ooc grave van Loo, van ghelijcken ooc zeer odmoedelick, met alle zijne subiecten ende ondersaten, paeys an hem verzochte, die welcke hem up den XV[e] dach van decembre, gheaccordeert ende gheconsenteert wiert, byder intercessie van den bisscop Robrecht van Ceulen; dies moest men den groote hooghe thor te Poulvailgie, tusschen Dinant ende Bouvijns, up die riviere van der Mase, weeren, ghezeit den thor der Overmoedicheit, uyt de welcke men ghemackelick alle persoonen tusschen kende die te Bouvijns up die marct wandelden, zonder verder meer tusschen beede die voorzeide steden dierghelijcke meer yewers te meughen makene. Ooc moester een

cappelle ghefondeert zijn, ter zelver platse daer Robrecht, die heere van Masseme ende van den Gulden vliese, tjaer voorleden versleghen wiert, met Mer Jan van Ghistele, die heere van Dudezeele (zo wy ghehoort hebben), ommo aldaer daghelicx over huerlieden beeder zielen te biddene, met expresser belaste bovendien noch van hondert duyzent rosenoblen te fournierene, in profijtelicke beteringhe, te zekere gheconvenieerde termijnen ende payementen. 1431.

Met dezen paeys contenteerde hemlieden die Carolijnen ofte Armingiackers zo buytermaten qualick, dat zijt van quaden spijte al ghinghen pijlgieren, branden ende moorden omtrent die reviere van der Somme ende van der Marne daer zy eenichsins by gheeommen consten, vindende niet min ondertusschen te zommighe steden zulck rencontre ende ghemoet dat zijs hemlieden niet en beloofden : binnen welcken middelen tijt, te wetene up den XVIIIen van der maent van sporcle, zo verschiet onzen helighen vadere, die paeus Maerten, van dezer weerelt, die vijfste van dier name, hebbende voor zijnen successeur in die stoel van Roome Eugenius, den vierden van der zelver name, die tconcilie van Basele endelinghe weder destitueirde, stellende in zijn stede den hertoghe Amadeus van Savoyen (die welcke doen ter tijt een eremijts leven leefde) ende heetende hem Felix naer zijnder consecratie, hoe wel dat de voorzeide paeus Eugenius van dezer destitutie niet medale en hielt, in der maniere datter wederomme een groot schisma in der heligher kercke uytreest, bet dan XVI jaeren lanck ghedeurende, niet zonder zwaerbloedighe seditien ende meutte, alzo wel binnen die conincrijcken van Vranckerijcke ende Inghelant, als in alle landen van Italien, Secilien ende Bemen, deurdien dat hem eenighe an den paeus Eugenius bleven houdende, andere an den paeus Felix ende

Paus Eugenius IV.

1431. die derde noch an deene noch an dandere, zo ment in dierghelijcke zaken ghemeenelick ziet ghebeuren, Godt beteret! Ende ten vijfsten daghe van maerte, int zelve jaer, staken te Rijssele ter Spinette, Antheunis Ruebs, die forestier van Brugghe, Jacob Braderijcx, filius Heyndricx, Jan Haghelsteen, Maerten Hoonin ende Lieven Ruebs, ten zeer grooten contentemenie ende behaghene van alle de weerelt.

1432. Steekspel van den witten Beer. Tjaer datter naervolchde, up den tweeden zondach naer Paesschen, wezende den vijfsten van der maent van meye, zo vespereyde te Brugghe Antheunis Ruebs als forestier, ende quam sanderdachs, zeer wel ghemonteirt, uyt tcloostere van den Eechoute ter bane ghereden, met Robrecht van den Eede, Pieter Debul, Willem van Wijck, Lieven Ruebs, Antheunis Metteneye, Christoffels Donghereede, Joos de Witte, Christoffels van Themseke, Jan Parlant, Jacob van den Vageviere, Vincent Schuetelaere, Jooris van der Eecke, Maerten Hoonin, Daneel van Themseke, Gillis van Hoorne ende Jan Gheerwout, bedrijvende daer onderlinghe een ragie van stekene ende van brekene, maer Vincent Schuetelaere haelder int ende den spiet, Jan Gheerwout den hoorne ende Jan Gheerolf den beer, reghelende hemlieden voorts nopende die reste naer tinhoudene van de kueren ende ordonnantie daer of zijnde. Ende up

Beroerte in Vlaenderen. S[te]-Clarendach, den XII[en] van der maent van ougst, reeser al Vlaenderen deure een groote rommelinghe ende beroerte omme tstick van der munte, die men (by den instekene van zommighe onverzadighe ghiereghaers) van den derden penninck verneerst wilde hebben, alzo varre als tgout anneghinck, ende van den vierden nopende tzelvere, twelcke die ghemeenten in gheender manieren consenteren ofte ghedoghen en wilden, ende namentlick te Ghendt, ghemerct dat tverlies te groot was, presenterende niet min (om paeys wille) den zesten penninck up als te

verliesene zonder meer; maer ziende dat men hemlieden 1432.
gheen ghehoor en gaf, zo liepen die wevers der voorzeider stede, met meer andere ambochtslieden, zeer furieuselick in die wapenen, slaende met den zelven Jan van Leyden, ghezeit Boele, den grossier, huerlieden overdekene doodt, metsghaders ooc Daneel van Zeverne, den tweeden scepene van der kuere, ende Joos Haesbijt, als levereters (zo zy zeiden) ende voorstelders van tghuene dies voorzeit es, met meester Heyndrick Huutenhove, die toovre, ende Jan de Grave, die welcke insghelijcx ooc niet bet ghevaren en zouden hebben, ten hadde ghedaen dat zy hemlieden in tijts metter vlucht saulveerden, tal zulcker meshaghene van den uytzinnighen ghemeente, dat zy van quaden spijte huerlieden huyzen afbroken, nemende themlieden waerts al dat zyder vanden, ende halende voorts foortselinghe uytter vanghenesse al tghuene dat mede van huerlieder complexie was, als Jooris Godschalck ende andere; twelcke considererende die van der wet, absenteerden hemlieden, zom van vreese ende zom bleven zy ghedoken in houcken ende hollen, wel XII daghen lanck ghedeurende, doen tvoorscreven fureur teeneghadere gheblust ende ter nedere gheleyt wiert, by den tusschensprekene van eenighe goede paeysible lieden van eeren, die welcke daerenboven noch zo vele deden by den prince, dat hy om den troublen tijt wille grootelicx deur de vingheren zach ende alle zaken (emmers als doen) onghemerckt liet, mids hebbende zekere cleene peyne ofte amende pecuniaire. Deze wapeninghe aldus ghepasseert zijnde, men slouch in Vlaenderen nieuwe goude rijders van IIII pond grooten tstick, zo dede men van ghelijcken ooc stuyvers ende groothens, up den prijs ende weerde zo zy noch gaen. Ende ten zelven tijde, zo ghelach die princesse Isabelle te Ghendt, int hof ten Walle, van haren tweeden kijnde, ghenaemt Joos, waerof die peters ende meten

Gheboorte van den tweeden prins van Bourgondie.

1432. waren, eerst Jan, die bisscop van Camerijcke ende heere van Lijkercke, Pieter van Luxemburch, die grave van St-Pol ende heere van Enghien, Jan van Luxemburch, die grave van Linay ende heere van Beaurevoort, vrau Johanne van Bethune, die burchgravinne van Meeus, vrauwe van Ghistele, Duynkercke, Burburch, Grevelinghe ende Waesten, ende vrau Cathelijne, shertoghen Adolfs tweede dochtere van Cleven, die huysvrau van Aernoudt van Egmont, die thertochdom van Gheldere ende tgraefscip van Zutphen met den zweerde behielt, zo datter ter cause van dezen veel vreuchts ende ghenouchten bedreven wiert, die welcke eer yet lanck in veel meerdere rauwe ende droefheit veranderde, overmids tsterven van den voorzeiden nieuw gheborene, die men met menighe heeten traen, binder voorzeide stede, in die abdye van St-Pieters begrouf; dies nochtans niet jeghenstaende, zo hielt die hertoghe Philips van Bourgoengnen, grave van Vlaenderen, up St-Andriesdach, den laetsten van der maent van novembre daer naervolghende, zijn tweede feeste van den Gulden vliese te Brugghe, binder collegialer kercke van St-Donaes, in ghelijcker hoocheit ende magnificentie als hier boven int langhe verhaelt ende verclaerst staet, omtfaende daer met eenen ooc Andries, den heere van Thoulongion, ende Jan van Meluyn, den heere van Antoing ende van Espinoy, erfachtich connestable van Vlaenderen, in der compaengnie van der zelver ordene, in stede van Reynier Pot, die heere van der Prague, ende Anthennis van Thoulongion, die heere van Traves, beede onlancx dezer weerelt overleden. Ten eersten naer dezen hielt men te Ghendt een groote schotterye van der handtboghe, tot de welcke LIX gilden ofte confrerien van der zelver boghe compareerden, uyt alzo veel verscheide steden ende dorpen, elc om triumphants ende om costelickst, ter zonderlinghe recreatie van alle de ghuene die tzagen.

Tweede kapittel van het Gulden vlies.

Ende up den eersten zondach van der vastene, int beghinsele van der maent van maerte, stack Wouter van Halewijn (uytter name van Vincent Scheutelare, die forestier van Brugghe, alsdoen niet wel te passe zijnde) te Rijssele ter Spinette, met Jan Donghereede ende Christoffels Donghereede, zijn broedere, die welcke daer den sperrewaer wan, keerende mids dien zeer blijdelick thuysewaert, ende houdende savonts openhof up die poortersche logie, in allerande vreucht ende ghenouchte. 1432.

Int jaer ons Heere XIIII° ende XXXIII, sdachs naer 1433.
helich bloeddach, vespereyde te Brugghe voor den middach die voorscreven forestier, comparerende tsanderdachs naer noene, in behoorlicker equipagie, ter ghecostumeerder bane, met Jan van den Vagheviere, Jacob Metteneye, Pieter de Bul, Eloy Metteneye, Joos van den Walle, Joos de Witte, Christoffels van Themseke, Christoffels Donghereede, Jacob van den Vagheviere, filius Antheunis, Maerten Hoonin, Gillis van Hoorne ende Jan Gheerwout, aldaer zeer vromelick ghesteken wiert van alle zijden, maer endelinghe vercreech Joos van den Walle den spiet, Pieter de Bul den hoorne ende Daneel de Heicht den beer, voughende hemlieden voorts, elc int zijne, naer die oude maniere van doene, in zulcker wijs dat hem die voorzeide Joos van den Walle, als nieuwe forestier, corts daer naer teenen steickspele te Mechelen vant, metten ouden forestier Vincent Schuetelare, die welcke daer den uppersten prijs behaelde, tzijnder grooter eere ende glorie. Hierentusschen starf te Rijssele Jan Toysiack, die bisscop van Doornijcke ende canchelier van Bourgoengnen, ende Jan Ceverot, die archidiacken van Rouaen, wiert foortselinghe bisscop in zijn stede ghemaect by den hertoghe Philips van Bourgoengnen, van wiens secreten raedt dat hy was. Ende up tzelve pas wiert Jan Posteel, uyt Henegauwe, omthooft ende ghequartiert als

Steekspel van den witten Beer.

1433. een verradere, omme dieswille dat hy anneghenomen hadde die voorzeide hertoghe Philips, rijdende ter jacht, in zekere bosschagie van levende lijve ter doodt te bringhene, niet zonder die wete van vrau Jacoba van Beyeren, maer teeneghadere by den instekene van vrau Margriete, harer moedere, die welcke men beede van dier tijt voort ten besten niet en betraude. Sdaechs voor ons Heeren Hemelvaert ghinct te Ghendt wederomme al over noene van tseditieus ghemeente, twelcke merckende Joos Bijet, die voorscepene van der keure, ende Simoen Bette, die voorscepene van ghedeele, trocken zelve, int vulle harnasch, ondere den standaert van Vlaenderen ter marct, met alle die ghuene die hemlieden wel wilden ende paeys beminden, zo dat die quaetwillighen haestelick weder van elcanderen scheeden ende hemlieden nieuwers vertooghen en derfden; maer dies niet jeghenstaende, men hieuwer noch zeven vulders up die Hooftbrugghe den hals of, die welcke voortstelders ende die principaelste beleeders gheweest hadden van der meutte. Deze beroerte aldus ghepasseirt zijnde, vrau Jacoba van Beyeren huwede secretelick binder maendt van juillet met Mer Vrancke van Borsele, die heere van St-Maertensdijck, gheel ende al jeghens taccoort by haer ghemaect (int jaer XIIII^c ende XXVIII) metten hertoghe Philips van Bourgoengnen, die welcke hem dies zo grootelicx belchde, dat hy den voornoemden Mer Vrancke te Rijpelmonde in vanghenesse stack, ende die mare ghinck over al dat hy hem daer zoude hebben doen rechten metten zweerde, ten hadde ghedaen vrau Jacoba, dieder met alle hare vrienden ende maghen zo zorchvuldelick jeghens was, dat zy hem int ende verbadt, mids cederende ende transporterende van als doen gheelijck ende ganschelick, ten profijte van den hertoghe voorzeit ende van zijne naercommers, die graefschepen van Henegauwe, Hollant ende Zeelant, metter

Vrouw Jakoba trouwt F. Van Borsele.

heerlichede van Vrieslandt, zonder by dien eenichsins te prejudicierene ofte tinfringiere tghementionneirde accoort nopende die resterende poincten. Binnen dezer middelen tijt ghescieder menighe zwaerbloedighe coursen ende sproncreyzen tusschen die Fransoysen, Inghelschen ende Bourgoenschen, maer al ghenouch ter ghemeener schade ende bate, zo dats hem die hertoghe Philips als noch niet over grootelicx beloven en conste, wiens huysvrau Isabelle up St-Maertensavent, den Xe van novembre, te Digion, in Hooch Bourgoengnen, van haren derden kijnde ende zuene ghelach, gheheeten Charles ofte Charles Martin, by den ghuenen dieder tlast of hadde, twelcke was die grave Charles van Nevers met Jan van Croy, die heere van Tours, up de Marne, ende wiert by zijnen vadere ter vonte ruddere ghesleghen, metsghaders ooc ghedoteert ende beschoncken metten graefscepe van Chaerloys; ten ware niet wel scrivelick wat grooter blijtscepe ende triumphe dat men allomme om zijnen wille bedreef, in der maniere dat zelfs die hertoghe Philips van Bourgoengnen, ten laetsten daghe van der zelver maent, die solemnele feeste van den Ghulden vliese tzijnder eeren vernieude ende voor die derde reyse celebreerde binnen der stede als voren, omtfaende daer van nieus in de zelve ordene Jacob, die heere van Creveceur ende van Thoys; Jan van Vergy, die heere van Fiennes ende van Vingnory; Guy van Pontayllier, die heere van Talemer; Boudewijn van Noyelle, die heere van Ohatul; Jan van Luxemburch, die bastaert van de grave Pieter van St-Pol, heere van Haubordin; Charles van Bourgoengnen, die grave van Charloys, noch maer XXI daghen oudt zijnde, zo voorzeit es; Robrecht, die grave van Bernenburch, ende Thibault van Neufchastel, die heere van Bleumont; te wetene, die twee eerste in stede van Andries, die heere van Thoulongion, ende van Pieter, die grave van St-Pol, beede ghestorven binnen

1433.

Geboorte van Karel, toekommenden hertog van Bourgondie.

Derde kapittel van het gulden vlies.

1433. desen loopenden jaere, ende die resterende zesse in supplemente van den vulle ghetalle van XXXI, nootzakelick gherequireert totter perfectie van der zelver compaengnie, volghende dinstitutie van diere, zo wy ghehoort hebben. Zeer corts naer desen viel die groote thorre van St-Maertens tIpere inne, ende tsondachs voor Vasten avent, ten zevenste daghe van sporcle, staken te Rijssele ter Spinette, Joos van den Walle, die forestier van Brugghe, Vincent Scheutelaere, Christoffels Donghereede, Lieven Ruebs, Pieter De Bul, Jan van den Vagheviere, Morissus van Vassenaere ende Jan Debbout, doende daer elc bijsondere zulc devoir, dat Lieven Reubs den sperrewaer mede thuysewaert brochte, hoverende (1) tsnavents tzamen met grooter eere ende triumphe up die poortersche logie naer costuyme.

1434. Steekspel van den witten Beer te Brugge. Tnaervolghende jaer, up den tweeden zondach naer Pacsschen, den XXIen van april, vespereyde te Brugghe die voornoemde forestier Joos van den Walle ende vant hem sdaechs daer naer zeer ruterlick ter bane met Antheunis Dreelinck, Jacob Metteneye, Morissus van Vassenaere, Eloy Metteneye, Jan van den Vagheviere, Fs Jacobs, Pieter de Bul, Joos de Witte, Lieven Reubs, Jacob van de Vagheviere, Christoffels Donghereede, Maerten Hoonin, Daneel Deheicht ende Vincent Scheutelaere, loopende daer meneghe onghenadighe carriere jeghens menanderen, maer endelinghe zo conquesteirde Jacob van den Vagheviere den spiet metten forestierscepe, den hoorne ghecreech een edelman van Mechelen, ende den beer een persoon van der stede van Ipere, bewarende voorts elc respectivelick haerlieder eere zoot betaemde, ende ten laetsten daghe van meye track die voorscreven nieuwe forestier teenen steickspele te Mechelen, met Christoffels Donghereede, Lieven Reubs, Jacob Mettenye ende Jan de Brouckere, aldaer zy tzamen veel lofs ende eere be-

(1) Hof houdende.

haelden. Twijle dat men hier mede besich was, zo schanck 1434.
die hertoghe Philips van Bourgoengnen zijnen rechtzweer Jan, sgraven Philips zuene van Nevers (by vrau Josijne, zijnen tweeden wijve) tgraefscip van Stampes, makende hem bovendien ooc gouverneur van den lande van Picardien, omme zijne uytnemende vaylgiandise ende vromicheit wille, by de welcke hy die croone van Vranckerijcke tallen cante zulc grief ende hindere dede dat een wondere was. Ende ten VIII^en^ daghe van ougst staken anderwarf te Mechelen Jacob van den Vagheviere, die forestier van Brugghe, Joos van den Walle, Maerten Hoonin, Pieter de Bul, Jan van den Vagheviere, Joos Demuntere ende Cornelis van den Vagheviere, met zulcke welvoughende gracie ende prouesse, datter Joos van den Walle een witten balck wan, als wesende den danck van die van buyten; up den IX^en^ van der maent van maerte staken van ghelijcken ooc te Rijssele ter Spinette, Jacob, die forestier voornoemt, Maerten Hoonin, Lieven Ruebs, Joos Demuntere ende Antheunis Dreelinck zo buytermaten clouckelick ende onverzaechdelick dat zy metten sperrewaer weder thuysewaert keerden, festierende tgheheele gheselscip van den witten beere tsnavents ter logie zeer rijckelick ende pompeuselick. Hierentusschen vroost in Vlaenderen XV weken Lanlanck zo horribelick zeere (beginnende metter maent van decembre) dat tijs meest over al wel vijf vierendeel dicke wiert. Ghedeurende welcke gruwelicke vorst, zo meenden eeneghe seditieuse ende quaetwillighe vulders te Ghendt, tvier by nachte te vier houcken in die stede ghesteken te hebbene, maer men wiers gheware, ende die voorstelders van dien storven al ghelijck swoendachs in de goede weke voort zweert. Ende tsanderdachs staken derdewarf te Mechelen Mer Roelant van Uytkercke als stedehoudere van den voorscreven forestier der jeghenwoordighe jaerschare, Maerten Hoonin, Lieven Ruebs, Pieter de Bul

Langdurigen vorst.

1435. ende Jacob van Aertrijcke, aldaer Maerten Hoonin den uppersten prijs wan, wesende den levenden hert.

Steekspel van den witten Beer te Brugge.

Als men screef tjaer XIIII^c ende XXXV, zo vespereyde te Brugghe, smaendachs naer beloken Paesschen, den tweeden van der maendt van meye, Jacob van den Vagheviere als forestier, comparerende sdijssendachs sachternoens weder zeer upsch ende fraeye ter bane met Cornelis van den Vagheviere, Jan de Brouckere, Morissus van Vassenaere, Joos Demuntere, Eloy Metteneye, Jan van den Vagheviere, Jacob Mettenye, Joos de Witte, Lievin Ruebs, Maerten Hoonin, Joos van den Walle ende Jan Gheerwout, aldaer Maerten Hoonin den spiet verdiende; den hoorne ghecreech een man van Mechelen. ende den beer een persoon van Rijssele, voughende hemlieden voorts int particuliere elc naer zijne voorsaten in officie. Twelcke alzo ghepasseirt zijnde, die eerdsbisscop Reynier van Riemen dede zo veel devoirs ende neersticheits by den hertoghe Philips van Bourgoengnen, uytter name van den coninck Charles van Vranckerijcke, dat hy emmers endelinghe (byder intercessie van den hertoghe Charles van Bourbon ende van den grave Arcturus van Richemont) eenen dachvaert van paeyse verwerfde thoudene, binder stede van Atrecht, ten eersten daghe van der maendt van ougst: dienvolghende zo wiert hier of in alderdiligentie gheadverteert die coninck Heyndrick van Inghelant ende alle andere princen ende vorsten die tzelve eenichsins angaen ofte raken mochten up hope van een generael ende eeuwich accoort. Binnen welcken middelen tijt, te wetene up den XVII^en dach van hoymaent, zo huwede te Bouchain, in Henegauwe (by den toedoene van den hertoghe Philips voorzeit) Loys van Luxemburch, die grave van St-Pol, Conversant ende Briane, heere van Enghien, F^s Pieters, met vrau Johanne van Bar, sgraven Robrechts eeneghe dochtere van der Marle

Vredehandeling te Atrecht.

ende van Soisons, by vrau Johanne van Bethune, die 1435.
burchgravinne van Mecus, metsghaders ooc vrauwe van Ghistele, Duynkercke, Grevelinghe, Burburch ende Waestene, zijnder huysvrau, aldaer gheenrande coste ghespaert en wiert int voorstellen van allerande triumphen, blijtscepe ende ghenouchte, die welcke zo haest niet gheent en was ofte daer en arriveerde tAtrecht, ten fine voorscreven, Nicolaes Albergaet, die cardinael van St-Cruus, uytter name van den paeus Eugenius; zo dede insghelijcx ooc die cardinael van Cijpers, van weghe tconcilie van Basele met zeer schoone staten van bisscoppen ende theologienen; die hertoghe Jan van Bethfort ende die hertoghe Heynfroot van Glocestre, als ooms ende voochden van den coninck Heyndrick van Inghelant, zondender den cardinael Heyndrick van Vinton, den eerdsbisscop Heyndrick van Jorck; den grave Willem van Suthfolch, den grave Jan van Hauthinton, ende den grave Richart van Varnijck, met meer andere gheestelicke ende weerlicke personagien: maer die hertoghe Philips van Bourgoengnen, grave van Vlaenderen, quamer zelve in persoone met een groote menichte van volcke te peerde ende te voet (want hy die Franchoysen gheensins en betraude), daer die principaelste of waren die bisscop Jan van Luycke, met twee houdert witte peerden, ende dieder up zaten van ghelijcken ooc al int witte; die bisscop van Camerijcke; Aernout van Egmont, die usurpateur van den hertochdomme van Gheldere ende van den graefschepe van Zutphen; die grave van Nassauwe; die grave van Valckenburch; die grave Antheunis van Vaudemont; die grave Charles van Nevers; die grave Jan van Stampes, gouverneur van Picardien; die grave van Salines; Jan van Luxemburch, die grave van Linay ende heere van Beaurevoort; Loys van Luxemburch, die grave van St-Pol; Daneel, die zuene van den prince van Araegnen; Thybault van Luxemburch, die

1435. zucne van Pieter, die heere van Fiennes; Nicolaes Raulin, die cancelier van Bourgoengnen; Jan van Meluyn, die heere van Antoing ende van Espinoy, erfachtich connestable van Vlaenderen; Antheunis, die heere van Croy ende van Renthy; Pieter van Beffremont, die heere van Chormy; Jan, die heere van Creveceur ende van Thoys; Jan van Brimeu, ende Jan, die heere van Hoorne. Ende ten laetsten daghe van der maent, zo vonden hemlieden daer van ghelijcken ooc die ambassadeurs van den coninck Charles van Vranckerijcke, te wetene: die eerdsbisscop Reynier van Riemen, cancelier van der croone; die bisscop Willem van Parijs; Willem Hughes, die archidiaken van Mets, in Loreynen; die hertoghe Charles van Bourbon; die grave Arcturus van Richemont, conestable; die grave Loys van Vendosme, hofmeestere van den coninck; die grave Christoffels van Harincourt, maerschalck; Adam van Camerijcke, die president van den parlemente te Parijs; Willem, die heere van Fayette; Jan Turdet; Willem Chartier; Steven Bernaert; Jan Chastenier ende Robrecht Maliere, met meer andere edele ende wel ghesinde heeren, int gheestelicke ende int weerlicke, die welcke al zeer eerelick by den hertoghe Philips van Bourgoengnen ghewellecomt ende inneghehaelt wierden: ende al zo gheringhe als zy in haerlieder logijsten waren, zo quam daer ooc in een zeer costelicke osbare inne ghereden die princesse Isabelle, svoorzeits hertoghen Philips gheselnede, met een goet ghedeel edele vrauwen ende joncvrauwen. achter haer, zittende alle ghelijck up witte hackeneyen, ende haer wiert zonderlinghe groote eere ende weerdicheit bewezen van al tedeldom dater present ende jeghenwoordich was, convoyerende haer ten huyse van beede die voorghescreven cardinalen, de welcke zy met behoorelicker reverentie zeer mindelick groetede ende wellecomme hiet, keerende

daer mede naer tlogijst van den hertoghe Philips, haren man. Ooc arriveerden daer binden zelven daghe die ambassadeurs van den keyser Sigismondus ende van de coninghen van Cypers, Portegale, Secilien, Spaengnen, Navarren, Polen ende Denemercken, metsghaders ooc van die hertoghen van Bretaengnen ende van Milaen, tzamen vergheselscipt met meer andere ghedeputeirde uyt Bourgoengnen, Brabant, Vlaenderen, Artoys, Henegauwe, Hollant, Zeelant ende Namen, al in zulcken competente ghetale dater alsdoen binder stede van Atrecht bet dan thien duysent peerden bevonden wierden. Ende ten XI^en daghe van ougst, zo wierter een camp te peerde ghevochten tusschen eenen Spaengnaert, gheheeten Don Johan, den heer van Marly, ende Pieter van Beffremont, den heere van Charny ende van den Ghulden vliese, die welcke naer lanck rigoureus combat int ende een grievelicke wonde in zijn een been omtfinck, niet jeghenstaende dat die Spaengnaert met opene visiere vacht. Twelcke alzo ghepasseert zijnde, alle die voorghenoemde princen ende heeren, gheestelick ende weerlick, verzaemden by elcanderen binnen den cloostere van St-Vedast, aldaer hemlieden die cardinael Nicolaes van St-Cruus (die welcke onlancx leden een chartreusse broedere gheweest hadde) zeer zoetelick ende met uytnemende eloquentie vermaende ende verwecte tot eenen generalen ende ghedeurighen paeyse, by veel verscheede middelen ende redenen, die hy daer zo promptelick wiste te allegierene dats hem een ijghelick verwonderde, versouckende voorts dat elc van de partien, in questie daer by ghebeurte, zijne redenen van doleantie openbaerlick te kennen gheven wilde, ten fine dater (by den tusschensprekene van alle dat edele gheselscip) deucht ende godtvruchticheit of commen mochte: twelcke hoorende die ambassadeurs van Vranckerijcke, begheerden dat die coninck Heyndrick van Inghe- 1435.

1435. lant voortan supersederen zoude van hem zelven meer coninck van Vranckerijcke te scrivene, ten ende dat hemlieden ter cause van dien gheenrande molest ofte overlast meer en gheschiede, presenterende niet min (om paeys wille) hemlieden ten eeuwighen daghe die hertochdommen van Normandien ende Gascoengnen te laten volghene, behoudens nochtans altijt behoorlick manscip ende homagie, daer up dat hemlieden die ambassadeurs van Inghelant terstont verantwoorden dat zy gheen vassalen wesen en wilden van der franscher croone, die welcke hemlieden metten rechte toebehoorde, achtervolghende die ervenesse ende omtervenesse daer of ghebeurt int jaer XIIII[c] ende XIX, zo wy ghehoort hebben; maer wilden zy zelve eenich deel van diere van hemlieden ten leene houden, zy zouden deur hemlieden als doen dat mueghelick ware, keerende mids dien, int beghinsele van der maent van septembre, weder met grooter toorne ende gramscepe tharen landewaert. Die welcke aldus vertrocken zijnde, die eerdsbisscop Reynier van Riemen viel die hertoghe Philips van Bourgoengnen, grave van Vlaenderen, zeer oodmoedelick te voete, met die hertoghe Charles van Bourbon, die grave Arcturus van Richemont, die grave Louys van Vendosmes, die grave Christoffels van Harincourt, ende die president van den parlemente te Parijs, biddende hem ghezamelick, uytter name van den coninck Charles van Vranckerijcke, dat hy hem deur dat bitter lijden ons Heeren Jesu Christi die doot van zijnen vader vergheven wilde, ghemerct dat tzelve by jonghe onverdachticheit ofte by onverdachtighe jonckheit ende by quaden rade gheschiet was, wel tzijnen eeuwighen verdriete ende leetwesen, inder maniere dat indient niet ghebeurt en ware, zoudt hem liever zelve lijf ende goet laten costen dan ghebeuren zoude, met meer andere dierghelijcke redenen, daer die hertoghe Philips

zo inwendich int herte by beroert wiert, dat hem die tranen, in grooter abondantie, uyt beede zijn ooghen spronghen, verghevende ter eeren Godts (naer dat hem die cardinalen voornoemt van den eedt van Inghelant omtsleghen hadden) al tghuene dies men jeghens hem mesdaen hadde up de conditien ende bespreken hier naer verclaerst. 1435.

Verzoenings artikelen over de moord van hertog Jan van Bourgondie.

Te wetene : eerst, dat die coninck Charles van Vranckerijcke, die zevenste van dier name, ghehouden zal zijn in de kercke te Monstreuil een nieuwe cappelle te fonderene ende de zelve te doterene met LXX goude croonen tjaers, omme aldaer daghelickx te biddene over de ziele van (zalighor memorie) die versleghene hertoghe Jan van Bourgoengnen.

Ooc zalder te coste van den zelven coninck een chierlick cruce, van der weerde van III^c goude croonen, ghestelt ende gherecht worden up de brugghe van den casteele, daer die reviere van der Jone metter reviere van der Seyne verghadert, ter eeuwigher ghedinckenesse van tmoordadich faict aldaer gheschiet in den persoon van den hertoghe Jan voorscreven.

Ende by de stede van Monstruel zal die voorzeide coninck moeten doen maken een chartreusen cloostere voor eenen prioor ende XII meunicken, metter dotatie van hondert ende vier ponden grooten tjaers, daer die cardinael van St-Cruus tlast of hebben zal.

Binden cloostere van den Chartreusen by Digion, in Hooch Bourgoengnen, zal insghelijcx ooc een daghelicsche zinghende messe van requiem ghefondeert moeten wesen over die ziele van den hertoghe voornoemt (dieder begraven licht) ende van die ghuene die met hem versleghen waren.

Alzo varre alst angaet die recompense van de ringhen, ketenen, baghen, juweelen ende andere meuble goedin-

1435. ghen, die de hertoghe Jan, ten daghe van zijnder aflijvicheit, by hem hadde ende naer zijn doot allevot ghenomen ende ghestolen wierden, zal die coninck daer voren betalen vichtich duysent goude croonen van LXIIII int marck.

Wel verstaende dat die zeer costelicke rijncraghe ende halsbant, die de voorzeide prince alsdoen an hadde, hier inne niet begrepen en zy, waer of die prisie ende recompense bovendien noch appart gheschieden zal als naer weerde.

Zo van ghelijcken ooc zal die prisie ende recompense van der schade, ten zelven tijde ghesupporteert ende ghedoocht by diversche edele lieden ende andere, deur tverlies van al tghuene dat zy over hemlieden hadden.

Buyten desen paeyse zullen eeuwichlick ende tallen daghe ghesloten blijven, zonder eeneghe hope van gracie, alle die ghuene die eenichsins mede culpable ofte beschuldicht zijn in die verradelicke moort als voren.

Ende die coninck zal bovendien zweeren alle zijn rijck deure zijn uytterste beste te doene omme dezelve, hoe eer hoe lievere, te ghecrighene ende voorts die hertoghe Philips van Bourgoengnen in handen te leveren.

Maer waert by aldien dat hy naermaels bevonde hem tzelve alsints onmueghelick te zijne, zo zal hy ze in dat gheval bannen haerlieder leven lanck buyten alle zijne landen ende heerlicheden, up lijvelick ghecorrigeert ende ghestraft te werdene, met confiscatie van al dat zijs hebben, ten profijte van den hertoghe voorzeit.

Die welcke van nu voortan themwaerts hebben ende behouden zal voor hem ende alle zijne naercommers in der eeuwicheit (tzy hoir masle ofte anders) die graefschepen van Machon, Fˢ Jangon, Auxerre ende Bare, up de reviere van der Seyne, met al tghuene dater meer of dependeert ende annecleeft, niet ghereserveert, uytghesteken nochte ghesondert.

Zo hy insgbelijcx ooc zal alle die landen, steden ende sloten van Langhres, Hedven ende Chalon voor hem ende zijne naercommers hertoghen ende hertoghinnen van Bourgoengnen. 1435.

Ende nopende die graefscepe van Stampes, Giepe ende Ghien, up die reviere van der Loore, tanderen tijde ghecocht by den hertoghe Jan van Bourgoengnen (zaligher ghedachte) jeghens den hertoghe van Berry, zullen die voortan liberlick ende zonder eeneghe obstacle van niemende ghepossesseert ende gheregiert werden by Mer Jan van Bourgoengnen, sgraven Philips zuene van Nevers, daer wijlent die hertoghe Philips van Bourgoengnen, grave van Vlaenderen (ghezeit de Stoute), die vadere of was.

Met expressen bespreke dat die coninck Charles daerenboven noch verobligeert zal blyven jeghens den voornoemden Jan van Bourgoengnen, grave van Stampes, metsghaders ooc jeghens zijnen broedere, den grave Charles van Nevers, in de somme van XXXII duyst acht hondert goude croonen, in voorleden tijden by hem gheweert ende ghenomen uytter kercke van Rouaen, ende toebehoorende vrau Josijne, Philips dochtere van Artoys, huerlieder moedere.

Die steden van Perone, Mondedier ende Roye, met alle haerlieder appendantsche, zullen blijven in die handen van den hertoghe Philips van Bourgoengnen ende van alle zijne hoirs masle, alleene commende van der rechter linee.

Maer die steden van St-Quinten, Corbye, Amiens, Abbeville, metten graefscepe van Ponthieu, Dorlens, St-Regnier, Creveceur, Alleuwe ende Mortaengnen zullen hem ten oirboire ende profijte van alle zijne naercommelinghen indifferentelick ghecedeert ende ghetransporteert werden, behoudens nochtans dat men dezelve tallen tijde zal mue-

1435. ghen weder redimeren ende lossen, mids daer voren betalende vier hondert duysent goude croonen van LXIIII int marck.

Ende dit al onvermindert shertoghen Philips tholrechten, de welcke hy jaerlicx ghewone is theffene ende thebbene binder stede van Doornijcke.

Daer was ooc ghecondilionneert ende besproken dat die hertoghe Philips ende Charles, zijn zuene, tgraefscip van Buenen behouden zullen, haerlieder beeder leven lanck ghedeurende ende niet langher.

Zonder dat die hertoghe voorzeit ghehouden zal wezen binnen zijnen levene den coninck eenich manscip, dienst ofte homagie te doene, ter cause van de landen die hy van hem houdende es, nochte ooc eenich report te verkennene al zó langhe als hy leeft, maer naer zijn doot zo zullen zijn naercommers wederomme in als volghen die oude costumen ende manieren van doene.

Dies zal die coninck afgaen ende renontieren alle confederatie, ligue ende alliantie by hem ghemaect (alzo wel metten keyser Sigismundus als met andere princen) jeghens ende in prejuditie van thuys van Bourgoengnen.

Ooc en zal hy gheen paeys vermeughen te makene metten coninck van Inghelant, dan by expressen consente van den hertoghe Philips.

Jae, waert by aldien dat die Bourgoensche ofte Vlaminghen in toecommende tijden by de Inghelsche ofte andere gheinvadeert ende ghecoultragiert wierden, zo zal die coninck van Vranckerijcke in dien ghevalle verobligiert zijn hemlieden ter hulpe te commene ende met alle die van zijnder armeye te draghene een St-Andries cruce.

Twelcke de Bourgoensche ofte Vlaminghen voortan ooc gheoorloft zal zijn te draghene, zelfs in sconincx leghere ende in zijnen dienst zijnde.

Boven al tghuene dies voorzeit es, zo wiert daer ooc een huwelick gheaccordeert ende ghesloten tusschen den jon-

ghen grave Charles van Charloys, shertoghen Philips eeneghen zuene van Bourgoengnen, noch gheen twee jaeren oudt zijnde, ende vrau Cathelijne, sconincx Charles dochtere van Vranckerijcke, die zevenste van dier name, wesende ghenouch van ghelijcker oude ende ghestaethede, ende hebbende voor haer huwelick goet hondert ende XX duysent goude croonen, dieder haer vadere beloofde mede te gevene, te wetene, den eltscheede ghereet ende dandere eltscheede ten daghe van der bruylocht. 1435.

Ende ten laetsten, zo wiert er besproken dat men dese paeys ende elc point van diere by solemnele eede, up tweerdich helich cruce, van beede zijden bezweeren zoude, zoot gheschiede, eerst by den hertoghe Philips van Bourgoengnen, grave van Vlaenderen, als ovre hem zelven, ende daer naer by den hertoghe Charles van Bourbon, metsghaders ooc by den grave Arcturus van Richemont, uyter name van den coninck Charles van Vranckerijcke, in de presentie ende jeghenwoordicheit van beede die voorscreven cardinalen van St-Cruys ende van Cijpers, die welcke daer zelve tcruce hielden, ter omsprekelicker verhueghinghe ende verblijdinghe van alle de ghuene diet zaghen. Actum tAtrecht, binden cloostere van St-Vedast, up den XIXste dach van septembre, int jaer als boven.

Deze paeys aldus onderlinghe gheaccordeert, ghesloten ende bezworen zijnde, wiert achter een met grooter blijtscepe ende triumphe binnen die stede van Atrecht ghepubliceert ende uytgheropen, ende van danen voorts al Vranckerijcke deure, tal zulcken contentemente van alle die van der croone, dat zyze by ghemeenen voyse die helighe paeys noemden, omme dieswille dat zy hemlieden in der waerheit preserveerde ende beschermde van haerlieder totaler ruine, destructie ende bedervenesse, maer ter contrarien, zo behaechde zy die Inghelschen zo buytermaten qualick (die welcke doenter tijt die stede van

1435. Parijs ende van St-Denijs themlieden waerts hielden) dat niet en scheen ofte zy en zouden teeneghadere ghebersten hebben van puerder quaetheit ende erchheit, omtbiedende mids dien die hertoghe Philips van Bourgoengnen, dat hy niet alleene een meyneedighe prince, maer daerenboven ooc die aldervalschste verradere van der weerelt was, ende doende voorts alle extreme devoiren, omme den keyser Sigismundus jeghens hem up te roeyene, metsghaders ooc die van Cuelen, Luycke, Gheldere ende Ghendt; maer wat zy voorstelden ofte bedreven, zy en consten thaerlieder intentie niet gheraken: dies verjoughen zijt al met eenen fellen evelen moede uyt haerlieder conincrijcke dat van Vlaenderen, Brabant, Hollant, Zeelant ofte Henegauwe was, bringhende ooc eeneghe van levende lijve ter doot. Ten VIII^en^ daghe van octobre daer naer volghende, schiet Mer Jan van der Clijte, die heere van Comene ende van den gulden Vliese, van den souvereynscepe van Vlaenderen. Ende up den XIIIe der zelver maent, zo quam Mer Colaert, zijn broedere, heere van Ruwerschuere ende van Watene, in zijn stede. Ende up St-Andriesdach, den laetsten van der maent van novembre, hielt die hertoghe Philips van Bourgoengnen, grave van Vlaenderen, te Bruessele in Brabant, die vierde feeste van den gulden Vliese, binder kercke van St-Goule, in der zelver vorme ende maniere als voren verhaelt staet, die welcke alzo gheent zijnde, keerde weder te Vlaenderen waert, meenende metten zelven (in wederwrake van dervoorscreven onverdraghelicker injurie) die stede van Calis (die nu bet dan LXXXVIII jaer continuelick inghelsch gheweest hadde) te gaen belegghene, byder persuasie van Jan, die bisscop van Doornijcke; Antheunis, die heere van Croy ende van Renthy; Jan van Croy, die heere van Thours, up de Marne; Jacob, die heere van Creveceur ende van Choys; Boudewijn van Noyelles, die heere van Chatul; Jan, die heere van

Vierde kapittel der ridderorde van het gulden vlies.

Onzen hertog besluyt Kales te belegeren.

Hoorne ende senechael van Brabant; Jan van Brimeu, die 1435.
meyere van Amiens; ende van noch eeneghe veel te vierighe raedslieden, edelmannen ende capiteynen, ghelijct hemlieden wel ten vullen te kennen ghegheven wiert by Jan van Luxemburch, die grave van Linay, heere van Beaurevoort, metsghaders ooc by Jan van Luxemburch, zijn bastaerde neve (daer hy oom of was) wijlent sgraven Pieters zuene van St-Pol, heere van Haubordin, als wesende gheel ende al van contrarien advijse, met veel meer andere wel gheexperimenteerde edele lieden int faict van wapenen, zo dat die zake daer by een weinich vercoelde, ende die prince quam te Ghendt, vertooghende daer al int langhe by Goossin de Wilde, alle zijne voorzeide groote insupportable doleantien nopende die van der inghelscher natie ende hoe hy voor hem ghenomen hadde van als te wrekene by tinnemen van der stede van Calis, die welcke over II^c XLIIII jaer by zijne voorzaten eerst ghealieneert ende omtvreimt gheweest hadde (zo elders breedere verhaelt staet), ten excessiven ende inestimable grieve ende intereste van den ghemeene lande ende graefscepe van Vlaenderen, met veel meer andere pregnante redenen die hy insghelijcx ooc ten zelven ende daer toe wiste te voughene, tal zulcken behaghene van tgheele lichame van der stede, dat zy van stonden an in als consenteerden, presenterende daer toe lijf ende goet, zondere met die andere leden slandts eens in communicatie te commene, die welcke niet min tzelve naerderhandt ooc zo buytermaten expedient ende goet vonden dat zy naer gheen zaken ter weerelt meer en verlanchden, ende haerlieder handen jeuctender naer, zo zy zeiden, in der maniere dat niet en scheen ofte zy en zouden die stede van Calis teeneghadere innegheten, ende al dater binnen was met huide ende met hare upghesloct hebben, zo zy hemlieden over al ghelieten, makende ten dien fine alle die meeste ghereetscepen die

1435. hemlieden mueghelick was, elc int zijne; zo deden van ghelijcken ooc die van Hollant, int equiperen ende uytreeden van haerlieder schepen van orloghe, ende die hertoghe Philips van Bourgoengnen ghecreech allomme veel ghelts tzijnder wapeninghe waert. Sdonderdachs, den laetsten van der maent van lauwe, reeser in Vlaenderen zulc een horrible ende tempeestighe wint up dat men van dierghelilcke niet en wiste te sprekene, in zulcker wijs dat tcoorne ter menigher stede uytter aerde woey, ende binnen twee ueren daer naer vielender haghelsteenen al zo groot als duveneyeren, ende bysonder tOudelem ende te Sijsseele, niet varre van der stede van Brugghe, wel ter onsprekelicker bedervenesse van de vruchten die up tlant stonden. Up den XXIen van sporcle, sondachs voor vasten avent, staken te Rijssele ter Spinette, Maerten Hoonin, die forestier van Brugghe, Jacob van den Vagheviere, Fs Antheunijs, Lieven Ruebs, Eloy Metteneye ende Gillis Hoonin, Fs Gillis, behalende daer tzamen groot lof ende eere.

1436. Anno XIIIIc ende XXXVI, up den VIIIen van april ende ten tweeden zondaghe naer Paesschen, zo vespereyde te Brugghe die forestier voornoemt, vindende hem sanderdachs naer die noene in behoorelicker ordene weder te bane up die marct met Jacob Mettenye, Fs Jooris, Christoffels van Theimseke, Jan Parlant, Pieter De Bul, Lieven Ruebs, Jacob van den Vagheviere, Fs Antheunijs, Joos van den Walle ende Simoen van Aertrijcke, aldaer Jacob Metteneye by grooter vaylgiandise den spiet conquesteirde, Joos van den Walle den hoorne ende Diederijck van Halewijn den beer, quytende hemlieden voort, elc int zijne, alle die loopende jaerschare zoot behoorde. Hierentusschen ghecreech die grave Arcturus van Richemont, connestable van Vranckerijcke, die stede van St-Denijs uyt die handen van de Inghelschen, daerof dat er omtrent hondert verslegen wierden ende LXXX ghevanghen. Ende voor tex-

Steekspel van den witten Beer te Brugge.

De Engelschen worden uit Parys gejaegd.

pireren van der maent als voren, zo wierden die Inghel- 1436.
schen insghelijcx ooc uytter stede van Parijs ghejaecht, byder hasardeuse vromichede van den heere van Lilleadam, dieder hemlieden zelve in tijden voorleden gheweldich heere of ghemaect hadde, uytter name van den hertoghe Philips van Bourgoengnen, grave van Vlaenderen, van wiens protectie die van der stede ooc als noch niet scheeden en wilden, omtfaende over zulcx voor haerlieder gouverneur Philips, den heere van Ternant ende van den gulden vliese, al ten zeer excessiven verdriete ende leetwesene van die van Inghelant, die welcke hemlieden doen ter tijt wel ten vullen ghecontenteert zouden hebben met die hertochdommen van Normandien ende van Gascoengnen, die men hemlieden, onlancx leden, ghepresenteert hadde, zo wy ghehoort hebben, maer twas te late. Dies trocken zy ten XIIII^en daghe van der naervolghender maent, wel drie duysent sterck, uyter stede van Calis, allomme int quartier van Burburch, Berghen ende Cassele, stelende ende roovende al dat zyder vonden, ende leedende voorts zeer veel bestiaels met hemlieden. Twelcke willende beletten die van Cassel ambocht, zy liepender ondancx die edelen met haerlieder ghebeurs, zeer haestelick jeghens, onder tbeleet van Walram van Huchin, Jooris van der Ewede, Philips van Langhermeersch ende Dierijck van Hazebrouck, vindende daer (overmids sober ordonnantie) zulc rencontre dat zy met haerlieder voorscreven capiteynen eer yet lanck weder alle ghelijck die vlucht annamen, ghereserveert omtrent V^c persoonen, die welcke in gheender maniere ruymen en wilden, zo dater an de cant van III^c van hemlieden ter stede doot bleven ende hondert twintich wierdender ghevangen naer Calis ghezonden. Tsurplus saulveerde hem, waer hier waer daer, in bosschen, grachten, cuylen ende haghen, niet zonder bloetsturtinghe nochtans van der contrarie zijde,

1436. daerof dater van ghelijcken ooc LXX versleghen wierden; ende die reste van der inghelscher compaengnie ghinck die kercke van Loo, in Burburchambocht, omringhen, daer een thoeveel landslieden, met haerlieder goet, wijfs ende kijnderen, up ghevlucht waren, worpende zo dapperlick van boven uyt die thorre met steenen in die middele van haerlieder vianden, dat zy int ende eenen inghelschen capiteyn doot wierpen, twelcke die andere zo over qualick greyde dat zy tvier in die kercke staken, zeer jammerlick versmachtende ende verbarnende al dater binnen was, tal zulcken meshaghene van de voornoemde ghevluchte Casselaers ende andere, dat zy met die van Duynkercke ende Veurnambocht anderwarf haerlieder vianden by Grevelinghe te ghemoete quamen, zonder nochtans yet anders te bedrivene, dan dat zy een zeer machtich edele man uyt Inghelant in handen ghecreghen daer men terstont drie duysent roosenoblen voren boot, maer dies niet jeghenstaende, zo wiert hy daer zeer deerlick by eenen Casselare deurbeult ende vermoort, wiens broedere mede int voorgaende ghevecht ghebleven was. Binnen desen middelen tijt, te wetene up den dach der heligher Drievuldicheit, den derden van der maent juny, zo rees ter Sluys zulc een different ende ghescille tusschen die oostersche cooplieden ende tghemeente van der stede, dater wel XL Oosterlinghen zom versleghen, zom zeer grievelick ghequetst wierden, daer Gillis Meeus, Jacob Pilse, Mattheus de Keysere ende Loy Jordaens (alle viere poorters der zelver stede) die principaelste occasie ende oorzake of waren; dies wierden zy van stonden an alleghadere gheapprehendeert, ende sdijssendachs daer naer ghecondemneert gherecht te werden metten zweerde, zoot met den zelven over de drie eerste gheschiede, ende die vierde (te wetene Loy Jordaens) was van ghelijcken ooc voor tzweert nedergheknielt, anroupende zeer vierichlick,

Beroerte te Sluys.

met luyder stemme, twijle dat men hem zijn ooghen verbant, dat weerdich helich bloet van Wilsenaken, ende ziet, met dien dat hy die slach verbeyde, zo daelder zeer onvoorsienelick zulc een afgrijselicke windt ende dondere uyt den hemele, als of gheel aerderijcke ghebeeft hadde, in zulcker wijs dat die hanghman, metten bloote messe in de handt, zeer haestelick, met grooter vreese ende vervaerthede, zijn veerden liep; zo deden insghelijcx ooc die van der wet, met alle die ghuene die daer verghadert waren omme die justitie te ziene, zo dat hem die patient int ende alleene vant, loopende met dien van den schavotte naer Onser Liever Vrauwe kercke, alwaer hy den Almueghenden bedancte van zijnder gracie, zwemmende ten versten daer naer ovre die vesten van der stede ende reysende voorts reghelrecht in pelgrimagie naer dat weerdich helich bloet ons liefs Heere Jesu Christi, rustende te Wilsenaken, aldaer hy hem van dien tijt of bleef houdende, omtgaende mids dien miraculeuselick (zoot scheen) die doot die hem ghepreparee rt was. Up tzelve pas versmoorde by tempeeste up de zee, die zeer vermaerde ende gruwelicke zeeroovere Jan Lyons, gheboren van Duynkercke ende ballinck der stede van Ghendt, die welcke hem zelve Godts vrient, ende alle die weerelts viant hielt; dies hemlieden die Vlaminghen, Hollanders ende Zeelanders wonderlicke zeere verblijden, want zyder dicwils of te lijdene ghehadt hadden. Deze zaken aldus ghebeurt zijnde, die van Calis deden noch eeneghe coursen ende sproncreysen binnen den westquartiere, maer wierden endelinghe, niet varre van der stede van Grevelinghe, by de edelen van Vlaenderen bespronghen, ten groote verliese van haren volcke, ende zoudent ontwijffelick noch erghere ghehadt hebben, ten hadde ghedaen tsecours dat hemlieden toequam, voor twelcke tvoorscreven edeldom ruymen moeste totter stede van Ardre. Twelcke verhoorende die

1436.

Uytvallen uyt Kales.

1436. hertoghe Philips van Bourgoengnen, grave van Vlaenderen, dede die van Ghendt, tzaterdachs naer Sacramentsdach (den neghensten der voorzeider maent) in zijn presentie buyten haerlieder stede monstre passeren, onder die conduyte van Mer Colaert van der Clijte, die heere van Ruwerscheure ende van Watene, souverain bailliu van Vlaenderen, ende waren bevonden bet dan neghen duysent mannen sterck te zijne, zonder die van den lande van Aelst, daer insghelijcx ooc hondert LXXII prochien mede onder begrepen zijn, ende zonder die van Gheersberghe, Ninive, Boullaire, Zotteghem, Schorissc, Gavre, Rooden ende Ronse, nemende tzamen haerlieder wech te Calis waert, achtervolghende dies voorzeit es, in der maniere dat zy snachts te Deynse ende te Peteghem logierden, treckende van danen voorts voorby die stede van Cortrijcke, lancx die reviere van der Leye, deur Armentiers ende deur Alleuwe, naer Haesebrouck, aldaer zy thuys en den cooren meulen van Diederijck van Haesebrouck gheel plat ter aerde nederwierpen, om dieswille dat hy by zijnder vlucht mede cause gheweest hadde van tgroot verlies van volcke gheschiet in die maent van meye daer te voren, zo wy hier boven ghehoort hebben. Als die van Brugghe vernomen dat die gendarmerie van Ghendt aldus vertrocken was, zo vouchden zy hemlieden van ghelijcken ooc up St-Barnabasdach, den XI^en van der maent als voren, in schoonder ordonnantie ter marct, onder haerlieder capiteyn Mer Jan, die heere van Steenhuyse, verbeydende daer haerlieder steden subalterne als Damme, Sluys, Oostburch, Aerdenburch, Thorout, Oostende, Mude, Meunickreede, Houcke, Blanckenberghe, Ghistele ende Dixmuyde, die welcke zonder langher dilay al compareerden met een goede nombre van volcke als naer costume, uytghesteken ende ghereserveert alleenelick Sluys, dies hem al tghemeente van der stede zo gruwelicke zeere belchde dat zy van stonden

Groote wapeningen tegen die stad.

an, metter gantscher armeye, derrewaert ghetrocken zouden hebben, ten hadde ghedaen die jeghenwoordicheit van den prince die hemlieden eenichsins, met veel schoone woorden ende beloften, te vrede stelde, maer niet ten beste. Twijle dat men hier mede ter marct besich was, zo zach men een groot vier uytter lucht dalen tot up die halle der zelver stede, zonder dater nochtans eenich grief of quam, hoewel dater die gheleerde gheen deucht uyt en bemoeyden. Doen gaf men Mer Jan van de Gruuthuuse last omme thuysblijvende ghemeente (wesende insghelijcx ooc omtroert ter occasie voorscreven) ten besten dat doenelick ware te contenterene ende in paeyse thoudene, metter assistentie van beede die burchmeesters, te wetene Philips Mettenye ende Jooris Ruebs. Twelcke al zo ghedaen zijnde, al tvoornoemde crijchsvolck track tzamen, eeneghe te peerde ende die reste te voet, zeer wel gheequipeert, ghemonteert ende toegherust, in goeder ordonnantie ter steden uytte, onder den standaert van Brugghe, daer Jan Mulaert, die vischcoopere, tbestier of hadde, vertouvende niet min noch een goede poose tijts achter tcloostere van den Magdalene, naer die van der Sluys, zo dater drie in haerlieder harnasch versmachteden ende smolten van grooter hitte ende dorste, maer wat mer vertoefde twas te vergheefs. Dies nam dat bruchsche eyr zeer toornich ende gram (ter zonderlinghe begheerte van der princesse Isabelle) endelinghe zijnen wech tOudenburch waert, aldaer hemlieden die Vryelaten achterhaelden, ondere tbeleyt van die heere van Merckem, metsghaders ooc noch V° mannen te peerde van der stede van Mechelen, treckende voorts ghezamelick, deur Slijpe ende Nieupoort, voorby tcloostere van den Dunen naer die steden van Duynkercke ende Grevelinghe, daer zy hemlieden met die ghendtsche leghere vereenichden, zo van ghelijcken ooc deden die van Ipere, daer Jan van der Clijte, die heere van Comene 1436.

1436. ende van den gulden vliese, die capiteyn of was, bringhende ontallicke veel carroys ende gheschots te ghadere, ende int passeren van der generaler monstre waren zy tzamen bevonden omtrent XXX duysent vechtende mannen sterck te zijne, ten zeer grooten verheughene van die hertoghe Philips van Bourgoengnen, grave van Vlaenderen ende van die grave Arcturus van Richemont, connestable van Vranckerijcke. Welcke monstere zo gheringhe niet ghepasseert en was ofte daer en liep metten zelven een wulf dweers deur die bruchsche armeye, daer buytermaten groote beroerte ende suspitie van toecommender quader aventure uyt rees, ghelijct ghebeurde, in der vorme ende maniere als wy noch hooren zullen.

Ten eersten naer desen track die gheele vlaemsche leghere over die reviere van der Roomere, by tcasteel te Tournahem, vallende ghesaemder handt, metten peerdevolcke van den grave Jan van Stampes voor tcasteel tHoye, daer zy terstont meester of wierden, nemende daer den inghelschen capiteyn zijn derdere ghevanghen, ende bringhende alle die reste (totten ghetalle van LIIII) van levenden lijve ter doot metten baste; twelcke alzo ghescliiet zijnde, men wierp tvoorscreven tcasteel af totten gronde ende men track voorts naer tcasteel te Marcke, daer die Vlaminghen ten derden daghe insghelijcx ooc binnen gherochten, zendende hondert ende vier Inghelschen te Ghendtwaert in vanghenesse, omme in toecommende tijden haerlieder ghevanghene mede te lossene indien zijs noodt hadden, ende hanghende daerenboven noch XII overloopers, omme dieswille dat zy ballinghen slandts waren: want alle die reste, gheen ballinck wesende, omtstont metten zweerde. Twelcke al willende wreken die van der stede van Calis, quamen zeer clouckelick uytte, maer die vlaemsche ruteren te peerde dedenze welhaest wederkeeren, ghecrighende metten zelve Zantgate ende Ballinghen themwaerts, ende

Kales wordt belegerd.

slaende voorts met tghcheele eyrcracht voor die stede van 1436
Calis nedere, die welcke zy, zonder langher verdrach, zeer dapperlick beschoten met haerlieder meeste artijlgerie, userende bovendien noch van alle die uytterste foortse hemlieden mueghelick zijnde, twelcke die van binnen al buytermaten vromelick ende onversaechdelick wederstonden, niet jeghenstaende dat die Ghendtenaers anders niet en vreesden (als hemlieden an dorloghe lettel ofte niet verstaende) dan dat zy met al haerlieder goet in Inghelant vluchten zouden, maer voorwaer twas zonder dangier, want zy zouden ontwijffelick veel liever van als ghesceeden hebben dat zy binnen negenentneghentich jaer daer te voren allincx up Vranckerijcke gheconquesteirt hadden, dan alleenelick van der stede voorzeit, als wesende die rechte slotele van der franscher croone ende die eenighe uytganck te Vlaenderen waert ende elders, ende ooc en was zy niet winnelick dan by den ghuenen die eerst ende voor alle wercken tpassagie van der zee machtich waren ghesloten thoudene, hoewel dat die Vlaminghen zelve alsdoen noch niet wel wijsen waren, zoot bleeck, doende niet min afgrijselicke groote foortsen up haerlieder vianden, daer nochtans anders gheen bate of en quam dan dater een thoeveel van haren volcke versleghen ende versmoort bleven, daer die gheassiedgierden zulc een couragie ende moedt bycreghen, dat zy zelve ter menigher stonde uyttrocken; maer wierden terstont weder gherepousseert by die edelen van Vlaenderen, niet zonder bloetsturtinghe, al zo wel van der eendere als van der andere zijde. Maer up den XIX[en] dach van hoymaent ghescieder noch een schermutsinghe, daer eeneghe Brugghelinghen versleghen ende ghevanghen wierden. Hierentusschen reedt die hertoghe Philips van Bourgoengnen, met cleenen ghezelscepe, tot by die vesten van der stede, visiterende waer zy ten cranceste was; twelcke merckende die van binnen, schoo-

1436. tender terstont drie ofte viere doot, rechts voor zijn voeten met eenen grooten steenen cloot, zo dat hy al voltiserende weder rasselick tzijnen leghere waert keeren moeste, spacierende corts daer naer gheel ende al onghewapent in zijn wombacys, lancx die dunen ende oevre van der zee, zo langhe ende zo vele dat hy zonder faulte by eeneghe Inghelsche (ligghende daer in embuke) ghevanghen zoude gheweest hebben, ten hadde ghedaen die uytnemende vromicheit van joncker Jan Plateel, die welcke zyne vianden zo schoffierelick veel wercks leverde dat hy binnen dier middelen tijt eschapeerde, maer die voornoemde Plateel wiert int ende zelve ghevanghen te Calis ghevoert, ende dit al deur dien dat Jan, die heere van Hoorne, met zijne Hollanders ter zee tzijnder intentie niet gheraken en conste, ende bysondere tstoppen ende tsluyten van der havene by tzincken van eeneghe schepen gheladen met aerde, achtervolghende zijn vermet ende belofte, in der maniere dat die van der stede (niet jeghenstaende tsiedge) liberlick aldaer uyt ende in mochten, zoot hemlieden beliefde, jae zelfs haerlieder beesten daghelicx ter wee (1) dreven ende beschermden jeghens alle dieghuene die hemlieden qualick wilden, hoewel dater die van Artoys nochtans al te mets haerlieder deel of ghecreghen, twelcke considererende die van Ghendt, meenden ooc wel tzelve naerghedaen thebbene, maer lacen! zy bleven in de leeringhe, zo dater wel XXII van hemlieden ter stede doot gheslegen wierden ende XXXIII ghevanghen.

De Engelschen verlangen slag te leveren.

Zeer corts naer desen, zant die hertoghe Heynfroot van Glocestre, gouverneur van der Inghelscher croone, zijnen herault van wapenen in den vlaemschen leghere, ombiedende die hertoghe Philips van Bourgoengnen dat hy teeneghadere ghedelibereert was hem eer yet lanck die

(1) Weyde.

bataylgie te leverene, indien hy hem ten dien ende vinden 1356.
wilde teenigher commodieuse platse ende bequame, daer up dat hem dic hertoghe Philips achter een verantwoorde dat hy ter weerelt niet anders en begheerde, ten grooten behaghene van de Ghendtenaers, Brugghelinghen ende alle andere Vlaminghen, die welcke hem daer ghezamelick beloofden wel ende ghetrouwelick in als by te stane, metsghaders ooc totten laetsten man van hem niet te scheedene. In zulcker wijs dater van stonden an zekere platse gheordonneert ende ghedestineert wiert totter bataylgie, in de welcke haer die gansche vlaemsche leghere betrack, uytghesteken ende ghereserveert alleenelick een quantiteit van Ghendtenaers, die welcke van zekere groot bolwerck dat zy ghemaect hadden noch duergaens bleven speculerende wat mer binder stede van Calis bedreef ende principalick wat ghereetscepe dat mer ter voorzeider bataylgie waert maecte, tal zulcken regrette van de gheprejudiceerde, dat zyder tsaterdachs naer St-Marie Magdalenendach, den XXVIIIᵉⁿ van der maent als voren, in grooter menichte jeghens uytsloeghen, vernielende daer C ende LX persoonen, ende nemende bovendien noch een goet ghedeel ghevanghen, de welcke zy van ghelijcken ooc meest al int wederkeeren zeer jammerlick, rechts voor die poorte van der stede, depeschierden ende vermoorden, in wederwrake van dat zy onlancx leden eenen ghevanghen edelman uyt Inghelant versleghen hadden. den welcken die van Artoys wel meenden te rentsoene ghestelt thebbene. Als die van der vlaemscher armeye (staende alle ghelijck een thoevarre van danen in goeder ordonnantie, ende niet verbeydende dan die bataylgie, zo voorzeit es) dit gruwelick desroy ende zeer deerlick verlies anzaghen, zy wierden alleghadere buytermaten zeer perplex ende met onsprekelicker toorne ende van gramscepe omtsteken, maer principalick ende bysondere die van Ghendt, die welcke

De Gentenaers verlaten het leger.

1436. eendrachtelick, met luyder stemme, riepen: *Wy zyn verraden!* loopende metten zelven zeer furieuselick naer sprincens thenten ende pauwelgioenen, omme aldaer Antheunis, die heere van Croy, Baudewijn van Noyelles ende Jan van Brimeu, met meer andere autheurs ende voorstelders, van levende lijve ter doot te bringhene, maer zy wierdens gheware ende saulveerden hemlieden metter vlucht, die zy tzamen ter leghere waert namen van Jan van Croy, die heere van Tours up de Marne, ligghende alsdoen voor die stede van Ghijsnes, dies meenden die Ghendtenaers teeneghadere te verwoedene van quaetheit, roupende anderwarf hooghe ende overluyt: *Wy zijn al verraden! velle, velle thenten ende pauwelgioenen,* ende voughende hemlieden met dien (by den toedoene van Jacob de Zaghere, haerlieder overdeken, een maetsenare [1] van zijnder ambochte, metsghaders ooc van Ghysebrecht Plateel) in alderdiligentie weder ten rechte weghe thuyscwaert, niet jeghenstaende alle tghuene dater die prince ende alle zijn edeldom toe ghesegghen ofte ghedaen conste, nichtemeer nopende die voorzeide acceptatie van der toecommende bataylgie dan andersins, want noch redene noch eere en hadder stede; maer zy bleven obstinatelick persisterene by tghuene dat zy voren hadden, latende van grooter haeste tmeesten deel van haerlieder carroy ende vitaylgie achtere, al ten inestimablen regrette ende verdriete van den hertoghe Philips van Bourgoengnen, die welcke nochtans endelinghe by zijn edele wat vertroost wiert, hem naer meer andere propoosten indachtich makende hoe dat die Ghendtenaers niet nieus bedreven en hadden, maer dat zy tzelve over XXV jaer die hertoghe Jan, zijnen vadere, ghedaen hadden voor die stede van Mondedier, in Vermandoys, zo elders breedere by ons ghe-

(1) Metser.

noteert staet. Dienvolghende, zo gaf die prince alle die andere gendarmerye van Vlaenderen van ghelijcken ooc orlof weder te keerene elc naer tzijne, zo zy deden, hoe wel dat die Ghendtenaers wonderlicke groote zwaricheit maecten van binder stede te commene eer anderstont men hemlieden eenen nieuwen paltrock gave, ofte die weerde daer voren in ghelde, volghende die oude costuyme ende maniere van doene, daer up dat hemlieden die wethouders ende regierders wel ende stoutelick terstont verantwoorden, dat zy met haerlieder voyagie ende zeer ignominieux vertrecken bet elc eenen bast an haerlieder hals verdient hadden dan tghuene dat zy heesschende waren, in der maniere dat zy gheen schoondere en zaghen ofte zy moesten int ende onbeschoncken, elc tzijnen huysewaert keeren, al wast hemlieden leet. Dierghelijcke zwaricheit maecten ooc die van Brugghe, die welcke haerlieder thenten ende pauwelgioenen tusschen St-Andries ende St-Baefs nedersloughen, ende gheensins thaerlieder stede waerts keeren en wilden, voor anderstont dater behoorlicke correctie ende punitie ghenomen ware over die van Sluys, die welcke in prejudicie van haerlieder oude previlegien ende costumen in ghebreke ghebleven waren van met hemlieden in de voorscreven Calisvaert ter orloghe te treckene, zo voorzeit es; die van der wet hadden die zake al te gheerne int vriendelicke ghemodereert ende te nedere gheleit, metter assistentie van alle die edelen ende notablen van der stede, maer ten was niet doenelick; dies bleven zy daer vast ligghende, eenen goeden tijt gheduerende, ende tvouchder hem al by dat van quaden bloede was, zo dat haerlieder ghetal grootelicx by dien van daghe te daghe wies, augmenteerde ende vermeerderde, zo alsdoen van ghelijcke ooc dede tzomerwatere, twelcke up St-Pieters ende Pauwelsdach tOudenaerde boven den haeck van der Meerschpoorte stont. Maer daerentusschen trocken die

1436.

De Bruggelingen tegen die van Sluys verbitterd, weigeren naer hunne stad te keeren.

1436. hertoghen Heynfroot van Gloeestre ende die grave Richaert van Varrewijck tzamen, met omtrent XII duysent mannen van wapenen, te peerde ende te voet, allomme binnen den quartiere van Grevelinghe, Burburch, Berghe, Cassele ende Belle, vanghende, stelende ende roovende al dat zyder vonden, ja zelfs die steden van Belle ende van Poperinghe gheel ende al in gloyen stellende, met alle die schoone prochien daer omtrent. Naer dat zyter al ghepijlgiert ende gheruymt hadden, die Casselaers die schoffierlicheit hoorende, verzaemden metter spoet vijf duysent mannen omme die Inghelschen haerlieder buyt tomtweldighen, maer Mer Colaert van der Clijte, die heere van Ruwerscheure ende van Watene, souverain van Vlaenderen, en wildes niet ghedooghen, vreesende of zy te quaet hebben mochten, ghemerct dat meest al landtslieden ende ongheaguerroyeerde persoonen waren; dienvolghende, zo deden die vianden al dat hemlieden gheliefde ende goet dochte, nemende insghelijcx ooc te Ruwerscheure, te Waescappelle, tArcke, te Blendeecke ende te Bredenaerde al dater yewers wel stont, metsghaders ooc in alle die andere omligghende prochien ende heerlicheden, zo dat zy XII^c waghenen, vul roofs ende buyts, binder stede van Calis brochten, met vijf duysent rijcke ghevluchte landtslieden, kijnderen ende een groote menichte van allerande soorten van lakene. Twijle dat in West-Vlaenderen aldus al over hoene ghinck, zo quamen die Inghelschen insghelijcx ooc met eeneghe schepen van orloghe voorby die stede van Oostende ghevaren naer tlandt van Walcheren, aldaer zy niet dan vrienden en vonden, wel jeghens den danck van Jan Rijm, die rentmeestere van Zeelant, zo dat hyder omme versleghen wiert, ende die van Oostende vergaerden terstont an de cant van vier duysent boeren ende schippers lancx die zeekant, omme die Inghelsche moghentheit te wederstane, ghemoetende mids dien Mer Jan, die heere

De Engelschen verwoesten West-Vlaenderen

van Hoorne, admirael van der zee, vluchtende lancx tVloetmarct in deguiseerde ende onbekende habijten, den welcken zy terstont zeer gruwelick apprehendeerden ende doodt sloughen als eenen verradere, metsghaders ooc zijnen knecht, in zulcker voughe dat hy binder collegiale kercke van St-Donaes te Brugghe begraven wiert, ter grooter droefheit ende rauwe van den hertoghe Philips van Bourgoengnen, die welcke hem zeer lief ende weerdt hadde. Up St-Laureinsavent arriveerden die voornoemde Inghelsche schepen van orloghe int Oostvrye, aldaer zy alle die schoone prochien van der Grouwe, van Gaternesse, Schoondijcke, Nieukercke, Casant ende Wulpen, met meer andere omligghende contreyen, zeer compasselick afliepen, beroofden ende verbarnden, twelcke willende beletten die andere Oostvryelaten, te wetene van Eecloo, Aerdenburch, Maldeghem, Heylle, St-Laureins ten Blocke, Adeghem, Coesye, Oostburch ende Heynkewerve, zo vergaerden in alderdiligentie bet dan vier duysent vechtende mannen in Brixius poldere, niet varre van der platse daer haerlieder vianden in slachordene stouden, zo dat hem joncheer Guy De Visch (comende van ghelijcken ooc met zijne Sluysenaers die gheoultragierden te bate), ter causen van dien, zeer leelick ende vullick verabuseerde, meenende dat van beede zijden al Inghelschen waren, ende keerende mids dien van grooter benauthede zeer haestelick weder met alle zijn volck, uyt welck onvoorsienighe vlucht die Oostvryelaten ooc zulc eene gruw int herte gheereghen, dat zy van ghelijcken ooc alleghader haerlieder veerden liepen, wel ter onverwinnelicker schade van den ghemeenen lande, want hadden die van der Sluys niet ghevloden, zy zouden wel ghemackelick met haerlieder assistentie alle die Inghelsche gendarmerie meestere gheworden hebben, die welcke ontwijffelick zo overgroot in ghetal niet en was, ende voortan niet anders en zochten dan tvette ende twel

1436.

Vallen in het Oostvrye.

1436. ghegoede quartier van Hulst, insghelijcx te beroovene ende te pijlgierene, maer Mer Hector, die bastaert van Vlaenderen, heere van Voorhoutte, wederstont ende belettedet, met die van den lande van Waes, Axele ende andere circumvoisine steden ende prochien. Twelcke verhoorende die edele princesse Isabelle, shertoghen Philips huysvrau van Bourgoengnen, dede zo vele dat die Brugghelinghen (die welcke noch tusschen St-Andries ende St-Baefs ghecampeert laghen, zo wy ghehoort hebben) endelinghe up St-Claredach, den XIIe van ougst, upbraken ende haerlieder wech tOostbrugghe waert namen jeghens tghewelt der inghelscher natie, onder tbeleyt van Mer Jan, die heere van Steenhuyse, ende Claeys de Calckere, tzamen gheaccompaengneert ende vergheselscipt met menich eerbaer ende notabel poortere der stede van Brugghe, tusschen die welcke dat die principaelste waren: Gillis van Vlaminckpoorte, Jacob Breydele, Jacob Biese, Jan van Hoorne, Maerten Hoonin, Jan Parlant, Louys van den Walle, Jacob van den Walle, zijn zuene, Vincent Scheutelare, Claeys Caneel, Jan Geerbode, Joos van Wulfsberghe, Pieter Debul, Joos Debul, Jacob Ruebs ende Jacob Reyngoot, hebbende alle ghelijck, int generale ende elc bijsondere, expres last ende bevel van der princesse voorscreven, tvier voor alle wercken in die inghelsche schepen te steken, al zo varre alst doenelick ware, ende uytter Sluys ghearriveert zijnde, zy en mochtender niet passeren, obsterende die interdictie van Roelant van Uytkercke, die heere van Emsrode, Estruit ende van den gulden vliese, die welcke niemende binnen der stede en wilde laten commen dan alleenelick den voornoemden heere van Steenhuyse zijn veertichsten, bannende metten zelven ooc alle poorters der stede van Brugghe binnen der stede van der Sluys up haerlieder hooft, als wesende al verraders ende meutmakers zo hy zeide, met alle die ghuene die daer ghecommen

De Bruggelingen trekken op tegen de Engelschen.

waren. Twelcke die van der bruchscher armeye zo qualick greyde, dat zy tzamen van buyten omme tOostburch waert trocken, doende daer zulc devoir jeghens die inghelsche macht ende moghentheit, dat zy eer yet lanck weder alle ghelijck te Calis waert keerden, met zo veel roofs ende buyts dat jammer was. 1436.

Ende die Brugghelinghen quamen van ghelijcken ooc naer anderwarf groote beroerte ghehadt thebbene met die van der Sluys (aldaer zy die poorten open braken) weder in zeer schoonder ordonnantie thuysewaert, treckende voorts reghelrecht, up den XXIIe van der maent van ougst, tzamen ter marct, elc onder zijn banniere, ende stellende daer den standaert van der stede gheel vast in die calsye, als die ghuene die om niemants wille van danen scheeden en wilden, zo zy zeiden, eer anderstont men Roelandt van Uytkercke behoorelick ghecorrigiert ende ghepunieert hadde, ter cause dat hy hemlieden die poorte van der Sluys voor haerlieder ooghen ghesloten, metsghaders ooc verraders ende muetmakers gheheeten hadde. Twelcke al ziende ende hoorende die van der wet, zy hadden die zake gheerne ghemodereert, by laste van den prince, wesende alsdoen ten Damme, maer twas al verloren aerbeyt, zy en wilden nieuwers naer hooren, zegghende dat men behoorde die stede van der Sluys by foortse van wapenen inne te nemene ende ter behoorelicker subjectie ende onderdanicheit te bringhene, poorten ende mueren te vellene, ende te punierene alle die ghuene diese hadden laten fortifieren ende verstercken jeghens ende contrarie die previlegien der stede van Brugghe, metsghaders ooc in gheender maniere te ghedooghene dat die van den Vryen (die welcke oyt haerlieder suppoosten ende ondersaten gheweest hadden) int vierde let van den lande ende graefscepe van Vlaenderen worden zouden, ghelijck zy die mare deden gaen. Binnen deser middelen tijt qua- De Bruggelingen blyven in de wapenen en vermoorden hunnen schout.

1436. men somwijle eeneghe van sprinces edelen van Damme te Brugghe ghereden, in de welcke hem tghemeente, staende te marct, ten alderbeste niet en betraude, roupende mids dien, met luyder stemme, dat zy zelve die slotelen van der stede hebben wilden ende van der artijlgerie van diere, twelcke hemlieden meester Jan de Mil, die greffier, gheerne uytten hoofde zou ghesteken hebben, uytter name van die van der wet, maer twas te vergheefs, in zulcker wijs dat zy hem dreychden den hals af te steken, ten ware dat hy hemlieden te kennen gave waer die voornoemde slotelen waren; dienvolghende zo verclaersde hy hemlieden dat dezelve rusteden onder Dolin van Thielt, den clercq van der tresorye : dies liepen zy, ten XXVI[e] daghe van der maent voornoemt, in alderdiligentie met machte derrewaert, roupende zeer hooghe ende overluydt den zelven roup als voren, ter grooter omtroeringhe van de edele lieden ende wethouders, die welcke daer alsdoen tzamen aten van den avende, in der maniere dat Mer Jan van Gruthuuse, die capiteyn van der stede, achter een by hemlieden quam, met Mer Claeys Uyttenhove, die bailliu, ende Stassaert Briex, die schoutheetene, die welcke zy ghevouchsaem foortselinghe te ghadere ter marct waert leeden, tal zulcken meshaghene van den schoutheetene voorzeit, dat hy hemlieden, ter cause van dien, zeer confuselick ende injurieuselick toesprak, twelcke zy niet langher connende verdraghen, sloughen hem int ende zeer jammerlick doot, tende van der Breydelstrate, ten grooten verschrickene van beede die andere heeren, die welcke voorts zo vele deden dat alle die versochte slotelen ter marct ghebrocht wierden, ende zeer corts daer naer, zo schoot men allevot met die groote artijlgerie, in zulcker voughen dat niet en scheen ofte die aerde en dreunde, ooc ijsden alle lieden van eere diet hoorden, te meer dat tghemeente by dien noch lanck zo meer ter marct vergaer

derde, elc onder zijn banniere. Dese zaken aldus al ghepasseert zijnde, Mer Jan van der Gruthuuse ghinck noch binder zelver nacht boven up dHalle ende sprack totten ghemeente (uyt die metalen traylgie daer men die gheboden uytroupt), begheerende zeer neerstelick verlaten te zijne van zijnen capiteynscepe, metsghaders ooc Vincent Scheutelare ghesurrogueirt thebbene in zijn stede, ghelijct ghebuerde, in der maniere dat die nieuwe capiteyn Scheutelare van stonden an tdoode lichame van Stassaert Bricx dede begraven binnen die collegiale kercke van St-Donaes, zegghende dat men zijn doot niemende int particuliere wijten en zoude, maer dat zy zoude blijven ten laste van der gheeler republiecke int generale, in welcke woorden tghemeente voor een eerste beghinsele zulcke smake vandt als een wondere, doende met eenen ter Halle uyt publiceren ende vercondighen dat zy hemlieden alle ghelijck naer die noene ter marct vinden zouden, die binnen XXX jaer daer te voren in eenich regiment van der stede gheweest hadden, zonder dies in ghebreke te zijne, up zekere groote pecuniaire boete ende bovendien noch arbitrairlick ghecorrigiert te werdene. Als Gheeraert Ruebs ende Dolin van Thielt dit ghebodt hoorden, zy absenteerden hemlieden ende vloden uytter stede, byder hulpe van goede vrienden; dies wierden haerlieder huysen teeneghadere ghefoortseert ende gheschent van boven tot beneden, zo dat mer gheenrande wreetheit ofte rudesse en spaerde, want ten huyse van Gheeraert voorzeit wierden onder andere ooc een thoeveel toelasten wijns (wel totter weerde van tachentich ponden grooten) zom gheel in duyghen ende zom den bodem inneghesleghen, zo dat die wijnen al vloyenden lancx die keldere. Doen ghinck men alle die previlegien van der stede ten Halle uytlezen, vier daghen lanck gheduerende, ende namentlick previlegie dat die van Brugghe hebben ten prejudicie van die van Sluys,

1436. nopende tverbieden van allerande fortificatien ende versterckinghen, daer van nieus zulcke murmuratie ende beroerte uytrees dat men alle die oude wethouders binder stede confineerde, up die verbuerte van lijf ende goet. Dese dangereuse meute en luste die princesse Isabelle niet langher te ziene, ghemerct dat zy noch daghelicx lancx zo meer groeyde ende versterctc, maer wilde ten dien upsiene die stede van Brugghe verlaten ende trecken naer Damme by den hertoghe Philips, haren man, zittende ten dien fine up een waghen, met den jongben grave Charles van Charloys, haren zuene, in haren schoot (tzamen vergheselscipt met Mer Roelants wijf van Uytkercke ende die wedewe van Mer Jan van Hoorne) ende rijdende alzo ter Cruyspoorte waert, aldaer beede die voorscreven vrauwen van Uytkercke ende van Hoorne zeer rudelick ende hatelick uyt haer waghene ghetrocken wierden ende in vanghenesse gheleyt by tfurieus ghemeente, daer Jan Louckaert die capiteyn of was, tal zulcken verschrickene van den voorzeiden grave van Charloys dat hy met luder keele schreemde van grooter verdwelmtheit ende vervaertheit, reysende niet min voorts naer die stede van Damme met zijnder moedere, die welcke niet en faylgierde (al wast by aldien dat zy die stede van Brugghe andersints niet leet en hadde) van hare doleantie ende clachten te doene, daer ende zoot behoorde, ghelijct wel recht ende redene was. Hierentusschen versochte tcommuyn van Brugghe een vaste ligue ende alliantie te makene met die van Ghendt, biddende hemlieden met eenen ooc dat zy voor hemlieden zouden willen intercederen by den prince om paeys van hem te vercrighene, behoudens nochtans dat Mer Roelant van Uytkercke voor alle wercken ghepunieert zy van der injurie hemlieden anghezeit, ende die van der Sluys hemlieden voortan voughen ende reghelen naer haerlieder oude previlegien,

De hertogin trekt uyt Brugge naer Damme.

costumen ende usagien, metter cassatie bovendien ooc van den contrebrieve ofte calfsvelle, zeer fraudieuselick ende sinistrelick ghemaect int jaer XIIII[c] ende VII, rustende jeghenwoordelick int casteel te Rijssele, in der maniere dat zy moghen bliven in haerlieder oude libertheit ende vryheit, zonder ten surpluse nopende haerlieder goede name ende fame, yewers inne vercort ofte vercranct te zijne in eenegher maniere. Dienvolghende, die Ghendtenaers accepteerden die ghepresenteerde ligue, doende voorts by den hertoghe Philips van Bourgoengnen zulcx als voorzeit es, maer hy was zo grootelicx verbolghen dat hyder zeer lettel up schafte, ja zelfs qualick naer hooren wilde, verclaersende niet min endelinghe dat hy van den advijse was, in tijden ende stonden behoorelicke correctie ende punitie te nemene over die van Brugghe, al zo wel nopende die onverdraghelicke injurien ende confusie onlancx by hemlieden die princesse Isabelle, zijnder huysvrau, metsghaders ooc zijnen zuene Charles gheschiet ende ghebeurt, als anghaende die moordadighe doot van Stassaert Bricx, haerlieder schouteetene, met welcke verclaerse hemlieden die Ghendtenaers zo buytermaten qualick contenteerden ende ghevouchden, dat zy smaendachs, up den derden van septembre (achtervolghende dalliantie als voren), tzamen ghewapent ter Vrijdachmarct liepen, zweerende van danen niet te scheedene voor anderstont dat die Sluysenaers haerlieder punitie omtfaen hadden als naer rechte.

1436.

De Gentenaers in verbond met de Bruggelingen.

Van dese nieumare verblijden ende verhuechden hemlieden die Brugghelinghen zo buytermaten zeere dat zy van stonden an alle haerlieder steden subalterne, metsghaders ooc alle andere ressortanten ende haghepoorters by hemlieden ter marct omtboden, leedende mids dien alle haerlieder oudewethouders ghevanghen up die oude Halle ende van danen weder naer tGijselhuys. Dit spel en greyde on-

1436. twijffelick die edelen slandts van Vlaenderen niet, doende mids dien alle pooghernie ende neersticheit omme die Ghendtenaers van der bruchscher allyantie ende confederatie te diverterene, zoot ghebeurde, in der maniere dat zy ten Ve daghe weder uyt de wapenen scheeden, voughende hemlieden elc in tzijne weder naer zulc ambocht, stijl ende neeringhe als zy van te voren ghedaen hadden; dies moeste die hertoghe Philips van Bourgoengnen interdiceren ende verbieden dat men hemlieden tschandelick vertrecken van voor die stede van Calis niet meer en reprocheerde nochte en verwete, metsghaders ooc wel expresselick beloven tbeste met die van Brugghe te doene, die welcke zy ontwijffelick wel meer voordeels ghedaen zouden hebben, indien zy al zo goede vrienden gheweest hadden als zy schenen, ende niet meest om hemlieden zelve ghepeynst en hadden, zoot bleeck. Ende svrijdachs up Onzer Liever Vrauwenavent, den VIIe van der maent voornoemt, quamen in goeder ordonnantie ende equipage die van Oostcamp (die welcke mids dien den roosen hoet, als deerste ghecommene, wonnen) metsghaders ooc die van Damme, Oostburch, Aerdenburch, Ysendijcke, Muenickereede, Houcke, Mude, Blanckenberghe, Moerkercke, Ramscappelle, Westcappelle, Dudzeele, Coukelaere, Oostkercke, Heyst ende Vinckambocht, met meer andere prochien ende ambochten van den Vryen, successivelick deene voren ende dandere naer te Brugghe ter marct, elc met zijnen standaert, banniere ofte wimpele, achtervolghende die voorghaende omtbiedinghe, zo wy ghehoort hebben. Tzelve deden van ghelijcken ooc smaendachs daer naer die van Torhout ende Lisseweghe, ende binnen den zelven daghe wierden te Ghendt ghebannen, als vianden slands ende den ghemeente schadelick, eerst Roelant van Uytkercke, die heere van Emerode, Estruit ende van den gulden vliese; Mer Colaert van der Clijte, die heere van Ruwer-

Zy gaen uyt de wapenen.

schuere ende van Watene, souverain van Vlaenderen, 1436.
Inghelram Hanweel, meester Gillis van der Woestijne, raedt shertoghen van Bourgoengnen, ende Jan van Damme, elc hondert jaren uytten lande ende graefschepe van Vlaenderen up zijn hooft, met expresser additie bovendien, dat zo wie iemende van hemlieden in handen leverde, levende ofte doot, zoude hebben voor zijnen salaris IIIc ponden torn. Ende sachternoens van shelich Crucedach, screef men te Brugghe IIIc saudeniers anne, ten coste van der stede, onder die conduyte van Vincent Scheutelare ende Jan Bovin, die welcke tzamen zo veel devoirs deden (treckende met haren volcke tot alle smalle steden ende prochien van den Vryen) dat die van Oudenburch, Oostende, Ghistele, Lombaertsijde, Loo, Jabbeke, Varsenare, Straten ende Wendune ooc al ghewapent te Brugghe ter marct quamen, zo insghelijcx ooc zouden ghedaen hebben die van der Sluys, Nieupoort, Dixmude, Moerdijcke, Hondtschote, Zoutcote, Veurne, Berghe, Duynkercke, Burburch ende Grevelinghe, ten hadde ghedaen tgroot obstacle ende empeschement van die heeren ende edelen slands van den Vryen, dieder in alderdiligentie jeghens waren, up hope van tvierde let van Vlaenderen te wordene, volghende die belofte hemlieden ghedaen ten upbrekene voor Calis, by den hertoghe Philips van Bourgoengnen, grave van Vlaenderen. Up den welcken, ten VIIIe daghe van octobre, int zelve jaer, die graefschepen van Henegauwe, Hollant ende Zeelant verstorven metter heerlichede van Vrieslant, overmids die aflijvicheit van vrau Jacoba van Beyeren, sgraven Willems eeneghe dochtere van Henegauwe, Hollant ende Zeelant, heere van Vrieslant, daer noyt generatie of en quam, niet jeghenstaende dat zy in haer leven diversche mans ghehadt hadde, te wetene : eerst, die hertoghe Jan van Toureyne, sconincx Charles derde zuene van Vranckerijcke, ende daer naer den hertoghe Jan van

Dood van vrouw Jakoba van Beyeren.

1436. Brabant, den derden van dier name, binnen wiens tijde zy ooc metten hertoghe Heynsfroot van Glocestre in Inghelant bouleerde, trouwende voorts, naer die doot van den voorzeiden hertoghe van Brabant, Mer Francke van Borsele, die heere van St-Maertensdijck, die haer zeer eerlick dede begraven te sGravenhaghe, in Hollant, byder ordonnantie nochtans van den hertoghe Philips voorscreven, die welcke noch daghelicx ziende lancx zo meer die groote onverdraghelicke overwillicheit van die van Brugghe, maecte Mer Jan, den heere van Steenhuyse, capiteyn generael in zijn absentie van der vlaemscher armeye, ghevende voorts an Jan van der Clijte, die heere van Comene ende van den gulden vliese, die stede van Ghendt te bewarene; Gheeraert van Schoorissen stelde hy die stede van Oudenaerde in handen, ende Gheeraert van Ghistele wiert gouverneur van Cortrijcke ende andere elders, zo dat alle die principaelste steden van Vlaenderen zeer wel voorsien wierden van goede ghetrauwe capiteynen ende dieser meer ter orloghe nootsakelick es, ende over zulcx zo ghinck hem Jan van Vilers, die heere van Lilleadam ende van den Gulden vliese, van dier tijt voort ten Damme houden, met zijnen garnisoene uyt Pijcardien, Artoys ende Henegauwe, daer naer hem ooc capiteynen of waren, Mer Jan van Vlaenderen, die heere van Praet ende van der Woestijne, ende Mer Joos van Huele, die heere van Lichtervelde, zo grootelicx al ten ghemeenen verdriete ende leetwesene van die van Brugghe, dat zy haerlieder ghedeputeerde van der wet, metter adjonctie van eeneghe zwaerdekenen, ten diversche stonden by den prince zonden, omme van hem te verwervene gratie, pardoen ende remis, met die bespreken ende conditien voorscreven; maer wat zyder toededen, zy en ghecreghen gheen acces, dies moeyden zy ten zelve fijne die van Ghendt ende van Ipere, die welcke men van sprincens weghe voor ant-

De Bruggelingen staen naer genade.

woorde gaf, dat zo wanneer die van Brugghe eerst van haren weghe ghedaen zouden hebben, ghelijck goede ghetrauwe ondersaten ende subjecten toebehoort, zo en zoude hy van zijnder zijde insghelijcx ooc niet faylgieren van in alles te doene als naer redene, zonder eenich breeder verclaerst ofte interpretatie, omme de welcke te vercrighene men voorts up St-Matheusdach daer naer Mer Jan van Gruthuuse, met Loys van den Walle, den burchmeestere van den course, ende meester Antheunis Choen van der ordene van den Predickhaers, ten hove waerts depescheerde, met noch eeneghe andere wethouders, notablen ende dekenen, aldaer zy (by den toedoene van eeneghe quaetwillighe hovelinghen ende Vryelaten) qualick ghenouch ten VIIᵉ daghe audientie ghecreghen, metter interpretatie hier naer verclaerst, te wetene : dat die van Brugghe (indien zy in toecommende tijden gauderen wilden van gracie ende ghenade) eerst ende voor alle wercken scheeden moesten uyt die wapenen ende van der marct, doende elc weder zijn ambocht, stijl ende neeringhe ghecostumeert, dienvolghende zo drouch men smaendachs naer St-Denijsdach alle die standaerden ende bannieren (daer tcommuyn te Brugghe nu eenen langhen tijt ter marct mede ghestaen hadde) tzamen binnen der oude Halle, aldaer zy nochtans elc bijsondere, al zo wel by daghe als by nachte, zeer neerstelick ghewacht ende bewaert wierden ten coste van der stede, tot sdonderdachs daer naer volghende, doen die van de vier neeringhen zeer furieuselick, met eenen hooftgeschotte, haerlieder banniere weder haelden ende ter marct brochten, twelcke ziende alle die andere, zy deden ooc van ghelijcken ende zonden snachts hondert ende twintich ghesellen, die teeneghadere al verbeurt ende heurlieder maecten ten huyse van eeneghe van de principaelste van den Vryen, wesende zom ooc scepenen, te wetene van Jan van der Lijzen,

1436. Heyndrick van Meetkercke, Jacob Boudinssuene ende Jacob van Merckercke, omme dieswille dat zy metten collegie van den Vryen hemlieden in als zo jeghens ende partidich vielen, als voorzeit es. Dies stontter ter marct weder van nieus al in goeder ordonnantie, een ijghelick ondere die standaert ende banniere daer hy behoorde, in zulcker wijs dat die standaert van Vlaenderen rechts voor tBeelfroot stont in de calsye gherecht, metten standaert van Brugghe, ende die zes hooftmannen van der poorterie ter slinckere zijde, hebbende elc die banniere van zijnen zestendeele in dhandt, doen volchden die vier neeringhen als wevers, vulders, scheerers ende vaerwers, streckende tzamen tot Groenevoorde; ende van danen voorts noortwaerts of totter *Catte*, stonden die vleeschauwers ende vischcoopers, met dater meer of dependeert ende anncleeft, elc ondere zijne banniere, neffens de welcke hemlieden die cordewaniers, zwarte leerthouwers, hudevetters, dobbeerders, buersemakers ende handtschoewerkers vouchden, tzamen met twee bannieren; voor die *Mane*, zach men die oude cleervercoopers met een pingion (1) staen, gheaccompaengneert ende vergheselscipt met die pourpoinstekers, wiltwerckers ende oude graeuwerckers; ende treck van den Eyerhoucke oostwaert voor by St-Christoffelskercke, hielden die van der oude cruysboghe, metter banniere van den rudder St-Jooris; maer ter rechtere zijde van de voorzeide standaert van Vlaenderen totter Breydelstrate ghepasseert, ende al zo wat keerende Noortwaert lancx die Lakenhalle, zo stonden die schroyders met die XVII neeringhen, te wetene die wijntappers, timmerlien, matsenaers, tegheldeckers, zaghers, schilders, zadelaers, cupers, drayers, boghemakers, wielmakers, schrinwerckers, coordemakers, stroodeckers, plaesteraers, eerdepot-

De neiringen komen by een op de markt.

(1) Banier.

tebackers ende lootghieters, hebbende te ghadere twee 1436.
bannieren, zo van ghelijcken ooc hadden die smeden, goutsmeden, waepmakers, tinnestoopmakers, backers, muelnaers, hoedemakers, tapijtsiers, tijckwevers, riemmakers, spellemakers, nastelinckmakers, cattoenslaghers, scheemakers, barbiers, fruteniers, keersgieters, schiplieden, paternostermakers ende makelaers, streckende tzamen totten houcke van der Vlaminckstrate; ende van danen voorts westwaerts of tot die *Meeuwe*, volchden die van Damme, Muenickereede, Houcke, Oostburch, Ardenburch, Mude, Blanckenberghe, Torhout, Oudenburch, Oostende, Ghistele, Lombartsijde ende Loo, hebbende elc bijsondere haerlieder standaerden ende banieren, ende verbeydende van daghe te daghe die andere resterende smalle steden insghelijcx ooc onder Brugghe sorterende, als Sluys, Nieupoort, Dixmude, Mordijcke, Hondschote, Zoutcote, Veurne, Berghe, Duynkercke, Burburch ende Grevelinghe, maer zo voorzeit es, zy en quamender niet; dies stonden daer neffens die voornoemde van Loo tot voor by St-Jooris, die van Isendijcke, Oostburchambocht, Moerkercke, Houtave, Wendune, Nieumunstere, Vlisseghem, Clemskercke, Oostkercke, Ramscappelle, Westcappelle, Dudzeele, Lisseweghe, Coolkercke, Heyst, Uytkereke, Zuwenkercke, Meetkercke, Vinckambocht, Camerlincxambocht, tProossche, Ghistelambocht, Jabbeke, Vassenare, Straten, Couckelare, Ichteghem, Eerderijcke, Eerneghem, Leke, Vladersloo, Snelleghem, Zelleghem, Lophem, Sijsseele, Oostcamp, Ruddervoorde, Waerdamme. Beernhem ende St-Jooris ten Distele metten standaert van den Vryen ende daerenboven noch elc zijne particuliere banniere ofte pingion, al ter grooter vilipendentie ende meshaghentheit van haerlieder naturelicken heere ende prince, die welcke ter dier occasie Mer Heyndrick van Borsele, die heere van der Vere, ter Sluys waert

1436. zant, met een deel schepen van orloghe uyt Hollant ende Zeelant, makende semblant als of hy die Brugghelinghen hadde willen te watere belegghen, ende daerentusschen stelde men groote dicke balcken in die middele van de varsche vaert, tusschen Sluys ende Damme, by de welcke die van Brugghe teeneghadere ghepriveert ende ghefrustreert wierden vant beneficie van der zee ende van den Zwene, twelcke hemlieden eer yet lanck zulcke vermurwinghe int herte causeerde, dat zy haerlieder voorscreven ghedeputeerde (metter adjonctie van twee gheestelicke persoonen, uyt elc collegie ende couvent van de vier ordenen) anderwarf in alderdiligentie by den hertoghe Philips ten Damme zonden, aldaer zy hemlieden alle ghelijck zeer odmoedelick te voet vielen, biddende zijne hoocheit (duer die mondt van meester Jan Vijndegoet, die prior van de Jacopijnen) zeer instantelick om gracie ende ghenade, met belofte van voortan goede onderdanighe subjecten te blivene, metsghaders ooc zonder langher dilay van der marct ende uyt de wapenen te scheedene, ende veel meer andere pregnante redenen, ten zelve propooste ende fijne dienende, daer die prince wonderlicke zeere by ghemoveert ende gheroert wiert, nemende niet min dach om tantwoordene tot sanderdachs, binnen welcken middelen tijt Jan, shertoghen Adolphs oudste zuene van Cleven, zo uytnemende wel zijn devoir dede met die proost van St-Donaes, die archidiaken van Rouaen, Jan die heere van Roubais, Hughes van Lannoy die heere van Santes, Philips die heere van Ternant, meester Jan Vijndegoet, Meester Antheunis Choen, meester Antheunis Hyen ende meester Jan Lantberttoonre van Brugghe, datter emmers een accoort, paeys, gracie ende pardoen naer volchde, niet zonder die zeer neerstighe intercessie van die van Ghendt ende van Ipere, metsghaders ooc van de cooplieden van Oostenrijcke, Spaengnen, Arragon, Schotlant,

Lombardien, Catalongnen, Portegale, Geneven, Venegien, 1436.
Luca, Milaen, Placence, Florence ende andere natien als doen te Brugghe residerende, ende dit up die conditien ende bespreken hier naer verclaerst.

Te wetene : dat die van Brugghe, met alle haerlieder adherenten ende annehanghers ghehouden zullen wesen (volghende haerlieder voorgaende belofte) van stonden an die marct te rumene ende een yghelick weder, in paeyse ende met vreden, up zijn ambocht ende handtwerck te keerene, zonder dies eenichsins in ghebreke te blivene. Genade's artikelen.

Daerenboven zo zullen noch IIe L persoonen, van de alderprincipaelste van der stede van Brugghe, van ghelijcken ooc ghehouden wesen die prince verghevenisse te biddene up beede haerlieder knyen.

Dies zal hemlieden daer voren vulcommelick pardoen ende remis verleent worden van al tghuene dat zy in die voorleden wapeninghe jeghens hem, zijne huysvrau ende zuene mesdaen ende verbeurt mueghen hebben in eeneghe rande maniere.

Met expresser cassatie bovendien ooc van den contrebrieve ofte calfsvelle, thaerliede prejudicie ghefabriceert, gheexpedieert ende ghemaect int jaer XIIIIe ende VII (zo elders breedere ghededucert staet) ende rustende jeghenwoordelick binnen den casteele te Rijssele. Actum binder stede van Damme, smaendachs den XVe van der maent van octobre, int jaer XIIII^c ende XXXVI als voren.

Dienvolghende, zo deden swoendachs daer naer te Ghendt, int hof ten Walle, den behoorlicken voetval voor den hertoghe Philips van Bourgoengnen, die bailliu, burchtmeester, schepenen, raden, tresoriers, hooftmannen, notablen ende dekenen der stede van Brugghe, totten ghetalle voren verhaelt, omtfaende daer met eenen Bartholomeus de Vooght voor haerlieder schouteetene, in stede van den versleghen Stassaert Bricx, zo voorzeit es. Ende

1436. draghende tsondachs daer naer een zeer solemnele generale processie binder collegialer kercke van St-Donaes, te Brugghe, omme den almeughenden Heere eendrachtelick te lovene ende te danckene van zijnder goedertierer gracie ende paeyse voorscreven, niet jeghenstaende dat zy tsanderdachs wel by effecte betoochden hoe lettel dat zyder of hielden, doen zy jeghensdaechs daer naer teenen poorterschen dinghedaghe thaerlieder vierschare te rechtstade omtboden, eerst Roelant van Uytkercke, die heere van Emsrode, Estruit ende van den gulden vliese; Mer Colaert van der Clijte, die heere van Ruwerschuere ende van Watene, souvereyn van Vlaenderen; Jan de Baenst, Guy de Baenst, Paridaen Woutersseune, Pieter van Pijnagie, Laureyns van den Moere, Pieter Ermy, Jooris Leutack, Wouter de Groote, Rogier Davids, Lodewijck Buyck, Jan van Zevecote, Willem Carre, Jacob van Roesselare, Jan van der Slotele, Jan Reylof, temmerman ende Joos die sHeeren dienare, alle poorters ende inghesetene, metsghaders ooc meest officiers ende wethouders der stede van der Sluys, omme by hemlieden personelick ter voorzeider vierschare verantwoort te werdene up de voorgaende poincten ende zwaricheden in questie, al zo wel nopende die contumatie by hemlieden betoocht int trecken naer Calis, als rakende de injurie tsijdert by hemlieden ghebeurt ende ghesciet, zo wy hier boven al int langhe ghehoort hebben, maer certeyn zy en compareerden niete meer ten eersten dan ten tweeden dinghedaghe, in zulcker wijs dat zy swoendachs sachternoens alle ghadere in opene vierschare ghebannen wierden uytten lande ende graefscepe van Vlaenderen, elc vichtich jaren up zijn hooft, ende tsanderdachs quamen die wevers, vulders, scheerers ende vaerwers ghewapent ter burch, ende deden in vanghenesse leeden Jacob Ruebs, F^s sheers Jooris Jacob Biese, Jacob Haghelsteen, Jacob van der Buerse, Jacob Reingout,

Verscheyde voorname persoonen worden in hechtenis gesteld.

Cornelis van Merendere ende Pieter de Cuer, met noch 1436.
XVII andere notablen ende oude wethouders, als qualijck zorghe ghedreghen hebbende voor die previlegien van der stede ende namentlick angaende die van der Sluys, aldaer die voornoemde ghebannen persoonen (by den advijse van den hove) insghelijcx ooc niet en obedieerden, als wesende meest al in dienste van den prince, maer bleven ghezamelick binnen haerlieder stede, priverende daerenboven noch die van Brugghe van tbeneficie van den zwijne, by middele van zekere groote stakijtsen die zyder in sloughen, ooc beletteden zy die landtslieden van dier contreye eeneghe vitaylgie te Brugghe waert te bringhene, omme al twelcke hemlieden die gheinteresseerde zo uytnemende zeere bolghen ende stoorden dat zy van dien voort weder tzamen, by ghemeenen accoorde ende overeendraghene, in die wapenen ter marct liepen, zendende smaendachs naer St-Sijmoens en St-Judedach, den XIXe van der maent als boven, VIIIe cloucke ende vrome mannen naer die stede van Sluys, omme die XVIII voorscreven ghebannen persoonen thebbene, maer twas verloren moeite ende aerbeit, dies trocken zy in partye tArdenburch ende in partye ter Damme in garnisoene, eensdeels ter assistentie van de landtslieden die met haren goede te Brugghe ter marct quamen, ende eensdeels ooc up aventure of hemlieden die edelen hadden willen moeyen, die welcke zy in alder maniere zochten in tijts daer uyt thoudene. Ende twijle dat men hier mede besich was, zo vinck Jan van Uytkercke, die capiteyn van Nieupoort, een coopvaerderschip van Castijlgien in zee, van welcke hy zommeghe vlaemsche ende andere bootsghesellen dede omthoofden als zeerovers, waer of alle die van der spaenscher natie ter contrarie mainteneren wilden, doende over zulcx haerlieder clachten in schepene camere te Brugghe, aldaer men hemlieden notoirelick haerlieder onghelijck betoochde,

1436. ter grooter confusie ende cleenicheit van vrau Johanne, die vrau van Ghistele, wesende alsdoen te Brugghe, die welcke men met veel harde ende ruyde woorden zeer gruwelick ende leelick overghinck, omme dieswille dat zy den vlaemschen stroom niet bet bescermt ende bevrijdt en hadde jeghens die zeerovers ende lijcdeelders, ghemerct dat zyder haren thol voren omtfinck, in der maniere dat haer endelinghe wel expresselick by den collegie gheordonneert wiert tzelve voortan te beterene ofte men zoudet doen doen tharen dobbele coste. Up tzelve pas quam die

Misnoegen van den hertog.

tijdinghe te Brugghe, hoe dat die hertoghe Philips van Bourgoengnen anderwarf wonderlicke zeere up hemlieden verstoort ende vergramt was, metsghaders ooc over zulc verclaerst hadde haerlieder bannissement, nopende die voornoemde poorters van der Sluys teeneghadere nul, negeen ende van onweerde te zijne, twelcke hemlieden zo buytermaten zeere speet, dat zy noch recht noch wet ghedaen en wilden hebben, voor anderstont dat zy dies angaende alsints thaerlieder intentie ende meeninghe ghecommen waren, omtslaende midts dien alle die ghementionneerde notablen ende oude wethouders uytter vanghenesse, up cautie juratoire ende civile, uytghesteken ende ghereserveert alleenelick Jacob van der Buerse ende Jacob Reingout, die welcke in gheenderande maniere tot eeneghe cautie verstaen en wilden, zegghende ghezamelick indien zy yewers inne yet mesdaen hadden, dat men ze punieerde, ende indien niet, dat men ze behoorde tomtslane, vrye, los ende quyte, zonder eeneghe conditie ofte reserve, dies moesten zy daer noch die patientie nemen; ende daerentusschen deden die bruchsche garnisoenen, die tArtenburch ende ten Damme laghen (ghelijck wy ghehoort hebben), allomme ten platte lande schoffierlicke veel quaets up die vrienden ende goetwillighen van der Sluys, zeer deerlick schendende, bedervende ende pijl-

gierende die huyssinghe ende goedinghe van Guy de Baenst 1436.
ende Lieven Ruebs, F' sheer Geeraerts, ende keerende met dien weder tzamen, up St-Maertensdach, ter stede van Brugghe waert, met haerlieder capiteynen Jacob Edelinck, Beernaert Mahieu ende Daneel Reyniers, waerof die eerste swoendachs snuchtens daer naer tweewarf zeer rudelick voor die camere van schepenen clopten (daer al die wet verghadert was), als die ghuene die in alder maniere binnen wesen wilden, ende ziende dat men hem gheen openinghe en dede, zo reedt hy zeer foortselinghe up die deure met voeten, vertreckende metten zelve weder van daer hy ghecommen was, maer met zulcke afgrijselicke vloucken ende dreyghementen dat Morissus van Varsenare, die burchmeestere van schepenen, daghelijcx van dier tijt voorts met XXX hallebardiers achter hem ghinck ende men hielt alle die stede deure zeer scherpe wake. Hierentusschen verzaemden te Brugghe die drie leden slandts van Vlaenderen, oversiende ende examinerende zeer neerstelick, met die bailliu, schouteetene ende burchmeestere, die previlegie van der stede jeghens die van der Sluys, up hope van eeneghe goede middelen van eenen generalen accoorde te mueghen vindene, maer voor waer twas noch te vrouch. Dies wilde Bartholomeus de Voocht die schouteetene, in aldermaniere recht ghedaen hebbene over die capiteyn Jacob Edelinck, metsghaders ooc over beede zijne voorscreven mede capiteynen, zegghende dat men hemlieden alle drie behoorde thooft van den buycke te weerene, ter cause van alle die groote excessen, foortsen ende oultragien, onlancx (al zo wel buyten als binnen) by hemlieden, int generale ofte int particuliere, metter assistentie van haren volcke gheperpetreert ende ghecomitteert, zo voorzeit es. Maer die dekenen van de ambochten ende neeringhen warender eendrachtelick metten lijve jeghens, als die ghuene die gheensins ghedoogen en wilden meer

1436. eenich recht ofte wet ter vierschare ghedaen te werdene (achtervolghende tghuene dies wy hier boven ghehoort hebben) eer anderstont die van der Sluys gheobedieert hadden, ten bannissemente voren verhaelt. Daer up hemlieden die voornoemde schouteetene terstont zeer overmoedelick verantwoordc dat ment om haerlieder wille niet laten en zoude, wat zyder toededen : zo dat zy hem ontwijffelick, ter cause van dien, van den zelve zope ghegheven zouden hebben, dat zy wijlent Stassaert Bricx, zijnen voorsaet, in officie ghegheven hadden, ten hadde ghedaen die haestighe interventie van zommeghe goede ende paysible lieden van eeren diet beletteden.

Vyfde kapitel der ridderorde van het gulden vlies.

Ende up St-Andriesdach, den laetsten van der maent van novembre, hielt die hertoghe Philips van Bourgoengnen die vijfste feeste ofte capitle van den gulden vliese anderwarf te Rijssele, in St-Pieters kercke, in der vorme ende maniere als elders breedere ghenoteert staet. Commende sdonderdachs up Ste-Luciedach, den XIIIe van der naervolghender maent, met VIIc archiers uyt Picardien, in alderdiligentie ter stede van Brugghe waert, aldaer hy zeer eerelick ende weerdelick processie wijs by alle die gheestelicheit inneghehaelt ende ghewellecomt wiert, metsghaders ooc by Vincent Scheutelare, die capiteyn; Mer Claeys Uyttenhove, die bailliu; Bartholomeus de Voocht, die schouteetene; Morissus van Vassenare, die burchmeestere van scepenen, ende Loys van den Walle, die burchmeestere van den Course, gheaccompaengneert ende verghesclscipt met alle die andere scepen, raden, tresoriers, hooftmannen, notablen ende lijdekenen, supplierende ghezamelick in behorelicker reverentie ende eerweerdicheït (deur die mont van meester Jan de Mil, haerlieder greffier) dat zijne hoocheit zoude ghelieven hemlieden zo veel gracie ende ghenade te doene, als dat zy teene goede ghedurighe paeyse gheraken mochten, onvermindert alle

Hertog Filips laet zich tot den vrede aenzetten.

haerlieder oude vryheden, rechten ende previlegien, ende namentlick die ghuene die zy hadden jeghens die van der Sluys, waer up hemlieden die prince verantwoorde dat hijt anders gheen intentie nochte meeninghe daer ghecomen en was, dan om hemlieden in paeyse ende in vrede te stellene, rijdende met dien voorts tzijnen hove waert, al waer men hem svrijdachs, den XXIe der zelver maent, snachts ten thien ueren, die nieumare brochte dat die vier neeringhen (te wetene: die wevers, vulders, scheerders ende varwers) weder van nieus ghewapent ter marct stonden, inne twelcke hy hem zo grootelicx beroerde dat hy van stonden an alle zijn voorzeide picaersche gendarmerie dede verghaderen, omtbiedende metten zelven ooc by hem Vincent Scheutelare, den capiteyn, omme van hem te vernemene wat van der zake ware, in der maniere dat hy eer yet lanck (naer behoorelicke informatie) wel verstondt dat al valsch ende min waerachtich was dat men hem gherapporteert hadde; dies hy hem zeer wonderlicke belchde, zegghende dat hy die van Brugghe noch wel te weten doen zoude, wie hy ware, ende houdende bysondere die vier neeringhen voor suspect, niet jeghenstaende alle haerlieder schoone excusen ende pregnante redenen, ter contrarien. Dienvolghende, zo wierden daer zonder langher dilay, by dien van zijnen rade, zekere poincten ende articlen van paeyse gheconcipieert, in der vorme ende maniere als hier naer volcht. 1436.

Te wetene: dat die prince voor alle wercken gheelick, ganschelick ende liberlick themwaerts hebben ende behouden zal die steden van Oudenaerde, Sluys ende Nieupoort, metter cassatie ende abolitie van allerande voorghaende costumen, rechten ende previlegien voor die date van dezen by iemende gheintroduceert ofte vercreghen in prejudicie van dien. Artikelen van vrede.

Ooc zal tbannissement van de voorscreven XVIII poor-

1436. ters van der Sluys teeneghadere te niete ghedaen wesen ende verclaerst werden nul, negheen ende van onweerde te zijne.

Ende daerenboven zo zullen die van den Vryen voortan ghehouden ende gherekent worden voor tvierde let van den lande ende graefscepe van Vlaenderen, metsghaders ooc over zulcx jouisseren ende gauderen van alle de zelve hoocheden ende preminentien, ghelijck die andere drie leden.

Dese poincten ende articlen van paeyse aldus gheconcipieert zijnde, wierden ten eersten dat doenelick was die van der wet ende den ghemeente by ghescrifte overghegheven, ende (omme die ghemeene ruste ende tranquilliteits wille) uytnemende zeere gherecommandeert by meester Jan Vindegoet, docteur in der godtheit ende prior van den Jacopijnen, maer dies niet jeghenstaende men bevandt die zake van zulcker importantie ende zwaricheit te zijne dat dacceptatie ofte twederlech van diere noch uytghestelt wiert tot St-Stevensdach, in de Kerstdaghen, binnen welcker middelen tijt die prince weder te Rijssele keerde met zijnen volcke, aldaer hem die van Brugghe, ten daghe ghementionneert, voor antwoorde te kennen gaven, dat zy wel te vreden waren (tzijnder eere ende zonder prejudicie van haerlieder previlegien) van den voorghenoemden bannissemente te scheedene, behoudens dat hy hem van beede die andere poincten verdroughe, ende dat men die staken uytten zwijne van der Sluys weerde, daer wy hier voren of vermaent hebben, ghelijck tghesciede. Ende sdachs daer naer banden die van Brugghe Jacob Edelinck, met beede zijne voorscrevene mede capiteynen, elc een termijn van L jaren uytten lande van Vlaenderen, up zijn hooft. Hierentusschen omtslouch die hertoghe Philips van Bourgoengnen, grave van Vlaenderen, den hertoghe Reynier van Bar ende van

Den hertog van Bar wordt in vryheyd gesteld.

Loreynen (die hemzelven coninck van Secilien screef) 1436.
uytter vanghenesse, daer hy tsijdert tjaer XIIIIc ende XXXI inne gheweest hadde, zo voorzeit es, mids hebbende voor zijn rentsoen die heerlicheden van Cassele, met al dater of dependeert ende annecleeft, die welcke tsijdert die tijden van Mer Robrecht van Cassele, sgraven Robrechts tweede zuene van Vlaenderen (ghezeit van Bethune), oyt by partagie van den voornoemden graefscepe ghesepareert ende vervremt gheweest hadde, zo elders by ons breeder ghededuceert ende ghenoteert staet. Daer was ooc int zelve omtslaen gheconditionneert ende besproken dat die voorscreven hertoghe van Bar bovendien noch zekere groote somme van penninghen, te zekere ghelimiteerden payemente betalen ende furnieren moeste, voor de welcke hy die voorscreven hertoghe van Bourgoengnen die steden ende fortressen van Neufchastel, Clairemont, Pincingny ende Lovingny in pande liet, zo dater van dier tijt voort allomme bourgoensch garnisoen gheordoneert ende ghestelt wiert; maer daerentusschen subjugierden Jan Talboot met zijne Inghelsche die stede van Pontoise, jaghende daer uytte den vromen capiteyn Jan van Vilers, heere van Lilleadam; twelcke verhoorende Pieter van Beffremont, die heere van Charny, tracker in alderdiligentie jeghens, met een groot ghedeel ruyteren te peerde uyt Bourgoengnen, hoe wel dat hyder gheen faict en bedreef. Ende up St-Agnietedach, den XXIe van der maent van lauwe, condemneerde die van der wet van Brugghe, in vierschare Mer Joos van Halewijn, heere van Uytkercke, in vijf roeden meurs te doen makene tzijnen coste, ten Vlaminc-damme, an die veste van der stede, metsghaders ooc in die somme van IIIc ponden groote parijsis, by vorme van restoire, ten profijte van die van Uytkercke ende van Blanckenberghe, die welcke hy menich jaer lanck zo cort ghehouden hadde (mids zekere rigoureuse prohibitien

Vonnis tegen Joos Van Halewyn.

1436. ende boeten) dat zy buyten haerlieder limiten gheen broot coopen en dorsten, ende nootsakelick tzijnder meulene, elc respectivelick, haerlieder cooren malen moeste, ghevende daer voren tzestedeel van haren multre, niet jeghenstaende dat zyt met tveerthiende deel behoorden omtstaen thebbene, volghende tinhoudene van den octroye daer of (ten versoucke van zijne voorzaten) gheexpedieert int jaer XIIII^c ende XIX, ghelijck voorzeit es, in recompense van welcker malversatie die voornoemde Mer Joos bet voorts ooc wel scerpelick gheinterdiceert ende verboden wiert voortan meer theesschene over zijn meulenrecht dan twaelfsten deel van de multre, met expressen consente bovendien dat die voorscreven gheinteresseerde in toecommende tijden zullen vermueghen broot te coopene aldaert hemlieden ghelieft ende goet dinckt. Deze zaken aldus ghepasseert zijnde, zo quamen sdaechs naer St-Pauwelsdach, den XXVIe der zelver maent, alle die ambochten ende dekenen der stede van Brugghe weder ghezamelick in die wapenen ter marct, ende wilden Godts ende mans weten wien die prince svrijdschs nachts, den XXIe van der voorleder maent, zo valschelick ende verraderlick gherapporteert hadde dat die vier neeringhen ter marct stonden, zo wy ghehoort hebben, ghemerct dat zy wel notoirelick bevonden dat hy, ter cause van dien, veel terghere themlieden waerts ghemoet was, dies procedeerden daer zo varre by ghemeene ondervrach, elc int zijne, dat die capiteynen Vincent Scheutelare ende Jan Parlant int ende beede ghesuspecteert, metsghaders ooc uyt haerlieder huys ghehaelt ende ghevanghen up die Halle ghebrocht wierden, niet zonder extreme dangier van metten zelven ooc ter venstere uytgheworpen te werdene, ten hadde ghedaen die intercessie van eeneghe lieden van eeren diet beletteden, ende daerentusschen deden zy zulcke preuve van haerlieder innocentie dat zy eer yet lanck weder thuyse-

Andere beroerte te Brugge.

waert keerden, niet dan up cautie juratoire, twelcke al overmerckende ende considererende Morissus van Vassenare, die burchmeestere van scepenen, reedt ten diversche stonden als nu te Rijssele, als nu tAtrecht ende elders by den hertoghe Philips van Bourgoengnen, omme zijnen toorne van die van Brugghe te weerene, ende altijts ten beste te sprekene, maer twas te vergheefs. Dies maecte die prince, ten XIe daghe van der maent van sporcle daer naer volghende, die van den Vryen tvierde let van den lande ende graefscepe van Vlaenderen, wiet lief ofte leet was, daer of hemlieden. namelick die Brugghelinghen, zeer grootelicx belchden, maer zy en haddens anders. Ende tsanderdachs, wesende doen sdaechs voor Vastenavent, zo staken te Rijssele ter Spinette Jacob Metteneye, F^s^ Jooris, die forestier van Brugghe, Maerten Hoonin ende Eloy Metteneye, behalende daer tzamen groote eere ende lof. 1436.

't Vrye wordt het 4^e^ lid van Vlaenderen gemaekt.

Int jaer ons Heeren XIIII^c^ ende XXXVII up den tweeden Paschdach, den eersten van april, zoude een scheppere van Brugge Jacob Adoorne, den hooftman van Scaermers, zestedeel zeer jamerlick verslegen ende vermoort hebben, omme dieswille dat hy altijts ten paeyse sprack, ten hadde geweest dat men them belet hadde; dies wiert hy achter een by die van der wet gebannen L jaeren, uytten landen van Vlaendren up zijn hooft. Ende smaendachs den XV^en^ van der zelver maent, slougen die Ghentenaers Ghijsbrecht Pateel, haerlieder overdekene, met Jacob de Zaghere doot, ter oorzake dat zy tzamen die principaelste cause geweest hadden van tleelick vertrecken van voor die stede van Calis, zo voorzeit es, daer zy noch daghelicx zo veel verwyts omme hooren moesten van haerlieder heeren ende regierders, van de welcke zy metten zelven ooc wel meenden eeneghe te coelen gheleyt thebbene (1), 1437.

De Gentenaers verhalen op hunnen overdeken de schande van hun vertrek voor Kales.

(1) Vermoord te hebben.

1437. indien zijs wel machtich gheweest hadden, maer neen zy. Ten zelve daghe vespereyde te Brugghe Jacob Metteneye, Fe-Jooris, als forestier, ende vant hem sdaechs daer naer zeer wel ghemonteert, ter gewoonlicker bane, met Jan Parlant die capiteyn, Jan van de Vagheviere, Joos de Witte, Eloy Metteneye, Maerten Hoonin ende Jan Gheerwout, bedrivende daer onderlinghe veel faicts van wapenen; maer endelinghe zo gaf men Eloy Metteneye den spiet, Jan Parlant den hoorn ende eenen Rijsselare den beer, die welcke hemlieden alle tjaer lanc elc om best queten nopende die reste. Dit steicspel aldus gheent zijnde, tambocht van de smeden quam sdonderdachs daer naer snavens ten negen ueren ghewapent ter zelver plaetse, verweckende met eenen ooc alle die andere ambochten ende neeringhen omme van ghelijcken te doene: die welcke daer vergadert zijnde, riepen hooghe ende overluyt : « Wel moeten die van Ghendt varen; want zo wie daer die ghemeene welvaert ofte liberteit jeghens es, zy makens hem quyte (1), maer waer bliven wy? En zullender wy ter goeder trauwe nemmermeer iet toe doen? Zo moeten wy emmers wel in der eeuwicheit mesacht bliven gelijck wy zijn, » met meer andere dierghelicke seditieuse woorden ende propoosten, daer zommighe notablen van der stede zo inne te wets ende beladen waren, dat zy secretelick vertrocken naer Antwerpen, Mechelen ende elders, als die gheune die metter uytsinnighen ghemeente niet meer en begheerden te doen thebbene. Twelcke zonder langher delay Morissus van Vassenare, den burchemeestere van scepenen, by hem omtboot, ende ter marct ghecompareert zijnde met Jacob zijn broedere, die hooftman van St-Jans zestedeel, men ghinck hem daer buytermaten leelick ende atelick over, by den instekene van Loys van

Steekspel van den witten beer.

De smeden te Brugge roepen de andere ambachten te wapen.

(1) Zy maken hem van kant, dooden hem.

den Walle, die burchmeestere van den Course, die hem 1437.
mede tusschen de XVII neeringhe vouchde, mitsgaders ooc
van Vincent Scheutelare die capiteyn, als beede daer toe
upgheroyt ende uytghemaect zijnde by joncvrau Geertruyt, des voorzeits Loys wijf ende scapiteyns zustere, vreesende schoffierlick zeere of hy haer secrete belofte uytbringhen mochte, de welcke zy met haren man ende broedere voornoemt die prince ghedaen hadde van die stede in zijn handen te leverene, ghemerct dat hyder insghelijcx ooc by den prince toe verzocht ende van als gheaverteert was, zonder dies nochtans wille ofte meeninghe thebbene, daer toe ooc ghevoucht dat joncvrau Geertruyt voorzeit zelfs Morissus huysvrau gheensins en mochte [1], omme dieswille dat zy altijts ondere haer gaen moeste, volghende den staet ende tofficie van haerlieder beeder mans, wel hopende niet min (overmits dentreprinse voren verhaelt) noch in toecommende tijden ter contrarien te practiquierene, ende haer Scheutelaersche gheslachte boven al te verheffene; men vraechde daer ooc den voorscreven Morissus (by den inghevene als voren) wat hy zo dicwils zonder tconsent van den capiteyn ende zonder die wete van den ghemeente te Rijssele, tAtrecht ende te Bruessele totten prince te reysene hadde, ten ware dat hy hemlieden alle ghelijck verraden ende teeneghadere up den vleeschbanck bringhen wilde, welcke onbeclokerde woorden ende onverdraghelicke injurien hoorende Jacob van Vassenare, ende willende voor zijn broedere verantwoorden, wiert van stonden an ter stede doot ghesleghen, ten grooten regrette van Jacob Adoorne, die hooftman van Scaermers zestedeel, die noch zijnen hamere gheheven hadde omme die facteurs van den zelven te ghevene, maer twiert belet, ende Morissus van Vassenare

Boozen aenleg van vrouw Gertrude.

(1) Dulde, zien en mogte.

1437. vloot binnen Groenevoorde in een gote, tusschen twee daken, aldaer hy foortselinghe metter spoet uytghehaelt ende rechts voor die Halle, nevens tdoode lichame van zijnen broedere, zeer compasselick versleghen ende vermoort wiert, by die ghuene dies tlast hadden van der zelver zijnder partye weghe, hier voren ghementioneert, zonder die waerachtighe ghelegbentheit van der zake eenichsins tzijnder excuse te kennen te mueghen ghevene, hoe zeere hy tzelve begheerde; daer wiert ook een stroodeckere, gheheeten Jan Loys, zeer grievelick ghequetst ende verminct, omme dieswille dat hy die livreye van den voornoemden versleghenen burchmeestere an hadde, al ten toecommende coste van menighen vromen mans leven, ghelijck wy byder tijt breeder hopen te vertooghene, ende beede die voorscreven ghesleghene wierden tSt-Wouburghe in den choor begraven. Dese maniere van doene greyde Mer Claeys Uyttenhove, die bailliu, ende Bertholomeus de Voocht, die schouteetene, zo over qualick, dat zy beede die stede abandonneerden, met meer andere rijcke notable poorters ende cooplieden, zo van ghelijcken ooc naerderhandt successivelick deden Daneel de Heicht, die hooftman van St-Donaes zestedeel; Jooris van der Vlaminckpoorte, die hooftman van St-Nicolaes zestedeel; Jacob Adoorne, die hooftman van Scaermers zestedeel, ende meest alle die wethouders, metten capiteyn Vincent Scheutelare, die zelve mede aucteur ende voorstelder gheweest hadde van al tghuene dieser ghebeurt was, zo wy ghehoort hebben, omme twelcke hem die hertoghe Philips van Bourgoengnen zo grootelicx belchde, dat hy tzwijn van der Sluys wederom van nieus dede afspijlen ende stackijtsen, in der maniere dat die Brugghelingen stappans om secours te Ghendt waert zonden, aldaer zy zeer crancke troost vercregben; ende up den derden dach van meye, reedt Eloy Metteneye die forestier in vullen harnasch achter die processie van het

Verscheyde borgers verlaten de stad.

helich bloet, uytter name van den ghevluchten schouteetene, zeer eerlick vergheselscipt met alle die principaelste van der stede, ende in ghelijcker equipagie. Doen wiert Loys van den Walle, die burchmeestere van den Course, met zommeghe cooplieden van verscheyde natien tAtrecht by den prince ghesonden, biddende zijn hoocheit om gracie ende ghenade, daer up hy hemlieden anders niet en verantwoorde dan dat hy eerst in Hollant trecken wilde. Dienvolghende zo quam hy (ten dien fine, zoot scheen ende dat men noch anders niet en wiste,) sdijssendachs in de Sinxendagen, den XXI^en^ van der maent voornoemt, van Rijssele te Rousselare met an den cant van drie duysent mannen, wesende meestal archiers uytten walschen quartiere, daer naer hem die upperste capiteynen of waren, eerst : Jan van Bourgoengnen, die grave van Stampes; Roelant van Uytkercke, die heere van Emsrode ende van Estruit, capiteyn van der Sluis; Jan van Vilers, die heere van Lilleadam; Pieter van Bestremont, die heere van Charny; Philips, die heere van Ternant; Jacob, die heere van Crevecueur ende van Thoys; Jan van Luxemburch, die bastaert van wijlent die grave Pieter van St-Pol, heere van Haubordin; Mer Colaert van der Clijte, die heere van Ruwerscheure ende van Watene, souvereyn van Vlaenderen; Mer Joos van Heule, die heere van Lichtervelde; Loys van Haveskercke, Pieter van Roubays, Jacob Quireel ende Hector van Savoyen, vindende hemlieden ghezamelick tsanderdachs, sachternoens ten drie ueren, te Brugghe voor die Bouveriepoorte, aldaer hemlieden die prince eerst zijne waerachtighe wille, meeninghe ende intentie te kennen gaf, zegghende : « Maect ulieden ghereet omme dees rebellighe Brugghelinghen te gaen bestrijdene, want dit es Hollant dat ic meene, » twelcke hoorende die heere van Lilleadam, wiert wonderlicke zeere bedroeft van herte, ende haddet gheerne anders ghe-

1437.

Hertog Filips komt naer Brugge met 3000 Walen.

1437. sien, als die ghuene die hem wel beduchtede dat zijs zo gheen meestere werden en zouden, maer wat hyder toe zegghen conste, twas verloren arbeyt; dies nochtans niet jeghenstaende, zo dede Louys van den Walle, die burchmeestere van der Course (hoe wel dat hy van als wel wiste ende zelve mede aucteur of was, zo voorzeit es) den ghemeente van der stede te verstane, dat die hertoghe Philips niet dan met cleenen gheselscepe binnen commen wilde, ende dat die reste van zijnder armeye van buyten omme naer Male trecken zoude ende van dannen voorts duer der Sluys naer Hollant, zo dat mer ter dier respecte gheel uit die wapenen schiet, ende bovendien noch allerande vitaylgie te Male waert zant, twelcke al zo gheeffectueert zijnde, alle die gheestelicheit ghinck processe wijs ter poorte voorschreven, ja zelfs die baghynen van den Wijngaerde, naer de welcke dat volchden die voornoemde burchmeestere van der Course ende Joos van den Walle, zijn zuene, jeghenwoordelick scepene, met Jan van den Walle, die hooftman van St-Jacobs zestedeel, ende alle die dekenen van de ambochten ende neeringhen, heetende daer eendrachtelick die prince zeer hertelicke wellecomme, die welcke zelve even vaste ter poorte bleef stane, twijle dat zijn volck ter stede waert in passeerde wel totten ghetalle van XIc, twelcke ziende die ghementioneerde dekenen, vermaenden hem in alderreverentie dat hem zoude ghelieven binnen te commene, ten fine dat men die poorte slote ende dat die reste van zijne lieden der buyten bleven, achtervolghende tghuene dies men hemlieden hier voren te kennen ghegheven hadde; waer up hy hemlieden terstond zeer straffelick verantwoorde dat hy van danen niet scheeden en zoude voor anderstont die laetste man van zijnen volcke binnen ware, zo dater ter cause van dien een zeer groote murmuratie ende rommelinghe onder tghemeente begonste te rysene, omme de

welcke tappaeyserene die prince endelinghe van danen 1437.
schiet, ghevende niet min Charles van Rochenfort ende Jan, die bastaert van Dampiere, secretelick last wel zorghe te draghene voor tschofheck van der poorte, in zulcker wijs dat hy mids dien niet en twijffelde ofte die reste van zijnen volcke en zoude wel volghen, maer hy miste; want eer hy ten halven van der strate gherochte, zo wiert die poorte foortselinghe, by laste van de dekenen ende tghemeente, toeghesloten, ende tmeeste deel van der walscher gendarmerye der buyten, zonder dat hem die prince dies eenichsins beduchtede, tooghende een ighelick zeer vreimt ghelaet, ende verslaende ter Vrijdagmarct eenen ouden patroon, gheheeten Rachen Yweyns, backere, metsghaders ooc Maerten van der Smesse, cupere, die welcke hem up haerlieder patteys[1], ten eerlicste dat zy consten, groeteden ende wellecommen hieten, twelcke merckende die Picaerden ofte Walen die met hem ghecommen waren, zy riepen terstont zeer luyde ende leelick: *Die stede is onze, slaet al doot*, schietende met dien even dapperlick met haerlieder handtbogen naer tvolck dat tallen cante ter veynsteren lach, in der maniere dat zyder X ofte XII van den lijve beroofden ende buytermaten vele quetsten. Men zach allomme in die ghevels ende daken van de huysen veel pijlen ende schichten steken, tal zulcker omtroeringhe van den gheelen bruchschen ghemeente, dat zy van stonden an metter spoet, elc om eerst ende om snelst, thuysewaert vloghen om haerlieder wapenen ende andere gheweer, ende daerentusschen stelde die prince (zittende in een zwart harnasch up eenen moor, met een bloot mes in dhandt) alle zijn volck in zeer goeder ordonnantie ter platse voren verhaelt, zendende niet min Mer Joos van Huele, den heere van Lichtervelde, voren ter marct

(1) Naem van een schoeysel. Uyt het griekschе *πατεῖν*: waervan de Franschen hun *patin* ontleend hebben.

1437. waert, omme te vernemene hoeter-stont: die welcke bevindende dat daer gheen verghaderinghe van volck en was, riep terstont met luyder stemme tot die ghuene die by hem waren: « Certeyn die stede es onse, die prince mach wel ter marct commen alst hem belieft, » daer up hem zekere oudt poortere van der stede metten zelven verantwoorde dat die zake noch teeneghadere zonder dangier niet en was, ghemerct dater wel mochte harde veel volcx in embuke ligghen binnen den bevanghe van beede die hallen, metsghaders ooc in alle die andere huysen daer omtrent, up twelcke hem die voornoemde heere zo langhen tijt amuseerde, dat hy trapport van zijnen bevinde zo haest niet ghedoen en conste, ofte tghemeente en quam met machte, al zo wel ter Noordzantbrugghe als ter Zuytzantbrugghe, zeer clouckelick ende vaylgiantelick zijne vianden jeghens, bedrivende daer zulcke uytnemende foortse ende ghewelt met haerlieder ribaudekens ende voghelaers (1) als een wondere, in zulcker wijs dater gruwelicke zeere ghevochten ende veel walsch bloet ghesturt wiert, twelcke considererende die hertoghe Philips, vloot in alderdiligentie, met alle de zijne, ter Bouveriepoorte waert, maer hy vantse ghesloten, zo datter alle die straten deure wederomme van nieus een zwaerbloedighe bataylgie uprees, ende bysondere voor tGodtshuys van St-Jelyens, daer oudere andere die vrome ende zeer wel vermaerde capiteyn Jan van Vilers, die heere van Lilleadam, versleghen bleef, metter ordene van den gulden vliese an zijnen hals, die welcke hem achter een af ghetrocken wiert, tal zulcken meshaghene van Jan van Luxemburch, die bastaert van St-Pol, heere van Haubordin, dat hyder den zuene van Jan van der Haghe omme doot slouch. Ende binnen deser middelen tijt omtboot Loys van den Walle,

(1) Soort van lansen.

die burchmeestere van der Course, by Jacob van Noyts, 1437.
ghezeit van Hardoye. die hooftman van de schadebeletters, een smet, die met zijne hamers, beertels ende trectanghen foortselinghe die sloten van der poorte open brack, deur de welcke die prince zeer haestelick die vlucht te Rijssele waert nam, met Roelant van Uytkercke, die heere van Emsrode ende Estruit; Jan van Luxemburch, die bastaert van St-Pol, heere van Haubordin; Mer' Colaert van der Clijte, die heere van Ruwerschuere ende van Watene, souvereyn van Vlaenderen; Mer Joos van Huele, die heere van Lichtervelde; Loys van Haveskercke; Loys van den Walle, die burchmeestere van der Course, ende meer andere edelen slands van Vlaenderen, tzamen vergheselscipt met diversche notablen ende cooplieden, die hemlieden niet langher binder stede betrouwen en dorsten; daer was er ooc een goet ghedeel die van grooter haeste pijnden over die vesten te zwemmene, maer lacen! zy bleven meest al in die leeringhe, ende versmoorden zeer miserabelick. Men deder alle dien dach niet dan vanghene ende kelene, ende snachts ghinck men van herberghe therberghe, van ghelijcken ooc verslaende ofte ghevanghen nemende al dat mer vant, in der maniere dater bet dan hondert Picaerden ofte Walen, waer hier waer daer, ter stede doot bleven, daer die heere van Lilleadam capiteyn of was, ende wierden alle ghelijck, al zo wel deene als dandere, in St-Janshuys begraven, maer van der bruchscher zijde en waren boven de XII personen niet versleghen, ende tghetal der ghevanghene was C ende LXX, overmidts de XXX ghemeene officiers ende dienaers van den hove van Bourgoengnen, die men stappans weder relaxeerde ende omtslouch, als heer Simoen, die biechtvadere van der princesse Isabelle, met noch twee zanghers van harer cappelle ende andere dierghelijcke, ende voorts zo wierdender svrijdachs, binder zelver weke, XXII up

Den hertog vlugt uyt Brugge.

1437. een schavot voor dHalle den hals of ghehouwen, niet zonder groote apparentie van alle die reste insghelijcx ooc te moeten volghene, indien zy by eeneghe prelaten ende natien van cooplieden niet verbeden en hadden gheweest, die welcke ten dien ende zeer zorchvuldelick blootshooft van baniere te baniere ghinghen, hoe wel dat die smet (die welcke die prince die poorte opende, zo hier voren verhaelt staet) dies niet jeghenstaende die doot nochtans niet omtgaen en mochte, maer wiert svrijdachs, den vijfste van wedemaent, up een schavot als voren gherecht metten zweerde ende daer naer ghequartiert als een verradere, ter occasie voorscreven.

De Bruggelingen versterken zich.

Welcke justitie al zo ghedaen zijnde, men screef te Brugghe zekere nombre van sauldeniers an, ende men hielter zeer stercke wake by daghe ende by nachte, ooc fortifieerde men die stede al dat mueghelick was, al zo wel by tverdiepen van de vesten als by tmaken van diversche nieuwe bollewercken, daer toe dat men voor alle wercken employeerde alle die beste boomen van de ommeligghende hofsteden, toebehoorende die ghevluchte poorters, die welcke men met eenen ooc indaechde by halleghebode, up die verbuerte van hondert gouden rijders, promptelick te recouvrerene by eerelicke executie up de goedinghe van de ghuene die dies in ghebreke bleven, men deder bovendien noch zeer goede provisie van coorne, twelcke men met sterck convoy te waghene van Ardenburch halen moeste, deur dien dat tzwijn van der Sluys ghesloten was, zo voorzeit es, tal zulcken mescontentemente van de natien van de cooplieden als doen te Brugghe residerende, dat zy zom begonsten te sprekene van te vertreckene, ten ware dat men zo veel dede dat zy liberlick met haren goede ende coopmanscepe varen ende keeren mochten, omme twelcke zy ooc zelve zeer instantelick an den prince supplieerden, metter adjonctie van beede die collegien van

Ghendt ende van Ipere, maer daer en quam anders niet of, want sprincens meeninghe ende intentie was die rebellighe van Brugghe, zonder slach ofte stoot, by faute van vitaylgie, teeneghadere te subjugierene ende tzijnder ghenade te bringhene, wel scherpelick interdicerende ende verbiedende ten dien ende die van Nieupoort, Dixmude ende andere circumvoysine steden ende prochien van dier contreye, eenigherande etelicke ware meer derrewaert te schickene ofte te beweghene, up peyne van in zijne indignatie te vallene, ende indient die Brugghelinghen daer zelve quamen halen, dat zijt by fijnder foortse wederstaen ende beletten zouden, ghelijckt dicwils gheschiede, in zulcker wijs dat die gheinteresseerde smaendachs nachts, ten eersten daghe van hoymaent, bet dan vijf duysent sterck ter Sluys waert trocken, daer Roelant van Uytkercke ende Simoen van Laleyn, die heere van Haute, binnen waren, draghende hemlieden uytnemende vromelick tallen assaute, niet jeghenstaende dat zy Willem Carre, haerlieder burchmeestere, voor haerlieder voeten zaghen doot ligghen, metsghaders ooc die Westpoorte in gronde schieten, ende veel Sluysenaers van grooter vervaerthede haerlieder veerden liepen. Van al twelcke die hertoghe Philips in alderdiligentie ghewaerschuit zijnde, maecte terstont alle zijne ghereetscepe omme met machte derrewaert te commene ende die gheassiedgierde omtset te doene, maer voorwaer die bruchsche gendarmerie en dorste hem niet verbeyden; dies deden zy noch een gruwelicke assaut up haerlieder vianden, zo dater van beede zijden vele versleghen ende ghequetst wierden, maer meest van der Sluyscher zijde, byder zonderlinghe prouesse ende vromichede van wapenen van die capiteyn Willem Moreel ende Claeys Caneel, die welcke ten XVIIIe daghe van der zelver maent met haerlieder Brugghelinghen weder thuysewaert keerden, wel ten groote leetwesene van die van

1437.

Den hertog poogt de stad door hongersnood te dwingen.

Sluys door de Bruggelingen aengetast.

1437. Heyle, Maldeghem, Moerkercke, Ramscappelle, Oostkercke ende Muyde, van de welcke die Sluysenaers ten eersten daer naer al namen dat zijs hadden, nemende daerenboven noch zommeghe van de rijcste landslieden ghevanghen ende staken tvier in Muyde, twelcke verhoorende Jan van Uytkercke, die capiteyn van Nieupoort, ghinck van ghelijcken ooc al rooven ende pijlgieren int quartier van Ghistele, daer hy eenichsins by gheraken conste. Ende daerentusschen, zo stelde die prince zijne garnisoenen ter Sluys, tOostburch ende te Nieupoort, omme die van Brugghe by dier middele lancx zo cortere thoudene ende endelinghe ooc te verhongherene, indient doenelick ware. Ghedeurende dese troublen ende seditieuse beroerten, zo waren (ten neerstighe versoucke van de drie staten ende andere leden slandts, metsghaders ooc ten vierigher bede van allerande natien van cooplieden te Brugghe residerende) diversche dachvaerten van paeyse, al zo wel te Rijssele, te Cortrijcke, te Denremonde ende tAelst als elders gheordonneert ende gheleyt, maer lacen! daer en quamen gheen vruchten of, deur dien dater die prince dien tijt zelve niet en compareerde, ende tander tijt zeer lettel ghehoors gaf: dies hemlieden die ghuene diet principalick anneghinck zo grootelicx belchden, dat zy van quaden spijte tgheele bosch te Tilleghem velden, metten casteele aldaer, ten fine dat haerlieder vianden hemlieden daer up niet en omthielden; maer dies niet jeghenstaende zo dede die voornoemde capiteyn van Nieuport, met C ende XXX andere mannen van wapenen te peerde, zekere course ende sproncreyse tsaterdachs nuchtens naer St-Baefsdach, tot voor die Smedepoorte der stede van Brugghe, injurierende die van binnen zeer gruwelick ende leelick, ende rijdende van stonden an weder haerlieder veerden, met schoffierlicke veel coeyen, calven, schapen ende allerande vitaylgien, die welcke die landslieden

van daer omtrent, naer costuyme, ter stede waert brochten, aldaer in wederwrake van dien zulc devoir ghedaen wiert, dater zonder langher dilay XIIe vrome knechten te voet in alderdiligentie trocken naer Cockelare, daer zyder thiene van der voorzeider compaengnie achterhaelden, die welcke hemlieden wel meenden ghesauveert thebbene binden casteele van joncheer Pieter van Belle, daer heer Heyndrick van Reygersvliet, die prochiepape van der platse ende dekene van den kerstenhede tOudenburch jeghenwoordelick inne woonde; maer zy misten, want die Brugghelinghen vielender zo dapperlick up dat zy themlieden waerts ghecreghen, metsghaders ooc teeneghadere pijlgierden ende verbarnden, brenghende noch binden zelven daghe den voorscreven prochiepape up Steen te Brugghe, met die X andere persoonen, daer of dat die principaelste waren Laureyns, die bastaert van Belle; Joos de Brune ende Philips van Langhemeersch. Ende up den X^e van der maent als voren, verzochten die van Brugghe anderwarf odmoet an den prince, mids die intercessie van die van Ghendt ende van Ipere, maer zy en consten tniet verwerven, wat zyder toededen, tal zulcken meshaghene van den ghemeente te Ghendt, dat zy ten neghensten daghe daer naer tzamen in die wapenen liepen, by den toedoene van twee smeden, deene ghenaemt Jan Cachtele ende dandere Pieter Huereblock, als doen overdekene, slaende int ende, wel zes duysent sterck, nedere by St-Marienkerke, onder tbelcet van Rachen Onredene, ende nemende van danen voorts haerlieder wech naer Aerdenburch, daer zy die Brugghelinghen by hemlieden omtboden, omme ghesaemder handt die staken uytter zwijne van der Sluys te weerene, ten fine dat die ghefaylgierde coopmanscepe weder al Vlaenderen deure haren ouden cours ende ghanck hebben mochte; maer dies niet jeghenstaende die van Brugghe en quamender niet, als die 1437.

De Gentenaers willen zich met de Bruggelingen verstaen om het zwyn te doen openen.

1437. ghuene die den voorghenoemden capiteyn van Ghendt (wesende secretelick goet vriendt van den hove) ten alderbesten niet en betrauden : dienvolghende, zo keerden die Ghendtenaers, met die van haerlieder casselrye, weder thuysewaert, bedwinghende daer haerlieder voorscreven capiteyn zo varre met woorden ende andersins, dat hy Lodewijck van der Holle, Lieven de Jaghere, Gillis de Clerck ende Jacob de Jaghere zelve in vanghenesse leeden, met meer andere oude schepenen, tresoriers ende overdekenen (die zy levereters hieten) der zelver stede, treckende voorts ten eersten daer naer weder ghezamelick naer Eecke, aldaer zy die ghedeputeerde van den bruchschen ghemeente by hemlieden omtboden, omme zekere zaken met hemlieden te communiquierene, nopende die ghemeene welvaert ende tranquilliteit van den lande. Dies reysden noch binden zelven daghe derrewaert, eerst Jan de Payere; Adriaen Zechbroeck, die dekene van de vaerwers; Jan Welghereet, die dekene van de smeden; Jooris Wouters, die dekene van de temmerlieden; Marck van Aricourt, die dekene van de backers; die dekene van de cordewaniers; die dekene van de schiplieden; die dekene van de keersghieters; die dekene van de leertauwers; Jan de Zwarte, een scheerere van zijnen ambochte; Jacob de Messemakere, ende Jan Brielman, vuldere, met meer andere wel ghestelde ambochtslieden, die welcke alle ghelijck zo varre by de voornoemde van Ghendt ghepersuadeert wierden dat zy naer lanck debaet (omme die ghemeene ruste ende paeys wille) te vreden waren die van den Vryen tvierde let van Vlaendcren te laten zijne (zo dat zyder achter een XVI hostagiers voren stelden), behoudens dat men tzwijn van der Sluys opende ende hemlieden haerlieder previlegien liete, uytghesteken ende ghereserveert alleenelick Jacob de Messemakere, die welcke daer zulcke pregnante redenen wiste tallegierene, ter contrarien, dat

alle die andere terstont haerlieder advijs wederriepen, 1437.
ende met hem vielen, scheedende mids dien van elcanderen zonder yet anders te bedrivene, dan dat die ghementioneerde XVI hostagiers noch in handen bleven, tot ter tijt dat die van de casselrye van Cortrijcke ende van Oudenaerde wierden twistende ende vechtende jeghens die voorzeide van Ghendt, ter cause van zekere groote overlast by hemlieden omtrent Eecloo bedreven ende ghecommitteert, ghedeurende welck ghevecht zy zeer gentkins (1) eschapeerden ende deur veel busschen, grachten ende haghen, ten tweeden daghe daer naer, weder te Brugghe gherochten. Ende up St-Simoens ende Judedach trocken eeneghe Sluysenaers, om stelen ende roven, in die prochie van St-Laureyns, by Benthille, aldaer der VIII van hemlieden ghevanghen wierden, die men naermaels te Brugghe den hals af hieu, twelcke willende wreken Mer Heyndrick van Borsele, die heere van der Vere, quam met een goet ghedeel Zeelanders die van der Sluys ter hulpe, pijlgierende, vanghende ende doot slaende ghezamelick al dat zy tHeyst, te Blanckenberghe ende tOostkercke vanden, zo zijs dijssendachs daer naer insghelijcx ooc wel meenden te Lisseweghe ghedaen thebbene, indien der die Brugghelinghen niet haestelick metter macht jeghens gheweest hadden, in der maniere dat die voorscreven heere van der Vere van zijnen peerde ghesteken wiert, niet zonder bloetsturtinghe, al zo wel van der eendere als van der andere zijde, maer finalick zo moesten hemlieden die Zeelanders ende Sluysenaers sauveren metter vlucht, ende die van Brugghe pijlgierden doen zelve die prochie van Lisseweghe, keerende metten buyt weder van daer zy ghecommen waren, ende treckende tsanderdachs in veel meerder moghentheit anderwarf uytte tot voor die stede van der Sluys, aldaer zy

Verscheyde parochien geplonderd.

(1) Schoon, gelukkig.

1437. al tbestiael uyt die bilcken ende garsinghen haelden, dat die Sluysenaers, errewaert ghinsewaert, ghenomen ende ghestolen hadden, twelcke merckende die van Damme, zy en vielen van ghelijcken ooc niet slincx, maer reysden int beghinsele van der maent van novembre te Lapscheure, tHannekinwerve, te Moerkercke ende elders daer omtrent, roovende allomme (niet zonder groote resistentie nochtans) al dater wel stont, omme dat zy die van der Sluys nieuwers of meer secoureren en zouden, ghelijck zy plochten, dies hemlieden die gheprejudicieerde zo buytermaten zeere belchden dat zy, in wederwrake van die tcasteel te Leestgie, by Zoetendale, of wierpen, toebehoorende Pieter Bladelin, ghezeit de Leestmakere, zo zy insghelijcx ooc deden tcasteelken van Claeys van de Velde, by Ardenburch, treckende van danen voorts naer Moerkercke, Heyle, Maldeghem ende elders daer omtrent, ende leedende allomme die bruchsche Haghepoorters met hemlieden ghevanghen, zonder bovendien ooc yewers yet te latene van datser vonden, zo dater achte van hemlieden, ter cause van dien, by die van Ghendt (ligghende noch ter tijt tEecloo) ghevanghen ende omthalst wierden.

Groote dierte door het toesluyten van het zwyn.

Ten eersten naer desen beghonste die prijs van den grane zo over al te rijsene, ende namentlick te Brugghe, dat men tcoorne XXXVIII grooten thoet cochte, omme dieswille dat die oostersche ende andere coopvaerders van grane die stede van der Sluys niet passeren en mochten, overmids tstoppen van den zwijne, zo wy ghehoort hebben, welck empeschement die Ghendtenaers in alder maniere gheweert wilden hebben, daer up dat hemlieden verantwoort wiert dat men tzelve niet vermochte te doene zonder tprealable consent van den prince, by wiens laste tzelve gheschiet was, met welcke antwoorde hemlieden die van Ghendt gheensins en contenteerden, ende hadden hemlieden wel willen achter een wreken van die van

der Sluys, indien zijs wel machtich gheweest hadden, in 1437.
zulcker wijs dat die hertoghe Philips van Bourgoengnen ende die princesse Isabelle, zijn huysvrau, hier of ghewaerschuit zijnde ende grootelicx beduchtende of zy (meer van spijte dan uyt liefde) met die van Brugghe allieren mochten, thaerlieder onverwinnelicker schade ende schande, in alderdiligentie zelve te Brugghe waert zonden, omtbiedende hemlieden van der voorzeider alliantie te willen abstinerene, in al zo varre als zy emmers in toecommende tijden paeys begheerden, ende zendende met eenen te Vilvoorde, in Brabant, in vanghenesse Vincent Scheutelare, den capiteyn van Brugghe, metsghaders ooc Loys van den Walle, den burchmeestere van den Course, ende joncvrau Geertruyt Scheutelare, zijn wijf, ter cause van der verradelicker conspiratie by hemlieden ende haerlieder complissen ghemachineert ende voortghestelt, te laste van wijlent, zaligher memorie, Morissus van Varsenare, die burchmeestere van scepenen, zo voorzeit es, ende daerof die prince nu claerlick ghenouch bleeck, ter welcker occasie die Brugghelinghen ontwijffelick eeneghe hope van paeyse ghecreghen, wederhoudende hemlieden alsins, ten dien respecte, van der alliancie als voren, in der maniere dat die capiteyn Rachen Onredene, voor texpireren van der voorzeider maent, met zijn Ghendtenaers weder van Eecloo thuyswaert keerde, doende voorts zo vele dat tvoorscreven bannissement van Roelant van Uytkercke, Mer Colaert van der Clijte, Inghelram Hauweel, Gillis van der Woestijne ende Jan van Damme, by ghemeenen accoorde ende overeendraghene, wederopen wiert, metsghaders ooc tbannissement van Gheeraert van Maldeghem, Jan van Papenghem, Pieter Goetghebuer, Pieter Bricx, Joos Beys ende meer andere; ooc wierden alsdoen tzijnder versoucke uytter vanghenesse omtsleghen, up cautie juratoire, Lodewijck van der Hole,

1437. Lieven de Jaghere, Gillis de Clerck ende Jacob de Jaghere, met alle haerlieder medeghesellen ende consorten, daer wy onlancx leden of ghehoort hebben, ende midts dezen, zo cesseerde teeneghadere die wapeninghe van Ghendt, maer die van Brugghe hieldent noch staende, zonder tsecours van yemende ende in grooter dierste van allerande vitaylgie, hoewel dat zy niet en ignoreerden dat tzelve niet langhe ghedeuren en mochte; dies zonden zy haerlieder ghedeputeerde : te wetene, Jacob de Zweertvaghere, Willem Geerolf, Pieter Burchgrave ende Boudewijn van den Leene zonder langher verdrach, met zekere costelick present, byder princesse Isabelle (die zy wel wisten de stede van Brugghe te beminnene), biddende ende supplierende zeer oodmoedelick dat haer zoude ghelieven middelareghe ende intercesseurighe van paeyse te wesene, tusschen den hertoghe Philips, haren man, ende hemlieden, ghemerct dat niemende dan zy tzelve en vermochte, twelcke zy hemlieden ontwijffelick veel te liever accordeerde om dat zy, ter begheerte van haer ende van haren man, van der ligue ende confederatie van Ghendt gheabstineert hadden, als voorzeit es, ghevende hemlieden voor haerlieder vertreckene ghenouch te kennene wat hemlieden voortan (omme teeneghe paeyse te gherakene) best ende voor alle wercken toe stont, achtervolghende tinhoudene van den byllette by haer (naer veel devoirs) van haren man vercreghen ende hemlieden ghehibeert (1) omme daer uppe te delibererene, daer inne dat ghescreven stonden zekere pointen ende conditien van paeyse (daer wy byder tijt breedere of tracteren zullen) metsghaders ooc alle die persoonen, met name ende toename, totten ghetalle van XLII, de welcke die prince themwaerts behouden wilde, omme naermaels zijne goede wille ende ghelieftc daer mede te doene, te

De Bruggelingen staen na vrede by den hertog.

(1) Overgeleverd.

weIene : eerst, Vincent Scheutelare, die capiteyn van Brugghe; Loys van den Walle, die burchmeestere van den Course der zelver stede, met joncvrau Geertruyt Scheutelare, zijne huysvrau; Joos van den Walle, die zuene van Loys voorzeit; Isemast de Pape; Jan van den Walle; Adriaen Zechbrouck, die deken van de vaerwers; Jan Welghereet, die deken van de smeden; Victor Wouters, die deken van de vulders; Jooris Minne, die deken van de scheerers; Jooris Wouters, die deken van de temmerlieden; broeder Jacob van der ordene van St-Franchoys; heer Jan van der Matte, priestere ende cappellaen; Pieter Thente, hostijlgier ende makelare; Victor de Wale, insghelijcx ooc hostijlgier ende makelare; Jan Montsloen, een rijck wel ghestelt poortere, levende up tzijne; Pieter Wouters, die meestere van der artijlgerie; meester Jan de Schaerslijpere; Jacob van Noyts (ghezeit van Ardoye) die hooftman van de schadebeletters; Jan van Thielt, die cnape van Jan van Messem; Boudewijn Gaderpenninck, vischcoopere; Jan de Zwarte, scheerere; Cornelis Wouters, temmerman; Gillis Everdy, cupere; Denijs de Vos, ketelbouttere; Jooris van Riede, temmerman; Jacob van Roode, vaerwere; Pieter Christiaens, schippere; Jan Taerwin, temmerman; Jooris Muyl, temmerman; Jan Beerhouts, cupere; Jacob van Laken, temmerman; Jan Brielman, vuldere; Loys Hughe, smet; Jacob de Messemakere; Willem Moerman; Lamsin Mettenghelde; Loy van der Creke; Conraert de Cordeel; Cornelis van Zarren; Jooris van der Bade ende Clement van den Beckene; dienvolghende, zo deden die van der wet te Brugghe (naer van als trapport ghehoort thebbene), ten VIIe daghe van der maent van decembre, naer die noene, up een schavot in den burch, viere van de voorscrevene persoonen den hals of hauwen, te wetene: Adriaen Zeghbrouck, den deken van de vaerwers; Jan Welghereet, den deken van de smeden; Jan

1437.

1437. de Swarte, scheerere, ende Jacob de Messemakere; omme dicswille dat zy uyt haerlieder zelfs eyghen authoriteit ter omtbiedinghe van die van Ghendt, met meer andere, laetst tEecloo ghecompareert hadden, ghelijck wy ghehoort hebben. Welke justitie die hertoghe Philips van Bourgoengnen, grave van Vlaenderen, zo uytnemende wel greyde en behaechde dat een wondere was, ende bysondere al zo varre alst Jacob de Messemakere anneghinck, die welcke directelick jeghens die intentie ende meeninghe van zijnder hoocheit zo veel pregnante redenen tEecloo gheallegiert hadde, waeromme men niet en behoorde te ghedooghene dat die van den Vryen tvierde let van Vlaenderen wesen zouden, als voorzeit es. Ten XIXe daghe van der zelver maent, wiert Alyort, die bastaert van Halewijn, bailliu van Deynse, buyten Brugghe achtere den Magdaleene, zijn derdere ghejusticiert metten zweerde ende aldaer tzamen begraven int zant, ter occasie dat zy eenen waghene vul goets berooft hadden, toebehoorende zekere cooplieden uyt Lombardien. Ende up den Kersavent daer naer namen LVI Brugghelinghen (daer Jan van de Velde die capiteyn of was) een schip, commende van Nieupoort, met harinck ende andere vitaylgie, naer der Sluys, makende daer of haerlieder vry, propre ende eyghen goet, ende stellende bovendien noch de XVI Slusenaers dieder binnen waren, ten grooten excessiven rentsoene, in zulcker wijs dat Jan van Schillebeke, die omtfanghere aldaer, alleene hondert ende zestien ponden grooten betaelde. Sdaechs naer Lichtmesse, den VIIe van lauwe, wiert Jan van Bourgoengnen, shertoghen Philips bastaerde zuene, proost van St-Donaes te Brugghe, ende binnen den zelven daghe wierden in steden van de XIII versleghene, ghevanghene ende ghevluchte wethouders ten gouvernemente van der stede ghesurrogneert, Jacob Brandreel, Guy de Brune, Alaert van St-Maertens, Jan de

Brune hudevettere, Jan Baervoet, Jan de Muntre, Jooris 1437.
Gremme, Jan de Heicht, Jan Bave, Stafin van der Brugghe, Jan de Deckere, Jan de Baenst ende Maerten de Naghelmakere, metter adjoinctie van noch XXIIII notable persoonen bovendien, de welcke zy mede tharen rade nemen mochten als zijs noodt hadden, ende waren dees naervolghende, te wetene : Loy Reynaert, Heyndrick de Langhe, Joos van der Hecke, Boudewijn van Eerdsberghe, Joos de Muntre, Loonis van den Berghe, Joos de Ruwe, Jan Volckaert, Antheunis Coen, Aernout Standaert, Joos de Teldere, Cornelis van Merendre, Jooris van Cornuaylgie, Jan Mulaert, Pieter Mijman, Rijcquaert Heyns, Loy de Bakere, Jan Daghele, Lieven Pultin, Jan Smeeckaert, Daneel de Coots, Jacob van den Peerbome, Daneel de Muelnare ende Jan Hardegaerne, verwervende ende vercrijghende ten derden daghe daer naer volghende ghezamelick, mette andere resterende wethouders, zo vele van haren bruchschen ghemeente dat zijs hemlieden (omme den zeer sobre tijts wille die zy voor ooghen zaghen) int ende teeneghadere ghedroughen in de discretie van de XIIII onderscreven persoonen, te wetene: Jacob de Zweertvaghere, Jacob van Bassevelde, Jacob Brandreel, Loy Reynaert, Gillis Laureins, Jan Volckaert, Jan Baervoet, Michiel van Themseke, Jacob de Wilde, Joseph Reyphin, Rijcquaert Heyns, Jan van Steenburch, Antheunis Coen ende Baudewijn van den Leene, ghevende hemlieden tzamen vulle macht ende commissie irrevocable, omme tAtrecht by den prince te treckene ende aldaer eenen finalen paeys met hem taccorderene ende te slutene, hoe ofte in wat maniere dat het ware, ja zelfs, al zouden zy die stede, met al datter binnen was, gheel tzijnder ghenade stellen, ten wiens eeren ende weerdicheit zy ooc binnen twee daghen daer naer XXVII van zijne ghevanghenen Walen ofte Picaerden vry, los ende quyte uytter vanghenesse omt-

1437. sloughen, die welcke daer van swoendachs, in de Sinxendaghen, gheleghen hadden, ghelijck wy ghehoort hebben, ende men gaf een ijghelick van hemlieden daerenboven noch een donker groen habijt, met eenen grauwen hoet van stede weghen, ende vrau Agniete van Mortagne, vrau van Gruuthuse ende van Spiere, gaf ooc hemlieden een paer hemden, niet jeghenstaende dat zy hemlieden XXVII stuyvers de weke in aelmoesse ghegheven hadde, ghedeurende den tijt van haerlieder detentie, dies zy die van der stede ende haer zeer hooghelick bedancten; ende naer dat zy met die vrau voorzeit tzamen wel gheeten hadden van der noene, zo trocken zy voorts reghelrecht, ondere tconvoy van Jan Rantsaert, ten coste van der stede, tAtrecht waert by den hertoghe Philips van Bourgoengnen ende byder princesse Isabelle, zijnder huysvrau, belovende hemlieden daer grootelicx van den tractemente te voren verhaelt, ende omtfaende van sprincen weghe over een gratuitheit IIIe rijders. Zeer corts naer desen reysden die voornoemde XIIII ghecommitteerde van ghelijcken ooc naer die stede van Atrecht, ligghende daer een goede poose tijts eer zy audientie ghecreghen, omme zekere overcommende affaire, die welcke gheexpedieert zijnde, zy vielen daer die prince, ten XVIIe daghe van sporcle, in alderodmoedicheit te voete, met die abten ende prelaten van Oudenburch, St-Andries, Doust ende Eechoute, tzamen gheaccompaengneert ende vergheselscipt met alle die clergie ende notable poorterie der zelver stede, metsghaders ooc diversche natien van cooplieden als doen te Brugghe residerende, supplierende eendrachtelick om gracie ende ghenade voor die stede van Brugghe, maer wat zy baden, zy en verwerfden gheen antwoorde, twelcke ziende die princesse Isabelle ende haer grootelicx beduchtende of die zaken noch interrupt bliven mochten, zy stont zeer haestelick up van daer zy ghezeten was, vallende metten

anderen ooc voor haer mans voeten, zo van ghelijcken ooc deden die grave Charles Charlelois, haer eeneghe zuene, ende Jan, shertoghen Adolfs oudste zuene van Cleven, daer die hertoghe Philips (van vrau Marie, zijnder zuster weghe) die oom of was, biddende den zelven ghezamelick ende instantelick dat hem toch zijnder stede van Brugghe omtfarmen wilde, niet zonder groote overvloedicheit van tranen, by de welcke hy tot zulcke weemoedicheit ende compassie gheroert wiert dat hy hemlieden haerlieder begheerte accordeerde ende die van Brugghe zijnen paeys verleende, up de reserven, conditien ende bespreken hier naer volghende; 1437.

Den hertog geeft die van Brugge den vrede.

Te wetene : eerst, dat zy voor al haerlieder mesusen, mesdaden ende rebellien ghehouden zullen wesen twee honorable amenden ofte voetvallen te doene, deene voor hem, buyter pale van haerlieder stede, ende dandere binder pale, voor Jan, shertoghen Adolfs zuene van Cleven.

Die Bouveriepoorte zal moeten verkeert ende verandert worden in eene cappelle, omme aldaer daghelicx, ten coste van de voornoemde mesdadighe, te zinghene die zeven ghetijden ende te biddene over die zielen van de overledenen.

Ende zo wanneer die prince ofte zijne naercommers, graven ofte gravinnen van Vlaenderen, te Brugghe waert commen zullen, zo zullen hem die van der stede ghehouden zijn die slotelen van der poorte buyten jeghens te bringhene.

Ooc zalder een groot steenen cruce up de cant van der Leye by dezelve moeten gherecht worden ende ghestelt wesen.

Die van der Sluys zullen voortan up hemlieden zelve bliven ende ghesepareert van die van Brugghe, zo dat zyder niet meer voren te rechte staen en zullen, behoudens niet min altijts die voorscreven van Brugghe haerlieder previlegien, ten surpluse jeghens de zelve.

1437. Ende tbastaerde kijnderen goet zal ter tafele van den prince gheleyt worden, in al zo varre als zy zonder wettelick hoir deser weerelt overlijden.

Bet voorts, zo zullen die buytenwonende poorters ghehouden wesen driewerfs tsjaers, ende telcken zes weken lanck ghedeurende haerlieder fixe residentie binder stede van Brugghe thoudene, up die verbeurte van haerlieder poorterscip.

Van welcke stede in der eeuwicheit ghesepareert zullen bliven die van den Vryen, ende worden voor den toecommende tijt tvierde let van den lande ende graefscepe van Vlaenderen, met al zulcke preminentien ende hoocheden als die andere drie leden van oudts ghehadt hebben.

Daer was ooc, boven al tghuene dies voorzeit es, gheconditionneert ende besproken dat die Brugghelinghen, voor haerlieder pecuniaire ende profitable amende, ten zekere corte gheprefigierden payemente, upbringhen ende betalen moesten de somme van IIc duysent goude rijders.

Metsghaders ooc tlichame van den versleghen Jan van Villers, heere van Lilleadam ende van den gulden vliese, te doen bringhene uyt den Godtshuyse van St-Jans, binnen die collegiale kercke van St-Donaes, ende aldaer anderwarf met eenen solemnelen ende behoorelicken uytvaert te doen begravene.

Mids fonderende daer bovendien noch ter lavenesse van zijne ziel een eeuwich jaerghetijde, te celebrerene telcken XXIIe daghe van meye, ter presentie van die van der wet, XXIIII van haerlieder officiers, hebbende elc een barnende toortse van vier pont in haerlieder handt, verwapent met die wapen van der stede.

Zonder by desen eenichsins te willen verminderene den profijtelicken montsoen van den zelfs heere van Lilleadam, voor de welcke die voorzeide van Brugghe van

ghelijcken ooc gheobligiert zullen zijn jeghens zijnen zuene in de somme van thien duysent goude croonen van goeden alloye ende ghewichte. 1437.

Maer al zo varre als angaet die smet (die welcke die prince in de Sinxedaghe de Bouveriepoorte opende ende daer voren tsijdert gheexecuteert es metten zweerde ende ghequartiert, zo wy ghehoort hebben) zullen zy hem vermeughen te versoenen jeghens zijn wijf ende kijnderen, ten bestcn dat zy konnen.

Met expressen bespreke bovendien dat buyten desen paeyse ghesloten zullen bliven de XLII voorscrevene persoonen, die welcke men in alder maniere zal pijnen tapprehenderene waert zy, zonder eeneghe simulatie ofte dissimulatie, ende ghevanghen zijnde, men zal ze alleghadere omthoofden als meutmakers ende seditieuse, ten ware datter naermaels anders by den prince gheordoneert wierde.

Dies zal tzwijn van der Sluys weder gheopent worden, telcx behouve ende gherieve.

Ende alle die ghevluchte poorters zullen mueghen liberlick ende zonder eenich dangier weder thuysewaert keeren, elc int zijne, anneveerdende haerlieder huysen ende andere goedinghen zo zy die vinden.

Behoudens dat hem niemende van dier tijt voort meer vervoorderen en zal jeghens zijnen natuerelicken heere ende prince die wapenen an te doene, up die verbeurte van lijf ende goet, niet jeghenstaende alle previlegien ter contrarien. Actum tAtrecht, ten daghe ende jare als boven.

Ter occasie van desen paeyse (die welcke nochtans niet voor den derden dach van maerte daer naer inne en ghinck) bedreef men al Vlaenderen deure zonderlinghe groote blijtscepe ende triumphe, maer principalick ende bysondere te Brugghe, aldaer men insghelijcx ooc alle

1437. diligentie ende neersticheit dede omme die poincten ende articlen van diere, ten eersten dat doenlick ware, wel ende ghetrauwelick teffectuerene, overmidts die zorchvuldighe solicitude van Jacob Schaeck, die welcke int tracteren van den paeyse voorscreven, by den hertoghe Philips haerlieder schouteetene ghemaect was, in die stede van den ghevluchten Bartholomeus de Voocht, zo voorzeit es. Ten eersten maendaghe van den Vastene, den derden van der maent van maerte, stack Eloy Metteneye, die forestier van Brugghe, te Rijssele ter Spinette, met beede zijn broeders Jacob ende Jan, winnende daer den uppersten prijs, wesende een sperrewaer, ende doende voorts als naer costume. Ende sdonderdachs daer naer omtslouch men te Brugghe uytter vanghenesse heer Heyndrick van Reyghersvliet, den prochiepape van Couckelare ende dekene van kerstenede tOudenburch, met Laureyns, die bastaert van Pieter van Belle, Joos de Brune, Philips van Langhemersch ende haerlieder zeven andere compaengnons, die welcke daer tzamen die patientie ghehadt hadden, sichten tsaterdachs naer St-Baefsdach, omme die cause ende redene voren verhaelt. Up den XIe van der zelver maent, quam Jan, shertoghen Adolfs zuene van Cleven, te Brugghe waert ghereden, met schoone staten van edelmannen ende andere, twelcke vernemende die bailliu, schouteetene, scepenen ende raden, metsghaders ooc die XIIII ghesurrogueirde, XXIIII adjoincten, XIIII ghecommitteerde, tresoriers, hooftmannen ende dekenen van der stede, zy trocken hem haestelick jeghens tot up tvelt achter den Magdaleene, aldaer zy hem (volghende teerste article van den paeyse) ghezamelick zeer oodmoedelick te voete vielen, wellecomden ende zeer hertelick bedancten van de groote devoiren die hy voor hemlieden ghedaen hadde, int vercrighen van sprincens goedertierer gracie ende ghenade, in der vorme ende maniere als wy ghehoort hebben, daer

up hy hemlieden terstont met blijden ghelaten zeer gracelick verantwoorde, dat hy tzelve harde gheerne ghedaen hadde, treckende met dien ter stede waert inne, met alle die voornoemde bruchsche heeren voren hem blootshooft, tot binnen den hove, ende doende ten tweeden daghe daer naer den voorscreven paeys (die welcke hy al beseghelt, zoot behoorde, met hem brochte) openbaerlick ter Hallen uytroepen, met barnende toortsen, ten onsprekelicken contentemente van den ghemeente. Up onser Liever Vrauwendach, ghedeurende de zelve vastene, quam Jan Cheverot, die bisscop van Doornijcke, voor deerste reyse te Brugghe ghereden, met eenen zeer grooten treyn van diversche geestelicke ende andere personagien, ende alle die clergie van der stede ghinck hem ter Bouveriepoorte processie wijs jeghens, zo dat hy met alle zijn volck van den peerde voetede, treckende voorts ghezamelick te voet tot in St-Donaeskercke, ende keerende van danen (naer zekeren lofzanck) weder te peerde als voren tzijnen logijste waert, aldaer hy hem alle die weke lanck bleef houdende, ghevende daghelicx die helighe wietselen binnen die kercke van St-Salvaters. Ten zelven onser Liever Vrauwendaghe trocken Jan van Bourgoengnen, die grave van Stampes, ende Antheunis, die heere van Croy ende van Renthy, tzamen zeer vaylgeantelick, met vijf duysent vrome mannen van wapenen, uyt Arthoys ende Boullonays, binnen den quartiere ende lande van Guyse, worpende daer tcasteel te Zantgate ter eerden nedere, metsghaders ooc afbrekende die grooter Bugghe by Calis, ende den grooten dijck duere stekende, up hope van by dier middele der stede van Calis machtich te werdene, maer zy misten. Hierentusschen wierden te Brugghe (ter cause van der voorgaender conspiratie, meutte ende uproeringhe) overgheleet ende zom ten bancke gheexamineert, ter presentie van den voornoemden Jan van Cleven, eerst joncvrau

1437.

Poogen van hertog Filips op Kales.

1437. Gheertruyt de Scheutelare, die huysvrau van Loys van den Walle, die burchmeestere van den Course der zelver stede; Joos van den Walle, scepene, die zuene van Loys voorzeit; Jooris Wouters, die deken van de timmerlieden; heer Jan van der Matte, priestere ende cappellaen; meester Jan de Schaerslijpere; Jacob van Noyts (ghezeit van Hardoye), smet ende hooftman van de schadebeletters; Denijs de Vos, ketelbouttere; Jooris van Riede, timmerman; Willem Moerman; Lamsin Mettenghelde ende Jan Brielman, vuldere. Ende smaendachs naer Palmezondach, den VIIe van april, zo vernieude die voorzeide Jan van Cleven die wet van der stede van Brugghe, met Jan, die heere van Roubays, metsghaders ooc Mer Jan van de Gruuthuuse, Mer Jan, die heere van Steenhuyse, ende meer andere raedtslieden ende commissarissen ons gheduchts heeren ende prince, makende tzamen, by ghemeenen accoorde ende overeendraghene, Gillis van der Vlaminckpoorte burchmeestere van scepenen, ende Gillis Lareins burchmeestere van den Course; die scepenen waren Jan van Aertrijcke, Jacob Brandeel, Boudewijn Reynier, Lodewijck de Blasere, Zegher de Neve, Willem de Pape, Clays Willemesseune, Lodewijck de Brune, F^s Jans, Jan Dreelinck, Jacob de Zweertvaghere, Jacob van Bassevelde ende Sijmoen van Aertrijcke; die banck van de raden en wiert niet verandert nochte ooc die tresoriers, maer daer waren hooftmannen voor den toecommende saisoene ghemaect, Loy Reynaert, Daneel de Heicht, Heyndrick Loopin, Joos de Muntre, Jooris van der Vlamincpoorte ende Jacob Adoorne ende en dienden gheen van al niet langhere dan tot den anderen dach van septembre daer naer volghende.

1438. Tjaer datter naervolchde, smaendachs naer Beloken-
Steekspel van den witten Beer. paesschen, den XXIIIIe van der maent van april, vespereyde te Brugghe als forestier, Eloy Metteneye, ende vant

hem tsanderdachs zeer hupsch ende gent ter ghewonelicker bane, met Antheunis Metteneye, Jan Parlant, Joos de Witte, Lieven Ruebs, Jacob Metteneye, Maerten Hoonin ende Jan Gheerwout, stekende daer onderlinghe zeer vromelick te peerde totten avende, zo dat Jan Parlant nieu forestier bedeech ende Antheunis Metteneye ghecreech den hoorne, maer die beer wiert een man van Rijssele ghegheven. Ende men bedreef er certeyn voorts over al zeer lettel vreuchts ofte ghenouchte, overmids die sobren diere tijt dieder noch daghelicx lancx zo meer regneerde, deur dien dat die balcken als noch uytten zwijne van der Sluys niet gheweert en waren, in der maniere dater die prijs van den grane allincx zo meer rees ende upslouch, zo dater die tarwe jeghenwoordelick XXVI ponden grooten thoet golt, ende die rugghe XXVII, ten grooten regrette van menich schamele menagie binnen der stede van Brugghe, aldaer men swoendachs, den laetsten van der maent voorzeit, een groot hooghe schavot voor die halle rechtede, up twelcke Mer Colaert van der Clijte, die heere van Ruwerscheure ende van Watene, souvereyn van Vlaenderen (ter presentie van Jan, shertoghen Adolfs zuene van Cleven) dede rechten metten zweerde alle dees naervolghende personen, te wetene: eerst Joos van den Walle, die zuene van Loys; Jooris Wouters, die deken van de timmerlieden; Pieter Thente, hostijlgier ende makelare; meester Jan de Schaerslijpere; Denijs de Vos, ketelbouttere: Jooris van Rude, timmerman; Jan Taerwin, timmerman; Lamsin Mettenghelde; Cornelis van Zarren ende Jan Brielman, vuldere; Willem Moerman, als tzamen buyten den voorscreven paeyse ghesloten zijnde: Jacob van Noyts (ghezeit van Hardoye) die hooftman van de schadebeletters, en meende insghelijcx ooc niet bet ghevaren thebbene, wesende overzulcx ooc ten zelven tijde voor tzweert nederghekknielt, als hem die voornoemde Jan

1438.

Verscheyde personen worden geregt.

1438. van Cleven hiet weder up te staen ende gracie verleende, niet zonder groote murmuratie van den ghemeente, die welcke by den voorzeiden van Cleven terstont verantwoort wiert dat hyder zelve borghe voren bleef. Deze justitie ende gracie aldus ghedaen zijnde, die broeders van de Augustinen haelden tdoode lichame vau Joos van den Walle (by consente van den heere als voren) van den schavotte ende droughent processie wijs tharen cloostere waert, daert begraven licht, maer die andere thiene wierden by St-Andries elc up een rat ghestelt neffens mencanderen, ende haerlieder hoofden up hooghe peertsen ter poorten uytghesteken, ende tsachternoens omthoofde men Pieter Christiaens de Scheppere, te Male, ende zijn doode lichame wiert ghestelt, ghelijck die voorgaende, met thooft daer boven up een stake. Twijle dat men met dese executie noch besich was, zo brocht men Vincent Scheutelare ghevanghen van Vilvoorde, in Brabant, binder stede van Brugghe, daer hy (ghedeurende die voorleden beroerten) capiteyn of gheweest hadde, als wy ghehoort hebben, ende wierter insghelijcx ooc, ten tweeden daghe daer naer, voor die noene up tvoorzeide schavot omthalst, by laste ende in de jeghenwoordicheit van de heeren voren verhaelt; doen haelden die voorghescreven broeders van ghelijcken ooc zijn doode lichame, ende begrouvent binnen haren couvente, maer men gaf heer Jan van der Matte, priestere ende cappellaen (staende mede int zelve rollekin als voorzeit es) die bisscop Jan van Doornijcke ovre, omme by hem ghepunieert te wordene zoot behoorde, ende alle die reste van zijne medegheselleu ende complissen (daer men als noch niet annegheraken en conste) wierden ghezamelick ten eeuwighen daghe ten landen uyt ghebannen, up haerlieder hooft; daer waren ooc alsdoen ghecondemneert up tvoorscreven schavot metten messe ghejusticieert te werdene, Loys van den Walle, die burchmeestere van der

Vrouw Geertrude wordt met haren man in eeuwige vangenis gesteld.

Course der voorleden jaerschare, ende joncvrau Geertruyt 1438.
Scheutelare, zijn overmoedich, quaet, valsch ende verraderlick wijf, de welcke men daerenboven noch in die middele van der marct begraven zoude hebben, ondere eenen ronden zarck, inhoudende dese naervolghende subscriptie : « *Hier licht die felle Geertruyt, die by harer hoverdye ende valschede den prince in dangiere van zijnen lijve ghebrocht heeft, ende alle die van der stede van Brugghe in haerlieder uytterste qualickvaert ende miserie,* » ten hadde gheweest dat tzelve vonnesse zeer subitelick zo gheel gherenverseert wiert (ter eeren van alle vrauwen) dat zy beede metter eeuwigher vanghenesse binden casteele te Wijnendale omtstonden, byder toedoene van der princesse Isabelle, die welcke die van der wet, met alle die clergie van der stede, zeer weerdelick binden zelven daghe ter Smedepoorte inhaelden, omme sanderendaechs die processie van den weerdighe helighe bloede te ziene. Ende sdaechs daer naer, dede Mer Colaert van der Clijte, die souvereyn van Vlaenderen, Wouter Bets, wijlent vaendragher van Oostcamp, te Steenbrugghe, buyten St-Cathelijnepoorte den hals of hauwen, met eenen roosen hoet up zijn hooft, omme dieswille dat hy (gheduerende die voorgaende seditie) dierghelijcken hoet van die van Brugghe over prijs omtfaen hadde ende up zijn hoofd gedreghen, als deerste met zijnen volcke ghewapent van buyten ter marct ghecomen zijnde, zo wy elders breeder ghenoteert ende betoocht hebben, ende naer dien dat hy aldus omthalst was, zo stelde men zijn lichame up een rat ende zijn hooft daer boven up eenen stake, metten hoet als voren, zeer sterckelick ghebonden ende vastghemaect an beede die ooren. Ten VIII^en daghe van der zelver maent dede Jan van Bourgoengnen, die nieuwe proost van der collegialer kercke van St-Donaes te Brugghe, zijn intrede, ten bywesene van der princesse Isabelle ende meer andere groote

1438. meesters, edele mannen, vrauwen ende joncvrauwen harer hove. Ende tsaterdachs daer naer galt die taerwe ter marct XXXIIII ponden grooten thoet, ten upsiene dat die van der Sluys die staken uytten zwene noch niet weeren en wilden, zegghende altijts (daer toe versocht zijnde) dat hyze weeren mochte die ze der ghestelt hadde, twelcke zy niet en waren, maer die prince, omme den welcken te bet daer toe te verwillighen, zo ghinghen die van der wet, met alle die collegien ende vier ordenen der stede van Brugghe, tsanderdachs sachternoens processie wijs in St-Janshuys, halende daer tdoode lichame van Jan van Vilers, heere van Lilleadam ende van den gulden vliese, ende draghende tzelve binnen der kercke van St-Donaes, aldaer zijt anderwarf, met grooter solemniteit ende weerdicheit, ter eerden deden, celebrerende voorts daechs daer naer zijnen uytvaert, zoot betaemde, ter presentie ende jeghenwoordicheit van zeere veel prelaten ende edelen, maer dies niet jeghenstaende zo en quam er noch gheen openinghe van den zwene, in der maniere dat tcoorne allevot wiert twee ponden grooten thoet gheldende, twelcke cause was dat mer veel broots van aerweten, boonen ende gheerste bacte, zommeghe schamele lieden aten de coucken die van de olyemuelens commen, ende zom verghinghen zy van honghere ende ghebreke, dat claghelick was, duer dien dat zy tot die backers gheen broot en vonden, uyt welcker aermoede ende famine successivelick al Vlaenderen duere zulc een moordadighe pestilentie causeerde dater (byder rechtvaerdigher handt Godts) bet dan XXIIII duysent personen, tusschen jonck ende oudt, alleenlick binder stede van Brugghe storven, tusschen Sinxen ende Sinte Maertemesse.

Groote dierte en pest te Brugge.

Feesten te Kameryk.

Binnen welcker middelen tijt, te wetene in wedemaent, zo zant die coninck van Vranckerijcke, die zevenste van dier name, vrau Cathelijne, zijn oudste dochtere, die

bruydt van den jonghen grave Charles van Charloys, shertoghen Philips zuene van Bourgoengnen (ghelijck wy ghehoort hebben), met zeer veel edeldoms te Camerijcke waert, daer of dat die principaelste waren, die eertsbisscop Reynier van Riemen; die grave van Vendosme; die zuene van den hertoghe Charles van Bourbon, noch zeer jonck zijnde; Jacob Despars, Mer Rombouts zuene, docteur in de medecine, raedt sconincx ende upperste medecin; ende die vrauwe van Rutsefoort, tzamen vergheselscipt met veel meer andere edelmannen, vrouwen ende joncvrauwen, die welcke daer al zeer eerlick omtfaen ende omthaelt wierden (uytter name van den voornoemden hertoghe Philips) by den grave Charles van Nevers, den grave Jan van Stampes ende den canchelier Nicolaes Raulin van Bourgoengnen, metsghaders ooc by de duwagiere van Namen, die vrauwe van Crevecueur, die vrauwe van Haubordin ende andere, die welcke die voorzeide vrau Cathelijne voorts ghezamelick naer die stede van St-Omaers convoyeerden, aldaer haer die voorscreven hertoghe Philips, haer toecommende schoonvadere, zo mindelick ende blijdelick wellecomde ende festierde, dat een wondere was, met allerande triumphe, vreucht ende ghenouchte van dansene, stekene ende tournoyene, daer Jacob. die heere van Crequy, van Canaples ende van den gulden vliese, duergaens die beroupere of was jeghens alle die ghuene dies lustede. Ende die jonghe princesse Cathelijne voorzeit gaf zelve altijt den danck ofte prijs diet haer gheliefde ende goet dochte, tharen omsprekelicken contentemente ende behaghene. Ende ten XXIIIe daghe van hoymaent daer naer volghende, overleet deser weerelt vrauwe Agniete van Mortagne, die vrauwe van de Gruuthuuse ende van Spiere, daer wy onlancx leden of gheroert hebben, ende licht begraven binnen den cloostere van de Caermers te Brugghe. Ende corts daer naer hiesch die

1438. Boetgelden op die van den Vrye.

prince hondert duysent rijders van die van den Vryen, te recouvrerene up de ghuene die welcke in de laetste wapeninghe die van Brugghe behulpich gheweest hadden ende hemlieden hadden ghedaen enrolleren ende inscriven voor poorters; dienvolghende, zo wierden zy alleghadere, die van dien evele besmet waren, zeer gruwelick omtrent Alderheylichemesse van haerlieder gouverneurs ende regierders ghetaxeert, eeneghe up C, andere up LX, zom up XL ende die reste up XXX ponden grooten, maer niet der ondere, zo dater diversche van hemlieden ten eeuwighen daghe omme bijstier (1) waren, verpenitentiende midts dien haerlieder voorleden rasernie ende dullicheit. Twelcke al zo ghepasseert zijnde, die van Brugghe zochten insghelijcx ooc eeneghe goede middele omme die IIe duysent rijders, hoe eer hoe liever, te mueghen upbringhen ende furnieren, die zy in die prince ghehouden ende belanct waren, uyt crachte van den paeyse als voren, in zulcker wijs dat zy, naer langhe deliberatie, endelinghe (by consente van den hove) eene dobbele assijsse up de wijnen voortstelden, augmenterende met eenen ooc die bierassijssen, ende ordonnerende het voorts noch zekere nieuwe cayljoote up tzout ende allerande soorte van graen, bestiael ende barninghe (2), metsghaders ooc up meer andere etelicke ende slijtelicke ware, beghinnende te Lichtmesse, ende vier jaer lanck gheduerende, al te cueyllierende ende tomtfanghene in zekere cleen huysekin, up den Braemberch, by eeneghe ghedeputeerde van swets weghe daer toe ghecommitteert. Ten eersten naer desen wiert by den hertoghe Philips van Bourgoengnen, grave van Vlaenderen, te Duway thuwelick ghesloten, tusschen vrau Agniete. shertoghen Adolfs vierde dochtere van Cleven (daer hy van vrau Marie, zijnder zustere weghe, die oom of was)

(1) Ten achteren waren. — (2) Brandstoffen.

ende den toecommende coninck Charles van Navarre, zo dat haer Jan van Cleven, haer oudste broedere, in alderdiligentie met schoonen state (zoot betaemde) derrewaert beweechde. Ende daerentusschen zo regnierde alle die Nederlande deure een zeer gruwelicke verloren hoop volcx, die men Vladers (1) noemde, doende allomme zo schoffierlick veelquaets als een wondere; ooc bevant men als doen binnen die stede van Abbeville, dat er een vrauwe diversche jonge kijnderen den hals ofghesteken ende in eene tonne ghezouten hadde (twelcke Gode van hemelrijcke claghelick was), omme dezelve tetene, in de stede van andere vleesch, zo dat zy ter cause van dien daer levende an een stake verbarnt wiert met cleene viere, ter exemple van andere. Ende in die maent van lauwe, dede Mer Colaert van der Clijte, die souvereyn van Vlaenderen, Jan van Uytkercke, wijlent capiteyn van Nieupoort te Sastinghe, executeren metten zweerde, by laste van den prince (die der nochtans petere of was), omme dieswille dat hy (naer tweemael gracie vercregen thebbene) hem noch niet ghewachtende vermijt en hadde van meer jeghens nature te zondighen ende bysondere met twee persoonen, die welcke daer insghelijcx ooc by der zelver middele tleven endenden. Zeer corts daer naer traude Adolf, shertogen Adolfs tweede zuene van Cleven, vrau Beatrice die dochtere van den coninck Pieter van Portegale. Ende ten eersten zondaghe van den Vastene, den XXIIᵉ van sporcle, stacken te Rijssele ter Spinette, Jan Parlant, die forestier van Brugge, Eloy Metteneye ende Jan van den Vagheviere, aldaer die voornoemde forestier, by zijnder vaylgiandise, den sperrewaer conquesteerde, keerende mids dien zeer triumphantelick ende blijdelick weder thuysewaert ende houdende snavens open hof ter logie, naer costume.

1438.

Gruwelyke daed eener vrouw.

(1) Vilders, uytstroopers.

1439. Steekspel van den witten Beer te Brugge.

Doen men schreef tjaer XIIII^c ende XXXIX, tsondachs naer Belokenpaesschen, den XIXe van der maent van april, vespereyde te Brugghe die forestier voorscreven, comparerende tsanderdachs in grooter triumphe ter bane up die marct, met Jan van Messem, F^s Gillis, Joos de Witte, Christoffels van Themseke, Lievin Ruebs ende Eloy Metteneye, aldaer afgrijselick zeere ghesteken wiert eer anderstont dat men Jan van Messem den spiet, Lievin Ruebs den hoorne, ende Loys van Polinckhove den beer toewees, ende angaende de reste zo queet hem een yghelijck int zijne, zoot behoorde. Up den zesden dach van wedemaent, hielt men te Ghendt die groote schotterie van St-Jooris gilde die welcke V^c ponden grooten costede, aldaer die van Oudenaerde den eersten prijs wonnen van schoonst incommene, met XII^c mannen al int witte ghecleet, ende die van Bergheupzoom behaelden den prijs van tsnavens best te batementene (1) volghende tinhoudene van der caerte daer of zijnde, maer die van Veurne verdiende die upperste prijs van naerst die stake te schietene, wesende vijf zelvere cannen, die zeer groot ende costelick waren. Ende tSt-Jansmesse daer naer volghende, arriveerden die cardinael van Vincestere, die eerstbisscop van Jorck, die bisscop van Noorwijck, die bisscop van St-David, die grave van Noorthfosch, die grave van Staffort ende die grave van Oxfort, tzamen in ambassade met schepen uyt Inghelant te Calis, versamelende endelinghe thalfweghe Grevelinghe, met die ambassadeurs van Vranckerijcke in zekere huysinghe van playsance, propijs daer toe ghemaect, om aldaer met elcanderen te sprekene van paeyse tusschen beede die voorzeide conincrijcken, tal welcken fine haer van gelijcken ooc daer vant die hertoginne Isabelle van Bourgoengnen, gravinne van

Groote schieting te Gent.

Vruchtelooze byeenkomst om eenen vrede te treffen tusschen Engeland en Frankryk.

(1) Te spelen.

Vlaenderen, met haren cancelier Nicolaes Rolin, ende die 1439.
bisscop Jan van Doornijcke, tzamen gheaccompaengneert met veel meer andere edelen al zo wel int gheestelicke als int weerlicke; maer dies niet jeghenstaende, twas al vergheefs dat mer dede, overmidts dat die Inghelschen in alder maniere die hertochdommen van Gascoengnen ende van Normandien themlieden waerts hebben ende behouden wilden, zonder emmermeer in der eeuwicheit die fransche croone ter cause van dien eenich manscip ofte homagie te doene, subjugierende ten dien ende ten eersten naer desen die van Santoengnen, daer zijt zeer deerlick al roofden ende barnden dat er yewers wel stont, gheenrande overwillicheit ende wreetheit sparende, twijlen dat die Hollanders met allerande ballinghen, moordenaers, raspeelen ende quaetdoenders den vlaemschen stroom van der zee in roeren hielden, ende daer teeneghadere al verbeurt maecten van roovene ende van stelene, onder tbeleit van Mer Heyndrick van Borsele, die heere van der Vere, die welcke alle die spaensche ende oostersche coopvaerders, commende met haerlieder goet te Vlaenderen waert, wonderlick groote schade deden, hoewel dat zijt nochtans altijt hardst hadden up die Oosterlinghen, daer die van Hollant alsdoen mede in questie waren. In der maniere dat zy alle haerlieder schepen zelfs binder havene van der Sluys assaylgierden, metsghaders ooc tHeyst, te Blanckenberghe ende tOostende, treckende endelinghe ooc binnen den eylande van Cadsant, ten overwinnelicken grieve ende intreste van de ghuene die niet in tijts, met al dat zijs hadden, gheruymen en consten. Ende up St-Alexisdach, den XVIIe van hoymaent, beghonstet zo horribelick zeere te reghene, wel acht daghen lanck continuelick ghedeurende, dater gheen mensche en leefde die de meerschen oyt zo vul waters ghesien hadden, in zulcker voughen dat men tusschen Brugghe ende Oudenburch niewers te peerde,

De Hollanders doen ons veel schade op de kusten.

Overvloed van water.

1439. te waghene ofte te voet deur en mochte. Tsaderdachs naer St-Nicolaesdach, abordeerden ende bespronghen die zeeusche pijraten ende lijckdeelders XV spaensche schepen zo buytermaten viandelick voor die stede van Blanckenberghe dat zy endelinghe (naer veel bloetsturtinghe van beede zijde) die zesse themlieden waerts ghecreghen, met alle die coopmanscepen dieder binnen was, stellende niet min die spaensche boodtsghesellen teenen anderen cante te lande, zo dat zy alle die wintere lanck van deure te deure te Brugghe om Gods wille ghinghen. Aldaer doen ter tijt gheordonneërt ende ghestatueert wiert dat alle die poorters ende inghesetenen zekere weecghelt betalen moesten, elc naer zijne qualiteit ende ghestaetheit, ten fournissemente van de IIe duysent rijders binden voorscreven contracte van paeyse begrepen ende vermelt, ghemerct dat zy by de voorghenoemde nieuwe assijssen ende cayljooten alleene niet upbringhelick en waren, overmidts die ghementionneerde zeer extraordinaire mortaliteit, metsghaders ooc truymen van den volcke, groote famine ende sobre neeringhe, daer die voorzeide stede alsdoen zo tzamen ende seffens by den uppersten Heere mede ghetast wiert, dat zijs in langhe daer naer niet becommen en conste; ende ten zelven tijde verboot die hertoghe Philips van Bourgoengnen eenigherande Inghelsche lakenen meer binnen Vlaenderen te vercoopene, ten fine dat die vlaemsche drapperie te bet weder in resource commen mochte. Tsondachs voor Vastenavent ten VI[e] daghe van de maent van sporcle, staken te Rijssele ter Spinette, Jan van Messem, die forestier van Brugghe, Eloy Metteneye, Jan Parlant, Jan van den Vagheviere ende joncheer Perchevael, sheeren zuene van Halewijn, aldaer Jan Parlant den sperrewacr verdiende. houdende ten dien upsiene tzijnder wedercomste groote feeste ter logie, zo men in dierghelijcke zaken van ouds

Het Engelsch laken wordt door den hertog verboden.

ghewone was van doene. Ende smaendachs naer Palmenzondach, den XXI van maerte, zo starf te Brugghe Mer Lodewijck van Theimseke, die vrau Margriete van Vlaenderen ghetraut hadde, die dochtere van Guy, daer Lodewijck van Nevers, sgraven Robrechts (ghezeit van Bethune) oudste zuene van Vlaenderen, van bastaerde weghe, die vadere of was. 1439.

Tnaervolghende jaer, up den tweeden zondach naer Paesschen, den X^e van april, vespereyde te Brugghe die forestier voorzeit, commende sdaechs daer naer zeer statelick ter bane ghereden, met Jan Heldebolle, Jan de Baenst, Jacob Bave, Antheunis Drielinck, Jan van den Vagheviere ende Jan Parlant, aldaer zy onderlinghe menighe vrome carriere liepen jeghens mencanderen, zo dat Jan van de Vagheviere int ende, by zonderlinghe prouesse, den spiet ghecreech, Jan de Baenst den hoorne, ende Mer Jan van Vlaenderen, die heere van Praet ende van der Woestijne, F^s Mer Lodewijcx (ghezeit de Vriese) den beer; reghelende hemlieden voorts nopende tsurplus in als naer die voorgaende, elc int zijne. Dese vreucht ende ghenouchte en was zo haest niet gheent, of men verhoorde in Vlaenderen allomme die nieumare hoe dat die dolphin Loys van Vranckerijcke zeer machtich jeghens den coninck Charles, zijnen vadere, te velde lach, als die ghuene die hem van der croone priveren ende zelfs coninck wesen wilde, mids der hulpe ende bijstandicheit van die hertoghe Charles van Bourbon ende die bastaerde broedere, tzamen gheassisteert by den hertoghe Jan van Alenchon, den grave Antheunis van Chabaen, den grave van Vendosmes, den heere van Trimouylgie, den heere van Chomont ende meer andere wel vermaerde edele mannen ende capiteynen int faict van wapenen, versouckende bovendien noch eendrachtelick secours (ten fine voorscreven) an den hertoghe Philips van Bourgoengnen, grave van Vlaenderen, twelcke hy

1440. Steekspel van den witten Beer.

Den dolphyn van Vrankryk staet zynen vader naer de kroon.

1440. hemlieden plat uyt refuseerde, doende ter contrarie zo veel devoirs dat hy den paeys maecte. Maer twijle dat hy daer mede besich was, zo overviel Ghijsbrecht Rock, met die garnisoenen van Crispy ende andere, teeneghadere die van Noyelles, zeer deerlick schendende ende pijlgierende al dat hyder vant, hoe wel dat hyder naerderhandt (voor tpasseren van de reviere van der Ysere) noch zijnen buyt ende tleven liet, byder uytnemende vaylgiandise ende vromicheit van Jan van Luxemburch, die bastaert van den grave Pieter van St-Pol, heere van Haubordin ende van den gulden vliese, die welcke daerenboven noch al dede hanghen an boomen dat hy in zijne handen ghecrighen conste. Ende ten XIIᵉ daghe van hoymaent daer naer volghende, warender zulc pardoenen ende aflaten van zonden binnen der stede van Aken te verdienene, dat hem alle die weerelt derrewaert spoede, zo dat zy omme die weerdighe, helighe ende verdienstelijke reliquien te zien omme draghene in processie, tallen cante die daken van de huysen nootsakelick beclemmen moesten, in zulcker nombre ende menichte dater onder andere een huys van den ghewichte gheel plat ter aerde nedersanck, aldaer der XIX ondere doot bleven, zonder alle die ghequetste ende verminete, die welcke van ghelijcken ooc wel LXXX in ghetale waren. Up den XIXᵉ der zelver maent rees te Werveken zeer subitelick ende onvoorsienelick, omtrent den avende, een schoffierlicke groote brandt up, daer bet dan Xᶜ huysen by verghinghen, wel ter onsprekelicker lamentatie ende desolatie van alle die ghuene diet anghinck. Byder zelver middele verghinck insghelijcx ooc up St-Bartholomeusdach, in ougst, bycans de gheele stede van der Gauwe, in Hollant. Ende binnen deser middelen tijt dede die hertoghe Charles van Orliens, Fˢ Lodewijcx, alle extreme diligentie ende neersticheit by den coninck Heyndrick van Inghelant, omme by middele van eenich rede-

Brand te Wervik.

Karel van Orleans komt, by medewerking van onzen hertog, uyt de vangenis.

lick rentsoen eens uyt zijne vanghenesse te mueghen 1440.
gherakene, daer hy tsijdert den slach van Azincourt (nu gheleden omtrent XXV jaer) oyt continuelick inne gheweest hadde, zo wy ghehoort hebben; maer voorwaer, twas al verloren aerbeyt, deurdien dat die coninck, met die van zijnen rade, te geenen redene verstaen en wilde : dies zant hy endelinghe zekere zijne ambassadeurs, met schoonen state, by den hertoghe Philips van Bourgoengnen te Duway, versouckende zeer instantelick, ten fine als voren, zijne vrientscepe, hulpe ende bystandicheit, metsghaders ooc vrau Marie van Cleven, shertoghen Adolfs dochtere, zijne nichte (daer hy van vrau Marie, zijne zustere weghe, die oom of was) ten huwelicke thebbene, omme by dien eens teeneghadere een ende te makene van alle voorleden veeten ende rancunen, tot al twelcke die hertoghe Philips insghelijcx ooc zeer wel ghehelt ende gheneghen was, dat hy hem zijn versouck alsins accordeerde, betalende in die maent van novembre zelve voor zijn rentsoen IIII[c] duysent goude croonen, zo dat hy dienvolghende uytter vanghenesse van Inghelant gherochte ende by zekere inghelsche heeren tot buyten der stede van Calis, talfweghe Grevelinghe, gheconvoyeert wiert, aldaer hem die voorzeide hertoghe van Bourgoengnen ende die hertoghinne zijn huysvrau, metsghaders ooc eerdsbisscop Reynier van Riemen; die bisscop van Narbone; die grave van Dunoys; Jacob Despars, F[s] Mer Rembouts, docteur in de medecine, raedt ende medecijn sconincx van Vranckerijcke, ende meer andere edelen, gheestelick ende weerlick, met zulcker eere ende weerdicheit jeghens quamen, zo blijdelick, hoofschelick ende minsamelick mencanderen onderlinghe wellecomende, embrasserende, caresserende ende cussende, dat zonder twijffele wel een zonderlinghe melodye om ziene was, ende gheensins mueghelick omme int particuliere van den eersten totten laetsten te bescrivene : welcke

1440. eerste caresse ende allerande vriendelicke accolladen aldus ghepasseert zijnde (niet zonder menighen heeten traen van uytnemende blijtscepe) zo trocken beede die voorscreven hertoghen, met alle haerlieder compaengnie, ghezamelick duer Grevelinghe, naer die stede van St-Omaers, aldaer die hertoghe Philips van Bourgoengnen, ter eeren ende weerdicheit van den hertoghe Charles van Orliens, grave van Valoys, voor die zeste reyse zijne feeste van den gulden vliese vernieude binder abdye van St-Bertins, makende hem met eenen medebroedere van der zelver ordene, zo hy van ghelijcken ooc dede Jan, die hertoghe van Bretaengnen, grave van Montfort; Jan, die hertoghe van Alenchon, grave van Persen, ende Mattheus van Foys, die grave van Comingijs, in die stede van Willem van Vienne, die heere van St-Jooris ende van St-Cruus, in Hooch Bourgoengnen; Jan van Vilers, die heere van Lilleadam; Jacob, die heere van Crevecuer ende van Thoys, ende Guy van Pontayllier, die heere van Callemer, alle vier deser weerelt overleden tsijdert tlaetste capitle van den gulden vliese, ghehouden in St-Goulekercke te Bruessele, nu gheleden vijf jaer, als voorzeit es. Ende ten vierden daghe daer naer, zo hielt men insghelijcx ooc binder stede van St-Omaers, in princelicker hoocheit ende magnificentie (te coste van den hertoghe Philips) die bruylocht van den voornoemden hertoghe van Orliens, met vrau Marie, die zeste dochtere van den hertoghe Adolf van Cleven (achtervolghende tghuene dies wy onlancx ghehoort hebben), niet zonder allerande vreucht, blijtscepe ende ghenouchte, maer principalick ende bysondere van stekene ende tournoyene, een thoeveel daghen lanck ghedeurende, die welcke gheexpireert zijnde, die voorzeide hertoghe van Orliens beswoer (ten versoucke van den hertoghe Philips van Bourgoengnen) zeer hooghe ende helichlick tSt-Bertins voor den hooghen outaer den

Zesde kapitel van het gulden vlies.

Houwelyk van den hertog van Orleans.

voorscreven paeys van Atrecht, ghemaect tusschen Vranckerijcke ende Bourgoengnen, binden jare XIIII^c ende XXXV; zo dede van ghelijcken ooc die grave van Dunoys, zijn bastaerde broedere. 1440.

Onzen hertog komt te Brugge.

Desen eedt aldus ghedaen zijnde, die van Brugghe zonden daer haerlieder ghedeputeerde, versouckende ende supplierende in alder reverentie ende onderdanicheit dat die hertoghe Philips van Bourgoengnen (in teekene van waerachtighe paeyse) zoude believen tzijnder stede van Brugghe waert te commene, daer up hy hemlieden terstont verantwoorde dat hy tzelve zeer gheerne doen zoude, in al zo varre als er hem zijn nieuwe neve, die hertoghe Charles van Orliens (daer present ende jeghenwoordichlick) leeden wilde, twelcke hy hem (ter instantie van die van Brugghe) metten zelven accordeerde, in zulcker wijs dat zy tzamen haerlieder wech naer die stede van Damme namen, met Jan van Luxemburch, die grave van Linay, heere van Beaurevoort ende van den gulden vliese; Adolf, die hertoghe van Cleven; Loys van Luxemburch, die grave van St-Pol, van Conversant ende Brienne, heere van Aynghien; Charles, die grave van Nevers, Jan, die grave van Stampes; Nicolaes Raulin, die cancelier van Bourgoengnen; Jan Ceverot, die bisscop van Doornijcke, ende veel meer andere wel vermaerde personagien ende edelemannen, die welcke tsondachs, den XIe van der maent van decembre, ghezamelick ter Cruyspoorte waert naer Brugghe quamen, waer of in tijts ghewaerschuut zijnde die burchmeesters, scepenen, raden, tresoriers, hooftmannen, notablen, pensionarissen, advocaten, procureurs, dekenen ende den eedt, dienaers, schadebeletters ende garnisoenen van der stede, vonden hemlieden tzamen metter spoet (totten ghetale van XIIII^c persoonen) up zekere groot velt, leden die drie coninghen binnen die limiten van den Vryen, verbeydende daer die comste van den prince, die welcke daer

1440. ghearriveert zijnde, zy vielen hem alle ghelijck zeer odmoedelick te voete up beede haerlieder knyen, baervoets, blootshoofts ende met zwarte keerels omghort, presenterende hem die slotelen van der stede, ende roupende ghesamelick, met luyder stemme ende met beede dhanden te ghadere, om gracie ende ghenade; dies nochtans niet jeghenstaende zy en ghecreghen gheen antwoorde van den prince, want hijt al ansach ende anhoorde zonder een woort te sprekene, totter tijt dat hem die voornoemde hertoghe van Orliens badt dat hy zijns volcx omtfaermen wilde, doen hiet hyse alleghadere zeer mindelick weder upstaen, restituerende hemlieden met eenen ooc die voorzeide ghepresenteerde slotelen, ende zegghende dat hy voortan in hemlieden zeer wel gherust was, ende dat hy hemlieden al vergaf dat zy oyt jeghens hem mesdaen hadden, ende met dien, zo riep mer alle dat velt deure zeer hooghe ende overluyt, by ghemeenen voyse: *Noël! Noël!* van uytnemender blijtscepe. Twelcke alzo ghepasseert zijnde, die prince reedt voort met zijnen gheselscepe naer Brugghe, aldaer hem noch buyten der poorte voornoemt die abten van der Doust, van den Eeckhoute ende van Zoetendale, met alle die gheestelicheit van der stede ende begijnen van den Wijngaerde processie wijs, met alle haerlieder beste habijten ende helighe reliquien, te ghemoete quamen, heetende hem zeer eerlick ende weerdelick wellecomme, metsghaders ooc zinghende *Te Deum laudamus,* welcke lofzanck gheent zijnde, daer ghinck terstont over al zulc een plaisant ende melodieux gheclanck up van LXXX zelvere trompetten ende claroenen (die int hoochste van de poorte waren) dat hem een yghelick verblijden ende verheughen mochte diet hoorde. Ende binnen dier middelen tijt, deden Jan de Baenst, die bailliu, ende Jacob Schaeck, die schouteetene van der stede, met veel meer andere edelen, die prince die reverentie die hem

toebehoorde, zo insghelijcx ooc deden alle die natien van 1440.
cooplieden, die alsdoen binnen der stede van Brugghe resideerden, convoyerende hem voorts ghesamelick tzijnen hove waert, in zeer schoonder ordonnantie ende goeder equipagie, in der maniere dat die processie van de geestelicheit voren ghinck, al zinghende zekere psalmen ende motetten ter eeren van Gode van hemelrijcke, ende metten zelven, zo luyde men tallen kercken, cloostere ende cappelle alle die clocken ende schellen van der stede. Daer naer volchden C ende XXXVI cooplieden van der duytscher hanse te peerde, al in rooden scharlakene ghecleet, met zwarte ghehackelde caproenen ovre thooft ende eenen vilten hoet daer boven van den zelven couleure, ende in de middele van hemlieden reedt meester Herman, tusschen twee heraulten ende vier cleene pagekins achter hem, al gheacouttreert als die voorgaende, ghereserveert dat tpeert van meester Herman totter aerden verdeckt was met tkeysers wapene, met de welcke insghelijcx ooc verwapent waren beede die voorscreven heraulten. Doen quamen die cooplieden van Spaengnen, haerlieder achtenveertichstere, ghereden, in rooden en groenen lakenen habijten, gheel van boven tot beneden duersneden, hebbende achter hemlieden acht pagien, int roodt ende groen satijn ghecleet ende duersneden als voren; die Milanesen waren al ghehabitueert (totten ghetale van XL te peerde) in peersch scharlakene ende haerlieder dienaers in peersch lakene, met eenen herault voor hemlieden rijdende, verwapent metter wapene van den hertoghe van Milaen; maer die Venetianen waren totter nombre voorscreven, al int violet zijde lakenen, de welcke volghende die Lucoysen waren haerlieder twaelfstere van ghelijcken ooc in grauwen satijne ghecleet, hebbende haerlieder dienaers al in grauwen lakene neffens hemlieden te voet, met groote vilte hoeden up thooft van den zelven couleure, maer

1440. haerlieder messagier die voren reedt hadde in stede van een hoet eenen oudbollighen (1) caproen over thooft, boven van witten ende beneden van rooden lakenen, volghende die coleuren van der wapene van Luca: die Genevoysen waren haerlieder zessendertichstere, zeer aerdich in graeuw damast gheaccoustreert, ende haerlieder knechten liepen int graeu lakene neffens hemlieden te voet; die Florentinen (wesende XXII in ghetalle) hadden al blauwe damast an, ende haerlieder cnapen blauw lakene, met graeuwe lakene caproene over thooft ende graeuwe vilte hoeden daer boven; die van Catalongnen hadden alle ghelijck violette scharlakene habijten, maer haerlieder ghesellen niet dan van violetten lakene, ooc hadden zy eenen Moriaen (gheheeten Beernaert) voor hemlieden rijdende als eenen herault, met eenen tornijckele van graeuwen peerschen ende blaeuwen zijden lakene, houdende die wapenen van Arragon in beede zijn handen; ende die Portegaloysers waren tzamen zeer rustich toeghemaect niet dan int zijde lakene, achtervolghende die coleuren van haerlieder wapenen. Die welcke ghepasseert zijnde, zo quamen die bailliu, schouteetene, burchmeesters, scepenen, raden, tresoriers, hooftmannen, pensionnarissen ende alle andere officiers van der stede met haerlieder keerels van den saysoene (die zy tzijdert den voornoemden voetval al anghedaen hadden) zeer statelick rechts voor die prince ghereden, hebbende den hertoghe Charles van Orliens neffens hem zijnder rechtere zijde, ende alle die andere vorsten, landsheeren ende edelemannen volchden hemlieden naer, in grooter hoocheit ende magnificentie, verwonderende hemlieden niet min alleghadere buytermaten zeere van der zonderlinghe triumphe, costelicheit ende chieragie, die zy over al ende

(1) Van oubollig, genoeglyk, dwaes, zot.

tallen cante voor ooghen zaghen : want bovendien dat die 1440.
huysen allomme, an beeden zijden van der strate daer zy voor by passeerden, met rooden lakenen ende allerande costelicke tapijtserie behanghen waren, metsghaders ooc die marct rondomme met rooden, blaeuwen ende witten lakene, zeer triumphantelick te veel steden verchiert met die wapenen van diversche natien ende andere costelicheit; zo waren ooc tallen houcke verscheeden chierate, poorten van triumphe ende costelicke tooghen ghemaect van stomme personagien, beeldewijs, metter inscriptie daer toe dienende (ende noyt daer te voren binnen Vlaenderen gheuseert) in der vorme ende maniere hier naer volghende, te wetene : eerst ter Cruyspoorte, aldaer een groen foreest, burch ofte wildernesse zeer aerdich ghemaect stont op vier wielen, met een personagie daer binnen, representerende St-Jan Baptiste, up wiens boeseme ghescreven stont : *Ego vox clamantis in deserto : parate viam Domini,* als oft men daer by hadde willen te kennen geven dat hem een yghelick ghereedt te maken hadde omme zijnen gheduchten heere ende prince weerdelick tomtfanghene, ende naer dien dat die hertoghe Philips dit spectacle wel besien ende ghevisiteert hadde, zo voerde ment rechts voor die voorscreven processie der gheestelicheit mede ten hovewaert. Ende niet varre van der zelver poorte zach men noch een ander personagie, representerende den patriarch Job, zittende naect up de mespit in zijne kittivicheit, met drie speellieden an deen zijde, ende zijne twistighe wijve an dandere zijde, hebbende in zijn handen een rollende, inhoudende dat hier naer volcht : *Dominus dedit, Dominus abstulit, sicut Domino placuit ita factum est,* wesende een bedietsele dat die van Brugghe in haerlieder meeste miserie van alle die weerelt verlaten waren, ende dat zy up niemende bet betrauwen en mochten dan up die goederlierentheit van haerlieder natuer-

1440. licken heere ende prince. Tende van de Peperstraete stonden vier propheten up een stellinghe, zeer wel gheaccoustreert naer der ouder wet, ghevende (naer verclaers van haerlieder rollen) den volcke elc een latijnsche prophetie te kennene, te wetene : deerste, *Plebs tua lætabitur in te;* dienvolghende, *Princeps Dei est apud nos;* die derde, *Omnia quæ loquutus est Dominus, faciemus;* ende die laetste, *Venite et revertamur ad Dominum;* zinghende bovendien ooc tzamen, als nu als dan, uytnemende lustelick ende melodieuselick; ooc hinck er an die voorscreven stellinghe een rolle, inhoudende dees naervolghende woorden : *Hæc est dies quam fecit Dominus, exultemus et lætemur in ea.* Ende voor tgodtshuys van St-Obert was die historie van den patriarch Abraham, alzo gentkins ghefigureert als moghelick was, gheel ende al vulveerdich ende ghereet, wesende omme zijn zuene Isack den Heere tofferen, indient hem den ingele niet belet en hadde, zegghende naer tuytwijsen van zijnder rolle : *Nunc cognovi quia times Dominum,* willende daer by beteekenen dat die van Brugghe insghelijcx ooc ghereet zijn omme voortan haerlieder prince in als te obedierene. Men speelder ooc binder zelver parcke zeer playsantelick up een harpe, een lute ende een doulchamye. Up den hoeck van de Roostrate, stonden anderwarf vier propheten up een stellagie, gheel habitueert ende zinghende als de voorgaende, hebbende daerenboven noch ele een billiet in de handt, daer by zy haerlieder prophetien uytteden, waerof die eerste was : *Misererationes ejus sup omnia opera ejus;* die tweede, *Iratus est Dominus et misericors;* die derde, *Qui probus est ad misericordiam benedicetur;* ende die vierde, *Miserationem recordabor.* Daer stont van ghelijcken ooc anderwarf voor dese stellagie ghescreven : *Hæc est dies quam fecit Dominus, exultemur et lætemur in ea.* Ende tende van sheer Zeghers strate, hadden die ghebeurs

den boome nde roede van Yesse zo natuerelick ghecontre- 1440.
feit als een wondere. In den inghanck van de Vulderstrate vertoochden hemlieden derdewarf vier welzinghende propheten, verclaersende elc zijne intentie ende meeninghe by den inhoudene van zijn billette, daerof teerste inhielt : *Diligite justitiam qui indicatis terram;* tandere : *Facta est lætitia magna in populo;* tnaervolghende :*Jam lætus moriar quia vidi faciem tuam;* ende tlaetste : *Quærite faciem ejus semper;* ende voor haerlieder stellinghe stont insghelijcx ooc derdewarf ghescreven : *Hæc est dies quam fecit Dominus, exultemur et lætemur in ea.* Ende jeghens over tKeersseboomstraetkin presenteerde haer voor ooghen up een poorte van triumphe die schoone historie van de coninghinne Hester, wesende van den coninck Assuerus, haren man, boven alle vrauwen vercoren, volghende die inscriptie van haren billette, daer inne dat stont : *Adamavit eam rex plus quam omnes mulieres,* als of men daer by hadde willen beteekenen die zonderlinghe liefde ende affectie, de welcke die prince tot zijnder princesse Isabelle draghende was, ooc speelde men daer deurgaens buytermaten melodieuselick up een orghele, harpe ende lute. Tende van den bilck presenteerde haer anderwarf figuerlick, met een zeer zoete gheluyt van drie speellieden, die voorzeide coninghinne, knielende zeer odmoedelick voor den coninck, haren man voorscreven, die welcke haer vraechde naer tbewijs van zijnder rolle : *Quæ est petitio tua Hester? ut detur tibi,* daer up dat zy hem terstont verantwoorde, volghende tverclaers van harer rolle, *Da mihi populum meum pro quo obsecro,* twelcke bediede dat die princesse Isabelle die stede van Brugghe verbeden hadde by den hertoghe Philips, haren man. Ende rechts jeghens over de Gansestrate wiert, up een zeer rijckelick stellagie (verchiert met speellieden als voren) figuerlick betoocht hoe Marie Magdeleine, in thuys van Sijmoen Lepreux,

1440. in alder odtmoedicheit den almueghenden Heere te voete viel, die welcke endelinghe zeide, by tinhoudene van zijnen bijllette : *Dimittuntur ei peccata multa quia dilexit multum*, daer oft morael notoirelick beteekende den prince ende die van Brugghe. Up de fonteyne van de Jacopijne broeders, stonden diversche personagien, beeldewijs ghecontrefaict, representerende tzamen die hooghe gheboorte ons liefs Heeren Jesu Christi, daer of dat die inghelen uytten hemele (met zoettonighen ghebede van eender orghele, harpe ende lute) die herderkins die eerste boodtscip brochten, zegghende tot hemlieden, naer tverclaers van tghuene dat voor hem hinck : *Annuntio vobis gaudium magnum, quia hodiè scietis quia venit Dominus*. Ende boven up die voye van den zelven cloostere stont eenen throon ghemaect vul luchte ende clairheits, die welcke by wylen tallen canten uytvlooch als oft een blixem gheweest hadde, ende metten zelven zo zonghen daer zommeghe choorælkins alzo zoetkins oft inghelkins gheweest hadden : *Gloria in excelsis Deo et in terrâ pax hominibus bonæ voluntatis*, zo dat die voorzeide herderkins al upwaert keken met eender contenance die fray was. Niet varre van danen, up den muer van den zelven couvente (jeghens over thuys daer nu Mer Philips, die heere van Donguys, bailliu van Brugghe ende van den lande van den Vryen, innewoont) wiert figuerlick te kennen ghegheven hoe die ghebenedijde moedere ende maghet Maria, met St-Dominicus, teenen tijde by den almueghenden Heere haren eeneghe zuene die weerelt verbadt ende teeneghadere verlostede van der plaghe die der nakende was, niet zonder een zeer lustich accoort van eender harpe, lute ende doulchamye; ende daer neffens up den muer als voren, stont noch een zeer wardich personagie, representerende ons zalichmakere Jesus Christus, roupende : *Zacheum in Jerico* van den boome, ende zegghende tot hem, volghende tuytgheven van

zijnder rolle : *Zachee festinans, descende quia hodie in domo tua oportet me manere,* zo dat Zacheus zeer hastelick van den boome daelde, gaende metten heere in een huyseken daer toe gheordonneert, voor twelcke gheschreven stont : *Hodie huic domui salus facta est,* als of men daer by hadde willen te kennen gheven dat sprincens comste in Brugghe die gherechtige welvaert van der stede was. 1440.

Dweers over die Meulenbrugghe, hadden die Poortegaloysers ende Genevoysen een maniere van een stede ghedaen maken, zeer lustich verchiert met schilderien, representerende die stede van Brugghe, voor die welcke dat zat die coninck David met zijnder harpe, hebbende in zijne rolle dat hier naer volcht : *Misericordias Domini in æternum cantabo,* ende ten ancomene van den prince, zo quamen uytter voorzeide stede diversche propre maechdekins, al zinghende zeer plaisantelick : *Noël! Noël!* ende voorts, zo speelde mer continuelick up allerande instrumenten van musijcke uytnemende excellentelick; ende boven die stede stont gheschreven : *Lætetur civitas quærentium Dominum.* Ende up dien houcke van der Boghaertstrate, Rudderstrate ende twee andere naervolghende straten, zach men up vier verscheeden stellinghen die zeven werken der omtfaermarticheit, al zo natuerelick wel ghefigureert, elc metter inscriptie die hem toebehoorde, dats hem een yghelick verwonderde, ende up de vierde stellinghe stont noch een hooghe throon ghemaect, daer ons Heere God in zijne moghentheit inne zat, zegghende naer tverclaers van zijnen bijllette : *Venite benedicti patris mei, quod uni ex his fratribus meis minimis fecistis, mihi fecistis;* daer toe ooc ghevoucht was een zeer harmonieux gheluyt van eender orghele, harpe ende lute. Tusschen Blanckenberghe endeden Casselberch (daer nu Mer Loys van Ghistele, die heere van der Mote, inne woont) hadden die cooplieden van Florence een costelicke stellagie ghedaen fonderen, up

1440. de welcke die historie van Joachim zeer properlick vertoocht wiert, wiens offerande die bisschop verstack, ende ghaende uytten tempele, hoorde men van den inghelen Godts dees naervolghende woorden : *Noli timere Joachim, Anna, uxor tua, concepit et pariet tibi filiam, et hoc tibi signo sit quum veneris ad portam auream, habebis eam tibi obviam*, ende dienvolghende zo ghemoeteden Joachim ende Anna mencanderen ter Burchpoorte, die gheel (met drie thorren der voren) van boven tot beneden verghult was, ende boven int upperste van der zelver poorte, zanch men ende speelde men zo excellentelick wel dat een vreucht ende melodie om hoorene was, al twelcke ontwijffelick niet anders te bediedene en hadde dan dat die stede van Brugghe (die welcke onlancx leden van den prince weersien ende versteken gheweest hadde), nu by Godts ghenade weder in zijne goede gracie ghecommen was. Ende ten halven van den Burch stont een steenen casteelkin up eenen pilaer ghefondeert, met een mannekin der voren, dat alle die dach ende nacht goeden ypocras piste, telcx gheriewe ende behouve. Voor die steeghere van den Steen betoochde men figuerlick hoe St-Pieter, by den toedoene van den inghele, uytter vanghenesse gherochte, sprekende (naer tbewijs van zijnder rolle) de woorden hier naer verclaerst, te wetene : *Nunc scio quia misit Dominus angelum suum et eripuit me,* als of men daer by hadde willen te kennen gheven dat die hertoghe Charles van Orliens, by den toedoene van den hertoghe Philips van Bourgoengnen, nu emmers uytter vanghenesse van Inghelant was, daer hy XXV jaer lanck die patientie ghehadt hadde, zo voorzeit es. Ende tusschen beede die thorrekins boven dhoochste voye van der Halle, danste een persoon zo aerdich ende habilick up de coorde ende duer thoupelkin dat alle die ooghen van der marct themwaerts ghekeert waren, ysende by wijlen van zijne vreimde afgriselicke ende verschricke-

licke kueren; ooc vonden hemlieden de LXXX trompetten 1440.
ende claroenen die ter Cruyspoorte gheweest hadden, in tijts tzamen in die onderste voye van der zelver Halle, ghevende die prince daer anderwarf tzijnen passerene al tzelve pastan (1) met haerlieder instrumenten ghelijck zy ter poorte ghedaen hadden, twelcke zo buytermaten lustich om hoorene was als een wondere, daer toe ghevoucht dat die cooplieden van der Duytscher hanse bovendien noch drie zeerudders ende tot zo veel mareminnen, ten aldernatuerelickste dat doenlick was, naer tleven hadden ghedoen contrefaicten met schilderie ende anders, latende die zwemmen in de fonteyne ter marct, boven de welcke zy ooc eene verheven ende besloten stellagie hadden ghedaen maken, wesende niet dan ter zyden doorluchtich, aldaer een thoeveel choraelkins ende andere kijnderen zo uytnemende melodieuselick inne zonghen als oft inghelkins gheweest hadden, deur al welcke temmeragie eenen driecanten steenen pijlaer liep met een vreimt marmoset daer boven, dat niet en dede dant jeghens hem zelven schermde, hebbende een bloot mes in deen handt ende eenen bueckelare in dandere handt; ooc stont er ten eersten cante van den voorscreven pijlaer een aerdich vraukin, ghevende van zelfs melck uyt beede haerlieder boesems; ten andren cant stont een zotkin, pissende deurgaens goeden rijnschen wijn; ende up die derde cant was een wildemannekin van genter taylgie, uyt wiens codde (2) insghelijcx ooc continuelick rooden wijn sproot, telcx behouve, bycans alle die dach ende nacht ghedeurende. Ende neffens St-Christoffels kercke, by tZuivelhuys, hadden die cooplieden van der spaensche natie van ghelijcken ooc een zeer magnifique poorte van triumphe dweers over die strate ghedaen maken, metter gheeler

(1) Passe-temps. — (2) Kodse, knods.

1440. presentatie van der verrijssenesse Jesu-Christi, die welcken een rolle in zijn handen hadde, inhoudende het zelve dat hier naer volcht : *Ecce ego vobiscum sum usque ad consommationem sæculi*, daer of zonder twijffel tmorael verstant was, dat men hopte dat die goedertierentheit ons ghe-duchts heere ende prince in der eeuwicheit van zijnder stede van Brugghe niet scheeden en zoude. In de Gheltmuntstraete, voor een lootgierters huys, was een rustighe springhende fonteyne ghemaect met twee conduyten, uyt de welcke niet dan rijnschen wijn in grooter abundantie en vloyde tot in die middele van der strate. Ende jeghens over die Munte stont een zeer triumphante poorte casteelwijs (met eender coninclicke croone daer boven) dweers over die strate van houtte ghemaect, zeer fraykens verschiert met diversche ghebanierde thorrekens ende standt vensteren, metter wapenen van der stede, ende voor overal van boven tot ondere gehschildert ende vergult naer den heesch van de wercken hebbende daer en boven noch up elc van haren casteelen gherecht staende eene banniere van sprincens landen ende heerlicheden, in zulcker wijs dat ter rechter zijde van der zelver poorte stonden die bannieren van de hertochdommen van Bourgoengnen, Lotrijcke, Brabant ende Limburch, metsghaders ooc van die graefscepen van Vlaenderen, Artoys ende Bourgoengnen, ende ter slincker zijde stonden die bannieren van die graefscepen van Henegauwe, Hollant, Zeelant ende Namen, metsghaders ooc van die heerlicheden van Vrieslant, Salines ende Mechelen, onder al welcke bannieren van elcken zijde van den verwelfsele van der voorzeider poorte ooc een grooten leeuw ghemaect was, houdende in zijne clauwen den standaert van den hertoghe Philips van Bourgoengnen, teendere zijde verwapent met zijne vulle wapenen alleene, ende ter anderen zijde ghequartilleert ende vereenicht metter wapenen van der

princesse Isabelle, zijnder huysvrau, daer veel goetwillighe 1440.
persoonen wonderlicke groot behaghene inne namen, zo zy van ghelijcken ooc deden int zeer recreativich ende vermakelick gheluyt van allerande speellieden ende musicieunen, die welcke ter zelver platse successivelick om best haerlieder conste toochden, twijle dat die prince ende alle die van zijnder compaengnie passeerden; recht voor de poort van den hove, stont een hemele zeer wel ghecontrefaict, met een cleen moorkin, al up zijn Sarasijnsch ghecleet ende ghehabitueert, daer up sittende en hebbende een flaschelkin in dhant, daer alle dien dach lanck goede rommenie uyt vloeyde, telcx oirboire ende behoore, ende daer jegens over up den houck van den *Gouden Cop*, was noch een costelicke stellinghe gherecht, up de welcke figuerlick voor ooghen ghehouden wiert die transfiguratie ons liefs Heeren, wesende up den berch van Thabor, aldaer St-Pieter tot hem zeide, volghende tinhoudene van zijnder rolle : *Domine, bonum est hic esse, faciamus hic tria tabernacula*, daer by men bedieden wilde dat die Brugghelinghen niet anders en begheerden dan haerlieder prince eeuwelick by hemlieden te behoudene, die welcke snavens naer etene, met die hertoghe Charles van Orliens, gheaccompaengneert elc met zijnder huysvrau, ende alle die andere edelemannen, vrauwen ende joncvrauwen van den hove, in grooter hoocheit ende magnificentie, te peerde reedt, spacieren ende wandelen van strate te strate (daert over al scheen dach te zijne, midts die ontallicke menichte van lanteernen, toortsen ende vierpannen dieder barnden) zeer neerstelick anmerckende ende anhoorende allomme, by goeder moete, de triumphe, vreucht, blijtscepe ende ghenouchte die mer bedreef, eensdeels van dansene, singhene, batementene, hoverene ende spelene met allerande instrumenten van musijcke ende andere, maer principalick ende bijsondere van

1440. schoonst ende rijckelicst te vierene, in menigherande vreimde ende extraordinaire soorte ende maniere, met lustighen ghelude van tambourine, fijvers, trompetten ende claroenen, ghemerct datter van stede weghe prijs toe gheordonneert was, de welcke ontwijffelick die van sConincxbrugghe ende van der Bourse zeer ruterlick wonnen ende verdienden, te wetene elc een zelvere schale van een marck, niet jeghenstaende dat hemlieden die van der Marct, van der Burch, van den Braemberch, van de Hudevetters platse, van den ouden Zack, van St-Jacobsstrate ende Eechoutstrate bovendien noch zo behoorlick ende tamelick queten, elc int zijne, dat een melodie om ziene was, zo insghelijcx ooc deden die in Oudenburch ende in den Hoye woonden : ende boven al tghuene dies voorzeit es, zo hinghen noch an talderhoochste van die thorren van der Halle, van Onser Vrauwen kercke, van St-Salvaters, St-Donaes, St-Jacobs, St-Wulburghe ende St-Gillis, metsghaders ooc tSt-Christoffels, groote zackzamighe lanteernen, zeer wel ghestoffeert van keersen, die allen nacht deure barnden ende menighe mijle varre ghesien waren te watere ende te lande, in teekene van zeer uytnemender ende zonderlinghe blijdtscepe ende triumphe.

Ende tsanderdachs staken eenighe edelemannen van den hove ende van der stede ter marct in hooghe zadelen van orloghe, aldaer Adolfs, shertoghen Adolfs tweede zuene van Cleven, by den hertoghe Philips van Bourgoengnen, zijnen oom, ghedient wiert van der lance, vercrighende endelinghe, by grooter prouesse ende vaylgiandise, den danck van binnen, ende die heere van Wavereyn den danck van buyten, zo dat mer, ter cause van dien, buytermaten veel vreuchts binden hove bedreef van dansene, daer men alle die principaelste vrauwen ende joncvrauwen van der stede toe begroetede. Sdaechs daer naer stack men anderwarf ter marct, aldaer een edelman uyt

Ardennes den danck van binnen wan ende jonckheer Perchevael, sheeren zuene van Halewijn, ghecreech den danck van buyten, ende snavens festierden die van der wet beede die voornoemde hertoghen van Bourgoengnen ende van Orliens, metsghaders ooc beede die princessen Isabelle ende Marie, haerlieder huysvrauwen, met alle haerlier andere compaengnie ende suite van edele mannen, vrauwen ende joncvrauwen zo uytnemende somptueuselick ende plaisantelick up de groote zale van den Scepenhuyse dat men van dierghelijcke niet vele ghehoort en hadde. Tsaderdachs daer naer, den XVIIe van der voorzeider maent van decembre, arriveerde van Bruessele te Brugghe die grave Charles van Charloys, shertoghen Philips zuene van Bourgoengnen, metter princesse Cathelijne, zijne gheselnede, aldaer zy by den voorscreven hertoghe van Orliens ende die van der wet, zeer eerlick ende weerdelick ghewellecomt, inneghehaelt ende gheconvoyeert wierden totten hove, met vernieuwinghe van allerande triumphe ende costelicheit, hier voren al int langhe verhaelt. Ende tsanderdachs stack men thaerlieder eere wederomme allevot ter marct in hooghe zadelen van orloghe, alle die achternoene lanck ghedeurende, in der maniere dater afgriselicke groote faicten van wapenen bedreven wierden, al zo wel by de edelemannen ende die van den witten beere der zelver stede, als andere. Welcke ghenouchten aldus al ghepasseert ende gheent zijnde, zo vertrocken smaendachs daer naer (niet zonder menighen heeten traen) die hertoghe Charles van Orliens ende vrau Marie van Cleven, zijne huysvrau, naer dien dat zy beede zeer hooghelick beschoncken waren, al zo wel van der stede weghe als van shertoghen Philips weghe van Bourgoengnen, die welcke hemlieden met schoone state te Ghendt waert convoyeerde, aldaer hemlieden insghelijcx ooc alle eere ende weerdicheit bewesen wiert, met meni-

1440.

Den hertog van Orleans trekt naer Parys.

1440. gherande blijtscepe, vrolicheit ende ghenouchte, een thoeveel daghen lanck ghedeurende, die welcke nu omme ghecommen ende verschenen zijnde, die voornoemde hertoghe van Orliens nam voorts zijnen wech. deur Oudenaerde, naer Doornijcke, augmenterende zo allincx zijnen treyn ende staet, dat hy wel III^c^ peerden sterck die steden van Valenchien, Hennoot, Camerijcke, St-Quinten, Noyon, Compiengnen ende Senlis passeerde, reysende metten zelven reghelrecht naer Parijs, omme den coninck Charles te groetene, maer twas te vergheefs, want hy wasser by eeneghe groote meesters van der croone zo jeghens vermaect (omme dieswille dat hy Bourgoensch ghezworen hadde by tannemen van der ordene van den gulden vliese, zo voorzeit es) dat hy gheen acces ghecrighen en conste, treckende, mids dien, voor tsekerste, tzijnder stede van Orliens waert, aldaer hy van alle die weerelt, in alder eerweerdicheit, omtfaen ende omthaelt wiert, met onsprekelicker triumphe ende ghenouchte, overmidts zijne langhe absentie, zo wy ghehoort hebben. Binnen deser middelen tijt overleet Albrecht van Beyeren, die tweede keyser van dier name, ende int beghinsele van der maent van lauwe daer naer volghende, wiert by ghemeenen accoorde van de zeven keurvorsten, Frederic van Oostenrijcke (vadere van Maximiliaen, toecommende grave van Vlaenderen) te Francfort int keyserijcke ghesurrogneert, die derde van der zelver name. Ende ten eersten daghe van sporcle verschiet Jan van Luxemburch, die grave van Linay, heere van Beaurevoort ende van den gulden vliese, insghelijcx ooc te Guyse van deser weerelt, ende licht begraven in onser Liever Vrauwekercke te Camerijcke by zijne voorzaten ende ouders, hebbende zijne neve Loys van Luxemburch, F^s^ Pieters, den grave van St-Pol, alleene voor haeldinck ende successeur. Hierentusschen transfereerde die hertoghe Philips van Bourgoengnen die camere van den rade van

Albert van Beyeren sterft.

Ghendt binnen der stede van Cortrijcke, maer zy en bleef er niet langhe, overmidts tcontineuel vervolch van de Ghendtenaers, diese noch voor tende van den jaere weder ghecreghen. Ende tsondachs naer Vastenavent, den XXVIe van der maent als voren, staken te Rijssele ter Spinette Jan van den Vagheviere, die forestier van Brugghe, Eloy Mettenye ende Jan van Messen, Fs Gillis, die daer den sparrewaer conquesteirde, doende tzijnen wederkeerene te Brugghe als naer costume. Binnen den zelven jaere vant Hans van Gutenberch, poortere van der stede van Straesburch, eerst die waerachtighe middele van boucken te prentene, daerder tsijdert zo vele mede rijcke gheworden zijn, als Jan Menteel, Adolf Ruich, Maerten Slach, Sixtus van Rusingher, Walderick Haen ende andere. 1440.

Uytvinding van de boekdrukkunst.

Anno XIIIIe ende XXXXI, smaendachs naer Belokenpaesschen, up den meydach, vespereyde te Brugghe die voorghementionneerde forestier, vindende hem tsanderendachs zeer wel ghemonteert ter bane up die marct, met Jacob van der Beurse, die baenmeestere; Jan Metteneye, doude, insghelijcx ooc baenmeestere; Jacob Bonin, de zaelmeestere; Jacob Adoorne, van ghelijcken ooc zaelmeester; Gillis Dop, Philips van Aertrijcke, Pieter van Theimseke, Antheunis Dreelinck, Jan van Messem, de Jonghe ende Jan Parlant, aldaer buytermaten clouckelick van allen zijde ghesteken ende menich lancien ghebroken wiert, totter tijt dat men Antheunis Dreelinck den spiet, Jan Parlant den hoorne ende Bertram, die bastaert van Comene, den beer gaf, die welcke elc om best haerlieder eere bewaerde, angaende al tghuene dat hemlieden voorts respectivelick te doene stont. Ende binnen dier middelen tijt dede die princesse Isabelle haer uytterste beste te Louwen, in Champaengnen, omme den hertoghe Charles van Orliens weder met den coninck Charles van Vrancke- 1441.

Steekspel van den witten Beer.

Vorstin Isabella tracht den hertog van Orliens met den koning van Vrankryk te verzoenen.

1441. rijcke te reconcilierene, maer voorwaer het en was niet doenlick, deurdien dat die coninck (by den instekene van de ghuene die, midts zijnder presentie, vreesden haerlieder staten ende digniteyten te verliesene) gheensins gheswelghen en conste dat hy die ordene van burchmeestere (twelcke nochtans niet dan ter goeder intentie gheschiet en was) anneghenomen hadde, met die hertoghen van Bretaengnen ende van Alenchon, ghelijck wy ghehoort hebben, die welcke ter zelver occasie ooc beede zeer qualijck in gracie stonden, zo zelfs ooc successivelick allincx zo erghere dede die hertoghe Philips van Bourgoengnen, grave van Vlaenderen, van de welcke hem die coninck bijsondere wel hadde willen wreken, ten hadde gheweest die gru van der alliancie van Inghelant, daer hy hem oyt zo schoffierlick qualick mede ghevonden hadde, als voorzeit es; van al twelcke die voornoemde hertoghe Philips in alderdiligentie gheadverteert zijnde, hielt hem zeer sterckelick up zijn verhouden, beradende hem voorts als nu tHesdin, als nu te Nevers metten voorzeiden hertoghe van Orliens (daer die hertoghen van Bourbon, van Bretaengnen ende van Alenchon, metsghaders ooc die grave van Vendosme ende van Nevers mede spanden) omme te wetene hoe in die zake voortan best diende gheprocedeert te werdene, in der maniere dat die coninck endelinghe (naer diversche communicatie) totter vulcomminghe van den voorghescreven paeyse van Atrecht (ghemaect int jaer XIIII^c ende XXXV) ghesommeert ende vermaent wiert, daer up hy achter een verantwoorde dat hy anders niet en begheerde dan ter eerster opportuniteit al te doene dat redene was, maer dat hy als noch daer toe niet verstaen en mochte, overmidts die groote importance van zekere andere overcommende affairen ende empeschementen, biddende met eenen dat men hem tzelve niet qualick afnemen en wilde. Hierentusschen maecten

Tienjarig bestand van de wendsche steden met de Hollanders.

die van Oosten, als Lubeke, Hamburch, Lunenburch 1441.
ende andere een bestant te Coppenhove, van XII jaeren, met die Hollanders, daer zy dicwils ende menichwarf zeer groote schade ter zee of ghedoocht ende ghesupporteert hadden, welck apointement zo haest niet gheaccordeert ende ghesloten en was, ofte die hertoghe Philips van Bourgoengnen en nam die stede van Woerden inne by crachte, metten casteele aldaer, vallende metten zelven ooc voor Armenfort, daer hem zulcke resistentie gheschiede dat hyder een van zijne principaelste capiteynen liet ende nootsakelick wederkeeren moeste zonder yet anders te bedrivene. Ten zelven tijde stelde men zekere nieuwe impost up die sluyssche musselen, ende van dier tijt voort (zoot Gode gheliefde) en quamender gheen meer metter vloet anneghedreven, tal zulcker ghemeener lamentatie van de schamele lieden (die welcke daer of plochten te userene in stede van andere visschen) dat men tvoornoemde impost weder (om beters wille) te niete deden, daer doen van nieus zulc een affluentie ende overvloedicheit van musselen naervolchden, dats hem een yghelick verwonderde, ende zom ooc tzelve voor mirakel rekenden. Ende Lichtmesse daer naer volghende, wiert vrau Margriete, shertoghen Philips oudste zustere van Bourgoengnen, te Parijs metter doot ghemeene, die huysvrau van graef Arcturus van Richemont, connestable van der franscher croone, maer daer te voren wedewe van den Dolphijn Lodewijck van Vienne, zuene van wijlent die coninck Charles van Vranckerijcke, die zesde van dier name, ende licht begraven binden cloostere van de Carmers aldaer. Up Aerdbeving.
den XXVIe van der maent van lauwe ghebeurde tAnchiers zulc een verschrickelicke eertbevinghe, dat men niet en meende ofte die stede zoude teeneghadere versoncken hebben, zo dater veel persoonen, van grooter verschietenesse, zieck bedeghen ende ooc tleven endichden. Ende

1441. ten eersten zondaghe van der vastene, den XVIIIe van de naerste maent, staken te Rijssele ter Spinette Arcturus Drielinck, die forestier van Brugghe, Jan van den Vagheviere, Pieter van Themseke ende Olevier van der Banck, draghende hemlieden daer elc bijsondere uytnemende vromelick, hoewel dat zy nochtans den sparrewaer niet en ghecreghen, die welcke jeghens alle equiteyt ende niet dan uyt puerder affectie een edelman van Doornijcke (gheheeten Lijmosin) ghegheven ende ghepresenteert wiert.

1442. Tnaervolghende jaer, up den tweeden zondach naer Paesschen, den XVIe van april, zo vespereyde te Brugghe die forestier voornoemt, ende quam sdaechs daer naer zeer vaylgiantelick ter ghecostumeirde bane ghereden, met Jan van Hoorne, Jacob Bonin, Jacob Adoorne, Maerten Honin, Jan Parlant, Anchelmus Adoorne, Boudvin de Maerschalck, Pieter Metteneye, filius Philips, Gillis Dop, Jacob Dane ende Jacob Schaeck, die schouteetene der zelver stede, loopende daer onderlinghe menighe stercke carriere jeghens mencanderen, zo dat Pieter Metteneye int ende, by zonderlinghe vromicheit, den spiet verdiende, Jacob Bave den hoorne ende een persoon van Doornijcke den beer, die welcke ontwijffelick voorts nichte meer deene dan dandere nieuwers inne te cort en vielen, van al tghuene dat haerlieder officie anne ghinck, in der maniere dat zy tsanderendachs (voor een beghinsele) wederomme een nieuw steikspel ter zelver platse beriepen, aldaer Eloy Metteneye den danck van binnen conquesteirde ende die jonckheere van Moerkercke die danck van buyten, al ter grooter ghemeene recreatie ende verhueghinghe. De welcke zo gheringhe niet en cesseerde, ofte Jan van Bourgoengnen, die grave van Stampes, gouverneur van Picardien, en vant hem met machte int quartier van Beauvais, subjugerende, verbarnende ende destruerende daer teeneghadere tcasteel te Milgy, daer Pieter Reynout daghelicx ghewone was zijne

Steekspel van den witten Beer.

coursen ende sprencreysen uyt te doene, ten inestimablen grieve, niet alleene van die van Perone, Mondedier ende Roye, maer bovendien ooc van die van Artoys, nieuwers eenich vriendt ofte vyandt sparende, ende treckende endelinghe, met al dat hijs ghedraghen conste, by apointemente zijnder veerden, naer zeer grooot verlies van zijnen volcke, maer van der contrarie zijde en bleeffer niemende van estime versleghen, dan Mattheus van Humieres. Ghedeurende dese wapeninghe, wiert die hertoghe Charles van Orliens (by den tusschensprekene van den eerdtsbisscop Reynier van Riemen ende meer andere princen) weder ghereconsilieert ende alsints in graeie van den coninck Charles van Vranckerijcke ghestelt, zo dat hy corts daer naer, uyt zijnder name, menich vroom exploot van orloghe up de Inghelschen dede, al zo wel binnen den hertochdomme van Gascoengnen als elders. Up den VIIe dach van hoymaent beghonst men die verbarnde kercke van St-Michiels te Ghendt weder up te makene. Ende binnen X daghen daer naer, wiert er die hoochbailliu ghebannen. Die maent dieder naervolchde, starf die hertoghe Jan, Fs Jans van Bretaengnen, grave van Montfort, die zesde van dier name, latende zijn hertochdom succederen up Franchoys, zijnen oudsten zuene, die toecommende man van vrau Isabelle, die dochtere van den vermoorden coninck van Schotlant, daer die Dolphin Loys van Vranckerijcke die zustere of ghetraut hadde, ghenaemt vrau Margriete, ghelijck wy metter tijt allincx zo breedere hopen te betooghene; daer overleet ooc zeer corts naer desen Pieter van der Marct, die abt van den Dunen, in wiens platse dus succedeerde Everaert van de Velde. Ende up tzelve pas brochte Gheeraert Clement een stick van tweerdichhelich cruce ons Heeren te Zande, by Ghistele, aldaer ment noch ten daghe van heden zien mach. Welcke zaken alzo ghepasseert zijnde, die prince slouch Pieter Pot, coop-

1442.

Den hertog van Orlians komt in vrede met den koning van Vrankryk.

1442. man van Antwerpen, gheboren uyt Bourgoengnen, ruddere omme zijn groot goet ende zonderlinghe gracie wille.
Droogen zomer. Ende binnen deser middelen tijt maectet deurgaens zo droghe wedere, dattet van den eersten daghe van meye tot Bamesse boven de zes reysen niet en reynde, daer consecutivelick ooc zulc een overstranghe coude wintere naer volchde, dat de vivers meest allomme totten gronde vervrozen, met al tvisch dätter inne was, in der maniere dat de vaersche visch van dier tijt voort buytermaten diere bedeech. Ende tsondachs naer Vastenavent, den X^e^ van maerte, staken te Rijssele ter Spinette Pieter Metteneye, F^s^ Philips, die forestier van Brugghe, Jacob Metteneye, F^s^ Jacobs, Pauwels Metteneye, F^s^ Jooris, Antheunis Dreelinck ende Eloy Metteneye, F^s^ Jooris, die den sperrewaer mede thuysewaert brochte, triumpherende ende hoverende snavens ter logie, achtervolghende die kueren ende ordonnantien daer of zijnde.

1443. Int jaer ons Heeren XIIII^c^ ende XLIII, up den tweeden Paeschdach, den XXIIe van april, verschiet Jan F^s^ Yweyns, die heere in Varssenare, by der stede van Brugghe, van deser weerelt, ende wiert te Varsenare begraven, by Mer joncvrau Cathelijne, zijnder huysvrau, die dochtere van Nicolaes Barbesaen. Ende ten derden daghe van der naervolghender maent sneeudet zo horribelicke zeere alst binnen menschen ghedincken ghedaen hadde. Welcken nochtans niet jeghenstaende, zo vespereyde te Brugghe, son-
Steekspel van den witten Beer. dachs naer Belokenpaesschen, den vijfste der zelver maent, die voorzeide forestier Metteneye, comparerende tsanderdachs, in goeder equipagie, ter ghecostumeirder bane, met Eloy Metteneye, Jan van den Vagheviere, Antheunis Drielinck, Antheunis Metteneye, Pieter van Theimseke, Jacob Bave, Gillis Dop, Olevier van der Banck, Jacob Metteneye, F^s^ Jacobs, Lodewijck Bonin, Jan van Bouchoute, Joos van den Walle, Jacob Breydel ende

Robrecht van Bouchoute, aldaer wonderlicke veel faicts 1443.
van wapenen bedreven wiert, maer int uytende zo ghecreech Pieter van Theimseke den spiet, Jacob Metteneye, F' Jacobs, den diamant, Olevier van der banck den hoorne ende een persooon van Doornijcke den beer, die welcke ghezamelick jeghens sdijssendachs daer naer, ter zelver platse, een andere steickspel beriepen, aldaer Pieter Metteneye, F' Philips, die afgaende forestier, den danck van binnen verdiende, ende die jonckheere van de Gruythuuse den danck van buyten, beroupende daer anderwarf metten zelven een steickspel in hooghe zadelen van orloghe, in twelcke hy zijn vierdere, zonder twijffele, groot lof, eere ende prijs behaelde. Ende up den X^{en} van der maent als voren, vielender zulcke afgrijselicke groote haghelsteenen uytter lucht, dat zy de lieden zom bulen in 't hooft vielen. Ten XIIIIe daghe van wedemaent hielt men die costelicke ende zeer wel vermaerde schotterie te Bruessele, in Brabant, daer die van Ghendt den prijs wonnen van schoonst incommene: ende daerentusschen liepen die van der stede van Luxemburch ende van Thionville in die wapenen jeghens haerlieder hertoghinne Isabelle, die wedewe van den hertoghe Antheunis van Brabant ende daer naer ooc van Jan van Beyeren (eerst bisscop van Luycke) zo wy ghehoort hebben, zegghende haer niet alleene veel diversche injurien ende cleenicheden anne, maer slutende haer daerenboven ooc die poorten voor haer ooghen, metter retentie ende suspentie van alle hare jaerlicsche domeynen ende revenuen, zo dat zijs haer int ende beclaghen moeste by den hertoghe Philips van Bourgoengnen, grave van Vlaenderen, haren neve ende haeldinck, daer zy, ten respecte van beede hare voornoemde mans, al zo wel van svaders als van smoeders weghe, respectivelick die moeye of was, versouckende zeer instantelick hulpe ende bijstandicheit jeghens hare voorscreven rebellighen, de welcke

Oproer te Luxemburg.

1443. hy haer geerne accordeerde, vermanende mids dien in alderdiligentie ende neersticheit de ghuene die haer contrarie waren, dat zy zouden desisteren van tghuene dat zy voren hadden, ende keeren tot behoorlicker obedientie ende gheoorzaemheit eer hijs hem voordere moeyde: maer dies niet jeghenstaende, zy wierden noch lancx zo erghere, ende allyeirde secretelick metten hertoghe Willem van Sassen, die hemlieden terstont VIII[c] mannen van wapenen ten secourse zant, onder tbeleet van den grave van Clijt, metten welcken zy zonder langher verdrach tgheheele hertochdom van Luxemburch ofte Liselenburch in roeren stelden, doende buytermaten groote foortse up de steden ende casteelen die de voorzeide hertoghinne mede vielen, in der maniere dat die voornoemde hertoghe van Bourgoengnen van al in tijts ghewaerschuyt zijnde, niet en faylgierde van over dach, over nacht, derrewaerts te treckene met een zeer gheweldich eyrcracht van volcke te peerde ende te voet, daer naer hem die upperste capiteynen of waren, eerst die grave van Stampes, gouverneur van Pijcardien; die grave van Varnenburch; Sijmoen van Laleyn, die heere van Haute ende van den gulden vliese; Walram Moreel; Guy van Roye; Andries, die heere van Humieres; Hector van Savoye; Galban Quieret; Willem van Gravant; Robrecht van Nuremont; Jan, die bastaert van Dampiere; Heyndrick Delatour, ende die heere van Salucen, nemende voor alle wercken tcasteel te Vilgy inne (daer Jacob van Beaumont die capiteyn of was) ende slaende voorts ghezamelick voor die stede van Luxemburch nedere, daer zy van ghelijcken ooc by nachte binnen gherochten, byder industrie ende vaylgiandise van Galbaen Quieret, die welcke eerst met leeren over die mueren clam ende foortselinghe die poorte opende, treckende reghelrecht naer dien, met cleenen gheselscepe, ter marct waert, ende roupende daer duerghaens zeer lude

ende leelick : *Die stede is ghewonnen*, int welcke hemlieden die poorters ende ingheseteuen zeer wonderlicke zeere versloughen ende beroerden dat zy alle ghelijck (ghereserveert twee die int incommene ter stede doot bleven) zeer haestelick naer Thyonville liepen, abandonnerende mids dien al dat zijs hadden. Maer die grave van Clijt sauveerde hem met zijne Duydtschen binden casteele, daer die Bourgoenschen metten zelven zeer sterckelick voren vielen, pijlgierende voorts die stede (die welcke gheel vul goets was) al zo jammerlick van teen ende (1) totten andere als vianden pleghen, ende deelende den buyt onderlinghe naer elcx qualiteit ende ghestaeltheit, zo dat die meeste al tbeste ende die minste tslechste behielden, niet zonder groote murmuratie van de ghemeene saudeniers, maer zy en haddens anders. Twelcke alzo ghepasseert zijnde, men ghinck er allevot tcasteel bestormen van allen zijden, daer hemlieden die van binnen zo clouckelick ende vaylgiantelick jeghens vouchden, dat zy noch even vast int huerlieder bleven, schietende den voorscreven bastaert van Dampiere doot met eenen pijle ende quetsende Hector van Savoye zeer grievelick in zijne borst, byder uytnemender vromicheit van haerlieder capiteyn die grave van Clijt, die welcke dies niet jeghenstaende nochtans wel merckende ende considererende dat hijt int ende te quaet hebben zoude, vloot in die deemsterheit van der nacht insghelijcx ooc naer Thyonville als die voorghaende, belastende met dien zijne lieden tcasteel over te ghevene, behoudens lijf ende goet, zoot ghebeurde, naer dat men an de cant van drie weken lanck voren ghelegghen hadde; twelcke ziende die van Thyonville, quamen van ghelijcken ooc ten apointemente, in zulcker wijs dat die hertoghe Philips van Bourgoengnen binnen eenen corten tijt ende met cleender bloetsturtinghe, tgheele her-

1443.

Den hertog van Bourgondie verovert 't land van Luxemburg.

(1) Eynde.

1443. tochdom van Luxemburch (daer hy tnaerste hoyr of was) weder ter obedientie ende gheoorzaemheit van der hertoghinne Isabelle, zijnder moeye, brochte, omtfaende daer voren (in recompense van zijnder wapeninghe) XII duysent francken tjaers, haer leven lanck ghedeurende, ende makende voorts Cornelis, zijnen bastaerden zuene, gouverneur van den lande, ten fine dat dierghelijcke rebellie ende seditie in zijn absentie niet meer en gheschiede. Hy dede ooc voor zijn vertreckene uytter stede van Luxemburch nieuwe Andriesguldenen slaen van XXI int marck. Ende ten eersten zondaghe van den Vastene, wesende doen den eersten van der maent van maerte, zo staken te Rijssele ter Spinette Pieter van Theimseke, die forestier van Brugghe, Gheleyn van Theimseke ende Pieter Metteney, dieder den sperrewaer wan, bedrivende tzijnder wedercomste te Brugghe zeer veel vreuchts ende ghenouchte ter logie.

1444. Sterkspel van den witten Beer. Tjaer dater naervolchde, ten tweeden zondaghe naer Paesschen ende XXVIe van april, vespereyde te Brugghe die voorghenoemde forestier, commende sdaechs daer naer zeer hupsch ende clouck ter bane ghereden, met Jan Breydel, Joos van den Walle, Lodewijck Bonin, Jan Heldebolle, Olevier van der Danck, Jacob Bave, Pieter Metteneye, Jan van den Vagheviere, Jan Parlant, Anchelmus Adoorne ende Lodewijck van den Gruythuuse, aldaer alle die achternoene lanck afgriselicke zeere ghesteken wiert, ter presentie ende jeghenwoordicheit van der hertoghinne Isabelle van Bourgoengnen, die welcke endelinghe zelve Jan Breydel den spiet gaf, Anchelmus Adoorne den hoorne, ende Adam van Haveskercke, Fs Lodewijcx, den beer, inne twelcke hem die voorzeide nieuwe forestier Breydel zo grootelicx verblijde ende verhuechde, dat hy jeghens snavens naer tetene een nieuwe steicspel beriep, daer Jan Barbesaen den prijs verdiende, ende sdonderdachs daer naer staken daer anderwarf eeneghe hovelinghen ende

andere in hooghe zadelen van orloghe aldaer men Jaecques 1444.
van Bourbon den danck van binnen toeschicte, ende Pieter Metteneye den danck van buyten. Zeer corts naer dezen verjoughen die Houcx alle de Cabeliaus uytter stede van Amsterdam naer Hollant, zo datter apparentelick eer yet lanck een zwaerbloedighe commotie stont uyt te rijsene, indien der die voorscreven hertoghinne Isabelle niet wijselick ende rasschelick inne voorzien en hadde, priverende Willem van Laleyn van den gouvernemente van den lande, ende stellende Goosin de Wilde in zijne stede. Ende omtrent den zelven tijt, wiede die bisscop Nicolaes van Sarrepsen, van der ordene van St-Franchoys, als suffragaen van den bisscop Jan van Doornijcke, den nieuwen hoogen outaer tOostkercke, by der stede van Brugghe, transfererende daer met eenen met grooter eere ende weerdicheit die helige reliquien van Ste-Gutagoen in een andere fiertre, ten neerstighen versoucke van Joos Pardieu, die pasteur aldaer ende dekene van kerstenhede der voorzeide stede, metsghaders ooc van Jan de Brabant ende Jooris Bellinck, beede cappelanen der zelver prochie, tzamen gheassisteert by haerlieder fabrijckmeesters, te wetene, Willem Mallin, Jan Houcelin, Laureyns Beyts, Pieter Valcke ende Claeys van Dudzeele. Tsondachs naer Vastenavent, den XIIIIe van der maent van sporcle, staken te Rijssele ter Spinette Jan Breydel die forestier van Brugghe, Jacob Metteneye, F^s Jacobs ende Pieter van Theimseke, quytende hemlieden daer elc int particuliere zo buytermaten wel int faict van wapenen als een wondere, dies nochtans niet jeghenstaende zo ghecrech een edelman van Doornijcke (ghenaemt Lijmosin) den sperrewaer, by der zelver middele als hy ze nu gheleden drie jaer insghelicx ooc ghehadt hadde, volghende tgheune dies voorziet es.

Den hoeckschen en kabeljaeuwschen twist herleeft.

Doen men schreef tjaer XIIIIe ende XLV tsondachs naer 1445.
Quasimodo, den XIe van april, vespereyde te Brugghe

Steekspel van den witten Boer.

1445. die ghementionneerde forestier Breydel ende quam tsanderdachs zeer wel ghemonteert ter bane up die marct, met Cornelis van Steenburch, Zegher van Bersele, Jacob Breydel, Joos van den Walle, Jacob Bave, Antheunis Metteneye ende Pieter van Theimseke, bedrivende daer onderlinghe uytnemende groote prouesse int stekene, maer int uytende bedeech Jacob Bave nieuw forestier, Joos van den Walle gecreech den hoorne ende Adam van Haveskercke, F' Lodewijcx, den beer, seghelorende hemlieden voorts, nopende den surpluse, naer die voorgaende elc int zijne, zo dat die voornoemde nieuwe forestier zijn zestere van stonden an, jeghens snavents naer etene, een nieuw stickspel beriep, dachvarende daer toe alle die gheune dies lustede in der maniere dat Jan Breydel den danck van binnen wan ende die jonckheere van Hamste den danck van buyten. Twijle dat men hier mede besich was, zo wiert er tusschen Vranckerijcke ende Inghelant een bestant gheaccordeert van een jaer. Ende die coninck Christoffels van Denemercken traude te Coppenhave in Hollant (in alderande blijtscip ende triumphe) die dochtere van de marcgrave Jan van Brandeburch, gheheeten vrau Dorothea. In die maent van juny transfereerde die hertoghe Philips van Bourgoengnen grave van Vlaenderen, die camere van den rade te Ghendt binnen der stede van Denremondo, ende van danen weder tIpere, omme den troublen tijt wille, houdende die alsints vry van den ressoorte van den parlemente te Parijs, uyt crachte van den paeyse van Atrecht, wesende in daten van den jaere XIIII^c ende XXV, zo elders int langhe by ons ghenoteert ende verclaerst staet. Ende up St-Andriesdach, den laetsten van der maent van novembre, celebreerde die voornoemde hertoghe Philips, in St-Janskercke te Ghendt, zijne zevenste feeste ven den gulden vliese, met zulcker hoocheit ende magnificentie als tbetaemde, aldaer die overledene heeren

Zevenste kapittel der ridderorde van het gulden vlies.

van der zelver ordene waren : eerst, die hertoghe Jan van Bretaengnen, grave van Montfort; Roelant van Uytkercke, die heere van Hemfrode ende Estrait; Antheunis van Vergy, die grave van Dampmartin, heere van Somptijte ende van Raingny; Jan van der Clijte, die heere van Comene; Jan van Luxemburch, die grave van Linay ende heere van Beaurevoort: Florimont van Brimeu, die heere van Maysinqcourt, ende Robrecht, die grave van Varnenburch, in de plaetsen van de welcke ghesurrogueert wierden Alphonse, die coninck van Arragon, van Secilien ende van Napels; Vrancke van Borsele, die grave van Oostervant, heere van Zulin, van St-Maertensdijck ende van Hoochstrate; Reynier van Hollant, die heere van Brederode ende van Viane; Heyndrick van Borsele, die grave van Grootvelt, heere van der Vere; Jan, die heere ende heer van Auxy; Andries, die heere van Humieres, ende Jan van Neufchastel, die heere van Montagu. Dese feeste ende triumphe en was zo haest niet gheent, ofte Mer Jacob van Laleyn, die heere van Bingnicourt, en vacht binder zelver stede in camp morteel jeghens eenen ruddere uyt Cathalongnen dieder tondere bleef. Ende daerentusschen reesser wederomme een nieuwe wapeninghe ter Leyden, in Hollant, tusschen die Houcx ende Cabiliaus, zo dat hemlieden die Houcx upt kerckhof van St-Pancratius sauveren moesten, niet zonder extreme dangier van schoffierlicke groote bloetsturtinghe, ten hadde ghedaen die haestige comste van den prince, die welcke alle die principaelste autheurs ende voorstelders van der seditie zom lijvelick ende zom pecunieerlick punieerde, ter exemple van anderen, nemende zelfs Goossin de Wilde den nieuwen gouverneur van den lande, ghevanghen, up die bedrachten van Philips Baenyaert, die capiteyn van den casteele te Meydenblick, de welcke men naerderhandt bevant zo waerachtich te zijne, dat die voornoemde gou-

1445.

Kamp te Gent.

1445. verneur te Loevesteyn omthalst wiert; tsondachs voor Vastenavent, ten laetsten daghe van sporcle, staken te Rijssele ter Spinette Jacob Bave, die forestier van Brugghe, Jan Breydel ende Jan Bave, behaelende daer ghezamelick groote eere, maer gheenen prijs, deurdien dater een vleeschauwere van Parijs den sperrewaer wan, by onsprekelicker prouesse ende vromichede. Ende up den Palmenzondach, den XIe van der maent van april, woeyder al Hollant, Zeelant, Vrieslant, Brabant ende Vlaenderen deure zulc een storm van winde, dater allomme veel kercken, cloosters ende andere edificien buytermaten zeere by beschadicht ende gheschent wierden, metsghaders ooc onthallicke veel boomen uytter eerde ghevelt, daer metten zelven zulcke afgrijselicke groote haghelsteenen naervolchden, dater waer hier, waer daer, diversche persoonen ende beesten of storven, ooc bedorven zy tallen cante zo die daken van de huyzen ende die vruchten upt lant, dat Gode van hemelrijcke claghelick was.

Storm.

1446. Ten naersten jaere, tsondachs naer Belokenpaesschen, den anderen dach van meye, vespereyde te Brugghe Jacob Bave als forestier van den gheselscepe van den witten beere, vindende hem sdaechs daer naer int vulle harnasch ter ghecostumeerder bane, met Mattheus de Wachtere, Jooris Bave, Jan de Bul, Jacob Hoonin, Jan Bave, Jan Breydel ende Philips van Aertrijcke, aldaer menighe vroome carriere gheloopen wiert, eer anderstont men Philips van Aertrijcke den spiet, Jan Breydel den diamant, Jacob Bave den hoorne ende die coninck van der Spinette te Rijssele den beer gaf, die welcke voorts niet en misten van haerlieder eere, elc int zijne, wel te bewarene zoot behoorde, in der maniere dat die voorzeide ancommende forestier Aertrijcke, zijn zestere, jeghens tsanderdachs ter zelver platse een nieu stickspel beriep, aldaer Philips, die heere van Maldeghem, den danck van binnen

Steekspel van den witten Beer.

ghecreech, ende Staeffin Wijts den danck van buyten. Int beghinsele van hoymaent traude die grave Arcturus van Richemont, connestable van Vranckerijcke (nu wedeware zijnde van vrau Margriete, shertoghen Philips oudste zustere van Bourgoengnen) vrau Cathelijne van Luxemburch, die dochtere van den grave Loys van St-Pol, Conversant ende Briane, heere van Anghien. Ende sdonderdachs, ten XXIII^{en} daghe van sporcle, so overleet onzen helighen vadere die paeus Eugenius, die vierde van dier name, naer dat hy XV jaer lanck continuelick schisma ghehadt hadde met eenen tweeden paeus, gheheeten Felix, ten omsprekelicken confusie ende cleenicheit van der heligher kercke, zo wy ghehoort hebben. Tsondachs daer naer, up den grooten Vastenavent, staken Philips van Aertrijcke, die forestier van Brugghe, Amant van Aertrijcke, Anchelmus Adoorne, Jacob Bave ende Philips, die heere van Maldeghem, tzamen te Rijssele ter Spinette, aldaer die forestier voornoemt den sperrewaer wan ende tsanderdachs den ypocras, doende tzijnen wederkeerene te Brugghe als naer costume. 1446.

Dood van paus Eugenius IIII.

Anno XIIII^{c} ende XLVII, up den tweeden zondach naer Paesschen, den XXIIIIe van der maent van april, vespereyde te Brugghe die forestier voorscreven ende compareerde tsanderdachs weder, in grooter magnificentie, ter bane up die Marct, met Christoffels van den Vagheviere, Jacob Hoonin, Anchelmus Adoorne, Jacob Bave, Jacob Braderijck, Pieter Metteneye, Jan van den Vagheviere, Jan Parlant, Eloy Metteneye, Jacob van den Vagheviere, Gillis van Hoorne, Sijmoen van Aertrijcke, Jacob Adoorne, Jan Gheerbode, Jan van Hoorne, joncheer Lodewijck van den Gruuthuuse ende Maerten Hoonin, die burchmeestere van der Course, draghende hemlieden daer elc omt vroomst ende vaylgiant int faict van wapenen, ter presentie ende jeghenwoordicheit van der princesse Isabelle, die welcke 1447.

Steekspel van den witten Beer

1447. endelinghe Anchelmus Adoorne den spiet, Eloy Metteneye den diamant, Jacob Braderijck den hoorne, en die coninck van der Spinette te Rijssele den beer toeschicte. Commende voorts, metten grave Charles van Charloys, haren zuene, tsnavens int Ghijselhuys by den gheselscepe ten banckette, zo zy van ghelijcken ooc tsanderdachs snoens dede ten huyse van den voorscreven nieuwen forestier Adoorne, die hem naer etene wederomme, zijn zestere, int vulle harnasch, ter ghewoonlicker bane vant, stekende daer alle die achternoene lanck met schilden van zijnen coleuren (te wetene wit, roodt ende groen) uytnemende vromelick ende couragieuselick jeghens alle die ghuene dieder commen wilden, zo dater Staeffin Wijts den danck van binnen ghecreech, ende Mer Adolf van Cleven, die heere van Ravesteyn, den danck van buyten. Ten XXIX[e] daghe der zelver maent starf Richart, die heere van der Cappelle ende proost van Onzer Liever Vrauwekercke te Brugghe, aldaer hy zeer eerlick binden choore begraven wiert. Ende up den meydach staken, buyten by de vivere te Male, jeghens den ghementionneerden forestier Adoorne, eerst die voornoemde heere van Ravesteyn, ende daer naer Mer Jacob van Laleyn, die heere van Bignicourt, metsghaders ooc Cornelis die bastaert, Metteneye ende Staeffin Wijts, aldaer hem die forestier zo zonderlinghe wel queet, dat hy die bastaert voorzeit gheel ende al zijn helmt opende niet zonder extreme dangier van zijnen persooon, indien hem die almeughende Heere niet bescermt ende bewaert en hadde. Binnen deser middelen tijt cosen die cardinalen te Rome eenen nieuwen paeus (die zyder naer zijnder consecratie Nicolaes hieteden, den vijfste van dier name) in die stede van den overleden Eugenius, daer wy int voorgaende capitle of ghesproken hebben, maer dies niet jeghenstaende, zo en wilde die oude competiteur Felix van der zelver hoocheit als noch niet wijcken, water die zeven

Paus Nicolaus V.

keurvorsters, metsghaders ooc die coninck Charles van Vranckerijcke ende die hertoghe Loys van Savoyen toe ghezegghen consten, ter omsprekelicker omstichticheit van alle die weerelt, daer men alsdoen zeer lettele scheen up te schaffene, Godt beteret! Ende ten zelven tijde lieten die van Ghendt eenen leeu ende eenen stier tzamen vechten, in een besloten parck, aldaer die stier met zijne hoorens int ende den leeu vernielde, twelcke zommeghe van der stede jugierden een zekere voorteeken te zijne van toecommende zwaricheit ende miserie, ghelijct gheschiede, zo wy byder tijt noch hooren zullen. Zeer corts naer desen reysde Anchelmus Adoorne, die forestier van Brugghe, teenen steickspele te Bruessele, daer hy groote eere behaelde, reysende van danen naer die stede van Rijssele, met Jan Hoste ende Philips van Aertrijcke, ende stekende daer (up den eersten zondach van den Vastene, den Xᵉ van sporcle) zo uytnemende vaylgiantelick ter Spinette, dat hy den sperrewaer mede thuysewaert brochte, festierende tgheele gheselscip van den witten beere snavens zeer blijdelick ter logie, in allerande vreucht ende triumphe. 1447.

Gevecht van eenen leeuw met eenen stier.

Tnaervolghende jaer, tsondachs naer Belokenpaesschen, den VIIᵉ van april, vespereyde te Brugghe die forestier voornoemt, commende sdaechs daer naer in grooter magnificentie, uyt tcloostere van den Eechoute ter bane ghereden, met Mechiel van Bassevelde, Pieter Adoorne, Claeys Fierens, Jooris Bave, Jan Hoste, Jacob Hoonin, Philips van Aertrijcke, Jan van Messem, joncheer Lodewijck van de Gruuuthuse ende Mer Adolf van Cleven, die heere van Ravesteyn, aldaer menighe vrome lance by hemlieden alle ghebroken wiert, maer principalick ende bysondere by Jacob Hoonin, Jan van Messem ende die coninck van der Spinette te Rijssele, daer of men die eerste den spiet, dandere den hoorne ende die derde den beer gaf, tal zulcker ghemeener verblijdinghe ende verhueghinghe dat die voor- 1448.

Steekspel van den witten Beer.

1448. zeide nieuwe forestier Hoonin, zijn vijfstere, metten zelven noch een steickspel jeghens snavens naer etene beriep, aldaer joncheer Lodewijck van den Gruuthuuse den danck van binnen wan ende een poortere van Ghendt (ghenaemt Varnijck) den danck van buyten. Ende sdaechs daer naer, zo stack men wederomme van nieus ter zelver platse, in hooghe zadelen van orloghe ende zonder lijsten, daerof dat een edelman uytten hove van Bourgoengnen den danck van binnen behielt, ende een poortere van Ghendt (gheheeten Hove) den danck van buyten. Alle dese ghenouchte aldus ghepasseert zijnde, men beghonster voortan al Vlaenderen deure (ghelijct ment ghemeenelick ziet ghebeuren) niet dan van droefheit ende swaricheit thoorene, deur dien dat er die hertoghe Philips van Bourgoengnen (by quaden rade) eene nieuwe cayljoote van XVIII grooten up elc hoet zouts stellen wilde, daer die van den lande, als wesende van alle oude tijden een zeer libere natie van volcke, in gheender maniere toe te bringhen en waren, ende namentlick die van Ghendt, zegghende plat uyt dat zyder inder eeuwicheit niet inne consenteren en zouden, ende dat die Fransoysen maer arme ezels en waren, die welcke ten appetijte van Philips van Valoys, haerlieder coninck (nu gheleden C ende VI jaer) tot zulc een onredelick servituyt eerst haerlieder consent ghedreghen hadden, van welcken exemple zy gheensins over hemlieden gheuseert en wilden hebben, al zo langhe als zy aseme in haerlieder lijf hadden, met meer andere dierghelijcke overwillighe ende seditieuse woorden; van de welcke die prince traport ghehoort hebbende, wiert inwendich int herte met zulcker toorne ende gramscepe omsteken, dat hy ter weerelt niet zo en begheerde als hem by eenegher middele te mueghen wrekene van die van Ghendt, te meer ooc omme dieswille dat hy haerlieder leelijck vertrecken van voor die stede van Calis (int jaer XIIIIc ende XXXVI)

Den hertog stelt eene belasting op het sout.

noch jeghenwoordelick niet teeneghadere vergheven ofte 1448.
vergheten en conste, niet jeghenstaende dat hy alsdoen watere in zijnen wijn dede, verbeydende eenen bequamer tijt. Ende tsondachs naer Vastenavent, up den anderen dach van maerte, staken te Rijssele ter Spinette Jacob Hoonin, die forestier van Brugghe, Lodewijck van Rooden ende Anchelmus Adoorne, met zulcker couragie ende vromichede, dater die voorneemde forestier den sperrewaer conquesteirde, reghelende hem voorts naer die zeer lovelicke kueren ende ordonnantien van den witten beere.

Int beghinsele van den jaere XIIII^c ende XLIX liet hem 1449.
die schismatique paeus Felix zo varre persuaderen ende ghezegghen by den keyser Frederic, metsghaders ooc by den coninck Charles van Vranckerijcke ende meer andere kerstene princen, dat hy swoendachs naer Quasimode, den XXIIIe van april (wesende doen St-Joorisdach) teeneghadere van der paeuselicker titele schiet, latende den paeus Nicolaes, den vijfste van dier name, daermede van dier tijt voort alleene gheworden, behoudens dat men hem cardinael van St-Sabin maecte ende dat die cardinalen by hem ghecreeirt alle ghelijck haerlieder digniteit behielden, zoot ghesciede, omme die helighe kercke eens weder in eendrachticheit te stellene, daer zy nu bet dan XVI jaer lanc ghedeurende (niet zonder vercranckinghe van den kerstene gheloove) zo temereerlick ende leelick of ghepriveert ende ghefrustreert gheweest hadde, als voorzeit es, ende ten daghe van der voorzeider cessie papale ghebeurder al Vlaenderen deure, snuchtens tusschen den drye ende vier euren, een zeer afgrijselicke eerdtbevinghe ende bysondere omtrent die stede van Brugghe, daer men die huysen ende andere edificien tallen cante notoorlick zach schudden ende roeren, ja zelfs die schepen up ende nedere springhen, die in die vesten ende reye laghen, tal zulcker veranderinghe ende verschietinghe van menighe meticu-

Afstand van den valschen paus Felix.

Aerdbeving in Vlaenderen.

1449. leux persoon, dat zyder zom haerlieder eenwich qualijckvaert an haelden. Dies nochtans niet jeghenstaende, zo vespereyde tsondachs daer naer volghende, binder voornoemder stede Jacob Hoonin, die forestier, keerende tsanderdachs weder zeer statelick ter ghecostumeerder bane, met Jacob van den Vagheviere, F^s Andries, Jooris Metteneye, Claeys Fierens, Lodewijck van Rooden, Anchelmus Adoorne ende Philips van Aertrijcke, aldaer men Jacob van den Vagheviere den spiet, Anchelmus Adoorne den hoorne, ende zekere persoon van Rijssele den beer toezeide, omme haerlieder zonderlinghe prouesse ende vromicheits wille. Hierentusschen brochten die Fransoysen ende Bourgoengnons tzamen metten messe tgheele hertochdom van Normandien ondere haerlieder subjectie ende onderdanicheit, verjaghende daer uytte alle die Inghelschen dieder an de cant van XXX meestere of gheweest hadden, verliesende daerenboven noch binden zelven saisoene twee zwaerbloedighe bataylgien int conincrijcke van Schotlant, daer haerlieder edeldom wonderlicke zeere by vercranct wiert. Ende zeer corts naer desen begonst men die abdie van mans te Waerschot te fonderene van der ordene van St Beernaert. Up St-Laureynsdach, den X^e van ougst, hielt men die groote scholterie te Cortrijcke. Ende sdaechs voor onser Liever Vrauwendach, binder zelver maent, meende die hertoghe Philips van Bourgoengnen wel naer costume die wet van Ghendt vermaect thebbene, maer die van der stede en wildens niet ghedooghen, omme dieswille dat hy Daneel Sersanders, haerlieder overdekene, die welcke van als ook mede roervincke was, elders stellen wilde dan naerst den tweeden scepene, contrarie haerlieder oude previlegien ende usagien, daer onderlinghe zulcke murmuratien ende questien uytresen, dat die zake ontwijffelick wel scheen te tenderene tot meerder quaet, indien die prince van der gheconcipieirde nieuwicheit

Steekspel van den witten Beer.

Stichting der abdy te Waerschoot.

niet ghedesisteert en hadde, vernieuwende ten vijfsten 1449.
daghe daer naer die wet naer die oude maniere van doene, by welcke vernieuwinghe Joos Triest voorscepene van der keure wiert, ende Jan van der Zijpe voorscepene van ghedeele. Twelcke alzo ghepasseert zijnde, die prince keerde weder met grammen moede naer die stede van Bruessele van daer hy ghecommen was, heesschende (in wederwrake van dies voorzeit es) ten XIIe daghe van der naervolghender maent, van die van Vlaenderen boven de voorgaende cayljoote van den zoutte (daer hy alsdoen noch zeer vastelick by persisteerde) ooc zekere nieuwe cayljoote up allerande soorte van grane, maer die Ghendtenaers omtzeiden hem anderwarf zonder eenich dilay teene metten andere; dies hy hem grootelicx belchde, dat hy beede haerlieder baillius, metsghaders ooc beede die nieuwe bancken van scepenen ende alle zijne andere officiers, alle ghelijck van haerlieder eedt omtslouch, zo dat mer eenen langhen tijt ghedeurende noch recht noch wet ghedoen en conste, ooc wiert up den XXVIe dach van novembre een ijghelick van shofs weghe zeer scherpelick gheinterdiceert ende verboden die van Ghendt yewers inne gheoorsamich ofte behulpich te zijne, twelcke hoorende die andere leden slandts, zy verghaerden up St-Nicolausdach binnen der stede van Ghendt, omme aldaer tzamen eenighen goeden middele van paeyse te vindene. Ghedeurende welcke communicatie, zo ghinghen te Rome, ten eersten daghe van lauwe, die groote pardoenen van den jaere van gracie inne, daer hem alle die weerelt mededeelachtich of maken wilde, in der maniere dater zulc een ontallicke menichte van volcke versaemde, dat zy mencanderen in grooter nombre zom doot ende zom in de reviere van der Tijbere dromden; ic late varen die ghuene dieder boven dien noch van der peste verghinghen, daer of tghetal insghelijcx ooc niet cleene en was. Ende up den grooten

Nieuwe lasten op het graen.

Grooten toevloed te Roome.

1449. Vastenaventdach, den XXIIe van der maent van sporcle, staken Jacob van den Vagheviere, die forestier van Brugghe, Jacob Hoonin, Jooris Metteneye ende Pieter Metteneye tzamen te Rijssele ter Spinette, aldaer die forestier voorzeit den sperrewaer wan ende Jooris Metteneye, by quader aventuere ende zeer rampsalichlick, in zijn been ghequetst. Binnen deser middelen tijt quamer zo veel deuchts uytter communicatie als voren, dat die Ghendtenaers, ten anderen daghe van der naersten maent, te vreden waren haerlieder wet te laten vermakene naer sprincens gheliefte ende goetdinckene, ghelijct gheschiede, in zulcker wijs dat Mer Gheeraert van Ghistele haerlieder hoochbailliu bedeech, Hector van Voorhoute voorscepene van der keure ende Jacob Hutenhove voorscepene van ghedeele, met expressen verclaerse dat Daneel Sersanders, Lieven de Pottere ende Lieven Sneevoet niet meer in wette commen en mochten, als mede autheurs gheweest hebbende van der voorscreven rebellie ende jeghensporicheit, maer haerlieder medeghesellen ende complissen wierden ten eeuwighen daghe ghebannen uytten lande ende graefscepe van Vlaenderen, te wetene : Pieter Beyts, Pieter Huereblock, Lieven van der Pale ende Christoffels de Grave, die welcke nochtans niet al en obedierden, zo wy noch hooren zullen.

1450. Tjaer dater naervolchde, up den tweeden zondach naer Paesschen, den XIXe van april, vespereyde te Brugghe als forestier Jacob van den Vagheviere, comparerende tsanderdachs weder in schoonder ordonnantie ter bane up die marct, met Jan Caneel, Lodewijck van der Steghele, Jooris Metteneye, Jacob Hoonin ende Jooris Bave, die welcke daer (naer veel devoirs) metten spiet beschoncken wiert, beroupende metten zelven een nieu steickspel, zijn zestere, jeghens snavens naer etene, aldaer joncheer Lodewijck van den Gruuthuuse den danck van binnen conquesteirde,

Steckspel van den witten Beer.

ende een persoon van Rijssele den danck van buyten. 1450
Ende ten eersten daghe van meye, stack Staeffin Wijts ter zelver platse in hooghe zadelen van orloghe, zonder lijsten ende met groene lancen, ter eeren van zijn boelscip, jeghens alle die ghuene dieder commen wilden, twelcke waren Jooris Bave, die nieuwe forestier, Jooris Metteneye ende Jan Canneel, aldaer tvoornoemde boelscip ende meer andere vraukins van harer compaengnie, Jooris Metteneye den prijs ghaven. Tsaderdachs, den XVIII[e] van hoymaent, wiert die hertoghe Franchoys van Bretaengnen, F[s] Jans, metter doot ghemeene, naer dat hy Gillis, zijnen ghevanghen broedere, by nachte in zijn bedde had doen verworghen met eender dwale, omme van dien onmenschelicken sticke rekeninghe te ghevene (zo men alsdoen presumeerde) voor toordeel Gods, latende by vrau Isabelle, zijnder huysvrau (die dochtere van den vermoorden coninck Jacob van Schotlant) twee dochters achtere, te wetene, vrau Margriete ende vrau Marie, de welcke hy by zijnen testamente beede exheredeerde, ervende Pieter, zijnen broedere, in thertochdom voorscreven. Daer starf ooc ten zelven tijde Adolf, die eerste hertoghe van Cleven, latende by vrau Marie, zijnder gheselnede, shertoghen Philips vijfsté zustere van Bourgoengnen, twee zuenen ende zeven dochters achtere.

Te wetene: Jan, die vrau Isabelle, die dochtere van Jan van Bourgoengnen, grave van Stampes, ghetraut hadde, wordende naer zijn vaders doot hertoghe van Cleven ende grave van der Marcke, daer wy byder tijt breedere of hopen te tracterene.

Adolf, die heere van Ravesteyn, Wijnendale ende Torhout, die welcke eerst vrau Beatrice, Pieters dochtere van Portegale traude, ende daer naer vrau Anne, die bastaerde dochtere van den hertoghe Philips van Bourgoengnen, nu wedewe zijnde van Mer Adriaen van Borsele, die heere van

1450. Bredam, ghelijck int vervolch van desen lancx zo bet betoocht zal worden.

Vrau Margriete, die huysvrau van den hertoghe Willem van Beyeren, daer zy een zuene ende een dochtere by ghecreech, die welcke beede jonck storven, ende zy herhuwede an den hertoghe van Wurtenberch, die haer insghelijcx moedere maecte van eender dochtere.

Vrau Cathelijne, twijf van den hertoghe Aernout van Gheldere, grave van Zutphen, daer Adolf, Willem ende vrau Marie of quamen.

Vrau Isabelle, die wettelicke compaengne van den grave van Zwartenburch, daer van ghelijcken ooc een zeer schoone hoirie of descendeerde.

Vrau Agniete, die den coninck Charles van Navarre ten manne nam.

Vrau Helene, die metten hertoghe Heyndrick van Brunswijck huwede.

Vrau Marie, daer die hertoghe Charles van Orliens, F[s] Lodewijcx, die man of was.

Ende vrau Sibijlle, die welcke ondere hare jaeren van discretie deser weerelt overleet, zo successivelick allincx zo clarelicker blijken zal.

Woelingen in Gent.

Ende int beghinsele van der maent van ougst banden die van Ghendt anderwarf Christoffels de Grave, metsghaders ooc Jacob D'Hane ende Pieter Goetghebeur, omme dieswille dat zy eeneghe persoonen int ambocht van de wevers omtfaen hadden jeghens tinhoudene van haerlieder keuren, doende voorts zo vele dat zy sdaechs voor onser Liever Vrauwendach, binder zelver maent, weder in partie tharen zegghene ghecreghen die veranderinghe ende vernieuwinghe van der wet, by de welcke men Mer Steven van Lijckercke voorscepene van der kuere maecte ende Jan Hutenhove voorscepene van ghedeele, twelcke zo haest niet ghesciet en was, ofte Pieter Tincke, Lodewijck

de Hamere, Loy Coolbrant ende Lieven Vincke en stelden ter (wel by sprincens dancke, zo die mare ghinck) teeneghadere al in roeren, accuserende Jan Goetghebeur, den deken van de wevers, met noch eeneghe van zijne vinders ende andere van quader trauwe ende valscheit, ten upsiene dat zy (contrarie haerlieder privilegien) diversche haghepoorters ende vreimdelinghen onder haerlieder ambocht bevrijdt hadden om ghelts wille, twelcke zy in haerlieder zelfs eyghendom gheconverteert hadden, zo zy zeiden, ende met eenen vastelick sustineerden dat men alle die ghuene die van dien evele besmet waren ongbelijck het behoorde te bannene dan die voorgaende, metsghaders ooc die ghuene die van den conviengne gheweten hebben, ende tzelve niet wederstaen en hebben, uyt crachte van haerlieder eedt, als wesende zom oude wethouders ende andere officiers van der stede, al ter omsprekelicker omtroeringhe van den ghemeente, ende niet zonder evident dangier van grooter bloetsturtinghe, indien die gheaccuseerde niet stercst gheweest en hadden. Ten eersten zondaghe van der Vastene, die XIIII[e] van maerte, staken te Rijssele ter Spinette Jooris Bave, die forestier van Brugghe, Jooris Metteneye, Jacob van den Vagheviere, F[s] Andries ende Jacob Bave, aldaer die voornoemde forestier den sperrewaer wan, bewarende voorts in als zijn eere naer die oude maniere van doene. 1450.

Als men screef tjaer XIIII[e] ende LI, up den beloken Paeschdach, den tweeden van der maent meye, hielt die hertoghe Philips van Bourgoengnen, grave van Vlaenderen, te Berghen, in Henegouwe, zijn achste feeste van den gulden vliese binnen die kercke van St-Waldruyt, in ghewoonlicker hoocheit ende triumphe, omtfaende daer int broederscip van der zelver ordene eerst: Jan, die hertoghe van Cleven ende grave van der Marcke; Jan van Gavere, die grave van Arianc; Pieter van Chalon, die 1451. Achste kapittel van het gulden vlies.

1451. grave van Araengnen; Jan, die heere van Lannoy, Rongny ende Bossu, up de Schelde; ende Jacob van Laleyn, die heere van Bingnicourt, in stede van Jan, die heere van Roubays ende van Harzeele; David van Brimeu, die heere van Lingny; Jan van Trimoelgie, die heere van Jouvalle; Jacob van Brimeu, die heere van Gringny, ende Frederic, die grave van Nevers ende van Salerne, tsamen ghescheden uyt desen levene tzijdert tlaetste capitle van den gulden vliese, ghehouden te Ghendt, in novembre XLV, als voorzeit es. Ende tsondachs naer dese princelicke feeste, den IXe der voorzeider maent, vespereyde te Brugghe die forestier Jooris Bave, vindende hem sdaechs daer naer wel ghewapent ter ghewoonlicker bane, met Jan de Swaef, Claeys Caneel ende Jan van den Vagheviere, die welcke daer bysonderlinghe prouesse int faict van wapenen voor, die tweede reyse, tforestierscip conquesteerde, quytende hem nopende tsurplus in als ghelijck hy int jaer XL ghedaen hadde. Hierentusschen concipieerde die hertoghe Philips van Bourgoengnen, grave van Vlaenderen, allincx zo meerdere gramscip ende veete jeghens die van Ghendt, eensdeels om haerlieder ghecostumeerde ongheoorsaemheit wille, ende eensdeels ooc ter occasie van der onghetrauwicheit ende valscheit, int voorgaende capitle verhaelt, wesende ontwijffelick een zake van onverdraghelicker consequentie ende teeneghadere tenderende tot prejudicie ende verminderthede van diversche zijne andere juridictien ende heerlicheden, van al twelcke hy waerblijckelick bemoede die principaelste autheurs, fauteurs ende voorstelders te zijne Daneel Sersanders, den overdekene, Lieven de Pottere ende Lieven Sneevoet, de welcke hy emmers in aldermaniere voor eenich appointement alle drie hebben wilde tzijnder ghenade, maer dies niet jeghenstaende, zy wierden hem tweewarf by die van der wet gherefuseert ende omtseit, twelcke considererende Mer Colaert van der

Steekspel van den witten Beer.

Onzen graef tegen de Gentenaers verbitterd.

Clijte, die souvereyn van Vlaenderen, ende Mer Gheeraert 1451.
van Ghistele, die hoochbailliu van der stede, deden zo vele met schoone woorden ende beloften, dat zy endelinghe van zelfs, int laetste van hoymaent, te Denremonde by den prince trocken, vallende hem daer in alder odmoedicheit te voete ende supplierende zeer instantelick om gracie ende pardoen van tghuene dies zy jeghens hem mesdaen hadden, aldaer men zo buytermaten lettel up schafte, dat zy daerenboven noch elc bijsondere ghebannen wierden, te wetene : Daneel Sersanders XX mijlen uytten lande ende graefscepe van Vlaenderen ende een termijn van XX jaeren, Lieven de Pottere, XVIII mijlen ende al zo veel jaeren; ende Lieven Sneevoet, van ghelijcken ooc thien mijlen ende al zo veel jaeren, tal zulcken meshaghene van den ghemeente te Ghendt, dat zy den voornoemden souvereyn ende hoochbailliu, ter cause van dien, zeer injurieuselick ende confuselick anghinghen, zegghende dat zy beede verraders waren, dies zy hemlieden uytnemende zeere schaemden, ghelijct wel redenen was, maer zy en haddens anders. Ende ten XIIIIe daghe van octobre leede men Pieter Tincke ende Lodewijck de Hamere up Chancelet ghevanghen, die welcke naerderhandt ten bancke verkenden dat zy die voorscreven laetste beroerte, trouble ende seditie tvoorleden jaer in die maent van ougst (met al tghuene diesser meer naer ghevolcht es) niet beroert ofte voortghestelt en hadden, met haerlieder medeghesellen ende complissen, dan byder persuasie ende inghevene van Jooris de Bul ende Pieter Bouwins, metsghaders ooc dat haerlieder intentie ende meeninghe was ter eerster opportuniteit tvier by nachte in diversche houcken van der strate te stekene ende al tghemeente, commende ten brande, te vernielene, omme endelinghe by dier middele die prince van als gheweldich heere te makene, ter cause van welcker kennesse alle die oude wethouders ende offi-

Beroerte te Gent.

1451. ciers van stonden an in scepene camere omtboden wierden, aldaer die beste gheaviseerde ontwijffelick niet en compareerden, ghemerct dater XVI van de comparanten in ghevanghender handt bleven ende naermaels in stricte vanghenesse gherochten, te wetene : Jacob Huutenhove, Nicolaes van der Zickele, Steven van Formelijs, die tresorier, Jacob de Zittere, Jan van Damme, Boudewijn de Pratere, Gheerolf van der Haghe, Willem Valcke, Heyndrick Grethals, Philips van Loo, Jan Leys doude, Pieter Lievensone, Jan Notijn, Pieter van Hertvelde, Lieven Boone ende Laureyns de Wale, twelcke merckende Boudewijn de Vos, meende up eenen morghenstont secretelick, met al dat hy ghereetst hadde, naer zijn casteel te Laerne te vluchtene, maer hy wiert ghewroucht ende buyten die Denremonschepoorte zeer rudelick gheapprehendeert by den ghemeente, roupende hooghe ende overluyt dat men hem ende alle die voorghaende, zonder langher dilay, behoorde te rechtene metten zweerde, als schelmen ende verraders. Van dat Mer Geeraert van Ghistele, die hoochbailliu, ende Jan Quistelvoet, die onder bailliu van der stede desen jammerlicken ende zeer verschrickelicken roup hoorden, zy saulveerden hemlieden zo zy best consten metter vlucht, zo van ghelijcken ooc deden een goet ghedeel scepenen van beede die bancken. Ende ten tweeden daghe daer naer quam Heyndrick, die cnape van Pieter Bouwins, in handen, zo dat mer metten zelven verboot eenich recht ofte wet meer te doene, metsghaders ooc werckens ende doen werckens, up zekere groote peynen ende verbeurten, bet dan drie weken lanck ghedeurende. Binnen welcken middelen tijt, te wetene sdijssendachs, den XXVIIe van der maent van octobre, men zeer neerstelick alle die ghevluchte persoonen enrolleerde by name ende by toename, in zulcker wijs dat zy achter een alle ghelijck by voorghebode weder

inneghedaecht wierden binden daghe, up peyne van inder 1451.
eeuwicheit over ballinck slandts ghehouden te wordene, daer of die defaylgianten waren : eerst, Jan Hallaert, Montfrant Hallaert, Jan van Huyssen, ghezeit Dhaze, Jan van der Zickele, Robrecht de Zaghere, Sijmoen Dooghe, Jan van Loo, Lodewijck Stemaer, Gillis van Zwalme, Jacob de Muelenare, Jan van Hende ende Jan de Zaghere. Twelcke alzo ghepasseert zijnde, men condemneerder eeneghe poorters in diversche notable sommen van penninghen by forme van restoore, ten upsiene van de handelinghe ende administratie, die zy in voorleden tijden ghehadt hadden van der stede goedinghen, te wetene : Lieven van der Pale, in de somme van IIc ende XX ponden grooten; Christoffels de Grave, in IIc ponden grooten; Pieter Bouwins in C ende XXIIII ponden grooten, Montfrant Hallaert, in C ponden grooten; Philips Sersanders, in L ponden grooten; Jan van den Zickele, in C ponden grooten; Gillis Hugaert, in L ponden grooten; Pieter Huereblock, in XLVIII ponden grooten, ende Ghijsbrecht Damman, in XXXIIII ponden grooten. Ende up St-Maertensdach, den XIe van novembre, zo wierden daer naer die noene omthalst Pieter Tincke ende Lodewijck de Hamere, blivende duergaens (ooc naer die derde torture) even vastelick ende ghestadelick by haerlieder voorscreven eerste kennesse, zonder die voorts eenichsins te extenderene ofte te veranderene totter doot. Dese justitie aldus ghedaen zijnde, tghemeente quam ten Ve daghe daer naer ghewapent ter marct, kiesende Lieven Willemets voor haerlieder hoochbailliu, totter tijt dat die ghevluchte Mer Gheeraert van Ghistele wederkeerde, ofte dat die prince eenen anderen in zijn stede stelde, ooc surrogueerden zy Guy Schouteeten in de platse van den overleden Jan Hallaert, ghezeit Perchevael, die voorscepene van der keure, denomerende daerenboven noch XII persoonen, omme van dier

De Gentenaers nemen de wapens op.

1451. tijt voort die stede te regierene ende een ijghelick weder op een nieu recht ende wet te doene, zoot behoorde, wesende dees naervolghende, te wetene : Inghelram Hauweel, Roelant van Wedergrate, Joos van der Meulne, Jacob de Vrient, Sijmoen Boele, Laureyns Dullaert, Jan van de Poele, Jacob van Crombrugghe, Jan Cloosterman, Jan Goetghebuer, Corte Steven ende Jan van der Zwalme, die welcke ten XXIIe daghe der zelver maent haerlieder abten van St-Pieters ende St-Baefs, met noch eeneghe andere ghedeputeerde, in alderdiligentie te Rijssele waert depescheerden totten hertoghe Philips van Bourgoengnen, omme ter ghemeener ruste ende welvaert van der stede eenen goeden middele van paeyse te mueghen vindene, metsghaders ooc om eenen nieuwen hoochbailliu thebbene; maer twas al te vergheefs, deurdien dat die prince (by den advijse van zijne raedtslieden) eerst ende voor alle wercken zijne voornoemde versoechte cayljoote van den zoutte ende van den grane hebben wilde, uytten welcken die van Ghendt (beduchtende voor eenich groot overlast ofte ghewelt) wederomme van nieus ghewapender handt ter marct trocken, ende in veel meerderen ghetalle dan van te voren, verlatende daer Lieven Willemets, haerlieder nieuwen hoochbailliu (zo voorzeit es), weder van zijnen eedt ende stellende Lieven Boone in zijne stede. Twelcke alzo ghedaen zijnde, zy maecten voorts Jan van Heverslaghe capiteyn van de witte caproenen, ende deden Mer Boudewijn de Vos uyt Chancelet up sGravensteen brenghen, aldaer hy van snuchtens ten thiene tot sachternoens ten vier ueren zo afgriselicke zeere ghepijnt wiert, dat men hem up een tafele weder draghen moeste van daer hy ghecommen was. Svrijdachs, up den derden van der maent van decembre, coos mer drie capiteynen, te wetene : Jan Willays, uytter poorterie, Lieven Boone, uytter neeringhe, ende Everaert van Botelare uytter weverie, diet van

stonden an al bescreven ende difinierden dat binder stede 1451.
was, metter assistentie van Lieven Damman, Joos van den Schaghelede ende Olevier van der Meersch, die welcke voorts ooc twee ende twee, respectivelick elc int zijne, thaerlieder rade bleven. Ende tsondachs daer naer brocht men Mer Boudewijn de Vos in een letiere ter Vrijdachmarct, aldaer alsdoen insghelijcx ooc gheleet quamen Steven van Formelijs, die tresorier van der stede, Jan van Damme ende Boudewijn de Pratere, biddende elc bijsondere uytnemende compasselick up tscavot dat men haers omtfaermen wilde duer dat bitter lijden ons liefs Heeren Jesu Christi; dies nochtans niet jeghenstaende, zo storven die drie laetsten daer voor tsweert, maer Mer Boudewijn voornoemt gheereech (byder intereessie van diversche lieden van eeren) noch uytstel van acht daghen, met belofte van gracie, in alzo varre als hy binnen dier middelen tijt Jooris de Bul ende Pieter Bouwins tzamen in die handen van de voorghementionneerde capiteynen gheleveren conste. Welck uytstel alzo gheconsenteert zijnde, men begrouf die doode lichame van de voorscreven Damme ende Pratere beede in onser Liever Vrauwenkercke, binder heerlichede van St-Pieters, maer die voorzeide Formelijs wiert te Caermers ter eerde ghedaen. Ende tsanderdachs barnde men up tscavot als voren, Joos Pijl, Jan de Coeman ende Jacob Meyeraert, F' Vincents, elc eenen gloeyende slotele in haerlieder ansichte, omme dieswille dat zy, scepenen zijnde int jaer XLIIII, buyten den wetene van haerlieder medeghesellen, in wette valschelick ende jeghens haerlieder eedt zommeghe ballinghen (als Philips Wielant ende andere) in haerlieder poorterie omtfaen hadden om ghelts wille, twelcke zy themliedenwaerts ghetrocken hadden ende nu dobble restoor daer of doen moesten, in zulcker wijs dat zy boven die punitie voorscreven noch elc zekere groote somme van penninghen betaelden.

1451. De Genteuaers vragen hulp aen den bisschop van Luyk.

Hierentusschen verzochten die Ghendtenaers assistentie van volcke van orloghe an den bisscop van Luycke, daer of hy hem ten besten dat doenlick was excuseerde, doende niet min voorts alle diligentie ende neersticheit omme die paeys te makene tusschen den prince ende hemlieden, maer twas te vergheefs, duer dien dat die verouderde veete te zeere verwortelt was, ende tleelick vertrecken van voor die stede van Calis als noch niet ghepunieert en was, zo wy ghehoort hebben. Van al twelcke ghewaerschuyt zijnde die ghuene diet anneghinck, meenden wel van quaden spijte tsondachs, den XIIe der voorzeider maent, Mer Boudewijn de Vos ghejusticieert thebbene metten zweerde, achtervolghende tghuene dies voorzeit es, maer overmidts die zeer vierighe intercessie van den bisscop voorzeit, metsghaders ooc van die van der wet Luycke ende van Jan van Bourgoengnen, die grave van Stampes, zo wiert zijn leven (naer veel debats) noch verlanct van acht daghen, maer men bandeder snavens al late uytter stede alle die ghevluchte ende andere persoonen die men wel wiste goet voor haerlieder prince te zijne, als Mer Colaert van der Clijte, die heere van Ruwerscheure ende Watene, souvereyn van Vlaenderen; Mer Gheeraert van Ghistele, die hoochbailliu, met Claeys Triest, Jan Huutenhove, die watergrave, Philips Sersanders, Jan van den Zickele, Jooris Huutenhove, Pieter Huereblock, Lieven van der Pale, Pieter Beys, Joos Triest, F^s Joos, Christoffels Triest, Lodewijck Stemaer, Willem de Zadelare, Montfrant Hallaert, Jooris de Bul, Jooris van der Woestijne, Willem de Wale, Ghijsbrecht Damman, Gillis Hugaert, Jan van Huyssen, ghezeit Dhaze, Jacob de Hane, Christoffels de Grave, Jan Goetghebeur, Jan de Zaghere, Jan van Loo, Philips van Loo, Jan de Raed ende Niclaeys de Smedt, met confiscatie van al dat zijs hadden, in recompense van der schade die zy de stede ghedaen hadden, zo men zeide.

Daer wierden ooc alsdoen metter zelver aseme teeneghadere uytten lande ende graefscepe van Vlaenderen ghebannen : eerst, Jan Quistelvoet, die onderbailliu van der stede, Ghijsbrecht Huutenhove, Jacob van Steelant, Jan van Overbeke, Jacob van de Velde, Willem van Voorhoute, Jan van der Hoye, Trijstram van den Bossche, Jan Hallinck, Rogier de Mol, Aernout Paridaen, Gillis Everaert, Gillis Coolbrandt, Philips de Wielmakere, Franchoys van de Venne, Gillis Bant, Jan de Proost, Jacob de Clerck, Jan van Bugghemont, Jacob van West, Pieter Ambuer, Denijs de Luyde, Jan Radeloos, Zegher Buenbaert, Denijs Notijn, Thomaes Duwoen, Roegier Stiefneck, Gheeraert van de Tijne ende Lambrecht Stoppelare, met confiscatie van ghelijcken ooc van alle haerlieder goedinghen die men ter eerste oportuniteyt metten stocke verkochte. Ende tsaterdachs, den XVIIIe der zelver maent, arriveerden te Ghendt diversche brieven, al zo wel van die grave Loys van St-Pol ende Jan van Stampes, als van andere particuliere heeren ende edelemannen, verzouckende ghezamelick van nieus tleven van Mer Boudewijn de Vos noch eens gheprolongeert ende verlanct thebbene, up grootelicx jeghens die van der stede te verdienene, maer dies niet jeghenstaende, zo wiert die voornoemde Mer Boudewijn tsanderdachs weder al ghebiecht, tusschen twee Caermersbroeders, up tschavot, ter Vrijdachmarct ghebrocht, aldaer hy ter presentie van den hanchman zeer odmoedelick up beede zijne knyen viel, biddende den ghemeente vergheevenesse met weenende ooghen, ende exhiberende hemlieden zijne ghementioneerde brieven, met presentatie van twee duysent ponden grooten, te wetene : deene helftscheede in profitelicker amende ende beteringhe van dies hy mesdaen ofte verbeurt hadde, ende de wederhelftscheede by vorme van leeninghe, ter sustentatie van de ghemeene armen, al zo langhe alst die voor- 1451.

1451. ghescreven capiteynen ende regierders goetdincken ende ghelieven zoude, die welcken ten dien upsiene tzamen in den *Wulf* vertrocken, daer zy bet dan drie ueren lanck onderlinghe met elcanderen communiqueirden, doende endelinghe den voorzeiden patient weder van den schavotte commen ende in vanghenesse leeden, totter tijt dat up als breedere ghelet zoude worden. Ten laetsten daghe van der maent als voren, screven die van Ghendt an die hertoghinne Isabelle van Bourgoengnen, metsghaders ooc an die grave Charles van Chaerloys, haren zuene, ten fine dat zy haerlieder vrienden wesen wilden int vererighen van eenen goeden paeyse metten prince, den welcken zy nochtans binnen dier middelen tijt al Vlaenderen deure van zijne thollen zochten te priverene ende te frustrerene, doende voorts Inghelram Hauweel, den clerck van ghedeele, up den VIII[en] van sporcle, ter Vrijdachmarct, voor die steegere van der vanghenesse, den hals of hauwen, met Sander van St-Pieter, Lieven Masijn ende Boudewijn van Heverslaghe, waer of die doode lichamen al binden cloostere van den Augustynen begraven wierden. Ende sdijssendachs naer Vastenaventdach, den laetsten van der zelver maent, staken te Rijssele ter Spinette Jan van den Vagheviere, die forestier van Brugghe, ende Jooris Bave, aldaer een persoon van Atrecht, by grooter vaylgiandise, den sperrewaer ghecreech. Smaendachs, den XXVII van maerte, wiert Gedevaert Braem, die bailliu van den lande van Waes, met Jan Hallebrouck, omthooft ter platse voren verhaelt, omme dieswille dat hy zijnen natuerelicken heere ende prince ghetrauw bleef, ende met die capiteynen van Ghendt gheenssins huilen en wilde; welcke justitie volbrocht zijnde, men voerde zijn doode lichame zeer eerlick, met vier barnende stallichten, ten lande van Waes waert, maer Jan Hillebrouck hadde ten Augustynen zijn sepultcure. Ende tsanderdachs bande mer noch

Zy toonen zich genegen tot vrede.

XXIIII ghevluchte poorters uytter stede. Welck spel zonder twijffele die goede paeysible lieden van eeren niet en greyde, doende ghezamelick zo veel devoirs dat mer sdijssendachs in de Goedeweke, den IIII van der naervolghender maent, een zeer schoone processie generael drouch, omme den uppersten Heere te biddene dat hem zoude ghelieven (by zijnder gracie) een ende van der jeghenwoordighe trouble ende beroerte te makene. Ooc track die abt Philips van St-Pieters, zeer statelick vergheselscipt met die ghedeputeerde van de vier leden slands, up tzelve pas naer die stede van Bruessele by den hertoghe Philips van Bourgoengnen, versouckende zeer instantelick zijne goedertiere gracie ende paeys, daer up hy hemlieden up den Goedenvrijdach verantwoorde dat hy dies annegaende omthier, ende acht daghen hemlieden zijne finale intentie ende meeninghe te kennen gheven zoude, hopende dat zijs hemlieden niet beclaghen en zoude, indien zy lieden van redene waren; zo dat mer van dier tijt voort ten dien ende vaste beghonste te besoignierene, maer daerentusschen namen die Ghendtenaers by machte tcasteel te Gavere inne, jaghende daer uytte al dat hemlieden contrarie was, ende voorsiende tzelve met haren garnisoene, tal zulcken regrette van den prince, dat tomtgonnen tractaet van paeyse mids dien teeneghadere interrupt bleef ende die voornoemde ghedeputeerde moesten (tharen grooten verdriete) weder thuysewaert keeren zonder yet anders te bedrivene. Twijle dat men aldus te Ghendt meuttede, zo conquesteerden die Fransoysen bycans tgheheele hertochdom van Gascoengnen up die van Inghelant, in der maniere dat zy voortan nieuwers van dier zijde den tant meer up en hadden dan up die stede van Calis. 1451.

Zy veroveren het kasteel te Gaveren.

Ten naervolghenden jaere, die van Ghendt vernomen hebbende dat die hertoghe Philips van Bourgoengnen wederomme van nieus zo up hemlieden verstoort ende 1452.

1452. verbolghen was, dat hy te gheenen apointemente verstaen en wilde, maecten daghelicx lancx zo meerdere ghereetscepe ter orloghe, ende deden voorts zo vele dat zy tsecreet verstant met die van der casselrie van Oudenaerde ghecreghen, die welcke hemlieden die voorzeide stede (onder tdecsele van eender ghesimuleerder vlucht) ontwijffelick in handen ghelevert zouden hebben, ten hadde ghedaen die voorzienicheit van Sijmoen van Laleyn, die heere van Haute, van Montingny ende van den gulden vliese, capiteyn aldaer, die welcke alle die vluchtende lantslieden met haerlieder meuble goedinghen buyter poorte sloot, wat zyder jeghens ghezegghen ofte ghepreutten conste, dies zy hemlieden wonderlicke zeere belchden, doende van stonden an haerlieder clachten an de ghuene die hemlieden te wercke ghestelt hadden, die welcke insghelijcx ooc niet en faylgierden van sdonderdachs naer die Paeschdaghen, den XIIIe van april, in alderdiligentie derrewaerts te treckene, met eene groote menichte van volcke, daer Jan Willays, Lieven Boone ende Everaert van Botelare die beleeders of waren, belegghende die stede ten stercksten dat doenlick was van allen zijden, twelcke merckende die voornoemde heere van Haute ende joncheer Geeraert van Schorissen, zy trockender sdaechs daer naer zeer clouckelick jeghens, maer en bedrevender anders gheen faict, dan dat zy die voorboughen verbarnden. Binnen den zelven daghe sloughen noch VI^c mannen uytten quartiere van Sotteghem, by laste van die van Ghendt, voor die stede van Gheersberghe nedere, ondere die conduyte van Ghellot van Leys, F^s Jans, Samson van den Bossche ende Woutere Leenknecht, dieder snachts tzamen by behendicheit haerlieder veerden liepen, averterende die prince (die welcke doen te Aynghien, in Henegauwe, was) van haerlieder quader fortune ende ghevarenesse, daer hy hem zo inne beroerde dat hy Jan van Croy, heere van Tours,

Zy doen poogen op Audenaerde en maken zich meester van Geerdsbergen.

up de Marne, ende van den gulden vliese, zonder langher dilay derrewaert zant, met een goet ghedeel Henewiers, de welcke (byder assistentie van die van binnen) die stede weder recouvreerden, verslaende daer twee van de voorscreven ghendtsche capiteynen, te wetene: Loys ende Dossche, zo dat hem alle die reste saulveren moeste metter vlucht, twelcke alzo gheschiet zijnde, die voornoemde vreimdelinghen pijlgierden ter al (niet jeghenstaende dassistentie als voren) dater yewers wel stont, gheenrande kercke, cloosters ofte godtshuysen sparende, ende zeer deerlick vermoordende alle die ghuene dieder jeghens zegghen wilden, maer bysondere zo haelden zy veel schats ende buyts uyt die wouckere, in zulcker wijs dat zy alle ghelijck veel rijckere weder te Lessijnghe ende tHaet in Henegauwen, keerden dan zy ghecommen waren. 1452.

Van welcken vertreckene die Ghendtenaers ghewaerschuyt zijnde, zonden tsanderdachs twee van haerlieder capiteynen met volcke van orloghe naer Gheertsberghe, dieter voorts al roofden dater ghebleven was, stekende endelinghe ooc tvier in die stede, omme dieswille dat zy die prince mede vielen, hoewel dat zyder lettel voordeels an ghedaen hadden, zo voorzeit es. Hierentusschen, te wetene up den XVIe der zelver maent, schoten die van der ghendtscher leghere even dapperlick alle den dach lanck ghedeurende met haerlieder meeste artijlgerie up die stede van Oudenaerde, ende die van binnen betaelden hemlieden met zo ghelijcken payemente, dat men tgheluyt menich mijle varre hoorde, niet zonder diversche dangereuse coursen ende ooc bloetsturtinghen, al zo wel van der eendere als van der andere zijde. Maer svrijdachs naer Belokenpaesschen, den XXIe van der voorzeider maent, haddent die Ghendtenaers, diet passagie te Spiersbrugghe bewaerden, veel te quaet jeghens die van der casselrie van Cortrijcke, daer die grave Jan van Stampes die capiteyn of Gevecht by de Spiersbrug.

1452. was, in der maniere dat zy naer den eersten schok ende anstoot talleghelijck die vlucht an namen, eeneghe thuysewaert met haerlieder capiteyn Jan Boterman, ende dandere naer die kercke die men achter een in gloeyen stelde, zo dater wel C ende XL ter stede doot bleven, zonder die ghevanghene ende gherentsooneerde. Ende tsondachs daer naer vespereyde te Brugghe (niet jeghenstaende den troublen tijt) die forestier van den Vagheviere, vindende hem tsanderdachs uytnemende wel ghemonteert ende ghewapent ter bane up die Marct, met Jan de Zwaef, Jan Canneel, Jooris Metteneye, Jan Hoste ende Jooris Bave, aldaer menighe vrome lance ghebroken wiert, eer anderstont dat Jooris Metteneye den spiet ghecreech, bedegende midts dien nieu forestier voor die toecommende jaerschare. Ten zelven daghe ghecreech die ghementionneerde grave van Stampes tcasteel tHelchin themwaerts, byder vaylgiandise van zijne Artisienen ende Pijcaerden, nemende van danen zijnen wech, duer Peteghem, naer die stede van Oudenaerde, de welcke by die van Ghendt zo buytermaten nauwe omrinct ende beleyt was als een wondere, niet zonder apparent dangier van eer yet lanck (by ghebreke van vitaylgie) in die handen van hare vyanden te moeten commene, ten hadde ghedaen tsecours voorscreven, van twelcke die van binnen gheadverteert zijnde, hemliedeu zonderlinghe zeere verblijden, ende ghecreghen couragie als leeuwen, doende die van der ghendtscher armeye tallen cante al tmeeste leet ende spijt dat zy consten ghedincken ofte ghepeyzen, daer jeghens die gheoutragierde van ghelijcken ooc niet slincx en vielen, revengierende hemlieden zo van als dats hemlieden die gheassiedgierde niet beloven en dorsten. Ende bovendien, zo trocken die ghuene die ter slinckere zijde van der reviere van der Schelde laghen, zeer clouckelick ende in schoonder ordonnantie, die grave Jan van Stampes jeghens, die welcke

Steekspel van den witten Beer.

tzelve zo haest niet gheware en wiert, ofte hy en dede hemzelven terstont ruddere slaen, byder handt van Mer Hectoor van Savoyen, slaende daer naer zelve LII edele mannen rudders, daer of dat die principaelste waren: Antheunis, die bastaerde zuene van den hertoghe Philips van Bourgoengnen, Philips van Hoorne, Antheunis van Herreyn, Jacob van Stamburch, Jan van Miromont, Loys van Belle, Jan van den Bossche, Loys de Brune ende Walrant van Marrelly; twelcke alzo ghedaen zijnde, hy stelde voorts, zonder dilay, alle zijn gendarmerye (wesende omtrent acht duysent mannen sterck) driesins in zeer goeder ordonnantie ende slachordene, blivende niet min zelve beleedere van der bataylgie; die voorscreven bastaert van Bourgoengnen gaf hy die avantgarde, ende Mer Hector van Savoyen die arrieregarde, met een groote menichte van archiers ende andere voetknechten, zo dater horribelicke zeere ghevochten wiert, maer die Ghendtenaers en moehtenter niet houden staen, zy vielen veel te cranck, ten upsiene dat haerlieder compaengnons, ligghende ter rechtere zijde van der Schelde, hemlieden niet ter hulpe ghecommen en consten; dies vloden zy in groote hopen (naer tverlies van bet dan XV^{c} persoonen), waer hier waer daer in drooghe grachten, busschen ende haghen, sauverende hemlieden daer ende zo zy best mochten. Van dat die hertoghe Philips van Bourgoengnen te Gheertsberghe dese blijde tijdinghe verhoorde, hy zwoer by zijn rudderscip dat hy emmers mede deelachtich wesen wilde van der victorie, treckende ten dien fine reghelrecht naer die ghuene die ter rechtere zijde van der Schelde noch voor Oudenaerde ghebleven waren, zo wy ghehoort hebben; maer voorwaer zy en dorsten zijn comste niet verbeyden, loopende ten XXIIIIe daghe van der maent voornoemt zo haestelick haerlieder veerden, dat zijt al abandonneerden dat zyder ghebrocht hadden; dies nochtans niet jeghen-

1452.

De Gentenaers voor Audenaerde geslagen.

1452. staende zy wierden zo stranghelick van allen zijden vervolcht, dater zeer lettele van hemlieden, met haerlieder capiteynen weder thuysewaert keerden, by der uytnemender vromicheit van den grave Loys van St-Pol, metsghaders ooc van Thibault ende Jacob van Luxemburch, beede zijn broeders, tzamen gheassisteert by Mer Adolf van Cleven, die heere van Ravesteyn; Cornelis, die bastaert van Bourgoengnen, gouverneur van Luxemburch; Jan van Croy, die heere van Tours, up de Marne, ende meer andere edelen, de welcke eenen bysonderen grooten moort in de vluchtende Ghendtenaers te Marlebeke bedreven, hebbende niet min compassie ende medelijden up haerlieder vaendraghere, gheheeten Jan Sneyssoone (ofte Seysins) wesende een vleeschauwere van zijnen ambochte, omme dieswille dat hy hem continuelick even vaylgiantelick weerde ooc up beede zijn knyen, naer dat hy in zijn beenen ghequetst was dat hy niet meer ghestaen en conste, houdende altijts tveendele in deen handt ende zijn mes in dandere handt totter laetster aseme.

Ongemeene dapperheyd van Jan Sneyssoone.

Met deser victorie keerde die prince sdaechs daer naer weder zeer blijdelick naer die stede van Gheertsberghe. Ende die van Ghendt staken binden zelven daghe in vanghenesse haerlieder drie capiteynen die voor Oudenaerde gheweest hadden, te wetene: Jan Willays, Lieven Boone ende Everaert van Botelare, zegghende onder andere dat zy qualijck haerlieder eere bewaert hadden, ende kiesende metten zelven vijf andere in haerlieder stede, twelcke waren Jacob Meeussone, Jan van Melle, Adriaen Cappe, Pieter van den Bossche ende Willem van Warwijck: ten fine dat elc van de principaelste prochien zijnen particuliere beleedere hebben mochte. Daer wierden insghelijcx alsdoen ghevanghen Jan Willebrant ende Jan Boterman. Ende tsondachs, den XXIXen der zelver maent, onthoofde men te Ghendt die drie voornoemde capiteynen, Willays,

De Gentenaers doen hunne kapiteynen onthoofden.

Boone ende Botelare, verkennende openbaerlick in haer- 1452.
lieder uytterste dat zy, ter zeer cleender occasie, Steven van Formelijs ende Inghelram Hauweel tjaer voorleden hadden ghedaen onthalsen, metsghaders ooc dat zy gheenrande reden ofte cause en wisten, waeromme men Mer Boudewijn de Vos behoorde ter doot te bringhene, anders dan dat hy int bedienen van tbailliuagie te ghierich ende te naernemende gheweest hadde. Dese justitie aldus vulcommen zijnde, die doode lichamen van Willays ende Botelare wierden beede binnen den cloostere van den Augustijnen ter eerden ghedaen, maer Lieven Boone begrouf men tAckerghem. Hierentusschen maecte hem Guy Schouteeten, die voorscepene van der keure, secretelick uytter stede, als die wel gheaviseerde, want anders en zoude hy ooc niet bet ghevaren hebben dan die voorgaende. Ende ten zelven tijde quam Sijmoen van Laleyn, die heere van Haute, capiteyn van Oudenaerde, met machte te Ghendt waert, tot voor die poorte van St-Pieters ofte Piercellepoorte, aldaer hem die van binnen van stonden jeghens trocken, schermutsende zeer langhe ende vele jeghens elcanderen, niet zonder bloetsturtinghe van beeden zijden, maer endelinghe zo wierter die dienare van den bastaert van Lichtervelde ghevanghen ende zonder verdrach up den Coornemarct den hals afghehauwen. Up den derden dach van meye assaylgierden Jan van Bourgoengnen, die grave van Stampes, met zijne Artijsienen ende Pijcaerden, ten Schreyboome tcasteel te Maelte, toebehoorende Boudewijn Rijm, maer tghendsche garnisoen dater binnen was, vouchden hem zo clouckelick jeghens, dat zyder vele quetsten, schietende daerenboven noch Mer Jan van Miromont eenen schicht zo diepe in zijnen boeseme, dat hyder of starf, zo van ghelijcken ooc deden byder zelver middele noch XIIII andere ghemeene saudeniers, twelcke willende wreken haerlieder compaen-

Gerecht by de Porcellepoort.

Het kasteel van Maelte door Jan van Bourgondie veroverd.

1452. gnons, bestormden tvoornoemde tcasteel anderwarf zo buytermaten viandelick dat zyder meester of wierden, ende teencghadere destrueirden, vernielende ende verslaende al dater binnen was, by expressen bevele van den hertoghe Philips van Bourgoengnen, den welcken die doot van den ruddere voorzeit zo schoffierlicke vele an hadde, dat hyder (een poose tijts ghedeurende) alle die ghevanghene Ghendtenaers omme dede omthoofden, stellende bovendien noch ten zelven ende een marc zelvers up elc persoon die men hem van dier stede in handen leveren zoude, zo dat ter cause van dien daghelijcx vele ghevanghen ende omthalst wierden. Ende binnen den zelven daghe als voren dede Jan van Heverslaghe, die capiteyn van de witte caproenen, eene course ofte sproncreyse met zijne ghesellen tot voor die stede van Deynse, up de reviere van der Leye, aldaer hem die poorters ende inghesetenen in gheender maniere inne laten en wilden, dies hy hem zo gruwelick zeere belchde, dat hyder endelinghe, by crachte ende met ghewelde, binnen gherochte, stellende die stede te veel platsen in gloeyen, zo hy insghelijcx ooc tcasteel te Peteghem dede, tal zulcken regrette van den hertoghe Philips van Bourgoengnen, dat hy ten derden daghe daer naer uytter stede van Gheertsberghe ten lande van Waes waert track, slaende met zijnder armeye te Lokeren nedere, waerof die van Ghendt traport hoorende, zonden zonder langher dilay, ten secourse van den lande voorscreven, twee hondert vrome mannen van orloghe, die welcke te Zele, thuys ende die meulene van Philips Sersanders teeneghadere of wierpen ende ruineerden, in zulcker wijs dat sprincens lieden, in wederwrake van dien, al roofden ende pijlgierden daer zy eenichsins anne gheraken consten, tot voor die poorte van St-Lieven te Ghendt, vindende daer sdijssendachs, den IXe der voorzeider maent, zulc rencontre dat zy zeer haestelick weder

Hertog Filips komt met zyn leger in het land van Waes.

keeren moesten van daer zy ghecommen waren, abandonnerende te Lembeke ende te Melle alle haerlieder buyt, niet zonder verlies van volcke, van de welcke die sommeghe ter platse doot bleven ende zom wierden zy ghevanghen ende metten zelven ter Vrijdachmarct omthooft, daer ondere andere die pagie van den grave Louys van St-Pol mede eene of was, die welcke, zittende up een excellent peert, in handen gherochte, al ten onuytsprekelicke meshaghene van de gheinteresseerde, die hemlieden noch binden zelven avende anderwarf ter voornoemde poorte vonden, ghecrighende te Leerberch die overhandt, in der maniere dater XXXII Ghendtenaers tleven lieten, onder de versleghene ende versmoorden, maer van der contrarie zijde en blevender boven de vijf persoonen niet doot, daer of dat men die peerden te Ghendt waert voerde, met drie ghevanghenen, die men daer sdonderdachs daer naer den hals af hieu, want zy hadden zulc eenen moordadighen nick onderlinghe jeghens mencanderen, dat mer niemende ten rentsoene en stelde, nichtemeer van der eendere dan van der andere zijde. Ende svrijdachs, den XIIe der zelver maent, verdiepte men den Rydgracht by St-Lievenspoorte, zo dat mer ter conservatie van de pioniers ende delvers zekere groote garde stellen moeste, daer die capiteyn Jacob Meeussone tlast of hadde. Tsondachs daer naer dede die prince tallen cante tvier te Rijpelmonde steken, zo dater teeneghadere al verbarnde, ghereserveert alleenlick tcasteel. Ooc quammer metten zelven weder van nieus een partye van zijnen leghere te Ghendt waert ghereden, wel hopende daer alle die voorscreven pioniers te verslane ende te vermoordene, maer twiert belet by den ghuene dies tlast of hadde, ghelijck wy ghehoort hebben, ghenouch ter ghemeener schade ende bate, twelcke merckende die coleuvriers, die welcke up thuys van joncheer Ghelbot Vileyn laghen, zy schoten

1452.

Hy steekt het vuer in Rypelmonde.

1452. zo wackerlick up sprincens lieden, dat zyder een goet ghedeel van der weerelt hielpen, daer of men tjuste ghetal niet en conste gheweten, deurdien dat haerlieder compaengnons alle die doode lichamen int naerste lazarus huysekin droughen ende verbarnden. Ende ten naervolghende daghe, zo wierden te Ghendt, up een schavot ter Vrijdachmarct, omthooft Jan Creynier ende Jan van Hollant, omme dieswille dat by haerlieder toedoene eeneghe vianden van der stede ghesauveert waren metter vlucht ende andersins, ooc storven alsdoen byder zelver middele Jan van Steelant ende Pieter Vaenkin, ter occasie dat zy secretelick ghepoohct hadden sommeghe prochien van den lande van Waes van die van Ghendt te diverterene ende onder die obedientie van den prince te bringhene. Sdijssendachs, den XVI van der maent als voren, quam te Ghendt die nieumare hoe dat die van Biervliet Sijmoen Huutenhove omthalst, metsghaders ooc zijn lichame up een rat ende thooft up een stake ghestelt hadden, niet jeghenstaende dat hyder van weghe van der stede van Ghendt in commissie ghesonden was, up de welcke zy doen zeer lettele ofte niet en schaften, betrauwende hemlieden teeneghadere up haerlieder garnisoen, twelcke daghelicx wonderlicke veel roofs ende buyts ter stede waert in brochte, wel ten inestimable grieve ende verdriete van alle dat lands volck daer omtrent. Ende sdaechs naer der voorzeider justitie, maecte men Jan de Vos, gheboren van Ronse, te Ghendt capiteyn van St-Nicolaesprochie, in die stede van Pieter van den Bossche, die zieck te bedde lach. Maer daerentusschen ghecreech die hertoghe Philips van Bourgoengnen tbolwerck te Lokere themwaerts, verslaende daer drie ofte viere van de Ghendtenaers, die tzelve te bewarene hadden, twelcke ontwijffelick cause was dat tgheel Zele van stonden an in gloyen ghestelt wiert, by den capiteyn van den bollewercke aldaer, ten fine dat

Gevecht te Lokeren.

hemlieden zijne vianden daer nievers en berchden tzijnder achterdeele ende prejuditie, ghelijck zy te Lokeren ghedaen hadden. Aldaer sdonderdachs (wesende den dach van ons Heeren Hemelvaert) den XVIIIe der maent voornoemt, wederomme up een nieu zeer viandelick ghevochten wiert, ten coste van den prince, dieder nootzakelick deynsen moeste ende wel IIIc persoonen ter stede doot liet, daer of dat die XXXX ghevluchte poorters van der stede van Ghendt waren, tpeert van Philips van Laleyn wiert onder hem doot gheschoten ende zouder voorts ooc zelve gheblevenhebben, indien hem Jacob, die heere van Bingnicourt, zijn broedere, niet haestelick ghesauveert en hadde, rijdende endelinghe ghezamelick haerlieder veerden te Denremonde waert, ter occasie dat zy Jan, den bastaert van Renthy, capiteyn ende vaendraghere van de archiers (die den persoon van den prince te bewaren hadde) tzelve zaghen voren doen, worpende zeer leelick zijn vaendele ter eerden neder, zo dat Antheunis, die heere van Croy; Andries, die heere van Humieres, ende Jan, die heere van Lannoy, van ghelijcken ooc tzamen die vlucht annamen, latende niet min noch een goet ghedeel van haren volcke onder weghe verslegben ende vermoort, want men der niemende te lijve en liet van de ghuene die men eenichsins achterhalen conste, dan alleenlick den presentmeester van Ghendt, ghenaemt Jan de Raedt, den welcken Michiel de Stopelare, capiteyn van de witte caproenen, naerderhandt dede rechten metten zweerde, al ten zeer excessiven regrette ende verdricte van den hertoghe Philips van Bourgoengnen, die welcke in alder diligentie nieu volck van orloghe dede anschrijven, al zo wel binnen den lande van Henegauwe ende Arthoys, als int quartier van Rijssele ende Duway, ghevende een ighelick van hemlieden een maent sols up de handt. Ende sdaechs naer die defaicte ghementionneert, meendent die

1452.

Den hertog wordt van de Gentenaers geslagen.

Den hertog brengt een nieuw leger van Walen te velde.

1452. van Cortrijcke wel te Nevele al verbuert ghemaect thebbene, maer die Ghendtenaers die daer in garnisoene laghen, deden terstont in alle circumvoisine prochien ende dorpen die clocke an den boort slaen, daer hemlieden achter een zulc secours of quam, dat zy haerlieder vianden zelve tot Haerlebeke vervolchden, verbarnende int wederkeerene die prochie van Vijfve, metter Leybrugghe aldaer, toebehoorende die grave Jan van Stampes, ende ten fine dat dierghelijcke dangier niet meer en ghebeurde, zo track Jan van Melle, die capiteyn van St-Michielsprochie te Ghendt, van dier tijt voort ter assistentie van die van Nevele, ende Jan Hardebolle, die capiteyn van den voorscreven bolwercke te Lokeren, keerde weder binder stede van Ghendt, met eeneghe van zijne saudeniers, ten versoucke van de welcke hy metten zelven in vanghenesse ghesteken wiert.

Binnen deser middelen tijt slouch die grave Loys van St-Pol tOvermeere, binder jurisdictie van Cleven, Thibault, den heere van Frennes, zijnen broedere ruddere, zo hy insghelijcx ooc dede Cornelis, den bastaert van Bourgoengnen, gouverneur van den lande van Luxemburch, ende Jan Chastellier, den capiteyn van der stede van Rijssele, met veel meer andere edelen, assaylgierende sdijssendachs, den XXIIIe van der voorzeider maent, tghensche garnisoen te Laerne, maer zo dats hem noch deene noch dandere en beloofde, twelcke die voornoemde grave zo wonderlicke zeere speet dat hy tsanderdachs, in veel meerdere moghentheit, ten lande van Waes waert keerde, hebbende tzijnder assistentie niet alleene alle die nieuwe rudders, daer wy hier voren of vermaent hebben, maer bovendien ooc den vromen Jacob van Luxemburch, zijnen anderen broedere, ende Mer Adolf van Cleven, den heere van Ravesteyn, jeghens de welcke hemlieden die Ghendtenaers uytnemende vromelick weerden, eenen

Noodlottigen slag voor de Gentenaers.

goeden langhen tijt ghedeurende, nemende niet min 1452.
endelinghe (naer tverlies van an de cant van XVIIe van haren volcke) alle ghelijck seffens die vlucht anne, ende versamende in partie weder teender andere platse, van daer zy haerlieder voornoemde vianden, keerende naer die stede van Denremonde, anderwarf van nieus zo dapperlick up tlijf vielen, dat zyder eenen grooten moort inne bedreven, hoewel dater die edelen gheenen noodt en hadden, die welcke zelve wel XXX ghevanghenen in sprincens handen leverden, daer of men de XXIII stappans justicieerde metten zweerde; ooc wierdender die vluchtende Ghendtenaers over een andere zijde buytermaten strangheliek vervolcht, tot die prochie van Overmeere ende Calckene, de welcke die vervolghers beede in gloeyen stelden. Ende sdonderdachs daer naer, up St-Urbaensdach, track die grave Jan van Stampes, met acht duysent mannen van orloghe, te peerde ende te voet (uytter stede ende casselrye van Cortrijcke) zeer vaylgiantelick jeghens tgarnisoen van Ghendt, ligghende noch ter tijt te Nevele, als die ghuene die niet en twijffelden ofte hy en zouder wel lichtelick meestere of gheworden hebben, in wederwrake van dat zy, onlancx leden, zijne prochie ende heerlichede van Vive, metter Leybrugghe, verbarnt hadden, ghelijck wy int voorgaende capitle ghehoort hebben, maer van dat zy zijnder comste gheware wierden, zy verghaerden terstont by hemlieden alle dat ommeligghende lantsvolck, ende sloten die weghen ten besten dat zy consten, met groote boomen die zyder dweers over velden ende anders leyden, maer dies niet jeghenstaende, die grave voorzeit ghecreech passagie, slaende met dien eeneghe van zijne edelemannen rudders ende bespringhende zijne vianden buytermaten clouckelick ter Westzijde van der brugghe daer men die reviere van der Ponte passeert, niet zonder groot verlies van zijnen volcke nochtans, in der

1452. maniere dat hy int ende tot up tvlacke velt deynsen moeste, maer daerentusschen passeerden zijn voetknechten, in grooter menichte, bedectelick van een andere zijde die voornoemde reviere, bedrivende daer zo veel desroys van achtere up die van den voorscreven garnisoene, dat zy endelinghe voor tschoonste die platse abandonneerden, treckende in goeder ordonnantie te velde waert in jeghens den grave Jan van Stampes, die welcke zonder eeneghe faute levende ofte doot in handen gherocht zoude hebben, duerdien dat die ghementioneerde voetknechten tallen cante (omme die ghiericheits wille) bleven roovende ende pijlgierende, ten hadde ghedaen dat zy tzelve, int laetste wel merckende, hem zeer haestelick weder ten secourse quamen, doende voorts ghesamelick zo veel devoirs in allerande prouesse ende vromichede van wapenen, dat zy victorieuselick tvelt behielden, niet jeghenstaende dat zyder lettel min dan VIe persoonen lieten, daer of dat Mer Antheunis van Herrijn ende Jan de Proost met noch XI edelen, die principaelste waren, want van der contrarie zijde blevender wel XIIII^c^ versleghen, ende alle die reste saulveerde hem, waer hier waer daer (elc ten beste dat hem mueghelick was) metter vlucht. Ten eersten naer deser victorie keerde die grave Jan van Stampes weder zeer blijdelick ende triumphantelick te Cortrijcke waert, ghemoetende in die Leystrate eenen grooten hoop boeren, die welcke hem wonderlicke groot empeschement deden, totter tijt dat hy by crachte ende met ghewelde deur die bogaert van Staesin van Overbeke weder in sHeerenstrate gherochten, beroovende daer zo menighe boer van den lijve, dat alle haerlieder compaengnons hemlieden nootsakelick an tloopen stellen moesten, ende die voornoemde grave arriveerde (naer zekere verlies van volcke) eerst omtrent der middelnacht, gheel moede ende mat, binder stede voorscreven, aldaer hy een partye van

zijnder gendarmerie in garnisoene liet, nemende voorts met die reste zijnen wech naer Oudenaerde. 1452.

Svrijdachs voor Sinxen, den XXVI[e] van der maent als voren, wiert Dierijck van Schoonbrouck te Ghendt capiteyn van der prochie van St-Jacobs ghecosen, in stede van Adriaen Coppe, die alsdoen zieck te bedde lach. Ende binnen den zelven daghe trocken die van der voorzeider stede in grooter menichte uytte, zeer wel voorsien van artijlgerie ende voort van als dat ter orloghe diende, slaende niet varre van Moerbrugghe nedere, by der ordonnantie van haerlieder capiteyn Jan de Vos, de welcke metten zelven zijne ghedeputeerde te Brugghe waert zant, omme vrientscepe ende bijstandicheit van themlieden thebbene, volghende den teneure van zekere missiven, onlancx an elc dekene int particuliere ghesonden, daer ontwijffelick diversche nieulooptighe, rouckeloose ende seditieuse gheesten ghenouch toe gheneghen waren, maer Lodewijck van Gruuthuuse, die capiteyn van der stede, van als ghewaerschuyt zijnde, dede by den advijse van Pieter Bladelin (ghezeit Leestmakere), die hooftmeestere van den prince, zonder langher verdrach alle die poorten toesluyten, ten fine dater niemende uyt ofte inne en mochte, twelcke vernemende die van der voornoemde ghendtscher armeye, zy quamen metter spoet tot voor die poorte der stede van Brugghe, versouckende zeer instantelick binnen te wesene, omme aldaer te mueghen etene ende drinckene voor haerlieder penninck, daer up dat hemlieden beede die voorscrevene Heeren terstont verantwoorden, dat zy die stede hielden voor die prince ende dienvolghende niet en vermochten hemlieden in zulcker menichte binnen te laten commene, maer waert by aldien dat zy van eenigherande vitaylgie van doene hadden, men zoudts hemlieden ghenouch zenden, behoudens dat zy ter niet te lanck en maecten; met deser antwoorde con-

De Gentenaers willen de Bruggelingen tot hen trekken, maer te vergeefs.

1452. tenteerden hemlieden die Ghendtenaers zo buytermate qualick, dat zy van stonden an zeer verstoordelick weder thuysewaert keerden, stekende ondere weghe tvier in zommeghe prochien, naer dat zyter al ghenomen hadden dater wel stont, ende die heeren voren verhaelt deden zo vele (metter assistentie van meer andere edelen, notable ende goetwillighe poorters ende Vryelaten) dat beede haerlieder ghemeenten die prince ghetrauwicheit beloofden, wel indachtich wesende wat crancker troost ende secours dat zy an die van Ghendt ghevonden hadden in alle haerlieder voorleden trouble ende beroerte, nemende haren eersten oorspronck uytter Calisvaert, ghelijck wy elders al int langhe ghehoort hebben, welcke ghetrauwicheit ontwijffelick die prince zo over wel paste, dat hy anders zijne vianden van Ghendt nemmermeer meestere ghe-worden zoude hebben, zo hy ooc zelve niet en ignoreerde, verleenende die van Brugghe, in recompense van dien, tprevilegie van haerlieder vrye marcten, daer zy noch ten daghe van hedent in goeder possessie of zijn. Binnen desen middelen tijt beloofde die coninck Heyndrick van Inghelant die van Ghendt zes ofte zeven duysent mannen van wapenen haerlieder hulpe ende bijstandicheit te zendene, hoewel dat hyder nauwelicx VI^c^ en zant, die welcke daerenboven noch meer den roof dan den crijch zochten, zo mer vele vint. Ende up tzelve pas wiert te Ghendt een bespiere ghevanghen, vergheselscipt met een zeer quaet, boos wijf, gheheeten de inghelsche Christine, die men levende in een koehuyt naeyde ende uytter speye te Roodenthorre in de reviere wierp, maer haer voorscreven compaengnon starf voor tsweert.

Den Hertog belooft de getrouwigheid van de Bruggelingen.

Ten eersten daghe van wedemaent nam Jan van Bourgoengnen, die grave van Stampes, tcasteel te Zotteghem inne by foortse, twelcke hy gheel ende al pijlgierde ende verbarnde, niet jeghenstaende dattet Mer Thibault van

Luxemburch, die heere van Fiennes, toebehoorde, omme 1452.
dieswille dat die van den garnisoene aldaer, onlancx leden, eenen waghene vul boghen, bussen ende buscruyt themlieden waerts ghenomen hadden die naer Bruessele voer. Ende tsanderdachs zonden die van Ghendt die abten van St-Baefs ende van Dronghene, metsghaders ooc Jacob Ruebs, den prioor van de Chartreusen, tzamen gheassisteert by zekere cooplieden van allerande natien, te Brugghe residerende, in zeer schoondere ende statelicker deputatie an den hertoghe Philips van Bourgoengnen, grave van Vlaenderen, omme eenen goeden paeys ofte lanck bestant van hem te verwervene, maer twas te vergheefs; dies hemlieden die originale versouckers zo grootelicx belchden, dat zy van quaden spijte, ten vierden daghe daernaer, betdan IIe Henewiers te Deenstinghe, by Gheertsberghe, bespronghen ende teeneghadere versloughen, met haerlieder leedsman Christoffels van den Foreeste, ghecrighende daer wonderlicke veel roofs ende buyts, al zo wel van der kercke goedinghen als andere, ende omtslaende swoendachs, den VIIe der voorzeider maent, Mer Boudewijn de Vos (daer wy hier voren zo dicwils of vermaent hebben) uytter vanghenesse, mids goede suffisante ende zekere borghe, dat hy hem van dier tijt voort binden cloostere van den Carmers zoude bliven houdende, latende niet min die stede V^e hoet coorens over, tal zulcken prijse als zy hem stonden, ende nemende voorts tzijnen laste die gheele onderhoudinghe van zes ruteren te peerde, ghedeurende die jeghenwoordighe orloghe. Twelcke zo gheringhe alzo niet ghesciet en was, ofte Jacob Meeussone en track met een goet heyrcracht van volcke, te peerde ende te voet, ter Muydepoorte uyt, verbarnende ende destruerende thuys van den ghevluchten Guy Schouteeten te Waesmunster, metsghaders ooc thuys van Daneel Rijm ende van Jan van Husse, ghezeit dHoore, te Stekene.

Versoek van vrede door den hertog afgeslagen.

1452. Maer daerentusschen omthoofde men te Ghendt, up de Coornemarct, eenen Loys van Belle, ten upsiene dat hy Pieter Bouwins ende Jooris de Bul secretelick ghewaerschuyt hadde van der intentie ende meeninghe der ghemeente, niet jeghenstaende dat hy zelve om ghelts wille anneghenomen hadde hemlieden beede levende ofte doot in handen te leverene. Ten ware niet wel scrivelick wat justitie dat men voortan daghelijcx dede, want wat die witte Caproenen, Groenthenters ende andere dierghelijcke factieuse personen ghevanghen binnen der stede brochten, daer en was gheen gracie; tal zulcken meshaghene van den hertoghe Philips van Bourgoengnen, dat hy ter cause van dien alle die meeste ghereetscepe maecte die hem mueghelick was, omme die ghendtsche macht ende moghentheit, hoe eer hoe liever, teeneghadere uytten lande van Waes te verjaghene ende te verdrivene, van welcken voornemene zy gheaverteert zijnde, meenden zonder twijffele (by tdeursteken van zekeren dijck) tvoorzeide landt gheel ende al metter zee ghemeene ghemaect thebbene, ten hadde ghedaen die onvoorsienighe comste van den grave Loys van St-Pol, die tzelve by crachte wederstont ende belettede, slaende an de cant van V^c Ghendtenaers doot, die zulcx ghesint waren, ende stellende den dijck daer men hadde begonnen delven, weder in zijnen eersten staet, te spijte van alle die ghuene diet leet was. Met dese explote keerde die grave voornoemt weder te Denremonde by den prince, aldaer die hertoghe Jan van Cleven alsdoen met een groote nombre van peerdevolcke ende van voetvolcke arriveerde, zo insghelijcx ooc dede die grave Charles van Charloys, tzamen gheaccompaengneert ende verghesclscipt met alle die garnisoenen van Cortrijcke, Oudenaerde ende Aelst, metsghaders ooc een groote menichte van busschieters ende archiers, uyt die landen van Artoys ende Picardien, omme ghesaemder handt eens een ende te

Onzen hertog wil de Gentenaers uyt het land van Waes.

makene van der jeghenwoordigher seditieuser beroerte; dies nochtans al niet jeghenstaende, zo bleven die quaetwillighe van Ghendt noch deurghaens even moedich ende clouck ligghende, bysondere goet sterck garnisoen (te wetene van vier duysent mannen) te Wazeele (1), int landt van Waes, niet varre van Rijpelmonde; twelcke verhoorende die prince, maecte hem zeer haestelick metter gantscher armeye derrewaert, zo dater ten XVIᵉ daghe van der maent als voren horribelickc zeere ghevochten wiert, totter tijt dat die rebellighe (niet connende langher tgheschot der Pijcaerden verdraghen) hemlieden zelven ter vlucht stelden, daer zy zo lettel voordeels by deden (overmidts tscherp vervolch van de ruteren te peerde) dater over de twee duysent van hemlieden ter stede doot bleven, ende bovendien ooc noch eeneghe te Waesmunstere, daer men metten zelven tvier in stack; maer haerlieder capiteyn Woutere Leenknecht wiert met meer andere ghevanghen, endende ghezamelick haerlieder leven by den baste an den boom, by expressen bevele van den hertoghe Philips van Bourgoengnen, die welcke dese victorie zeer wel behaechde ende ontwijffelick noch bet behaecht zoude hebben, ten hadde gheweest die doot van Mer Cornelis, zijnen zeer lieven ende vromen bastaerde zuene, dieder buytermaten aventuerelick ende malheureuselick met eender lance deur thooft ghesteken wiert, zo dat men hem met grooter rauwe te Bruessele, in Sᵗᵉ-Goulekercke, voor den hooghen autaer begrouf.

1452.

Slag by Rupelmonde.

Hierentusschen stelde Heyndrick van Borsele, die heere van der Vere, die burch te Caloo teeneghadere in gloyen. Ende die van Bruessele vermaenden die Ghendtenaers (uyt goeder joonste ende medelijdene) zeer neerstelick by haerlieder missiven tot behoorlicker obedientie ende onderdanicheit, presenterende met die drie staten slandts van Brabant haerlieder intercesseurs ende middelaers van

De Bruesselaers zetten de Gentenaers aen tot onderwerping.

(1) Nu Bazeel.

1452. paeyse te zijne by den prince, twelcke alle die wel gheaviseerde terstont met gooter danckbaerheit accepteerden, belovende bovendien ooc tzelve in toecommende tijden grootelicx te verdienene, in zulcker wijs dat die zake midts dien ghenouch scheen up goede mate te stane, indien zy niet haestelick weder gheinterrumpeert en hadden gheweest by Jan de Vos ende Jan Hansins, die capiteynen van de Groenthenters, die welcke ten eersten daer naer die stede van Gheertsberghe met haren volcke inne namen, beroofden ende verbarnden, zo zy van ghelijcken ooc deden Lessinghe ende Akere, met alle die beste ende rijcste omligghende dorpen, continuerende voort haerlieder coursen ende sproncreysen tot voor die stede van Haet, in Henegauwe, in der maniere dat zy met veel bestiaels ende XV waghenen vul buyts, zonder contradictie van iemende, alle ghelijck weder thuysewaert keerden, tal zulcken regrette van haerlieder nateurelicken heere ende prince, dat hy, in wederwrake van dien, ten XXe daghe van der voorzeider maent, anderwarf met zijnder leghere ten lande van Waes waert keerde, aldaer hem die voorscreven heere van der Vere ende Hughes van Lannoy in alderdiligentie ten secourse quamen met drie duysent Hollanders ende meest al busschieters, worpende daer ghesaemder handt diversche stercten ende bollewercken van die van Ghendt in gronde, ende stekende tvier wel in vier duysent menagien, metter intentie ende meeninghe van alle die reste ooc by ghelijcker middele te nieten te bringhene, indient die lantslieden (vallende by groote hopen up haerlieder knyen, baervoets ende blootshoofts) niet verbeden en hadde. Welcke furie aldus ghepasseert zijnde, zo arriveerden te Denremonde by den hertoghe Philips van Bourgoengnen die eerdsbisscop van Tours, die grave Arcturus van Richemont, connestable van Vranckerijcke ende die seneschael van Ponthieu, alle-

Inneming van Geeraardsbergen.

Het leger van den hertog door 3000 Hollanders versterkt.

gierende daer (uytter name van den coninck Charles van Vranckerijcke, haerlieder meestere) zeer veel causen ende redenen, omme de welcke men behoorde paeys met die Ghendtenaers te makene, hoewel dater die prince (ter conservatie van zijnder hoocheit) als noch niet toe condescenderen en wilde. zo dat zy van danen te Ghendt waert trocken, hoorende daer alle die toecomste ende originale zwaricheden van der zake, ghelijck hier voren al int langhe verhaelt staet, ende keerende midts dien weder te Denremonde, up hope van deuchts daer inne te doene, maer van dat zy buyter poorte waren, tghemeente track wederomme, wel vijf duysent mannen sterck, zeer furieuselick uytte, omme die prince die bataylgie te leverene (zoot scheen) waer zy hem vonden, slaende up den XXVI[e] der zelver maent voor die stede van Hulst nedere, met haerlieder capiteyn, ghezeit Brillekin, wesende een mesmakere van zijnen ambochte, twelcke ziende Mer Antheunis, die bastaert van Bourgoengnen, beleedere van die van binnen, hy tracker stappans zeer clouckelick jeghens, in der maniere dat zy nootsakelick ruymen moesten, naer tverlies van bet dan V[e] personen ende haerlieder capiteyn voornoemt gherochte, met een thoeveel andere, levende in handen, zo dat zy tzamen ghehanghen wierden, deur haerlieder uytnemende obstinaticheit ende hartneckicheit, by de welcke zy liever hadden die doot te stervene, dan die prince (volghende zijne ghepresenteerde gracie) verghevenesse te biddene, zo wonderlicke zeere waren zy jehens hem verhardt ende versteent. Twijle dat men hier mede tHulst besich was, zo pijlgierde ende beroofde Jan de Vos, met zijne ghroenthenters ende andere seditieuse rapaylgien, teeneghadere die abdye te Bauloo, stekende daerenboven ooc tvier daer inne, by twelcke zy gheel ende al verghinck, ghereserveert alleenlick die kercke, daer hem die hertoghe Philips van Bourgoengnen zo inne ver-

1452.

Vrankryk zendt bemiddelaers ter verzoening.

De Gentenaers slaen met magt neder voor Hulst.

De abdy van Baudeloo verbrand.

1452. stoorde ende vergramden, dat hy Axele, in Vier Ambochten, ter dier occasie foortselinghe subjugierde ende tondere brochte, verjaghende daer uytte al tghendsch garnisoen dater binnen was, twelcke considererende die andere prochien van der zelver contreye, zy quamen tzamen ter ghenade, wel wetende dat zy niet voordere en mochten, eensdeels ten regarde dat haerlieder compaengnons van den lande van Waes nu tondere waren, maer principalick ende bysondere omme dieswille dat tdrooghe wedere zo alsins die prince mede was, dat binnen drie maenden niet boven eenen dach of twee, wat ghereynt en hadde, al ten grooten beclaghene van die van Ghendt, die welcke hemlieden by dien wonderlicke zeere vercranct vonden, al wast by aldien dat zy als noch niet bughen en wilden, ghevende midts dien die prince occasie van hemlieden wat nadere te commene, zo hy ooc dede, slaende sdijssendachs, den IIIIᵉ van hoymaent, met zijnder armeye ter Langherbrugghe, by Everghem, nedere, ende verbarnende daer alle die huysen van playsance, muelens ende andere edificien daer hy eenichsins by gheraken conste, twelcke merckende die van Ghendt, zy trockender te diversche stonden (niet jeghenstaende dat zy grootelicx metter peste beswaert waren dieder van Doornijcke ghecommen was) zeer couragieuselick ende vaylgiantelick jeghens, maer al ghenouch ter ghemeener schade ende bate, totter tijt dats hem die capiteyn Jacob Meeussone moeyde, die welcke ten VIᵉ daghe der voorzeider maent XXX Pijcaerden (want zo noemden zy sprincens lieden) in zekere course buyten die poorte van St-Baefs verslouch, pijlgierende hemlieden met eenen van al dat zijs hadden. Ghedeurende welcke sproncreysen ende bloetsturtinghen, zo deden die voorscreven fransche ambassadeurs zo veel devoirs ende neersticheits, dat die hertoghe Philips van Bourgoengnen int ende te vreden was die van Ghendt

Axel onderworpen aen den hertog.

's Hertogs leger te Langebrugge.

(ter eeren van den coninck Charles van Vranckerijcke) 1452.
zijne gracie, ghenade ende paeys te verleenene, midts eeneghe zeer redelicke conditien ende bespreken, daert uytsinnich ghemeente nochtans in gheender maniere toe verstaen en wilde, verbeydende (by trechtveerdig oordeel Gods, zoot scheen) noch veel meer ramp ende miserie, ghelijck wy allincx zo bet hopen te vertooghene.

Zyne voorwaerde tot vrede worden verworpen.

Tsaderdachs up St-Clarendach, den XIIe van der maent van ougst, verbarnden niet varre van tcloostere te Meerhem binnen Ghendt, by tvier van fortune, bet dan IIIc huysen, metter cappelle van de zeven Ween van Marie. Ende sdaechs voor Onser Liever Vrauwendach, ten tweeden daghe daer naer, vermaecte tghemeente te Ghendt die wet, in der maniere dat Sijmoen Borluut voorscepene van der keure wiert ende Boudewijn Rijm voorscepene van ghedeele, ter grooter verminderthede zonder faute van der authoriteit ende hoocheit van haerlieder nateurelicken heere ende prince, daer zy alsdoen zo buytermaten lettel op schaften als een wondere, loopende tsondachs, den XVIIe der naervolghender maent, als dulle verwoede menschen, in grooten ghetale tzamen tHulst waert, in Vier Ambochten, aldaer zijt zeer jammerlick al roofden ende barnden dater yeuwers binder stede wel stont ofte vouchde, uytghesteken ende ghereserveert alleenelick die kercke, userende van der zelver wreetheit insghelijcx ooc tAxele, ende worpende voorts tcasteel of van Adriaen van Voorhoute, ten respecte dat hy hemlieden menichsins contrarie ende partidich viel. Twelcke al zo ghedaen zijnde, zy stelden allomme alle die prochien ende dorpen in gloeyen, die met hemlieden niet zweeren en wilden, nievers eeneghe onghenadicheit ofte tyrannie sparende, ende keerende, met alle die artijlgerie van der stede van Hulst, weder thuysewaert, hoewel dat zyder niet langhe en bleven, want up den XXIIIIe der zelver maent

Brand te Gend.

De Gentenaers vervolgen hunne zwervingen.

1452. assiedgierden zy die stede van Aelst, metter assistentie van de witte Caproenen, daer die bastaert Blantstrain doen capiteyn of was, maer en bedrevender anders gheen faict dan dat zy die voorboughen verbarnden, overmidts die groote resistentie van die van binnen ende bysondere van Antheunis Wissock, die die stede, uytter name van den prince te bewarene hadde, in zulcker wijs dat zy met eenen fellen evelen moede weder van danen schieden, barnende ondere weghe al tghuene dat hemlieden jeghens ofte contrarie was, ende makende thaerlieder wedercomste te Ghendt twee nieuwe capiteynen, te wetene, Jan de Windt ende Jan de Crane, die welcke niet en faylgierden van noch binden zelven daghe met Jan de Vos ende zijne Groenthenters naer die stede van Cortrijcke te treckene, bedrivende allomme al tquaetste dat zy consten, van roovene ende pijlgierene, ende stellende bovendien noch gheel Haerlebeke in gloeyen, ghereserveert die prochiekercke ende tgodtshuys, zonder dater hem yemende jeghens opposeerde, dan alleenelick die costere van der kercke, die zeer deerlick ter stede doot bleef, meenende die clocke an een boort te slane. Twijle dat men hier mede tHaerlebeke besich was, zo wiert Steenhuuse, by Gheertsberghe, verbarnt by die van Henegauwe. Ende svrijdachs, den XXIXe van der maent als voren, keerden die Groenthenters ende inghelsche saudeniers weder binnen die stede van Ghendt, met zo veel roofs ende buyts dats hem een ijghelick verwonderde. Twelcke die hertoghe Philips van Bourgoengnen, grave van Vlaenderen, zo buytermaten veel an hadde, dat hy van dier tijt voort veel meerdere ghereetscepe ter orloghe maecte dan hy noch ghedaen hadde, maer daerentusschen deden die Groenthenters haerlieder uytterste beste omme die prochie ende heerlichede van Zweveseele te sacagierene, vindende daer zulc rencontre dater XXI van hemlieden levende in handen

De hertog stelt nieuwe legers te been.

gherochten, die men achter een die heere van Beaumont, capiteyn van der stede van Cortrijcke, overleverde, aldaer zy tzamen by den baste tleven endeden. 1452.

Int beghinsele van der maent van octobre dede Jacob van Laleyn, die capiteyn van Oudenaerde, eene course ofte sproncreyse tot voor die stede van Ghendt, halende daer XV waghenen vul corens gheladen, twelcke willende wreken die gheprejudicieerde, liepent wijts ende zijts al of daer zy eenichsins omtrent gheraken consten, met zulc eenen nijdighen endë evelen moedt dat zy niet een van haerlieder ghevanghene vianden te lijve en hielden, hoe groot rentsoen zy presenteerden, zo insghelijcx ooc van der contrarie zijde ghesciede, al wast dat zijt niet juuste altijts zo duernauwe en namen, in der maniere dat ment ter cause van desen al zeer haestelick zach rumen dat up vijf mijlen naer die stede van Ghendt woonde, binnen de welcke zy hemlieden meest al met haerlieder goet sauveerden, niet jeghenstaende tmandement van den voornoemden capiteyn van Cortrijcke (die zy niet en betrauden om dat hy een Fransoys was) ter contrarien, dies hy hem zo uytnemende zeere stoorde, dat hy van quaden spijte meest alle haerlieder huysen verbarnde, totten ghetalle van acht duysent ende bet, ten onsprekelicken verdriete van menich edelman ende andere, dieder voorts al haerlieder leven lanck omme treuren moesten. Ende swoendachs, den XIe van der maent voorscreven, brochte die capiteyn Jacob Meeussone een groote menichte van peerden, ossen, merryen ende andere bestiael uyt Saestinghe, Hulst ende elders daer omtrent, foortselinghe met zijnen volcke te Ghendt waert, metsghaders ooc noch XXVIII waghenen vul zouts ende coorens, twelcke willende naerdoen die capiteyn Jan de Vos ende Jan de Windt, trocken van ghelijcken ooc, up den XXe der zelver maent, met haerlieder gendarmerye naer Maldeghem, Winghen, Roes-

Jacob van Lalaing doet eenen uytval tot voor Gent.

Uytloopen en buytjagt der Gentenaers.

1452. lede ende alle andere circumvoisine prochien ende heerlicheden, daer zyder diversche of in gloeyen stelden, pijlgierende allomme al dat zyder vonden, ende keerende midts dien weder van daer zy ghecommen waren, tal zulcken meshaghene van sprincens lieden, dat zy insghelijcx ooc van haerlieder zijde tallen cante al verbuert maecten, zo buytermaten deerlick roovende, afloopende ende bedervende al tghuene daer zy eenichsints by gheraken consten, dater tusschen Ghendt ende Cortrijcke, metsghaders ooc in Vier Ambochten, varincx niet meer te pijlgierene ofte gheels bleef, wel ter onverwinnelicker schade zonder twijffele van gheel Oost-Vlaenderen, twelcke mede die penitentie draghen moeste van zijne overwillighe ende rebellighe ghebeurs. Svrijdachs, ten XXVIIe daghe van der maent als voren, quamen (ondere die conduyte van Mer Antheunis, die bastaert van Bourgoengnen) een goet ghedeel ruteren te peerde uytter stede van Aelst naer Ghendt ghereden, bedrivende daer onderlinghe voor die poorte uytnemende veel vreimde bravessen int voltiseren ende galoperen, totter tijt dat hemlieden die van binnen in zulcker moghentheit jeghens trocken, dat zy nootsakelick rumen moesten, ende bovendien noch zo scherpelick vervolcht wierden, dater bet dan XXV te Quaetatrecht versleghen bleven, ende alle die reste omtracket metter vlucht, maer niet zonder extreme dangier nochtans van alleghadere omrincht ende in ghelijcker voughe ghetracteert te wordene, waerof gheadverteert zijnde die heere van Beaumont ende Jacob van Laleyn, zy reysden in alderdiligentie, metten garnisoene van Cortrijcke, tEecloo waert, aldaer hemlieden die Ghendtenaers (dieder over lanck gheleghen hadden) in gheender maniere verbeyden en dorsten, loopende alle ghelijck haerlieder veerden ende sauverende hemlieden in eenen busch, maer eer zyder wel toe gheraken consten, zo wier-

Gent door die van Aelst bestookt.

dender an de cant van XXXX van hemlieden onder weghe 1452.
vernielt ende doot ghesleghen, metsghaders ooc gheel Eecloo verbarnt, als oyt partidich gheweest hebbende jeghens die prince. Die welcke metten zelven ooc wel scherpelick dede ghebieden al Vlaenderen ende Henegauwe deure, dat een ijghelick voortan een bourgoensch cruce up zijnen boesem draghen zoude, ten minste van een vierendeel lanck, up peyne van voor viant slandts ende medecomplice van die van Ghendt gherekent ende ghehouden te werdene, daer van stonden an zulc effect naervolchde, dat zelfs die vrouwen ende kijnderen allomme ghecruyst achter strate ghinghen, wesende ontwijffelick wel een zake van grooter nieuwicheit ende vreimdicheit. Ende voor texpireren van der zelver maent namen die Bourgoengnons die stede van Thielt inne, daer zijt tallen cante al pijlgierden ende verbarnden, worpende svrijdachs, ten derden daghe van novembre, die meulene tAssene, in Vier Ambochte, in gronde, ende stekende voorts tvier in al tghuene dat noch over ende stont, zo dater van dier tijt voort nievers yet meer te halene en was, Godt beteret! Ende up den tweeden dach daer naer brochte Sijmoen van Laleyn, die heere van Hauto ende van den ghulden vliese, Waerschet tzijnder obedientie ende onderdanicheit, met omtrent acht hondert mannen van wapenen, te peerde ende te voet, die welcke daer niet en lieten dan dat hemlieden of te zwaer of te heet was, dies hemlieden die omligghende lantslieden zo grootelicx belchden, dat zijt zonder faute wel waenden ghewroken thebbene, maer zy misten, want zy veel min in ghetalle waren, zo dat zy, naer veel strijts ende ghevechts, int ende nootsakelick vluchten moesten, latende wel XXX van den heuren ter stede doot ende vele ghevanghen. Sdijssendachs binder zelver weke, coos men te Ghendt uyt elc ambocht ende neeringhe vijf mannen, die tzamen ghewapender-

Gebod van het Bourgondisch kruys.

De partyen regten wederzyds tooneelen op van algemeene verwoesting.

1452. handt naer Aerdenburch ende Oostburch trocken, zeer jammerlick sacagierende ende barnende beede die steden, metsghaders ooc alle die schoone omligghende dorpen ende prochien totvoor die stede van Sluys, in der maniere dat zy met ontallicke veel bestiaels ende met bet dan IIe waghenen vul roofs ende buyts (wesende meest coren ende zout) weder thuysewaert keerden, maer daerentusschen speelden die Pijcaerden van ghelijcken ooc al tzelve spel tAeltere, te Roeslede, ter Munte, te Sloedinghen ende allomme elders daer omtrent, niet zonder groote bloetsturtinghe van den onnoosele ghemeente, commende bovendien noch ten XIXe daghe van der voorzeider maent te Dronghene, daer zijt insghelijcx ooc al heurlieder maecten ende wel half die prochie in gloeyen stelden, in zulcker wijs dat die Ghendtenaers, in wederwrake van dien, tsanderdachs anderwarf die stede van Aelst beleyden, wel met X duysent voetknechten ende een thoeveel inghelsche ruteren te peerde, maer voorwaer, zy en bedrevender anders gheen faict, dan dat zy XXXV min wederkeerden dan zyder ghecommen waren, byder uytnemende prouesse ende vaylgiandise van Franchoys van Arragon ende Mer Antheunis, die bastaert van Bourgoengnen, dies hemlieden die Groenthenters zo overqualijck contenteerden, dat zy ten eersten daer naer haerlieder wech ten lande van Aelst waert namen, makende daer al theurlieder daer zy eenichsins by ghecommen consten, ende bringhende up St-Andriesdach eenen grooten buyt met hemlieden te Ghendt, twelcke ontwijffelick cause was dat sprincens gendarmerie noch binden zelven daghe die heerlicheden van Somerghem ende Looverghem ofte Loovendeghem pijlgierden.

Ten tweeden daghe van decembre, stack Philips van Laleyn tvier in die prochie van Marlebeke, vertooghende hem voorts met zijnen volcke tot voor die stede van

Ghendt, aldaer hem tghemeente in zulcker moghentheit 1452.
jeghens track, dat hy zeer haestelick tot Enham vlieden moeste, wederstaende daer zijne vervolghers zo buytermaten clouckelick ende vromelick, dater van beeden zijden veel bloets ghesturt wiert, maer van der Laleynscher zijde varre meest, zo dat hyder zonder faute int ende zelve ghebleven zoude hebben, indien hem Jacob van Laleyn, met tgarnisoen van Oudenaerde, niet ghesauveert ende wech ghevoert en hadde, wel ten omsprekelicken regrette van de voornoemde van Ghendt, die snachts tzamen binder abdie ten Ham logierden, stellende sdaechs daer naer tharen vertreckene die prochie gheel in gloeyen, daer jeghens dat die van der contrarie zijde, up den X[e] der zelver maent, tcasteel tHansbeke beroofden ende verbarnden, priverende daerenboven ooc diversche inghesetenen van den lijve: ende tsanderdachs assiedgierden die Ghendtenaers wederomme van nieus die stede van Aelst, hoe wel dat zijt er niet lanck en maecten, overmidts die excessivelicke straffe vorst ende tvallen van der snee. Tsaterdachs, den XVI[e] van der maent als voren, wiert Dierijck van Schoonbrouck, die capiteyn van St-Jacobs prochie te Ghendt, met zeer lettel volcx, bycans te Laerne teeneghadere omrinct ende besloten van II[c] vrome ruteren te peerde, die welcke hem (midts zijnder behendicheit) nochtans niet anders en mesdeden dan dat zy een van zijne lieden (ghenaemt Pieter Toris) in handen ghecreghen ende mede te Denremonde waert voerden, aldaer men hem naermaels jeghens twee ghevanghene Pijcaerden vermanghelde. Ende smaendachs daer naer versloughen die Groenthenters een groot ghedeel van haerlieder vianden te Zele, binden lande van Waes, ende namender bovendien noch zesse ghevanghen, bringhende voorts die voorscreven prochie, metter heerlichede van der Hamme, gheel ende al ter pijlgiagie ende te viere, tal zulcken be-

1452. haghene van den ghemeente te Ghendt, dat zy noch voor tende van der maent weder met machte uyttrocken ende al tzelve ooc tIseghem, te Roosebeke, te Muelebeke ende elders daer omtrent bedreven, maer die van Inghelmunstre wederstonden hemlieden zo clouckelick ende vaylgiantelick met tgarnisoen dat zy binnen hadden, dat zy zonder eenich notable grief int heurlieder bleven, te spijte van alle die ghuene diet leet was. Up den nieudach, ingaende lauwe, consumeerden die van der Bourgoenscher zijde die prochie van Merendre, met al dater naest stont, by den viere, zo dater die Ghendtenaers zeer rasschelick naer trocken, achterhalende haerlieder vianden te Ghijseghem, daer zyder zommeghe vechtender handt ter doot brochten, ende zom ghevanghen te Ghendt waert zonden (aldaer zy niet langhe en leefden) roovende ende barnende voorts al dat zy te Ghijseghem vonden, metsghaders ooc in alle andere circumvoisine dorpen ende passagien, zonder eenich regart ter weerelt te nemene (dat een ijghelick vreimt dochte) of zy van haerlieder ofte van andere jurisdictie waren. Ende ten tweeden daghe daer naer volghende, besprongben die Groenthenters weder up nieu haerlieder partye by St-Lieven te Houtem, ghenouch ter ghemeener schade ende bate, ghereserveert dat die voorzeide aggresseurs vijf ghevanghenen met hemlieden te Ghendt waert brochten, die welcke daer tsanderdachs alle ghelijck ghehanghen wierden, zonder dat mer eenichsins tusschen spreken mochte, zoot te meer stonden ghebeurde, in zulcker wijs dat men van dierghelijcker wreetheit noyt en hoorde, nochte ooc van zulc een haet ende nijdt als die rebellighe van Ghendt jeghenwoordelick jeghens haerlieder nateurelicken heere ende prince droughen, zeer rudelick beschietende ende bestormende tcasteel te Theimsick, binden lande van Waes, niet jeghenstaende dat zyder (midts der resistentie ende vromicheit van die van binnen) anders gheen profijt en

deden dan dater haerlieder meeste stick artijlgerie barste 1452.
ende te nieten ghinck. Ten V^e daghe daer naer, haelden eeneghe van den ghendtschen ghemeente Pieter de Hane foortselinghe uytter vanghenesse, twelcke die andere terstont by crachte ende met ghewelde wederstonden, zo dat zyder een thoevele quetsten ende twee capiteynen (voor eenen tijt) ghevanghen namen, te wetene, den bastaert Blancstrain ende Jan de Vos, surroguerende metten zelven in haerlieder stede Inghelram van den Broucke ende Jan van Strimeersch. Ende smaendachs, den XXIIe van der maent voorscreven, brochten die Groenthenters wonderlicke veel roofs ende buyts, metsghaders ooc zeere veel bestiaels, uytter heerlichede van Hardoye ende die andere ommeligghende contreyen, twelcke zo gheringhe niet ghesciet en was ofte Jan Fallot en track al heymelick, met L van zijne inghelsche saudeniers, uytter stede van Ghendt naer Denremonde, aldaer hy hem van dier tijt voort van sprincens zijde bleef houdende, ten grooten meshaghene van de gheinteresseirde, zo men wel peynsen mach, die welcke up tzelve pas zeer veel ghevanghenen ghecreghen uytten quartiere van der Sluys ende van Onser Liever Vrauwe ten Oldenhove, treckende voorts reghelrecht (in wederwrake van der revolte als voren) met machte te Denremonde waert, ondere tbeleet van Dierijck van Schoonbrouck, dieder zonder langher verdrach alle die voorboughen in gloeyen stelde, wat resistentie dater die van der stede jeghens ghedoen consten, de welcke hy endelinghe ooc bedwanck zo haestelick te deynsene, dat zy zom in de reviere van der Schelde versmoorden, ende zom levende in handen gherochten, stervende ten eersten daer naer te Ghendt by den baste, volghende dordonnantie van den capiteyn voornoemt, die van ghelijcken ooc niet en faylgierde van up den eersten dach van sporcle, met X duysent strijdbaer mannen, zijnen wech naer Gheerts-

Jan Fallot neemt bezit van Dendermonde.

1452. berghe te nemene, aldaer hy by fijnder foortse den thorre, ghenaemt Diercost, subjugierde ende tondere brochte, zendende alt Pijcaers ende Henewiers garnisoen dater binnen was (totten nombre van XVe persoonen) ten casteele te Schendelbeke waert in vanghenesse. Van welcker ghevanghenesse die nieumare hoorende Jan van Croy, die heere van Tours, up de Marne, ende van den gulden vliese, zant er uytter stede van Haet zeer subitelick jeghens, in der maniere dater by Gheertsberghe, tusschen Plancke ende Surlinghen, gruwelicke zeere ghestreden wiert ende even vaylgiantelick van beede zijden, hoe wel dat die van Haet (als wesende varre minst in ghetal) int ende vlieden moesten, latende bet dan VII^c van haerlieder medeghesellen ter stede doot. Met deser victorie ghecreghen die voorzeide van Ghendt zulc een couragie ende moedt, dat zy zelfs binden lande ende graefscepe van Henegauwe trocken, zeer compasselick roovende, moordende, barnende ende destruerende al tghuene daer zy eenichsins by gheraken consten, al zo wel te Lessinghe (twelcke nu te veel steden weder gherepareert was) als in de XVII circumvoisine prochien ende dorpen, in zulcker wijs dat zy met eenen inestimablen buyt weder thuysewaert keerden ende te zo cleenen verliese van volcke als een wondere.

De Gentenaers vallen in Henegauwen.

Tsaterdachs, den X^e van der ghementioneerde maent van sporcle, zonden die van Ghendt Jacob Ruebs, den prior van der Chartreusen, met Mer Boudewijn de Vos, Jeronimus Coubrake, Pieter Porfier ende noch VIII andere ghedeputeerde, tzamen by saulf conduyte naer die stede van Damme, omme aldaer met Jan van Bourgoengnen, die grave van Stampes (uytter name van den prince) in communicatie van paeyse te commene, maer dies niet jeghenstaende die dachvaert wiert te Brugghe verlegt, daer hemlieden die voornoemde ghedeputeerden zo buytermaten

Zy verlangen eene dagvaert.

overmoedelick hielden, als of zy jeghens haerlieder natue- 1452.
relicken heere ende prince niet medale mesdaen ofte verbeurt en hadden, imputerende alle die voorleden troublen ende beroerten zijn zelfs ongheregheelde ghiericheit ende voortstellinghe van nieuwe cayljooten up tzout ende graen, ghelijck wy ghehoort hebben, zo dat die van die verghaderinghe gheen ander effect en sorteerden dan dat hem Mer Boudewijn voorzeit (contrarie zijne belofte) van dier tijt voort bleef houdende daer hy was. Ende smaendachs daer naer omthoofde men te Ghendt Pieter Wammeersch, omme dieswille dat hy die huysvrau van Jacob Wammeersch, zijn vaders broedere, misbruyct ende vercracht hadde. Up den XIIIIste van der zelver maent dede die capiteyn Jan van Strimeersch noch een course ende sproncreyse met die Groenthenters, in Henegauwe, tot binder casselrie van Enghien, zeer jammerlick pijlgierende, afloopende, schendende ende bedervende aldaer zy voor by passeerden, metsghaders ooc eeneghe casteelen, forteressen ende andere passagien teeneghadere in gloeyen stellende, ende keerende voorts met alle den buyt naer tcasteel te Schendelbeke, aldaer zy haerlieder voornoemde XV ghevanghenen van Diercost, met hemlieden namen ende te Ghendtwaert brochten, in der maniere dater XIIII tsanderdachs omthalst wierden, daer Gheerardin, die zuene van Woutere van der Plancke, bailliu van Arien, mede een of was. Binnen deser middelen tijt maectet die capiteyn Dierijck van Schoonbrouck (daer wy nu dicwils of vermaent hebben) zo teeneghadere al verbeurt in die prochie tHoudernesse, in Vier Ambochten, dat hyder nieuwers yet eyghens ofte gheels en liet. Ende ten eersten zondaghe van den Vastene, den XXIe van der maent als voren, trocken te Rijssele ter Spinette, Jooris Metteneye, die forestier van Brugghe, Jacob Metteneye, Fs Jacobs, ende Jan van den Vagheviere, aldaer die voor-

Zy vervolgen hunne vyandlykheid tegen verscheide steden.

1452. noemde forestier, by grooter prouesse ende vaylgiandise, den sperrewaer conquesteirde, in de presentie ende jeghenwooordicheit van den hertoghe Philips van Bourgoengnen ende den grave Charles van Charloys, zijnen zuene. Sdaechs daer naer reysden die Ghendtenaers weder omme in grooter moghentheit te Cortrijcke waert, ondere haerlieder capiteynen Inghelram van den Broucke, Dierijck van Schoonbrouck ende Jan van Strimeersch, maer en bedrevender anders gheen faict dan dat zyder die voorboughen verbarnden, ende drie persoonen van der stede versloughen, keerende voorts, met al tghuene dat zy ondere weghe ghestelen consten, reghelrecht weder van daer zy ghecommen waren. Hierentusschen staken eeneghe andere van haerlieder seditieuse compaengnons ende medeghesellen tvier int casteel te Oudenburch, by Denremonde, metsghaders ooc in twee watermeulens daer omtrent, te spijte van alle die ghuene die tzelve meenden te belettene, daer of dat zyder zom ter stede doot sloughen ende zom met veel roofs ghevanghen te Ghendt waert voerden, aldaer zy tzamen an een ghalghe tleven endeden, ende ondere andere vijf Zeclanders van der compaengnie van Jan van Schanghen, wesende alle ghelijck oude crijchslieden ende seer vrome mannen van wapenen. Ende smaendachs, up den Ve dach van maerte, overviel die bastaert Blancstrein, met acht hondert Groenthenters te voet ende XXX te peerde, zo ijselick ende zo hatelick Sijmoen van Laleyn, den heere van Haute ende van den gulden vliese, binder heerlichede ende prochie van Zweveghem, dat hijt ontwijffelick emmermeer ontcommen en mochte, ten hadde ghedaen textreme devoir van den heere van Maldeghem, die welcke hem by zijnder vromicheit die middele verleende omme hem zelve te mueghen saulverene metter vlucht, ghelijck hy ooc dede, latende van zijne IIe vrome ruteren te peerde ende te voet bet dan de

LX ter platse versleghen ende IX ghevanghen, de welcke 1452.
die bastaert voorzeit ondere weghe in thuysewaert keeren an diversche boomen dede hanghen, behaghende ende verblijdende hem zelven zo grootelicx in zijne victorie, omme die schoone peerden wille die hyder by gheconquesteert hadde. Ten zelven tijde pijlgierde ende verbarnde tghendtsche garnisoen dat te Poucke lach die wel ghepeupleerde prochie van Inghelmunstre, toebehoorende die grave Jan van Stampes van zijnder huysvrau weghe, hoe wel dat tcasteel aldaer gheenen noodt en hadde, overmidts die garde dieder binnen was. Ende swoendachs, den XIIIIe van der maent voornoemt, dede die capiteyn Dierijck van Schoonbrouck noch een course met zijnen volcke tot voor die stede van Denremonde, maer deurdien dat hem daer niemende handthaven ofte strijt leveren dorste, zo keerde hy te haestelicker weder, ghemoetende by fortune XL van sprincens lieden, daerof dat er maer zesse en omtrochten, want de XX wierden zeer compasse- Gevecht by
lick in de furie vermoort ende die reste te Ghendt ghe- Dendermonde.
hanghen naer costume, aldaer men ten tweeden daghe daer naer dierghelijcke justitie ooc dede over eenen ghevanghen Lalandre, niet jeghenstaende dat hy van goeden huyse was ende C ponden grooten voor zijn rentsoen boot, want inder waerheit men zach er noch afcomste noch ghelt, zo wieder in handen gherochte, hy moest er voren zitten, van wat conditie, state ofte quatiteite hy wesen mochte, twelcke zonder faute groote jammere ende eene alsins onghecostumeerde wreetheit was; maer men hadts anders als doen, deur dien dat die rebellighen alzo wel in boosheit als in moghenteit excedeerden, latende hemlieden nochtans int ende zo varre ghezegghen dat zy Jacobs Ruebs, den prior van de Chartreusen, met Jan van Eecke, Philips Sersanders, Jan de Raedt, Jheronimus Caubrake, Jan Cauwerijck, Jan van der Moere, Willem Portier ende Jan van

1452. Poele, tzamen smaendachs ten XIX^{en} daghe van der maent voorscreven te Seclin waert deputeerden by sauf conduyte, omme aldaer wederomme van nieus te sprekene van paeyse, hoe wel dat die dachvaert als noch niet anders uyten brochte dan die voorghaende, mids die groote obstinaticheit ende hartneckicheit van die van Ghendt, die welcke in gheender maniere bughen en wilden, loopende swoendachs daer naer weder allevot met machte uytter stede, onder die conduyte van Dierijck van Schoonbrouck ende Jan van Strimeersch, ende bespringhende haerlieder vianden zo rudelick tHassche voor die kercke, dat zy nootzakelick met schade ende schande wijken ende rumen moesten, ooc naer dat zy beede die voornoemde ghendtsche capiteynen ghequetst hadden. Ende ten derden daghe daer naer volghende ghecreghen die Ghendtenaers insghelijcx ooc die overhandt te Sledinghen, daer zy een deel van XVIII Pijcaerden (want zo noemden zy alles princens lieden, ghelijck voorzeit es), zeer furieuselick thaerlieder ancomene vernielden, bringhende die reste met hemlieden ghevanghen thuys waert, aldaer zy alleghadere by den baste verghinghen, namentlick Vincent de Prusschere, gheboren van Eecloo. Tal zulcken meshaghene van die ghuene die hem beminden dat zy ter cause van dien up den Palmsondach Hijsthem ende Desseldonck spolieerden ende in gloeyen stelden, priverende allomme veel lantslieden van den lijve ende keerende met veel bestiaels weder van daer zy ghecommen waren. Binder zelver weke quamen die Groenthenters in grooter menichte tot voor die stede van Brugghe, nemende daer tallen cante al dat zyder vonden, alzo wel beesten als allerande andere catheylich goet ende stekende voorts tvier in Sevencote, Drieconinghen ende Drievrauwers, omme dieswille dat die van Brugghe haerlieder prince mede vielen ende niet hemlieden gheensins hulen en wilden, zo wy elders wat claerelick betoocht hebben.

Anno XIIII^c ende LIII, up den derden Paeschdach, trocken die Ghendtenaers met den capiteyn Pieter Moreel weder zeer sterckelick te Denremonde waert, bestormende die stede zo zy best consten, maer daer en quamen anders gheen vruchten of dan dat zyder IX ofte X van den heuren lieten, twelcke willende verbeteren Dierijck van Schoonbrouck ende Jan van Strimeersch namen sdonderdachs naer Quasimodo, met alle haerlieder gendarmerie wech naer tland ende graefscip van Henegauwe, zeer deerlick roovende ende barnende aldaer zy voorby passeerden totter reviere van der Schelde en de stede van Doornijcke, metsghaders ooc subjugierende ende tondere bringhende die stede van Berghen, Maude, Pont-à-Rone, Sulsteke, St-Aubertsbergh, Quamoer, Meldene, Ethicove, Schorisse, tcasteel te Seghelscheen, Horenbeke, Roesbeke ende Boucke met veel meer andere sloten, stercten ende passagien daer omtrent, zo dater tusschen Oudenaerde ende Pont-à-Rone van ghelijcken ooc nieuwers yet eyghens ofte gheels en bleef, al ten inestimablen grieve ende verdriete van den ghemeenen lande, want ten ware niet wel scrivelick hoe groot eenen schat dat die voorzeide van Ghendt uyt dit voyagie, ten IIII^en daghe, mede thuyswaert brochten, zonder eenigherande resistentie ofte contradictie, deurdien dat die hertoghe Philips van Bourgoengnen (by faute van ghelde) nieuwers eenich volck van wapenen te velde en hadde, consenterende hem alleenelick met zijne garnisoenen van Cortrijcke, Oudenaerde, Aelst ende Denremonde omme daer mede die Ghendtsche garnisoenen te Gavere, te Poucke, te Schendelbeke, te Nevele, tHassche, tHesscheghen, te Loo, te Peerboome, te Braem, te Belseke ende elders te wederstane) ende namentlick ooc die ghuene die bovendien noch up de casteelen van Boudewijn Rijm ende van Ghelebot Vileyn laghen, doende daghelicx elcanderen al tmeeste leet ende spijt dat zy consten ghepeynsen ofte

1453.

Aenval op Dendermonde.

Veroveringen in Henegauwen.

Den hertog vergenoegt zich met zyne bezettingen van Kortryk, Audenaerde, Aelst, en Dendermonde.

1453. versieren ter eeuwigher ruine ende desolatie van alle haerlieder ghebeurs ende naerste inghesetenen. Ende tsondachs naer tvoorscreven voyagie van Henegauwe, vespereyde te Brugghe als forestier Jooris Metteneye, commende tsanderdachs in behoorlicker equipagie uyt tcloostere ten Eechoute, deur die Wullestrate, ter ghecostumeerder bane ghereden met Jan de Swaef, Jan Caneel ende Jan van den Vagheviere, aldaer Jan Caneel, by zijnder vromicheit int fait van wapenen, den spiet verdiende, voughende hem voorts nopende den surpluse in als naer zijne voorsaten in officie. Ten XVIIIe daghe van der zelver maent wierden te Ghendt buyten de Muwepoorte vier inboorlinghen van der stede ghevanghen ende verworcht, omme dieswille dat zy in zekere course ofte sproncreyse eenen kilck uytter kercke ghenomen ende ghestolen hadden, twelcke die Ghendtenaers (ter eeren Gods) in gheender maniere onghepunieert laten en wilden, al wast by aldien dat zy in veel andere zaken grootelicx te cort vielen ende zeer grouvelick haerlieder conscientie quetsten, treckende zeer corts naer desen metten capiteyn Dierijck van Schoonbrouck te Saestinghe waert, aldaer zy (te coste van viere van haerlieder compaengnons) diversche lantslieden vinghen die jeghens hemlieden in die wapenen waren, nemende voorts ten VIII^{en} naervolghende daghe haerlieder wech naer tcasteel van Boudewijn Rijm, omme haerlieder gheassiedgierde medepoorters daer foortselinghe secours ende omtset te doene, ghelijct ghesciede, inder maniere dat zyder viere van haerlieder vianden versloughen ende drie ruteren te peerde ghevanghen namen, die welcke sdaech daer naer met die voorghaende ghevanghenen van Saestinghe tzamen te Ghendt by den baste storven. Ende up den meydach pijlgierden ende verbarnden een ghedeel Groenthenters tcasteel te Male, by Brugghe, twijle dat haerlieder medeghesellen tselve spel te Thielt ende elders daer omtrent speel-

't Kasteel te Male verbrand door de Gentenaers.

den, keerende alzo wel deene als dandere met wonderlicke 1453.
veel roofs ende bestiaels weder van daer zy ghecommen waren. Zo van ghelijcken ooc dede die bastaert Blancstrain, die up tzelve pas met zijnen volcke beede die prochien van Lichtervelde ende van Coolscamp ghesacagiert ende in gloeyen ghestelt hadde, te coste van drie van zijne saudeniers, die by den gheschotte, commende uytten casteele van Lichtervelde vernielt wierden. Ten vierden daghe daer naer, omthalsde men te Ghendt Michiel van Oosterseele, gheboren van Ronse, omme dieswille dat hy eenen brief ghebrocht hadde van joncheer Gheeraert van Schorissen an den capiteyn Jan de Vos, inhoudende zekere persuasive redenen waeromme men den voorscreven Blancstrain behoorde van levende lijve ter doot te bringhene. Ende up den VIIen der zelver maent sloughen die Ghendtenaers in grooter moghentheit voor Aelst nedere, Storm op Aelst.
bestormende die stede buytermaten gruwelick van vier zijden bet dan drie ueren lanck gheduerende, aldaer hemlieden die van binnen zo clouckelick ende vailgeantelick jeghens vouchden dat zy (te spijte van alle die ghuene die tleet was) int heurlieder bleven byder zonderlinghe vromicheit van Loys van Vieusville, die stedehoudere van den capiteyn Antheunis Wissock, alsdoen absent wesende, niet jeghenstaende dater up thollewerck, ten noortzijde, zes van haerlieder vroomste mannen van wapenen tleven lieten ende namelick joncheer Lieven van Steelant, want van der ghendtscher zijde blevender insghelijcx ooc sommeghe versleghen ende bysondere die zeer vrome vaendraghere Hans de Duytsche, die welcke by uytnemender prouesse tvaendelele van der poorte haelde dat die borghers ende inghesetenen ter cleenicheit ende mesachtentheit van die van Ghendt uytstaken. Twelcke al verhoorende die voornoemde capiteyn Wissock, quam haestelick met VIc cloucke mannen van orloghe uytter stede van

1453. Denremonde die beleyde Aelstenaers ten secourse, maer Godt weet! die belegghers en dorsten hem niet verbeyden, keerende by nachte weder van daer zy ghecommen waren. Tsaderdachs, den XII^en van der maent als voren, dede Mer Adriaen van Vlaenderen, die heere van Voorhoute, F^s Mer Hectoors (daer zaligher memorie die grave Lodewijck van Vlaenderen, ghezeit van Male, van bastaerdye weghe die vadere of was) alle extreme poghernie ende neersticheit omme ghewapender handt die stede van Hulst, in Vierambochten, ter behoorlicker obedientie ende onderdanicheit te bringhene, byder hulpe van Jan van Berchem die zijn zustere ghetraut hadde, metsghaders ooc van Jacob de But, die broedere van Adriaen, wijlent religieux ende groot cronijckeur int cloostere ten Dunen, maer voorwaer die zake quam al anders dan zy meenden, want zy vondender zulc rencontre dat zijt haerlieder zevenstre qualijck ghenouch omtvlieden en consten, abandonnerende alle die reste van haren volcke, daerof dat die zesse ter stede doot bleven, ende die XXVII wierden ghevanghen, metsghaders ooc tsanderdachs te Meerlebeke ghehanghen, ende daer naer ondere die ghalghe begraven, by ordonnantie van Dierijck van Schoonbrouck, die capiteyn van der stede van Ghendt, zo wy nu dicwils ghehoort hebben.

Binnen dezer middelen tijt overleet vrau Cathelijne van Valoys, die oudste dochtere van den grave Charles van Charloys, niet langhe gheleghen zijnde van eendere dochtere, ghenaemt Marie, die welcke met haer in die kercke van Ste-Goule, te Bruessele, begraven wiert, ter grooter ghemeenen rauwe ende lamentatie. Gheduerende de welcke zo deden de natien van de cooplieden alsdoen te Brugghe

Dagvaert te Ryssel. residerende, zo veel devoirs ende vervolchs by den hertoghe Philips van Bourgoengnen dat hy die van Ghendt noch eenen dachvaert van paeyse binder stede van Rijssele accordeerde, aldaer zy up den XXV^en der voorzeider maent

haerlieder ghedeputeerde zonden, te wetene : Jacob Ruebs, den prior van den Chartreusen, Jan Moerman, Jan Moeraen, Jan van der Eecke, Philips Sersanders, Gillis Bouwins, Jan van der Moere, Jheronimus Caubrake ende Willem Portier, die welcke by haerlieder zonderlinghe wijsheit ende discretie de zake zo varre avanceerden dater (mids dintercessie van de natien voorscreven) zekere redelicke conditien van paeyse gheconcipieert wierden, hoe wel dat zy den uytsinnighen ende radeloosen gemeente van Ghendt gheensins en greyden; in zulcker wijs dat zijt weder al interrupt stelden, zendende haerlieder Groenthenters allomme int quartier van Denremonde, daer zy buytermaten veel quaets bedreven ende al tbestiael van der lantslieden hoven haelden; ooc ghecreech die capiteyn Schoonbrouck, ten X^{en} daghe van wedemaent, een zeer groote qualiteit Rhijnsche wijnen ende andere vitailgie te Ninive, arresterende voorts alle die henewiersche waghenen, die met zout, leer, harinck ende andere goet, naer Berghen in Henegauwe trocken. Ende daerentusschen liep die capiteyn Blancstrain met de zijne al tplatte lant af omtrent die stede van Oudenaerde, recouvrerende daer bet dan II^{c} ossen, metsghaders ooc zeer veel peerden ende allerande soorte van beesten, ende userende corts daer naer van ghelijcker overwillicheits ende desordre, ooc tallen cante binder brusscher contreye, in der maniere dat tzelve die prince int ende zo beghonste te verdrietene dat hy (om zijne steden van Vlaenderen niet te travaylgierene van vreese of zy hem of vallen mochten) groot ghelt te fraitte uyt die handen van de cooplieden lichtede, doende daer mede daghelijcx in alle ghewesten lancx zo meer volcx van orloghe auscrijven, al zo wel te peerde als te voet, up hope van eens een ende te mueghen makene van der jeghenwoordigher seditieuser trouble ende beroerte. Dies nochtans niet 1453.

De Gentenaers gaen voort in hunne buytjagt.

Den hertog maekt een leger bereyd tegen hen.

1453. jeghenstaende, zo bleven die Ghendtenaers noch altijts haerlieder ghewonelicker coursen ende sproncreysen continuerende, maer principalick ende bijsondere die bastaert Blancstrain met zijne Groenthenters ende andere factieuse raspelen, daer hijt ten XVe daghe van der maent voornoemt zelfs binnen den districte van Henegauwe al weder in roeren mede stelde, zo jammerlick roovende, moordende ende barnende dat Gode claghelick was, tot binder jurisdictie van Floberghe, aldaer hem Jacob van Croy, die capiteyn van der stede van Haet, met zijnder gendarmerie zo dapperlick van alle zijden up tlijf viel dat zijn peerdt onder hem doot gheschoten wiert ende hy daerenboven ooc ghequetst, sauverende hem voorts metter vlucht zo hy best conste, ende latende bet dan IIII^c^ personen ter stede versleghen. Maer twijle dat men hier mede besich was, zo omtdreven Pieter Bortan ende Hans van Luyck allomme van onder Brugghe ende Damme alle die vette ossen, schapen ende andere beesten die zyder vonden, twelcke zo haest niet ghesciet en was ofte die prince (die tot noch toe ghenouch scheen gheslapen thebbene) ende slouch in uytnemende groote moghentheit te velde, ghecrighende voor alle wercken Loo, Heule ende Ninive onder zijn ghewelt) daer men metten zelven allomme tvier instack, ende water levende in handen ghe-

By komt te velde.

rochte dat omthoofde men. Smaendachs, den XXVe der zelver maent, nam die prince insghelijcx ooc tcasteel te Schendelbeke inne by assaute, twelcke hy achter een teeneghadere dede destrueren ende raseren, metsghaders ooc al tghendtsche garnisoen (volghende den raedt van Jan van Croy) waer hier waer daer an boomen hanghen, uytghesteken ende ghereserveert joncheer Jan van Waesberghe, gheboren van Lijse, die men an de valbrugghe van den casteele hinck, twijle dat Hector van Willeghem ende Pieter van Rijs by grooter behendicheit, haerlieder

garde omtliepen, zo dat men den ghevanghen capiteyn Laureyns, ter cause van dien, in alderdiligentie te Cortrijcke waert zant ende Willem van Loo naer Berghen, in Henegauwe. Ende up den eersten dach van hoeymaent, staken sprincens lieden tvier in Eecloo, vallende ten tweeden daghe daer naer, met ghantscher macht, voor tcasteel van Poucke, daer Mer Jacob van Laleyn, die heere van Bingnicourt ende van den gulden vliese, zijn zestere, met eender cloot doot gheschoten wiert, by blende Heyndrickx zuene, noch een zeer jonck knecht zijnde, niet zonder extreme dangier bovendien van den persoon van den grave van Charloys, metsghaders ooc van Mer Antheunis, die bastaert van Bourgoengnen, ende Mer Adolf van Cleven, die heere van Ravesteyn, staende ghesamelick, met meer andere dierghelijckc personagien, neffens den voornoemden Mer Jacob, wiens doode lichame die prince van stonden an weeh zant, met zeer benauder herten ende menighen heeten traen, omme te Laleyn by zijn ouders begraven te werdene, doende voorts zo veel devoirs dat hy tgheassiedgierde casteel themwaerts ghecreech, hanghende daer al dat hyder vant, tot LXXXVII mannen in ghetalle, met haerlieder capiteyn Laureyns Goethals, in der maniere dat mer niemende te lijve en hielt ofte ghevanghen en nam, dan alleenelick den voorscreven blende Heyndricx zuene, eensdeels ten upsiene van zijne groote joncheit ende eensdeels ooc omme dieswille dat hy ghenouch van als onnosele scheen te zijne, escheperende niet min naerderhandt byder vlucht, die hy reghelrecht te Ghendt waert nam.

1453.

Dood van Jacob van Lalaing.

Swoendachs, den XVIIIe van der maent dies mentie es, beleyde die hertoghe Philips van Bourgoengnen, grave van Vlaenderen, met alle zijne macht ende moghentheit dat zeer stercke casteel te Gavere, ligghende up de reviere van der Schelde, tusschen Oudenaerde ende der stede van

Beleg van het kasteel te Gaveren.

1453. Ghendt, dieder jeghenwoordelick haer garnisoen binnen hadde, daer zy hemlieden alle ghelijck zo uytnemende wel up betrauden als een wondere; maer hoorende dat mer continuelick met die meeste artijlgerie up schoot, zo sloten zy tsondachs daer naer alle haerlieder speyen ende rabatten, ende stelden die stede een mijle varre rondsomme int watere, wel hopende tvoorzeide siedgie by dier middele ooc te doen lichtene, maer zy misten; dies trocken zy tsanderendachs, den XXIIIe der zelver maent, wel XX duysent mannen sterck, zeer furieuselick der jeghens, ondere haerlieder capiteynen Jacob Meeussone ende Dierijck van Schoonbrouck, maer eer zyder consten gheraken, zo quam hemlieden Aernout van der Specken, die capiteyn van Gavere, een matsenare van zijnen ambochte (by wiens toedoene tcasteel overghegheven ende al tgarnisoen ghehanghen was) zeer haestelick te ghemoete ghereden, gheen semblant makende van eeneghe zwaricheit, ende hemlieden te kennen ghevende dat toen tijt was ofte nemmermeer omme den prince teeneghadere uytten velde te slane, ghemerct dat varre tmeestendeel van zijnder armeye (by faute van betalinghe) vertrocken was ende dat hy niet boven een handtvul volcx by hem behouden en hadde, zo hy zeide, twelcke ontwijffelick cause was dat haer die ghendtsche leghere veel te eer in cleender ordonnantie derrewaert spoede, als die ghuene die de victorie teeneghadere waenden versekert te zijne, schietende thaerlieder ancommene buytermaten gruwelick in die avangarde van haerlieder vianden, zo dater Mer Olevier, sheeren broedere van Lannoy, ter stede doot bleef, ende met dien liet Matheus van den Kerckhove, die meestere van der ghendtscher artijlgerie, van grooter haeste zijn barnende lonte in een vulle thonne buspoers vallen, zo dat hyder zeer deerlick of verghinck, roupende noch voor zijn doot afgriselicke lude ende leelick: *Vliet! vliet!* ten

fine dat hem een ijghelick van den brande wachten 1453.
mochte, maer voorwaer desen roup wiert al anders verstaen by de ghuene die van den voorscreven messchieve niet en wisten, in der maniere dat zy allevot wierden vliende ende allincx zo meer tzamen haerlieder veerden loopende, wat mer ter contrarien gheroupen ofte ghedoen conste. Twelcke considererende die hertoghe Philips van Bourgoengnen, die grave Charles van Charloys, die grave Loys van St-Pol ende die grave Jan van Stampes, met veel meer andere vrome vorsten, capiteynen ende edele mannen, zy volchdender ghesamelick zo dapperlick naer, dat zy ze van alle zijden overreden ende in uytnemender groote menichte te nieten deden, zonder eeneghe merckelicke resistentie, deurdien dat die ghementioneerde beleeders van Ghendt metten peerdevolcke (twelcke cleene was) zo subitelick die vlucht annamen, ooc versmoordender zo schoffierlicke vele in de reviere van der Schelde, (die welcke hemlieden daer ovre wel meenden ghesauveert thebbene) dat zy twatere niet alleene tallen cante en overdecten, maer bovendien ooc zijnen nateurelicken cours ende loop benamen, in zulcker wijs dat er tusschen de versleghene ende versmoorde omtrent de XVI duysent doode lichamen ghevonden wierden, daer bet dan II^c priesters ende uytghelopen muenicken van de vier ordene mede onder waren, metsghaders ooc zeven wethouders, te wetene : meester Maerten de Geent, Gillis Tant, Jan Vest, F^s Aernouts, Lieven Hauwaert, Jheronimus Coubrake, Pieter Blomme ende Jan Mattheus; tghetal der ghevangheue quam bet dan tot XVII^c, van de welcke de IIII^c ghecondemneert waren voor tcasteel te Gavere lijvelick gheexecuteert te werdene by den baste, niet jeghenstaende dat zy noch zom omtrochten, overmidts die groote ghiericheit van de ghuene dieder tlast of hadden, die ze zelve secretelick wechstaken ende rentsoeneerden. Van deser

De Gentenaers gebeel verslagen.

1453. schoonder victorie (die men over al die plaghe van Ghendt hiet) en verblijde hem die prince zo grootelicx niet als hy tghetal der overledene anhoorde, zegghende met zeer benauder ende bedructer herte ende weencnde ooghen, tot die ghuene die hem victorieus noemden ende congratuleerden : *Wieder wint, ic verliese; want het es al mijn volck dater ghebleven es.* Ten ware niet wel scrivelick wat grooter droefheit, mestroosticheit ende desolatie dat men alsdoen allomme binder stede van Ghendt zach, ghemerct dater zeer lettele menagien waren in de welcke niet niemende (byder rechtveerdigher handt Godts) zijnen versleghen vadere, man, zuene, broedere, oom ofte eeneghe andere naerbestaende vrient en beweende, wesende midts dien ooc ghenouch ghesamelick van den advijse die prince die slotelen van der stede te presenterene, indien zy zijne wel ghefondeerde thoorne ende gramscepe niet te zeer ghevreest ende omtsien en hadden, houdende wel voor een zonderlinghe gracie dat hy (gheroert zijnde tot compassie ende medelijden) sdaechs naer die victorie zijnen herault van wapenen an hemlieden zant, met zekere besloten letteren, by de welcke hy hemlieden ondere andere zelve zijnen paeys presenteerde, up de conditien ende bespreken daer inne begrepen, verleenende hemlieden met eenen ooc saufconduyt omme haerlieder ghedeputeerde by hem in zijnen leghere te Gavere te mueghen zendene, in al zo varre als hemlieden die zake dochte breedere deliberatie ende communicatie te begheerene, ghelijct ghebeurde, in zulcker voughen dater eer yet lanck eenen goeden godtsvruchtighen paeys naervolchde, midts de conditien, reserven ende bespreken hier naer int langhe verclaerst.

Vrede met Gent. Te wetene : eerst, dat die wet van der stede van Ghendt voortan jaerlicx verandert ende vernieut zal worden, volghende die ordonnantie hemlieden verleent int jaer

XIII[e] ende een, by zaligher ghedachten die coninck Philips van Vranckerijcke, ghezeit de Schoone, zonder eenich anschau te nemene up die drie ledene van der stede ende zonder dats hem die overdeken, met die dekenen van der weverie ende neeringhen, dies eenichsins meer onderwinde ofte moeye, niet jeghenstaende alle previlegien, costumen ende usantien ter contrarie. 1453.

Insghelijcx en zullen hemlieden die voornoemde dekenen van der weverie ende neeringhe ooc niet meer mueghen onderwinden nichtemeer metten gouvernemente van der stede, dan metter indicateur van scepenen, maer zullen hemlieden contenteren ende ghenoughen met zulc last als haerlieder staet ende officie annegaet ende toebehoort, elc int zijne.

Ooc en zullen die wethouders van der stede niet vermeughen yemende meer te bannene ofte eenich voorghebot te doen doene, zonder tconsent van den hove ofte van haerlieder bailliu.

Nochte het voorts ooc eenigherande kennesse te nemene, tware in criminele ofte civile zaken, angaende tofficie van eeneghe princelicke officiers ofte dienaers, maer zullen die in aldermaniere ghehouden zijn te renvoyerene voor die van zijnen rade.

Die poorters ende poortressen van Ghendt zullen, om alle criminele faicten by hemlieden ghecommitteert ende gheperpetreert buyten die vryheit van haerlieder stede, voor den toecommende tijt, convenierelick ende ansprekelick wesen, al zo wel ter platse daer mesdaet ghesciet zal wesen als thaerlieder poortelicker vierschare.

Bovendien zal men alle die standaerden ende bannieren der zelver stede bringhen in die handen van den prince, omme voorts zijne wille ende goede ghelieſte daer mede ghedaen te werdene, ende ten fine dater by de dekenen ende ambochten gheen seditieuse verghaderinghe meer ter marct ofte elders en ghesciede.

1453. Met expresser ordonnantie ooc van in der eeuwicheit niet meer te mueghen userene van eeneghe witte Caproenen, Groenthenters ofte andere dierghelicke quaetdoenders ende meutmakers, hoe men die naermaels noemen mochte.

Zo men van ghelijcken ooc niet en zal van de ghewoonlicke beroupe van zaken, noch hanghende onghedecideert voor die van der steden ende casselryen van Oudenaerde, Cortrijcke ende Aelst, metsghaders ooc van den lande van Waes, Vier Ambochten, Biervliet ende Denremonde.

Maer zullen alle die voornoemde steden, landen ende casselryen van nu voortan eeuwelick ende tallen daghe alsints vry, libere ende exempt bliven van der jurisdictie, authoriteit ende overheit van die van Ghendt.

Die welcke in eerlicker amende ende beteringhe van dies zy mesdaen ende verbeurt hebben, ghehouden zullen wesen die prince ofte zijnen zuene een half mijle buyten der stede te ghemoete te treckene (daer toe ghesommeert zijnde), met alle haerlieder wethouders, capiteynen, beleeders, raedtslieden, dekenen ende andere officiers, ten minsten totten ghetale van twee duysent persoonen, omme hem aldaer in alderoodtmoedicheit te voete te vallene up beede haerlieder kneyen, te wetene: die wethouders, capiteynen, beleeders ende raedtslieden in haerlieder lijnwaet, ende alle in zwarte ongheghorde keerels, baervoets ende blootshooft, verkennende ghesamelick in franscher tale, deur dien mont van haerlieder greffier, dat zy gheel ende al tonghelijcke ende met quader cause jeghens haerlieder nateurelicken heere ende prince die wapenen anneghehadt hadden ende midts dien verghevenesse biddende, metsghaders ooc roupende, met ghemeener ende luyder stemme, om gracie ende ghenade.

Daer was ooc gheconditioneert ende besproken dat die Piercellepoorte ende Overpoorte te Ghendt altijts sdonder-

sdachs ghesloten zouden bliven, ter eeuwigher memorie ende ghedinckenesse dat zy sdonderdags naer Paesschen, int jaer voorleden, daer deure ghewapender handt uyttrocken omme die stede van Oudenaerde te gaen beleghene, zo voorzeit es. 1453.

Maer die Hospitaelpoorte (deur de welcke zy haerlieder prince die naervolghende maent te Wazeele, by Rijpelmonde, jeghens trocken, ghelijck wy ghehoort hebben) moeste teeneghadere toe ghemaetst wesen, zonder eeneghe hope van emmermeer gheopent ofte eeneghe andere passagie van nieus daer neffens ghemaect te mueghen wordene, ten ware by expressen octroye van den hove.

Ende al zo varre alst die profitelicke amende ende beteringhe annegaet, zo zullen die Ghendtenaers verobligiert ende ghehouden zijn daer voren te betalene de somme van III^c duysent goude rijders, wesende doen ter tijt in alloye ende ghewichte wat betere dan nu eensdaechs die goude croonen van Vranckerijcke zijn.

Metsghaders ooc noch L duysent ghelijcke rijders, ter reparatie van zekere verbarnde kercken (ghedeurende die voorgaende dissensien ende seditien) ende namelick van der kercke te Rijpelmonde.

Blivende daerenboven noch altijts in zijn gheheel tcontract hier te voren by den bisscop Jan van Doornijcke ende meer andere sprincens ghedeputeerde, apart ghemaect met die van der stede van Ghendt ende onderteekent by haerlieder greffiers, meester Jan Rijm, meester Gillis Papael ende meester Pieter Goetghebeur. Actum te Gavere, smaendachs, up den XXXe dach van der maent voornoemt, in de presentie ende jeghenwoordicheit van den hertoghe Philips van Bourgoengnen, grave van Vlaenderen, ende van den grave Charles van Charloys, zijnen zuene; metsghaders ooc van Jan van Bourgoengnen, die grave van Stampes; Mer Adolf van Cleven, die heere van

1453. Ravesteyn, Wijnendale ende Torhout; Mer Jan van Portegale; Mer Thibault van Luxemburch, die heere van Fiennes, sgraven Loys broedere van St-Pol; Mer Antheunis, die bastaert van Bourgoengnen; Mer Jacob van Luxemburch, svoorzeits Mer Thibaults broedere; Pieter van Beffremont, die heere van Charny; Jan van Croy, die heere van Tours, up de Marne; Sijmoen van Laleyn, die heere van Haute ende van Montingny; Jan van Luxemburch, die bastaerde zuene van wijlent die grave Pieter van St-Pol, heere van Haubordin; Thibault van Neufchastel, die heere van Bleumont ende maerschalck van Bourgoengnen; Jan van Neufchastel, die heere van Couchis; Charles, die heere van Rochenfort; Mer Jan van Maubeugie, ende Mer Pieter Goos; met meer andere edele ende ghequalifieerde personagien, tzamen van der eendere, ende die abt van Dronghene, met Jacob van Ruebs, die prior van den Chartreusen, by Ghendt, van der andere zijde; zeer statelick gheaccompaengneert ende vergheselscipt met Boudewijn van der Gracht, ghezeit van Nevele, religieux van St-Baefs; Jan Moraen; Jan van der Eecke, die twoort voerde; Jan de Raedt; Antheunis Sersanders; Jan van der Moere; Jan van den Poele; Willem Portier ende Mer Jan van Schoonhove, die welcke daer alle die voorghescreven poincten ende articlen van paeyse ghesamelick accordeerden, approbeerden ende confirmeerden, in behoorlicker voughe ende maniere.

Den hertog trekt naer Audenaerde. Dienvolghende, zo quam die hertoghe Philips van Bourgoengnen tsanderdachs voor die noene (zittende up een peert dat ter laetster defaicte zeer grievelick ondere hem ghequetst was) met alle zijne armeye, in schoonder ordonnantie, van Gavere te Leerberch waert ghereden, aldaer hemlieden die Ghendtenaers metten zelven zeer tamelick queten, nopende den voetval by den paeyse als voren gheconditioneert ende ghearticuleert, uyt crachte van de

welcke zy daer van ghelijcken ooc van alle haerlieder standaerden ende banieren schieden, zo dat men ze zom te Buenen ende zom naer die stede van Halle vervoerde, aldaer zy binnen die kercke van Onser Liever Vrauwen, in teeckene van waerachtighe victorie, ghehanghen wierden, by laste van den prince, die ten eersten naer desen weder te Gavere keerde ende van danen tOudenaerde, slaende zeer corts daer naer eene nieuwe munte, die men Leeuwen hiet, van LVIII int marck, metsghaders ooc die halve ende vierendeelen naer advenante. Ende transfererende binder maent van novembre weder up een nieu die camere van der hoofdredeninghe van Ghendt te Rijssele, achtervolghende die eerste justitie ende ordonnantie van diere, ghemaect int jaer XIIII^c ende LXXXV, by zaligher memorie den hertoghe Philips van Bourgoengnen (ghezeit de Stoute), zijnen grootheere, voor die welcke hy insghelijcx ooc een uytnemende schoone tombe te Bruessele dede maken, byder handt van meester Jacob de Coperslagher, die dezelve ooc naermaels stelde ter platse daer zy behoorde, te wetene binnen den cloostere van de Chartreusen, byder stede van Digion, in Hooch Bourgoengnen, aldaer die voornoemde hertoghe begraven licht, zo elders breedere ghenoteert ende betoocht staet. Twijle dat men hier mede in Vlaenderen besich was, zo quamer die waerachtighe ende zeer beclaghelicke tijdinghe hoe dat die Turcken ende ongheloovighen, by veel zwaerbloedighe ende onverdraghelicke assaulten endelinghe die stede van Constantinopelen inneghenomen ende teeneghadere tondere ghebracht hadden, userende daer van zulcker wreetheit ende tijrannie over die Kerstenen, dat alle menschen jammeren mochten diet hoorden, in der maniere dat die hertoghe Philips van Bourgoengnen (als een goet godtvruchtich prince) van stonden an vier galleyen met volcke ende allerande munitien van orloghe derrewaert depe-

1453.

Den hertog zend vier galleyen ter hulpe van den paeus tegen de Turken.

1453. scheerde, ter assistentie van spaeus Nicolaus lieden van Romen, met belofte bovendien ooc van meerdere secours ende bijstandicheit, tal welcken fine hy int beghinsele van der maent van maerte ten duytsche lande waert track, omme dies angaende breedere metten keyser Frederick te communiquierene; die welcke zijne comste ghewaer wordende, metsghaders ooc die cause van diere, zeer haestelick zelve zommighe ghedeputeerde der jeghens zant, ontbiedende hem dat hy gheen verloren moeyte meer doen en dorste van voordere te reysene, ghemerct dat hy hem gheensins ghehelpen en coste, mids zijnder indispositie ende crancheit, hoe wel dat zy in der waerheit nieuwer naer zo groot niet en was als hy hem gheliet, maer altijts bleef er die zake mede interrupt, Godt beteret! Ende ten VIIIe daghe van der maent voorscreven, wiert Mer Joos van Halewijn, die heere van Peenen, ghesurrogueert int souvereynscip van Vlaenderen, in die stede van Mer Colaert van der Clyte, die heere van Ruwerscheure ende van Watene, deser weerelt overleden tsijdert den VIIIe der voorgaender maent. Up den tweeden dach daer naer, tsondachs naer Vastenavent, staken onder andere te Rijssele ter Spinette Jan Caneel, die forestier van Brugghe, Jan de Mol ende Jooris Metteneye, aldaer zy tzamen veel lofs ende prijs behaelden, want die forestier voorzeit wander den sperrewaer ende Jan de Mol den ypocras, doende voorts tharen wederkeerene als naer costume, elc int zijne.

1454. Steekspel van den witten Beer. Int jaer ons Heeren XIIII^c ende LIIII, up den derden woensdach naer Paesschen, den XIIIe van der maent van meye, vespercyde te Brugghe die forestier voornoemt, vindende hem tsanderdachs weder ter bane up die Groote marct, met Rogier, die natuerelicken zuene van Maerten Hoonin, Jan de Roovere, Jooris Fierens, Jooris Metteneye ende Mer Antheunis, die bastaert van Bourgoengnen, aldaer menighe vrome lance in diversche sticken gesteken

wiert, eer anderstont men Jan de Roovere den spiet, Mer Antheunis van Bourgoengnen den hoorne ende die coninck van der Spinette te Rijssele den beer toeschicte, die welcke hemlieden int bedienen van haerlieder officie voorts respectivelick elc om best queten, al tjaer lanck ghedeurende. Binnen welcken middelen tijt die hertoghe Richart van Jorck die croone van Inghelant begonste te querelerene van der gravinne Philippine van der Marcke, zijnder oude groote vrauwe weghe, daer die hertoghe Lyoneel van Clarance, derde zuene van wijlent die coninck Eduaert (ghezeit dEdele ofte van Vindeliflore), die vadere of was, zo dater den ghemeenen lande tallen cante veel verdriets, jammers ende miserie of quam, mids die assistentie van den grave Richart van Varwijck, capiteyn van der stede van Calis, ghelijck wy int vervolch van dezen allincx zo clarelicker hopen te deducerene ende te betooghene. Omtrent den zelven tijt dede Onse Lieve Vrauwe te Keerselare, in die prochie van Edelare, by Oudenaerde, haer eerste miracle. Ende die grave Charles van Charloys (nu wedeware zijnde van vrau Cathelijne van Vranckerijcke, zo wy ghehoort hebben), wiert zo uytnemende zeere gheaffectioneert tot vrau Margriete, svoorzeits shertoghen derde dochtere van Jorck, dat niet en scheen ofte hy en zouder mede ghehuwet hebben, maer dies niet jeghenstaende, zo traude hy swoendachs, ten XXXe daghe van octobre daer naer volghende, binder stede van Rijssele, by den advijse van den hertoghe Philips van Bourgoengnen, zijnen vadere (al en wast ten besten zijnen wille niet) vrau Isabelle, die dochtere van den hertoghe Charles van Bourbon, zijnen rechtzweere, van vrau Agniete, zijn vaders joncste zustere weghe, daer hy duergaens zeer eerlick, lovelick ende paeyselick mede leefde, als dat hy ontwijffelick wel een spijghele wesen mochte voor alle kerstene princen, vorsten ende hovelinghen ende bijsondere

1454.

Onlusten in Engeland.

Tweede huwelyk van den graef van Charoloys.

1454. voor die ghuene die welcke eensdaechs up de zonde van overspel zo buytermaten lettele achten, dat tGode van hemelrijcke claghelick es. Dese brulocht aldus ghecelebreert ende gheent zijnde in allerande blijtscepe ende triumphe, ghelijct wel redene was, zo institueerde ende ordonneerde die hertoghe Philips van Bourgoengnen binnen zijnen lande ende graefscepe van Vlaenderen eenen nieuwen helighen princelicken raedt, met eenen procureur generael, daer zulc een menichte van processen by ghetermineert ende teeneghadere ter nedere gheleyt wierden als een wondere, wel ten omsprekelicken regrette van die van den parlemente te Parijs, ter cause van den ressoorte, maer zy en haddens anders. Ende ten eersten zondaghe van den Vastene, den XXIIIe van sporcle, staken te Rijssele ter Spinette Jan de Roovere, die forestier van Brugghe, Antheunis dHeere, F' Antheunis, ende Jan Caneel, dieder dēn sperrewaer wan, reghelende hem voorts in als naer die oude kueren ende ordonnantien van den steicspele van den witten beere. Sdijssendachs voor die Goedeweke, den XXVe van der maent van maerte, wiert die paeus Nicolaes, die vijfste van dier name, om zijn deuchts wille vergheven, hebbende voor zijnen successeur in den stoel van Romen Calixtus, den derden van der zelver name, wesende een oud man van der spaenscher natie. Ende sdaechs daer naer overleet Rodolf van Diephout, die bisscop van Utrecht, zo dater tot tvercrighen van eenen nieuwen bisscop uytnemende groote zwaricheit rees, ghelijck wy noch hooren zullen.

Dood van paus Nicolaus V.

Want alzo die van den capitle ten naervolghenden jaere up den tweeden Paeschdach, den VIIe van april, by ghemeenen accoorde ende overeendraghene van alle die ghuene diet anneghinck, Ghijsbrecht van Brederode haerlieder domproost van toude sticht van Utrecht ghecosen hadden, omme bisscop te zijne, zy ghecreghen van stonden

Beroerte te Utrecht om eenen nieuwen bisschop.

an zulc een obstacle dats hem een ijghelick verwonderen 1454.
mochte, eensdeels by den toedoene van den usurpateur Aernout van Gheldre, die welcke niet en zochte dan Steven van Beyeren, den domheere van Cuelen, te promoverene, maer principalick ende bijsondere van weghen die hertoghe Philips van Bourgoengnen, grave van Vlaenderen, dieder den bisscop David van Teroaen, zijnen bastaerde zuene, toe denomeerde, al zo wel omme die groote profiten ende hoocheit wille, als om die van Hollant by dier middele te bet in zijne obedientie ende onderdanicheit thoudene, vercrighende daerenboven ooc die confirmatie van onsen helighen vadere die paeus, met expresser deragatie ende cassatie van der bulle, onlancx te voren by den voorscreven Bredenrode ten zelven fine gheimpetreert: twelcke die van Utrecht zo buytermaten vreimd vonden, dat zy in gheender maniere obedieren en wilden, dies hem die voornoemde hertoghe Philips zo grootelicx belchde, dat hy hem van dier tijt voort zeer neerstelick ter orloghe bereide. Ende tsondachs naer Belo- 1455.
kenpaesschen, den XXe der voorzeider maent, vespereyde Steekspel van den witten Beer.
Jan de Roovere te Brugghe als forestier, commende tsanderdachs, zeer clouckelick ende in schoonder ordonnantie, ter ghecostumeerder bane ghereden, met Antheunis de Leestmakere, Pieter Adoorne, F^s Pieters, Jan Caneel, Jooris Metteneye, F^s Jooris, Jan van den Vagheviere ende Mer Antheunis, die bastaert van Bourgoengnen, aldaer Jooris Metteneye, by sonderlinghe foortse ende prouesse, den spiet conquesteirde, Jan Caneel den diamant, Mer Antheunis van Bourgoengnen den hoorne, ende die coninck van der Spinette te Rijssele den beer, al ten onsprekelicken contentemente van onsen harden gheduchten heere ende prince ende van der princesse Isabelle, zijnder huysvrau, metsghaders ooc van den grave Charles van Charloys, zijnen znene, ende van vrau Isabelle, zijne ghe-

1455. selnede daer tzamen present ende jeghenwoordich, met veel meer andere groote meesters, edele mannen, vrauwen ende joncvrauwen, tusschen de welcke die principaelste waren, die hertoghe Jan van Cleven, vrau Marie van Bourgoengnen, zijn moedere, die grave Jan van Stampes ende Mer Adolf van Cleven, die heere van Ravesteyn, nemende ghesamelick tsnavens haerlieder vertreck naer tGijselhuys, aldaer zy metten gheselscepe van den witten beere drie daghen lanck open hof hielden, in allerande blijtscepe, vreucht ende ghenouchtc, zonder eeneghe cost te sparene. Tsaterdachs, den XIIIIᵉ van wedemaent, wiert Mer Joos van Halewijn, die heere van Uytkercke, Brugghenhout ende Meeseghem, metter doot ghemeene, ende licht begraven te Brugghe, binden cloostere van de Augustijnen, in de cappelle die zijn vadere Willem hadde ghedaen maken, ter noortsijde van den hooghen outaer. Ende alsdoen beghonst men eerst thoudene die feestelicke daghen van St-Beernardijn ende St-Vincent. Smaendachs, up den XIᵉ van ougst, hielt men die groote schotterie van der cruysboghe te Doornijcke, tot die welcke daer LIX ghilden uyt diversche steden ende prochien verghaerden, zo dater die van Rijssele, met Mer Antheunis, die bastaert van Bourgoengnen, den eersten prijs van schoonst incommene verdienden, ende die van Oudenaerde den tweeden; ooc ghecreghen die van Rijssele den prijs van best te batementene in walsche, ende die van Ipere van tzelve best te doene in vlaemsche; te wetene elc een zelveren croes van een marc, maer die van der oude boghe te Mechelen wonnen den uppersten prijs met schietene, wesende drie magnificke zelvere cannen van XII marc, ende die van der jonghe boghe der zelver stede wierden van ghelijcken ooc voor den tweeden prijs drie schoone zelvere cannen ghegheven van neghen marc; die van St-Truyden, int landt van Luycke hadden voor den derden prijs twee zelvere cannen van

Groote schieting te Doornyk.

zes marc, ende die van Avennes voor den naervolghenden 1455.
insghelijcx ooc twee zelvere cannen van vier marc. Boven al twelcke men die van Valenchin ooc eenen zelveren croes van een marc presenteerde, als in XII schoten VIII vrye witten gheschoten hebbende met eender handt. Alle dese triumphe ende schotterie aldus gheent zijnde, die hertoghe Philips van Bourgoengnen track int laetste van der maent van octobre (achtervolghende tghuene dies voorzeit es) met XIIII duysent mannen over in Hollant, doende daer alle extreme devoiren omme zijnen zuene David, by foortse van wapenen, in de possessie van den bisdomme van Utrecht te stellene, hoe wel hy tzelve zo haest niet volbrenghen en conste als hy wel meende, overmids tzeer harde rencontre dat hyder vant. Ghedeurende welcke wapeninghe, zo staken up den grooten Vastenaventdach, den XIIIe van sporcle, te Rijssele ter Spinette, Jooris Metteneye, F^s Jooris, die forestier van Brugghe, Jacob Metteneye, F^s Jooris, ende Jan de Roovere, aldaer die ghementioneerde forestier den sperrewaer wan, bedrivende tzijnder wedercomste zeer veel vreuchts ende ghenouchte, ter platse ghecostumeirt.

Den hertog trekt in Holland met 14000 mannen.

Als men schreef tjaer XIIII^c ende LVI, tsondachs naer 1456.
Quasimodo, den X^e van der maent van april, vespereyde te Brugghe die forestier als voren, comparerende sdaechs daer naer int vulle harnasch ter bane up die marct, met Rogier, die natuerelicken zuene van Maerten Hoonin, Antheunis dHeere, F^s Antheunis, Jan Hoste, Jacob Metteneye, F^s Jacobs, Jan de Roovere, Jan Caneel, Jan van den Vagheviere, F^s Jacobs, ende Mer Antheunis, die bastaert van Bourgoengnen, aldaer wonderlicke veel faicts van wapenen voortghestelt ende bedreven wiert, ende namelick by Rogier Hoonin, Jacob Metteneye, Mer Antheunis van Bourgoengnen ende die coninck van der Spinette te Rijssele, daer of deerste den spiet, dandere den diamant,

Steekspel van den witten Beer.

1456. die derde den hoorne ende die laetste den beer conquesteirde, voughende hemlieden voorts, anghaende die reste, naer tverclaers van haerlieder kueren, elc int zijne. Ende ten anderen daghe daer naer volghender maendt, celebreerde die prince, in ghewoonlicker hoocheit ende magnificentie, te sGravenhaghe, in Hollant, binder kercke van St-Jacobs, zijne neghenste feeste van den gulden vliese, omtfaende daer van nieus int zelve ordene eerst Jan van Bourgoengnen, den grave van Stampes; Antheunis, zijnen bastaerden zuene, den grave van der Rootse in Ardenne; Adolf van Cleven, den heere van Ravesteyn, Wijnendale ende Torhout, ende Jan van Coymbre, den regent ende gouverneur van tconincrijcke van Cijpers, zo dater mids dien noch eene platse vacant bleef van de vijf zo overledene zo versleghene heeren der zelver confrerie, sijdert tlaetste capitle, ghehouden te Berghen, in Henegauwe, twelcke waren Hughes van Lannoy, die heere van Santes; Philips, die heere van Ternant ende van der Mote; Mattheus van Foys, die grave van Commingijs; Pieter van Chardon, die grave van Araengnen, ende Jacob van Laleyn, die heere van Bingnicourt, die welcke int jaer LIII voor tcasteel te Poucke tleven liet, in der vorme ende maniere als voorzeit es. Ten eersten naer desen assiedgierde die hertoghe Philips van Bourgoengne, grave van Vlaenderen, ter occasie voren verhaelt, met alle zijne macht ende moghenheit, die stede van Leyden, daer hy up St-Marie Magdaleenedach by apointemente binnen gherochte, nemende voorts zijnen wech naer Iselsteyn, twelcke hy van ghelijcken ooc tzijnder onderdanicheit brochte, tal zulcken meshaghene van Ghijsbrecht van Brederode, die competiteur van den bisdomme van Utrecht, dat hy in alderdiligentie den hertoghe Jan van Cleven ende den heere van Brederode, zijnen broedere, derrewaert zant, metten heere van Montfort, Mer Jan van Renesse, Jan van Proye ende

Negenste feest van het gulden vlies.

Beleg en overgaef van Leyden.

veel meer andere edelen van dier contreye, omme aldaer tzamen eene goede middele van paeyse taviserene, by de welcke endelinghe gheaccordeert ende ghesloten wiert dat die bastaert David van Bourgoengnen tvoornoemde ghequereleerde bisdom behouden zoude, midts assignerende daer up te profijte van zijnen voorghescreven competiteur Brederode (die voor alle wercken by zijne eerste digniteiten ende prepossituren bleef), een jaerlicx pensioen van vier duysent rijnsche gulden, metsghaders ooc noch duysent dierghelijcke guldenen tjaers up tbisdom van Teroaen, voor die renonciatie van zijnder electie, voor de welcke hem die bastaert van Bourgoengnen ooc die proostie van St-Donaes te Brugghe resigneren moeste, wordende naermaels, in recompense van dien, proost van Onser Liever Vrauwen, binder zelver stede van St-Omaers; ooc moeste die voorzeide Brederode, upperste raedt ons gheduchts heeren ende prince, bliven binnen den territoire ende districte van Hollant, met die gagien van X^c rijnsche guldenen tjaers ende bovendien noch contant omtfaen de somme van L duysent goude leeuwen voor die oncosten van zijnder wapeninghe ende anders. Dienvolghende, zo wiert David van Bourgoengnen, die bisscop van Teroaen, met grooter eere ende weerdicheit, in die possessie van den bisdomme van Utrecht ghestelt, daer hy hem zeer lovelick ende godsvruchtelick inne queet, bet dan XL jaer lanck ghedeurende. Ende die hertoghe Philips van Bourgoengnen, zijnen vadere, track ten VIIIe daghe daer naer, metter gantscher armeye, over die reviere van der Ysele, beleggHende daer die stede van Deventer zeer sterckelick van allen zijden, den termijn van twee maenden ende bet, niet zonder menich gruwelick assault, maer te veel meerdere schade dan bate, overmids die uytnemende vromicheit ende cloucheit van die van binnen, die welcke in gheender maniere onderc den ghementioneerden bis-

1456.

Verdrag met Gysbrecht van Brederode.

Beleg van Deventer.

1456. scop David wesen en wilden, niet jeghenstaende dat zy noch voor texpireren van der maent van septembre (by ghebreke van vitaylgie) om gracie ende ghenade baden, belovende, met alle die andere overijselsche steden, voortan gheel ende al tercontrarien te doene van dies zy hemlieden onlancx te voren vermeten hadden, in zulcker wijs dat hem die prince,(al wast dat hy mids dien haerlieder obstinaticheit ergher voren hadde) int ende al zoetkins liet ghesegghen, eensdeels ter vierigher begheerte van den hertoghe Jan van Cleven, maer principalick ende bysondere omme die secrete conspiratie wille, de welcke die usurpateur Aernout van Gheldre ende van Zutphen (als een onbekent ende ondanckbaer prince) jeghens hem, met die van Vrieslant, gheconcipieert ende voortghestelt hadde, zonder eenich regart ter weerelt te nemene up zijne voorgaende weldaden ofte naerbestaende affiniteit. Twelcke alzo ghepasseert zijnde, alle die van der bourgoenscher leghere keerden, zonder langher dilay, weder van daer zy ghecommen waren, reysende zom corts daer naer tHongherien waert jeghens die Turcken, aldaer zy voor die stede van Belgraet ofte Griecx Wissemburch zeer victorieuselick tvelt behielden, byder zonderlinghe gracie Gods ende deur die groote industrie van haerlieder beleeders, ende namelick van Jan Breydele ende Willem de Witte, dieder nochtans zo ghequetst wiert dat hyder naderhandt of storf, ten grooten leetwesene ende verdriete van alle die ghuene die by hem waren.

Den hertog zendt een deel van zyn leger naer Hongaryen.

Hierentusschen ghecreech die coninck Charles van Vranckerijcke, die zevenste van dier name, zulc eenen nick jeghens den overhoorighen ende rebellighen Dolphin, zijnen zuene, dat hy hem ontwijffelick leet ghedaen zoude hebben, indien hy hem in handen ghehadt hadde, daer hy (by middele van den grave Antheunis van Dampmartin) zulc extreme pooghernie ende neersticheit toe dede

Oneenigheyd tusschen koning Karel van Vrankryk en zynen zoon den dolphyn.

als een wondere, maer (zoot Gode gheliefde) die Dolphin wiert tgheware ende saulveerde hem metter vlucht, die hy zeer haestelick, deur die stede van St-Glaude, te Brabant waert nam, aldaer hem die hertoghe Philips van Bourgoengnen terstont zeer eerlick ende weerdichlick wellecomde ende festierde naer die exigentie van zijnder hoocheit, convoyerende hem voorts met schoonen state te Bruessele ende assignerende hem daer drie duysent guldenen in de maent, tot zijnder sustentatie ende onderhoudinghe, hoewel tzelve die zommeghe ten alderbesten niet en greyde, dinckende dat hy om gheender andere cause overghecommen en was, dan om tlandt te bespiene ende in toecommende tijden in grooten verdriete te brenghene; maer hier voren en beduchte hem gheensins die voornoemde hertoghe Philips, mids zijnder ingheboren goedertierentheit ende gheelicheit van herten, die welcke bovendien ooc cause was dat hy den heere van Chimay, in alderdiligentie, in ambassade te Vranckerijcke waert zant, averterende die coninck van der onvoorsienigher comste van zijnen zuene, niet jeghenstaende dat hy hem zeer hertelick lief was, ghelijck hy (tzijnder eere) wel by effecte hopte te betooghene, met veel meer andere dierghelijcke redenen, by de welcke hy hem zijne zonderlinghe joonste ende affectie te kennen gaf, al wast by aldien dat tal anders verstaen ende ghenomen wiert, in der maniere dat die voorzeide ambassadeur een thoeveel daghen lanck ghearresteert bleef. Ende binnen dier middelen tijt verghaerder buytermaten veel fransche gendarmerie, te peerde ende te voet, binder stede van Soison, uytten welcken zonder twijffele die hertoghe Philips van Bourgoengnen zo goet bemoet niet ghenemen en conste, ofte hy en dede zijne garnisoenen van Vlaenderen, Henegauwe ende Artoys insghelijcx ooc allegadere up haerlieder verhouden wesen, up aventeure watter of commen mochte, omtfaende mids

1456.

Tusschenkomst van onzen hertog.

1456. dien up zijne voorgaende ontbiedinghe voor antwoordc van den coninck voorzeit dat hy wel voor hem te ziene hadde, ten fine dat hy den wulf niet en queecte die noch in toecommende tijden zijne schapen eten zoude, met meer andere dierghelijcke propoosten, tenderende niet dan tot vervreimdinghe van den ghuenen die hy in zulcker eere ende weerdicheit hadde, als voorzeit es; maer twas te vergheefs, alle zaken bleven (om beters wille) staende zo zy stonden, niet jeghenstaende dater duergaens zo veel trouble, beroerte ende onruste naervolchde, als of die Dolphin voornoemt den duvele baerlick (Godt bescherme ons alle) met hem binnen den lande ghebrocht hadde, zo doen over al die mare ghinck. Ende twijle dat men hier mede besich was, zo ghinck ter in Inghelant (ter occasie voren verhaelt) teeneghadere al over noene; zo dat die hertoghe Richart van Yorck, metter hulpe van den grave Richart van Salbery ende den grave Richart van Varwijck, zijnen zuene, die coninck Heyndrick te Lichelfelt die bataylgie leverde, aldaer hem die fortune zo wel mede wilde dat hyder den hertoghe Aymon van Sombresset ende den grave Heyndrick van Northumberlandt verslouch, met varre die meeste partie van sconincx leghere, den welcken hy ooc endelinghe in handen ghecreech ende stappans up den grooten thor te Lunnen in vanghenesse leede, scrivende hem zelven van dier tijt voort gouverneur generael van der inghelscher croone, ende vernieuwende daer zulcke officiers alst hem gheliefde ende goet dochte. Twelcke zo haest al zo niet ghesciet en was, ofte daer en openbaerde haer een zeer vreeselicke sterre metten steerte in die locht, streckende naer twesten. Ende ten XXIX[e] daghe van der maent van novembre, metsghaders ooc ten V[e] van decembre, zo ghebeurder een buytermaten gruwelicke ende verschrickelicke eerdbevinghe in veel verscheede landen ende steden, maer principalick ende bysondere binnen die landen van

Slag in Engeland.

Aerdbeving.

Pouilgien ende van Champaengnen; ooc reyndet up tzelve pas te Geneven vleesch ende te Rome bloet, twelcke ontwijffelick al zeer evidente voorteekenen waren van der toecomender gramscepe Godts, hoewel dater (lacen!) die alderminste beteringhe van leven niet naer en volchde, nichtemeer int gheestelicke dan int weerlicke. Tsondachs, den XIIIe van sporcle, ghelach die princesse Isabelle, sgraven Charles tweede huysvrau van Charoloys, te Bruessele in thof van eender dochtere, de welcke die Dolphin Loys van Vranckerijcke (als petere) naer zijnder moedere Marie noemde, ende die metten waren die princesse Isabelle, shertoghen Philips gheselnede van Bourgoengnen, ende vrau Beatrice van Portegale, filia Pieters, die wettelicke compaengne van Adolf van Cleven, die heere van Ravesteyn, Wijnendale ende Torhout. Omme welcke gheboorte wille allomme zulcke uytnemende triumphe, blijtscepe ende ghenouchte bedreven wiert dat niet mueghelick en ware tzelve hier int particuliere te verhalene ofte te kennen te ghevene. Ende up den eersten zondach van der Vastene, den VIe der naervolghender maent, staken te Rijssele ter Spinette Rogier Hoonin, die forestier van Brugghe, Antheunis dHeere, F^s^ Antheunis, Maerten Hoonin, Lieven Ruebs, Jacob Hoonin ende Jan Metteneye, F^s^ Jacobs, tooghende daer wel ten vullen, by haerlieder zonderlinghe prouesse ende vaylgiandise, dat zy in haerlieder armen vry niet verminct en waren.

1456.

Gebooite van Maria van Bourgondie.

Tjaer dater naervolchde, ten laetsten Paeschdaghe, quam die hertoghe Philips van Bourgoengnen, grave van Vlaenderen, metten Dolphin Loys van Vranckerijcke, van Bruessele tOudenaerde ende van danen voorts naer die stede van Cortrijcke ende Brugghe, aldaer hemlieden allomme groote eere ende weerdicheit bewesen wiert, maer principalick ende bijsondere te Brugghe, daer hemlieden alle die wethouders, edele mannen ende natien van coop-

Den hertog komt met den Dolphyn te Kortryk en te Brugge.

1457. lieden zeer statelick jeghens reeden, wellecomden ende innehaelden; ooc stonden van der Bouveriepoorte totten hove, in zeer schoonder ordonnantie, an beede zijden van der strate alle die dekenen met haerlieder vinders, metsghaders ooc meer andere ambochtslieden ende poorters, elc met een barnende toortse van vier pondt in dhandt, ter eeren ende congratulatie van den Dolphin voorsereven, tal welcken fine daer van ghelijcken ooc diversche poorten van triumphe ende costelicke spectaclen van vreimden bedietsele te ziene waren. Tsanderdachs stack mer ende tournoyde mer met zulcke triumphe ende magnificentie, dat men van dierghelijcke niet vele en wiste te sprekene. Welcke triumphe gheent zijnde, die Dolphin Loys ghinck (om hem wat te vermakene) buyten der stede spatieren met een bootkin in de Moere, aldaer hem zulc messchief ghebeurde dat die mare over al liep dat hy versmoort was, ten onsprekelicken leetwesene van den hertoghe Philips van Bourgoengnen, niet jeghenstaende dat eeneghe andere (kennende zijne natuerelicke boosheit ende malitieusheit) ter contrarien al zo zeere een messe regretteerden. Ende smaendachs, ten tweeden daghe van der maent van meye, vespereyde te Brugghe die forestier Rogier Hoonin, bastaerde zuene van Maerten Hoonin, vindende hem sdaechs daer naer in behoorlicker equipagie, ter bane up die groote Maret, met Cornelis van Themseke, Jooris Fierens, Pieter Adoorne, Antheunis dHeere, F^e Antheunis, Jan Hoste, Jooris Metteneye, F^e Jooris, Jooris Bave ende Antheunis, die bastaert van Bourgoengnen, grave van der Rootse in Ardennen, aldaer zo uytnemende veel faicts van wapenen bedreven wiert als een wondere, maer endelinghe zo ghecreech Cornelis van Themseke den spiet, Antheunis, die bastaert van Bourgoengnen, den hoorne, ende die coninck van der Spinette te Rijssele den beer, al ter presentie ende jeghenwoordicheit van die Dolphin Loys

Steekspel van den witten Beer.

van Vranckerijcke, die hertoghe Philips van Bourgoengnen, grave van Vlaenderen, die grave Charles van Charoloys ende die hertoghe Jan van Cleven, metsghaders ooc veel meer andere groote meesters, edele mannen, vrauwen ende joncvrauwen, die snavens tzamen binnen den scepenhuyse ghefestiert wierden in allerande costelicheit, vreucht ende triumphe; dies hem die Dolphin bysondere wel contenteerde, zo hy insghelijcx ooc tsanderdachs dede van der schoonder processie van den weerdeghen helighen bloede, niet connende hem ghenouch verwonderen van den rijcdomme ende magnificentie der stede van Brugghe. Ende rijdende corts daer naer om zijn ghenouchte al Vlaenderen deure, aldaer men hem van stede te stede al tbeste accueil ende den meesten thouf dede die men conste ghepeynsen ofte ghedincken, hoe wel dat er den ghemeenen lande naermaels lettel deuchts of quam, zo wy noch hooren zullen. Int beghinsele van hoymaent quamen die grave Jan van Stampes ende Antheunis, die bastaert van Bourgoengnen, tzamen tusschen St-Omaers ende Grevelinghe, in communicatie metten grave Richart van Varwijck, zo dater een bestant van neghen jaer tusschen Inghelant ende Vlaenderen naervolchde, wel ten grooten meshaghene van den coninck Charles van Vranckerijcke, jeghens wiens danck die voornoemde Dolphin (nu wedeware zijnde van vrau Margriete, die oudste dochtere van den vermoorden coninck Jacob van Schotlant) alsdoen ooc vrau Charlotte, shertoghen Loys dochtere van Savoyen, traude binder stede van Namen, in der maniere dat svoorzeits conincx Charles toorne ende gramscepe by dien noch dagheliicx lancx zo meer rees ende veraugmenteerde jeghens den hertoghe Philips van Bourgoengnen, refuserende niet alleene den voorscreven Dolphin ghevanghen in Vranckerijcke te leverene, maer bovendien ooc eenichsins van hem te scheedene ofte te doen vertreckene jeghens

1457.

Bestand met Engeland.

Den dolphyn trauwt te Namen de dochter van Savoyen.

1457. zijnen danck, by wat middel dat ware, dienvolghende, zo hadden die van der franscher croone al te gheerne iewers eenighe inbrake ghedaen, maer (Godt weet!) twiert in tijts belet, byder voorsienicheit van de ghuene dies last hadden. Ende voor texpireren van der zelver maent verghinghen te Dortrecht, in Hollant, by tvier van fortune, bet dan twee duysent menagien; ooc blevender zo veel mans, vrauwen ende kijnderen doot dat claghelick was. Tsanderdachs, den XXIIe van septembre, versciet te Nans van deser weerelt, zonder eenighe hoirie achter te latene, die hertoghe Pieter van Bretaengnen, zo dat thertochdom succedeerde up den grave Arcturus van Richemont, zijn vaders broedere. Ende ten VIIIe daghe van der maent van novembre, zo schiet van ghelijcken ooc uyt desen levene zeer haestelick binnen der stede van Brugghe Everaert van Overtvelt, die abt van den Dunen, hebbende voor zijnen successeur Jan Crabbe, gheboren van Hulst, ten wiens upsiene tclooster buytermaten groote zwaricheit ghecreech, metter hertoghinne Isabelle, willende in alder maniere Jacob van Portegale, den cardinael van Lisbonne, haer broeders zuene, ghepresfereert hebben in de voorzeide abdye ende doende al tgoet van diere tharer tafele legghen by Jacob van Dringham, tot vulcommen van harer intentie ende meeninghe, maer (zoot Gode gheliefde) die cardinael voornoemt wiert metter doot ghemeene, ende die voorscreven Crabbe maecte zo voorts den paeys met ghelde dat hy zijne crootse behielt. Up St-Maertensdach, den XIe van der maent als voren, beghonstet zo sterckelick te vriesene, XIIII weken lanck ghedeurende, dat men tallen cante met waghenen ende peerden over tijs reedt, daer endelinghe zulc een overvloedicheit van watere naervolchde, dat mens gheenen raedt en wiste; ooc reesser een zeer horrible tempeest van winde op, zo dater veel kercken, thorren, huysen ende boomen omwoeyen. Ende tsondachs naer

Brand te Dortrecht.

Harden vorst.

Vastenavent, den XXe van sporcle, staken te Rijssele ter 1457.
Spinette Cornelis van Theimseke, die forestier van Brugghe, Adriaen van den Eede ende Rogier, die natuerlicke zuene van Maerten Hoonin, dieder den sperrewaer wan.

Int jaer ons Heeren XIIIIe ende LVIII, ten tweeden zon- 1458.
daghe naer Paesschen. up den XVIe van der maent van *Steekspel van*
april, vespereyde te Brugghe die voorghementioneerde *den witten Beer.*
forestier ende quam tsanderdachs zeer triumphantelick ter ghewoonlicker bane ghereden, met Jan van den Kerckhove, Gabriel van Theimseke, Joos de Bul, Bartholomeus van den Eede, Rogier Hoonin ende Antheunis, die bastaert van Bourgoengnen, bedrivende daer onderlinghe veel groote prouessen ende vromicheden van wapenen, ten ansiene van den hertoghe Philips van Bourgoengnen metten grave Charles van Charoloys, zijnen zuene, die welcke int ende Joos de Bul den spiet, Antheunis van Bourgoengnen den hoorne, ende die coninck van der Spinette te Rijssele den beer toewezen, thaerlieder grooter ghemeener verblijdinghe ende verheughinghe. Twelcke alzo ghepas- *Den hertog komt*
seert zijnde, die prince track met schoonen state te Ghendt *te Gent.*
waert, daer hy met zulcker triumphe, eere ende weerdicheit ghewellecomt, inneghehaelt ende ghefestiert wiert dat niet wel mueghelick en ware tzelve hier teeneghadere ten vullen te bescrivene. Ende ten XXVe daghe van juillet overleet die paeus Calixtus, die derde van dier name, daer naer dat volchde die paeus Pius, die tweede van der zelver name. Ooc is hier wel te noterene dat noyt mensche *Groote droogte.*
droogher zomere en beleefde, want van april tot half octobre niet eens en reynde. Ende up St-Stevensdach, in de Kersdaghen, betaelde die hertoghe Arcturus van Bretaengnen die schult der natuere, latende (by faute van hoyrie) alle zijne landen ende heerlicheden succederen up Franchoys, den zuene van Richaert, zijnen broedere. Ten eersten zondaghe van der Vastene, staken te Rijssele ter Spi-

1458 nette Joos de Bul, die forestier van Brugghe, Cornelis van Theimseke ende Jooris Metteneye, aldaer die voorscreven forestier by zijnder vaylgiandise den sperrewaer conquesteerde.

1459. Ende ten eersten jaere, tsondachs naer Belokenpaesschen, den VIIIe van april, vespereyde de zelve forestier te Brugghe, met ghewoonlicker triumphe ende magnificentie, commende sdaechs daer naer weder ter bane, zoot betaemde, met Jan Dhondt, F^s Jans, Cornelis van Theimseke, Jan Caneel ende Jooris Metteneye, die welcke daer voor die derde reyse den spiet wan, bediedende mids dien keyser van den steicspele ende gheselscepe van den witten beere, tzijnder groote eere ende glorie. Sdijssendachs, den XXVIe van wedemaent, ghelach vrau Charlotte, svoorzeits Dolphins huysvrau van Vranckerijcke, te Knesselare, in Brabant, van eenen zuene die Joachim ghenaemt wiert, by den grave Charles van Charoloys, maer was van zeer corten levene. Ende ten eersten naer desen, deden die van Atrecht uytnemende groote justitie over diversche persoonen, mans ende vrauwen, die welcke den duvele, in menschelicke ghedaente, by nachte anbeden ende met haerlieder lichamen ghecommuniquiert hadden om ghelts wille. Twinter saisoen van der jeghenwoordigher jaerscharc was zo schoffierlicke rude, coude ende vochtich dat men zonder eenich dangier over tijs van Noorweghe te Lubeke trecken mochte. Ende up den grooten Vastenaventdach, den tweeden van der maent van maerte, staken te Rijssele ter Spinette Jooris Metteneye, die keyserlicke forestier van Brugghe, Jan Metteneye, F^s Jacobs, ende Joos de Bul, brekende daer tzamen menighe vrome lance, niet jeghenstaende dat die sperrewaer een persone van Doornijcke ghegheven wiert.

Steeckspel van den witten Beer.

1460. Anno XIIIIe ende LX, tsondachs naer Quasimodo, den XXVII van april, vespereyde te Brugghe die voorghe-

Steeckspel van den witten Beer.

screven keyserlicke forestier, comparerende tsanderdachs, 1460.
in schoonder ordonnantie, ter bane, met Rhombout de Wachtere, Adriaen Reiphin, Pauwels van Kerckhove, Cornelis de Heicht ende Joos de Bul, aldaer zy alleghadere zeer wel haerlieder eere bewaerden in stekene, maer endelinghe zo verdiende Rhombout de Wachtere den spiet, Joos de Bul den hoorne ende zekere persoon van Doornijcke den beer, quytende hemlieden voorts elc om best, nopende al tghuene dat haerlieder officie respectivelick anneghinck ende concerneerde. Ten zelven tijde begonsten die Graeubroeders, die men Observanten heet, allincx zo meer haerlieder residentie binnen der stede van Brugghe te nemene, aldaer men alsdoen ooc tcloostere van de Betanien fondeerde voor die bekeerde zondaressen.

Maer daerentusschen maectet die hertoghe Richart van Yorck tallen cante in Inghelant al verbeurt, draghende hem in als of hy zelve coninck gheweest hadde, byder addresse van den grave Richart van Salbery ende den grave Richart van Varwijck, zijnen zuene, zo elders by ons gheroert ende verhaelt staet : twelcke niet langher connende verdraghen die zeer couragieuse ende magnanime vrau Margriete, shertoghen Reyniers dochtere van Loreynen, ende huysvrau van den ghevanghen coninck Heyndrick (ghelijck wy ghehoort hebben) tracker int ende zelve jeghens te velde, rencontrerende hare voorscrevene vianden niet varre van Noorthanthon, aldaer zijt ontwijffelick veel te quaet hadden, in der maniere dat zy noot- Slag van Noorthanton.
sakelick deynsen moesten, naer tverlies van an den cant van thien duysent persoonen, tusschen de welcke die principaelste waren Hunfroot van Buchinganie, Jan Talbot ende Thomas Egromont; dies nochtans niet jeghenstaende, die coninghinne voornoemt verghaderde wederomme up een nieu zulc een macht ende moghentheit van volcke dat zy den hertoghe Richart van Yorck, ten eersten

1460. daghe van lauwe, binnen zijn zelfs limiten ende jurisdictie gheweldichlick omrinchde, overviel ende verslouch metten grave Aymon van Rotlant, zijnen zuene, nemende voorts den grave Richart van Salbery, met veel meer andere edele mannen, ghevanghen, maer die grave Richart van Varwijck sauveerde hem zelve metter vlucht, ten grooten regrette van de coninghinne voorscreven, niet jeghenstaende dat zyder zeer victorieuselick tvelt behielt, keerende mids dien naer die stede van Lunnen ende verlossende daer den coninck Heyndrick, haren man, uytter vanghenesse, daer hy nu vier jaer lanck die patientie ghehadt hadde, als voorzeit es. Ende tsondachs naer Vastenavent, den XXII° van sporcle, staken te Rijssele ter Spinette Rhombout de Wachtere, die forestier van Brugghe, Willem Gheerolfs ende Jooris Metteneye, die den sperrewaer met hem thuysewaert brochte, makende tsnavens, met alle die van den gheselscepe van den witten beere, uytnemende groote chiere ter logie naer costume. Binnen welcken middelen tijt hemlieden die rebellighe van Inghelant zo wederomme verstercten, dat zy die coninck anderwarf, voor texpireren van der maent als voren, zeer clouckelick te ghemoete quamen, loopende niet min naer den eersten anstoot alle ghelijck weder haerlieder veerden zo zy best consten, twelcke cause was dat die hertoghe Eduart van Yorck, des versleghens hertoghen Richarts zuene, beede zijn joncste broeders, Jooris ende Richart, met grooter haeste te Vlaenderen waert zant, in der protectie ende bewarenesse van den hertoghe Philips van Bourgoengnen (die zijn goet vrient was) omme voorts alle die reste te stoutelicker ten alderuytterste te mueghen hasarderene ende waghene (volghende tadvijs van den grave Richart van Varwijck) up aventeure wat fortune noch verleenen mochte. Tal welcken fine zy tzamen alle die meeste ghereetscepe maecten die hemlieden mueghe-

lick was, slaende endelinghe zeer machtich nedere voor die 1460.
stede van Yorck, ende leverende daer die coninck Heyn- Slag van Jork.
drick up den Palmenzondach, den XXIXe van maerte, zulc een zwaerbloedighe bataylgie, dater bet dan XX duysent mannen ter stede doot bleven, ende meest van sconincx zijde, die welcke hem zeer haestelick metter vlucht saulveren moeste, nemende reghelrecht zijn refugie, metten grave Heyndrick van Sombresset, te Schotlant waert, by den coninck Jacob; ende die coninghinne Margriete, zijn huysvrau, track met haren zuene Eduaert (noch maer VII jaer oudt zijnde) in alderdiligentie naer Vranckerijcke totten hertoghe Reynier van Loreynen, haren vadere, claghende daer zeer jammerlick haren noodt, metsghaders ooc versouckende an hem secours, hulpe ende bystandicheit, maer twas te vergheefs, want hy en wast niet machtich; dies bleef hem die voorghenoemde victorieuse hertoghe Eduart van Yorck houdende als coninck van Inghelant, vernieuwende daer alle die staten ende officien tzijnder gheliefte ende goetdinckene.

In zulcker wijs dat hy int beghinsele van den naervol- 1461.
ghenden jaere ooc te Westmunstre coninck ghecroont wiert, die zesde van dier name ende die vijfste van der rooder roose, makende daer met eenen beede zijn voorscreven broeders hertoghen, te wetene, Jooris van Clarance ende Richart van Glocestre, ende schinckende voorts Jan, sgraven Richarts broedere van Varwijck, tmarcgraefscip van Montagu, in recompense van zijnen goeden dienst.
Twelcke alzo ghepasseert zijnde, zo vespereyde te Brugghe, Steekspel van den witten Beer.
ten tweeden zondaghe naer Paesschen, den XIXe van der maent van april, die forestier Rhombout de Wachtere, vindende hem tsanderdachs weder zeer wel ghemonteert, gheequipeert ende toegherust ter ghecostumeerder bane, met Joos van Aertrijcke, Jan van Boonem, de jonghe, Cornelis Metteneye, Adriaen Rephin, Willem Gheerolf,

1461. Joos de Bul, Jan Caneel, Jooris Metteneye ende Antheunis, die bastaert van Bourgoengnen, heere van den gulden vliese, aldaer ten ansiene van den prince, metsghaders ooc van meer andere edele mannen, vrauwen ende joncvrauwen van zijnen hove, zo uytnemende vromelick ende vaylgiantelick ghesteken wiert, dats hem een ijghelick verwonderde, hoewel dat Joos de Bul ontwijffelick exccdeerde, in der maniere dat hem die prince zelve metter handt den spiet presenteerde, niet jeghenstaende dat hy Cornelis Metteneye veel bet ghejoont was, by diversche groote madamen ende edele vrauwen; Antheunis, die bastaert van Bourgoengnen, ghecreghcr den hoorne, ende die coninck van der Spinette te Rijssele den beer, die welcke metten prince tsnavens zeer magnifikelick ende triumphantelick ghefesteert wierden, ten huyse van den voorzeiden nieuwen forestier de Bul, die daer jeghens sdijssendachs daer naer een nieu steicspel beriep, zo van ghelijcken ooc dede die voornoemde bastaert van Bourgoengnen, die welcke (naer lanck debaet) emmers die voorhandt hebben moeste, twelcke alle die van den gheselscepe van den witten beere zo buytermaten vreimt dochte, dat zy tsteecspel van den voorscreven forestier, ter cause van dien, teeneghadere in surseance wilden ghehouden hebben, zoot ghebeurde. Ende ten anderen daghe van der maent van meye, celebreerde die hertoghe Philips van Bourgoengnen, grave van Vlaenderen, in veel meerder hoocheit ende magnificentie als oyt daer te voren binnen den cloostere van St-Bertins tSt-Omaers zijn tienste ende laetste feeste van den gulden vliese, aldaer die overledene heeren van der zelver ordene waren : eerst, Alphonse, die coninck van Arragon, van Secilien ende van Napels; Jan van Vergy, die heere van Vingnory; Andries, die heere van Humieres, ende Jan van Coymbre, die regent ende gouverneur van tconincrijcke van Cijpers;

Tienste kapittel van het gulden vlies.

in de platse van de welcke metten zelven ghesurrogueert wierden Jan, die coninck van Arragon ende van Navarre, Adolf van Gheldere, Philips Pot, die heere van der Rootse van Noullay, ende Lodewijck van Brugghe, die heere van Gruthuuse : zo dater noch altijts een platse bleef vacerende tsijdert tcapitle van den jaere XIIIe ende LVI, ghehouden binder stede van sGravenhaghe, in Hollant, ghelijck wy ghehoort hebben. Ten eersten naer desen ghelach vrau Charlotte, die huysvrau van den ghevluchten Dolphin Loys van Vranckerijcke, te Bruessele van eender dochtere, die men Anna hiet. Ende up Ste-Marie Magdalenendach, den XXIIe van juillet, starf die coninck Charles van Vranckerijcke, die zevenste van dier name, niet zonder groote suspitie van vergheven te zijne, by laste van den Dolphin Loys, zijnen zuene, den welcken hy by testamente van der croone priveerde; ervende daer inne (upt goetdincken van onsen helighen vadere die paeus nochtans) den hertoghe Charles van Berry, zijnen anderen zuene, naer dien dat hy byder coninghinne Marie, zijnder gheselnede (sconincx Loys dochtere van Secilien) boven de twee zuenen, hier voren verhaelt (daer wy metter tijt of breedere hooren zullen) insghelijcx ooc noch eenen derden zuene ende vier dochters ghehadt hadde. 1461.

Dood van den koning van Vrankryk.

Te wetene : Philips, die welcke in zijne kijndtsche jaeren deser weerelt overleet, ten zeer grooten regrette ende leetwesene van den hertoghe Philips van Bourgoengnen, zijnen petere.

Vrau Cathelijne, wijlent die eerste huysvrau (zaligher memorie) van den grave Charles van Charoloys, eeneghen zuene van den hertoghe Philips van Bourgoengnen, zo elders wel ten vullen ghenoteert ende betoocht staet.

Vrau Jolente, die metten hertoghe Philips van Savoyen allierde ende huwede.

Vrau Johanne, die wettelicke compaengne van den

1461. grave Charles van Cleremont, daer die hertoghe Charles van Bourbon, by vrau Agniete van Bourgoengnen, die vadere of was.

Ende vrau Magdalene, twijf van den toecommende coninck van Navarre.

Lodewyk XI. Ten ware niet wel scrivelick hoe uytnemende zeere dat hem die Dolphin Loys verblijde ende verheuchde doen hy te Bruessele, in Brabant, die eerste tijdinghe ende nieumare van der doot van den coninck Charles, zijnen vadere, verhoorde, averterende terstont van als den hertoghe Philips van Bourgoengnen, grave van Vlaenderen, die welcke hem, met veel machts ende moghentheits van volcke, te peerde ende te voet, in alderdiligentie te Vranckerijcke waert convoyeerde, aldaer hy den ghevanghen apothecaris Adam Fumée (die men in sconincx doot zeide beschuldich te zijne) voor alle wercken uytter vanghenesse verlostede, metsghaders ooc grootelicx beschanck ende doteerde, treckende ten eersten naer zijn vaders uytvaert (met tconvoy als voren) naer die stede van Riemen, daer hy up den feestelicken dach van Onser Liever Vrauwen Hemelvaert, den XV° van der maent van ougst, met alle ghewoonlicke solemniteyten ende mijsterien, ghewapender handt coninck ghecroont wiert, die elfste van dier name, zonder eenichsins naer tghementioneerde goetdincken van onsen helighen vadere die paeus te verbeydene, up aventeure offer dangier of commen mochte. Twelcke al zo ghedaen zijnde, die nieuwe coninck Loys maecte den grave Charles van Charoloys gouverneur van den lande ende hertochdomme van Normandien, legghende hem bovendien noch een pensioen toe van XXXVI duysent guldenen tjaers, in recognoissance ende recompense van tgoede traitement dat hy van zijnen vadere ghehadt hadde, vijf jaer lanck ghedeurende, met al tghuene diesser meer naer ghevolcht es, in zulcker wijs dat hy niet apparent en was emmermeer

coninck van Vranckerijcke te wordene, zonder die zeer 1461
zorchvuldighe addresse, hulpe ende bijstandicheit van den hertoghe Philips van Bourgoengnen, ghelijck wy ghehoort hebben, die welcke ontwijffelick deurgaens niet anders en dede (al wast dater naermaels lettel deuchts of quam) dan dat hy die coninck Loys voor alle zaken die unie, paeys ende tranquilliteit van den ghemeenen lande recommandeerde, nemende mids dien oorlof an hem ende keerende weder, metten gheselscepe als voren, tzijnen hertochdomme van Brabant waert, aldaer hy int beghinsele van de maent van sporcle met zulc eender qualicte ende ziecte bevaen wiert, dat men niet en meende ofte hy en zouder zonder eeneghe faute of ghestorven hebben, maer mids tuniversel ghebet van alle zijne ghemeente (daer hy als een zeer vertueux prince uytnemende wel of bemint was) zo verleende hem Godt die gracie dat hy noch bequam ende tot goeden ghesonde gherochte. Binnen welcken middelen tijt vrau Beatrice, filia Pieters van Portegale, tleven endede, die vrau van Adolf van Cleven, heere van Ravesteyn ende van den gulden vliese, zo van ghelijcken ooc noch voor tende van der voorzeider maent dede vrau Johanne van Bar (daer wy hier voren breedere of ghetracteert hebben), latende by Loys van Luxemburch, die grave van St-Pol, haren man, Jan, Pieter, Antheunis, Charles ende vrau Cathelijne achtere, metsghaders ooc noch twee andere dochters, die ic ten scrivene van desen niet en wiste te noemene. Ende up den grooten Vastenaventdach, den VIIe van maerte, staken te Rijssele ter Spinette Joos de Bul, die forestier van Brugghe, Rhombout de Wachtere ende Cornelis Metteneye, dieder den sperrewaer wan, triumpherende ende hoverende tzijnder wedercomste ter logie, naer die zeer lovelicke maniere van doene, in dierghelicke zaken van oudts gheobserveert.

Doen men screef tjaer XIIIIc ende LXII, tsondachs naer 1462.

1462. Belokenpaesschen, den tweeden van der maent van meye, vespereyde te Brugghe die forestier voorscreven, stekende sdaechs daer naer, in hooghe zadelen van orloghe zonder lijsten ter marct, jeghens Jan Moens, F^s Antheunis, Cornelis Metteneye, Lodewijck van Roode, Jan Caneel ende Jooris Metteneye, aldaer Jan Moens endelinghe den spiet conquesteerde, Cornelis Metteneye den hoorne ende die coninck van der Spinette te Rijssele den beer, ter grooter ghemeener verblijdinghe ende verheughinghe, die welcke zo haest niet gheent en was, ofte daer en rees een uytnemende groote jalousie ende nick int herte van den grave Charles van Charoloys, jeghens ende in prejudicie van Jan van Croy, die heere van Tours, up de Marne, metsghaders ooc van Jan van Bourgoengnen, den grave van Stampes, omme dieswille dat zy daghelicx zeer hardelick mesuseerden in allerande overmoedicheit ende overwillicheit (ghelijct ghemeenelick gheheurt) van der goeder joonste ende affectie die zijn vadere, die hertoghe Philips van Bourgoengnen, meer themlieden waerts drouch dan tot eeneghe andere edelen van zijnen hove, daer int ende van ghelijcken ooc ter andere zijde zulc een riciproque haet ende nijdt uyt causeerde, dat de voornoemde Croy en de grave van Stampes voortan niet anders en zochten dan hemlieden by eenegher middele teeneghadere van haerlieder voorscreven partie (die zy den grooten Duvele noemden) tomtmakene, begheerende ghesamelick an Mer Jan van Cousteyn (den welcken zy van nieten zeer hooghelick ghepromoveert hadden) dat hy, ten dien fine, up alle vrientscepe tlast annemen wilde, zo hy dede, practiqueirende voorts zo vele met joncheer Jan van Hyack, een schamele edelman uyt Bourgoengnen, dat hy (mids die belofte van VI^c ponden grooten) zekere corrosijf, regael ofte venijn uytten lande van Piemont haelde, omme den grave Charles van Charoloys daer mede een gheel jaer lanck thoudene

Steckspel van den witten Beer.

Aenslag op het leven van Karel van Charolois.

languisserene voor zijn doot, metsghaders ooc noch eenen 1462.
man van wasse ghemaect, maer kerstene ghedaen zijnde by een valsche priestere, ende heetende Charles, mids welcken men die grave voorzeit (in al zo varre als men tvoorghaende corrosijf niet beseghen en wilde) al tzelve ghewelt in zijn lichame mochte doen lijden (byder conste van negromantie) dat men die ghementioneerde wassen Charles zoude connen anneghedoen in eenegher maniere, tware by den viere, watere, messe ofte andersins, maer (zoot Gode gheliefde) al tsecreet quam uytte ende die voorghenoemde Cousteyn ende Hyack wierden beede tzamen, noch voor texpireren van der maent van juillet, te Rijpelmonde den hals of ghehouwen, met confiscatie van al dat zijs hadden, by expresser ordonnantie van de ghuene diet principalick touchierde ende anneghinck, die welcke nochtans, ter cause van dien, zo grootelicx in de indignatie van den hertoghe Philips van Bourgoengnen, zijnen vadere, viel dat hy (by den instekene van de voorghescreven Croy ende grave van Stampes) niet alleene in zijne jeghenwoordicheit niet commen en mochte, maer daerenboven ooc van alle zijnen jaerlicschen incommene ghepriveert ende ghefrustreert wiert, metter interdictie dat hem niemende van den hove van Bourgoengnen meer eeneghe eere, reverentie ofte weerdicheit bewijsen en zoude, up de verbeurte van lijf ende goet, ic late varen dat men noch tallen cante secretelick zeer nauwe listen ende laghen leyde om hem te vanghene, maer ten was niet doenlick, deurdien dat hy hem van dier tijt voort te Gorcken [1], in Hollant, bleef houdende, aldaer hem de edelen van dier contreye, al heymelick zeer groot faveur droughen, ghelijct ontwijffelick wel recht ende redene was. Twelcke considererende zijne quaetwillighen, dies mentie es, zy

[1] Gorinchem, Gorcum.

1462. en dorsten hemlieden niet langher binnen den lande ende graefscepe van Vlaenderen betrauwen, nemende ghesamelick haerlieder refugie totten coninck Loys van Vranckerijcke, den welcken zy zo varre persuadeerden dat hy den grave Charles van Charoloys insghelijcx ooc van den gouvernemente van Normandien priveerde, metsghaders ooc van tjaerlicx pensioen hier voren verhaelt, up hope van die hertoghe Philips van Bourgoengnen, zijnen vadere, daer mede vrientscepe te doene, zoot ghesciede, overmids die blakende toorne ende gramscepe, daer mede hy noch daghelicx lancx zo meer bevaen wiert, in der maniere dat Jan van Croy mids dien endelinghe te stoutelicker aventeurde weder tzijnen hove te keerene, bedrivende daer (naer costume) al dat hem gheliefde ende goet dochte, ghemerct dat hyder zo buytermaten zeere begraciet was, dat hyder varincx niet mesdoen en mochte: Godt beteret. Binnen desen middelen tijt, dede men al Artoys ende Pijcardien uytnemende straffe justitie over die dieven, roovers, straetschenders ende moordenaers, die welcke daer in grooter menichte regneerden ende teeneghadere al verbeurt maecten. Ende die naervolghende maent van septembre overleet Jan de Clerck, die abt van St-Vedast tAtrecht, van zeer goeder ende lovelicker memorien, nopende zijne ingheborene liberaleit ende mildtheit jeghens die aermen ende levende ledekins Christi, hebbende Charles van Bourbon, den eertsbisscop van Lyons (daer die hertoghe Philips van Bourgoengnen, van vrau Agniete zijnder zustere weghe, die oom of was) voor zijnen successeur, maer (lacen!) niet voor imitateur, ter eeuwigher mestroosticheit ende desolatie van veel schamele huysweecken, dieder van rechtsweghen nochtans wel behoorden der of te bet ghehadt thebbene, ghelijct niemende in waerheit gheloochenen en can. Twelcke al zo ghepasseert zijnde, die coninck Loys van Vranckerijcke verzochte

zijne cayljoote van den zoutte ooc te mueghen lichtene 1462.
binden hertochdomme van Bourgoengnen, metsghaders Verzoek van koning Lodewyk van Vrankryk.
ooc dat die van Vlaenderen scheeden zouden van der vrientscepe ende allyantie die zy metten gheweldighen coninck Eduaert van Inghelant hadden, ten achterdeele ende prejudicie van den verjaechden coninck Heyndrick, die in Schotlant ghevlucht was, als voorzeit es; maer voorwaer hy en verwerfde noch teene noch tandere, omme die causen ende redenen breedere hem ghedaen te kennen gheven by den heere van Chimay, den welcken hy endelinghe vraechde met eenen zeer verstoorden zinne of die hertoghe Philips van Bourgoengnen van hardere stael ghemaect was dan eenich prince? Daer up dat hem die voornoemde Chimay terstont verantwoorde dat emmers wel zo wesen moeste, anghesien dat hy hem vijf jaer lanck hadde durven sustineren ende onderhouden jeghens zijn vaders danck, ghelijck wy ghehoort hebben : dies hem die coninck grootelicx schaemde dat hy metten zelven van den voorzeiden Chimay schiet, zonder een woort meer te sprekene, anders dan dat hy hem van stonden an hiet weder te keeren van daer hy ghecommen was. Ende zeer corts naer desen wiert Jacob van Steenburch, die abt van St-Andries buyten Brugghe (noch een zeer jonck man zijnde) metter doot ghemeene, wel ten onsprekelicken regrette van vrau Anne van Bourgoengnen, zijne nichte, daer hy oom of was, die natuerlicke dochtere van onsen harden gheduchten heere ende prince, die welcke hem tharer begheerte abt ghemaect hadde, ten prejudicie van den voorgaenden abt Zegher, die om zijnen wille nootsakelick wijcken moesten, al wast hem leet. Tsondachs naer Vastenavent, den XXVIIe van der maent van sporcle, staken te Rijssele ter Spinette Jan Moens, Fe Antheunis, die forestier van Brugghe, Jooris Ghijselin, Joos de Bul ende die grave Charles van Charoloys, dieder uyt Hollant

1462. omme ghecommen was, conquesterende daer zeer vayl-
giantelick den sperrewaer ende keerende midts dien weder ten voorscreven landewaert, ter occasie voren verhaelt.

1463. Steeskpel van den witten Beer. Tjaer dater naervolchde, up den tweeden zondach naer Paesschen, den XXIIIIe van april, vespereyde te Brugghe die forestier voornoemt, ende vant hem tsanderdachs, in grooter triumphe ende magnificentie, ter bane up die Grootemarct, met Boudewijn van Roode, Jan de Brune, Fs Lodewijcx, Cornelis dOnghereede, Cornelis de Heicht, Cornelis van Steenburch, Jan de Bul, Mer Jan de Baenst, Fs Zeghers, Dijne De Rapondis, Lucoys, jeghenwoordelick burchmeestcre van der Course, ende Antheunis, die bastaert van Bourgoengnen, loopende daer onderlinghe zommeghe vrome carriere jeghens elcanderen, datter die lancen allevot niet dan in spaenderen vloghen, ten zeer grooten contentemente van den hertoghe Philips van Bourgoengnen, grave van Vlaenderen, metsghaders ooc van Loys van Luxemburch, die grave van St-Pol, ende vrau Agniete van Bourgoengnen, die wedewe van wijlent die hertoghe Charles van Bourbon, die welcke endelinghe, by ghemeenen accoorde ende overeendraghene, Jan de Brune den spiet, Boudewijn van Roode den diamant, Antheunis van Bourgoengnen den hoorne ende joncheer Jan van Quievrain den beer gaven; etende tsnavens tsamen binnen den scepenhuyse, aldaer buytermaten veel vreuchts ende ghenouchte bedreven wiert. Die welcke nu gheent zijnde, die prince reysde, met schoonen state, te Rijssele waert ende van danen naer Hesdin, daer hy die stede van Overlevering van eenige steden aen Vrankryk. St-Quinten, Corbye, Amiens, Abbeville, metten graefscepe van Ponthieu, Dorlens, St-Regnier, Crevecuer, Alleuwe ende Mortaengnen weder teeneghadere cedeerde ende transporteerde in die handen van den coninck Loys van Vranckerijcke, eensdeels omme die ghemeene paeys ende ruste wille (daer hy van nateuren oyt toe gheneghen

was) ende eensdeels ooc byder persuasie van Jan van Croy, 1463.
die heere van Tours, up de Marne, mids daer voren contant omtfaende de somme van IIIIc duysent gouden croonen van LXIIII int marc, volghende den teneure van den voorghescreven paeyse van Atrecht, ghemaect int jaer XIIIIc ende XXXV; dies hem nochtans die grave Charles van Charoloys zo uytnemende zeere belchde als een wondere, zegghende ende vastelick maintenerende dat men totter voorzeider cessie gheensins en behoorde verstaen thebbene, voor anderstont dat alle die andere resterende conditien van den paeyse ghementioneert wel ende deuchdelick by den voornoemden coninck vulbrocht ende vulcommen waren, tot twelcke hy met eenen ooc ghesommeert ende vermaent wiert, zo dat hy ter eerster opportuniteit al beloofde te doene, dat recht ende redene begheerden, hoe wel dater noyt toeghecommen en conste, in der maniere dater naermaels diversche groote dissensien, orloghen ende bloetsturtinghen uyt causeerden, ghelijck int vervolch van desen successivelick allincx zo clarelicker blijcken zal. Twijle dat men hier mede noch tHesdin besich was, zo meende die quade, boose bastaert van Rubempré wel met eeneghe fransche schepen van orloghe onvoorsienlick den grave Charles van Charoloys binder stede van Gorken, in Hollant, ghevanghen ofte teeneghadere versleghen thebbene, maer hy miste, deur die groote vromicheit ende ghetrauwicheit van die van binnen, van welcker ghevarenesse die hertoghe Philips van Bourgoengnen gheaverteert zijnde, quam in alderdiligentie van Hesdin naer die stede van Brugghe, aldaer hy int eerste van lauwe den grave Charles van Charoloys, zijnen zuene, zonder langher dilay by hem omtboot ende in gracie omtfinck, overmids die neerstighe intercessie van de generale staten slands ende namelick ooc van Antheunis, die bastaert van Bourgoengnen, ghezeit de Groote, omme

Onderneming van den bastaerd van Rubempré.

1463. zijne zonderlinghe gracie, vaylgiandise ende vertueusheits wille. Dese paeys aldus zijnde, Jan van Croy track wederomme al heymelick uytten hove van Bourgoengnen naer die stede van Doornijcke by den coninck Loys van Vranckerijcke, die welcke zonder twijffele alsdoen niet goets voren en hadde, vindende hem corts daer naer, met Charles, zijnen broedere, tAtrecht, aldaer men tzijnder eere die zeer vermaerde witte clocke van XVII duyst pondt zwaerts gheluyt zoude hebben, indien zy niet metten zelven van boven nedere ghevallen en hadde, byder negligentie van de ghuene diet last hadden, ten uytnemende regrette ende beclaghene van alle die van der stede. Ende ten eersten zondaghe van der Vastene, up den XVIIIe der naervolghender maent, staken onder andere te Rijssele ter Spinette Jan de Brune, Fs Lodewijcx, die forestier van Brugghe, Jan Moens, Fs Antheunis, ende Joos de Bul, aldaer die voornoemde forestier den sperrewaer wan ende joncheer Antheunis van Pollary, ghezeit den grooten Duvele, bleefer ter stede deurbeult, byder handt van Philips van Croy. Twelcke zo gheringhe niet ghepasseert en was, ofte Onse Lieve Vrauwe te Lisseweghe (niet varre van der stede van Brugghe) en dede haer eerste miracle, zo dat men se, ter cause van dien, beghonste jaerlicx omme te draghene, met alle die meeste eere ende weerdicheit die men conste ghepeynsen ofte ghedincken.

1464. Steekspel van den witten Beer. Anno XIIIIc ende LXIIII, tsondachs naer Quasimodo, vespereyde te Brugghe die forestier, hier te voren ghementioneert, comparerende sdaechs daer naer, den XVIe van april, in tvulle harnasch ter ghewonelicker bane, met Lodewijck van Theimseke, Fs Daneels, Adriaen Reyphin, Jan Moens, Fs Antheunis, ende Joos de Bul, aldaer Lodewijck van Theimseke den spiet conquesteerde, beroupende met eenen zijn derdere een nieu steicspel jeghens tsanderdachs, daer Mer Joos van Varssenare den danck van bin-

nen verdiende, ende Mer Philips van Laleyn, Fˢ Sijmoens, den danck van buyten. Welcke triumphe ende ghenouchte, met diesser meer of dependeerde, aldus ten ende ghecommen zijnde, die hertoghe Philips van Bourgoengnen verghaerde bet dan zes duysent cloucke mannen van orloghe ende namelick IIIᶜ ende XXX uytter stede van Ghendt, de welcke hy (ter assistentie van onsen helighen vadere den paeus Pius) tzamen in alderdiligentie, met XII galeyen ende meer andere schepen, uytter havene van der Sluys te Marseillie waert zant, jeghens die Turcken ende ongheloovighen, ondere tbeleyt van Antheunis ende Boudewijn, beede zijne natuerlicke zuenen, metsghaders ooc van Sijmoen van Laleyn ende Mer Philips, zijn zuene, tzamen gheaccompaengneert ende vergheselscipt met veel meer andere wel gheruseerde edele mannen ende capiteynen int faict van wapenen, hoe wel dat zyder nochtans gheen voordeel ghedoen en consten, midts die onvoorsienighe doot van den paeus voorscreven, die binder maent van ougst te Ancone overleet. Ende Paulus, die tweede van dier name, quam in zijn stede, die welcke ontwijffelick totter voorzeider cruysvaert niet ghesint en was, ghelijck zijn voorsaet, dat Gode van Hemelrijcke claghelick was. Hierentusschen dede die grave Heyndrick van Sombresset alle extreme devoiren (uytter name van den verjaechden coninck Heyndrick van Inghelant) omme die gheweldighe coninck Eduaert eenichsins zijn groot onghelijck (zo hy zeide) te kennen te ghevene, by foortse van wapenen, aldaer hem die fortune zo qualick mede wilde, dat hy zelve levende in die handen van den grave Richart van Varwijck gherochte ende omthalst wiert, als een verradere. Ende ten zelven tijde zochte die coninck Loys van Vrançkerijcke (als een seer malicieux ende ondanckbaer prince) alle middelen ende occasien omme jeghens den hertoghe Philips van Bourgoengnen) in re-

1464.

Onzen hertog zend een leger tegen de Turken.

Paulus den II.

1464. compense van alle zijne voorghaende weldaden) die orloghe anne te nemene, verzouckende ten dien fine die steden van Rijssele, Duay ende Orchy in zijne handen ghelevert thebbene, up tvertooch van zulcke onghefondeerde redenen, dat zy niet en opereerden, daer hy hem wonderlicke zeere belchde, zendende corts daer naer zijnen cancelier Morvillier, metten eerdtsbisscop van Narbone ende den grave van Heu tzamen in ambassade te Rijssele waert by den voornoemden hertoghe van Bourgoengnen, zittende doen up een zeer costelick verheven siedgie, in zulcker hoocheit ende magnificentie, dat men dierghelicke noyt vele ghesien en hadde, aldaer die voorscreven ambassadeurs haerlieder last omtdeckende, endelinghe zekere doleantien te kennen gaven, rakende in partie tfaict van den voorzeiden hertoghe Philips, maer tenderende principalick ende bijsondere ter grooter confusie, cleenicheit ende injurie van den grave Charles van Charloys, zijnen zuene, wesende daer mede present ende jeghenwoordich. Up al twelcke dat hemliedcn die prince terstont verantwoorde, zo ter materien diende, wel thooghende mids dien dat hy den coninck, haerlieder meestere, ter noodt gheensins en vreesde nochte en omtsach, welck propoost willende daer wat voordere continueren, die gheinjurieerde grave van Charloys (als voorzeit es) en conste tot gheenrande ghehoor ofte audientie gheraken, by den toedoene van de ambassadeurs als voren, die welcke daer plat uyt zeiden (met eenen overmoedighen verborsten zinne) dat zy an hem niet ghesonden en waren, dies hy hem ontwijffelick uytnemende zeere schaemde, belovende int uytende die eerdtsbissop van Narbone apart tzijnen vertreckene zo vele te doene dat dien dachvaert die coninck berauwen zoude, eer nemmermeer een jaer van dien daghe; zo dater naer raport een omsprekelicke groote toorne ende gramscepe rees in sconincx herte, die welcke van dier tijt voort an-

Den koning van Vrankryk vraegt Rysel, enz.

ders niet en studeerde (volghende zijne naturele boosheit 1464.
ende ercheit) dan den hertoghe Philips van Bourgoengnen by eenegher middele tondere te bringhene ende alle zijne landen finalick metter croone van Vranckerijcke tannexerene, affecterende ten dien ende die vrientscepe ende alliantie van alle circumvoisine princen ende heeren, maer daer was van der contrarie zijde zo wijselick inne voorsien dat hy (dies anghaende) tzijnder intentie niet gheraken en conste, wat hyder toedede. Dese zake aldus ghepasseert zijnde, zo starf, ten vierde daghe van lauwe daer naer volghende, die hertoghe Charles van Orliens, F^s Loys, oudt omtrent LXX jaer, latende by vrau Marie, shertoghen Adolfs dochtere van Cleven, zijnder huysvrau, daer die hertoghe Philips van Bourgoengnen, van vrau Marie, zijnder zustere weghe, die oom of was, eenen zuene achtere van drie jaeren, ghenaemt Loys, toecommende coninck van Vranckerijcke, die zevenste van dier name, zo naermaels breedere bethoocht zal worden, metsghaders ooc noch een dochtere van der oude van zeven jaeren ende bet. Ende daerentusschen vroost continuelick even sterckelick neghen weken ende drie daghen lanck ghedeurende. Sdonderdachs naer Vastenavent, den laetsten van der maent van sporcle, staken te Rijssele ter Spinette Lodewijck van Theimseke, F^s Daneels, die forestier van Brugghe, Jooris Ghijselin ende Jan de Brune, F^s Lodewijck, aldaer die forestier voornoemt zo wel zijn eere bewaerde, dat hy den sperrewaer met hem thuysewaert brochte, doende nopende den surpluse als naer costume. Ende up tzelve pas maecte die hertoghe Philips van Bourgoengnen, mids zijnder oude ende crancheit, den grave Charles van Charloys, zijnen eeneghen zuene, stedehoudere ende gouverneur generael van alle zijne landen ende heerlicheden, die welcke voor alle wercken den ghevluchten Jan van Croy, heere van Tours up de Marne, met alle die

Dood van hertog Karel van Orleans.

Den hertog maekt zynen zoon stadhouder van al zyne landen.

1464. van zijnen gheslachte, uytten hove van Bourgoengnen dede bannen, met confiscatie van al dat zijs hadden, als wesende niet alleene zijne doodelicke vianden (omme die cause ende redenen hier voren verhaelt), maer bovendien ooc den ghemeenen lande schadelick ende pernitieux, ghelijck men over al openbaerlick uyt zijnder name vercondichde ende den volcke te kennen gaf, in der maniere dat zijn vadere tzelve verhoorende, van stonden an met zulcker gramscepe omsteken wiert, dat hy hem weder priveerde van den gouvernemente als voren. Binnen deser middelen tijt, hoorde men daghelicx lancx zo meerdere clachten van den verdrayden, onredelicken ende onverdraghelicken coninck Loys van Vranckerijcke, die welcke deur zijne ingheborene boosheit ende ercheit zo overmoedich, overwillich ende tijrannich bedeech, dat hy teeneghadere al tzijnen zegghene hebben wilde, al zo wel nopende die politie van den lande als andersints, zonder tgoet advijs van zijne edelen yewers inne meer te respecterene, in zulcker wijs dat hy ze zelve in alder maniere zochte, deene voren ende dandere naer, alsints te suppediterene ende serf te makene, omme voorts te bet zijnen wille metten ghemeente te doene ende als een monarck alleene al tlant deure te dominerene, tal welcken fine hy van als nu diversche hertochdommen, graefscepen ende andere heerlicheden gheweldichlick themwaerts bleef houdende, jeghens alle rechten ende redenen, ja zelfs die landen van zijn eyghen broedere, die hertoghe Charles van Berry, gheensints sparende ofte myende, zo dat hy, ter cause van dien, al heymelick vloot by den hertoghe Fransoys van Bretaengnen, makende daer onderlinghe eene secrete ligue, allyantie ende confederatie met die hertoghe Jan van Loreynen ende van Calabren, die hertoghe Jan van Bourbon ende van Avergnen, die grave Jacob van Nemours ende van der Marcke, die grave Loys

Hatelyk gedrag van koning Lodewyk.

Verbond tegen hem.

van St-Pol, die grave Jan van Armingiack, die grave 1464.
Charles van Lambrecht, die grave Jan van Dunoys, bastaert van Orliens, ende meer andere gheinteresseerde princen, heeren ende edele mannen, omme ghesaemder handt, by foortse van wapenen (ter conservatie ende ghemeener welvaert van der franscher republicque) den voorzeiden coninck zijn groot onghelijck te kennen te ghevene, metsghaders ooc tot redene te doen verstane, indient noodt ware, ende versouckende voorts eendrachtelick, ten zelven ende, secours, hulpe ende bijstandichiet an den hertoghe Philips van Bourgoengnen, grave van Vlaenderen, die welcke hemlieden, zonder eeneghe zwaricheit, terstont haerlieder versouck accordeerde, als die ghuene die by dier middele niet alleene en hopte vrienden te winnene, maer bovendien ooc den voorscreven coninck, zijnen natuerelicken viant, grootelicx te debiliterene ende te vercranckene, verghaderende ten dien respecte tallen cante veel volcx van orloghe, zo van ghelijcken ooc dede die coninck Loys van Vranckerijcke, secretelick by de zijne gheaverteert ende ghewaerschuyt zijnde van als diesser ghaens was.

Tnaervolghende jaer, tsondachs naer Belokenpaesschen, 1465.
den XXVIIIe van der maent van april, vespereyde te Brugghe die forestier Lodewijck van Theimseke, Fe Daneels, vindende hem tsanderdachs, in goeder ende behoorlicker equipage, ter bane up die marct, met Jan de Brune, Fe Lodewijcx, Joos de Bul, Cornelis van Theimseke ende Jooris Metteneye, aldaer zonder faute uytnemende ruterlick ghesteken wiert van alle zijden, niet jeghenstaende dat Joos de Bul nochtans den spiet verdiende, Jooris Metteneye den hoorne ende die coninck van der Spinette te Rijssele den beer, tal zulcker ghemeener blijtscepe ende triumphe dater die voorzeide nieuwe forestier de Bul, zijn vierdere, noch een steicspel jeghens sdaechs daer naer beriep, daer die

Steekspel van den witten Beer.

1465. ghementioneerde forestier van der voorleden jaerschare by sonderlinghe prouesse, den danck van binnen conquestcerde ende Pieter Metteneye den danck van buyten; ooc stack die nieuwe forestier Joos de Bul ter zelver platse, up den meydach daer naer volghende, jeghens alle de ghuene dieder commen wilden, ter eeren van den gheweldighen coninck Eduaert van Inghelant, behalende daer zo veel lofs ende prijs als een wondere. Ende ten XIIIIe daghe daer naer, track die grave Charles van Charloys, by laste van den hertoghe Philips van Bourgoengnen, zijnen vadere (achtervolghende tghuene dies voorzeit es) van Bruessele, in Brabant, duer Creveceur ende der Alleuwe, naer die stede van Braye, up de reviere van der Somme, met een zeer groot eyrcracht van volcke, daer naer hem die principaelste waren : Adolf van Cleven, die heere van Ravesteyn; Antheunis, die groote bastaert van Bourgoengnen; Boudewijn, zijn broedere; Loys van Luxemburch; die grave van St-Pol, met zijn vier zuenen, Jan, Pieter, Antheunis ende Charles; Jacob van Luxemburch; Jan, die bastaert van St-Pol, heere van Haubordin; Mer Philips van Laleyn, heere van den Bossche, die den standaert van Bourgoengnen voerde; Mer Philips van Ongnijs; Mer Robrecht Couteleer ende Mer Boudewijn van Halewijn, die hoochbailliu van Cortrijcke, met veel meer andere cloucke wel ghequalifieerde heeren ende zeer vrome edele mannen van wapenen, passerende voorts ghesamelick die steden van Nelle, Roye, Mondedier ende St-Denijs, tot over die reviere van der Seyne, ende slaende endelinghe te Mont Lhery, zeven mijlen boven Parijs, nedere, aldaer zy niemende van de voorghescreven ghefondereerde princen en vonden, nochte ooc Thibault van Neufchastel, den heere van Bleumont, met zijne vier duysent peerden uyt Bourgoengnen, niet jeghenstaende dat dien gheprefegierden dach van der verghaderinghe nu langhe ghenouch over-

Den graef van Charoloys met een leger in Vrankryk.

streken ende ghepasseert was; dies hem die voornoemde 1465.
grave van Charloys uytnemende zeere verwonderde, blivende niet min even vastelick ligghende als die ghuene die ontwijffelick wat groots voren hadden ende hem niewers inne en versaechde. Van al twelcke die coninck Loys van Vranckerijcke die waerheit verhoorende, quamer zeer haestelick (vreesende meerdere secours) uytten lande van Berry, in grooter macht ende moghentheit jeghens, vallende daer sdijssendachs, den XVIe van hoymaent, snuch- Gevecht.
tens ten thien euren, zijne vianden upt lijf, als die ghuene die de victorie wel waenden versekert te zijne, maer (Godt weet!) hy vanter zulc rencontre dat die grave Charles van Mans naer den eersten anstoot, van grooter vervaerthede, allevot zonder ommesiene, met VIIIe peerden tot Amboon zijnder veerden reedt, daer die van der bourgoenscher leghere (al wast by aldien dat zy ooc zom voor tijt vloden) zulc eenen moedt ende couragie by ghecreghen, dat zy van dier tijt voort noch lanck zo vromelicker wierden, strijdende, vernielende ende teeneghadere te niete doende (als briesschende leeuwen) al tghuene daer zy eenichsints omtrent gheraken consten, in der maniere dat hem endelinghe die voornoemde coninck zelve sachternoens, ten vier euren, metter vlucht sauveerde, de welcke hy, in alderdiligentie, duer Corbye te Parijs waert nam; maer dies niet jeghenstaende, zo volchde hem Charles van Bourgoengnen, die grave van Charloys, zo buytermaten stranghelick naer, ter omsprekelicker schade van der arriere garde, dat zijn peerd int ende ondere hem doot gheschoten wiert, by Ghijsbrecht van Grassy, niet zonder extreme dangier van zijnen edelen persoon, ten hadde ghedaen die addresse van Jan Cadet, die welcke hem zeer rasschelick weder up een ander peert hielp, dat hy hem van nieus, met grooter furie, zo varre mede avanceerde in dic middele van zijne vluchtende vianden dat hy, naer

1465. omtfaen hebbende zekere quetsure in zijnen hals, zelve in die handen gherochte van Godefroot van St-Belin, den welcken Mer Robrecht Coutereel, gheboren van Bruessele, metten zelven deurbeulde ende van levende lijve ter doot brochte, in zulcker wijs dat die voorscreven grave van Charloys by dien gherecouveeert ende ghesauveert wiert, behoudende daer (byder zonderlinghe gracie Gods) zeer victorieuselick tvelt, te coste van an de cant van drie duysent persoonen, al zo wel van der eendere als ven der andere zijde, ghereserveert dater van der franscher zijde, zonder faute, een goet ghedeel edelen bleven, ende namelick Pieter van Brezeck, die senechael van Normandien; Godefroot van St-Belin, F' Olquet, die gouverneur van den graefscepe van Evreux, ende Mer Philips van Hannon; jeghens alle die welcke men van der contrarie zijde niemende en ghemistede (al zo varre alst edeldom anneghinck) dan Mer Philips van Laleyn, Mer Philips van Ongnijs, Mer Boudewijn van Halewijn ende den heere van Hemmery, al ter onsprekelicker verblijdinghe ende verhueghinghe van den hertoghe Philips van Bourgoengnen, grave van Vlaenderen, die welcke niet en faylgierde van zijnen lieven ende victorieusen zuene Charles terstont groot secours van vocke ende van ghelde toe te zendene, ondere die conduyte van Mer Philips, die heere van Savengy. Ende men drouch ten zelven tijde te Brugghe (omme Gode van hemelrijcke te danckene ende te lovene van der victorie voren verhaelt) eene schoone generale processie metten weerdighen helighen bloede, twelcke men daer te voren noyt ommeghedreghen en hadde dan telcken derden daghe van meye, naer die oude costume. Maer hierentusschen en wiste die ghevluchte ende zeer verdwelmde coninck Loys van Vranckerijcke wat voorstellen omme die bourgoensche armeye uyt zijne landen te doen vertreckene, stekende mids dien voor alle wercken tvier in die stede van Ardre,

zo dater bet dan hondert huysen verbarnden. Ende doende voorts zo vele dat die van Luycke den hertoghe Philips van Bourgoengnen, met alle zijne landen ende heerlicheden, openbaerlick (jeghens den danck van haerlieder bisscop) te viere ende te zweerde omtseiden, bedrivende ten dien ende, omtrent St-Jacobs ende St-Christoffelsdach, in hoymaent, buytermaten groote wreetheit ende rudesse allomme binnen den lande ende hertoohdomme van Luxemburch, totter tijt dat hemlieden tzelve foortselinghe belet wiert by den gheweldighen hertoghe Aernout van Gheldre, grave van Zutphen, metsghaders ooc by den hertoghe Jan van Cleven, den grave van Nassauwe, den grave van Hoorne ende den marquis Rotelin van Ferrare, dies hemlieden die van Dinant zo grootelicx belchden, dat zy van puerder ercheit ende boosheit, zonder langher dilay, met machte ter stede van Bouvijns waert trocken, toebehoorende die hertoghe Philips van Bourgoengnen, aldaer zy een ghalghe rechts voor die poorte rechteden metter imagie ofte contrefaicture van den grave Charles van Charloys der annehanghende ende verwapent met zijnder wapene, roupende voorts ghesamelick, met luder stemme, ter stede waert in : « Ziet al uyt, ghy poorters van Bouvijns, want in der zelver vorme ende maniere als ghylieden hier anmercken meucht, heeft die onverwinnelicke coninck Loys van Vranckerijcke te Mont Lherry ghedoen hanghen den verradelicken Charles van Charloys, zuene van haerlieder gheduchten heere ende prince; wat zegghen wy zuene? neen, neen, tes varre van daer, want wy in der waerheit wel weten dat hy die bastaert van den heere van Heynsberghe es, ende dat die hertoghe Philips van Bourgoengnen wel ten rechte behoorde (van vrau Isabelle van Portegale, zijnder huysvrau weghe) zijn vaders kerstene name te voerene, » met veel meer andere dierghelijcke valsche versierde leughenen, grootelick ten-

1465.

De Luykenaers komen tegen onzen hertog ten oorloge.

1465. derende ter injurie, cleenicheit ende confusie van den voorscreven hertoghe Philips van Bourgoengnen, metsghaders ooc van mijne voornoemde vrauwe, zijne gheselnede, ende van den grave Charles van Charloys, haerlieder zuene, wiens tweede huysvrau, die weerdighe ende zeer godsvruchtighe vrau Isabelle, shertoghen Charles dochtere van Bourbon (by vrau Agniete, svoorzeits hertoghen joncste zustere van Bourgoengnen) zonder twijffele de zake zo vast ende zo naer ter herte track, dat zyder, ten XXVe daghe van septembre, of starf, binder stede van Antwerpen, aldaer zy, met grooter ghemeener rauwe ende lamentatie, in de abdie van St-Mechiels, voor den hooghen outaer, zeer eerlick begraven wiert, ter presentie ende jeghenwoordicheit van hare zeer bedructe moedere, vrau Agniete voornoemt, metsghaders ooc van de hertoghinne Isabelle, hare schoonmoedere, ende veel meer andere edeldom, int gheestelicke ende int weerlicke, uyt diversche circumvoisine landen ende contreyen, latende niet meer dan een eenighe dochtere achtere, gheheeten vrau Marie, van der oude van omtrent neghen jaeren, ende woonende alsdoen noch by die vrauwe van Creveceur, hare voestersghe, te Ghendt. Maer binnen dier middelen tijt was die ghementioneerde grave van Charloys (vadere van de voorzeide vrau Marie), metter ghandscher armeye van Mont Lherry, naer die stede van Stampes vertrocken, aldaer up tzelve pas insghelijcx ooc arriveerde, in onverwinnelicker macht ende moghentheit, die hertoghe Fransoys van Bretaengnen, met alle die andere voorghenoemde vorsten ende heeren, hebbende ghesamelick die wille ende meeninghe van den coninck Loys van Vranckerijcke, ten eersten dat doenlick ware, binnen der stede van Parijs te gaen beleghene, zoot ontwijffelick ghebeurt zoude hebben indien die coninck voorzeit niet in alderdiligentie zijne ambassadeurs te Conflans, tusschen die reviere van der Seyne ende

Dood der gravinne van Charoloys.

der Marne, ghesonden en hadde om paeys te begheerene, die welcke hem daer endelinghe, naer veel diversche communicatien, gheagreeert wiert, in der vorme ende maniere als hier naer volcht. 1465.

Te wetene : eerst, dat die stede van St-Quinten, Corbye, Amiens, Abbeville, metten graefscepe van Ponthieu, Dorlens, St-Regnier, Creveceur, Alleuwe ende Mortaengnen wederomme alle ghelijck zullen commen in die handen van den hertoghe Philips van Bourgoengnen ende van den grave Charles van Charloys, zijnen zuene, volghende den teneure van den paeyse van Atrecht, in daten van den jaere XIIIIe ende XXXV, behoudens nochtans ende met expresser conditie dat de zelve tallen tijde (naer die doot van den ghementioneerden grave Charloys) redimeerlick ende losselick zullen bliven voor de somme van twee hondert duysent goude croonen. Vredes artikelen.

Maer tgraefscip van Buenen en zal nemmermeer weder totter croone van Vranckerijcke keeren dan naer die afflijvicheit van den voorscreven grave van Charloys, metsghaders ooc van alle zijne wettelicke hoirs, tzy masle ofte andere.

Ooc zal tarticle van den voornoemden paeys van Atrecht, mentie makende van die steden van Perone, Mondedier ende Roye, by desen gheamplieert ende gheextendeert worden (blivende niet min alle die reste in zijn eerste cracht ende vigueur) tots svoorzeits graven van Charloys hoirs masle incluus.

Ende bovendien, zo zal tgraefscip van Guyse (beslutende in hem die stede van Calis) eeuwelick ende tallen daghe ghebruyct, ghepossesseert ende bezeten worden by den grave ofte gravinne van Vlaenderen, zonder eeneghe oppositie ter contrarien.

Zo insghelijcx ooc zullen die meyerien van Vimy, Beauvais ende Feully, metter totaler annihilatie ende renun-

1465. ciatie van den ouden onverdraghelicken ressorte van den parlemente te Parijs.

Daer was ooc boven al tghuene dies voorzeit es wel expresselick gheconditioneert ende besproken dat men alle die voorscreven mede gheallieerde princen ende heeren weder restitueren zoude zulcx als men hemlieden tonghelijcke (een poose tijts ghedeurende) omtvreimt ende omthouden hadde.

Dies zoude Charles van Vranckerijcke, sconincx Loys broedere, voor thertochdom van Berry, voortan thertochdom van Normandien, die gheelick ende ghanschelick themwaerts hebben.

Ende Loys van Luxemburch, die grave van St-Pol, moeste emmers, Gods ende mans, ter begheerte van den grave Charles van Charloys, connestable van Vranckerijcke wesen. Actum te Conflans, up den Ve van octobre, binden jaere als voren.

Twijle dat men hier mede besich was te Conflans, zo deden die Luyckenaers (omme die coninck Loys van Vranckerijcke te ghelievene, ghelijck wy ghehoort hebben) noch daghelicx al tquaetste dat zy consten ghepeynsen ofte ghedincken binnen den districte ende territoire van den hertoghe Philips van Bourgoengnen, niet jeghenstaende dat hy diversche zijne frontiersteden zeer wel voorsien hadde van vlaemsche ende henewiersche gendarmerie, al zo wel te peerde als te voet, die welcke endelinghe, in grooter menichte, te ghadere te velde sloughen, ondere tbeleet van die grave van Nassauwe, metsghaders ooc van Lodewijck van Brugghe, die heere van Gruuthuuse, die heere van Gaesbeke ende die ruart van Henegauwe, bespringhende ghesamelick, up XI duyst Maechdendach, den XXIe van der maent van octobre, zo clouckelick ende
Slag van Montignac. vailgiantelick haerlieder voorsoreven vianden binder prochie van Montenack (vijf mijlen van der stede van Luycke)

dat zy der bet dan twee duysent ter stede doot sloughen, 1465.
ende alle die reste sauveerde hem zeer haestelick metter vlucht, elc daer ende zo hy best conste. Die grave Charles van Charloys, hierentusschen van als diesser binnen den lande van Luycke ghaens was, gheaverteert zijnde ende bysondere van der voorzeider onverdraghelicker injurie van die van Dinant, zo zwoer hy met zeer verstoorden moede, up zijn rudderscip, tzelve eer yet lanck te wrekene zoot behoorde, ofte in die wille te stervene, spoedende hem, ten dien fine, met alle zijn eyrcracht uyt Vranckerijcke zeer subitelick derrewaert, ende assiedgierende, ten XIXe daghe van novembre, die stede van St-Truden, aldaer hy by apointemente binnen gherochte, ten omsprekelicken regrette van die van der stede van Luycke ende andere, die welcke wel ziende dat zy niet voordere en consten, endelinghe tzamen (by ghemeenen accoorde ende overeendraghene) bestant verzochten, twelcke men hemlieden niet en refuseerde, in der maniere dater up St-Vincentsdach, den XXIIe van der maent van lauwe, ooc een generael apointement ende paeys naervolchde, ter zeer vierigher begheerte ende neerstigher bede van de notable ende wel gheadviseerde personagien, die welcke die voornoemde grave Charles van Charloys in alder oodtmoedicheit te voete vielen, belovende hem voor die oncosten van zijnder wapeninghe te betalene de somme van VIe duysent rhijnsche ghuldenen, binnen den termijne van zes jaeren, by egaler portie tjaers, metsghaders ooc den hertoghe van Brabant eeuwelick ende tallen daghe voor haerlieder protecteur ende schermheere te verkennene, metten pensioene van twee duysent ghelijcke ghuldenen tjaers, ende bovendien noch haerlieder bisscop Loys in als voortan te obedierene ende behoorelicke recompense te doene van al tghuene dies hy hem metten rechte van hemlieden wiste te dolerene. Twelcke alzo ghedaen zijnde, die grave Char-

St-Truyen geeft zich over aen graef Karel van Charoloys.

Vrede met Luyk.

1465. les van Charloys keerde, zonder langher verdrach, zeer victorieuselick naer die stede van Bruessele, ghevende daer alle zijne gendarmerye oorlof, met uytnemende groote danckbaerheit ende belofte van breedere recompense in toecommende tijden. Ende vindende hem voorts, up den grooten Vastenaventdach, binder stede van Brugghe, aldaer hem by den hertoghe Philips van Bourgoengnen, zijnen vadere, zeer zonderlinghe liefde ende by den ghemeente princelicke eere ende weerdicheit betoocht ende bewesen wiert, ter cause van alle zijne victorieuse prouessen ende ghementioneerde vaylgiandisen. Ooc staken ten zelven daghe te Rijssele ter Spinette Joos de Bul, die forestier van Brugghe, Mer Jan de Baenst, F^s^ Zeghers, ende Lodewijck van Theimseke, F^s^ Daneels, aldaer Jan Guiaert, gheboren van St-Pol, den sperrewaer wan.

1466. Steekspel van den witten Beer. Ende int jaer ons Heeren XIIII^c^ ende LXVI, tsondachs naer Quasimodo, den XXe van der maent van april, zo vespereyde te Brugghe die forestier voornoemt, commende sdaechs daer naer, zeer wel ghemonteert, ter ghecostumeerder bane ghereden, met Jheronimus Jooris, Joos van Hamersvoorde, Jan Stockman, Lodewijck van Theimseke, F^s^ Daneels, Jooris Metteneye ende die heere van Rouchy, aldaer wonderlicke zeere ghesteken wiert alle die achternoene lanck ghedeurende, maer emmers ghecreech Jan Stockman int ende den spiet, Jheronimus Jooris den diamant, die heere van Rouchy den hoorne ende die coninck van der Spinette te Rijssele den beer, beroupende haerlieder vierdere weder ghesamelick een nieu steickspel jeghens tsanderdachs, in hooghe zadelen van orloghe, zonder lijsten, ende met ghelijcke schilden overtrocken, met wit, zwart ende blaeu lakene, zo dater ontwijffellck afgriselicke veel faicts van wapenen bedriven wiert, al zo wel van der eendere als van der andere zijde. Welcke triumphe ende ghenouchte aldus gheent zijnde, die van Dinant,

int landt van Luycke (teeneghadere vergheten hebbende 1466.
die groote gracie hemlieden onlancx by den voorscreven Die van Dinant andermael in de wapenen.
paeyse gheheurt ende ghesciet) liepen wederomme allevot,
byder persuasie van den coninck Loys van Vranckerijcke,
in die wapenen, zeer jammerlick roovende, brandende
ende moordende (wel jeghens den danck van haerlieder
bisscop) allomme binnen die landen ende graefscepen van
Namen ende Henegauwe al tghuenc daer zy eenichsins
annegheraken consten, zonder eeneghe kercken, cloosters
ofte godshuysen te sparene, waerof die hertoghe Philips
van Bourgoengnen te Brugghe over tafele traport hoorende,
wiert van stonden an met zulcker toorne ende
gramscepe omtsteken, dat hy die tafele foortselinghe met
handen ende voeten om varre stack, ghecrighende metten
zelven ooc eene popelare, daer hy nochtans (metter gracie
Gods) zeer properlick of bequam, makende terstont buytermaten
groote ghereetscepe van orloghe, jeghens zijne
overwillighe vianden als voren, de welcke die paeus Paulus,
die tweede van dier name, bovendien ooc alle ghelijck
(ter cause van paeysbrake) int verwatene stelde; maer dies
niet jeghenstaende, zy bleven noch daghelicx lancx zo meer
continuerende tghuene dat zy te voren hadden in allerande
rudesse, wreetheit ende tyrannie, als die ghuene die
up niemende ter weerelt en schaften ende oyt teeneghadere
onverwinnelick gheweest hadden, zo zy haerlieder
rom droughen, twelcke zonder faute cause was dat haer
die bourgoensche leghere (wesende van omtrent XXX duysent
mannen sterck) in alderdiligentie anderwarf ten Den hertog zendt een leger in het land van Luyk.
lande van Luycke waert spoede, ondere die conduyte van
Charles van Bourgoengnen, die grave van Charloys, ende
Loys van Luxemburch, die grave van St-Pol, met zijne
vier zuenen, Jan, Pieter, Antheunis ende Charles, tzamen
gheaccompaengneert ende vergheselscipt met Antheunis
ende Boudewijn, beede die bastaerden van Bourgoengnen,

1466. metsghaders ooc met die grave van Nassauwe ende Adolf van Cleven, die heere van Ravesteyn, Wijnendale ende Torhout, slaende smaendachs, den XVIIIᵉ van der maent van ougst, alle ghelijck voor die stede van Dinant nedere, de welcke zy over beede die zijden van der reviere van der Maese zeer sterckelick ommerinchden ende beleyden, metsghaders ooc deurghaens even gruwelick beschoten met haerlieder meeste artijlgerie, zo dat zy int ende poorten ende meuren velden; dies nochtans niet jeghenstaende die van binnen en waren noch nieuwers inne te wets, betalende buytermaten clouckelick ende couragieuselick al tghuene dat men hemlieden ghedoen conste met ghelijcker payemente, ende schietende endelinghe den meestere van der bourgoenscher artijlgerie, zijn vierdere, doot. Twelcke alzo ghesciet zijnde, die voorzeide grave van Charoloys zant zijnen herault ter stede waert in, vraghende of zy hemlieden up gheven wilden, waeromme zy hemlieden grootelicx belchden dat zy hem ende zijne ouders (als dulle verwoede lieden) veel confuselicker, ter cause van dien, wierden injurierende, dan zy oyt daer te voren ghedaen hadden; dienvolghende zo ghinck men die stede weder up een nieu allevot van allen zijden afgriselicke zeere beschieten, al zo wel metten grieckschen viere als andersins, bet dan drie euren lanck ghedeurende, in der maniere dat mer zonder extreme dangier nieuwers binnen gheboeyen en conste, tal zulcken regrette ende verdriete van die van den garnisoene aldaer, dat zy secretelick alleghadere haerlieder veerden liepen, ende die Bourgoengnons gherochtender mids dien, ten XXVᵉ daghe der zelver maent, gheweldigher handt binnen, zeer deerlick verslaende ende vermoordende al dat hemlieden yewers te ghemoete quam, ghereserveert alleenelick die priesters, vrauwen ende kijnderen, de welcke zy by groote hoopen, in omsprekelicker desolatie ende mestroosticheit, ter stede

Dinant wordt ingenomen.

van Luycke waert zonden, pijlgierende, verbarnende, 1466
destruerende ende raserende voorts zo teeneghadere die stede van Dinant, dat zyder in der waerheit niet naerdere en mochten, gheenrande thorren, vesten, poorten, kercken, cloosters ofte godshuysen sparende, metsghaders ooc versmoordender in der reviere van der Macse alle die voorstelders van der voorghescreven meutte ende onverdraghelicker injurie, wel totten ghetale van VIIIc persoonen, maer die burchmeestere wiert up den naersten berch ghehanghen ende verworcht, in recompense van alle zijne goede devoiren. Welcke zaken aldus ghepasseert zijnde, die hertoghe Philips van Bourgoengnen track, ten eersten daghe van der naervolghender maent, uyt Bouvijns naer die stede van Namen, aldaer die van der stede van Luycke ende andere terstont haerlieder ghedeputeerde by hemlieden zonden, versouckende anderwarf zeer instantelick ende eendrachtelick zijnen paeys, gracie ende ghenade, de welcke hy hemlieden metten zelven, ter eeren Nieuwen vrede.
Gods, zeer gheerne accordeerde, up de conditien ende bespreken hier voren verhaelt, mids hebbende daer voren vichtich hostagiers tzijnder keure ende optie, te wetene, XXXII uytter stede van Luycke ende die reste van die van Tongheren, St-Truden ende Hasselt, by egaler nombre ende portie; dies moesten die drie laetste voornoemde steden bovendien noch met die van Houy, alle ghelijck haerlieder poorten ende meuren doen vellen ende elc bijsondere zekere somme van penninghen voor haerlieder amende particuliere furnieren, dies hem die coninck van Vranckerijcke zo uytnemende qualick contenteerde dat niet en scheen ofte hy en zoude yeuwers eeneghe groote inbrake ghedaen hebben, maer voorwaer hy en dorste niet aventureren, beloovende niet min die van Luycke noch deurghaens gheele berghen van goude, ten dien fine dat zy altijts zijne vianden bliven wilden jeghens thuys van

1466. Bourgoengnen, daer zy int ende zo teeneghadere by ghefrustreert ende bedroghen wierden, dat zyder haerlieder eeuwich qualickvaert anne behaelden, ghelijck wy int vervolch van desen allincx zo breedere hoopen te betooghene. Ende tsondachs naer Vastenavent, den XXVe van sporcle, staken te Rijssele ter Spinette Jan Stockman, die forestier van Brugghe, Jacob Stockman ende die heere van Rouchy, aldaer die voorscreven forestier by grooter vaylgiandise den sperrewaer verdiende, ende zijn herault wierter metten zelven voor zekere schult ghearresteert ende ghevanghen, maer die prince verclaersde hem alsdoen noch arresteerlick noch vanghelick te zijne, ten upsiene van zijn officie.

1467. Steekspel van den witten Beer. Ten naersten jaere daer naer volghende, up den tweeden zondach naer Paesschen, den XIIe van der maent van april, vespereyde te Brugghe die forestier als voren, comparerende tsanderdachs, in zeer schoonder ordonnantie, ter bane up die Marct, met Philips van Overtvelt, Philips van Theimseke, F^s Daneels, Joos de Bul, Jheronimus Adoorne, joncheer Pieter Metteneye, F^s Mer Pieters ende joncheer Jan de Baens, F^s Mer Jans, die heere van St-Jooris, aldaer zo uytnemende veel lancen ghebroken wierden als een wondere, ende principalick by joncheer Jan de Baenst, die welcke mids dien den spiet ghecreech, bewarende in als voort zeer wel zijn eeren, volghende die keuren ende ordonnantien van den forestierscepe van den witten beere. Dit steekspel aldus vulcommen ende vulbrocht zijnde, Antheunis, die grooten bastaert van Bourgoengnen, voer met schoonen state naer Inghelant teenen campe, daer hem die heere van Shalis, broedere van der coninghinne Isabelle, toe beropen hadde, maer wiert zeer verraderlick by eeneghe Fransoysen (draghende hemlieden als spaensche coopvaerders) up zee van alle zijden ommerincht ende besprongben, daer by hem noch-

tans zo uytnemende clouckelick ende vromelick jeghens ter weere stelde, dat hy hemlieden zelve twee van haerlieder schepen omtweldichde, stellende die teeneghadere ter pijlgiagie van zijne lieden, ende arriverende voorts in goeden ghesonde ter platse van den campe voorscreven, aldaer (in die presentie van den coninck Eduaert) horribelicke zeere, al zo wel van der eendere als van der andere zijde, ghestreden ende ghevochten wiert, eenen goeden langhen tijt ghedeurende, zonder dat deene up den anderen eenich merckelick voordeel ghecrighen consten, twelcke considererende die coninck voornoemt, staecte endelinghe zelve tcombaet ende maecte die paeys, zegghende dat gheen redene en ware zulcke twee vrome rudders ende mannen van wapenen langher (om een cleene zwaricheit wille) thasarderene ende taventurene, ghemerct dat men se wel elders van doene hebben zoude. 1467.

Ende tsaterdachs, up den XIIII van wedemaent, bedeech Philips, die hertoghe van Bourgoengnen, van Lotrijcke, van Brabant, van Limburch ende van Luxemburch, grave van Vlaenderen, van Artoys, van Bourgoengnen, palatijn van Henegauwe, van Zeelant ende van Namen, marcgrave des helicx rijcx, heere van Vrieslant, van Salines ende van Mechelen, zo buytermaten onlustich, zieck ende cranck omtrent den looftijde binnen zijnen hove te Brugghe, dat hy smaendachs snavens daer naer, up St-Modestusdach, tusschen den neghen ende thien euren, deser weerelt overleet, van der oude van bet dan LXXI jaer, naer dat hy tlandt ende graefscip van Vlaenderen in allerande magnanimiteit, duerluchticheit ende vertueusheit XL jaer IX maenden ende V daghen lanck zeer wel ende lovelick ghegouverneert ende gheregiert hadde. Dienvolghende, zo wierden zijn lichame, herte ende inghewanden in drie verscheede loode vaten gheleit ende tzamen tsondachs daer naer volghende begraven (voor eenen tijt ghelijck wy

Dood van hertog Filips.

1467. noch hooren zullen) binder collegialer kercke van St-Donaes, met behoorlicker reverentie, eere ende weerdicheit, maer tal zulcker ghemeener rauwe, droufheit ende desolatie dat ment nemmermeer ten vullen en zoude connen verclaersen, ghemerct dat men van gheen vromer, wijser, duerluchtigher ofte godsvruchtigher prince en wiste te sprekene, die welcke binnen zijnen levene veel diversche nieuwe munte van goude ende van zelvere hadde ghedaen slaen, als roose nobels van XXXV int marck, goude leeuwen van LVIII int marck ende zom van LXIIII ende een half int marck, rijders van LXXVII int marck ende te vier ponden grooten tstick, bourgoenschie ghuldenen metten cruce, van LXIX int marck, ende Andries ghuldenen van LXXI int marck, metsghaders ooc dobbel stuvers, drie grooten, stuvers die men Vierlanders hiet, oude placken, grootkins, twaelvaers ende zeskins, ghenouch al ten zelven prijse zo zy ten daghe van hedent noch gaen. Zijn eerste huysvrau was vrau Mechiele, sconincx Charles dochtere van Vranckerijcke, die zesde van dier name, by de welcke hy gheenrande hoyrie en ghecreech; trauwende daer naer vrau Rosijne, die dochtere van Philips van Artoys, daer hy insghelijcx ooc noyt kijnt by en hadde. Nemende voorts vrau Isabelle, die dochtere van den bastaerden coninck Jan van Portegale tzijnen derden wijve, die welcke hem drie zuenen ter weerelt brochte, te wetene:

Zyne huysvrauwen en kinderen.

Anthuenis, die binden eersten jaere weder van der weerelt schiet.

Joos, die van ghelijcken ooc gheenen tijt en leefde.

Ende Charles of Charlemartin, die welcke zijnen vadere in alle zijne voorghenoemde landen ende heerlicheden succedeerde, zo wy int vervolch van desen wel ten vullen hopen te deducerene ende te betooghene. Ooc hadde die hertoghe Philips van Bourgoengnen (zaligher memorie) in zijne tijden by verscheede moeders diversche bastaerde

kijnderen, te wetene: eerst, David, die bisscop van Te- 1467.
roaen ende van Utrecht; Jan, die naer gheweest hebbende proost van St-Donaes te Brugghe, proost van Onzer Liever Vrauwe binder zelver stede bedeech, metsghaders ooc proost van St-Omaers, wordende noch int laetste bisscop van Camerijcke; Philips (ghezeit van Bruessele), die insghelijcx ooc bisscop wiert; Raphael, die abt van St-Baefs te Ghendt; Antheunis, die men den grooten bastaert van Bourgoengnen hiet, grave van der Rootse in Ardennen, metsghaders ooc heere van der Vere ende van den gulden vliese; Cornelis, gouverneur van den hertochdomme van Luxemburch, die te Wazeele doot bleef, naer dat hy byder handt van den grave Loys van St-Pol ruddere ghesleghen was, zo wy ghehoort hebben; Boudewijn, ghezeit van Rijssele, heere van Route, Somerghem ende Looverghem, die welcke int ende jeghens thuys van Bourgoengnen conspireerde, ghelijck metter tijt allincx zo clarelicker blijcken zal; ende vrau Anne, twijf van Mer Adriaen van Borsele, die heere van Bredam, die welcke naerderhandt Adolf van Cleven, den heere van Ravesteyn, Wijnendale ende Torhout, traude, als in partie hier voren verclaerst staet, ende successivelijck noch lancx zo breedere verclaert zal worden.

EYNDE VAN HET DERDE DEEL.

INHOUD

VAN HET DERDE BOEKDEEL.

Rebacked 1972.

